ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1

MARDI
1er JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.866 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.866

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ԿԱՐՕՏՈՎ

Միշտ նոյն խանդավառութեամբ, միշտ նոյն միամիտ լաւատեսութեամբ մարդկութիւնը կ'ողջունէ նոր տարին: Միշտ նոյն յոյսով՝ թէ ան որ կուգայ չի կրնար լաւագոյն փաղորդայներ չբերել, քանի՛ ան որ գնաց դառն համ մը կը թողու, նոյն իսկ եթէ ամէն ինչ անպայման բոլորովին սեւ չէ:

Ազգային գետնի վրայ, հայ դատը, անկասկած, յառաջխմութիւն արձանագրեց, գոնէ քարոզական գետնի վրայ, հայկ. ծնունդի այն առաւօտէն, երբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը իր պատմական ելոյթով, Վիէնի քաղաքապետարանը, ճանչցաւ Հայերու ցեղասպանութիւնը: Նոյն ամսուն էր, որ Փարիզի օճրային ատեանին առջեւ, ամբողջ շաբաթ մը, բացառիկ բեմ մը դառւ Ապրիլեան ոդիսերդութիւնը, չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան առթիւ: Տէր Զօրի վերջին վկաներէն մինչեւ նոր վկաները Հայոց 'ողջակիզումին, եկան պատմելու՝ անպատմելին: Քանի մը ամիս ետք, Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնին մէջ է, որ Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը իր վճիռը կ'արձակէր պաշտօնապէս հաստատելով թէ Հայերը ցեղասպանութեան զոհ գացին: Այս դրական երեւոյթներու կողքին, կան անշուշտ սեւ մութ ամպեր՝ Պելկրատէն Լոս - Անճըլըս, ուր նուիրեալ տղաք ծանր պատիժներու դատապարտուեցան, մինչ Ուաշինկթընի մէջ, ամերիկեան Քոնկրէսը կէս ճամբան կը ձգէր Ապրիլ 24-ի բանաձեւը: Բայց հարկ է որ նախընտրաբար դրականը նկատի առնենք, եթէ կ'ուզենք որ վաղը երէկուան չնմանի եւ խոչընդոտները ընկրկումի պատճառ չըլլան:

Մեր դատը, սակայն կ'ընդգրկէ զանազան երեսներ, եւ այդ գետնի վրայ այնքան խրախուսիչ չէ Սփիւռքի պարզած պատկերը: Գլխաւոր եւ հիմնական պատճառը այս երեւոյթին, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ սփիւռքեան քաղաքականութեան մը չգոյութիւնը: Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւերը, երկրէ երկիր դատերն ու քաղաքական հանրաժողովները անտեսել տալին, որ այդ նոյն դատին ադդակներէն են՝ մեր լեզուին, մշակոյթին պահպանումը, տեւականացումը: Եւ հո՛ս, նահանջը ակներեւ է: Երբ Փարիզի մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ադգարարութեան պէս, մեր ուշադրութեան կը յանձնէր թէ՝ Սփիւռքը մնայուն երեւոյթ է, այս կը նշանակէ թէ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է Սփիւռքի քաղաքականութեան մը կիրարկումը: Նոր դպրոցներու ծրագիրներ պատրաստելէ առաջ, հարկ է մտածել ուսուցիչ պատրաստելու մասին, եթէ կ'ուզենք, որ վաղը թանգարանի ապրանք չդառնայ արեւմտահայերէնը: Այլապէս դատապարտուած կ'ըլլանք բոլոր Վարուժաններուն: Այս ճակատին վրայ, պատկերը մռայլ է եւ տպագրական արդիական (օֆսէթ) մեթոտներն ալ իրենց բերած նկարահանման դիւրութիւններով պատճառ կ'ըլլան, որ հայատառեան ուղղագրութիւնն ալ ներածուի Սփիւռքի մեր հրատարակութիւններուն մէջ, անոնց կողմէ որոնք բծախնդրութիւնը չունին իրենց լեզուին եւ առանց խղճահարութեան, կը նախընտրեն յողնութիւնն իսկ չկրել դասական ուղղագրութեան վերածելու հայրենիքէն մամուլէն եղած արտատպումները, նոյն թերթին մէջ հրամցնելով երկու ուղղագրութիւն...

Մեր այս հոգերը չեն կրնար մոռցնել տալ, անշուշտ թէ միջազգային գետնի վրայ ալ, պատկերը փայլուն չէ: Ցանուն խաղաղութեան, յանուն ազատութեան կը շարունակուին զինարշաւ, պատերազմ, չարչարանք: Անօթի մանուկներ, քիչ մը ամէն կողմ, մոռցուած ճակատամարտ մը Իրանի եւ Իրաքի միջեւ, մութ խցիկներու մէջ խոշտանգուած մարմիններ, ահաբեկչութեան անուան տակ քամնելի ոճիրներ եւ դեռ՝ գործադրկութիւն, նոր աղքատներ հին հարուստներու Ֆրանսայի մը ծոցը եւ սակայն...:

Եւ սակայն, օրը իրիկուն եղաւ: Տարին հասաւ իր վախճանին: Կէս գիշեր է: Ու մենք կը մնանք՝ նոր օրերու կարօտով:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՌԱԺԻՒ ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՄԱՐ

———×———

Ողբացեալ Ինտիրա Կանտիի կուսակցութիւնը՝ Քոնկրէս աննախընթաց յաղթանակ մը տարաւ խորհրդարանական ընտրութեանց, 508 աթոռներու 400-ը խլելով:

Ան այժմ աւելի ծանօթ իբրեւ մօրը տղան, քան՝ անհատականութիւն ունեցող քաղաքական դէմք մը, Ռաժիւ Կանտի հանրածանօթ ... անծանօթ մըն է: Եւ նման յաղթանակ մը կը տանի, առանց մասնաւոր խոստումներու ընտրապայքարի շրջանին (չարամիտներ կրնան նըկատել թէ որոշ առաւելութիւններ ունի այս պարագան, ոչ ոք կրնայ առարկել թէ խոստումներուն տէրը չեղաւ): Իր ճիտին պարտքն է միայն, հաւատարիմ մնալով իր մակդիրին՝ պարոն Մաքուր (մէօսիէօ Փրոփր) մաքրել կուսակցութիւնը, վարչական մեքենան եւ ամբողջ երկիրը ապականութենէն եւ կաշառակերութենէն, խնամիական դրութենէն եւ անձեռնհասութենէն, որոնք աւեր գործած են Հնդկաստանի մէջ: Ինչ որ ծանօթ է իր մասին, այն է որ անխելք չէ, շատ զարգացած չէ, աւելի մօտ է գիտական ընթացիկ ընթերցումներու քան՝ փիլիսոփայական: Մօտ է ամէն բանի որ արդիական է, այլ խօսքով կ'ուզէ «ԻԱ. դարու մարդն ըլլալ», բայց այդ մարզին մէջ ալ, հարկ է որ խոհեմ ըլլայ երկրի մը մէջ որ սերտօրէն կապուած է աւանդապաշտութեան:

×

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ՝
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ...

Պէյրութի մէջ (արեւելեան շրջան) երկու ոճրափորձեր կատարուած են ֆրանսական հաստատութեանց դէմ՝ Լիբանա - Ֆրանսական դրամատունը եւ Էռ - Ֆրանսի գրասենեակը, նիւթական վնասներ պատճառելով: Արարքներուն տէր եղած է ԱՍԱԼԱն, որու անունով խօսելով, անծանօթ մը յայտարարած է թէ իր կազմակերպութիւնը, վեց օր առաջ, որոշած է Թուրքի ընթացքին պայթեցնել Էռ - Ֆրանսի մէկ օդանաւը բոլոր ճամբորդներով: Աւելցնելով թէ այս որոշումը ի մօտոյ պիտի գործադրուի: Պէյրութ ղրկուած թռուցիկի մը մէջ տրուած դրդապատճառն ալ հինգ Հայերու դատապարտումն է անցեալ շաբթու (Դեկտեմբեր 21) Քրէթէյլի պատժական ատեանին կողմէ: Այսքանը՝ իբրեւ անմիջական հետեւանք ունեցած է ապահովութեան բացառիկ միջոցներ, խուզարկութիւններ եւ քննութիւններ Ռուասի եւ Օրլի, Էռ - Ֆրանսի բոլոր օդանաւերուն վրայ, բոլոր կայարանները և գլխաւորաբար արագընթաց ճեպընթացներու վրայ (Թէ-Ժէ-Վէ): Կան նաեւ մետխաները, սկսելով ճայնասփիւռէն, որոնք Շաբաթ իրիկունէ ի վեր (լուրերու չգոյութի՞ւն) գրեթէ ամէն ժամ կը կրկնեն ԱՍԱԼԱ-ի սպառնալիքները, Ֆրանսայի «լուրջի առնելը» եւ կիրարկուած ապահովութեան միջոցները, ինչ որ, առնուազն խուճապի մթնոլորտ մը կը ստեղծէ: Դեռ Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանը հարցախոյզ մըն ալ կ'ընէր ճամբորդներու մօտ, այս առնչութեամբ, որոնցմէ մէկ քանին չէին ծածկեր որ սկսած են ձանձրանալ մեր ցեղասպանութենէն: Երկուշաբթի առտու ալ, գրաւոր մամուլն էր որ քիչ մը աւելի իւղ կը թափէր կրակին վրայ, դրդուիչ յօդուածներով: Նախ ըստ սովորութեան, «Ֆիկարօ» եւ մանաւա՛նդ «Քոթիտիէն տը փարի» առիթն ալ կ'օգտագործէին վարչակարգին հետ իրենց հաշիւները մաքրելու: «Քոթիտիէն»ի չա՛տ ձեռնհաս մէկ աշխատակիցն ալ գիտէ թէ (երանի՜ իրեն...) ինչու Ֆրանսան է թիրախը եւ կը «լուսաբանէ» իր ընթերցողները այդ մասին: «Ֆիկարօ» ԱՍԱԼԱ-էն զատ, ուրիշ կազմակերպութիւններ ալ կը տեսնէ, ինչպէս՝ լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակները, (առանց մէկ անգամ բանտարկուած է Լիոն), Իսլամական Ճիհատը եւ դեռ կայ Աքսիոն Տիրեքթը: Փարիզէն Լիպերոէն ալ ետ չի մնար անշուշտ, առաջին էջի վրայ հսկայ խորագրով մը: «Մաթէն», «Իւմանիթէ», «Լիպերասիոն» նաեւ կ'արձագանգեն ձեռք առնուած միջոցներուն:

Այս ամբողջէն, առաւելաբար կրնայ ուրախանալ Թուրքիան, որ այնքան ոխ ունի Ֆրանսայի դէմ, անոր բռնած դիրքին պատճառով հայկ. հարցին նկատմամբ, որ նման այլ առիթներով ալ չէր ծածկած իր գոհունակութիւնը, ըսելով Ֆրանսայի «առի՞ր»:

× Երկուշաբթի առտու կը հաղորդուէր որ Պոնի մէջ, Ֆրանսայի դեսպանատան կողքին գտնուած սպասարկութեանց շէնքին դէմ ոճրափորձ մը կատարուած է, որ նիւթական վնասներ հասցուցած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ Եասըր Արաֆաթի մտերիմ, չափաւոր Պաղեստինցի մը՝ Ֆատ Քաուաշմէհ սպաննուած է, երբ տուն կը վերադառնար: Այս մահափորձին պատճառով, Իսրայէլի վարչապետը հրաւէր կը կարդայ Հիւսէյն Թագաւորին, որ հաշտութեան գայ Իսրայէլի հետ, հեռանալով ծայրայեղ տարրերէ:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ զինուորական ատեան մը մահուան դատապարտած է ծայրայեղ - ձախ Տեվ - Սոլ կազմակերպութեան չորս անդամներ: 152 անդամներ կը դատուէին: 6 ամբաստանեալ ալ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահին՝ Ամին Ճեմայէլի Դամասկոս այցելութիւնը որոշ չափով մեղմացուցած է մթնոլորտը: Լաւ ընդունելութեան մը արժանանալէ ետք, Ճեմայէլ երեք տեսակցութիւն ունեցած է նախագահ Ասատի հետ: Պէյրութի մէջ, սակայն, անհետացածներու (2500 հոգի առեւանգուած են) ծնողքները ցոյց մը կատարած են, ճամբաներն ալ գոցելով:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ կը ծնի Ամանորի հետ: Յունուար Մէկէն իսկ՝ Ֆրանսացիները, Լիւքսանպուրկցիները, Իտալացիները, Իրլանտացիներն ու Դանիացիները կրնան ստանալ այդ անցագիրը, աւելի ետք՝ Յոյները, Պելժերը եւ Հոլանտացիները, մինչդեռ արեւմտեան Գերմանացիք եւ Անգլիացիք աւելի երկար պիտի սպասեն: Անցագիրը իր կողքին վրայ «Եւրոպական հաւաքականութիւններ» յիշատակութիւնը կը կրէ, անունին վրայ այն Պետութեան որ կուտայ անցագիրը: Իրաւական գետնի վրայ համազօր է ազգային անցագրին եւ կրնայ օգտագործուիլ նոյն պայմաններուն տակ: Մեծն - Բրիտանիա միայն 1987 Յունուար 1-ին պիտի տայ այդ անցագիրը, որովհետեւ կ'ուզէ ինքնաշխատ ընթերցումի գործիքներ պատրաստել: Գերմանիոյ մէջ, այս հարցը թեր ու դէմ վէճերու դուռ բացած է եւ ցորչափ հարցը ելքի մը չյանգի, Գերմանացիք այդ անցագրին չեն կրնար տիրանալ: Ֆրանսայի մէջ, պիտի արժէ 55 էքիւ (360 Ֆր.):

Շնորհաւոր Նոր Տարի

1985

ՅԱՌԱՋ

1985

լաւագոյն օրեր կը մաղթէ
իր ընթերցողներուն

ՔԱՄԱՆՉԱ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մահմետական առասպելի մը համաձայն, քամանչայի իրանը եւ երկար կոթը կը խորհրդանշեն մզկիթի գմբէթն ու մինարէն, իսկ քամանչայի բարակ ձայնը կը յիշեցնէ հաւատացեալները նամազի կանչող մոլլան: Հող չէ, առասպելը գեղեցիկ է, երեւութապէս ճշմարտութեան նմանող: Թէպէտ ծանօթ է, որ քամանչան աւելի հին է քան մահմետականութիւնը:

Կայ ուրիշ պատում մը եւս՝ Սայաթ-Նովայի առընչութեամբ: Արդէն Հաղպատի վանքին մէջ կուսակրօն ձեռնադրուած, Սայաթ Նովա կը լսէ, որ Թիֆլիս եկած է ծանօթ աշուղ մը: Գիշերով, եկեղեցական զգեստը փոխած Սայաթ-Նովա գաղտնի դուրս կ'ելլէ վանքէն ու կը բռնէ Թիֆլիսի ճամբան, իր արուեստակիցը ունկնդրելու տենչով: Հաղպատէն Թիֆլիս՝ հեռիտն: Ասիկա արուեստի ուժի յաղթանակի ժամն է: Ճիշդ նոյն ձեւով գերմանական հողը կը պահէ յուշ մը այն մասին, թէ ինչպէս Պախ աչնանային հողմատարափ գիշերով կը մեկնի 60 քիլոմեթր հեռու քաղաք մը, լսելու համար եկւոր երգեհոնահարը (հասկնալի է, որ սայլակառքի մը վարձքը Պախի կարողութիւններէն վեր էր): Պախ եւ Սայաթ Նովա պէտք է բլլալ չընկրկելու համար այդպիսի դժուարութիւններու առջեւ: Զիրենք կը տանէր երաժշտութեան սէրը, քրմական երկրպագութիւնը արուեստին, որուն խորհրդանիշը մէկ պարագային փքրամարմին քամանչան է, միւս պարագային՝ երկնքի ու ճակատագրի հետ վէճի բռնուած հզօր երգեհոնը:

Ի դէպ, Սայաթ Նովայի քամանչայի մասին ծանօթ է հետեւեալը: Իր հայրը՝ Կարապետ, երիտասարդ տարիքին ապրելով Հալէպ, ուխտի գացած է Երուսաղէմ, ապա հաստատուած Թիֆլիս, ուր եւ ամուսնացած է հալարարցի Հայունի Սառայի հետ: Ըստ երեւոյթին այդ հեռաւոր վայրերէն Կարապետ բերած էր քամանչա մը, զոր այնքան յաճախ անոր ձեռքին տեսած է որդին՝ Արութին, ապագայ Սայաթ Նովան: Կարապետ նաեւ քամանչահար եղած է, ասիկա կարելի է գտնել մեծ աշուղի գանկին Օհանի հետեւեալ մակագրութենէն, կատարուած հայերէն «քամանչա»ի ձեռագրին վրայ. «Սայաթ Նովա կը գովերգէ մեր պապենական քամանչան»:

Ժամանակին Այվազովսկի ջութակ կը նուագէր, քամանչայի պէս բռնելով... Ասիկա անգիտակից յիշողութիւն էր, ձեռքի բնազդական շարժում: Ուժի ազատագրում է ներշնչուած անկաշկանդ նըրւագի եւ ազատ սուրացող երգեցողութեան համար: Կզակով ուսին սեղմած նուագարանով դժուար է երգելը:

Արամ Խաչատրեան արտակարգ յիշողութեան տէր էր: Ան մի առ մի կը յիշէր - նոյնիսկ տասնամեակներ ետք - Թիֆլիսի մանկութեան իր տարիներու բոլոր քամանչահարները: Եւ զարմանալի ներհայեցողութեամբ մը կը վերակենդանացինէր, հիմք դառնալով հուշակաւոր Ջութակի քոնչերթոյին:

Առնօ Բաբաջանեանի սենեակին մէջ, ամէնէն աչքառու մէկ անկիւնը գրուած է քամանչայի տեսքով յիշատակի նուէր մը: Ասիկա պարտադիր յիշեցում մըն է: Պարտականութեան գիտակցութիւն անանուն աշուղներու յիշատակին առջեւ - այսպէս կը համարէր երաժիշտը: Ալ. Սպենդիարեանի սէնֆոնիք մանրանկարները ծանօթ քամանչահար Լեւոն Կարախանի երգերուն փոխադրումն են, իսկ Արամ Խաչատրեանի յիշատակին նուիրուած Առնօ Բաբաջանեանի դաշնակի գործը ներշնչուած էր Սայաթ Նովայի «Քանի վուր ջան իմ» երգի մեղեդիէն: Յաջորդականութիւնը ակներեւ էր:

Եւ, վերջապէս, փոխաբերութիւն մը եւս՝ ապացոյց ամէն ճշմարիտ որդեգրումի հիմնաւոր բլլալուն: Խեցին ինկած ասպահատակը նոյնպէս օտարածին է: Եւ խոռոչը երկար կը պայքարի անոր դէմ: Բայց ահա, կ'անցնի ժամանակը, եւ խեցիի խորհրդաւոր խորքին մէջ կը կազմաւորուի մարգարիտը...

Սայաթ Նովայի քամանչայի յիշատակը Հայաստանի մէջ յաւերժացած է: Սայաթ Նովա եւ այդ նուագարանը այնքան միաձուլուած են մեր պատկերացումներուն մէջ, որ յետագայ բանաստեղծները ուրախութեամբ ընդունեցան այդ ջահը: Մի՞թէ հինաւուրց քամանչան խորթ մարմին պէտք է համարել հայ հանճարեղ քընարերգակներէն մէկուն ձեռքին, ինչպէս կը թուի այսօր երաժշտական արուեստի կարգ մը մաքրամոլներուն: Երբե՛ք: Զենք ժխտեր պարսկական մանրանկարչութեան ազդեցութիւնը հայկականին վրայ, սակայն եւ այնպէս անիկա չխանգարեց որ Հայաստան ծնունդ տայ Թորոս Ռոսլինի: Ի հարկէ, մեծ արուեստագէտի հոգին անկախ է եւ կ'արտայայտէ ժողովուրդի բուն միջուկը: Բայց ինչն է որ կը խանգարէ զինք ներծծելու - իւրացնելու աշխարհի բոլոր գոյներն ու ներդաշնակութիւնները, զինք՝ արքայաբար անկախ եւ արծիւի պէս սրատես այդ մեծ բնարեւը: Զարենց, սրտառուչ եւ սիրագորով քամանչան բերաւ ազգային իրողութիւններու շրջանակը, իբրեւ Թանկագին աւարկայ մը, հեռուներէն բերուած, բայց սիրոյ ամբողջ կեանքի մնայուն ուղեկից: Եւ Զարենց երեւս խրատնաք ունէր:

Երազ տեսայ. Սայաթ Նովէն մօտս
Էկաւ սազը ձեռին.
Հրի նման վառման գինու ոսկեջրած
թասը ձեռին,
Նստեց, անոյշ երգեր ասաւ՝ հին
քամանչի մասը ձեռին,
Էնպէս ասաւ, ասես ունէր երկնքի
ալմասը ձեռին:
... Երազն անցաւ - դո՛ւ մնացիր,
պատկերքը քո մնաց լուսէ,
Մէկ էլ իմ խեղճ սիրտը մնաց՝
Սայաթ Նովի սազը ձեռին:

Նշանակալից ջահ մը: Նոյնքան նշանակալից է ու խորհրդանշական, որ այսօր Հայաստանի բոլոր երաժշտական դպրոցներուն եւ ուսումնարաններուն, ինչպէս նաեւ երաժշտանոցին մէջ ստեղծուած են ժողովրդական նուագարաններու խումբեր: Թերեւս հիմա որեւէ դասարանի մը մէջ այդ նուրբ նուագարանը իր ձեռքին մէջ կը պահէ ապագայ Սաշա Օգանեզաշվիլի մը: Ինչպէս կ'ըսեն՝ տա՛յ Աստուած:

ՆԵԼԼԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Մեծ դէմքեր եւ ապահովութեան հարցեր

Երբ, կ'ըսէ «Հերըլտ»ի լրագրողներէն Ռ. Էյփըլ, Տիկին Թաչըր, Անգլիոյ վարչապետը, առեւին Տիկին Ինտիրա Կանտիի յուղարկաւորութեան կը մասնակցի, Նոր Տելհի, Լոնտոնէն իրեն ընկերացող ընտրուած թիկնապահներով կը ներկայանայ:

Երբ, Լուիճի Սքալֆարօ, Ներքին նախարար Իտալիոյ, ժամուլի ասուլիս մը կուտայ վերջերս, Հռոմ, քաղաքացիի ըզգեստով երկու զինուորականներ նախապէս մանրակրկիտ կերպով կը խուզարկեն սրահը: Նախարարը կը ժամանէ շրջապատուած հինգ կամ վեց թիկնապահներով:

Այս եւ այլ օրինակներ տալէ ետք, լրագրողը կ'ըսէ, թէ ժամանակէ մը ի վեր պետական, քաղաքական դէմքեր առաւել ստանձնով անհրաժեշտ ուշադրութիւն կը դարձնեն իրենց անձնական ապահովութեան վրայ, խիստ նախամիջոցներու կը դիմեն հաւանական ահաբեկչութիւններու դէմ:

Հանգստեան կոչուած՝ Սքոթլընտ Եարտի նախկին մէկ անդամը գիտել կուտայ, թէ ժամանակին իրենք կը խնդային, երբ կը տեսնէին ամերիկացի պետական դէմքեր շրջապատուած ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութեանց մարդոց կողմէ: Մեզի կը յիշեցնէին, կ'աւելցնէ ան, կանկսթըրեան ժապաւէնները, ծանր զէնքերով սպառազինուած: Հիմա բոլորս ալ այսպիսի ցայտուն կամ ոչ նկատելի միջոցներու կը դիմենք:

Տիկին Թաչըրի տեսակէտով, ահաբեկիչները իրենց նպատակներէն մէկը կ'իրականացնեն, երբ պետական-քաղաքական դէմքեր կը ձգտին առանձնանալ իրենց պաշտօնատեղիները, կը խուսափին շփում ունենալէ զանգուածներուն հետ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ կը նկատէ բազմութիւններուն առջեւ ներկայանալը: Նոյնը չեն խորհիր ապահովութեանց մարմինները, որոնք կը ձգտին շրջապատել դէմքերը, պաշտպանել այդպիսիները, նոյնիսկ, երբ ասոնք ամբոխներուն մէջէն կը քալեն՝ ձեռք երկարելով ասոր կամ անոր:

Իբրեւ հետեւանք այս նախազգուշական քայլերուն, յաճախ ապահովութեան միջոցները այնքան խիստ կ'ըլլան, որ բազմութեան թիւը կը սահմանափակուի: Մարդիկ կը նախընտրեն, կամ ալ ձեւով մը կը հարկադրուին, իրենց տուներուն կամ աշխատավայրերուն մէջ մնալ: Ասոր հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ նախատեսուածէն կամ ակնկալուածէն նուազ թիւով մարդիկ փողոց կ'ելլեն դիմաւորելու համար պաշտօնական այցելուն: (Լրագրողը օրինակ տալով կը յիշատակէ Նախագահ Ռեկընի այցելութեան պարագան Իրլանտա: Կոլվէյ քաղաքի բազմաթիւ բնակիչներ կը բաղդատեն այս վերջինոյն եւ երկու տասնամեակներ առաջ Միացեալ-Նահանգներու օրուան Նախագահ Ճ. Քենըտիի այցելութիւնները: Առաջինը կէս-ամայի փողոցէն կ'անցնի արագ սուրալով՝ կառքով՝ Լիմուզինի փակ պատուհաններու ետեւ կեցած, մինչ երկրորդը բաց ինքնաշարժով կ'անցնի եւ բազմութեան կը ներկայանայ):

Լատին-Ամերիկայի, Միջին կամ Մերձաւոր-Արեւելքի եւ Ափրիկէի մէջ ձեռք առնուած ապահովութեան միջոցները, իբրեւ ընթացիկ երեւոյթներ, տասնամեակներէ ի վեր մարդոց կենցաղին մաս կը կազմեն: Առնուազն այս ցամաքամասերու եւ շրջաններու երկիրներու մեծ մասին համար:

Պէյրութի մէջ, ուր փամփուշտները շատ դիւրաւ կ'արձակուին, հաստուածներու պատկանող ղեկավարներ, առաջնորդներ ամէնուր կը շրջապատուին զինեալ պահակներով՝ ատրճանակները իրենց մէջքին անցուցած: Երբեմն հակադիր հոսանքներու մաս կազմող պահակախումբեր իրարու վրայ կը կրակեն: Լիբանանի եւ շրջանին մէջ, ազդեցիկ եւ ակնառու անձերու տուները աւազէ տոպրակներով կը պաշտպանուին, ինչպէս նաեւ երկաթեայ փողերով, իբրեւ ապահովութեան միջոց ինքնաշարժի ռումբերու պայթումներու:

Լրագրողները, կ'ըսէ Էյփըլ, շատ յաճախ դժուար եւ անհանդուրժելի կացութիւններու առջեւ կը գտնուին: Իրաքի մէջ նկարահանութեան սարքերն ու արձանագրութեան ձայներիզի կազմերը ապահովութեան սպաներուն կը յանձնուին մամուլին ասուլիսէն 24 ժամ առաջ, առ ի քննութիւն: Իսկ Պարսկաստանի մէջ, նման պարագաներուն, լուսանկարիչ-թղթակիցները պարտադրաբար նախ իրենց դէմքերը կը նկարահանեն, որպէսզի պատասխանատուները գիտնան, թէ սարքերը որեւէ քօղարկուած զէնք չեն պարունակեր:

Անհշան թիւով մահմետական առաջնորդներ շփում կը հաստատեն ամբոխներուն հետ: Եւ Նախագահ Անուար Սատաթի սպանութենէն, - 1981, - ի վեր, ոչ մէկ զինուորական տողանցք կը կատարուի Հոկտեմբերին, Եգիպտոս:

Ափրիկեցի պետական-քաղաքական դէմքերուն համար նախազգուշական միջոցները արտաքին վտանգներու չեն վերաբերիր: Ասոնց անկայուն ցամաքամասին մէջ սպառնալիքը կուգայ ներսէն, պետական հարուածներէ: Որով՝ շատ գպրոյշ կը գտնուին եւ, հետեւաբար, անտեսանելի կը մնան բնակչութեանց՝ շրջապատուած զինուած թիկնապահներով, պահակներով:

Թ. Ա. Թ.

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՊԱԼԱՏ

Մայրաքաղաքիս թաղերուն առաջինը կը համարուի, երբ աժան գնով բանջարեղէն կամ պտուղ առնելու վրայ է խնդիրը. փառք հրեայ ազգին. բուսային ուտելիքն շատ վար գնով կը վաճառուի հոս: Բայց միայն Պալատցին օգուտ կը քաղէ այս աժանութենէն. որովհետեւ Բէյօղլուցին կամ Սկիւտարցին կողամբ կամ խնձոր գնելու համար Պալատ չկրնար երթալ, ինչպէս որ ես ալ Ամերիկա չեմ երթար սոխուկ մը կաղ գնելու համար:

Այս թաղին մէջ կայ քարուկիր մեծ եկեղեցի մը: Այդ քարուկիր շէնքին անունն է Հրեշտակապետ, որ ինչպէս յայտնի է՝ մահկանացուներուս հոգիները կ'առնէ եւ որ, ինչպէս յայտնի չէ՝ ըժիշկներու վերատեսուչը կը համարուի: Այսուհետեւ ալ մի զարմանար, թէ ինչո՞ւ ընդհանրապէս շատ համբաւ կը ստանան այն բժիշկներն, որք ընդհանրապէս շատ մարդ կը մեռցունեն. վասնզի անոնք Հրեշտակապետին պաշտպանութիւնը կը վայելեն:

Հրեշտակապետն էր, որ հոգին առաւ Թոռոսթոյի առաջնորդ Թադէոս Եպիսկոպոսին, որուն մարմինն յիշեալ եկեղեցւոյն մէջ թաղուած է: Եթէ գիտնայինք, որ Հրեշտակապետն մամլոյ ազատութիւնն կը յարգէ՝ կ'իմացունէինք իրեն, որ այս ընտրութեան մէջ սխալած է. վասնզի Թադէոս Եպիսկոպոսն ազգին շատ վնասակար - որովհետեւ բնաւ վնասակար չեղողը չկայ - կրօնաւոր մը չէր, եւ եթէ Հրեշտակապետն անպատճառ որոշած էր կրօնաւորի մը հոգին առնել՝ մենք կրնայինք իրեն ներկայացնել քառասուն ընտրելիներ, որոնցմէ իր ուզածն կարող էր անդիի աշխարհ ղրկել:

Այս եկեղեցւոյն մէջ առենօք տասնեւութ քահանայ կ'ապրէր, իսկ հիմա միայն հինգ քահանայ **անօթութենէ կը** մեռնի ... ձեզի կը թողում թաղեցւոյն ջերմեռանդութեան հաշիւն ընել:

Պալատ ունի մանչերու թաղային վարժարան, ուր հարիւր ութսուն աշակերտ կ'երթայ: Կայ նաեւ աղջիկներու թաղային վարժարան մը, որ ութսուն աշակերտ ունի: Երկու վարժուհի, ինը դասատու, մէկ տեսուչ եւ քառասուն ոսկի ոսմանեան՝ կը կառավարեն այս երկու վարժարանները: Այս քառասուն ոսկիին քանը եկեղեցիէն կը վճարուի, տասներկուքը աշակերտներու թոշակէն եւ մնացած ութ ոսկին հոգաբարձութենէ, որ բնաւ չզղջայիր վիճակ հանելէ եւ նըւիրատումս տալէ տալէ յօգուտ այս վարժարանին:

Հոս թաղական կ'ընտրուին միշտ այն անձերն, որոնց մազն ու մօրուքը ճերմկցած են. իսկ երբ սեւ մազերով ու պեխերով մարդեր թաղական ընտրուին՝ ընտրութիւնն ապօրինաւոր կը համարուի: Այս սովորութիւնն եթէ իր վնասն ունի՝ սա օգուտն ալ ունի, որ շատերը, թաղական ընտրուելու փափաքով, իրենց մազերն ու պեխերը չեն ներկեր:

Պալատու մէջ կար ժամանակաւ Ֆողովրդասէր անուամբ ընկերութիւն մը, որուն անունը վերջէն Շահասէրի փոխուեցաւ եւ որուն քանի մը հարիւր ոսկիներն քանի մը ազգասէր սատամոքսներու մէջ հալեցան: Հիմա Աղքատասէր անուամբ ընկերութիւն մը կայ, որ Ս. Ծընունդին եւ Զատիկին օրերը թաղին աղքատներուն կը բաժնէ տարուան մէջ հաւաքուած գումարը եւ տարին երկու օր կը խնդացնէ թաղին աղքատները:

Վեց հարիւր քանեւչորս տուն Հայ կայ թաղիս մէջ:

(Շար. 1)

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻ ՄԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Անշուշտ նկարագրութիւնը կարելի էր նաեւ կոչել «Սփիւռքահայ Կիրակի մը», որովհետեւ, գրեթէ բոլոր հայկական գաղութները կ՚ապրին նոյն ձեւի Կիրակի մը, զոր պիտի փորձեմ նկարագրել յաջորդող տողերուն մէջ:

«Խորհուրդ Խորին» ... պատարագը կը սկսի: Եկեղեցւոյ նստարաններուն մեծ մասը տակաւին կը մնան սպասման վիճակի մէջ - արդեօք այսօր պատիւը պիտի ունենա՞ն անգամ մը եւս ծառայելու իրենց գոյութեան նպատակը հանդիսացող հայ հաւատացեալներուն: Պատարագիչը իր սովորական աղօթքներուն կողքին ունի յատուկ աղօթք մը եւս, զոր կ՚ընէ ինքնիրեն, անձայն, թէ արդեօք այսօր-ւան քարոզը օգտակար պիտի ըլլա՞յ մեծ թիւով ներկաներու: Արդեօք հոգերանո-րէն պիտի կարենա՞յ փոքրիկ ամբոխի մը ներկայութեան նոյն ձեւով քարոզել: Արդեօք...:

Եկեղեցւոյ գանձապահը, նստած աւանդական իր անկիւնը, մերթ ընդ մերթ կը դառնայ եկեղեցւոյ մուտքի դրան կողմը: Ո՞ւր է ժողովուրդը: Երեւի եղանակի անձրեւոտ ըլլալուն պատճառով քիչ մը ուշ կը հասնին: Հապա ինչո՞ւ վիճակը նոյնն է երբ օդը պայծառ է: Էհ, շատ քիչ անգամ Կիրակի օրով օդը պայծառ կ՚ըլլայ եւ առիթը կ՚ունենանք արեւ տեսնելու փակ ու գմբեթաւոր տանիքներէ հեռու մնալու: Բայց ինչպէս իր պատուին պիտի կերցնէ Թաղական Մարմինին յանձնելով սպասուածէն աւելի քիչ լումաներ: Աստուած իմ, սպասուածն ալ բնաւ յայտնի չէ եւ կամ անկարելի է գուշակել: Սպասէ. հիմա կուգան: Յոյսը ինչո՞ւ այսքան շուտ կը կտրես: Սպասէ...:

Դպրաց դասի մեծ մասը տակաւին չէ եկած: Ղեկավարը կ՚ուզէ անգամ մը եւս անխծել, հայհոյել ... բայց յիշելով որ եկեղեցւոյ մէջ կը գտնուի, կը փորձէ ջղայնութիւնը մեղմել ներկաներուն հետ աւելի բարձրաձայն երգելով: Թող ժողովուրդը չիմանայ որ դպիրներուն թիւը քիչ է: Ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի ձգէ եկեղեցին առաջին անգամ հիւրաբար այցելողին վրայ: Զէ, պէտք է ճոխացնել երգեցողութիւնը: Ախ մոռցայ, «Սուրբ Սուրբ»ը այս անգամ ո՞վ պիտի երգէ: Համբերէ, հիմա կուգան: Համբերէ...:

Մինչ այդ եկեղեցւոյ կից գտնուող հայկական ակումբին կամ սրահին մէջ կարելի է գտնել շատ աւելի մեծ թիւով հայորդիներ, որոնց համար անձրեւոտ կամ պայծառ օդը ոչ մէկ պատճառ կը ներկայացնէ կանոնաւորապէս սրահ չգալու համար: Օրուան կարգապահը կը խնդրէ ներկաներէն անցնիլ եկեղեցի, ուր պատարագ կը մատուցուի: Լսող ականջներուն թիւը շատ քիչ է: Չէ՞ որ հոս կարելի է սուրճ խմել, հաց ուտել, զրուցել եւ նարտի կամ ճատրակ խաղալ: Հոս տեղի կ՚ունենայ ուրիշ տեսակ պատարագ մը, որուն շուտով պիտի անդրադառնամ:

Ժամ մը անցած է արդէն եւ եկեղեցին համեմատաբար լեցուած: Պատարագիչը աւելի գոհունակութեամբ եւ եռանդով կը քարոզէ: Գանձապահին երեսին վրայ փոքրիկ ժպիտ մը կ՚ուրուագծուի: Դպրաց դասի ղեկավարը եռանդով քրտինքը կը մաքրէ: Իսկ ակումբին սրահը, իր կարգին, աւելի մեծ թիւով ներկաներ կը պատսպարէ: Այստեղ մասնակիցներուն շարականներն ու աղօթքները բոլորովին տարբեր բնոյթ ունին: Կարելի է մի քանին նկարագրել.

- Թեհրանէն լուր ունի՞ս: Մերոնք էլի խնդիր ունեն կառավարութեան հետ: Պապա թողեն՝ մեզ հանգիստ: Մեր դպրոցը, եկեղեցին ազատ թողեն: Մարդ չէ կարայ իրա կրօնը սովորել ու պաշտել...:

- Աղապէյ, էս Պոլիսէն կուգամ: Ալմանեա հէչ չի գիտեմ: Մէկ գործ մը ճարենք ինծի համար:

- Պարոն Աւետիսեան, նիւթական շատ դէշ վիճակի մէջ ենք: Ի՞նչ խորհուրդ կուտաք ընել:

- Դժբախտաբար մեր ձեռքէն բան չի գար: Պէտք է դիմել միւս միութիւններուն:

- Բայց միւս միութիւններն ալ նոյնը կ՚ըսեն...

- Իսկ մենք ո՞ր մէկուն հասնինք: Ուրկէ՞ մէջտեղ բերենք այդքան միջոց...:

- Երէկուան ճաշը հիանալի էր: Ինչ համով կերակուրներ հրամցուեցան: Խմիչքն ալ առատ բաց էին, միայն թէ քիչ մը ուշ հրամցուեցաւ: Սա գեղարուեստական յայտագիրն ալ միշտ պէտք է ըլլայ: Միլիոն անգամ լսեր ենք, նորէն կը կրկնեն: Ամէն տարի: Զանձրացանք պէ...:

- Ի՞նչ եղաւ Ամերիկայի քո վիզան: Անցեալ շաբաթ ես «ինթերվիուլի» գընացի. Թղթերս տուեցին: Հիմա էլ սպասիր ճամբորդելու օրը հասնի: Ախ տայի՜ն, գնայինք, էլի...:

- Գալ շաբթուան դասախօսութեան պիտի գա՞ս:

- Ո՞վ է կազմակերպողը:

- Այսինչ միութիւնը, նիւթն ալ Այսինչն է, խօսողն ալ Այնինչը:

- Ատ մարդը ո՞վ եղեր է որ դասախօսէ: Ուրիշ նիւթ չէ՞ն գտած: Ըսէ որ այդ միութիւնը արդէն միշտ սասնկ տկար կամ անտեղի նիւթեր կ՚ընտրէ...:

- Ինչո՞ւ զաւակդ հայկական դպրոց չես բերեր: Գոնէ հայերէնը, Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը կը սորվի:

- Բերեմ բայց ո՞ր հայերէնը սորվի - արեւելահայերէ՞նը, արեւմտահայերէ՞նը, երկո՞ւքը: Հայոց պատմութիւն սորվեցընողն ալ ընդհանուր գիծերու մէ՞ջ պիտի սորվեցնէ, թէ՞ այս կամ այն կուսակցութեան անկիւնէն դիտուած...: Աշխարհագրութիւնն ալ ուրիշ խրթին հարց է: Խեղճ պզտիկին գլուխը արդէն միւս նիւթերով խճողուած է վրան ալ հայերէնը, Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը: Զէ, նախ միւսները թող սորվի, յետոյ ասոնց կարգը կու գայ...:

Եկեղեցւոյ պատարագը կ՚աւարտի ու ժողովուրդը կ՚ուղղուի դէպի սրահ մասնակից ըլլալու միւս պատարագին, որը տեւական է եւ բնաւ աւարտելու նպատակ չունի:

ՍԵՊՈՒՀ ՊԱՂՏՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի Նոյեմբեր 16-ի հրամանագրով պարգեւատրուած են Հայաստանէն չորս գրագէտ - բանաստեղծներ.-

Վարդգէս Պետրոսեան՝ Լենինի շքանշան.

Գէորգ Էմին եւ Սիլվա Կապուտիկեան՝ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան շքանշան.

Մկրտիչ Սարգսեան՝ Ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշան:

×

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՐՔ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Աւետիս Այվազեանի «Խորէն Յովհաննիսեանի» խորագրով գիրքը, որուն մէջ հեղինակը ներկայացուցած է ծանօթ մարզիկին կեանքը, վեր առնելով անոր մէջ մարդը: Գիրքին մէջ տրուած են հռչակաւոր Փէլէի, Տիգրան Մանսուրեանի, Ռազմիկ Դաւոյեանի կարծիքները Խորէն Յովհաննիսեանի խաղարկութեան մասին: Առանձին բաժին մը յատկացուցած է տաղանդաւոր ասուլին եւ ծանրաբարձ Եուրի Վարդանեանի բարեկամութեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱԿՈՒԱԾ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻ ԱՌՋԵՒ

ԴԷՄՔԵՐ

Ա. hատոր

Հեղինակ՝ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Նիւ - Եորք

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ՝ SOCIÉTÉ DES GENS DE LETTRES-Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

○

Փարիզի Օթէլ տը Մասայի մէջ Դեկտեմբեր 18-ին պաշտօնական հանդիսութեան մը ընթացքին Ֆրանսայի Սոսիէթէ տէ ժան տը Լէթրի նախագահը՝ Ֆրանսուա Պիյրտու Ռուբէն Մելիքի յանձնեց բանաստեղծութեան մեծ մրցանակը (Աշուն, 1984)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Աւստրիական Մշակութային Կեդրոնին մէջ երգահանդէս մը տուած է սոփրանօ Արփի Պիւլպիւլ: Յայտագրի առաջին բաժնին երգչուհին մեկնաբանած է Շուպերթէն, Տվորժաքէն եւ Մոցարթէն գործեր, իսկ երկրորդ բաժնին՝ օտար երգահաններու կողքին, երգած է նաեւ Սրուանձտեանցի «Ըղձանք»ը, Կանաչեանի «Ծիծեռնակ»ը եւ Կոմիտասի «Երկինքն ամպել ա»ն:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է քաղաքական եւ մշակութային բնոյթով երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Երիտ Միութեան «Սողոմոն Թէհլիրեան» խումբին: Բանախօսած է Յակոբ Գասապեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Յաջորդ օր տեղի ունեցած է Հայ Գթութեան Խաչի կազմակերպած թէյասեղանը:

×

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ համալսարանին մէջ, Նոյեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է հայկական երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ դաշնակահարուհի Սեդա Գարագաշեանի եւ հովանաւորութեամբ համալսարանի երաժշտական բաժնի: Մեկնաբանուած են Կ. Հովնանի Քոնչերթօ եւ Ե. Արիստակէսեանի Սինֆոնիէթան (Երեւանէն). իր յօրինած երկու երգերը մեկնաբանած է Թենոր Վարդգէս Պալօզեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Սեդա Գարագաշեանի: Յայտագրի ամէնէն յատկանշական գործը եղած է Վազգէն Մուրատեանի Քոնչերթօն՝ ջութի եւ նուագախումբի համար:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Ա.

ԹՈՅՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Ես մտաբերեցի այն բանալին, որը միաժամանակ շինել էի քաւոր Պետրոսի համար, եւ որի գոյութեան մասին բոլորովին մոռացել էի: Որպէս մի չար եղեռնագործ, ես զգացի այն բոլոր զարհուրանքը, թէ իմ անզգուշութեամբ ո՛րպիսի սարսափելի դժբախտութիւն պատճառեցի իմ սիրելի վարպետին: Իմ ձեռքն էր շինել այն բանալին. ես էի գրել նրա վրայ արհեստանոցի փոքրիկ դրոշմը: Իսկ այժմ իմ փոխարէն պիտի պատժուէր արդար եւ ազնիւ արհեստաւորը: Հրապարակի վրայ դահիճը պիտի կտրէր նրա ձեռքը: Ի՛մ, ի՛մ ձեռքը պիտի կտրէին, ե՛ս էի արժան այդ պատժին, ինչո՞վ էր յանցաւոր անմեղ մարդը...:

Ես յիշեցի քաւոր Պետրոսի խօսքերը, որոնցմով աշխատում էր համոզել ինձ, որ ոչ ոքի չասեմ, թէ նրա համար մի այսպիսի բանալի եմ շինել, - ես յիշեցի այն ընծան, որով նա խաբեց ինձ, ոսկից ցլլուխ նոր հագուստ կարել տալով ինձ համար ... Ուրեմն, ես միջնորդ դարձայ մի չարագործութեան, իսկ իմ փոխարէն պիտի պատժուէր այն ազնիւ մարդը, որը այնքան սիրում էր ինձ, որը այնքան ուրախանում էր իմ յառաջդիմութեամբ, որը խոստանում էր աւելի և աւելի բախտաւորացնել ինձ, - այդ դառն մտածութիւնները պաշարեցին ինձ, երբ բացուեցաւ իմ առջեւ սարսափելի իրողութիւնը եւ ես գոչեցի իմ խռովութեան մէջ.

- Ապա քաւոր Պետրոսը ... ապա քաւոր Պետրոսին ի՞նչ պիտի անեն...:

- Ո՞վ է քաւոր Պետրոսը, հարցրեց որսորդը զարմանալով:

- Մեր քաւոր Պետրոսը...:

- Հա ճանաչում եմ ... Նա ինչո՞վ է խառն այդ գործին մէջ: Նա խաղաղ, հանդարտ շարունակում է իւր սովորութեան համեմատ ամէն առաւօտ եւ երեկոյ եկեղեցի գնալ, աղօթել: Եկեղեցուց դուրս գալուց յետոյ, փողոցներով անցկենալու ժամանակ, աջ ու ձախ ողջունում է մարդկանց, աշխատում է ճանճերին էլ չվշտացնել, որ ինը հոգին Աստուծոյ դրախտից չզրկուի...:

Որսորդի խօսքերի մէջ կար խիստ դառն հեգնութիւն դէպի քաւոր Պետրոսը, որոնք աւելի գրգռեցին իմ բարկութիւնը դէպի այն զարշելի մարդը, ու ես պատրաստւում էի այն չարաշուշակ բանալիի ամբողջ պատմութիւնը յայտնել որսորդին, եւ ցոյց տալ, թէ ինչով է քաւոր Պետրոսը խառն աղալարների ամրոցի գողութեան գործի մէջ, - բայց այդ րոպէում որսորդի ուշադրութիւնը գրաւեց մի այլ առարած, նա թողեց ինձ եւ երեսը շուռ տուեց դէպի այն կողմը:

Նրա շունը, որ մինչեւ այն րոպէին, գլուխը առջեւի թաթիկներուն վրայ դըրած, պառկած էր տիրոջ մօտ, յանկարծ վազ տուեց եւ մտաւ մեզանից ոչ այնքան հեռու գտնուած թփերի մէջ: Վայրկեանական խուզարկութիւնից յետոյ, գըլուխը կրկին դուրս հանեց թփերի միջից, եւ մի առանձին հրաւիրական հայեացքով սկսեց նայել տիրոջ երեսին:

- Ի՞նչ կայ, Ջէյրան հարցրեց տէրը:

Ջէյրանը արձակեց մի քանի խուլ մըռնչիւններ:

- Հասկացայ, ասաց որսորդը եւ վեր առեց իւր մօտ դրած հրացանը:

Մեզանից բաւական տարածութեան վրայ, մամռապատ քարաժայռի գլխին, կանգնած էր մի վայրենի այծ, եւ զգոյշ նայում էր իւր շուրջը: Հեռուից երեւում էր նա մի հաւի չափ: Ծերունի որսորդի սրատես աչքերը տեսան նրան, հրացանը որոտաց, այծը գլորուեցաւ ցած:

- Տղերք, գնացէք վեր առէք, Աստուած ձեզ համար խորոված ուղարկեց:

Տղերքը վազեցին դէպի այն կողմը, իսկ ես քարացածի նման դեռ մնացել էի կանգնած, որպէս մի կատաղի եղեռնագործ, որին յանկարծ տիրում է խղճահարութեան երկիւղը:

Ծերունի որսորդը դարձաւ դէպի ինձ, ասելով.

- Ընկեր դու այստեղից դեռ եւս չպիտի հեռանաս. քեզ որոնում են, մնա՛ այստեղ, մինչեւ անցնի վտանգը...:

Նա այլեւս չսպասեց իմ պատասխանին, եւ մնաք բարեաւ ասելով, հեռացաւ:

Կարօն իւր ընկերների հետ վերադարձան, իրանց հետ բերելով այծը:

Այն բոլորը, ինչ որ պատմեց քեզ որսորդը, մենք առաջուց գիտէինք, ասաց Ասլանը:

(Շար. 16)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.- Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան 500 Ֆ.:

ԻՍԻ.- Պ. Արխս Գարայեան 100 Ֆ.:

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ.- Տիկին Արաքսի Տօնապետեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց սիրելի եղբօր՝ Գասպար Մանխեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յ. Գըզըլեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:*

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Կիրակի, Յունուար 6-ին, Դպրոցասէրի սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.-

Վարժարանիս երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՆԴԻԿԵԱՆԻ,

ՄԱՐԹԷՆ ՆՈՐԿԱՆՑ՝ իր երգերով,

Կը ներկայացուին Թատերախաղ մը, պարեր:

Այս բոլորը հայկական ճոխ սեղաններու շուրջ:

ՏՆՕՐՀՆԷՔ

Համաձայն հայ եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարուան ընթացքին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին *եւ* Զատիկին, *Հայոց տուները կ՚օրհնուին՝* Տնօրհնէք *կը կատարուի:*

Այն ընտանիքները, որոնք տուներնին չունին, կամ որոնց եկեղեցական մը չայցելեր, թող հաճին իմաց տալ եկեղեցւոյս դիւանին, որպէսզի առ այդ՝ եկեղեցական մը նշանակուի:

REPAS DU NOEL ARMÉNIEN

Le 6 Janvier 1985 à 13 heures au Centre Culturel de Villeurbanne
234, Cours Emile Zola - Villeurbanne
sous la Présidence de
Mgr. Norvan ZAKARIAN

organisé par : La Croix Bleue Arménienne de Lyon, l'Association Culturelle Arménienne de Lyon, l'Union Culturelle Arménienne de Villeurbanne.

Animé par l'Orchestre N A R E G

Réservations : 884 - 68 - 03
233 - 72 - 45 / 884 - 55 - 78

DINER DE NOEL

L'UNION COMPATRIOTIQUE ET CULTURELLE DES ARMENIENS D'ISTAMBOUL
U C C A I

vous invite à participer
le Dimanche 6 Janvier à 13 heures
au Dîner Dansant
qu'elle donne à l'occasion de la NOEL
dans les salons du NOVOTEL
à la Valentine, Marseille

sous la Présidence d'Honneur

de Monseigneur Hagop VARTANIAN

(places limitées, réservez rapidement)

l'UCCAI vous invite également à assister le Samedi 26 Janvier à 20h30 à une conférence salle Arzrouni TCHERPACHIAN au Centre Culturel de la Cathédrale arménienne 339, Avenue du Prado — 13008 MARSEILLE sous la présidence et avec la collaboration de

Monseigneur Hagop VARTANIAN

l'Ecrivain-poète Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN présentera ses œuvres.
(entrée libre)

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16-ին, Պատարագ՝ 17.15-ին: Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 16, պատարագ՝ 17-ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ժամերգութիւն 16.30-ին, ընթերցումք՝ ժամը 17-ին, պատարագ՝ 17.30-ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Սկիզբ. ժամ. 18-ին, պատարագ՝ ժամը 19-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սկիզբ. ժամը 15.30, ընթերցուածք՝ 16, Պատարագ՝ 17: Կը պատարագէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ժամերգութեան ժամը՝ 16-ին, պատարագ՝ 17:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Ժամը 17-ին գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ժամերգութիւն 17, ընթերցուածք՝ 18, պատարագ՝ 18.30:

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Ժամերգութիւն՝ 16.30-ին, պատարագ՝ 18-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ժամերգութիւն 16.30ին, ընթերցուածք 17ին, պատարագ 17.30: Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

SUPER LOTO

Dimanche 6 Janvier, à 16h

Nombreux lots de valeur

animé par : L E O N, vedette de Radio Monte Carlo

Intermède :

—La troupe de danses ANI de la MAJC
—Arbre de Noel de l'école de mercredi

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՂ

Բացառիկ նուէրներով - Կիրակի, Յունուար 6, ժամը 16-ին:

COMMUNIQUÉ

SAMEDI 5 JANVIER ET
SAMEDI 2 FEVRIER 1985 - 20h45

LES BALLETS ARMENIENS

au
CENTRE CULTUREL DE L'ORDRE
DE LA ROSE-CROIX A.M.O.R.C.
199bis, rue St-Martin 75003 Paris

Avec les Ballets Arméniens, tous est grâce, joie, expression de la vie, expression aussi d'une tradition qu'ils savent magnifiquement perpétuer et exprimer. Les Ballets Arméniens font jaillir tout à la fois des danses pleines de fougue, de féminité, d'expression guerrière et montagnarde. Vous êtes conviés à un spectacle étonnant, un spectacle où la beauté des costumes, la qualité des danseurs et des danseuses et le talent des musiciens savent soulever le public et l'emporter au cœur de l'Arménie.

Renseignements : 271 . 99 . 17
Réservation : Editions Rosicruciennes 199bis, rue St-Martin, 75003 Paris
Participation : 40 F
30 F pour les étudiants et groupe de 10 personnes et plus

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

PRÉSENTE SES MEILLEURS VŒUX POUR L'ANNÉE 1985
ET SOUHAITE UNE BONNE FÊTE DE NOEL

ԹԷՐՉԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ
ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

DISQUES VOGUE

LA PLUS RICHE PRODUCTION DE DISQUES ARMENIENS
réalisés par ARA BARTEVIAN

MUSIQUE RELIGIEUSE

No 442 (Messe Ekmalian) No 451 (Messe Komitas)
No 454 et 547 (Trésors de la Liturgie Arménienne)
(Cantiques de Nöel et de Paques)

MUSIQUE POPULAIRE CHANT ET DANSES

No 526, 527 (Arménie) - 516 (Reflets d'Arménie)
No 199 (Arménie) 596 (Promenade en Arménie)
No 517 (Soirée Arménienne), 30240 (Légendes d'Arménie)
No 30211 (Danses Arméniennes), 182 (Le Caucase, Danses)
No 30152 (Chants Romantiques, solistes Chaké Bénghian, Ara Séropian)
No 524013 Mélodies Lyriques (Véra Honorat, de l'Opéra)

MUSIQUE ARMÉNIENNE CLASSIQUE

(Grand Orchestre)
No 714 (Au fil des Songes, Huit pièces)
No 24009 (Œuvres Symphoniques, Grand Orchestre)
No 790 (Deux trios, Piano, Flûte, Clarinette, Harpe)
Prix: 70 Frs.
No 434001 GRANDE MESSE ORATORIO (Orchestre et Chœurs)
à la Mémoire des victimes du Génocide de 1915
(Solistes Lyne Dourian, Mihran Elmayan, Méry Gasparian)
Deux disques en album, prix : 90 Frs. port en sus

En vente chez l'auteur : 14, rue Petit, Paris 19e
Tél. : 208 - 99 - 22

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
3

JEUDI
3 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ: 260 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 550 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.867 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.867

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ «ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ»Ն

Ըստ աւանդութեան, Հանրապետութեան Նախագահը կարճ ուղերձով մը Ամանորը շնորհաւորեց, Դեկտեմբեր 31-ի իրիկունը:

Շեշտելով թէ ոչ ոք կրնայ ապրիլ առանց յոյսի, Նախագահ Միթերանի առաջին մաղթանքն այն եղաւ որ աւելի համակամ ըլլանք եւ անկէ՝ իր երկրորդ մաղթանքը՝ «Ֆրանսան եւ Ֆրանսացիները միեւնոյն կենսականին շուրջ»: Յիշեց նաեւ անձնական յիշատակ մը, իր մանկութեան օրերէն, երբ Ամանորին առթիւ, հայրը կը թելադրէր՝ հանդուրժողութիւն: Ապա, Նախագահը լաւ տարի մը մաղթեց Եւրոպայի, խաղաղութեան եւ Ֆրանսայի յաջողութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ «Խաղաղութեան Համաշխարհային Օր» հռչակեց Յունուար մէկը եւ պատգամ մը տուաւ երիտասարդներուն: 1985-ի ընթացքին, Յովհ. Պօղոս Բ. կը նախատեսէ եօթը ճամբորդութիւն՝ Լատին - Ամերիկա, Հոլանտա, Լիւքսանպուրկ եւ Պելժիա (Մայիսին), Ափրիկէ, եւայլն:

ՍԷՈՒԼԻ (Հարաւային - Քորէա) կառավարութիւնը ջնջել տուաւ Ֆրանսայի Արտաքին առեւտուրի նախարարին՝ Տիկին Քրէսոնի ծրագրած ճամբորդութիւնը, բողոքելու համար հիւսիսային - Քորէայի Փարիզի առեւտրական ներկայացուցչութեան «ընդհ. պատուիրակութեան» վերածուելու որոշումին դէմ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ «ԻՒՆԷՍՔՕՅԷՆ» քաշուելուն առթիւ, բուռն բանավէճ մը տեղի ունեցած է ընդհ. տնօրէնին եւ ամերիկացի դեսպանին՝ Տիկին Ժերարի միջեւ: Այս վերջինը մսխումներուն ակնարկած ըլլալով, տնօրէնը առարկած էր թէ Տիկինը բոլորովին կ'անգիտանայ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ մէջ եւ թէ քաղաքականութեամբ կը զբաղի միայն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մահապատիժներու մրցանիշը կոտրած է 1984-ին: Աւելի քան 50 մահավճիռ արձակուած է, որոնց եօթը՝ միայն Դեկտեմբերին: Ոչ մէկ պաշտօնական վիճակագրութիւն ըլլալով, այս թիւը իրականին մէջ կը ներկայացնէ միայն մէկ չնչին համեմատութիւնը բուն կացութեան:

ԱՏԱՆԱՅԻ, Այնթապի եւ Մարաշի բանտերուն մէջ, քանի մը տասնեակ բանտարկեալներ կամաւոր ծոմի դիմած են: Նոր ազատ արձակուած կնոջ մը վկայութեան համաձայն, 70 ծայրայեղ ձախ թէ աջ բանտարկեալներ մերժած ըլլալով երգել պարտադրուած փառերգը, պատժուած են, այսինքն բոլորը միասին համախմբուած են, մէկ արգելախուցի մէջ, ուր իրարու վրայ կ'ապրին (եթէ կարելի է ապրիլ բայը գործածել՝ այս պարագային) 20 օր է: Բողոքելու համար, իրենք ալ կամաւոր ծոմի դիմած են:

ՆՈՒՄԷԱՅԻ մէջ (Նուվէլ - Քալետոնի) երեք ռմբափորձեր կատարուած են Դեկտեմբեր 31-ի գիշերը, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով: Տէր եղած է անծանօթ շարժում մը՝ «Հականկախապաշտ»: Կը կարծուի թէ աջերու գործն է: Մելանեզցի մըն ալ սպաննուած է, երբ կը փորձէր ոստիկանական անցք մը կարել: Հաստատուած է, սակայն թէ քրէական յանցաւոր մըն էր, անցեալին ալ դատապարտուած, կառքեր գողցած ըլլալով:

ՓԻԶԱՅԻ աշտարակը սկսած է «մէջքը շտկել»: Արդարեւ երթալով աւելի քիչ կը ծռի եւ 1984-ին միայն միլիմեթրի մը 48%-ը ծռած է, մինչ վերջին կիսադարուն, տարեկան միջինը 1 միլիմեթր 2 էր: Աշխարհի ամէնէն հռչակաւոր աշտարակը բարձրացնել սկսած են 1173-ին եւ ծռելու հակամէտ էր սկիզբէն իսկ, երբ առաջին յարկին հասած էին: Շինողները «շտկած» էին, նախքան վերջացնելը 1372-ին: Ներկայիս աշտարակը 54 մեթր 75 է հիւսիսային կողմէ, ամէնէն ցածը, եւ 55,65՝ հարաւային:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26 / 28)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՍՏԵՂԾԱԾ ՀԱՇՈՒԻՉ ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՆ

Հայաստան Խորհ. Միութեան առաջնակարգ տեղերէն մէկը կը գրաւէ նոր հաշուիչ համակարգերու ստեղծումով: Վերջերս պետական յանձնախումբը բարձր գնահատանքով ընդունած է «Էս - 1046» էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենան: Յանձնախումբին նախագահը՝ Ա. Դորոդնիցին, ըսած է թէ Երեւանի ուսողական մեքենաներու գիտա - հետազօտական հիմնարկի խումբը ստեղծած է հաշուիչ մեքենայ մը, որ իր յատկանիշներով կը գերազանցէ թէքնիքի առաջադրանքի պահանջները: «Էս - 1046» մեքենան՝ առաջադրուած մէկ միլիոնի փոխարէն, երկվայրկեանի մը մէջ մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար գործողութիւն կը կատարէ: Մեքենային մէջ նախատեսուած են խորհրդային հաշուողական թէքնիքի համար նոր միջոցներ, որոնք կարելիութիւն կուտան աւելի բարձրացնելու անոր գործունէութեան արագութիւնը: Անջատ կտորներ շարքէ դուրս ելլելու պարագային մեքենան չի դադրեցներ իր աշխատանքը: «Էս - 1046»ի հիման վրայ նախագծուած եւ ստեղծուած է երկու մեքենաներէ բաղկացած հաշուիչ համադրոյթ մը, որ տարածական սպասարկութեան եւ կառավարման կարելիութիւն կուտայ: Յանձնարարուած է մեքենային մեծաքանակ արտադրութիւնը եւ գործածութիւնը արեւելեան երկիրներու հասարակաց շուկային մէջ:

×

ԱՆԳԵՂԱԿՈԹԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Զանգեզուրի շրջանը, Սիսիանի մօտ գտնուող Անգեղակոթի քարէ մեծ բեկորները, որոնք Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակի պատմական յուշարձաններ են, ուրիշ բան չեն քան հին աստղադիտարան մը. նման հետեւութեան յանգած են հայ գիտնականները, որոնց ենթադրութեամբ այդ տեղերը «հաշուիչ մեքենայ» կառուցուած է լուսնի խաւարումներու կանխագուշակման եւ արեւու հետազօտման համար: Այս միտքը զուրկ չէ հիմքէ, եթէ յիշենք որ հին Հայաստանի մէջ գործածուած է լուսնա - արեգակնային օրացոյցը: Անգեղակոթի քարէ բազմաթիւ օղակներէն մէկուն տրամագիծը 30 մեթրը կ'անցնի: Յատկանշական է, որ արեւելեան կողմէն կարգ մը բեկորներու վրայ անցքեր կան՝ որոնք կրնային օգտագործուիլ յատակ օրերուն լուսատուն դիտելու համար: Յուշարձանը կը հետազօտուի: Մասնագէտներու կարծիքով ան նոր տեղեկութիւններ կուտայ հայկական լեռնաշխարհի հին բնակիչներու աստղաբաշխական գիտելիքներուն մասին:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Թիֆլիս տեղի ունեցած Անդրկովկասի խամաճիկներու թատրոններու աւանդական փառատօնին պարգեւատրուած է Երեւանի խամաճիկներու թատրոնը: Խումբը ներկայացուցած է «Ծաղկի փողոց, թիւ 2» բեմադրութիւնը՝ ըստ Յակոբ Պարոնեանի: Բեմադրութիւնը իրականացուցած է Երուանդ Մանարեան:

×

ՍԵՒԴԱ ՍԵՒԱՆԻ «ՌՈՏՈՍԹՕ, ՌՈՏՈՍԹՕ» ՎԻՊԱԿԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը տասը հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է պուլկարահայ արձակագիր Սեւդա Սեւանի (Ֆրանսուհի Պահչէճեան) «Ռոտոսթօ, Ռոտոսթօ» վիպակը, որ կը ներկայացնէ տոհմիկ ընտանիքի մը կեանքը՝ դարուս սկիզբը, թրքական Ռոտոսթօ քաղաքին մէջ: Վիպակը՝ գրուած պուլկարերէն, նախապէս լոյս տեսած էր Սոֆիա եւ արժանացած պուլկար մամուլի գնահատանքին: Զայն հայերէն թարգմանած է Մարգօ Թէրզեան: Գիրքին յառաջաբանին մէջ **Վարդգէս Պետրոսեան** ի միջի այլոց կը նշէ. «Առաջին անգամ Սեւդա Սեւանը Հայաստան եկաւ 1972ին: Դա մարդու եւ բանաստեղծի առաջին տեսակցութիւնն էր իր հայրենիքի հետ, որը մինչ այդ ապրում էր նրա արեան մէջ եւ երազային մի խճանկար էր՝ գոյացած ծնողների ու պապերի կենսագրութիւնից, ծերերի զրոյցներից, կարդացած գրքերից, սեփական ապրումներից: Ես յիշում եմ, թէ ինչպիսի յուզումով էր Սեւդան իր համար «յայտնագործում» Հայաստանը. վերացական հայրենիքն այդ օրերին կարծես մարմին էր ընդունում, լցւում իրական գոյներով եւ, մանաւանդ, նոր Հայաստանի առողջ ու կենդանի գոյութեամբ:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԿԱՄՈՒՐՋԻՆ «ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ»...

Վոսփորի կամուրջին «պատառ - պատառ» ծախուելուն մասին գրած էինք Դեկտեմբեր 8 / 9 մեր թիւով: Ստորեւ նոյն այս «հետաքրքրական» նիւթին շուրջ, «Մոնտ»ի աշխատակցին - Արթուն Ինսալի - յօդուածը:

×

Այս անգամ, «Փաթիհ Օսման»ի մէկ նոր գիւտը չէ, յայտնի այն խաչագողին, որ իր հայրենակիցներուն հիացումին արժանացած էր, քանի մը միամիտներու, մատչելի գիներով, ծախելով՝ Ղալաթիոյ կամուրջը, Պայազիտի աշտարակը, մինչեւ իսկ՝ Թաքսիմի հրապարակը...:

Քանի մը անգամ բանտարկուելէ ետք, մեղքը քաւած էր եւ այլեւս իր տաղանդը ի գործ չի դներ: Բայց, կառավարութիւնն է, որ շատ պաշտօնական ձեւով, իրեն կը յաջորդէ: Գործադրելով 13 տարուան ծրագիր մը, ան հրաւիրած է անհատներ «մասնակից դառնալու» Վոսփորի ծանօթ կամուրջին տարեկան եկամուտին, բաժնեթուղթեր գնելով: Պետական այս եկամուտին 34%-ն է որ այս ձեւով կը տրամադրուի հանրութեան: 10 միլիառ Թրք. լիրա արժէքով բաժնեթուղթերը իրարու ձեռքէ խլուեցան դրամատան մը ինը հարիւր մասնաճիւղերուն մէջ: Բաժնեթուղթեր, որոնք 50% տոկոս պիտի ապահովեն իրենց տէրերուն: Կամուրջը, ուրեմն, փառաւոր գործ մըն է:

Ճարտարարուեստի նախարարը կը յուսար որ երեք օր տեւէր բաժնեթուղթերու սպառումի գործողութիւնը: Ընդդիմութիւնը կը տարակուսէր: Ամէն պարագայի մէջ, բոլորը սխալեցան չարաչար: Կառավարութիւնը կ'ուզէր նաեւ տեսակ մը վստահութեան քուէ ձեռք ձգել, շրջանի մը մէջ, ուր յարաճուն դրամահոսութիւնը կը խախտէ իր վարկը ժողովուրդին առջեւ, իր յաղթանակէն հմայուած ծրագրած է նմանօրինակ քայլ մը առնել «Քէպանի ջրամբար»ին ու միջազգային Է 5 կառուղիին համար եւս, որ կ'երկարի Անատոլուի մէկ ծայրէն միւսը: Ասկէ զատ հարցը այն է նաեւ որ ժողովուրդը իր մասնակցութիւնը բերէ Վոսփորի Բ. կամուրջին, որուն աշխատանքները պիտի սկսին Յունիսին եւ որ պիտի արժէ 80 միլիառ լիրա:

Հանրապետութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ հանրապետական ձեռնարկ մը, մասամբ «կը սեփականացուի»: 4000 միլիառնոց պիւտճէի մը 500 միլիառի բացն է որ առնել կուտայ այս քայլը: Անշուշտ սպասուածը այն չէ որ այս միջոցառումը փակէ այս բացը, սակայն իր նպատակը պիտի ունենայ պետական գանձին:

Այս օրինակին պիտի հետեւի նաեւ օդային գիծերու ընկերութիւնը որ կը կարօտի հանրութեան մասնակցութեան, նորոգելու համար իր օդանաւային սպասարկութիւնը:

Ընդդիմութիւնը շատ կասկածոտ է այս քաղաքականութեան լրջութեան մասին, յատկապէս Վոսփորի կամուրջին առնչութեամբ, քանի որ եթէ դրամահոսքի համեմատութիւնը որ 45% է ներկայիս, չնուազի, կամուրջին 34% եկամուտին ամբողջութիւնն է որ պիտի տրամադրուի որպէս շահաբաժին, բաժնեթուղթերու երջանիկ տէրերուն: Այդ պարագային, ի՞նչ եկամուտ պիտի յատկացուի նոր ձեռնարկներու:

Ամէն պարագայի մէջ կամուրջի փորձը ցոյց տուած է որ դրամագլուխներ գոյութիւն ունին եւ կը սպասեն հասութաբեր ձեռնարկներու:

Մահմետական կրօնքը կ'արգիլէ իր հաւատացեալներուն դրամական տոկոսի եկամուտը: Սակայն խոլամ հաւատացեալներ այսուհետեւ պիտի կրնան կամուրջին ու այլ «սեփականացուած» հանրապետական կալուածներու շնորհիւ, հպատակիլ Գուրանի տրամադրութիւններուն: Քաջալերելու համար կրօնասէր գնորդները եւ միւսները, կառավարութիւնը յայտնած է թէ յաւելում կրած է անցքի սակը որ նոյնիսկ պիտի կրկնապատկուի խճողումի ժամերուն:

Ամէն անգամ որ անցքի վճարումը յաւելում կրած է, դժգոհութեան մրմունջներ բարձրացած են սակայն այս անգամուն հակազդեցութիւնը բաւական լուռ է: Վարորդներ որոնք նաեւ բաժնետէր են, երկսայրի սուրի մը առջեւ են. դժգոհ՝ ու հմայուած միաժամանակ, պէտք է ուշադիր ըլլան որ իրենց ներքին այս պառակտումը չարգիլէ զիրենք պինդ փարելէ իրենց ինքնաշարժերու ղեկին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Յառաջ» կը ծախուի նաեւ 19 պուլվար Սէն - Տընիի կրպակը (ճաշարան Բուխքի առջեւ):

ՎՐԻՊԱԿ.- Ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնաբերաբար պէտք է նշմարած ըլլան, «Յառաջ»ի նախորդ թիւին թուականը (հայերէն) պէտք է ըլլար Յունուար 1:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԸԼԼԱԼ

Ֆրանսան՝ Մարդկային Իրաւանց երկիրը, Ֆրանսան արտայայտութեան ազատութեան եւ գաղափարներու ազատ շրջանառութեան երկիրը, Ֆրանսան՝ ժողովրդավար երկիր, ուր քաղաքացի ըլլալը իմաստ մը ունի, իր իրաւունքներով եւ պարտաւորութիւններով, անտեսելու վրա՞յ է իր երիտասարդ սերունդներուն քաղաքացիական կրթութիւնը: Այդպէս կը թուի ըլլալ եթէ հիմնուինք վերջերս տեղի ունեցած «քոլոք»ի եզրակացութիւններուն վրայ, կազմակերպուած Միջնորդին (մետիաթէօր) կողմէ, «քաղաքացի ըլլալ» նիւթին շուրջ, «Քոլոք» որուն ներկայ եղան՝ ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդի նախագահը, չորս նախարար, որոնց մէջ նախարարապետը եւ Լուսաւորութեան նախարարը:

Խորհրդակցական այս ժողովը բաւական աղմուկ հանեց, մելան հոսեցուց եւ տեղի տուաւ յայտարարութիւններու որոնց հետեւանքը պիտի ըլլայ՝ «ուսուցման մէջ, զարկ տալ քաղաքացիական դաստիարակութեան տարածումին», ըստ նախարարապետին արտայայտութեան, փակման ճառին մէջ:

Եւ արդէն, Լուսաւորութեան նախարարութիւնը ձեռք առած է գործադրութեան եղանակներ:

Յառաջիկայ վերամուտին, նախակրթարանի բոլոր աշակերտներուն պիտի դասաւանդուի շաբաթը մէկ ժամ քաղաքացիական դաստիարակութիւն: Յաջորդ տարին, այս ուսուցումը պիտի կիրարկուի 6-րդ դասարաններուն մէջ: Այսպէս, տարուէ տարի, ընդլայնուելով, մինչեւ 1989, բոլոր մակարդակներուն համար քաղաքացիական դաստիարակութիւնը պարտաւորիչ պիտի ըլլայ նախակրթարանէն գոլէժներու 3-րդ դասարանը, Արհեստակցական Ուսուցման Լիսէներ (Լ. Է. Բ.):

Քաղաքացիական դաստիարակութեան ուսուցումը, այսօր, բոլորովին բացակայ չէ գոլէժներու ուսումնական ծրագիրներէն, քանի ան արնչուած է Պատմութեան եւ Աշխարհագրութեան նիւթերուն հետ: Նոյնպէս, նախակրթարանէն ներս, քաղաքացիական դաստիարակութիւնը ներմուծուած է «գիտութեան զարթնում» պիտակին տակ տրուած նիւթերուն: Ճիշդ է ըսել սակայն որ հակառակ ասոր, քաղաքացիական կրթութիւնը կամ դաստիարակութիւնը, որ պաշտօնական ծրագիրներէն ներս բնորոշուած է որպէս «կազմութեան հիմնական ազդակ», որոշ չափով անտեսուած կամ լքուած է շատ մը դպրոցական հաստատութիւններուն մէջ:

Ինչո՞ւ այսօր, այս հարցը օրակարգի վրայ դրուած է, երբ գիտենք թէ ազգ. Լուսաւորութեան մէջ կան մէկէ աւելի հրատապ խնդիրներ, որոնք կը սպասեն լուծումներու: Հաւանաբար, բացատրութիւն մը գտնելու համար հետզհետէ աճող եղեռնափորձերու հոսանքին առջեւ, ինչպէս նաեւ ցեղային եւ ընկերային խտրականութեան, անհանդուրժողութեան, անհաւասարութիւններու, թմրեցուցիչներու եւ այլ աղէտներու, որոնք կը մեռցընեն անհատին մէջ ամէն բարոյականութիւն, ամէն առաքինութիւն:

Ճիշդ է որ դպրոցը, կանուխէն, մանուկներու մտքին մէջ կրնայ արթնցնել հանրութեան շահին իմաստը, այլասիրութիւնը, փոխադարձ օգնութիւնը եւ այլ առաքինութիւններ: Սակայն դպրոցը չի կրնար յաջողութեամբ ներմուծել այդ արժէքները, երբ «զուգահեռ դպրոցը» ամէն օր կ'այպանէ, ոտնակոխ կ'ընէ:

Ուստի, հոս եւս բառեր ու բառեր, յոգնած ու մաշած բառեր, որոնք ի վերջոյ կը մատնեն ընկերութեան անկարողութիւնը լուծելու համար մարդկային, ընկերային, տնտեսական հարցեր, տագնապի շրջանի մը մէջ:

Այսօր երբ ամէն ազգ բազմամշակութային է, այսօր երբ ամէն ազգի ճակատագիրը կը ճշդուի համաշխարհային մակարդակի վրայ, անհրաժեշտ է հաստեցնել ազգային զգացումի ընդլայնումը եւ համակամութիւններու աւելի լայն գիտակցութիւն մը:

Քաղաքացիական գիտակցութիւնը կը պահանջէ գիտելիքներ եւ կեցուածքներ: Կը հարկադրէ դպրոցէն ներս մանկավարժական եղանակներ հիմնուած գործունէութեան, պատասխանատուութեան վրայ, եւ միշտ բացուած արտաքին աշխարհի վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ՝

ԵՐԿԻՐ ՄԸ, ՈՐՈՒ ԱՉՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐ ԿԱՆ 200 ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ

ԽՄԲ.- Դեկտեմբեր 27-ին, Հինգերորդ տարեդարձն էր Աֆղանիստանի գրաւման խորհրդային ուժերու կողմէ: Այս առթիւ շահեկան է, քիչ մը ետ երթալ ու տեսնել թէ անոր առաջին աչք ունեցողը եղած է՝ Նափոլէոն, ապա՝ ուրիշներ: Հիսթորամա-ի մէջ, Փ. Ռուտիլ կը պատմէ այդ շրջանը:

×

Արդի շրջանին առաջին անձը որ մտածեց արշաւել Աֆղանիստան եղած է Նափոլէոնը: Ան ուզելով տկարացնել Մեծն-Բրիտանիան, ծրագրած էր յարձակիլ անոր անդրծովեան գաղթավայրերուն, եւ յատկապէս Հնդկաստանի մէջ: Առաջին քայլը պիտի ըլլար Ինտոսի շրջանին գրաւումը, ուր պիտի հասնէր Ռուսիոյ եւ Աֆղանիստանի վրայով: 35 հազար հոգինոց Ֆրանսական զօրաբաժին մը պէտք էր կտրէր անցնէր բովանդակ Ռուսիան, Պօղոս Ա. ցարին հաւանութեամբ, մինչեւ Աստրախանի գափառտանները, յետոյ Կասպից ծով, հասնէր Աստէրապատ ուր պիտի միանար ռուսական զօրքին ու անկէ մուտք գործելով Աֆղանիստան, պիտի անցնէր Ինդոս:

Թէեւ գործադրութեան դրուեցաւ այս ծրագիրը, սակայն չիրականացաւ ամբողջովին, ցարին մահուան պատճառով: Բոնափարթ մշակեց այլ ծրագիր մը, միշտ դէպի Աֆղանիստան: Կայսրը կը թուէր համայուած ըլլալ այն ուղիով, որուն քան դար առաջ հետեւած էր Մեծն Աղեքսանդր, պատմութեան առաջին եւ մեծագոյն աշխարհակալը:

«Ֆրանսական զօրաբաժնի մը համար դիւրին էր, կը գրէր զօր. Կարտան, մուտք գործել Աֆղանիստանէ ներս, իրեն ետեւէն քաշել տանիլ մարդիկ ու աւարառու ցեղախումբեր որպէս փայլուն որս մը ներկայացնելով Հնդկաստանը ու հսկայ ձիւնակոյտի մը նման անոնց լեռներէն իյնալ Ինդոսի հարթակին վրայ»:

Նափոլէոնի ասիական արկածախնդրութիւնը նպատակին չի հասնիր իր վարած եւրոպական քաղաքականութեան մէջ ծագած միջադէպերու պատճառով, սակայն Անգլիացիները դաս կ'առնեն պատահածէն: Մերձաւոր-Արեւելքի-Պարսկաստան,-Աֆղանիստան - անոնց քաղաքականութիւնը այնուհետեւ պիտի կայանայ կէս հարկատու Պետութիւններու օժանդակելով ապահովել Հնդկական կայսրութիւնը:

Միայն, Ֆրանսա կը դադրի Մեծն-Բրիտանիոյ համար ահարկու թշնամի մը ըլլալէ: Այլ Պետութիւն մը, որուն գործակցած էր Նափոլէոն Հնդկաստանի իր ծրագիրներուն համար, Անգլիացիներու նկատողութեամբ կը յաջորդէ Ֆրանսայի. Ֆրանսական վտանգէն ետք՝ ռուսականը:

Ռուսերու դէպի Պարսկաստան յառաջընթացը Անգլիան կը մղէ 1830 եւ 1837-ին երկու դեսպան ղրկելու Քապուլ: Աւելին, 1839-ին մինչ Աֆղանիստանի էմիրը Ս. Պետերբուրգի աջակցութիւնը կը խնդրէ սիխերու դէմ որոնք կը սպառնան իր սահմանին, եւ երբ բացառիկ դեսպան մը ղրկուած է Քապուլ, յանձին Վիքթէվիչի, 22 հազար հոգինոց անգլեւհնդիկ զօրք մը կը մտնէ Աֆղանիստան, կը գրաւէ Քանտահարը, գահընկէց կ'ընէ էմիրը եւ զայն կը փոխարինէ մրցակիցով մը:

Սակայն այս արշաւանքը կը բախի տեղացիներու կատաղի ընդդիմութեան. Նոյեմբեր 2, 1841-ին Քապուլի բնակչութիւնը կ'ապստամբի, կը սպաննէ անգլիացի դեսպանը ու բազմաթիւ պաշտօնատարներ: Անգլիական զօրաբաժինները մեկուսացած, կը պարտաւորուին ստորագրելու նուաստացուցիչ դաշինք մը եւ հեռանալու Աֆղանիստանէն, սակայն նահանջի ընթացքին լեռնաբնակ ցեղախումբերու յարձակումին կ'ենթարկուին ու կը կոտորուին մինչեւ ամենայետին անձը: Միակ բժիշկ մը կը յաջողի վիրաւոր փրկուիլ սպանդէն ու սարսափելի պատահարին լուրը տանիլ Ճէլալապատ:

Քանի մը ամիս ետք ճիշդ է որ անգլեւհնդիկ նոր բանակ մը Աֆղանիստան կը մտնէ, կը հասնի մինչեւ Քապուլ, սակայն կը յաջողի միայն բերդը կործանելու եւ հրդեհելու մեծ շուկան, Հնդկաստան վերադառնալէ առաջ: Ուժի քաղաքականութիւնը ձախողած է, բախած Աֆղաններու ընդդիմութեան ու անկախութեան կատաղի փարումին: Միաժամանակ թէ՛ նիւթական թէ մարդկային նկատելի վնաս պատճառած Մեծն Բրիտանիոյ: Ազատ կ'արձակուի կալանաւորուած էմիրը որ դարձեալ Քապուլ իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ: Այս կ'ըլլայ առաջին ձախողանքը զոր կը ճանչնայ անգլիական աշխարհակալութիւնը իր փայլուն շրջանին:

Անգլիա կը փորձէ ուրիշ ճար մը, չէզոքացնելու համար Աֆղանիստանը: Նախ կայք կը հաստատէ Պէլուճիստան, յետոյ կը գրաւէ հնդկական վերջին անկախ իշխանութիւնները. այնքան որ 1855-ին անգլիական Հնդկաստանը ու Աֆղանիստան այս երկրին երկայնքին կ'ունենան հասարակաց սահման մը: Էմիրը որ իշխանութեան գլուխ է միշտ, կ'ընդունի Անգլիոյ հետ դաշնակցութեան ու բարեկամութեան ուխտ կնքել 1855-ին:

Իր մահէն ետք նոյն բարեկամութիւնը կը շարունակուի իր յաջորդին՝ զաւկին հետ, որուն Անգլիացիները կուտան զէնք, թնդանօթներ ու կարեւոր գումարներ:

Ռուսերն ալ իրենց կարգին ձեռնածալ չեն մնար, կը սկսին պաշարել այդ երկիրը յաջորդաբար անջատելով անկէ Տաշքենդի եւ Խոջէնդի շրջանները 1865-ին, Սամարքանդը 1868-ին, եւ հինգ տարի ետքը Խիւան:

1872-ին դաշնագիրով մը ստորագրուած Ռուսիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ կը ճշդուին ռուս եւ աֆղան սահմանները:

Ռուսերը միջամուխ պիտի չըլլան Աֆղանիստանի ներքին գործերուն, սակայն 1878-ին անգլիական պահանջներու դէմ Շէր Ալիի դայրոյթէն օգտուելով, Մոսկուայէն ղրկուած պատուիրակութիւն մը՝ զօրավար Սոլիէթովի գլխաւորութեամբ, կ'ընդունուի Քապուլ, մինչդեռ էմիրը կը մերժէ նոյն ընդունելութիւնը կատարել Սըր Նէվիլ Պըլի կողմէ առաջնորդուած անգլիական պատուիրակութեան մը:

Այդ շրջանին վարչապետ է Տիզրայէլի՝ աշխարհակալութեան ջերմ կողմնակից: Առանց տատամսելու երեք զօրաբաժին կը ղրկէ Աֆղանիստան որոնք կը գրաւեն Քապուլն ու Քանտահարը, ստիպելով որ Շէր Ալի ապաստանի իր նահանգներուն ծայրագոյն հարաւի շրջանը, ուր եւ կը մեռնի: Իր տղուն կը վիճակի Մայիս 26, 1879-ին ստորագրել Կանտամաքի համաձայնութիւնը որով Աֆղանիստան կը վերածուի Մեծն Բրիտանիոյ հարկատու Պետութեան մը:

Հոս, սակայն անգամ մը եւս անտեսուած էր Աֆղաններու, իրենց անկախութեան հանդէպ ունեցած սէրը: Անոնց կատաղի խառնուածքը, օտարները մերժելու հաստատ կամքը աւելի ծանր կը կշռեն քան ղեկավարներու քաղաքականութիւնը: Այնպէս որ կրկին կը յայտնուին 1841-ի աղէտալի տեսարանները: Քապուլ հասնելէ հինգ շաբաթ ետք նոր կառավարիչը Քավանիարի, կը սպաննուի:

Անգլիա պարտաւոր կ'ըլլայ նոր արշաւանք մը եւս - չորրորդը - կազմակերպելու դէպի Աֆղանիստան: Քապուլ կը գրաւուի ու նոր էմիրին խստիւ կ'ազդարարուի թէ «չի կրնար քաղաքական յարաբերութիւններ մշակել Անգլիայէ զատ որեւէ ուրիշ երկրի հետ»:

1887-ին Ռուսերը եւ Անգլիացիները Ս. Պետերբուրգի դաշնագրով վերջնականօրէն կը ճշդեն աֆղան եւ ռուս սահմանը, ի նպաստ այս վերջինին: Վերջապէս 1894-ին դաշնագիր մը Մեծ Բամիրը կը թողու Ռուսիոյ, եւ փոքրը՝ Աֆղանիստանի, այն պայմանով որ ոչ մէկ զօրաբաժին գտնուի հոն, այնպէս մը որ երկու մեծ կայսրութիւններու միջեւ գտնուի չէզոք գօտի մը: Մինչեւ այսօր այդ շրջանը կը բաժնէ Փաքիստանն ու Խորհրդային Միութիւնը:

1904-ին Մեծն Բրիտանիա կը նորոգէ իր համաձայնութիւնը, էմիր Հապիպ Ալլահի հետ: Յատկանշական է որ մինչեւ Ա. աշխարհամարտը ոչ մէկ օտար կառավարիչ նոյնիսկ Անգլիացի, չէ հաստատուած Աֆղանիստան: Ասկէ զատ, բացի էմիրին կողմէ ղրկուած մէկ քանի բժիշկէ, ոչ մէկ Եւրոպացի բնակած է Աֆղանիստան: Ո՛չ մէկ երկաթուղի, հեռաձայնային ոչ մէկ գիծ գոյութիւն ունէր այս երկրին մէջ որ կատարելապէս մեկուսացած էր Եւրոպայէն, ինչպէս Թիպէթը այդ շրջանին:

1907-ին անգլեւռուս պայմանագրութեամբ մը, որ կ'ընդունէր Մեծն Բրիտանիոյ առանձնաշնորհեալ դիրքը Աֆղանիստանի մէջ, կ'որոշուէր որ այնուհե-

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՊԱԼԱՏ

Թաղեցւոյն մեծ մասը արհեստաւոր է, որուն սովորութիւնն է ամէն Կիրակի առաւօտ բաղնիք երթալ եւ բաղնիքէն ետքը եկեղեցի եւ եկեղեցիէն վերջը գինետուն: Աղօթքն, ինչպէս կը տեսնուի՝ իր առջեւն ունի մաքրութիւն եւ ետեւէն օղի: Ըստ մեզ՝ Թաղեցին աւելի տրամաբանօրէն վարուած կ'ըլլար՝ եթէ նախ գինետուն երթար ետքը բաղնիք եւ ամէնէն վերջը եկեղեցի մտնէր: Թէպէտեւ Թաղիս մէջ տասը գինետուն կայ՝ բայց Թաղեցին հազար հինգ հարիւր գինետուն ապրեցնելու կարող է, վասնզի գինետուն պահելն վարժարան պահելու պէս դժուարութիւններ չունի, վասնզի ամէն մարդ ամէն երեկոյ ազգասիրաբար առ նուազն քառասուն բարա կուտայ գինետան:

Պալատցին որչափ քիչ դպրոցասէր՝ այնչափ շատ հիւրասէր է. իւր հիւրասիրութենէ ծնունդ առած է հետեւեալ առածը.

«Պաղտատ գացողը վերադարձած է, իսկ Պալատ գացողը վերադարձած չէ»:

Եթէ Թաղիս մէջ գիշեր մը հիւր գտնուիս՝ զքեզ կատարելապէս կը գինովցընեն:

Մեր ազգայիններն հոս գրեթէ մեծ մասամբ դիւրահաւան են: Գազանեաց զօրող, գուշակութիւններ ընող կիներուն մեծ պատիւ եւ հաւատք կ'ընծայեն. ամէնէն երեւելի կախարդուհիներն այս Թաղին մէջ կը բնակին: Առանձնասէր են. նախապատիւ կը համարին ամիսներով առանձինն նստիլ՝ քան թէ ժամ մը մէկ-երկու բարեկամներու հետ խօսակցիլ: Զմոռնանք ըսել, թէ շատակեր են, եւ եթէ այս դարուս մէջ մէկը պալատցի սպասաւոր մը ունենայ՝ հացավաճառին հետ ամէն օր կռիւ ընելու կը ստիպուի, կարծելով թէ հացավաճառը մէկ հացի տեղ չորս հաց անցուցած է հաշւոյս մէջ:

Սովորականէն աւելի անգործ շատախօսներ կան, որք կոյր են մտօք եւ դեռ ալ առնելու տրամադիր չեն՝ իրենց միտքը բանալու համար:

Թաղիս մէջ սովորութիւն մը կայ, որով մէկն իւր բարեկամներուն բարեւ տալը կը դադրեցունէ, եթէ երկու-երեք հարիւր ոսկի մէկէն վաստկի:

Շատ ուշ կ'ամուսնանան հոս. յիսունէն առաջ կարգուիլն անխոհեմութեան նշան կը համարուի, եւ երբ մէկն յիսունէն առաջ կարգուի ամէնուն երեւէն կ'իյնայ եւ իբր շռայլ ոք կը նկատուի Թաղեցիէն:

Երիտասարդութիւն մը կայ սակայն, որ ամէն ճիգ կը թափէ Թաղը լուսաւորելու համար - կարգով չհասկնաք: Այս երիտասարդութիւնն աւելի թատրոն կը շինէ քան թէ դպրոց, եւ եթէ իշխանութիւն տրուի իրեն՝ Թաղային վարժարանը թատրոնի կը փոխէ. եկեղեցւոյ մէջ ալ ներկայացում տալու համար Պատրիարքարանէն արտօնութիւն խնդրելու կ'երթայ:

Պալատին կիները նշանաւոր են իրենց պարկեշտութեամբն եւ հաւատարմութեամբ: Ասոնք շաբաթն երեք անգամ տախտակ կը սրբեն եւ երեք անգամ լաթ կը լուան: Նորաձեւ հագուստներ հագնելու համար իրենց քունը չեն խռովեր. պարզութիւնը կը սիրեն եւ նորաձեւութիւնն միշտ պարզութեան մէջ կը գտնեն:

Թաղիս օդը աղէկ չէ, բայց ի՞նչ ազդեցութիւն ունի աղէկ օդն, երբ մարդ իւր քսակին մէջ օդէն ուրիշ բան՝ չունենար:

(Շար. 2 եւ վերջ)

ԼԻՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

ՅԱՋՈՂ ՍԵՐՆԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ծընունդ առած է գաղթականութեան առաջին օրերուն: Տարիներու հոլովումով իրարու յաջորդող վարչութիւնները յաջողած են հաւատարիմ մնալ այս կանացի կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակին՝ որ է պայքար հայապահպանման գետնին վրայ, առանց անշուշտ զանց ընելու ընկերային օգնութիւնը՝ ի նպաստ անոնց՝ որոնք կարօտ են օժանդակութեան, հիւանդ են կամ ենթակայ չար բախտին:

Ամեն - ատեն պէտք է սերնդափոխութիւն վարչական կազմին մէջ: Կատարուած քանի մը տարիներէ ի վեր արդէն, այդ գործողութիւնը յաջողած է Լիոնի մէջ: Գոնէ այդ տպաւորութիւնը կ'ունենանք, երբ ականատես կ'ըլլանք տիկիններուն ձեռնարկներուն:

Ահաւասիկ ներկայ վարչական կազմը. -

Ատենապետուհի՝ Լիւսի Թութլեան

Քարտուղարուհիներ՝ Լիւսի Գիլլճեան եւ Վարդուհի Սահակեան

· Գանձապահուհիներ՝ Անի Գասպարեան եւ Անի Մինասեան

Խորհրդականներ՝ Թագուհի Թութլեան եւ Լիւսի Դաշտճեան:

Նոր հոլինոց վարչութիւն մը, բայց այդ ըսել չէ որ մասնաճիւղին միւս անդամները չեն աշխատիր, երբ պէտք ըլլայ եւ յաճախ կայ պէտք: Նոյնիսկ հին վարչականներ, վեթերան ընկերուհիներ, ինչպէս Տիկին Հարէլեան եւ ուրիշներ, կը բերեն իրենց աջակցութիւնը նպատակներ իրագործելու համար:

Ըսինք որ հայապահպանման պայքարը կազմակերպութեան առաջին քայլերէն ի վեր կը շարունակուի: Ով կ'ըսէ հայապահպանում, կը խորհի նախ՝ դըպրոց: Թէեւ Լիոնի հայերէնի միօրեայ դասընթացքները Կ. Խաչի հակակշիռին տակ չեն, բայց խաչուհիները չեն դադրիր իրենց գուրգուրանքը աշակերտներուն հանդէպ:

Այսպէս, Զորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 17, Կապ. Խաչը Հայ Տան սրահին մէջ, կէսօրուան ճաշ մը տուաւ շուրջ 80 փոքրիկներու: Այս առթիւ վարչութիւնը հրաւիրած էր նաեւ երրորդ տարիքի նախկին վարչականներ, տեղւոյն հոգեւորականները, բարեկամ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան կը նախագահէր: Առաջարկեց բաժակ պարպել Կապ. Խաչի բարգաւաճման, շեշտը դրաւ կնոջական այս կազմակերպութեան դերին վրայ, գաղութէ - գաղութ եւ մաղթեց նորանոր նուաճումներ Լիոնի մասնաճիւղին:

Ազգ. Միութեան Կրթական մարմնին կողմէ, Գեղամ Կանանեան՝ որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի, գովելի յամառութեամբ մը, ի նպաստ դպրոցին - եւ ուրիշ ազգօգուտ շատ մը բաներու համար - ծանրացաւ Լիոնի մէջ ամէնօրեայ դըպրոցի մը անհրաժեշտութեան վրայ: Ընդառաջ երթալով Տիկին Լիւսի Թութլեանի հրաւէրին, Մովսէս աւագ քահանայ Գալէնտէրեան, նոր ժամանած Պոլսէն, իր խօսքը ուղղեց մանուանդ պզտիկներուն: Վստահ չենք թէ մեր մանուկները հասկցան Տէր - Հօր բառերը, բայց խանդավառ ծափերով պատուեցին զինքը:

Մթնոլորտը ուրախ էր: Եւ եղաւ ա՛լ աւելի, երբ Զատիկ արեղայ Աւետիքեան՝ որ կը ջանայ մեր փոքրիկները մտերմացնել հայ երգին հետ, ճպոտը ձեռքին, վարեց նորավարժ երգչախումբը եւ ցոյց տուաւ թէ իր աշխատանքը պարապի չերթար:

Յաջող հաւաքոյթ մը՝ ուր երեք սերունդներ - թերեւս աւելի քան երեք - քով քովի, քանի մը հաճոյալի ժամեր անցուցին հայկական մթնոլորտի մէջ, շընորհիւ խաչուհիներու նախաձեռնող ոգիին:

Տիկիններուն աշխատանքը վերջակէտ չունի բնականաբար: Կապոյտ Խաչը կը կազմակերպէ Յունուար 13, Կիրակի օրը, կէս օրէ վերջ, Հայ Տան մէջ Մանուկներու Օրը դպրոցին անխոնջ ուսուցչուհիներուն օժանդակութեամբը: Տիկին Թութլեան յայտարարեց որ Կաղանդ Պապային ներկայութիւնը ապահովուած է ... Աւանդական օր մը՝ ուր, ընդհանրապէս, մեծերը ծնողք կամ ոչ, թիւով նոյնքան շատ կ'ըլլան, երբեմն ալ աւելի իսկ, քան պզտիկները: Մաղթենք որ 1985-ին ալ այդպէս ըլլայ եւ խաչուհիները զգան թէ ժողովուրդը կը հետեւի իրենց ճիգերուն կ'ուզէ քաջալերել իրենց գործունէութիւնը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

տեւ երկու երկիրները հաւասարապէս պիտի զբաղէին այս երկրով որ փակ էր օտարներու:

Հապիպ Ալլահի (1901 - 1919) եւ իր յաջորդին Աման Ալլահի (1919 - 1929) շրջանին Լոնտոն բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ Աֆղանիստանի մեկուսացումէն դուրս գալուն: Պէտք կ'ըլլայ նոր բախում մը, անգլեւաֆղան երրորդ պատերազմ մը, կոչուած նաեւ Անկախութեան պատերազմ, որպէսզի Աֆղանիստանի գերիշխանութիւնը ճանչցուի կատարելապէս, թէ՛ Ռավալփինտիի (Օգոստոս 8, 1919) եւ թէ Քապուլի (Նոյեմբեր 22 - 1921) դաշնագրերով: Այդ թուականէն մինչեւ 1979-ի խորհրդային արշաւանքը, օտար ոչ մէկ միջամտութիւն եղած է Աֆղանիստանի:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, տօնուած է Հ. Յ. Դ.ի 94-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Րաֆֆի Զարկարեան: «Սարդարապատ» կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Վարդան Սէրայտարեան: Բանախօսած է Վիգէն Յովսէփեան (Լոս - Անճըլըսէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան, յեղափոխական երգերով:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ազգ. Արծրունի վարժարանի «Է. Պօյաճեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը, ի պատիւ հաստատութեան տնօրէն Միսաք Սվաճեանի եւ իր կնոջ՝ Լորիս Սվաճեանի, անոնց ուսուցչական քառասնամեայ վաստակին ի զըրնահատութիւն: Խօսք առած են հոգաբարձութեան, ուսուցչական կազմի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ գրուատելով մեծարեալներու վաստակը: Միսաք Սվաճեանի շնորհակալութեան արտայայտութիւններէն ետք փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմէնիա» շէնքի «Տագլեան» գրադարանին մէջ, Դեկտեմբեր 9ին եւ 10ին գումարուած է Հ.Օ.Մ.ի Հարաւային Ամերիկայի 37-րդ Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերու՝ Փալերմոյի, Լանուսի, Վալենթին Ալսինայի, Ռամոս Մեխիայի, Մոնթէվիտէոյի, Սան Փաւլոյի եւ Գորտոպայի 57 պատգամաւորուհիներու: Յաջորդական նիստերու մէջ ժողովը քննած է Շրջ. Վարչութեան եւ մասնաճիւղերու գործունէութեան տեղեկագիրը: Մտքերու փոխանակութեան նիւթ դարձած են հարաւամերիկեան հայ կեանքի զանազան երեսները՝ կրթական, մըշակութային, կնոջական եւայլն:

×

ՍԱՆԹԻԱԿՕ այցելած է Արժանթինի Հայոց առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Բունիաթեան, ընկերակցութեամբ Ասպետ վրդ. Պալեանի: Չիլիի մայրաքաղաքը կ'ապրին շուրջ երկու հարիւր Հայեր, որոնք ստեղծած են հաւաքական եռուն կեանք մը Հայ Տան մէջ ու շուրջը: Տունը բաւական ընդարձակ կեդրոն մըն է իր խաղավայրով, սրահով, գրասենեակներով: Տան շրջափակին մէջ կը գտնուի նաեւ Ապրիլեան Յուշարձանը: Գրիգորիս Եպիսկ. Դեկտեմբեր 2-ին պատարագած է Հայ Տան մէջ: Յաջորդ օրերուն նոյն վայրը հաւաքուած են երիտասարդներ ու երէցներ, որոնց համար դասախօսութիւններ տուած է Առաջնորդը՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի կեանքի, հայապահպանման, Հայկ. Դատի եւ ազգային այլ հարցերու շուրջ: Դեկտեմբեր 4-ին, հրաժեշտի ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Առաջնորդին:

×

ԱԹԷՆՔԻ յոյն կաթողիկէ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 3-ին, տեղի ունեցած է հայ երգի երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Բացումը կատարած է Յակոբ Ճելալեան, անդրադառնալով հնագարեան հայ երգին ու նուագարաններուն: Բանախօսած է երաժշտագէտ՝ Մարքոս Տրագումիս, ծանրանալով հայ երգի ու երաժշտութեան 2500 տարուան հարուստ պատմութեան վրայ: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած է Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Վարուժան Նիկոլեանի:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ - ԷԼԻԶ ԳԱՒՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակ-ի դատական կազմը, 1984-ին, իրեն ներկայացուած գիրքերէն մրցանակի արժանի նկատած է Զաւէն Պիպէռեանի «Մրջիւններու վերջալոյսը»:

Նկատելով որ այս վէպին հեղինակը մահացած է, որոշուեցաւ մրցանակին գումարը երեք հազար ֆրանք, յետ մահու ուղարկել իր այրիին Տիկին Սեդա Պիպէռեանի:

Իսկ 1985-ի մրցումին կրնան մասնակցիլ Սփիւռքի բոլոր հայ գրողները, ներկայացնելով վերջին երեք տարիներու իրենց գրական ստեղծագործութիւնները, արձակ կամ բանաստեղծութիւն:

Մրցումի ներկայացուած գիրքերը, երկուական օրինակ, պէտք է մեր ձեռքը հասած ըլլան, ամէնէն ուշ 1985 Օգոստոսի վերջը:

Մրցանակին արժանացող երկը եւ հեղինակին անունը կը յայտարարուին մամուլով ու տարեկան ճաշով:

Դատական կազմին անդամներն են. - Եղիշէ Այվազեան, Պատրիկ Կէնճեան, Լեւոն Սոփոկլեան, Ս. Ք. Զանգու, Հիլտա Գալֆեան - Փանոսեան:

Թղթակցութեան հասցէ. -

SOCIETE DES GENS DE LETTRES ARMENIENS DE FRANCE

B. P. 98 - 09

75421 PARIS Cedex 09 — FRANCE

Կը խնդրուի Սփիւռքի թերթերէն արտատպել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՌԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Ա.

ԹՈՅՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Դուք գիտէիք եւ թաքցնո՞ւմ էիք ինձանից, գոչեցի ես վրդովուած ձայնով:

- Մենք չէինք ուզում քեզ տխրեցնել:

Մինչեւ ընկերներս մորթեցին այծը, մինչեւ յօշոտեցին, մինչեւ կրակ վառեցին, գիշերից բաւական անցաւ: Առատ խորովածը մատակարարում էր նրանց սեղանին այն ճոխ ընթրիքներից մէկը, որի նմանը խիստ հազիւ անգամ նրանք վայելում էին անմարգարէնակ անտառում: Գինին նոյնպէս առատ էր: Ջանալով, որ ընկերներս ամէն կերպ աշխատում էին ուրախացնել ինձ, վանել իմ տխրութիւնը, բայց հնար չէր լինում: Իմ սիրտը լցուած էր անսահման դառնութեամբ, գլուխումս պտըտւում էին հազարաւոր սատանաներ: Ես ոչինչ ուտել չկարողացայ, միայն խմում էի, աշխատում էի գոնէ գինով թմրեցնել ինձ տանջող ցաւերը: Բայց նա էլ չէր օգնում: Սալմաստայ զօրեղ գինին ինձ վրայ ջրի ազդեցութիւն էր անում:

- Անհոգ կա՛ց, Մուրադ, ասաց ինձ Կարօն, - մենք չենք թողնի որ քո վարպետի ձեռքը կտրեն:

- Դուք, հարցրի ես թերահաւատութեամբ, - դուք ի՞նչ կարող էք անել:

- Մենք շատ բան կարող ենք անել, պատասխանեց Կարօն մի առանձին անձնավստահութեամբ:

Ես չկամեցայ ընկերներիս հպարտութիւնը վիրաւորել եւ լուռ կացայ:

- Հանաք չենք անում, Մուրադ շարունակեց Կարօն բաւական լուրջ կերպով, - քո վարպետը առաջիկայ գիշերում ազատուած կը լինի բանտից: Միւս առաւօտ երբ բանտի դռները բաց կանեն, որ տանեն նրան հրապարակի վրայ ձեռքը կտրելու համար, կը գտնեն նրան անյայտացած:

- Դա անկարելի բան է:

- Շատ հնարաւոր է, պատասխանեց Կարօն: - Ամէն ինչ կարգադրուած է, ինքը ծերունի որսորդը կ'առաջնորդէ մեզ. մենք ուրիշ ընկերներ եւս...:

Վերջին բառերը, կարծես սխալմամբ նա բաց թողեց բերանից, եւ շուտով խօսքը փոխեց.

- Դու էլ, ի հարկէ, մեզ հետ կը լինես:

- Վարպետիս ազատութեան համար ես դժոխքն էլ կը մտնեմ:

Ընթրիքից յետոյ ընկերներս շուտով պառկեցան, քնեցին՝ երեւի, առաջիկայ գիշերուայ արշաւանքի համար աւելի կազդուրուելու մտքով: Բայց ես քնել չկարողացայ:

Զով գիշեր էր. մեղմիկ քամին հազիւ օրօրում էր քնած տերեւները եւ անտառի լռութիւնը կենդանանում էր ծառերի խորհրդաւոր սոսափիւնով:

Ես միայնակ նստած էի տաղաւարի մօտ, ականջ էի դնում: Խառն մտածութիւններ անհանգստացնում էին ինձ: Կարօի խօսքերը անհաւատալի էին թըւում: Ես աւելի հաւանական էի գտնում, որ ոգեւորուած գինու ազդեցութեամբ, նա միայն կամեցաւ առժամանակ հանգըստացնել ինձ: Եթէ մի այսպիսի գիտաւորութիւն լինէր, ծերունի որսորդը անպատճառ կասէր ինձ. Բայց նա ոչինչ չյայտնեց եւ հեռացաւ:

«Երկու օրից յետոյ, հրապարակի վըրայ, դահիճը պիտի կտրէ նրա աջ ձեռքի բազուկը» ... յիշեցի ես ծերունի որսորդին խօսքերը: - Անմեղ մարդը պիտի պատժուէր ինձ նման մի յիմար համբակի եւ մի նենգաւոր չարագործի պատճառով...: Ոչ, ոչ, մտածում էի ես, այդ անկարելի բան է ... կը գնամ քաւոր Պետրոսի մօտ, հէնց այս գիշեր կը գըտնամ...: Կ'ասեմ նրան, դու ինձ խաբեցիր, այժմ քո չարագործութեան պատճառով պատժըւում է մի արդար մարդ ... կամ պիտի գնաս դատաւորի մօտ եւ յայտնես, թէ դու ես մեղաւորը, որ ազատես նրան դատապարտութիւնից ... կամ ես ինքս կը գնամ եւ ամէն ինչ կը յայտնեմ, ուր որ հարկն է...:

Այդ մտածութիւնները, կարծես թէ, ինձ ուժ տուին, ես վեր կացայ: Իմ խռովութեան մէջ ես մինչեւ անգամ մոռացայ այն խօսքերը, որ ընթրիքի ժամանակ Կարօն ասաց ինձ, - մոռացայ եւ իմ խոստմունքը, թէ նրանց հետ դժոխքն էլ կը մտնեմ սիրելի վարպետիս ազատելու համար:

(Շար. 17)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Խաչեան Բարեկամական Միութիւնը՝ Օր. Անոյշ Սամոնեանի արկածալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

- ՃԱՇ -

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Սէն-Ժէռոմի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ բացառիկ ճաշ մը Ս. Ծննդեան առթիւ Յունուար 5, Շաբաթ գիշեր, ժամը՝ 21-ին Թաղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ժան Պօյաճեանէ իրենց մօր՝ Տիկին Այանեանի յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խաչեան Բարեկամական Միութեան՝
ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Յունուար 20

CENTRE DE RECHERCHES SUR LA DIASPORA ARMÉNIENNE

36, Rue de Trévise — 75009 PARIS
Tél. : 246. 05. 58

A partir du 1er Janvier 1985, le Centre de Dcumentation Arménien sera accessible au public les Mercredis et Samedis après-midi de 14h à 18h.

Pour toutes demandes de services (expositions, diaporamas, revues conférences, etc...) il est souhaitable de prendre rendez-vous par téléphone, les matins du mardi au samedi inclus.

Information

— *Index documentaire du C.R.D.A. sur MINITEL à partir de Janvier 1985; (Tél : Paris - 615.91.77 / Province - (16-3) 615.91.77)*

— *Ouverture du département musique (audition de cassettes sélectionnées, dossiers documentaires) en Février 1985.*

— *Voyage en Arménie du 30 Mars au 13 Avril 1985.*

SIPAN KOMITAS

EN CONCERT

double cassette (S. K. 6000 et S. K 7000)
éditée à l'occasion du
60ème Anniversaire de la Chorale SIPAN-KOMITAS
Direction *Garbis APRIKIAN*

Ces œuvres enregistrées en direct avec orchestre symphonique ou a capella au cours de concerts donnés ces 15 dernières années dans différentes salles sont le témoignage vivant des activités musicales de la Chorale et de son exécution.

Sonia NIGOGHOSSIAN (Mezzo soprano) a bien voulu prêter son concours à ces différents concerts.

Avec la participation des solistes de Chœur :
— *Meguerditch BOGHOSSIAN* (ténor)
— *René MARTAYAN* (ténor)
— *Thérèse DAYERMANJIAN* (alto)

Au programme, la Bataille d'Avaraïr et Légende de K. M. ALEMSHAH, ainsi que des œuvres de KOMITAS, G. APRIKIAN, P. GANATCHIAN et A. DIKRANIAN.

tous droits réservés — reproduction rigoureusement intérdite

POINTS de VENTE :

— **Auprès des membres de la Chorale Sipan - Komitas**

PARIS

— **MCA** : 17, rue Bleue, 75009 Paris - au premier étage
— **CENTRE DE DOCUMENTATION ARMENIEN** : 36, rue de Trévise, 75009 Paris Tél : 246 - 05 - 58
— **LIBRAIRIE PALOUYAN** : 9, rue de Trévise, 75009 Paris, Tél : 523 - 24 - 97
— **LIBRAIRIE SAMUELIAN** : 51, rue Mr. le Prince, 75006 Paris, Tél : 326 - 88 - 65
— **HAY DISC** : 31, rue Lamartine, 75009 Paris, Tél : 878 - 22 - 79

BANLIEUE

— **TELE CONDORCET** : 175, ave. Jean Jaurès, 92140 Clamart, Tél : 642 - 56 - 17
— **MCA** : 9, rue de Madrid, 94140 Alfortville, Tél : 376 - 55 - 89
— **AREV DOUR** : 72 bis, rue Jean Jaurès, 95400 Arnouville - les - Gonesse, Tél : 987 - 31 - 08
— **ALIMENTATION NIGOGHOSSIAN** : 121, ave. Henri Barbusse, Arnouville Tél : 985 - 39 - 29

PROVINCE

— **MCA** : 15, rue du 24 Avril 1915, DECINES, Tél : (7) 849 - 42 -97
— **Eglise Apostolique Arménienne de Lyon et de ses environs** Secrétariat : 295, rue Boileau, LYON, Tél : (7) 860 - 47 - 18
— **TISSUS ANDRE** : 53, rue Madier-Monjau, VALENCE, Tél : (75) 43 - 30 - 54
— **CLUB U.G.A. - ARDZIV** : 56, Bd- de Compostelle, 13012 MARSEILLE, Tél : (91) 87 - 32 - 26
— **LIBRAIRIE DES EDITIONS PARENTHESES** : 72, Cour Julien, 13006 MARSEILLE

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16-ին, Պատարագ՝ 17·15-ին: Կը պատարագէ՝ ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 16, պատարագ՝ 17-ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ժամերգութիւն 16·30-ին, ընթերցուածք՝ ժամը 17-ին, պատարագ՝ 17·30-ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Սկիզբ. ժամ. 18-ին, պատարագ՝ ժամը 19-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սկիզբ. ժամը 15·30, ընթերցուածք՝ 16, Պատարագ՝ 17: Կը պատարագէ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ժամերգութեան ժամը՝ 16-ին, պատարագ՝ 17:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Ժամը 17-ին գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ժամերգութիւն 17, ընթերցուածք՝ 18, պատարագ՝ 18·30:

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Ժամերգութիւն՝ 16·30-ին, պատարագ՝ 18-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ժամերգութիւն 16·30ին, ընթերցուածք 17ին, պատարագ 17·30: Կը պատարագէ՝ ԻՍԱՀԱԿ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՏՆՕՐՀՆԷՔ

Համաձայն հայ եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարուան ընթացքին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկին, Հայոց տուները կ'օրհնուին՝ Տնօրհնէք կը կատարուի:

Այն ընտանիքները, որոնք տուներնին չունին, կամ որոնց եկեղեցական մը չայցելեր, թող հաճին իմաց տալ եկեղեցւոյ դիւանին, որպէսզի առ այդ՝ եկեղեցական մը նշանակուի:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Կիրակի, Յունուար 6-ին, Դպրոցասէրի սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. -

Վարժարանիս երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ,
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ՝ իր երգերով,
Կը ներկայացուի Թատերախաղ մը, պարեր:

Այս բոլորը հայկական ճոխ սեղաններու շուրջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Շաղիկ Օհանեան «Ֆանէլլիս» 5·000 Ֆ., Այրի Տիկին Եաղուպեան 1500, Այրի Տիկին Պայծառ Կարմիրեան 1000, Պ. Արմենակ Ներկիզեան 1200, Վիքնէն՝ Տէրմանճեան, Տէփինէն՝ Հանճեան, եւ Տիկին Եաղուպեան 500-ական Ֆ., Տիկին Գէօրօղլուեան, Տիկին Իսկուհի Ժամկոչեան եւ Այրի Տիկին Մարի Գարագիւլահեան 300ական Ֆ., Տիկին Անահիտ Զուլֆեան, Ռուշար Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Փեհլիվանեան 200-ական Ֆ., Աննիկ Սիւզմէճեան, Տիկին Շահինեան 100-ական ֆրանք, Տիկին Խաչատուրեան 50 Ֆ.:

— NOEL ARMÉNIEN

·5 Janvier·

MENU SPECIAL **275 Frs.**

AVEC UN SPECTACLE EXCEPTIONNEL AU PROGRAMME

- **Danses folkloriques avec TRIO SEVAN**
- **Chanteur et organiste PIERRE**
- **Danse orientale**
- **Ensemble inst. folklorique SEVAN**
- **Et le chanteur BEDIK**

A PARTIR DU 13 JANVIER
TOUS LES DIMANCHES
★ ★ ★ ★
SOIREE DISCO
★ ★
au Restaurant SEVAN
DISCO, ROCK, NEW WAVE
et FOLKLORE ARMENIEN
VENEZ NOMBREUX
CADEAUX SURPRISES
BUFFET PERMANENT

Pour tous renseignements et réservations téléphonez :

RESTAURANT SEVAN

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

TEL : 376. 32. 19

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
4

VENDREDI
4 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.868

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.868

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ հակիրճ կերպով գծեց կառավարութեան 1985-ի ծրագիրները, Յունուար 2-ին խել, խորհրդակցական հանդիպումէ մը ետք իր նախարարներուն հետ: Այս առթիւ, Ֆապիուս ըսաւ. - «Մեր պարտականութիւնն է ներկան մատակարարել եւ մեր զաւակներուն համար՝ ապագան պատրաստել: Ատոր համար է որ հոս ենք: Երկիր մը չի կառավարուիր այտերը չոյելով»: Այլ խօսքով կառավարութիւնը պիտի շարունակէ խստակեցութեան նոյն քաղաքականութիւնը, «ծորակ»ը պիտի չբանայ ընտրական մտահոգութիւններէ տարուած:

ԵԳԻՊՏԱՅԻ ՂՊՏԻՆԵՐՈՒ պետը՝ Շենուտա Գ. տարիներու աքսորէ մը ետք, անապատի մենաստան մը, արտօնութիւն ստացաւ Գահիրէ վերադառնալու եւ իր հաւատացեալներուն համար պատարագելու Ծնունդին (Յունուար 7): 1981 Սեպտեմբեր 5-ին է որ նախագահ Սատաթ պարտադիր բնակութեան դատապարտած էր Ղպտիներու պապը, որ քաղաքական ըմբռնում մը ունէր իր պաշտօնին եւ չէր վարանած յայտարարելու (1973) թէ Եգիպտոս հիմնովին ղպտի է եւ զայն գաղթավայրի վերածած մահմետականները՝ օտարներ են: Մուպարաք, ուզելով հանդերձ ազգային ամբողջական հաշտութիւն մը, կը զգուշանար եւ կը խուսափէր հապճեպ կերպով ներում շնորհելու Շենուտայի, այն մտահոգութեամբ, որ ծայրայեղ մահմետականները կրնան խզել «զինադադարը»:

ՏՈԼԱՐԸ նոր տարին սկսաւ նոր մրցանիշով մը՝ 9,73 Փարիզի սակարանը, Յունուար 2-ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ սուֆի աղանդին (մահմետական) եօթը անդամներ ձերբակալուած են: Ասոնք Գատիրիա անունը կրող եղբայրութեան մը կը պատկանին: Գատիրիա ակերպիչներէն ալ հին է, քանի ութ դարերու աւանդութիւն ունի: Կրնան 12 տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ, որովհետեւ 1925-ի օրէնք մը կ'արգիլէ մահմետական աղանդները: Իրականին մէջ, այս օրէնքը ամբողջովին չէ գործադրուած, հակառակ Աթաթիւրքի աշխարհականութեան կանոններուն եւ նման աղանդներու հանդէպ միշտ հանդուրժողութիւն ցոյց տրուած է: Նոյն - իսկ 50-ական թուականներէն ի վեր, աւանդական երաժշտութեան փառատօն մը կը տրուի ամէն տարի, Գոնիա:

ԺԱՔ ՏԷ ԼԱՔՐԸԹԷԼ, ակադեմական, մեռած է առջի օր, 97 տարեկանին ուղեղային արիւնահոսութենէ: Հեղինակ է ճամբորդական յուշերու, վէպերու եւ ծանօթ է նաեւ իբրեւ հեղինակ դասականներու նախաբաններու:

«ՓԱՐԻ, ԱԸ ՍՈՒԱՐ» նոր օրաթերթ մը կը ծնի, Երկուշաբթի օր, Յունուար 7-ին, որ ամէն օր (կամ՝ գրեթէ) առաջին էջին վրայ խմբագրական մը պիտի ունենայ Միշէլ Ժոպէրէն: Հրատարակիչն է՝ Փիէր Փլանշէ, որ հրատարակչական մը ունի Սավուայի մէջ եւ որ ցարդ կը վարդէր «Միշէլ Ժոպէրի նամակ»ով:

ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ դեսպանատան շուրջ, ինչպէս ամէն Չորեքշաբթի, Յունուար 2-ին ալ բողոքի հերթական հաւաքոյթը մը տեղի ունեցաւ: «Իւմանիթէ» կը գանգատի, որ Նոյեմբեր 6-էն ի վեր կատարուող (առաջինը՝ ազատելու համար Հ. Ասլանը կախաղանէն) այս հրաւէրներուն ոչ ոք կ'արձագանգէ, բացի՝ «Իւմանիթէ»էն:

ՖՐԱՆՍ - ՏԻՄԱՆՇ շաբաթաթերթը իր 2000-րդ թիւը կը տօնէ այս շաբթու: Այս

1984ի ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԼՈՒՐԵՐԷՆ ՓՈՒՆՋ ՄԸ

○

Միւնիխ. - 12 չնիկներ անցեալ Սեպտեմբերին ժառանգած են 4.600.000 մարք: Իրենց տիրուհին անոնց ձգած է ամբողջ հարստութիւնը:

Նիս. - Շուներու ճաշարանի մը բացումը կատարուած է Փրոմընատ տէ զ'Անկլէի վրայ: Հոն կարելի է ախորժաբեր մը առնել, կանանչեղէն կամ մսեղէն մը ուտել. «յաճախորդ»ներու տրամադրութեան տակ է նաեւ անուշեղէններու ճոխ ցանկը: Սպասարկութիւնը կը կատարուի յախճապակիէ պնակներով:

Իտալիա. - Հաւ մը սեռ փոխած է: Աքլորցած է: Իր փետուրները երկարած են եւ ճակտին վրայ բուսած է բրուկ մը: Սեռափոխ կենդանին սկսած է զարգանել իր նախկին ընկերուհիներուն ու անոր կռկռոցը վերածուած է հնչուն կուկուլիկուի մը:

Նիւ - Եորք. - Խածուածքի 1500 պարագայ արձանագրուած է 1983-ի ընթացքին: Օրէնքը կը պահանջէ որ բժիշկները տեղեկագրեն սիրոյ կամ մարդակեր առեւտութեան այս կարգի արտայայտութիւնները: Երեք այրեր վրայ տուած են իրենց սեռային գործարանը, իսկ երկու կիներ մէյմէկ կտոր իրենց կուրծքէն:

Թրէվ. - Վարսայարդար մը ճար մը գտած է, պայքարելու համար ճաղատութեան դէմ. ան իր յաճախորդներուն հեռաթափ գլուխները լիզել կուտար կովի մը, որու լեզուին հարուածները պէտք է գրգռեն մազերու արմատը զանոնք մղելով կրկին բուսնելու:

Պրազիլ. - Թնդանօթաձիգ մը ցոյց տալու համար սրտին հուրը իր դեղուհիին, թնդանօթի այնպիսի հարուած մը կը քաշէ որ հետեւանքը կ'ըլլայ վեց վիրաւոր:

Աթէնք. - Կին մը չեղեալ նկատել կուտայ իր ամուսնութիւնը, երբ անակնկալօրէն ամուսինը - 44 տարու - բարձր պաշտօնատար մը - կը գտնէ իր մօրը թեւերուն մէջ, մանկան մը նման արբշիռ՝ կաթ ծծելով զբաղած:

Պուէնոս - Այրէս.- Զոյգ մը՝ մոմերով զարդարուած կարկանդակով մը տօնած է հեռաձայն ունենալու իրենց դիմումին 36-րդ տարեդարձը. դիմում մը, որուն գոհացում չէ տրուած ցարդ: «Մեր դիմումը 36 տարեկան է այսօր, եւ այլեւս զայն հարազատ աղջիկս կը նկատեմ» ըսած է կինը:

«ԼԸ ՄՈՆՏ»

առթիւ «Մաթէն» կը յիշեցնէ որ թերթը յաջողութիւն կը գտնէ միշտ՝ պատմելով մանրամասնօրէն աշխարհի մեծերու դժբախտութիւնները, հասարակութեան մը որ այդ ձեւով իր դժբախտութիւնները, մասամբ, կը մոռնայ: Հասկնալի է, կ'ըսէ քրոնիկագիրը, որ այսքան մարդասիրական նպատակ մը թոյլ տայ խմբագրութեան պատասխանատուներուն՝ աւելի արդիւնաւորութիւն հետապնդել, քան՝ ճշմարտութիւն: Եւ ուրեմն, միայն վերջին 15 տարիներու ընթացքին, թերթը 57 անգամ Էլիզապէթ թագուհիին հրաժարումը յայտարարած է, 122 անգամ իշխան Շառլի ամուսնութիւնը, ի բացառեալ բուն ամուսնութենէն, 17 պաշտօնական նշանած գտած է իշխան Անտրիուզի եւայլն, եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26 / 28)

ԻՏԱԼԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐԻՆ ԳՈՐԾԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

«Գողը դրախտում» կամ «Վինչենցօ տէ փրեթորէ» կը կոչուի իտալացի ծանօթ թատերագիր, դերասան եւ բեմադիր Էտուարտօ տէ Ֆիլիփփոյի թատերախաղերէն մին, որ վերջերս, հեղինակին մահէն քանի մը օր ետք բեմադրուած է Թիֆլիսի Սունդուկեան Շահումեան թատրոնին մէջ: Ի դէպ, քանի մը տարի առաջ ներկայացուած էր անոր «Ֆիլումենա Մարթուրանօ» կատակերգութիւնը, Ռոման Չալթիկեանի բեմադրութեամբ: Նոր թատերախաղին մէջ գլխաւոր դերերը կը մարմնաւորեն Ժիրայր Կարապետեան եւ Նորա Օհանեան:

×

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԵՒ Տ. ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը «Հայ դասականների գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է հատընտիր մը՝ Տիգրան Կամսարականի եւ Տիգրան Չէօկիւրեանի գործերէն: Գիրքին ընդարձակ յառաջաբանը գրած է Յակոբ Մարգարեան, անդրադառնալով ժամանակաշրջանի յատկանիշներուն եւ զոյգ գրագէտներու կեանքին ու վաստակին: Խօսելով Տիգրան Կամսարականի «Վարժապետին աղջիկը» վէպին մասին Յակոբ Մարգարեան զայն կը նկատէ արեւմտահայ գրականութեան առաջին իրապաշտ վէպը, որ ամէնէն կատարեալ ու ամբողջականօրէն մարմնաւորած է գրական նոր սերունդի գաղափարա - գեղագիտական սկզբունքները. սկզբունքներ՝ որոնք զարգացման նոր մակարդակի մը բարձրացուցին արեւմտահայ գրականութիւնը:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻԼԻՏՈՍԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Զապորոժիէ (Ուկրանիա) տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան խորհրդային բաժակի մրցաշարքին յաջող արդիւնք ձեռք ձգած է լենինականցի մարզիկ Իսրայէլ Միլիտոսեան: 16-ամեայ ծանրաբարձը 127,5 քիլօ պոկելով եւ 150 քիլօ ուսէն բարձրացնելով ոչ միայն շահած է բաժակը՝ 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգի, այլեւ սահմանած է Խորհ. Միութեան պատանեկան նոր մրցանիշ մը: Երկրորդ հանդիսացած է Կարօ Յովհաննիսեան (Սումգայիթէն, Ազրբէջան): Հայաստանէն ուրիշ մարզիկ մը՝ Յարութիւն Սահակեան, 4-րդ հանդիսացած է: Իսրայէլ Միլիտոսեան չորս տարի է որ ծանրաբարձութեան նուիրուած է: Իր մարզիչն է հօրեղբայրը՝ ծանօթ ծանրաբարձ Վարդան Միլիտոսեան:

×

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Ախալցխայի հայկական միջնակարգ թիւ 3 վարժարանը փոխադրուած է նոր շէնք մը, որ կառուցուած է Վրաստանի կառավարութեան որոշումով: Այս դպրոցը Վրաստանի հայկական կրթական կարեւոր հաստատութիւններէն մին կը նկատուի: Հոն դասաւանդած են Խաչատուր Աբովեանի որդին Վարդան Աբովեան, Ղազարոս Աղայեան եւ անուանի այլ դէմքեր: Վարժարանի աշակերտներու կարգին կը գտնուին ակադեմականներ Ստեփանոս Մալխասեանց, Յակոբ Մանանդեան, նկարիչներ Վարդգէս Սուրէնեանց, Յակոբ Կոջոյեան եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ԿՈՐԻՒՆԻ ՄԱՀԸ

«Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 21-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ Դեկտեմբեր 20-ին իր մահկանացուն կնքած է բանաստեղծ, արձակագիր եւ առակագիր Մկրտիչ Կորիւն (Կորիւն Գրիգորի Մկրտչեան): Ծնած էր 1913-ին՝ Կարսի Ղըշլախչախ գիւղը: 1929-ին աւարտած է Լենինականի թիւ 1 եօթնամեայ վարժարանը, իսկ 1937-ին՝ Երեւանի համալսարանի բանասիրական ճիւղը: Մասնակցած է Բ. Աշխարհամարտին: Այնուհետեւ զանազան պաշտօններ վարած է Երեւանի խամաճիկներու թատրոնը, մանկավարժական հիմնարկը, «Պիոներ Կանչ» թերթի խմբագրութեան, պատմութեան հիմնարկի մամուլի բաժնին մէջ եւ այլուր: Դասախօսած է Երեւանի եւ Լենինականի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ:

Մկրտիչ Կորիւն գրած է բանաստեղծութիւններ, հէքեաթներ, թատերախաղեր, պատմուածքներ, հանելուկներ, առակներ, որոնք թարգմանուած եւ հրատարակուած են նաեւ ռուսերէն եւ ուկրաներէն: Իր գործերէն յիշենք՝ «Կեանքի ու սիրոյ երգեր» (1937), «Հէքեաթներ» (1941), «Մանկական պիեսներ» (1944), «Կայծօ» (վիպակ, 1947), «Մանուկների հետ» (1956), «Առակներ» (1973) եւայլն: Ռուսերէնէ կատարած իր թարգմանութիւններէն յիշենք՝ Ա. Նաւոյիի «Ֆարհատ եւ Շիրին»ը, Կ. Խետագուրովի «Օսեթական քնար»ը եւ Կ. Չուկովսկիի «Բժիշկ Այբոլիտ»ը:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

37-րդ խաղը շատ կարճ տեւած է, Չորեքշաբթի օր, եւ կրկին վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով: Ոչ մէկ հանդիպում այսքան երկար տեւած է, քանի աւելի քան 3-ուկէս ամիս է, որ Գարպով - Գասպարով կը պայքարին:

×

ԵՐԱԶԳԱՒՈՐՍ ԳԻՒՂԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻՆ ՆՈՐ ԱՒԱՆ

Երազգաւորս հին գիւղը, որ Ախուրեանի շրջանը կառուցուող մեծ ջրամբարի յատակին յայտնուած էր, կը փոխէ իր հասցէն: Հին գիւղին մօտ կառուցուած է նոր աւան մը, ուր կը տեղափոխուին բնակիչները: Հոն կան ոչ միայն յարմարութիւններով օժտուած տուներ, այլեւ ակումբ, առեւտրական կեդրոն, մանկապարտէզ, դպրոց եւայլն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՅՆՏԵՂ ԳԻՐՔԵՐԸ ԱՅԼԵՒՍ ԿԸ ՎԵՐԱՊՐԻՆ

«*Յառաջ*»ի Փետրուար 1 եւ 2-ի թիւերով արձագանգ եղած էինք հրապարակագիր Զօրի Բալայեանի յօդուածին, («Այնտեղ գրքերը մեռնում են» խորագրուած») որ լոյս տեսած էր «Գրական Թերթ»ի 1983 Դեկտեմբեր 9-ի թիւին մէջ, ուր կը նկարագրուէր Ալ. Միասնիկեան գրադարանի պահոցներուն մէջ անխնամ ձգուած չորս միլիոն գիրքերու - կիսով կամ լրիւ փըտացած, խոնաւութենէ, ստորերկրեայ ջուրերէ եւ առնէտներէ - ծանրօրէն վնասուած վիճակը եւ կոչ կ'ուղղուէր պատկան նախարարութեան՝ անյապաղ միջոցներու դիմել, փրկելու համար գիրքերը: Ծանօթ է, որ այդ առթիւ կազմուած էր կառավարական յանձնախումբ մը, որ քննելէ ետք կացութիւնը, տուած էր որոշում մը՝ անյապաղ գործի անցնելու, նախ փրկելով գիրքերը փտացումէ, ապա նաեւ արագացնելու նոր շէնքի մը կառուցման աշխատանքները: Տարի մը ետք, «Գրական Թերթ»ին յանձնարարութեամբ, Զօրի Բալայեան դարձեալ այցելած է նոյն տեղերը, ուր գտնուած էին միլիոնաւոր գիրքերը եւ ծանօթացած գիրքերու նոր պահոցի շէնքի շինարութեան աշխատանքներուն, իր տպաւորութիւնները փոխանցելով ընթերցողներուն («Գրական Թերթ», Դեկտեմբեր 7-ի թիւ):

×

Զօրի Բալայեան նախ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք արձագանգած են իր յօդուածին: Բազմաթիւ ընթերցողներ ոչ միայն իրենց մտահոգութիւնը արտայայտած են գիրքերու անմխիթար վիճակին առթիւ, ոչ միայն բաժնած են «Գրական Թերթ»ին եւ հեղինակին ցաւը, այլեւ անկեղծօրէն իրենց օգնութիւնը առաջարկած են ժողովրդական թանկագին հարստութիւնը փրկելու համար: Առաջարկած են իրենց բնակարանները տրամադրել, խոստացած են դասաւորել գիրքերը ըստ սեռի, կազմել ցանկերը եւ Պետութեան վերադարձնել գրադարանի շինութիւնը աւարտելէ անմիջապէս ետք: Սակայն անոնց աջակցութեան եւ ծառայութեան կարիքը չէ զգացուած: Հարցը լուծուած է, ըստ կառավարութեան որոշման՝ պետական մակարդակի վրայ: Ներկայիս, գիրքերուն կարեւոր մասը փոխադրուած է նոր շինութիւններ. նոյն գիրքի բազմաթիւ օրինակները բաշխուած են գրադարաններու. գիրքերը խնամուած, ըստ սեռերու դասաւորուած եւ շարուած են չոր դարակներու մէջ: «Կարող է հարց ծագել, կը գրէ Զօրի Բալայեան, թէ՝ այդ որտեղի՞ց յանկարծ գտնուեցին այդ նոր դրադարակները, եւ ինչո՞ւ գրքերը է՛ն գլխից չեն դարսուել դրանց վրայ: Բանն այն է, որ գրադարանի նկուղային յարկում փաստօրէն կառուցուել է մօտ մէկ միլիոն գրքի համար լաւ օդափոխուող պահոց: Մինչդեռ այդ տարածութիւնը նախատեսուած չի եղել գիրք պահելու համար: Դժուար էր պատկերացնել, որ այդքան կարճ ժամանակամիջոցում շինարարները, գրադարանի աշխատողների ակտիւ աջակցութեամբ, կարող են աւարտել նման գործ: Չէ՞ որ հարկադրուած էին սկզբում տեխնիկական աշխատանքներ կատարել՝ բազորդետնեայ ջրերի հոսքը կանխելու համար, որը մշտական խոնաւութիւն էր ստեղծում նկուղում: Ես տեսայ, թէ ինչպէս են փոխադրում կապոցները, ինչպէս են մէկ - մէկ մաքրում գրքերի փոշին ու բորբոսը, խնամքով դասաւորում դարակներին: Դրանք այն գրքերն են, որոնց մասին խօսում էր յօդուածում»:

Այս իրողութիւնը խրախուսիչ նկատելով հանդերձ Զ. Բալայեան գիրքերու փրկութեան երաշխիքը կը տեսնէ գրադարանային շէնքի շինութեան մէջ, որուն աշխատանքները աւարտելէ ետք միայն գիրքերը պիտի կարենան նաեւ ծառայել ընթերցողներուն: Այս մասին կը գրէ. «քաղաքի բնակիչներից շատերը տեսած կը լինեն, որ տարիներ շարունակ Միասնիկեան հանրային գրադարանի բակում ցցուել - մնացել են պէթոնէ սիւները: Եւ միայն ընթացիկ տարում շէնքն սկսեց վեր բարձրանալ: Գրադարանի ղեկավար ընկերների հետ գնացինք շինարարութեան ընթացքը տեսնելու: Բնականաբար, արտաքուստ դժուար էր որոշել, թէ ինչպէս է ընթանում շինարարութիւնը, ինչպէս է կատարւում համապատասխան կրաֆիքը: Գրադարանի ղեկավարութեան ցոյց տուած փաստաթղթերի համաձայն շինարարները, թէեւ նախորդ տարիների համեմատութեամբ բաւական լաւ են աշխատել, բայց, այդուհանդերձ, չեն կատարել կառավարական որոշմամբ նախատեսուած տարեկան պլանը: Իրենք՝ շինարարները, համոզուած են, որ մինչեւ տարուայ վերջը շարուածքը կը լրացնեն:

Դժուար թէ դրան հաւատալու լինենք: Մինչեւ նոր տարին հաշուած օրեր են մընացել: Բայց, այնուամենայնիւ, ես որոշեցի հրապարակել շինարարութեան աշխատանքների ղեկավար Մարգար Մարգարեանի խոստումը, որը հաւաստիացրեց մեզ, թէ յամենայն դէպս մինչեւ տարուայ վերջը շէնքի տանիքը կը ծածկուի»:

Այնուհետեւ Զօրի Բալայեան անդրադառնալով շինարարութեան որակին, ոչ գոհացուցիչ կը գտնէ զայն: Ինչ կը վերաբերի դարակներուն, որոնք կը պատրաստուին Հայաստանի սահմաններէն դուրս, վարպետներ կը խոստովանին որ պիտի չկարենան իր ատենին վերջացնել զանոնք: Իսկ շէնքին շինութիւնը կ'աւարտի տարիէ մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՈՉԵԱՆ ԵՒ «ԻՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ»

Հարազատներէ զրկուած, բաժնուած, հեռու ապրողներէն շատ քիչերուն բախտը ժպտած է ունենալ գաւառակից մը, այս պարագային ազնիւ Տիկին մը, որ տարիներով, ծերութեան օրերու ճմահաճոյքներն հանդուրժելէ յետոյ, գաւկի մը հոգածութեամբ, տեղն ալ յայտնի՝ գերեզմանի մը կը յանձնէ զինքը:

Ազգային վերադարձնումի մը հզօր թափով տարուած ճիղերէն հողի ու միտք դրոշմուած, Եղեռնին դրեթէ չափահաս, ա ն ո ր համը առած մօտ ինը տասնեակ տարի վտարանդի կեանքէ փլփլած, Երուանդ Գոչեանն ալ դարձաւ օտար հողին:

Ու ինքն է արդարեւ, որ ստորեւ դըրուած յանգաւոր տնտունջով, կը չեշտէ «Օտարի հող»ի պարագան իբրեւ վերջին բողոք՝ կարդացուած իր դագաղին վրայ:

Ո՜հ, մեր գիւղն ալ մարդ չըմնաց
Ու մեր արտերն, արտերը մեր,
Ո՜հ մեր արտերը անմոռաց
- Որոնց մէկուն թումբն եմ ծներ -
Հիմա խոպան են ու անտէր:
Ու ես խորերն Եւրոպայի
Թափառական յար յարատեւ,
Կը փնտռեմ տեղ մ'ամայի
Ուր գտնեմ հող, հանգիստ, արեւ,
Մինչ մնացին հողերը մեր
Աւա՜ղ, մեզմէ որբան հեռու.
Ու զանոնք ալ չեմ տեսներ
Ո՛չ իսկ իբրեւ լոկ այցելու:
Ո՜հ, ալ այնտեղ մարդ չըմնաց
Ու մեր արտերն, հողերը մեր,
Ո՜հ մեր հողերը անմոռաց
Թշնամիին են մնացեր:

×

Իր մահուան առիթով, արդար է վերյիշել անոր մէկ նախաձեռնութիւնը յօգուտ հայ ուսանողութեան:

1922-ին ալ ազգային ցրուումին պատճառաւ Գոչեան, ինքզինք Կեդր. Եւրոպա կը նետէ, Փրակա՝ վերածնած չեխ Պետութեան մայրաքաղաքը:

Հոն կը տեսնէ մեծ եռուզեռ մը ուսանողներու, մասնաւորաբար Ռուսերու բազմութիւն մը, անոնց մէջ նոյնիսկ մէկ քանի ռուսացած Հայեր:

Թոշակաւորներ՝ ապացոյց մը չեխոսլովաք նորաստեղծ Պետութեան, մարդասէր, առատաձեռն ոգիին:

Երուանդ կը խորհի օգուտ քաղել առիթէն, ի նպաստ այդ օրերուն դուրս նետուող, անձկութեան մատնուած՝ հայ ուսանողներու:

Ցուցմունքով թէ գիպուածով, Սուրիա լնակած ու Հայերը ճանչցած Հանչա անունով պաշտօնատարի մը կը ծանօթանայ, անոր օժանդակութեամբ, կրկնակի դիմումներով 1923 տարեշրջանին համար հինգ ուսանողի թոշակ կ'ապահովէ:

Այդ հինգերէն էր 1921 - 1923-ի Կեդրոնականի քարտուղար Գեղամ Քէօսէեանը՝ որ իր ուսումնասիրութիւններով, յատկապէս Սոֆոլ *շարժումին վերաբերեալ, ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, Նի կողմէ Գեղամ Շողակաթ մկրտուածութեամբ:*

Միւսներն են ինքը՝ Երուանդ Գոչեան, Պաղտասար Ճերմակեան, վաղարշակ Կիւլէսէրեան եւ Վազգէն Անդրէասեան՝ որ կը հրաժարի իրեն եղած շնորհէն:

Ընծայուած արտակարգ բարեացակամութեան քաջալեր, Գոչեան կը մտածէ որ ազգային դիմում մը աւելի արդիւնաւոր յաջողութիւն կ'ունենայ:

Կ'իմանայ Ալ. Խատիսեանի մօտակայ Վիէննա քաղաքը գտնուիլը: Հոն կը փութայ, կը պատմէ ու Հայաստանի նախկին վարչապետն առած կուգայ Փրակա:

Նոր դիմում, հետապնդումներ, կը պսակուին 50 ուսանողներու եւս ընդունելութեամբ:

Ու ահա, մերոնց միջեւ, ուսանողներու ցանկին շուրջ, տարակարծութիւններու, վէճերու շարան մը:

Գոչեան, որ միշտ թղթակցութեան մէջ է Ալ. Խատիսեանի հետ, կը խնդրէ որ ընտրուելիքները, այն ալ առաջին այդ կարաւանին մաս կազմող, *ըլլան մեր ազգին ուսումնական աստիճանին պատիւ բերողներ, ու իր կարգին հայ դպրոցներու տնօրէններու կողմէ զրկուած ցանկ մը կը ներկայացնէ:*

Իր ցանկը նկատի չառնուիր, իր բծախնդրութիւնը նոյնպէս, արդէն դիւրազգած եւ շուտով փոթորկոտ, *Գոչեան՝ այլեւս պէտք է հեռու մնայ ուսանողներու այդ խումբին գործերուն խառնուելէն:*

Արդարեւ, հակառակ համալսարանի կամ Կրթական նախարարութեան, մասնաւորաբար Հայոց հանդէպ համակրելի եւ յայնախոհ վերաբերմունքին, թոշակաւորներուն զգալի մեծամասնութիւնը չարդարացներ ակնկալուածը, անշուշտ լեզուական դժուարութիւններուն, անմիջական հետեւանք, մանաւանդ տարեց, շատ տարեց ուսանողներուն համար:

Որքան ալ ատտ անդ, մեկուսի ապրած անծանօթ մըն է Գոչեան, իր մտքով, գըրական աշխատանքներով գէթ, մնացած է իր համայնքէն անբաժան, անոր հոգեբովն ալ տառապած:

Շրջանաւարտ Պոլսոյ Ազգ. Կեդրոնական վարժարանէն, Գոչեան գրած է բանաստեղծութիւններ, ունի անտիպ գրութիւններ, հրատարակած է նորավէպեր պարունակող հատոր մը:

Քայքայուած հոգեվիճակով, ան խըմբագրած է նաեւ գումար մը, իր ծննդավայր Խուռնավուլ *գիւղի (Տիվրիկի շըրջան) պատմութեան համար, տոհմիկ բարբառով համեմուած:*

Աւելի քան տարի մը առաջ, անոր հրատարակութեան սկիզբ տուած էր, կ'ուզէր զայն ողջունել իր կենդանութեան, ուշացումը անոր, հետեւանք է անբարեխիղճ արարքի մը, ու այսպէս Երուանդ Գոչեան *հեռացաւ անոր կարօտ չառած, ինչպէս իր նախնեաց սրբազան հողերուն:*

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՏԱՌԵՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻՆ ՄԷՋ

Գիտութեանց տոքթէօր Արի Թօփուզխանեան մամուլի ասուլիս մը տուաւ բացատրելու համար թէ ի՛նչ աշխատանք տարած է, իր կնոջ աջակցութեամբը, հայացնելու համար մանրակարգիչ մը (միքրօօրտինաթէօր) *օժտելով զայն մեսրոպեան տառերով: Երրորդ սերունդի մանրակարգիչ մը:*

*Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 21-ին, «*Բանբեր*» ամսաթերթի խմբագրատան մէջ, Լիոնի մօտ, Վիլէօրպան: Կազմակերպիչները հրաւիրած էին նաեւ բարեկամներ եւ շրջանի միութիւններէն ներկայացուցիչներ:*

Ամիս մը ամբողջ, գիչերները շատ կարճ եղած են Թօփուզխանեան ամոլին համար՝ ի գլուխ հանելու այս աշխատանքը: Կարեւորը այն է որ յաջողած են:

Արի Թօփուզխանեան ցուցադրեց գործիքը, ցոյց տուաւ թէ, շնորհիւ իր պատրաստած գիրերուն, ինչե՜ր կարելի է պատկերացնել պաստառին վրայ մուկին (սուռի) *տալով որոշ շարժումներ:*

Չորս տեսակ հայկական գիրեր են ներմուծուած սկաւառակին մէջ եւ համակարգիչը (օրտինաթէօր) *կրնայ այդ տառատեսակները արտայայտել տասնեակէ մը աւելի մեծութիւններով: Չորս տեսակ տպագրական գիրեր՝ զորս հեղինակը մկրտած է՝* «Անի», «Արաքս», «Արարատ» *եւ* «Արամ»*: Կարելի է օգտագործել հարիւրի մօտ տարբերակներ այս չորս տեսակ տառերով:*

Ստեղնաշարին վրայ (քլավիէ) *մեսրոպեան խրաքանչիւր տառ տեղ է բռնած լատինականին վրայ: Պահուած է հայերէն գրամեքենաներու կարգաւորումը: Գործիքին արժէքը, շուրջ 30.000 ֆրանք է:*

Հայկական առօրեային մէջ ինչի՞ կըրնայ ծառայել մեսրոպագիր այս մանրակարգիչը, «Մաքինթօշ» տեսակէն: Գործիքը մատչելի է հանրութեան, կարելի է գնել Ֆրանսայի մէջ:

*Պ. Թօփուզխանեան ըսաւ. «Ըլլալով խմբագիր «*Բանբեր*»ի, յաճախ պէտք կ'ունենամ յօդուածներ մէկդի դնել ապագայ հրատարակութիւններու համար: Այս գործիքը իր յիշողութեան մէջ կըրնայ պահել ամէն հայերէն գրութիւն: Օգտակար է նաեւ հրատարակելու թաւցիկներ, քանի որ ունի տպիչ մըն ալ* (էմփրիմանթ)*, իբրեւ համակարգիչ, կրնայ ծառայել նաեւ ուրիշ նպատակներու, համաձայն իր տիրոջ պէտքերուն:*

Ամփոփելով, ըսենք որ կարելի է զայն օգտագործել շատ մը մարզերու մէջ, ինչպէս գծագրութեան, բառավարում (Թրէթըման տը թէքսթ)*, տոմսերու կարգաւորում, այնպէս ինչպէս բոլոր յառաջացած համակարգիչները: Տարբերութիւնը այն է որ՝ խնդրոյ առարկայ գործիքը, օժտուած մեսրոպեան տառերով, կը բանի, կը պատասխանէ հայերէնով...*

Բայց անկասկած այս մանրակարգիչը շատ, եթէ ոչ ամէնէն աւելի, կրնայ հետաքրքրել երախաները եւ դառնալ առիթ, գրաւիչ միջոց մը սփիւռքահայ մանուկները ընտելացնելու մաշտոցեան տառերուն հետ:

Հարց տուինք թէ արդէն եղած են, ուրիշ տեղեր ալ, փորձեր հայացնելու համակարգիչները:

Պատասխան. - «Ըստ իմ տեղեկութիւններուս, երբե՛ք երրորդ սերունդի մանրակարգիչի մը վրայ, գոնէ Սփիւռքի մէջ: Լոս - Անճըլըս եղած է աշխատանք, բայց նուազ արդիական գործիքի մը վրայ»:

Ունկնդիրները լսելէ ետք այս բացատրութիւնները հրաւիրուեցան հիւրասիրութեան մը՝ որուն ընթացքին, ներկաներուն կողմէ, վերապատուելի Յակոբեան եւ Պ. Նիկողոսեան յայտնեցին շնորհաւորութիւնները Արի եւ Փօլէթ *Թօփուզխանեանի իրենց ցոյց տուած յամառ եւ յաջող աշխատանքին համար, որպէսզի մաշտոցեան տառերն ալ, ըՍփիւռքի մէջ եւս մաս կազմեն տեղեկաբանութեան* (էնֆորմաթիք) *գիտութեան: Գիտութիւն մը՝ որ շատ բաներ փոխելու վրայ է երկրագունդի առօրեային մէջ:*

Բնականաբար, Արի Թօփուզխանեան պատրաստ է պատասխանելու անոնց՝ որոնք կը փափաքին աւելի լայն ծանօթութիւններ ունենալ հայացուած այս մանրակարգիչին մասին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ համալսարանի բըժըշկական բաժանմունքի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է հայերէն դասընթացքի բացման հանդիսութիւնը: Հայկական Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնէն Գէորգ Արծիւեան խօսք առնելով ընդհանուր ակնարկ մը նետած է Հայոց պատմութեան յաջորդական ժամանակաշրջաններուն վրայ՝ սկիզբէն մինչեւ 1918-ի Հայաստանի անկախ Պետութեան հռչակումը: Անդրանիկ Արսլանեան, Հայ Կեդրոնի Վարչութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնած է համալսարանի տնօրէնութեան՝ հայերէն դասընթացքի հաստատման համար: Համալսարանի մշակութային բաժանմունքի պատասխանատուն դրուատած է հայ համայնքը: Հուսկ, «Կոմիտաս» երգչախումբը հանդէս եկած է քանի մը երգերով:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Դեկտեմբեր 8 - 9 շաբաթավերջին, տեղի ունեցած են կարգ մը ձեռնարկներ: Այսպէս, Շաբաթ օր Պրահամիի գերեզմանատունը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է դաշնակցական խումբ մը ընկերներու շիրիմներուն վրայ: Խօսք առած է Արմէն Օննիկեան եւ անդրադարձած ողբացեալ ընկերներու կեանքին:

«Զաւարեան» սրահին մէջ տօնուած է Հ.Յ.Դ.-ի 94-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Կիրակոս Մկրտիչեան: Ուղերձ մը կարդացած է յանուն Հ.Յ.Դ. Երիտ. Միութեան «Փոթորիկ» խումբին Արմէն Մանուկեան:

Կիրակի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հաւլբրտ Գարակէօզեան հաստատութեան տարիներու տնօրէնուհի Ազատուհի Ճէճիզեանի եւ խնամակալութեան անդամուհի Շնորհիկ Բարսեղեանի յիշատակին: Ողբացեալներուն կեանքին ու գործին մասին խօսած է Վարազ քհնյ. Յովսէփեան: Ապա, Առաջնորդարանի սրահը տեղի ունեցած է Տիկնանց Մարմնի կազմակերպած պազարը:

«Փարթենոն» Կեդրոնը տեղի ունեցած է պարահանդէս մը, որուն եկամուտը յատկացուած է քաղաքական - քարոզչական աշխատանքներու: Խօսք առած է Յակոբ Եթիմեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ եուկոսլաւեան դեսպանատուն այցելելով հայկական պատուիրակութիւն մը տեսակցութիւն ունեցած է դեսպան Ֆիլիփ Մաթիքի հետ: Դեկտեմբեր 6-ին տեղի ունեցած հանդիպումի ընթացքին պատուիրակութեան անդամները ծանօթութիւններ տուած են հայ ժողովուրդին մասին, անդրադարձած 1915-ի ցեղասպանութեան եւ անոր յաջորդած դէպքերուն: Յովսէփ Օղուլեան խօսած է Հ.Յ.Դ.-ի քաղաքական եւ գաղափարական ուղղութեան մասին: Անդրադառնալով Պելկրատի ծանօթ դէպքին, ան ցաւալի նկատած է, որ «արդար դատեր պաշտպանելու միակ ճանապարհը ահաբեկչական արարքներու կը ձըգուի: Հայկական ահաբեկչութիւնը միջազգային անտարբերութեան պարտադրանքն է եւ հետեւանք՝ պետական ահաբեկչութեան, որ լայն չափերով գործադրուեցաւ Հայութեան վրայ: Կարելի չէ արդարացնել ահաբեկչական արարքները, բայց կարելի է ըմբռնել այս երիտասարդները, որոնք կ'ուզեն այժմէականացնել դատ մը, զոր մարդկութիւնը մոռացութեան դատապարտած է»: Դեսպանը ըսած է, թէ մեծ համակրանք ունի Հայերու հանդէպ, ինչպէս եուկոսլաւ ժողովուրդը: Յիշատակած է հասարակաց այն տառապանքները, որոնց ենթարկուեցան երկու ժողովուրդները Թուրքերու տիրապետութեան տակ, աւելցնելով որ «Եուկոսլաւիա կը յարգէ բոլոր փոքրամասնութիւնները եւ դաւանանքները»: Հայկական պատուիրակութեան անդամները ծանօթութիւններ տալէ ետք Արժանթինի հայ գաղութին մասին, խնդրած են դեսպանէն՝ «եուկոսլաւ կառավարութեան փոխանցել Հայոց լաւագոյն զգացումները»:

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Նոյեմբեր 23 - 25, տեղի ունեցած են Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ձմեռնային 10-րդ մարզական խաղերը, մասնակցութեամբ տասը մասնաճիւղերէ 45 խումբերու: Մրցումները տեղի ունեցած են Մոնթկոմըրի վարժարանի չորս մարզադաշտերուն վրայ: Նոյեմբեր 25-ին, աւանդական տողանցքին ներկայ եղած է նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներէն միակ վերապրող Տիգրան Ա. քհնյ. Խոյեան, որ այս առթիւ հաստատած է Բաժակ մը, որուն տուչութիւնը կը սկսի գալ տարի:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Համալսարանականներու Ընդհ. Միութեան կեդրոնատեղին, Դեկտեմբեր 6-ին, կատարուած է Միութեան քառասնամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութեանց բացումը: Խօսք առած են թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Միութեան նախագահ տոքթ. Օննիկ Սահակեան, նախկին նախագահ եւ ներկայիս երեսփոխան Վարդան Վարդանեան: Այս առթիւ, հաւաքավայրին սրահը մկրտուած է Նիկոլ Աղբալեանի անունով:

Յաջորդ օր, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, որու ընթացքին իրաւաբաններ Ալյա Յովհաննիսեան եւ Օննիկ Սահակեան քննարկած են «Հայ Դատի իրաւական հիմքերը» նիւթը: Ցուցադրուած է հայերէն փաստանկար մը:

Դեկտեմբեր 8-ին, Հայ Մշակ. «Արաքս» Միութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հրապարակային հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առնողներ անդրադարձած են Համալսարանականներու Միութեան հիմնադրութեան եւ աշխատանքներուն, կարդացուած են ուղերձներ եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն մասնակցած են ջութակահար Խաչիկ Բարսեղեան եւ դաշնակահարուհի Լիլի Սարգսեան: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 24-ին, տեղի ունեցած է մշակոյթի նուիրուած հանդէս մը, երկրորդական բաժնի աշակերտութեան կողմէ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Օր. Մ. Մեսրոպեան, անդրադառնալով հայ մշակոյթը կերտող մեծ դէմքերու: Յայտագրի առաջին բաժնին արտասանուած են Թէքէեանէն եւ Սիպիլէն բանաստեղծութիւններ. ուղերձ մը կարդացած է Էլիտա Թապագեան: Երկրորդ բաժնին ներկայացուած է հատուած մը Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն: Փակման խօսքը արտասանած է վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Գէորգ վրդ. Պալեան:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ «Քինչօ Արաքսի» ճաշարանին մէջ, Նոյեմբեր 17-ին, տօնուած է Հ.Օ.Մ.-ի 74-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Անի Քիրէճեան: Խօսք առած է Միութեան մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ Գեղանոյշ Ասատուրեան եւ անդրադարձած տարուան աշխատանքներուն: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած է երգիչ Ռիքարտօ Գասեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» շէնքի «Արզումանեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 1-ին, տօնուած է Դաշնակցութեան Օրը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Գէորգ Գարամանուկեան: Բանախօսած է Վարդի Մանուկեան անդրադառնալով Հ.Յ.Դ.-ի մարտական եւ ազգային իրագործումներուն, ինչպէս նաեւ ներկայ ծառայութիւններուն: Հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանքով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՈՋՆԻ» Ի ՄՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

×

ԿՈՆԿՐԵՏ

Դատաւորը՝ վկային.
- Քանի տարեկան էք, տիկին:
- Քառասունմէկ տարի եւ մի քանի ամիս:
- Կոնկրէտ՝ քանի՞ ամիս:
- Հարիւր յիսուն չորս:

×

Ամուսնական գրասենեակի վարիչ. - Այստեղ գալուց առաջ լաւ մտածե՞լ էք, երիտասարդ:
- Բա ո՞նց: Մի ժամ է գլուխ եմ տրաքցնում:
... Մէկ շաբաթ անց:
Փողդատաւոր. - Ապահարզան պահանջելուց առաջ լաւ մտածե՞լ էք, երիտասարդ:
- Բա ո՞նց: Մինչեւ լոյս գլուխ էի տրաքցնում ...

×

- Ելեկտրալամպերը երեւանեա՞ն են:
- Այո:
- Շատ ունէ՞ք:
- 50 - 60 հատ:
- Բոլորը փաթաթէք: Այս գիշեր աշխատելու եմ ...

×

ԱՍԻՆ՝ ԱՍԱՑ

- Ձեր ագարակի վարիչի աւտոմեքենան թռչունի նման է սլանում:
- Ինչո՞ւ չպէտք է սլանայ, երբ ագարակի թռչունների հաշուին է ձեռք բերուած:

×

- Այ մարդ, ինչո՞ւ ես այդքան շատ խմում:
- Լուրջ վիճակում քննադատութեանը չեմ դիմանում:

×

- Դուք ձեր ելոյթում լաւ յարձակուեցիք ուրիշների վրայ, բայց ոչինչ չասացիք ձեր հիմնարկի թերութիւնների մասին:
- Դրանք մեր ներքին գործերն են...

×

Քարտուղար.- Ընկեր Անհաշտեանը բնութագիր է խնդրում իր մասին, ի՞նչ գրեմ:
Պետ.- Ինչի՞ն է պէտք բնութագիրը:
Քարտուղարը.- Ուզում է ուրիշ տեղ աշխատել:
Պետ.- Իսկապէ՞ս: Որ այդպէս է՝ մի լաւ բնութագիր գրիր, թող շուտ գնայ: Բանիմարկուի մէկն է...

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Ա.
ԹՈՅՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐԸ

Տաղաւարի մօտ դեռ վառւում էր կրակը եւ աղօտ լոյսը տարածում էր քնած ընկերներիս վրայ: Մի անբացատրելի նախազգեցութեամբ, կարծես, զգում էի, թէ այլեւս չպիտի տեսնեմ այդ կեանքով լի, եռանդոտ եւ անկեղծ բարեկամներիս: Նրանք քնած էին տաղաւարին մէջ: Ես մօտեցայ խոնարհուեցայ, եւ արտասուքը աչքերումս, համբուրեցի երեքի երեսները, ապա դուրս եկայ տաղաւարից: Եւ վերջին անգամ հայեացք ձըգելով այն անտառային մենաւոր խրճիթի վրայ, որ կապուած էր իմ պատանեկութեան սրտի հետ անմոռանալի յիշատակներով.

- «Մնաք բարեաւ, սիրելի ընկերներ», ասացի եւ հեռացայ...:

×

Բ.
ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Դուրս գալով անտառից, սկսեցի դիմել մեր գիւղը: Անդադար նայում էի դէպի «աղօթարանը», որ տեսնեմ, արդեօք չէ՞ ծագում օրը: Դեռ բաւական գիշեր կար: Խաւարը ինձ պէտք էր. միթութեան մէջ ես շատ բան ունէի կատարելու...:

Մառայ մեր՝ գիւղը: Նա նիրհում էր խորին քնի մէջ. միայն երբեմն մի որեւիցէ անհամբեր շան անխորհուրդ աղաղակը ընդհատում էր գիշերային լռութիւնը: Իմ սիրտը բաբախում էր ե՛ւ ուրախութիւնից ե՛ւ տրտմութիւնից: Ուրախ էի, որ պիտի տեսնեմ մօրս, քոյրերիս եւ վերջապէս Սառային: Տրտում էի, երբ յիշում էի վարպետիս ցաւալի դրութիւնը:

Ես վճռել էի մի սարսափելի գիտաւորութիւն. նախ գնալ քաւոր Պետրոսի մօտ, առաջարկել նրան, որ գիմէ դատաւորին եւ յայտնէ, թէ ինքն է կատարուած չարագործութեան հեղինակը եւ ազատէ անմեղ վարպետիս կեանքը: Իսկ եթէ քաւոր Պետրոսը այնքան ազնուութիւն չունենայ, որ յանձն առնէ իմ առաջարկութիւնը, - ես երդուել էի՝ իմ սուրը ցցել նրա նենգաւոր սրտի մէջ, եւ նրա դիակի վրայից անցնելով, ինքս անձամբ գնալ այն հրապարակի վրայ, ուր պիտի կատարուէր վարպետիս դատապարտութեան վճիռը, եւ իմ ձեռքը մեկնել դահիճին, ասելով. «կտրեցէք այդ բազուկը, այդ ձեռքով է շինուած այդ բանալին»...:

Այդ մտածութիւններով բորբոքուած, ես արդէն գտնւում էի քաւոր Պետրոսի դրան հանդէպ. Սկսեցի դրան մուրճը զարնել: Յայտնուեցաւ ծառան, յայտնեց որ աղան տանը չէ:

- Ի՛նչպէս տանը չէ, յիմար, գոչեցի ես, եւ չհաւատալով նրա խօսքերին, ներս մտայ:

- Ասում եմ տանը չէ, էլի՛, պատասխանեց նա մրթմրթալով, - դնա աչքովդ տես, թէ կը գտնես, այն ժամանակ ասա՛ ինձ յիմար:

- Իսկ քաւոր կի՞նը:

- Քաւոր կինը քնած է:

Բայց մեր ձայնից քաւոր կինը արդէն զարթնել էր, նա կիսահագնուած ճրագը ձեռին դուրս եկաւ, բակը, ուր ես վիճում էի ծառայի հետ:

- Ա՛խ, Մուրադ, զաւակս, դո՞ւ ես, ասաց նա զառն հառաջանքով, եւ մօտեցաւ գրկեց ինձ:

Ես ապշած մնացի:

- Փա՛ռք քեզ, Աստուած, փա՛ռք քեզ, ասում էր նա, արտասուքը աչքերում. - ես քեզ բոլորովին կորած էի համարում ... դարձեալ փա՛ռք լինի մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսին, որ կարողացայ տեսնել քեզ...

Քաւոր կնոջ գթասրտութիւնը ինձ բոլորովին զինաթափ արեց, իմ կատաղութիւնը բաւական մեղմացաւ, եւ ես հանդարտութեամբ յայտնեցի, թէ ցանկանում էի քաւոր Պետրոսին տեսնել:

- Քանի շաբաթ է, որ նա տանը չէ, զաւակս, ո՞ւր է գնացել մենք էլ չգիտենք: Այն օրից, որ քո վարպետի հետ պատահեց այն դժբախտութիւնը (ա՛խ, թող Աստուած ինքը ողորմութիւն անէ այն խեղճին): Պետրոսը քուն եւ հանգստութիւն չունէր, ասում էր, սուրբ Տիրամայր, այդ ի՞նչ պատահեց, միշտ քեզ վրայ էր մտածում, միշտ քեզ համար էր աղօթում: Յետոյ ասաց ինձ, կնի՛կ, ես պիտի գնամ գտնեմ Մուրադին, անփորձ տղայ է, չլինի թէ նա էլ վտանգի մէջ ընկնի: - Գնաց քեզ պտռելու, ա՛խ, հիմա որքան կ'ուրախանայ, երբ տեսնէ, որ դու ողջ առողջ տուն ես եկել...:

(Շար. 18)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Միսաք Ասատուրեանի կսկծալի յանկարծակի մահուան (Աթէնք) քառասունքին առթիւ կը նուիրեն 250 Ֆ. Դպրոցասէրին, 150 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին (առանց «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան աւանդական ճաշը Փետրուար 10, Կիրակի, Քափատոս ճաշարանին մէջ:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

DISQUES VOGUE

LA PLUS RICHE PRODUCTION DE DISQUES ARMENIENS

réalisés par ARA BARTEVIAN

MUSIQUE RELIGIEUSE

No 442 (Messe Ekmalian) No 451 (Messe Komitas)
No 454 et 547 (Trésors de la Liturgie Arménienne)
(Cantiques de Nöel et de Paques)

MUSIQUE POPULAIRE CHANT ET DANSES

No 526, 527 (Arménie) - 516 (Reflets d'Arménie)
No 199 (Arménie) 596 (Promenade en Arménie)
No 517 (Soirée Arménienne), 30240 (Légendes d'Arménie)
No 30211 (Danses Arméniennes), 182 (Le Caucase, Danses)
No 30152 (Chants Romantiques, solistes Chaké Benghian, Ara Séropian)
No 524013 Mélodies Lyriques (Véra Honorat, de l'Opéra)

MUSIQUE ARMÉNIENNE CLASSIQUE

(Grand Orchestre)
No 714 (Au fil des Songes, Huit pièces)
No 24009 (Œuvres Symphoniques, Grand Orchestre)
No 790 (Deux trios, Piano, Flûte, Clarinette, Harpe)
Prix: 70 Frs.
No 434001 GRANDE MESSE ORATORIO (Orchestre et Chœurs)
à la Mémoire des victimes du Génocide de 1915
(Solistes Lyne Dourian, Mihran Elmayan, Méry Gasparian)
Deux disques en album, prix : 90 Frs. port en sus

En vente chez l'auteur : 14, rue Petit, Paris 19e

Tél. : 208 - 99 - 22

– NOEL ARMÉNIEN

·5 Janvier·

MENU SPECIAL 275 Frs.

AVEC UN SPECTACLE EXCEPTIONNEL AU PROGRAMME

- Danses folkloriques avec TRIO SEVAN
- Chanteur et organiste PIERRE
- Danse orientale
- Ensemble inst. folklorique SEVAN
- Et le chanteur BEDIK

A PARTIR DU 13 JANVIER

TOUS LES DIMANCHES

★ ★ ★ ★

SOIREE DISCO

★ ★

au Restaurant SEVAN

DISCO, ROCK, NEW WAVE

et FOLKLORE ARMENIEN

VENEZ NOMBREUX

CADEAUX SURPRISES

BUFFET PERMANENT

Pour tous renseignements et réservations téléphonez :

RESTAURANT SEVAN

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

TEL : 376. 32. 19

- ԾՆՈՒՆԴ -

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6,

ԾՆՈՒՆԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆէՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·15ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10·15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց Փարիզի)
Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:
Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին:
Պատարագ՝ 10·30-ին:
Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին: Ժամը՝ 11·40-ին Քարոզ եւ Ծանուցումներ:
Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 11-ին:
Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 8-ին, պատարագ ժամը՝ 10-ին՝ կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Ժամը՝ 11·15-ին Ծննդեան պատգամ, ժամը՝ 11·45-ին Ջրօրհնէք:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9-ին, պատարագ՝ 10-ին, քարոզ՝ 11-ին, Ջրօրհնէք՝ 11·30-ին:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Պատարագ ժամը՝ 10-ին, Ջրօրհնէք ժամը 11·30-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Գուսան երգչախումբը, ղակավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30-ին, պատարագ՝ 10, մանուկներու հաղորդութիւն՝ 11·30: Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:
Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ ԽՋԿՐ. Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Ընթերցում՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի քարոզին:

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10-ին, Հայրապետական Կոնդակի ընթերցում եւ քարոզ՝ 11-ին, Ջրօրհնէք՝ 11·45-ին, հոգեհանգիստ՝ 12-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30-ին, պատարագ՝ 10-ին, քարոզ՝ 11·30, Ջրօրհնէք՝ 12-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30-ին, պատարագ՝ 10-ին:
Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յովհ. Պէրպէրեանի:

ՍԷՆ-Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Առաւօտեան ժամը 10·30-ին պատարագ:
Յաւարտ պատարագի՝ կը կատարուի Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Պատարագ կը մատուցուի, ֆրանսական Նօթր Տամ - Տը - Լա - Տէլիվրանտ եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ՝ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀէՔԻՄԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի՝ կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Irma fourrures

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ
ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՎ

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի Տիկնանց վարչութիւնը եւ Թաղական խորհուրդը միասնաբար հայկական Ս. Ծնունդի առթիւ, Յունուար 6-ին, կը կազմակերպեն ճաշ մը՝ պատարագէ յետոյ. -

«Hôtel Plaza»

շքեղ սրահներուն մէջ, որուն պիտի յաջորդէ հանդիսութիւն՝ միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

- ՃԱՇ -

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռոմի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ բացառիկ ճաշ մը Ս. Ծննդեան առթիւ Յունուար 5, Շաբաթ գիշեր, ժամը՝ 21-ին Թաղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
(Առաջնորդ Փարիզի Հայոց)

Կիրակի, Յունուար 6-ին, Դպրոցասէրի սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. -

Վարժարանիս երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ,
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ՝ իր երգերով,
Կը ներկայացուին թատերախաղ մը, պարեր:

Այս բոլորը հայկական ճոխ սեղաններու շուրջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - 3000 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Սերժօ Պէրպէրեան ի նպաստ Կայանի, Այրի Տիկին Էլմաս Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Իշխանեան եւ զաւակները 2000 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Աղաւնի Կարապետեանի մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչի բարենպատակ գործունէութեան: Նոյն առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քարակէօզեան եւ զաւակները 150 Ֆ., Պ. Արբելեան 100 Ֆ.:

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
5
SAMEDI
5 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.869
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.869

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

- ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ, 1985, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6 -

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն:

Սիրելի հաւատացեալ զաւակներ Մեր,

Անցնում են տարիներ, դարեր, սերունդներ մահախուճապ յաջորդում են իրար, մարդկային կեանքը մշտապէս ալեկոծ, յարաշարժ թաւալւում է ժամանակի հոսանքով, դէպքեր յարափոխ տողանցում են պատմութեան հորիզոնի վրայ, մարդու որոնող ու ստեղծարար միտքը անվերջ թռիչք է առնում դէպի կատարները խիզախ իրագործումների, ու այդ ամէնի վերեւ տիրաբար շողում է լոյսը Քրիստոսի, որպէս յաւերժական ճառագայթում՝ սիրոյ, արդարութեան եւ խաղաղութեան ոգու, հոգեւոր իմաստ ու բարոյական նպատակ հաղորդելով մարդու կեանքին եւ պատմութեանը:

Մեզ՝ քրիստոնեաներիս համար, Աստուծոյ Որդին, ոչ միայն կատարումն է օրինաց եւ մարգարէից, այլ նաեւ գրաւականը մարդկանց միջեւ համերաշխութեան եւ բարի կամեցողութեան, մարդկային կեանքի ներդաշնակ, արդար ու խաղաղ գոյավիճակի:

Ահա թէ ինչու ամէն տարի, երբ աւետւում է մեզ բոլորիս, աշխարհին համայն, Ծնունդը Աստուածորդու, մենք յուսացեալ սրտերով մի անգամ եւս լիչում ենք այս ճշմարտութիւնները ուժգին կերպով եւ ցնծութեամբ դիմաւորում մեծ աւետիսը փրկարար ու խաղաղարար՝ «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Ամէն Սուրբ Ծննդեան աւետիս հոգեկան վերածնունդ է ամէն մի հաւատացեալի համար, երբ նա դիմաւորում է այն հոգեպէս վերանորոգուելու տենչանքով, թօթափած իր մարդկային տկարութիւններն ու անկատարութիւնները:

Ամէն Սուրբ Ծննդեան աւետիս մի հզօր վահան է եւ զէնք յաղթութեան ընդդէմ չարիքի ու մեղքի:

Ամէն Սուրբ Ծննդեան աւետիս վերադոյն գրաւական է գալիք Յարութեան, մահուան խափանումով:

Արդ, սիրելի հաւատաւոր ժողովուրդ, որ ի Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի, աղօթքով ու երգով հոգեւոր բաց արէք դռները ձեր սրտերի եւ քաղցրութեամբ ընդունեցէք մեծ աւետիսը Քրիստոսի հրաշք Ծննդեան:

Քրիստոսի Սուրբ Ծննդեան աւետիսը պէտք չէ մեզ գտնի անպատրաստ վիճակում: Պարտինք, այո՛, պատրաստ լինել, իմաստուն կոյսերի նման մեր յոյսի վառ ճրագներով, հաշուեյարդարը կատարելու մեր անցած կեանքի արարքների՝ մեր ընտանեկան կեանքում, մեր համայնական ազգային կեանքում, մեր աշխատանքի վայրում: Անսուտ անկեղծութեամբ կշռադատենք մեր ձեռաց գործերը, մեր հայեացքը ուղղած դէպի մեր հոգու խորքերը՝ գտնալով մենք մեր անաչառ դատաւորը, որպէսզի կարող լինենք ցրուելու մեր գիտակցութեան մէջ կուտակուած անստուգութիւնները եւ շփոթութիւնները, որպէսզի կարող լինենք ձերբազատուելու մեր թերութիւններից եւ վատառողջ մղումներից, որպէսզի կարող լինենք տարանջատել մեր կեանքում՝ էականը երկրորդականից, մնայունը անցողականից, որպէսզի կարող լինենք մեր առօրեայ սին ու խարուսիկ խճողումներից դուրս լոյս աշխարհ բերել, վեր հանել կեանքի մեծ ճշմարտութիւնները, ազնիւ իդէալները, մարդուն մարդկային դարձնող իդէալները մարդկութեան: Զի Քրիստոս պատգամում է մեզ ամէնքիս՝ «Արդ, եղերուք դուք կատարեալք որպէս Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է» (Մատթ. Ե. 48), այնքան կատարեալ, որ «լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան, որպէսզի տեսցեն զգործս ձեր բարիս» (Մատթ. Ե. 16):

Սիրելի հաւատացեալներ, աւետարանական այս պատգամների լոյսի ներքեւ հաշուեյարդարը կատարեցէք ձեր անցեալի կեանքի եւ թեթեւացած խղճով դիմաւորեցէք աւետիսը Սուրբ Ծննդեան որպէս վերածնուած էակներ, որպէս «լուսոյ որդիներ», միշտ պատրաստ նուիրուելու բարի ու արդար գործերի կենսագործման ձեր նոր կեանքի ճանապարհին, ձեր անհատական թէ ձեր ընկերային կեանքում:

Մեր Մայր Եկեղեցու ու ազգի զաւակների համար, բարի ու արդար գործ է նաեւ մեր նուիրական աղօթքը՝ վասն խաղաղութեան 1915 թուի մեծ Եղեռնին զոհուած հոգիների, համազգային Եղեռն, որի եօթանասունամեակը մասնաւոր հանդիսաւորութեամբ պիտի ոգեկոչուի այս տարի Ապրիլի 24-ին, թէ՛ մեր Մայր Հայրենիքում եւ թէ՛ ամբողջ հայ Սփիւռքի տարածքի վրայ, համահայկական միասնութեամբ:

Մեր նահատակաց սուրբ յիշատակի ոգեկոչումը՝ թէ՛ սուգի օր է, թէ՛ աղօթքի եւ ուխտի, եւ թէ՛ ազգային միասնութեան ամրապնդումի, այն պայծառ գիտակցութեամբ, որ հայ ժողովուրդը մահուամբ մահը կոխելով, վերջին տասնամեակներին վերածնունդի ու ծաղկումի մի նոր դարաշրջան կերտեց իր մայր հողի վրայ, Արարատի փէշերին, կեանք եւ լոյս եւ յոյս բաշխելով նաեւ աշխարհի ճանապարհների վրայ ցրուած իր պանդուխտ զաւակներին:

Մեր Եկեղեցին ու մեր ժողովուրդը համայն, ու յատկապէս Հայաստանցիները, մեծ Եղեռնի եօթանասուներորդ տարելիցը ոգեկոչելու են խաղաղութեան ու ապահովութեան պայմաններում՝ ինքնահաստատ ազգային գիտակցութեամբ, հայրենաշէն նոր նուաճումներով, ստեղծարար աշխատանքի նոր լոյսերով, նոր երգերով ու նաեւ նոր յոյսերով դէպի առաւել պայծառ ու արդար մեր ապագան:

Մեր ազգի մեծ ողբերգութիւնը ոգեկոչելիս, հեռո՛ւ մեզանից թշնամանքի ոգին կամ մտածումը ծայրայեղ արարքների: Մեր միակ հոգեկան մղումն է՝ աղօթել մեր երկու միլիոն զոհերի հոգիների համար ու արդարութիւն հայցել, եւ մաղթել նաեւ, որ նման ողբերգութիւններ չկրկնուեն երբեք ոչ մի ազգութեան կեանքում: Մոռացութեան տալ անցեալի ողբերգութիւնները՝ պիտի նշանակէր տկարացնել, մթագնել մարդկութեան յիշողութիւնը, պիտի նշանակէր եղծել պատմութիւնը, պիտի նշանակէր խափանել ճշմարտութիւնը ու խեղդամահ անել արդարութեան ձայնը, պիտի նշանակէր ճանապարհ հարթել ապագայ նոր աղէտների ու ցեղասպան ոճիրների:

Անցեալի ողբերգութիւնների անաչառ դատաստանը, պատմութեան սխուր դէպքերի ճշմարտութեան բացայայտումը, արդարութեան ձայնի բարձր ու ազատ չեփորումը, - ահա՛ ամուր հիմքերը մի նոր աշխարհի կառուցման, ուր անխտիր բոլոր ազգերի զաւակները պիտի հասնեն այն փրկարար գիտակցութեան, թէ զաւակներն են միեւնոյն Աստծուն, թէ քաղաքացիներն են միեւնոյն մարդկային աշխարհի, միեւնոյն երկնակամարի տակ եւ որ բոլորը ունեն միեւնոյն ճակատագիրը: Մարդու ճակատագիր, ազգութիւններ ճակատագիր, աշխարհի ճակատագիր, յետ այսօրիկ մանաւանդ, կազմում են մէկ միաձոյլ իրողութիւն, մէկ հրամայական, մէկ ապագայ: Այդ գիտակցութեամբ միայն, այս աշխարհի մարդիկ պիտի կարողանան միատեղ աղօթել ասելով՝ «Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս եւ յերկրի»: Այն ժամանակ միայն երկրի վրայ պիտի լինի «խաղաղութիւն եւ հաճութիւն ի մարդիկ», այն ժամանակ միայն մարդիկ, որպէս խաղաղարարներ, արժանի պիտի լինեն կոչուելու «որդիք Աստուծոյ»:

Եղբայրացած ազգութիւնների մեծ ընտանիքում, թող ազատ ու կենսախինդ աճեն եւ զարգանան մեր վերածնուած ժողովուրդն ու մեր շէն հայրենիքը, յարատեւ կառուցման ու ծաղկումի ուղիով, միշտ երգ ու լոյսով, խաղաղ, երջանիկ:

Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից, Սուրբ Ծննդեան մեծ աւետիսով, ողջոյն եւ օրհնութիւն համայն մեր առաքելական Եկեղեցուն եւ հաւատացեալ ժողովրդեան:

Շնորհաւոր Նոր Տարի: «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»: Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

«RESISTANCES»
Antenne 2

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ՝

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԱԼ ԳԷՇ ԵՆ...»

—×—

Թուրք - ֆրանսական յարաբերութիւնները, որոնք արդէն շատ փայլուն վիճակի մէջ չէին - հակառակ բոլոր Մանաքներուն - աւելի մը աւելի վատթարացան, այս անգամ Անթէն - 2-ի Հինգշաբթի իրիկուան յայտագրէն, թէեւ Թուրք երեսփոխան մը, որ Փարիզ եկած է, կ'ըսէ. - «Թուրքիա կ'ուզէ բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ», նախքան մազձ թափելը նոյն Ֆրանսային վրայ:

Հինգշաբթի իրիկուան, Դիմադրութիւններ յայտագրին գլխաւոր թիրախը Թուրքիան էր՝ Թուրքիան: Նախքան այդ բաժնին անցնիլը, յիշուեցան Շուֆի քրիստոնեաներու ողբերգութիւնը, Պիրմանիոյ Քարէններու մզած կռիւները եւ ոսկորի խըլէ տառապող՝ Եդուարդ Յարութիւնեանը, որ բանտն է Երեւան (հիմնադիրներէն Հայաստանի Հելսինքի կոմիտէին եւ որու մասին մամուլի ասուլիս մը տրուեցաւ Փարիզ, Դեկտեմբեր 11-ին):

«Կրունկի տակ» գտնուող այս Թուրքիան ներկայացուեցաւ Եըլմազ Կիւնէյի մեծարանքով մը եւ որու առթիւ ցուցադրուեցան Անատոլուէն պատկերներ: Երկար ծանրանալէ ետք Կիւնէյի կեանքին ու գործին վրայ, (դերասան, գրող, բեմադիր եւ առաւելաբար՝ գինուորեալ), յայտագրին պատասխանատուն հարցազրոյց մը ըրաւ Պրիւսէլ ապաստանած մէկ Թուրք լրագրողի՝ Խօզկիւտէնի և Փարիզի քրտական հիմնարկի տնօրէն՝ Քէնտալի հետ: Գլխաւորաբար Քիւրտերու և Քիւրտիստանի պարագան ծեծուեցաւ եւ այդ առնչութեամբ Քէնտալ յիշելէ ետք թէ 12 միլիոն Քիւրտ կայ, շեշտեց թէ Թուրքիա աշխարհի մէջ միակ Պետութիւնն է որ չի ճանչնար նման փոքրամասնութեան մը գոյութիւնը իր հողին վրայ: Քէնտալ խօսեցաւ նաեւ Տիարպէքիրի մասին՝ «Քիւրտիստանի պատմական մայրաքաղաքը», Պիթլիսի՝ քրտական մշակոյթի մեծ կեդրոն մը, Մալաթիոյ՝ Քիւրտիստանի մեծ քաղաք մը: Ըսաւ թէ ընդունուած են այլեւս ֆիզիքական ցեղասպանութիւնները, բայց չի խօսուիր մշակութային ցեղասպանութեան մասին: Քէնտալ անդրադարձաւ նաեւ Հայերուն, որոնց թիւը 50-էն 60 հազար հաշուեց, աւելցնելով թէ երկու համայնք կայ - հայ եւ քիւրտ - որոնք միշտ հալածուած են եւ Հայերու դէմ կատարուածը դարուս առաջին ոճիրն է մարդկութեան դէմ: Յիշուեցան Ասորիները, որոնք նաեւ գոյութիւն չունին, քանի որ, ըստ Փարիզի Թուրք դեսպանը, երեք համայնք կայ միայն՝ Հայ, Յոյն, Հրեայ:

Այս միջոցին, Փարիզ եկած է մեծամասնութեան (իշխող) Անավաթան կուսակցութեան մէկ երեսփոխանը՝ Պիւլէնթ Աքարճալը, որ շատ ջղայնացած է Թուրքիոյ տրուած պատկերէն Ֆրանսայի կողմէ: Քանի մը լրագրող հրաւիրած է Փարիզի դեսպանատունը, հաստատելու համար որ ժողովրդավարութիւն կը տիրէ իր երկրին մէջ, ծաղրելով Անթէն - 2-ի յայտագիրը: «Թուրքերը ձանձրացած են, կ'ըսէ երեսփոխանը, որպէս դահիճ թէ մարդասպան ներկայացուելէ: Պատասխանատուները 80% նկատի չեն առներ երկրին ժողովրդավար դառնալը: Թուրքերը երթալով նուաստացուած կը զգան Ֆրանսայի կողմէ որու պատկերն ալ շատ վարկաբեկուած է»: Եւ դեռ, Աքարճալը չի վարանիր աւելցնելէ թէ՝ Ֆրանսայի ընկերվարականները Ռուսերէն աւելի գէշ են, անոնք գոնէ կազ կուտան, մինչ Ֆրանսա՝ շատ շուկաներ կը կորսնցնէ:

Յատկանշական է միշտ, նոյն լուրին ներկայացման ձեւը, ըստ թերթի մը հոսանքին: Այսպէս, Ուրբաթ առտու, մինչ «Մաթէն» կը խորագրէր՝ «Ֆրանսայի ընկերվարականները Սովետներէն գէշ են» եւ կը ծանրանար Թուրքիոյ բացասական երեւոյթներուն վրայ եւ եզրակացութեան մէջ ալ յիշելով թէ իրականին մէջ ժողովրդավարութիւն չկայ, նոյնիսկ եթէ ասիկա՝ «հաճելի չէ երեսփոխաններուն», «Ֆիկառօ» կը խորագրէր՝ «Թուրքիա կ'ուզէ բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ»: Շեշտը դնելով այս կէտին վրայ, կ'ըսէր թէ ֆրանսախօս այս երեսփոխանը - Թուրք քաղաքականութեան նոր դէմքերէն մէկը - կ'ուզէ որ վատթարացած կապերը չտկուին եւ Անգարա լաւ ընդունելութիւն պիտի ընէ ֆրանսական դրական որեւէ շարժումի...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՍԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐ - Ֆալաշահ - Իսրայէլ փոխադրուած են Եթովպիայէն, մեծ գաղտնապահութեամբ: Սովէն փրկելու համար այս Ֆալաշահները, Իսրայէլ երկու ամիս է «Մովսէս» մկրտուած գործողութեան մը ձեռնարկած էր, որ յաջողութեամբ պսակուած է: Իրենց բուն ծագումը, թէեւ չէ ստուգուած, բայց կ'ըսուի թէ Սողոմոնի առասպելական շառաւիղը կը կազմեն: Իսրայէլ եւ Եթովպիա յարաբերութիւն չունին 1973-էն ի վեր եւ Ատիս - Ապապայի կառավարութիւնը միշտ ընդդիմացած էր Հրեաներու հայրենադարձին: Հիկայ «օդանաւային կամուրջ» մը կազմակերպելով է, որ Իսրայէլ յաջողած է այս ներգաղթը: Ո՞վ են, ուրկէ՞ կուգան, ինչպէս ըսինք շատ յայտնի չէ: Առասպելական բացատրութիւնն այն է որ Սաբա Թագուհին գացած էր Սողոմոնը տեսնելու, այդ տեսակցութենէն ծնած է՝ Մենելիք Ա., զոր Թագուհին հետը Եթովպիա տարած է...: Կան այլ բացատրութիւններ ալ: Այսպէս, ոմանք կ'ըսեն թէ եթովպիական ցեղախումբ մըն են, որոնք առենին հրէութիւն ընտրած են կամ Մովսէսի ցեղախումբերէն են, որոնք աքսորի ճամբան բռնած էին Երուսաղէմի տաճարին առաջին քանդումէն ետք: Հիւանդութիւն, սով, համաճարակ պատճառեղան որ Իսրայէլ ընդունի այս «ուրիշ տեսակի» Հրեաները, որոնք կրկին, խորհրդանշական ձեւով, պէտք է թլփատ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՄԱՏԱԽԻԼ ԸՆԵԼ ՑԱՆՔԸ ԽԵՂԴՈՂ ԵՂԻՃՆԵՐԸ

Գիրքի մը հրատարակուելէն ետք, որքան ալ այլեւս ան պատկանի հանրութեան եւ ընթերցողը բացարձակ ազատութիւն ունենայ կարծիք յայտնելու, ուզած մեկնաբանութիւնը տալու, ընդունելու կամ մերժելու հոն ներկայացուած միտքերը, սակայն ո՛չ ոքի իրաւունք կը տրուի՝ ազատութեան անունով քմայական մեկնաբանութիւններու, ողին չարափոխելու կամ պարզապէս՝ բամբասանքի դիմելու, ինչպէս կը պատահի սովորաբար:

Իսկ եթէ լուրջ քննարկում ու խորհրդածութիւն, երեւան հանեն հեղինակի հակասութիւնները, մտքերու չփոթն ու խակութիւնը, մերժել՝ ընդունիլ սխալները, ճախողանքը տեսնելու կամեցողութիւն ցոյց չտալ կը նշանակէ արհամարհել գրախօսողը, ըլլալ անբարտաւան, ինքզինքը նկատել անթերի, կատարեալ ... դառնալ ծիծաղելի:

Անտարկելի է որ՝ տեսողութիւն, ըմբռնում, զգայութիւն կը տարբերին անհատէ անհատ՝ ըստ ստացուած դաստիարակութեան, հոգեկան կառոյցին, հանրութեան մէջ գրաւած դիրքին կամ միջավայրի ազդեցութեան:

Իւրաքանչիւր երեւոյթ, դատելու եղանակ, մտածում, հիմնուած են երկու մասնայատուկ մեկնաբանութեանց վրայ: Մին՝ դարերէ ի վեր ուսուցուած եւ կոչտերու նման ուղեղներու մէջ արմատացած՝ տիրող քաղքենիական տեսութեան մտայնութիւնն է: Միւսը՝ դրամի կապանքներէն ազատելու, միշտ աւելի գեղեցիկին ձգտելու մարդասիրական զգացումը զարգացնելու, քաղաքակրթութեան ուղին անշեղ շարունակելու մտածողութեան տեսութիւնը, որ տակաւին բոլորովին չիւրեղացած, խարխափումի մէջ է երբեմն:

Անհատական կոչուող բոլոր տեսութիւններն ալ հիմնուած են այդ երկու կացութիւններու վրայ: Եթէ փորձուի իսկ հակառակը պնդել, երրորդ մը գոյութիւն չունի:

Երբեմն, շատ լուրջ մարդոց ուշադրութենէն իսկ վրիպող այս պարագան է որ, ընկերային զանազան խաւերու մէջ, սովորական խօսակցութիւններու ընթացքին, քաղաքական մարդոց միջեւ, հեղինակի կամ գրախօսի կողմէ տեղի կուտայ «միակողմանի դիտուած» որակումներու կամ բուռն վէճերու:

Այս պարագային, սակայն, անհրաժեշտ է գիտնալ թէ՝ գիրքը հրապարակ դնո՞ղն է առաջին տեսութեան վրայ կանգնողը թէ գրախօսութեան ձեռնարկողը: Այդ գտումը կատարելէ ետք միայն կարելի է որոշել մէկուն կամ միւսին իրաւասութեան սահմանը, մէկուն կամ միւսին ըսածներուն վաւերականութիւնը կամ երկուքին ալ չփոթը:

Ասուլիսներու ներկայ զտնուողը, գիրք եւ թերթ կարդացողը, դասախօսութիւններ եւ ճառեր մտիկ ընողը չի՛ կրնար տարբեր եզրակացութեան յանգիլ, որովհետեւ տեսութիւններն ու փիլիսոփայութիւնները հիմնաւորողը տնտեսութեան մատակարարումն է. բաշխումի անհաւասար կշիռը:

Պէտք չէ աչքաթող ընել նաեւ որ, գրական միջավայր եւ հունձքի միջավայր զիրար ամբողջացնող, իրար յար եւ նման՝ միտք եւ մարմին կը սնուցանեն կամ կը փոխակերպուին քայքայիչ հաշիչի:

×

Թերեւս միտքեր ալեկոծելիք եւ կրնակներ բարձրացնելիք այս մտածումները, ուրկէ՞ եւ ինչո՞ւ ծնունդ առին, քանի որ «առանց պատճառի արդիւնք չկայ» պիտի ըսէր իմաստունը:

Արդարեւ, բարեկամական ակնարկի մը արդիւնք են անոնք:

Ամբողջականութեան մը մէկ մասը եղող «հատուած» գրութեանս գնահատանքը ընելէ ետք, բարեկամ մը կ՚ուզէր որ, քիչ մը աւելի լաւատես հայեացք նետէի իրողութիւններու վրայ: Յոռետե՞ս էի ուրեմն:

Գրութեան առաջադրանքն էր պատկերացնել՝ մասնաւորներու ձեռքերուն մէջ դրամի կուտակումով ստեղծուած անիրաւ բաշխումն ու խառնաշփոթ վիճակը. խարդախ շահատակութիւններ. կեանքի հետզհետէ խախտող առանցքը. փտած եւ ներխած թաքերու՝ սատկած անասունի հոտին զարշանքը եւ լուռ մնացած էի՝ անոնց զուգընթաց, նո՛յնքան զօրաւոր ուժերու կազմակերպումին ու պայքարին:

Ո՞վ չի գիտեր որ՝ Չարին հակադրուող, գոյութիւն ունի միշտ Բարին: Տգեղի կողքին կը զարդանայ Գեղեցիկը:

Մենք շատ լաւ գիտենք, որ պակաս չեն ազնիւ զգացումներու տէր մարդիկ. պարկեշտ մտաւորականներ, խմբագիրներ, քաղաքական դէմքեր: Կա՞ն Ապպէ Փիէռներ եւ Տանիէլ Կիշառներ: Մարդկային Իրաւանց Պաշտպան կոմիտէներ. Թշուառութեան դէմ քրտինք թափող ամէն ազգի անհատներ ու կազմակերպութիւններ, մէկ երկրէն միւսը փոխադրուող՝ Առանց Սահմանի բժիշկներ. Կենդանիներու Պաշտպան Ընկերութիւններ. բնութենապաշտ էէքոլոժիստներ. տիեզերքի խաղաղութիւնը ապահովելու սիրոյն «խաչ բարձրանալու» պատրաստ առաքեալներ:

Շատ լաւ գիտենք թէ՝ պանքիէներու, գործարանատէրերու, միլլիոնատէրներու նախճիրը հակակշռելու վճռականութեամբ զինուած, կա՛ն աշխատաւորական հսկայ ուժեր, սենտիքայական կազմակերպութիւններ. աթոմի դէմ ցցուող ժողովրդային զանգուածներ:

Բայց, հակառակ ատոր, դրամատուները զէնքի պահեստանոցի վերածած վաշխառուներ, բռնապետներ, մենատէրեր՝ օգտուելով առժամեայ առաւելութիւններէ, աշխարհը վերածած են հաշիւի ու քմահաճոյքի ենթակայ, կը ղեկավարեն անդորրն ու անօթին, ովկիանոսներն ու ցամաքները. անողոքաբար կը կոտրեն Արաշն ու Քոմանչը: Դալուկն ու Սեւերը՝ իբր ատտուածային պատգամ, իբրեւ նախախնամական ճակատագրականութիւն...:

Այս պայմաններու տակ, յոռետեսութի՞ւն է մատնանշել՝ անխուսափար սրտերու մէջ միտուող սուրին մահացու հարուածը: Կաթը աւազաններու մէջ լողանք առնող ծովապարիկներու կողքին, կաթիլ մը կաթի ծարաւէ տուայտող մանկիկներու աղերսը:

Յոռետեսութի՞ւն է ընթերցողին հրամցնել չողոքորթութեամբ, ժպիտներով, զխտերու մերկութեամբ գիրք ղրաւող ներու անտարբեր ստոնութիւնը՝ բնակարանէ վռնտուողներու, կամուրջներու տակ պառկողներու հանդէպ: Ահագանդէլ՝ ընկերութիւնը քայքայող նահանջական ոգիի մոլուցքը:

Ռեւէ պարկեշտ մարդու պարտականութիւնն է ցոյց տալ տեղի ունեցող եղեռնագործութիւնը. հունի մէջ դնել կարծիքները եւ միազանդուած ցցել զանոնք հրէշային կիրքերու դէմ:

Մեր միակ ցանկութիւնը եղած է եւ է, սոթտուած բազուկներով, կռշտ կոշիկներով. բահով ու գրիչով իջնել ծանծաղուտներ, չորցնել փորձել ճահիճներ. հունտեր ցանել. արմատախիլ ընել եղիճներն ու օտարոտի բոյսերը, որ կը ջանան խեղդել ցանուած բանջարեղէնն ու ծաղիկները:

Եթէ ամէն ոք լծուի այդ աշխատանքին, հաւանական է որ՝ ճահիճը վերածուի այգեստանի եւ, ինչո՞ւ չէ, աշխարհն ալ՝ բուրաստանի...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Հայագիտական թանկագին աղբիւր մը

Գիրքը, որուն մասին կ՚ուզենք խօսիլ, կը պատկանի գիտական եւ ճամբորդ Ադամ Օլէարիուսի գրիչին: Ծնած է Սաքսոնիա, մօտաւորապէս 1599 - 1600-ին: Փոքր տարիքին կորսնցնելով հայրը մօր ջանքերով կրցած է աւարտել դպրոցը եւ ապա ուսանիլ Լայփցիկ համալսարանը: Ուսումնասիրած է գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, ուսողագիտութիւն, աստղագիտութիւն եւ աշխարհագրութիւն: Ունէր փիլիսոփայութեան մագիստրոսի աստիճան եւ փիլիսոփայութեան լսարանի առենակալի կոչում:

Երեսնամեայ պատերազմի արհաւիրքները ստիպած են զինք հեռանալ Լայփցիկէն եւ պաշտօնի կոչուիլ գոլշտեննեան հերցոկ Շլեսուիկի՝ Ֆրիտրիխ Գ.ի մօտ: Հերցոկը նկատի առնելով Օլէարիուսի հարուստ ծանօթութիւնները, զինք կը նշանակէ քարտուղար, ապա՝ Մոսկուա եւ Պարսկաստան մեկնող առեւտրական պատուիրակութեան խորհրդական: Առեւտրական այդ առաքելութեան ուղին կ՚անցնէր Պալթիք ծովէն դէպի Ռեւել, ապա՝ Մոսկուա, Մոսկուա գետէն դէպի Կոլոմնա, Օկա գետէն՝ Նիժնի Նովգորոդ, ապա՝ Վոլգայով Աստրախան եւ Կասպից ծովով՝ Գերբենտ. հոսկէ՝ Շամախիի մէջէն դէպի Ղազուին եւ Քաշան: 1637 Օգոստոս 3-ին պատուիրակութիւնը կը հասնի Սպահան: Այդ դժուար, սակայն հետաքրքրական ճամբորդութիւնը երեք տարի տեւեց: Ճամբորդութեան նկարագրութիւնը օրագրի ձեւով ըրած է Օլէարիուս: Ստուար, շուրջ հազար էջնոց աշխատութիւն մը. սակայն, խօսինք միայն այն էջերուն մասին, որոնք կը ներկայացնեն Հայերու հետ Օլէարիուսի հանդիպումները:

1637 Յունուար 5-ին Օլէարիուս Շամախի կը գտնուէր: Հոս, իր ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին՝ թերեւս առաջին անգամ, հանդիպեցաւ Հայերու, ծանօթանալով անոնց սովորութիւններուն, կեանքին:

Գոլշտեննեան պատուիրակութեան ներկայացուցիչները, որոնք իջեւանած էին հայկական եկեղեցիէն ոչ հեռու, հրաւիրուեցան հանդիսաւոր ժամերգութեան, ապա խօսակցութիւն ունեցան հայ կրօնաւորներու հետ: Խօսակցութեան ընթացքին Հայերը գիւանադէտներէն խնդրեցին խանին մօտ բարեխօսել՝ մենաստան մը կառուցանելու համար: Բարեխօսութիւնը կատարուեցաւ: Օլէարիուս կը նշէ. «Խանը մեզի նաեւ գրաւոր վկայութիւն տուաւ, որ մեր խնդրանքը անպայման կը կատարուի»:

Երախտապարտ Հայերը «ի յիշատակ՝ խնդրեցին արտօնել Աստուծոյ ներկայացուցիչներու այդ բարերարութիւնը յաւերժացնել կառուցուող մենաստանի պատին»:

Հայերու հետ յաջորդ հանդիպումը, զոր կը յիշատակէ Օլէարիուս, տեղի ունեցած է Ջրօրհնէքի հանդէսին:

Ջրօրհնէքը սկսաւ կէսօրին: «Փուլի Ամբէրի» կամուրջին մօտ հաւաքուած էին շրջակայ գիւղերը ապրող բազմաթիւ Հայեր՝ խաչերով, սրբապատկերներով, խաչվառներով: Տօնախմբութեան կ՚ընկերանային երգն ու զանգահարութիւնը: Այդ տեսարանը այս անգամ, որպէս Խանի հիւր, Օլէարիուս կը դիտէր գետի դիմացի ափէն:

Սպահանի մէջ Գոլշտեննեան դեսպանութիւնը դիմաւորեց Իսախան բէկ, որուն կ՚ընկերանար բազմամարդ շքախումբը: «Շքախումբին մէջ էին նաեւ երկու եղբայրներ՝ Սաֆրաս բէկ ու Եղիա բէկ, ծանօթ հայ իշխաններ, որոնց երէցը տեղացի Հայերուն առաջնորդն (նահանգապետ) էր»:

Պատուիրակութիւնը հանդիսաւոր կերպով անցնելով քաղաքէն, տեղաւորուեցաւ Նոր Ջուղա: «Սպահան քաղաքը ունի վեց մեծ արուարձան՝ ռաշաթներ, որոնցմէ ամէնէն կարեւորն ու գեղեցիկը Նոր Ջուղան է՝ 3000 տուներով եւ 12 մզկիթներով, որոնք իրենց պերճանքով ետ չեն մնար քաղաքին մէջ կառուցուածներէն: Այս արուարձանին բնակիչները բացառապէս հարուստ հայ վաճառականներ են, զորս Շահ Աբբաս Հայաստանէն բերած է: Անոնք իբրեւ տուրք Շահին կը վճարեն տարեկան 200 թուման»:

Դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն կ՚այցելէ հայ «նահանգապետ» Սաֆրաս բէկ՝ իր երկու եղբայրներուն հետ: Ամենայն հաւանականութեամբ ասիկա բարեկամական այցելութիւն մըն էր: Օլէարիուս կը նշէ, որ «անոնք հաճելի եւ բարեխիղճ մարդիկ էին»: Ներկայացուցիչները կ՚ընդունին եղբայրներու հրաւէրը եւ անոնց հետ կ՚երթան Սաֆրաս բէկի տունը: Սակայն, անոնք նախապէս կ՚այցելեն եկեղեցի, ժամերգութեան մասնակցելու համար:

«Այս անգամ պատարագ կը մատուցուէր: Եկեղեցին զարդարուած էր բաւական նուրբ նկարներով, յատակը ծածկուած էր գորգերով: Պատարագը կը մատուցանէր հովուապետը: Եկեղեցականներու գլխարկը կարուած էր ոսկեթել ծաղիկներով ու մարգարիտներով զարդարուած արծաթէ դիպակէ: Այդպէս էր նաեւ եպիսկոպոսին խոյրը: Ժամերգութեան կ՚ընկերանար փոքր երգէոնը»:

Ճամբորդութեան ժամանակ Օլէարիուս հաւաքեց կենցաղային իրերու, տնային կահ կարասիի, սրբապատկերներու, դրամներու, զանազան ժողովուրդներու տարազներու ճոխ հաւաքածոյ մը: Վերադարձին, ան այդ նիւթերը ներկայացուց իր կազմակերպած ցուցահանդէսին: Այդ բոլորը օգտագործուեցան իր ուղեգրութեան հրատարակութեան համար նկարիչներու ստեղծած փորագրութիւններուն մէջ:

Պատարագէն ետք պատուիրակութեան անդամները առաջնորդուեցան բէկին տունը: Նկարագրելով Հայերու հիւրասիրութիւնը՝ Օլէարիուս կը նշէ, թէ ան աւելի սրտբաց էր, քան խանինը: Այնուհետեւ գրելով Սաֆրաս բէկի տան մասին, ան կը պատմէ որ հոն տեսած է ազգային զանազան տարազներ հագած կանացի դիմանկարներ: Գովեստով կը խօսի Եղիա բէկի երաժշտական ունակութիւններուն մասին. ան յախճապակիէ եօթը գաւաթներուն փոքր ձողիկներով հարուածելով, մեղեդի մը կը նուագէր՝ արժանանալով ներկաներու ընդհանուր հիացումին:

Հայերու կեանքն ու սովորութիւնները շատ հետաքրքրած են Օլէարիուսը: Դեսպանութեան գործերէն ազատ ժամանակ, ան կը շրջէր Նոր Ջուղայի բոլոր անկիւնները, ներկայ կ՚ըլլար պսակի արարողութեան, մանրամասն կը ծանօթանար մկրտութեան ծիսակատարութեան: Սակայն, Նոր Ջուղայի կեանքը միշտ լեցուն չէր հետաքրքրական ու գրաւիչ շրջապատումներով: Օր մը փոքր միջադէպ մը պատահեցաւ հնդկական եւ գոլշտեննեան դեսպանութիւններու միջեւ: Հետզհետէ ան վերածուեցաւ զինեալ ընդհարումի: Հնդիկները շրջապատեցին Գոլշտենցիներու տունը եւ զէնքերու կրակ տեղաց: Ընդհարումը աւելի ողբերգական վախճան կ՚ունենար, եթէ չըլլային «դիմացի տուներու մէջ ապրող հայ քրիստոնեաները»: Անոնք մտան դեսպանատուն եւ թելադրեցին անցք բանալ պատին վրայ: Այս սանդուխի միջոցով պաշարուածները գուրս ելան եւ թաքնուեցան հայկական եկեղեցւոյ եւ անոր յարող գերեզմանատան տարածութեան մէջ: «Այդ աղէտալի դէպքին մէջ այդ բարի մարդիկը օգնեցին ինչպէս որ կրնային եւ մեծ ծառայութիւն մատուցին մեզի», - կը գրէ Օլէարիուս:

Պատուիրակութեան սպաննուած անդամները մեծ շուքով թաղուեցան հայկական գերեզմանատունը:

Իր ուղեգրութեան բազմաթիւ հատուածներուն մէջ Օլէարիուս կը յիշատակէ Հայերը, կը խօսի Արարատի վիշտի, Նոյեան Տապանի, փայտէ պատրաստուած անոր խաչ - մասունքին մասին: Գիրքին մէջ դրուած է նաեւ Արարատի փորագրանկարը: Կը խօսի նաեւ Երեւանի շրջակայքի բարեբեր հողերու, հայկական ամանորի եւ այլ իրողութիւններու մասին: Օլէարիուսի նշած փաստերը կը հաստատուին նաեւ հայկական աղբիւրներով:

Սակայն, ինչ որ զարմանալի կը թուի, այն է՝ որ Օլէարիուսի պէս լուրջ ու բարեխիղճ գիտնական մը, որ իր գիրքերուն մէջ այդքան մեծ տեղ կը յատկացնէ Հայերուն, ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ հրատարակութեան մէջ չի դնէր հայկական թեմայով որեւէ փորագրութիւն: Այդ հարցին պատասխանը կը գտնենք գիրքին մէջ: Ահա թէ ինչ կը գրէ Օլէարիուս. «Կարելի էր գիրքին կցել պղինձի վրայ փորագրուած քանի մը նկարներ, յատկապէս հայ քրիստոնեաներու վերաբերեալ»: Սակայն զուտ թեքնիք նկատառումներով չէ եղած. «տեղը քիչ էր, ուստի գիրքին մէջ չառնուածները պիտի պահեմ յաջորդ պատեհ առիթի համար, որ հաւանաբար շուտով կը ներկայանայ»:

Ո՞ւր են այդ փորագրութիւնները: Ի՞նչու անոնք չեն դրուած ուղեգրութեան յետագայ հրատարակութիւններուն մէջ: Ո՞ւր է Օլէարիուսի դիւանը եւ արդեօք պահպանուա՞ծ է ան:

Այս հարցումներուն պատասխանները կրնային հայագիտութեան առջեւ նոր, հետաքրքրական էջեր բանալ:

ԵՈՒՐԻ ԿՎԼԻՍ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ»

ՏԵՏՐԱՊՏԻՔՈՍ (*)

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Ա.

Ինչպէս դարեր առաջ - վկան Նարեկացի,
Քեզ եմ յղում ես ողբս, ո՛վ Արարիչ,
Ես՝ մեղսաւոր քերթողս աստուածարեալ դարի, -
Ողջակիզեալ արիւնս վարակածին...

Վաղ աղջամուղջն այնքան րդձեալ Այգաբացի
Մայրամուտի փոխուեց արիւնալին, -
Ուր մեր Արե՛ւն է նոր սուզւում արիւնալի,
Որպէս կարմիր գլուխ գլխատուածի...

Բոլբ աչքերում սակայն հաւատացեալ բիւրոց
Ծովածաւալ արեան ցոլքը շռայլածին -
Ցոլանում է, իբրեւ ցոլք ցնծութեան մերոյ: -

Եւ արեգակն է հին վերադառնում դարձեալ՝
Արեւմուտքից՝ ինչպէս մահուան նաշից յառնած
Ղազարէի նման - արեւը ետ դառնայ...

Բ.

Եւ ես դիմում եմ քեզ, ով Արարիչ, դարձեալ,
Ինչպէս վկան մեր հին՝ Նարեկացին, -
Քանզի՛ կարօտ ոգու եւ անարիւն հացի, -
Տեսնում եմ լոկ - կացին արեգնացեալ: -

Իբրեւ մի նոր վկայ՝ վաղուց աստուածարեալ՝
Ես՝ երկրային երկրին լոկ հաւատացի, -
Չկամեցայ, Աստուած, ես՝ ինձանից բացի, -
Ոչ գոյութիւն՝ ինձ պէս զէթ կատարեալ:

Ես անսացի միայն - իմ հանճարի ձայնին: -
Ճանաչեցի լոկ նիւթն՝ ինքնարարիչ, -
Եւ՝ հանճարիս ուժով՝ ենթարկեցի այն ինձ: -

Եւ - թունաւոր ինքեան, որպէս կարին՝
Ահա կանգնած եմ - զուրկ անգամ դժնի հացից, -
Եւ կախուած է գլխիս - մի արեգնացեալ կացին: -

Գ.

Եւ ես - տխուր, ինչպէս վկան Նարեկացի՝
Ե՛ւ զարհուրեալ այնպէս, եւ՛ մենակեաց՝
Զարհուրելի կեանքի հանդէպ անօգ կանգնած՝
Ես ո՞ւմ դիմեմ, ո՛վ Տէր, - արդ՝ Քեզանից բացի:

Ինչո՞ւ այսպէս անօգ ես մնացի,
Եւ այնքան բոլբ՝ յանկարծ անվերադարձ, հանգաւ, -
Անդրդուելի հաւատս՝ դէպի գալի՛քն անգամ,
Եւ ինձ զերող ներկան - դարձաւ անծիր:

Եւ ներբողներս՝ յղած ծագող Այգաբացին, -
Արեգակին՝ եւ՛ իմ, եւ՛ իմ արեամբ առկայծ, -
Ողբ ու տրտունջ դարձան եւ փոխուեցին լացի:

Կեա՞նքն իմ մեռած արդեօք ոգեկոչում դարձեալ, -
Երազելով, որ այն վերադառնայ՝
Ղազարոսի նման - մահուան նաշից յառնած...

Դ.

Քե՛զ եմ կանչում ես արդ, ինչպէս Նարեկացին՝
Յղում եմ ողբս Քեզ՝ սրտիս խորքից, -
Ինչպէս շիւղն է յղում շունչն իր Նորքից, -
Իբրեւ տեսիլք՝ հեռուում յառնած Արագածին...

Ինչպէս դողդոջ մի շիւղ բարակածիլ՝
Մի երգեցիկ ցօղուն - ովկիանում քերքի՝
Ես դաշտերում անծի՛ր իմ հրկիզեալ երկրի, -
Արձագանգ չեմ լսում իմ երգածի...

Բայց ես գիտեմ, որ դու՝ շնչով ստեղծարար,
Ինչպէս անձրեւ վարար՝ անեզրական արտում, -
Ո՛չ մի մժեղ, կամ շիւղ - չես թողնելու ծարաւ...

Ես - երգեցիկ եղէգ - ինչո՞ւ այսքան տրտում
Պիտի դողամ լոյսիդ անեզրութեան հանդէպ, -
Երբ երբեք չե՛ս եղել դու այդքան նենգ...

6 / 8 · 12 1936, Երեւան

×

Ա՜խ, կարծես նստած ես դրանը եւ ինձ հետ Տէրեան ես կարդում...
Շարքն ես կարդում նայիրեան՝ նայիրեան խօսքերի զանձարանը...
Օ՛, սիրում էինք մենք նրան, ինչպէս յոյսն են սիրում ապարդիւն, -
Եւ ... Տէրեան էիր դու կարդում՝ միշտ հետս նստած մեր դրանը...
Բայց ցնորք ես դո՛ւ էլ հուրիրան - քո յուշն է միայն դեռ արթուն:
Օ՛, սրբազան իմ վահան, - երբ փակուեց հոգուս դամբարանը՝
Խոհերի՝ անաղարտ դեռ պահած - պահապանն անհնչ եղար դու...
Յիշատակդ, որ վառ ու բուրեան է, - խփել է կապոյտ իր վրանը,
Հնչում է ձայնդ ահա արեւի նման զուարթուն...
Նո՛յն կարօտն ես դու նայիրեան, եւ նստած կրկին իմ դրանը՝
Հի՜ն տրտունջը քո մէջ դեռ պահած - ահա հետս Տէրեան ես կարդում:
1937

×

Աշունը, ա՜խ, այնպէս անցաւ՝
Եւ ցնցող, եւ՛ ծանր, ինչպէս
Հանճարեղ ոճիր կամ յանցանք:

Ցերեկները ծծղաներ հնչեց,
Ցնծութեան շեփորներ հնչեղ, -
Գիշերները - դարձաւ զառանցանք: -

Եւ ի՞նչ էր այդպէս շափշափում
Ցնծութեամբ - այդքա՛ն անիմաստ, -
Արդեօք ի՞նձ էր, ի՞նձ էր խաբում...

Ա՜խ, - գիտեմ արդէն ես հիմա,
Որ աշնան ցնծուն տագնապում -
Արշաւող ցրտերի դիմաց, -

Իր մեռած խօսքերն է թափում
Եւ նորոգ զրոյցներ խորհում
Գալիքից տագնապող մի մարդ:

Որպէսզի գալիք սարսափում,
Օրերի վերջին տագնապում -
Զգտնեն իրեն - մերձի մահ...

1 - 10 - 1936

(*) «Անտիպ եւ չհաւաքուած երկեր», տես՝ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի վաղուան (Յունուար 6) թիւը:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ես ամենեւին չէի կասկածում, որ քաւոր Պետրոսը իմ մասին անհանգիստ կը լինէր, ես բոլորովին հաւատում էի, որ նա գնացել էր ինձ որոնելու, որովհետեւ իմ մի սխալ քայլից, իմ մի անզգոյշ խօսքից կախուած էր նրա կեանքը: Այդ պատճառով կարճ կտրեցի քաւոր կնոջ հետ, որովհետեւ գիշերը անցնում էր, շտապ, էի մօրս տեսնել:

- Մնա՛ մեզ մօտ զաւակս, Թախանձում էր քաւոր կինը, այդ ժամանակ, ո՞ւր ես գնում:

Երբ ես յայտնեցի, թէ գնում եմ մօրս տեսնելու, նա ասաց.

- Գնա՛ զաւակս, պէտք է նրա էլ ուրախացնել. խե՛ղճ կնիկ, ո՛րքան լաց էր լինում նա քո համար, ասում էր Մուրադս կորաւ, էլ չեմ տեսնի նրան ... հիմա կը տեսնէ կ՚ուրախանայ:

Երբ ես կամենում էի բակից դուրս գալ, քաւոր կինը խորհուրդ տուեց, որ ծառային ինձ հետ տանեմ, - գիշեր է, զաւակս, ասում էր նա, - ո՞վ է իմանում, կարող է հազար չար ու բարի պատահել...:

- Պէտք չէ. ասացի ես եւ հեռացայ:

Դուրս գալով փողոցի խաւարի մէջ, ինձ պաշարեցին նոր աւելի ծանր մտածութիւններ. - քաւոր Պետրոսին չգտայ, ուրեմն նրա մասին բոլոր նախապատրաստութիւններս ոչնչացան, ի զուր անցան ... Ի՞նչ էր մնում անել: Վարպետին դատապարտելու օրը մօտ էր. - երկու գիշեր եւս, այնուհետեւ նրան պիտի դուրս բերէին մեղապարտների հրապարակի վրայ...: Ի՞նչ պիտի անէի, եթէ մինչեւ այսօր չգտնէի քաւոր Պետրոսին: Ահա մի հարց, որին վճիռ տալու մէջ ես դժուարանում էի: - «Եթէ նրան չգտնեմ, ինձ կը մնայ կատարել իմ վերջին դիտաւորութիւնը, այսինքն անձամբ ներկայանալ դատաւորի մօտ. խոստովանել ճշմարիտ իրողութիւնը, եւ իմ աջը մեկնելով դահճի դանակի առջեւ, ասել՝ «կտրեցէք այդ ձեռքը, որ իր միամտութեամբ մի չարագործի համար գործիք դարձաւ»...:

Բայց պէտք էր նախեւառաջ տեսնուել մօրս հետ. նա կը մեռնէր կսկծից, եթէ յանկարծ կը լսէր սիրելի որդու բօթը:

Ես մտայ այն փողոցը, ուր գտնւում էր մեր տունը:

Պարսից վարչութեան կամայականութիւնները ինձ բաւական յայտնի էին. ես գիտէի, եթէ մի յանցաւոր փախստական է դառնում, կառավարութիւնը կա՛մ կալանաւորում է նրա ազգականներին, կա՛մ նրա տան վրայ սարվազներ է դնում, սկսում են նեղացնել տանեցիներին. մինչեւ փախստականը յայտնուի: Ի՞նչ պիտի անեմ մտածում էի ես, եթէ կը մտնեմ մեր տունը եւ կը տեսնեմ այնտեղ սարվազներով լցուած: Քաւորկինը այդ մասին ինձ ոչինչ չասեց եւ ես այնքան չփոթուած էի, որ մոռացայ հարցնելու, թէ ինչ դրութեան մէջ է մեր տունը:

Վճռեցի նախ գնալ Սառայի մօտ, նրանից տեղեկանալ մեր ընտանիքի դրութեան մասին, յետոյ գնալ մօրս տեսնելու: Սառայենց տունը կից էր մեր տանը, նրան ի հարկէ, յայտնի կը լինի ամէն ինչ:

Զարմանալի բան է մարդու սիրտը, [illegible] եւս հրաբորբոք, անփորձ պատանու սիրտը - շատ անգամ ինչ բանի որ փափաքում է նա. խելքն էլ սատանայի նման այնպիսի ապացոյցներ է առաջ բերում, որ անպատճառ կատարուի այդ փափաքը: Ես ցանկանում էի տեսնել եւ մօրս ե՛ւ Սառային: Որին պէտք էր տալ գերադասութիւնը: Սիրտս ասում էր՝ Սառային, իսկ խելքս, փոխանակ հակառակելու նրան, հաստատում էր սիրտիս բաղձանքը, ասելով ինձ, չէ՛, առաջ մօրդ մօտ մի գնա, այնտեղ կարող են սարվազներ լինել, ֆէրրաշներ լինել, կառավարութեան մարդիկ լինել եւայլն: Այդ բոլորը երեւակայում էի ես, որովհետեւ սրտիս շահերին նպաստաւոր էին դրանք...: Սառան կապուած էր իմ հոգու հետ, ես նրան սիրում էի:

Չեմ կարող նկարագրել, թէ ո՛րպիսի ոգեւորութեամբ մօտեցայ ես նրանց տանը: Երեք ամբողջ ամիսներ չէի տեսել նրան: Կատուն այնպէս արագութեամբ չէր կարող թռչել: Ինչպէս ես բարձրացայ նրանց կտուրի վրայ: Տարուայ այն եղանակներում բոլոր գիւղացիները կտուրների վրայ են պառկում: Սառան քնած էր ինչպէս մի երեխայ: Ես մօտեցայ ձեռքով շօշափեցի նրա երեսը: Նա զարթնեց մի անսովոր ճիչ բարձրացնելով: Ես փօշմանեցի, որ իմ անզգուշութեամբ վախեցրի նրան:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. էջէն)

ւին, երբ ոտք կը դնէն Խորայէլի հողին վրայ, բոլորովին հրեայ ըլլալու համար:

ՀԱՆՈՅ ներում շնորհեց 5 մահապարտներէն՝ 2-ին: Այս երկուքէն մէկը, Ֆրանսացի քաղաքացի է եւ իր եամիւսին պատիժները ցկեանս բանտարկութեան վերածուած են:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը՝ լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (90-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Սպաննուած Լռութիւնը
Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ջեխով (Թրուայա)
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Անտիպ Զարենց
Գր. ՊԼՏԵԱՆ

եւ

Le Fauteuil d'Orchestre
ED. EXERJEAN

Boulez, Messiaen, Amy
D. LEUWERS

Le Miniaturiste
Lise NAZARIAN

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան, Լիոնի մէջ Մանուկներու Օրը կը տօնուի Կիրակի, Յունուար 13, կէս օրէ վերջ ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

40, Rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:

Այրի Տիկին Սոնա Թուրեան, Պ. Յակոբ Պօյաճեան, ինչպէս նաեւ Հայթայեան, Տամլամեան, Պօյաճեան, Թուրեան, Տէմիրալ, Տավուտօղլու եւ Երէցեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼՕԺԷՆԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Հայթայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 27ին, 84 տարեկանին, իր բնակարանը, 121 ռիւ էթիէն - Տոլէ, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Յունուար 7, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, 4 Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ՝ հայկ. կազմակերպութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

PARIS. - G I A 400 *Frs.*
ՕՇ.. Համբարձումեան ընտանիք 100:
ՓԱՐԻԶ.. Հ. Թ. 500 *Ֆ.*:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վազգէն Սէրէնկիւլեանի ու իր ընտանիքին, եկեղեցւոյս տարիներու բարերար Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի մահուան առթիւ եւ այս տխուր առիթով 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Գասպար Մանխեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսնոյն՝ Գասպար Մանխեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նոյնպէս ընկերուհի՝ Անահիտ Սանոսեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իր աղջկան կսկծալի մահուան առթիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7, ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի վերջաւորութեան՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ ժամը՝ 10-ին:
Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ժամերգութիւն՝ 9, Պատարագ՝ 10, Հոգեհանգիստ՝ 11.30-ին: Կէսօրէ վերջ Գերեզմանօրհնէք՝ ժամը 14-էն սկսեալ:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սկիզբ. ժամերգութեան առաւօտեան ժամը՝ 9, Պատարագ առաւօտեան 10:

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ «Վասն Համայն Հայ Ննջեցելոց»: Տէր հայրը կէսօրէ վերջ ներկայ կ'ըլլայ ժամը 14-ին Գերեզմաննոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Առաւօտեան հոգեհանգիստ ժամը՝ 11-ին:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՏՕՆ ԵՒ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ամանորի տօն եւ Մոմավառութեան աւանդական հանդիսութիւն կեսարական «քէթէ»ով եւ այլ ուտելիքներով ու խմիչքներով, Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մեծ սրահը:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ՝ ՖԻՄԻ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմբէքեանի, Անի Զագրեանի, Անի Գաքրկեանի, Միհրան Էլմայեանի, Սիլվէն Դէօրօղլուեանի, Բիւզանդ Ֆընտըքեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ - Մարի Յովսէփեանի:

Տեղեկութիւններ՝ Նոր Կեսարիայէն. - ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՎԷ - ՋԻՐԵԱՆ կողմէ Աղբիւր - Յուշարձանի բացման առթիւ:

Սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՋՐՕՐՀՆԷՔ

Կիրակի, Յունուար 6, տօն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 11-ին, հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)

Հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ եւ Ջրօրհնէք ու Քրիստոսի Մկրտութեան արարողութիւնը կը կատարէ:

Քառաձայն սրբազան երգեցողութիւնը կը կատարէ հայ կաթողիկէ «Ալէմշահ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Ալեքս Ալթունեանի:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական երկօրեայ դպրոցի, Ամանորի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 12, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը:

Նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Խաչիկ Երըմազեանի:

Արտասանութիւններ, երգ եւ պարերգ մը փոքրիկներուն կողմէ: Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ իր բերած նուէրները, ուրախացնելով մեր փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին Սէն - Ժէռօմի եւ շրջակայքի բոլոր Թաղեցիները եւ ծնողքները անխտիր:

Կը հրամցուի թէյ եւ կարկանդակ Սէն - Ժէռօմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբը Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Դաւիթեան դպրոցի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15-էն սկսեալ Վալանսի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ Շրջ. Հայութիւնը քաջալերելու համար դպրոցի աշակերտութիւնը:

OPTIMA Tours

— 1985 —

— Du 8 au 17 Février 4,250 F
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,030 F
— Du 15 au 24 Février 4,250 F
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,030 F
— Du 22 Février au 03 Mars 4,650 F
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,350 F
— Du 22 au 31 Mars 4,650 F

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril
— Du 20 Avril au 04 Mai

(PREPARATION DE NOTRE BROCHURE D'ETE)

NOUVEAU... NOUVEAU... NOUVEAU...

DEPART DE MARSEILLE
(sur la base de 20 personnes voyageant ensemble)

— Du 09 au 22 Février 5,280 F
— Du 16 Février au 1er Mars 5,280 F
— Du 23 Février au 08 Mars 5,980 F

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 Avril au 03 Mai
(Prix et conditions de ce voyage, nous consulter

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

MARSEILLE

Mademoiselle KAPRIELIAN Gayané
21, rue Emile Ducleaux
13004 MARSEILLE
Tél : (91) 34 - 95 - 93
Mardi : de 9h00 à 12h00
Mercredi : de 14h00 à 18h00
Tous les soirs : à partir de 18h30

LIC A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille — tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
6

DIMANCHE
6 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 90

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.870 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.870

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԼՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մշակոյթի մեծերէն մէկուն՝ Դ. Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչեցինք 1984ի ընթացքին: Հայաստան ու Սփիւռքի զանազան կեդրոններուն մէջ կազմակերպուեցան իրեն նուիրուած երեկոյթներ, դասախօսութիւններ, ոգեկոչումի հանդիսութիւններ: Վերջապէս, ամէն անոնք որոնց բան մը կ'ըսէր Վարուժան անունը, խմբուեցան հոս կամ հոն, խօսելու համար իր մասին, լսելու՝ իրմէ: Այս առիթով հանրածանօթ, Թատերագիր Պերճ Զէյթունցեան ալ յաջողեր է գրի առնել զանգուածային-ողբերգութիւն մը. «Մեծ Լռութիւն»ը դրամա երկու մասից, վերջաբանով, (Գարուն՝ Մայիս, 1984):

Թէ ինչպէս Վարուժանի մը կեանքը տուն կու տայ նման ողբալի զանգուածի մը, դժուար է երեւակայել, սակայն բեմ, բեմայարդարում, բեմադրութիւն մէկդի Թողած, լոկ ընթերցումով կարելի է պատկերացնել զայն: Փորձե՛նք:

Թատերգութիւնը կը սկսի Պոլիս, Վարուժանենց տան մէջ, Ապրիլ 24, 1915-ի գիշերը: Ինք ու Արաքսին իրենց բաժակները կը ճամբեն. Պոլսոյ մթնոլորտը, սպառնալիքով լեցուն է արդէն ու անոնք կը խօսին մեկնումի պահուն, պատրաստուած անուանացանկերու մասին. Վարուժան Թերահաւատ է: Ցանկարծ երիտասարդ մը Զէօհրապեանէն Թուղթերու ծրար մը կը բերէ Վարուժանի բնակարանին մէջ անկիւն մը պահելու համար, քանի որ այս վերջինին անունը չկայ եղեր պատրաստուած ցանկերուն մէջ: Վարուժան խուճապահար չընդունիր, չուզեր նոյնիսկ մտածել նման հաւանականութեան մը մասին. այնքան որ իր տատամսոտ կնոջը հաշւ կու տայ. «եւ դուն ալ, Արաքսի, իմ կինս... դո՞ւն ալ կը յանդգնիս ցուցակէն դուրս հանել զիս...»: Կարծես Վարուժանի մը համար ազգին նուիրուելու միակ չափանիշը, միակ մտահոգութիւնը եղած ըլլար տարագրուիլ ու սպաննուիլը:

Յետոյ պահ մը տեսարանը կը փոխադրուի անոնց ծննդավայրի մէկ այգին ուր Արաքսի ձեռքը տետրակ մը, կը կարդայ. «Հովե՛ր կ'անցնին, ծովեր կ'անցնին, փոխադրութեան ծախս՝ 8 Փրանք, նամակի Թուղթ 25 սու, սափրիչ, օճառ՝ 80 սու...»: Էջագրումի կամ տողաչարական սխալ չկարծուի. գիտաւոր այս դարձուածքը ըսել կ'ուզէ Թէ Վարուժան Կանտի մէջ ուսանող՝ նիւթական անձուկ պայմաններ ունէր, որոնք գինքը կը խռովէին, նոյնիսկ կ'ընդմիջէին իր ներշնչումը երբ Կանտի մէջ «Հայուն երգը» կը գրէր...:

Երկրորդ տեսարանը կ'անցնի Զանդըրը, Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարին գրասենեակին մէջ. ան պահանջած է որ բանաստեղծը իր կենսագրութիւնը գրէ եւ ահա Վարուժան կը սկսի կարդալ. «Ծնուել եմ 1884-ին Սեբաստիոյ մօտ Բրգնիկ գիւղը՝ ուր աճել է մանկութիւնս, ուռենիների տխուր հովանիների տակ երազկոտ, կամ գետեզերքների բարդերի վրայ քարեր նետելով անտառկօրէն...»: Ու կը վերջացնէ. «Բաղձանքս է եղել ապագայի մարդկանց նուիրել այնպիսի մի հզօր երգ, որ Հայրենիքը ինձ նման մի արարած ծնած լինելուն համար դոնէ չըզղջայ»: Տարագրութեան մէջ Վարուժան որպէս ինքնակենսագրութիւն կը գրէ այն տողերը զորս գրած է միջոց մը առաջ Թէոդիկին, երբ ան խնդրած էր իրմէ կենսագրական գիծեր: Չեմ գիտեր որը եղած է հեղինակին նպատակը. Վարուժանը ներկայացնել որպէս զտարիւն բանաստե՞ղծ, Թէ հերոս մը՝ որ աքսորավայրին Թուրք պաշտօնատարին ներկայութեան, ուր առկայ է անշուշտ մահուան հեռանկարը, գրի առնէ այդ ինքնակենսագրութիւնը. որուն միակ կէտը այն է որ երկու պատկերէն ոչ մէկը կը ստացուի:

Յետոյ բանտախուցին մէջ Վարուժան կը միանայ Ռ. Սեւակին, ու հոն, կարծէք ճեմավայր մը կամ գրական դահլիճ մը ըլլային, երկու քերթողները կը մեծարեն զիրար, կ'արտասանեն իրարու տողերը, կը վիճին Թէ ո՛վ է մեծ եղն.:

Երկրորդ մասին մէջ ծեր կնոջ մը տունն ենք ուր ներկայ է նաեւ Կոմիտաս վրդ. եւ որ ցոյց կու տայ մտային հաւասարակշռութեան քայքայումի նշաններ. Հոս ալ տողեր ամբողջ աժան - Կարապետ մխիթարութեան խօսքեր իբրեւ Թէ, զորս կ'ուղղէ Վարուժան Կոմիտասին. «ես կը մեռնիմ Թէ ուրիշ մէկը, հարիւրներ Թէ հազարներ, ի՞նչ նշանակութիւն ունի... Հայ ժողովուրդը պիտի ապրի... ուզեն Թէ չուզեն պիտի ապրի...»:

Մինչ երկրորդ մասին մէջ աղդասիրական քարոզներու, պատգամներու տարափէն ետք հանդիսատեսը յանկարծակի անկում մը կ'ունենայ դէպի ծայրայեղ ու բոլորովին անտեղի իրապաշտութեան մը գոգը, երբ հինգ վկաներ կու տան Վարուժանի եւ Սեւակի սպանութեան քամնելի մանրամասնութիւնները. դաշոյնի հարուածներ, անդամահատում, փորուած աչքեր, դուրս Թափած փորոտիք...:

Վերջին պատկերը յետ մահու զրոյց մըն է երկու քերթողներուն միջեւ. տրամաբանութեան անկրկնելի դասեր կը տրուին հոս մէկ երկու էջերու մէջ, ինչպէս՝ Դանիէլ. - Երանի Հայ չծնուէինք Ռուբէն... ըսենք անգլիացի, իտալացի... բայց կը կարծեմ ո՛չ ես գրելու բան կ'ունենայի, ո՛չ ալ դուն... Անգլիացին ալ, անշուշտ գրելու բան ունի, իտալացին ալ...բայց մենք, ես եւ դուն, չէինք կըրնար...:

Գրեց՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Եւ ամբողջ Թատերգութեան գլուխ գործոց արտայայտութիւնը.

Ռուբէն. - Որովհետեւ այն անգլիացին, որ դուն կ'երազէիր ըլլալ, իր բուն խորքին մէջ պիտի գիտնար, որ ինքը հայ է:

Հետաքրքրական է իրապէս գիտնալ Թէ այս Թատերգութիւնը գիտողներէ քանի՛ հոգի կրցաւ, կամ պիտի կրնար ըմբռնել այս սահմանումը, գծելով երեւակայութեանը մէջ Անգլիացի մը որ գիտէր Թէ ինքը Հայ է...: Մեղք որ նման բարձունքէ մը շուտով տրամախօսութիւնը կը սահի վար ու կը տապլտկի ամենահասարակ տափակութիւններու ճախճախուտի մը մէջ:

Դանիէլ. - Արդեօք սերունդները ի՞նչ պիտի մտածեն մեր մասին, պիտի ուզե՞ն մեզ կարդալ... չպիտի՞ ըսեն այս ինչ հնաբոյր են ու միամիտ... պիտի մեռնինք ու այնպէս ալ չպիտի գիտնանք, հանճարի արծիւներէն գէթ փետուր մը ժառանգա՞ծ ենք, Թէ ոչ...:

...Ռուբէն. Եթէ զիս սպաննեն, զուցէ ես վախէս դոռամ, Դանիէլ... չմեղադրես... չեմ ուզեր վերջին պահին գէշ մըտածես իմ մասին... բայց եթէ ըսեմ՝ կ'ուզեմ որ մեզ կարդան, կ'ուզեմ որ մեզ սիրեն, շա՞տ ամօթ կ'ըլլայ... հը՞ Դանիէլ... նորէ՞ն յիմար բան ըսի...

... Դանիէլ. - Գիտե՞ս ինչ մտածեցի... կնոջս ծննդաբերելու օրերն են... տղայ պիտի բերէր... մենք այդպէս պայմանաւորուած էինք... խոշոր տղայ մը...

Վարագոյրը իջեցնելէ առաջ անհեթեթութիւններու այս կատակերգութեան վրայ, անդրադառնանք նաեւ լեզուին: Թատերգութիւնը գրուած է անշուշտ արեւելահայերէնով. Վարուժանի ու Սեւակի բաժինները երբ Թէ արեւմտահայերէն են երբ իրարու հետ կը խօսին, այսինքն պէտք է ենթադրել՝ հայերէն :Առանց դոշծին ամբողջական ընթերցումին ալ կարելի է այս հայերէնին մասին գաղափար մը կազմել մէկ երկու խօսքով: Հետեւեալ մէջբերումները կը պատկանին Վարուժանին, որուն համար հպարտութեամբ կ'ըսեն ու կ'ըսենք Թէ «կ'արժէ հայերէն սորվիլ, կարդալու համար Վարուժանը»: Ահա այս նոյն Վարուժանը կ'ըսէ, օրինակի համար «Կարո՞ղ եմ երեխաներիս հրաժեշտ տալ», «Միայն խոստացիր չարտասուիլ», «Պինդ կաց, Վարդապետ», «Խոշոր տղայ մը», «Երանի Հայ չծնուէինք»: Ի՞նչ տաւելութիւն կը յուսացուէր արդեօք Վարուժանի բերանը դնելէ այս աղճատ լեզուն, երբ գէթ անոր գործածած հայերէնին դնահատումն ու զոյդն յարգանքի մը փշուրը արդէն պիտի մղէր գործը գըրելու ուղղակի պարզ արեւելահայերէնով:

Լեզուի հարցին մէջ կայ նաեւ աւելի անհասկնալին ալ. հոն ուր աքսորավայրին մէջ Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղար ճէմալ Օղուզի գրասենեակը խումբ մը տարագրուած Հայեր հաւաքուած են, ուր ներկայ են նաև Վարուժան ու Սեւակ, այս վերջինին խօսքերէն մէկուն առջեւ կայ (հայերէն) բացատրութիւնը, ու երկու տող վարը ուրիշի մը խօսքերուն միջեւ ալ (Թուրքերէն). արդեօք ի՞նչ պէտք է հասկնալ այս փակագիծներէն: Հայերէնով գրուած Թատերգութեան մը մէջ (հայերէն) ու (Թուրքերէն) ազդարարութիւնները ի՞նչպէս կը մեկնաբանուին բեմադրութեան պարագային: Արդեօք մեր գիտցած արեւելահայերէնէն ու արեւմտահայերէնէն դուրս հայերէն մը ե՞ւս կայ: Կամ բեմադիրին պարտականութեա՞ն մաս կը կազմէ Թրքերէնի Թարգմանել այդ փակագիծին հետեւող քանի մը խօսքերը:

Ամէն պարագայի նախընտրելի պիտի ըլլար «փոքր լռութիւն» մը ի յարգանս Վարուժանի եւ միւսներուն, քան Թէ այս «Մեծ լռութիւն»ը:

■

ԱՆՏԻՊ ԶԱՐԵՆՑ

Ե. Զարենց, Անտիպ եւ Չհաւաքուած Երկեր,
Հայկական ՍՍՀԳԱ. Հրատարակչատուն,
Երեւան 1983

Գրեթէ կէս դար պէտք եղաւ, որպէսզի մեզի հասնին Զարենցի վերջին քերթուածները: Ժամանակաշրջան մը՝ որուն ընթացքին գործն ու մարդը նախ ենթարկուեցան հալածանքի ու լռութեան, ապա՝ դաշճան պաշտամունքի առարկայ: Բայց հանրածանօթ անտիպները շրջեցան ձեռքէ ձեռք ու չեկան մակերես: «Անտիպ եւ չըհաւաքուած Երկեր»ը, որ հաստափոր, աւելի քան 700 էջնոց հատոր մըն է, ո՛չ միայն պահանջ մը կը գոհացնէ կամ անարդարութիւն մը կը սրբագրէ, այլեւ փաստը կու տայ որոշ հասունութեան մը, լըրջութեան մը, վերջապէս, ինչ կը վերաբերի Զարենցի արտադրութեան ստանձնումին:

Վաթսունական տարիներուն՝ Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Զարենցի առաջին յետ մահու, ընդարձակ «Երկերու ժողովածու»ն, վեց հատորով (1962 - 67) ,որ ո՛չ ամբողջական էր, ոչ ալ «գիտական»: Այդ յայտնի պատճառներով ժողովածուէն դուրս ձգուած էին ո՛չ միայն անտիպները, կամ հատ ու կտոր քերթուածներ, այլեւ ամբողջ հատորիկ մը, Ռոմանս Անէր (1922):

Այս բազմամաս «պոէմը» ուղղակիօրէն կ'առընչուի հռչակաւոր «Երեքի Դեկլարացիային»: Անոր հակատէրեանական սըլաքները, սիրոյ - սեռի աւանդական քերթողութեան ու ռոմանսներուն եղծանքը, ուզուած «ռմեհկութիւնը» եւ վերջապէս «ապագայապաշտ» Թեքումները բաւարար պատճառներ էին քերթուածի արտաքսումին իբրեւ Թէ «գիտական հրատարակութենէն»: Թերեւս այն պատրուակով որ Զարենց ինք աչդէն չէր յօժարած զայն ներառել իր 30ական Թըւականի ժողովածուէն:

Բայց բարեբախտաբար զգուած է այլեւս: Ներկայ հատորը ընթերցողին առիթը կու տայ կարդալու մեր գրականութեան «գայթակղեցուցիչ» գրքերէն մէկը: Այսօր, երբ կ'ուղղուի մարդոց, որոնք ծանօթ չեն 20ական Թուականներու գրական - բարոյական Թապուներուն, այդ գործը կը Թուի անբաւարար իբրեւ իրագործում, ճիշդ անոր համար որ կը մնայ կապուած այն արգելքներուն որոնցմէ կը ճգնի ազատագրուիլ: Այլ խօսքով՝ անոր «անբանաստեղծականութիւնը» պարզ հըրջօնն է խորքին մէջ տէրեանականութեան, որուն հմայքը այնքան տիրական է Զարենցի արտադրութեան հորիզոնին, մինչեւ ասոր յետին ընդլայնումները:

Ըսուեցաւ արդէն, որ այս հատորին եզակիութիւնը կը կայանայ անտիպներուն հրատարակութեան մէջ: Եւ այստեղ կ'ուզենք մի՛այն անոնք նկատի առնել: Բայց հարկ է գիտել տալ, որ հատորը կը բովանդակէ բազմաթիւ անտիպ նամակներ, յօդուածներ, փաստաթուղթեր (Զարենցի յայտարարութիւնը Գրողներու Միութեան (1935)), Թարգմանութիւններ եւ մակագրութիւններ, մինչ առաջօրէն ծանօթացուած:

Անտիպները կարելի է բաժնել երկու մասի: Անոնք որ արդէն 1954էն սկսեալ, հատուածաբար կամ ուրիշ տարբերակի ձեւին տակ լոյս տեսած էին երեւանեան մամուլին մէջ: Եւ անոնք՝ որ այս գրքով կը յայտնաբերուին: Առաջիններու կը պատկանի օրինակ Կոմիտաս ընդարձակ քերթուածը (1969), որմէ այս հատորը կը բերէ աւելի ընդլայնուած օրինակ մը. եւ կարելիութիւնը կ'ընծայէ անոր տարբերակներու քննութեան: Մասնաւորապէս նոյնն է պարագան Ի խորոց Սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ հնչեակներու շարքին նախապէս լոյս տեսած Գրական Թերթին մէջ, բայց սխալ վերծանումով(1): Երկու հրատարակութեանց բաղդատութիւնը ցոյց կու տայ մեծութիւնը եւ դժուարութիւնը տարուած աշխատանքին: Արդարեւ՝ հատորը կը պարտինք ոչ միայն խմբագրական կազմին (2), այլեւ Անահիտ Զարենցին, որ տարիներու ջանքով ի մի բերած, վերծանած ու ծանօթագրած է իր հօր չարչարուած, տարտղնուած, անընթեռնելի ձեռագիրները: Առանձին հատորի մը մէջ՝ Ա. Զարենց կը խօսի աշխատանքի բարդութեան ,անոր դէմ դրուող խոչընդոտներուն մասին (3): Ներկայ հրատարակութեան ծանօթագրութեանց որեւէ էջին ընթերցումը կը նկատէ այն անհուն ակըը եւ պաշտամունքը որոնք կը մղեն Զարենցի այս ժառանգորդը փրկելու բանաստեղծին մէկ մի տողն ու բառը:

Այս նշումը անհրաժեշտ է, որովհետեւ

Գրեց՝
Գ. ՊՈԼՏԵԱՆ

●▸

Չարենցի անտիպներուն մեծ մասը արդէն պատրաստ, մեքենագրուած էջեր չեն եղած, որ Հրատարակիչը բաւարարուէր ժամուլին յանձնելով: Չէ գրուած տակաւին (կարելի է միայն գուշակել) այս ձեռագիրներուն պատմութիւնը, անոնց ցրուումը Չարենցի բանտարկումէն վերջ, սփռումը՝ «մասնաւոր անձերու» մօտ, մէկ մասին ի սպառ կորուստը եւ միւսին վերայայտնուիլը «անհատի պաշտամունքի» դատապարտութենէն ետք: Ամբողջ քերթուածներ, աւարտած գործեր այսօր մեզի կը ներկայանան կիսատ կամ այլազան տարբերակներու մէկ խմբագրումը իրրեւ: Ծանօթագրողը յաճախ կը գուշակէ ընթերցողը. «Հնարաւոր է որ այս գործի պակաս էջերը կամ առաւել ամբողջական տարբերակներ յայտնաբերուեն յետագայում»: Կան սակայն, ըստ երեւոյթին, բոլորովին կորսուած գործեր ու էջեր, որոնցմէ փրկուած մասերը իրենց բացերով տրուած են մեզի, կարծես ըլլային նաւաբեկումէ մը մնացորդներ:

Անտիպներու յետ մահու հրատարակութիւնը միշտ ալ հարց կը ստեղծէ, մանաւանդ երբ գանոնք գրողը վերջնական ընտրութիւն մը չէ ըրած տարբերակներուն միջեւ, մինչ հրատարակիչը ստիպուած է բացեր լեցնել, ամէնէն լրիւ տարբերակը՝ ընագիրը որոշադրել: Երբ գտած է միեւնոյն գրութեան չահեկան տարբերակներ, Ա. Զարենց զանոնք ներկայացուցած է երբեմն ծանօթագրութեանց մէջ, երբեմն ալ իրրեւ մասերը միեւնոյն գրութեան, ինչ որ է պարագան Իմ Լերան Աղօթքը, եւ Նազիկէ ընդարձակ քերթուածներուն, որոնց կրկնողական ընթացքը, ընդլայնումի այլազանութիւնները հետաքրքրական են Չարենցի գրելակերպի ուսումնասիրութեան համար: Պէտք է ըսել, որ հատորին յետին արժանիքներէն մէկը չէ ասիկա. անոր շնորհիւ կարելի է հետեւիլ գրողի վարանումներուն, յաճախանքներուն, մտասեւեռումներուն, բայց մանաւանդ կիրառումի փնտռտուքներուն:

Մեզի այնպէս կը թուի, որ տարբերակային նիւթերու այս հրատարակումը լոյս կը սփռէ նախ՝ Չարենցի վերջին 2 - 3 տարիներու աշխատանքներուն: Անդադար նոր կերպեր գտնելու փորձը ակնյայտ է դասական կաղապարներու կիրարկումին մէջ. հնչեակներ, պալլատներ, ճարտնական թանկաներ կամ հայգուներ կը մտնեն վերջին Չարենցի «գեղարուեստական ձեւաւորման» մտահոգութիւնները: Միշտ նոր, տարբեր, անսպասելի կերպով գրելու պահանջքը եւ ցանկութիւնը խօսքը անհունօրէն յեղյեղելու, փոխելու: Եւ ասիկա՝ քաղաքական ամէնէն դաժան իրադարձութիւններու առջեւ: Ապա՝ այս հրապարակումը լոյս կը սփռէ Չարենցի քերթուածին վրայ ընդհանրապէս, սկսեալ Երեք Երգ-էն, որ կ'ընթանայ միշտ նոյն յորձանքը վերստին արձակելով, այսինքն՝ կրկնողական կառոյցներով, պարզ անոր համար որ բռնուած է անհուն ու դժուար սեւեռելի խրողութիւն մը, դէպք մը, միթոս մը, Յեղափոխութեան բացարձակ յեղումը ըսելու ցանկութեամբ:

Ժամանակին կիրքը

Անտիպ ձեռագիրներու սփռումն ու հրքայումը անշուշտ մաս կը կազմէ Սովետահայ գրականութեան պատմութեան, այդինք՝ Չարենցի բանտարկութեան ու սպանութեան եւ յետագայ անխուսափելի լռութեան: Այս ուղղութեամբ՝ պէտք է ըսել որ գրքին ծանօթագրութեան բաժինը (4) վարագոյրը կիսով մը կը բանայ: Եւ կ'ուրուագծուին գրողի վերջին տարիները, անոր զանգաղ մեկուսացումն ու չէզոքացումը, հրաժարում - վտարումը Գրողներու Միութենէն, դրպարտութիւններն ու ամբաստանութիւնները, մէկ խօսքով՝ ստալինեան բռնակալութեան հետըզհետէ ճնշող մթնոլորտը: Առաջին գծի վրայ. Աղասի Խանջեանի սպանութիւնը, Թիֆլիս, Յուլիս 9, 1936: «Նայիրեան Դոփինի» մահը, ինչպէս Զարենց կը սիրէ կրկնել, ահարեր ազդանշան է, որմէ վերջ կարելի է ըսել որ ամէ՛ն ինչ կը թուի փոխուած ըլլալ Չարենցի գիտակցութեան մէջ: Այնքան որ Թուականը ինքնին կը դառնայ տեսակ մը մտասեւեռում, առեղծուածային կէտ, իմաստալից ու անիմաստ նոյն ատեն, ուրկէ կը ծնի հետեւեալ հատուածը.

9 - 7 - 1936

«...Կարծես թէ միայն ինինց Յուլիսի,
Այդ ճստմնելի օրուանից է, որ
Իմ գրած ամէն մի ոտանաւոր
իր նիւթի, իր ողջ իմաստի մասին,
Իբրեւ դրուատող կամ նշաւակող,
Կարդալուց առաջ անբառ աւետող
Մի չոր թուական սկսեց կրել..
Եւ վերնագրերն այդ անբառ, անանուն
Դարձան մահուան պէս ահեղ ու անհուն»
(էջ 131):

Նոյնանման քերթուած մը կը կրէ Օգոս. 26, 1936 թուականը. ուրիշ մը՝ Նոյեմբեր 29, 1936, կարծէք քերթուածը օրագրային արձանագրութիւն մը ըլլար, աւելի ճիշդ՝ ամէնօրեայ բանդագուշանքի մը խորհրդանշանը, որ ոչինչ կ'ըսէ քան ինքզինք, քան աղէտ մը: Այս իրադարձութեան աւելի «գեղարուեստական» ձեւաւորումը կը գտնուի այն Եօթը հնչեակներուն մէջ, որ Զարենց կը գրէ Յուլիսէն-Սեպտեմբեր ամիսներուն, Դոփին Նայիրեան խորագրին տակ, որոնցմէ միայն 5-ը ըստ երեւոյթին հասած է մեզի: Փաղաքշանքով այդպէս կոչուած Ա. Խանջեանը, Արքայորդին, անոր մահը Զարենցի մտքին մէջ կը կերպարանաւորէ Արա Գեղեցիկի առասպելը (էջ 136) ակնյայտօրէն իշխանութեան ջնջում մը թելադրող:

Այս աղէտին կը հետեւի հայկական «Հելիկոն»ին ձերբակալութիւնն ու բանտարկումը (1936-ի վերջերուն), որուն կը վերաբերի ընդարձակ, դժբախտաբար վիշաւոր եւ անվերնագիր քերթուած մը, իր քանի մը տարբերակներով ու ճիւղերով (էջ 171 - 177).

«...Իջել է այսօր Հելիկոնն ամբողջ
Նայիրեան Երգի - նկուղ սեւասեւ, -
.
Հնարաւո՞ր է արդեօք, մի ամբողջ
Ժողովրդի երգ դատարան տանել
Եւ ոՐպէս խեղճ, յանցապարտ ամբոխ
Եւ խարազանել, եւ ամբաստանել...»:

Քերթուածը բանտարկեալ գրող ու մտաւորական ընկերներուն պաշտպանութենէն աւելի անոնց «ճակատին իջնող» հարուածը բաժնելու որքան վտանգաւոր նոյն ագնիւ զգացումէ մը կու գայ, ուր, ինչպէս գրեթէ ամէն տեղ այս գրքին մէջ, կը յայտնուի Զարենցի յստակատեսութիւնը՝ ընթացող վերին միամտութեան հետ:

Վերջին փուլը Օգոստոս - Նոյեմբեր ամիսներուն բանտային օրերն են: Որուն մասին շատ բան չենք գիտեր առ այժմ: Բանտէն կնոջ եւ Իսահակեանին ղրկուած նամակները արդէն տպուած էին Երկերու ժողովածու-ի 6-րդ հատորին մէջ, ինչպէս նաեւ Զարենցի վերջին քերթուածը, որուն այլուրային պարզութիւնը պէտք չունի որեւէ մեկնաբանութեան:

Իբրեւ պատմական իրադարձութիւններու անդրադարձ բոլոր այս երկերը կը կազմեն առաջնակարգ վկայութիւն մը, նոյնիսկ եթէ «գեղարուեստական» վերջնական տարազումը կը թուի անբաւարար: Հակառակը պիտի ըլլար զարմանալի: Էականը Զարենցի բանաստեղծութեան հաւատարմութիւնն է իր հիմունքներուն, անոնց վերաքննութեան իսկ մէջ: Հոս ալ ինչպէս Սոմայէն կամ Գիրք Ճանապարհին՝ Զարենցի բանաստեղծութիւնը կը հետապնդէ իր միակ հորիզոնը, ժամանակին արձանագրութիւնը: Ի զուր չէ, որ անոր մէջ գտնէ իր մեծութեան գաղտնիքը. «Եւ մեծ եմ ես, քանզի ինձ մեծ երթ էր նըշուած պատմութիւնից» (էջ 76): Պատմութենէն նշուած, սահմանուած այս «երթը» կ'ամփոփէ իր մէջ ամբողջ բանաստեղծութեան պատմութիւնը (5), կարծէք, ինչպէս մարդկային բովանդակ պատմութիւնը կը դիմէ դէպի Յեղափոխութիւն, բանաստեղծը ըլլար ժառանգորդն ու առաջնորդը բանաստեղծութեան բոլոր ուղղութիւններուն, եւ անոր ճակատագիրը:

Իբրեւ ժամանակի արձանագրութիւն է որ Զարենց կը գրէ դէպքերուն ստեղծած ներքին անդոհանքը, անձկութիւնը, անանուն տխրութիւնը, քաղաքացին, գրողը, անհատը հալածող զառանցանքն ու անըստուգութիւնը: Այս իմաստով Հին կտակարանի Ժողովողին մուտքը յատկանշական է եւ կը նշէ գոյութեան անիմաստութեան փորձառութիւնը. «եւ հասկանում էի ես՝ նայելով նրանց, որ գոյութիւնն ինքնին - տխրութիւն է...»:

Անհուն հեռաւորութիւններ կան այլեւս զալիքն ու ապագան, բրոյն ու հուրը գովաբանող բանաստեղծին եւ 1935-ի Ժողովողին միջեւ, որ միայն «գալիքից տագնապող մի մարդ» է (էջ 159), «պոէտ աքսորեալ սեփական հայրենիքում՝ հերկի եղերքին հայրենական երգի՝ ամայացած դաժանագոյն եռանդով նախարարների եւ պետերի՝ հայրենի երգակիցների դեռ մնացած մի քանի խեղճերի յախուռն ցնծութեան ներքոյ» (էջ 236), մէկը՝ որ Հայաստանի Խորհրդայնացման 15-րդ տարեդարձին՝ կը գրէ ոչ ուրիշ բան եթէ ոչ «Տխուր Կարուսել».

«Հեշտ եմ հիմա ես արդէն իմ երգերի,
ճնարի,
Պոէտական իմ հարկի մենակութեան հետ»
(էջ 103):

Մենութիւն, լքում՝ որոնց մասին կնոջ՝ Իզաբելլային ուղղուած նամակին մէջ, բանտէն, կ'ըսէր արդէն. «Ամուր եղիր, հարազատս, - եթէ նոյնիսկ փողոց դցեն: Չէ որ միայն մենք չենք տառապում, այլ շատ շատերը, նոյնպիսի մարդիկ, ինչպէս մենք ենք: Միայն աշխատիր պահել քեզ ու երեխաներին, - ես քեզանից պահանջում եմ միայն դա: Թող Աստուած ձեզ պահապան լինի, - չէ որ մենք հարազատս ոչ ոք չունենք»:

Շրջադարձը

Գոյութեան տխրութեան, բովանդակ անհեթեթին յանկարծական յայտնութիւնը կը հակադրուի նախկին տարիներու Յեղափոխութեամբ հռչակուած ցնծութեան եւ իմաստին, բրոյին ու ծնծղային, առանց որ Յեղափոխութիւնը կամ «Լենինեան հուրը» հերքուին: Բայց ի՞նչպէս տեղի կ'ունենայ շրջումը, ահաւասիկ հարցում մը՝ որ անխուսափելիօրէն կը դնէ Զարենց իր մտքին դէմ: Եւ Ի խորոց Սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ քառամաս շարքին մէջ այդ է որ կը տարադէ. ի՞նչպէս

«Վաղ աղջամուղջն այնքան ըղձեալ
Այգաբացի
Մայրամուտի փոխուեց արիւնալին
Ուր մեր Արեւն է նոր սուզուած ալիւնալի
Որպէս կարմիր գլուխ գլխատուածի»
(էջ 195):

Ի՞նչպէսը ունի անշուշտ իր քաղաքական պատասխանը: Քերթուածը ըստ իս աւելի հեռուները կ'երթայ: Նախ՝ գոյութեան տխրութեան ու իմաստին կորուստը այնքան էական փորձառութիւն մըն է որ կը դրկէ բանաստեղծութիւնը իր յետին ու վերջին յենարանէն, այն բացարձակէն, որուն բնորդն է եղած միշտ, Զարենցի մօտ, «ըղձեալ այգաբացը»: Արեւը արդէն Ամբոխները Խելագարուածէն սկսեալ խօսքին յղման իսկական վայրն է, անկէ կ'առնէ քերթուածը իր շէշտն ու օրինականութիւնը, անոր ճշմարտութենէն: «Ըղձեալ Այգաբաց»ին յանկարծական շրջումը կը ստեղծէ պարապ մը, պարապ ժամանակ մը եւ անոր համապատասխան նոր «արեւու» մը անհրաժեշտութիւնը:

Այստեղ է որ կը հիմնաւորուի Զարենցի բանաստեղծութեան վերջին շրջադարձը, որու չափով գուշակելի էպիգագական Լուսաբացի ինքնամփոփումի ու խորացման ճիղերուն մէջ, բայց ո՛չ տակաւին լիովին իրագործուած: Մեկուսացման մէջ՝ անտիպ երկերու Զարենցը նախ կ'ապաստանի արուեստի վայրին, կորսուած իմաստը ինքն իր մէջ հաստատելու բացայայտ սեւեռումով: Ասիկա կարելի է կոչել Բացարձակի յղումին «գեղագիտական» փուլը, որ ընթեռնլի է Իմ Լերան Աղօթքը քերթուածի տարբերակներուն մէջ: Հոն յայտնըւող Տէրը, խոհ ու շնորհ բաշխող, արուեստի եւ բանաստեղծութեան Առաջնորդն ու մեծագոյն վարպետն է, աւանդական մուսային մէկ այլացումը.

«Իմ հանճարի անցած չարչարանաց լեռան
և դժուարին, և դառն ճանապարհի կէսին.
Ահա յղում եմ քեզ խեղճ աղօթքը ես իմ, -
Ով Առաջնորդ ու Տէր հոգիների մեր այն,
Որք կը կերտեն ոգով եւ որք «կ'երգեն
ձեռամբ»...» (էջ 385):

Աղօթողը կը հայցէ զօրութիւն «քառսի խաժագուժ արշաւանք» սանձելու հոգեկան յորդող ու անհակակշիռ ուժերը՝ զանոնք «դէպի արեւ, դէպի կեանք, դէպ դաշնութիւն ու ձեւ» բերելու համար:

Արուեստի «չարչարանաց լերան» վրայ ըսուող աղօթքը ամբողջովին կը շարժի աւետարանական սքեմաներու մէջ, ինչ որ ինքնին նորութիւն մը չէ Զարենցի արտադրութեան մէջ, տրուած ըլլալով գոհաբանումի յղացքին ամենատարած կիրառումը Սոմայէն սկսեալ: Սակայն հոս, իր երկրին մէջ աքսորեալ, գրեթէ լռութեան ու մահուան դատապարտուած գրողը, Յեղափոխութեան խոտորումէն, անոր արեւուն գլխատումէն, իմաստի խորտակումէն վերջ՝ միակ յենարանը կը փնտռէ խօսքին մէջ, ասոր աստուածութեան ու օտարութեան: Սակայն փոխաբերութեանց ցանցը, աւետարանական կաղապարին յղումը կը պատրաստեն իսկական շրջադարձը, որ աղաղակող կերպով գրուած է վերջին Աղօթքին մէջ. «Բայց ես դիմում եմ քեզ, ինչպէս յաճախ
Անապատում՝ ահեղ սամումների ժամին՝
Քարաւանի տէրերն ապաշաղախ -
Թողած այնքան ուշիմ ու խորամիտ
Փորձառութիւնն իրենց՝ լոկ ուղտերի
դեղին
Բնազդին են կառչում -և գտնում ուղի...»
(էջ 189):

Իսկ Ի խորոց Սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ շարքին մէջ տարազուած է արուեստի Աստուծմէ անդին գացող Բացարձակի ձըգտումը: Այսպէս՝ յիշատակելէ վերջ ինքնահաստատման, ինքնաբաւարարման առաջին փուլը, երբ «ես անսացի միայն -իմ հանճարի ձայնին: / Ճանաչեցի լոկ նիւթն՝ ինքնաբաւիչ» (էջ 196), աղօթողը կ'ըսէ.

«Եւ եւ-տխուր, ինչպէս վկան Նարեկացի՝
Եւ զարհուրեալ այնպէս, ե՛ւ մենակեաց՝
Զարհուրելի կեանքի հանդէպ անօգ
կանգնած՝
Ես ո՞ւմ դիմեմ, ով Տէր, - արդ՝ Քեզանից
բացի» (էջ 197):

Դէպի գալիքը գացող «անդրդուելի հաւատքը» հանգած է արդէն, ինչպէս «Այգաբացին» յղուած ներբողները եղած են ողբ ու տրտունջ, մինչ աչքերուն կը յայտնուի «Կացին արեգնացեալ»:

Հոս ոգեկոչուած Տէրը, Նարեկացիի պատրուակով ու ընդմէջէն, ի՞նչ է եթէ ոչ այն Բացարձակը, որ՝ այս փակ, անյոյս, զարհուրելի կեանքին, սամումներին ու մրրիկի ժամին՝ կը մնայ միակ յղման, ըմբռնողութեան վայրը, միակ դէմքը որուն հետ երկախօսութիւնը կը մնայ կարելի:

Արուեստի գերագոյն վարպետ թէ Արարիչ - երկդիմութիւնը կը կարծեմ որ ուզուած է - այս Բացարձակին ապաւինումը Զարենցի գործին մէջ անմախընթաց է, այնքան որ աղօթողը կ'ըսէ. «Զե՞ս զարմանում, Տէր իմ, որ ես դիմում եմ քեզ... Տարօրինա՞կ է, չէ՞ որ ես դիմում եմ քեզ...» (էջ 189): Սակայն Բացարձակին յղումը Զարենցի համար կը թուի անհրաժեշտ, անշրջանցնելի, բանաստեղծութեան հիմնումին, խօսքին կարելիութեան համար: Ինքն իր վրայ գոցուող գոյութեան մէջ երբ աշխարհը կը սահմանուի, կ'որոշադրուի իրրեւ միակ ճշմարիտը, երգը, «Նայիրեան երգը» կը վտանգուի բոլորովին անսպասելի կերպով. Նախ՝ ենթարկուելով լոզունգներու շարքին, ապա՝ պաշտօնէականացումին: Երկուքն ալ՝ աշխարհայնացման վտանգներ: Նախկին շրջանի Գալիքն ու Այգաբացը խօսքին մէջ ունէին անդրանցական, վերանցական օրինավիճակ, ինչպէս աւելի աւանդական ու անձնաւորուած Արարիչը, սա տարբերութեամբ՝ որ բանաստեղծական խօսքը կը շարժէր յաճախ մարգարէականի սահմաններուն: Նայիրեան երգին ուրեմն կը սպառնայ ոչ միայն սպանդ ու աքսոր, այլեւ ծափի ու ծիծաղի, ծնծղաներու աշխարհայնութիւնը, իմացական conformisme-ը: Ահաւասիկ գրուածը.

«Բայց երբեք, երբեք դեռ իմ խեղճ
Իմ տխուր նայիրեան ոգին
Ցնծութիւն՝ այսքան մոլեգին
Եւ խնդութիւն՝ այսքան պերճ,
Ո՛չ տեսել է, ո՛չ երազել
Եւ ի՞նչպէս գուշակէր նա իրօք, -
Որ այսպէս ծնծղաներով
Մեռնելու է մեր երգը վսեմ» (էջ 190):

Թէ ի՞նչպէս այդ վսեմ երգը մեռաւ, ուրիշ հարց է: Մինչ այդ կար Զարենցի կանխագուշակումը, Զարենցի որ ամբողջ բանաստեղծութեան աւանդն ու ճակատագիրը կրելու հարկադիր, անդադար կը գրէ, իր կեանքի վերջին ամիսներուն թերեւս աւելի շատ քան երբեք,

«Որպէսզի գալիք սարսափում,
Օրերի վերջին տագնապում -
Զգտնեն իրեն - մերժիմահ...» (էջ 159):

Վերջին խօսողը:

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

(1) Մայիս 12, 1967-ի թիւ:
(2) Ս. Աղաբաբեան, Ա. Զաքարեան, Պ. Յակոբեան, Վ. Մնացականեան, Վ. Պետրոսեան, Է. Ջրբաշեան:
(3) «Չարենցի Ձեռագրերի աշխարհում», Երեւան, 1978:
(4) Ինչ կը վերաբերի պատմական հորիզոնին եւ երեսնական թուականներու գրական պիտակ առած քաղաքական վէճերուն, ծնօթագրութիւններուն հեղինակն է Դ. Գասպարեան: Որոշ ծանօթագրութիւններ գրքէ ամբողջական յօդուածներ կը կազմեն:
(5) տե՛ս «Պոէտի վիշտը» (էջ 99 - 101):

Le Miniaturiste

de Martin Melkonian

par Lise NAZARIAN

C'est sans doute d'abord sa singularité qui m'a séduite. Car il faudrait peut-être commencer par dire ce que n'est pas «le miniaturiste», «récit» de Martin Melkonian, publié aux éditions du Seuil.

Ça n'est pas une traduction d'un texte arménien -en mauvais ou bon, mais ça, c'est tellement plus rare ! - français.

Ça n'est pas un livre qui dirait tout sur tous les Arméniens : espèce que d'aucuns s'obstinent à rechercher ou à espérer encore. (Qui dira quelles frustrations, quelles habitudes névrotiques, quels restes de militantisme maniaque ou imbécile nous font encore remplir nos bibliothèques de ces choses sans valeur, écrites à la va-vite dans un style journalistique aguicheur ou pseudo-politiquement-engagé que nous proposent régulièrement les éditeurs... Victimes ou complices, les pauvres Arméniens sont les seuls à acheter les livres qui sont sensés parler d'eux aux autres, enrichissant ainsi ceux qui pensent sans doute que ce public tout trouvé ne mérite pas mieux que ce qu'on lui offre et que le chiffre d'affaires ainsi garanti vaut bien un petit effort de temps en temps !).

Ça n'est pas un roman en technicolor sur «le génocide», espèce très attendue, elle aussi.

Quand au label «quasi-arménien» que d'aucuns seront tentés d'appliquer ici, il ne me satisfait pas non plus.

Disons plutôt que ce «miniaturiste» est un texte qui peut revendiquer l'honneur d'appartenir à la littérature française, ce qui serait sans doute une raison suffisante pour le lire et l'aimer en tant que tel.

Je ne sais de l'auteur que ce que nous livre le texte lui-même : c'est très bien ainsi. Souhaitons que lui soient epargnées ces interviews baclées qui ont trop souvent pour effet de détruire le fruit d'un travail acharné, au lieu de l'éclairer ou de le prolonger. Les seules lignes que j'ai lues à son sujet sont celles qui ont été placées au dos de la couverture, pour le présenter. Je les ai trouvé maladroites: il s'agit de guider l'acheteur éventuel et, pour qu'il ne se trompe pas sur la qualité de la marchandise, on le prévient : «quoique d'origine arménienne, M. Melkonian se considère d'abord comme un vieil habitant de la rue du Faubourg-Saint-Martin».

Cette information veut donner au texte un sens qui risque d'égarer le lecteur au lieu de l'éclairer. Car si Melkonian décrit en effet assez bien le Faubourg-Saint-Martin, il est loin de lui trouver les charmes dont un Lépidis, par exemple a paré le Belleville de son roman «l'Arménien». Le territoire décrit ici n'est pas revendiqué : c'est effectivement celui où l'auteur a vécu son enfance,c'est,aussi, celui de la misère. «Je n'ai pas la nostalgie de l'île de pauvreté (une somme de manques et d'ignorances)» (1). De plus est-ce que l'on peut vraiment être d'un quartier, quand on le traverse en «indien» ? Cette image de l'indien est reprise par deux fois dans la première partie du récit : «L'exil, ce peut être pour une génération de l'entre deux apparemment intégrée, si ce n'est absorbée, l'indianité retrouvée» (2) et «tout à l'heure, il sortira de sa cabane en planches pour fouler en apatride de nouvelles terres indiennes» (3).

De plus, le «quoique d'origine arménienne» de la couverture renvoie à un reniement que Melkonian, lucide, sait impossible : «non pas que je veuille à tout prix (à n'importe quel prix) cultiver une origine, une différence. Non pas. Mais il est des racines qui travaillent la terre jusqu'à la tige, l'air libre. Aussi tous les efforts de reniement sont-ils vains : «l'inconscient n'a pas besoin de certitudes, de raisons pour creuser de nouvelles galeries ou se ramifier» (4).

Dans les quelques lignes où il présente lui même l'ouvrage, Melkonian explique clairement ce qu'est «le miniaturiste» : «...en agençant ces diverses miniatures d'un âge prélittéraire... je suis parvenu à déterminer l'origine de mon écriture : avant qu'elle ne m'enveloppe, ne me protège, ne me fasse-expression immodeste-force d'univers» (5).

L'enjeu est clair : un écrivain veut déterminer l'origine de son écriture et doit pour cela régler, des comptes avec le monde d'avant l'univers des mots écrits. La démarche n'est pas sans analogie avec celle de M. Duras dans son dernier roman, «L'amant» (6). Mais il est intéressant de constater que Melkonian a dû écrire ce livre là avant tout autre, quand Duras a attendu pour le faire d'être un écrivain confirmé. Ça n'est sûrement pas un hasard...

L'âge pré-littéraire dont il est question ici ne renvoie pas seulement à l'enfance ou à l'adolescence. Melkonian divise son texte en trois parties et leur donne des titres : l'âge pré-littéraire, c'est celui du «voir», du «parler» et du «mourir».

V O I R

Un fils unique dans un minuscule atelier de tailleur arménien. Qui «fouille du regard». S'enferme dans l'armoire aux tissus. Joue sur le linoléum usé. Quelques digressions émaillées de citations littéraires sur la couleur, le vêtement et sa fonction. Et c'est tout. Ce qui nous fait aimer ce livre, ce n'est pas, vous vous en doutez, l'histoire qu'il pourrait raconter !

Des images peut-être ? Il y en a.Photos d'époque très réussies. Nous qui avons connu le lino usé et le cousin Roupén, nous n'avons aucun mal à les reconnaitre.

Mais l'ambition de Melkonian est autre. Il ne s'agit pas pour lui de feuilleter l'album des souvenirs, mais bien de se livrer à ce qu'il appelle «une archéologie de l'être». «Ce ressouvenir n'est pas complaisance... mais archéologie de l'être, imagier : il est des voyages que nous ne saurions dédaigner sous prétexte qu'ils n'intéressent que les âmes sensibles, les lents, les taciturnes et les timorés» (7).

Peut-être nous faudra-t-il lire ce livre là autrement. Le lire en acceptant sa lenteur et cette façon obsessionnelle de chercher la phrase qui nous dira l'ennui, la solitude, les rêves ou la sensualité du «petit baron en pyjama emmitouflé dans une robe de chambre en pilou bleu».

Le lire pour le plaisir de ces mots qui sonnent juste. Un peu comme on lit un poème, peut-être.

P A R L E R

Il y a une progression dans l'agencement de ce triptyque : une sorte de crescendo. «Parler», ça n'est plus l'innocence du «voir».

«Parler», c'est déjà la perte, la déchirure, la rupture qui sera consommée dans «mourir».

Les faits. Il y avait une langue qui était «donnée, par avance sue, gratuite» : l'arménien du père (la mère parle un «mélange de turc, d'arménien, de grec et d'italien»).

Il y aura une langue à conquérir : le français de la nourrice.

Mais il y a aussi une langue désormais interdite entre le père - que la paralysie immobilise peu à peu - et le fils : l'arménien abandonné au profit du français. «En français, papa me colonisait, colonisait ma première langue jusqu'à l'effacement de la bande mémorielle» (8).

Le père raconte des histoires mais n'évoque jamais son passé.

Et puis, annonçant le monde hospitalier qui sera le décor de la dernière partie du livre, il y a eu un enfant de quatre ans qu'on a privé pendant huit mois de la tendresse des siens pour raisons de convalescence.

C'est sans doute cette partie du livre qui justifie sa présentation dans un journal arménien. J'y ai vu comme un douloureux écho du «Կը նահանջէ լեզուն» de Chahnour. «Renoncer à sa propre langue (accepter ce renoncement) c'était renoncer à bien plus qui ne se chiffre pas. Porter en soi le deuil d'une inconnue, d'une civilisation imaginaire qui tient dans la faculté de prononcer.C'est maintenant vivre (continuer) avec un accablement sans fond et sans nom» (9).

Par ce «dégagement et analyse obsessionnels des épaves de la langue mère»(10) Melkonian nous dit (dans la langue conquise, qui elle, se porte bien, merci) que c'est peut-être là, dans cet «appel» de la première langue qui ne cesse de le «travailler», qu'il a vécu la catastrophe. «La langue me revient, me travaille, s'impose... comme si elle en référait à moi, me suppliait de me souvenir, me regrettait» (11).

La seconde langue, elle, l'a «établi, planté, en terre ferme». Et on le croit sans peine lorsqu'il avoue qu'il la «cultivera jalousement»...

M O U R I R

Décor : les hôpitaux, coté pauvres : caves de St Louis, salles de Lariboisière... Première mort : celle de l'oncle Mihran, «colosse d'un autre âge» (il avait été enrole en 1915 dans les volontaires arméniens sur le front du Caucase) qui «contenait dans ses paumes d'artisan un peu de la mer Caspienne et de l'Ararat»... (12). Le père est incurable(double hémiplégie): il survivra sept ans, d'une salle commune à l'autre, avec quelques retours à la maison.

Etrange relation de ce père sans corps, momifié, parti «à la conquête du monde intangible de l'esprit et de l'amour» et du fils qui le sanctifie et le dorlotte amoureusement... Habitué à la mort, le père essayait, dit le fils «de m'initier à cette même idée, odieuse, qui signifiait pour moi la plus désolante des disparitions, la sienne».

L'adolescent devient, «névrose à l'appui, un enfant-cauchemar» et avale un jour un mélange de médicaments : «la peur de la mort me l'avait fait désirer inconsidérément». Le voilà à l'hopital, deux lits plus loin que son père...

Lorsqu'il en sortira, ce sera pour écrire: «je recherchais, au moment où le sol se dérobait sous moi un appui. Cet appui, n'était-ce pas l'écriture ? (13). Plus tard «les mots du récit établiront (malgré moi, par dessus moi, me depassant, m'effaçant presque) une vérité romanesque» (14) dit Melkonian dans sa conclusion.

Peut-on vraiment imaginer ce qu'a été «la purification des fouilles» tentée par Melkonian ?

La force de ce récit qui finit toujours par poser les véritables problèmes m'a fascinée. Qui de nous peut lire avec indifférence des mots comme ceux-là : (le fils est hospitalisé près de son père) «nous étions désormais deux «tordus» dans un même hôpital. Une parole que nous n'avions pas su déchiffrer s'accomplissait» (15).

La catastrophe - en douterions nous encore ? - se conjugue aussi au présent : «il n'y avait pas d'autre avenir pour moi que la paralysie... c'est ainsi que je pris à la lettre la prophétie d'un camarade de classe qui,lors d'une discussion passionnée sur les métiers m'ôta définitivement ma part de rêve (alors, exercer un métier, c'était se réaliser) : «puisque ton père est paralysé, toi aussi tu seras paralysé». J'étais pris au dépourvu. Mon expérience de la mort (des morts) me rendait inapte à la vie» (16).

Pour «déplacer la douleur originelle» il faudra «créer de nouveaux talismans». La reconquête de cette histoire individuelle n'a été possible qu'au travers de l'œuvre écrite.

La création, ce sera la «terre d'accueil propice à une fixation définitive» . que recherche celui qui «se trouve à des milliers de lieues de son point d'origine, de son circonstanciel et sûrement douloureux prélèvement» (17).

Car l'écriture lui permettera de parcourir et de reparcourir les lieux qui lui échappent. De les ancrer dans la réalité en amenant l'autre, dit l'auteur, à les «voir par mes yeux».

Melkonian sait aussi que cette histoire nomminative portera «la trace de l'autre, majuscule, générique, des hommes». Histoire qui ne lui inspire pas un trop grand respect et qu'il juge «impalpable, sans peau, gonflant éhontément l'outre du temps de coutumes et d'informations»(18).

Le propos tenu ici est, bien sûr, indissociable du style.

Ce «récit médian traversé de quelques scènes biographiques mais thématisées» ne pouvait se plier aux lois du roman traditionnel.

Et pour en aimer le style «curieusement ouvré, mauresque, croissanté de parenthèses» peut-être faudra-t-il partager, le temps d'une lecture, le goût prononcé de son auteur pour «la miniature et la logomancie».

(1) **Le Miniaturiste,** Ed. du Seuil, page 43, (2) page 17, (3) page 39, (4) page 18, (5) couverture.

(6) voir «Միրահարը ըստ Տիւրասի» de Krikor Beledian, dans «ՅԱՌԱՋ - Միտք եւ Արուեստ» du 4 novembre 1984.

(7) **Le Miniaturiste,** Ed. du Seuil, page 18, (8) page 59, (9) page 44, (10) page 109, (11) page 44, (12) page 80, (13) page 108, (14) page 109, (15) page 108, (16) page 93, (17) page 47 (18) page 48.

BOULEZ, MESSIAEN, AMY :

le rendez-vous des grands musiciens

par Daniel LEUWERS

En ces mois d'hiver, le Théâtre des Champs-Elysées offre alternativement sa salle à *la Périchole* de Jérôme Savary (et d'Offenbach !) et à quelques grands concerts de musique. On a ainsi pu assister récemment au «come-back» de la célèbre chanteuse Rita Streich, mais non sans une certaine déception; le poids des ans est sans pitié. En revanche, les deux concerts donnés au début du mois de décembre par l'Orchestre National de France ont été éblouissants et ont surtout valu par l'interprétation du *Concerto pour piano et orchestre no* 4 de Rachmaninoff. Le clavier était occupé, il est vrai, par Vladimir Ashkenazy. Singulière entrée en scène de cet interprète hors pair : Ashkenazy se fraie un chemin vers le piano, les cheveux ébouriffés, le costume un peu fripé, les mains atteintes d'une nervosité qui gagne toute la salle. Le pianiste ne trouve pas la bonne position de sa banquette, son regard s'égare sur les premiers rangs de l'assistance. Tout semble sombrer dans une perdition électrique, et il faudra tout le concerto de Rachmaninoff pour qu'Ashkenazy se délivre et nous délivre dans un déchaînement de passions auquel l'orchestre répond magistralement. La merveille d'un concert tient à cette dramatisation dans laquelle Vladimir Ashkenazy est vraiment passé maître.

Mais un autre événement devait quelques jours plus tard éclipser celui-là. L'Orchestre National de France était toujours sur scène, mais dirigé cette fois par Pierre Boulez, dans un programme moderne et contemporain. Le lundi 10 décembre était, en fait, le rendez-vous des plus grands musiciens français vivants. Après avoir dirigé *Jeux* de Debussy -ce musicien que Boulez affirme avoir toujours pris «pour modèle»-, le directeur de l'IRCAM rendit hommage à Gilbert Amy en interprétant son *Adagio et Stretto*, qui date de 1979, dans lequel le jeune compositeur (il est né à Paris en 1936) s'inspire de la forme scolastique de l'épisode final de la fugue pour jouer des développements thématiques dont son resserrement offre maintes possibilités. Le public fit une belle et juste ovation à Gilbert Amy et à celui qui fut son professeur au Conservatoire, Pierre Boulez.

La dernière partie du concert fit place aux *Poèmes pour Mi* d'Olivier Messiaen, émouvante succession de mélodies (chantées par Phyllis Bryn-Julson) en hommage à Dieu, à la nature et aussi à l'épouse, où la paix n'est finalement acquise qu'au prix du renoncement à la chair. Ce cycle écrit en 1936 est un chef-d'œuvre qui a conservé toute sa jeunesse, et Olivier Messiaen (qui a aujourd'hui 76 ans) semblait rayonner lui aussi de jeunesse en rejoignant Boulez et l'Orchestre National sur une scène soudain métamorphosée de bonheur et devant une assistance consciente d'assister à un événement historique : l'étreinte du disciple Boulez et du maître Messiaen symbolisait un grand moment de la musique française de ce temps. Et personne n'avait envie de quitter le Théâtre des Champs-Elysées qui, ce soir-là, se vida comme à regret. L'émotion a, elle aussi, des vertus électrisantes,et il est juste qu'elle se cristallise parfois davantage sur les compositeurs que les interprètes.C'est là tout le charme de la musique vivante.

Henri TROYAT - TCHEKHOV

Ed. Flammarion Paris, 1984

Այս տարի Հոկտ.-ին լոյս տեսաւ Հանրի Թրուայայի վերջին գիրքը, ռուս գրագէտ Անթոն Չեխովի կենսագրութիւնը:

Մասնագէտը չեմ, ո՛չ կենսագիրին, ո՛չ ալ Չեխովին, բայց քանի մը տող Թրուայայի հատորին մասին՝ աւելորդ չնկատեցի: Թրուայայի անձին շուրջ ատենօք՝ վէճեր կային, որովհետեւ հայ մամուլը կ'ուզէր զայն անպայման սեփականացնել, ու իր փառքէն ու վարկէն մասնիկ մը՝ հայ գաղթականութեան տրխրահալած դիմագծութեան փոխանցել: Այդ վէճերը վաղուց իրենց այժմէութիւնը կորսնցուցած են, եւ հոս՝ Ֆրանսայի գրագէտին մէկ հատորն է որ մեր ուշադրութեան արժանի կը դառնայ պարզապէս:

Կ'ըսուի թէ Թրուայան չափազանց բեղուն գրիչ մը ունի: Իր գործերուն թիւը երկու էջ կը գրաւէ նեշկայ հրատարակութեան սկիզբը: 40 հատոր վէպ, 10 հատոր աւելի պատմուածք, փորձագրութիւն ու ճանապարհորդական նօթագրութիւններ եւ 10 հատոր ալ՝ կենսագրական մարզէն ներս: Թրուայայի վիպական արտադրութիւնը, հակառակ իր ծաւալին, շատ չի տարբերիր վերջին տասնամեակներու հայերէն լեզուով գրուած վէպերու միջին մակարդակէն: Այդ պատճառով իսկ հաւանաբար՝ սիրուած է ան ու գնահատուած Հայաստանի մէջ: Բայց Թրուայայի զուտ կենսագրական գործը չահագրգռական է, որովհետեւ ռուս աշխարհին պատկանող դէմքեր կ'ընտրէ ան, իշխանուհիներ կամ 19րդ դարու գրագէտներ: Եւ քանի որ այդ աշխարհը լաւ կը ճանչնայ ինք, ռուսերէն կը կարդայ, վաւերագրերուն եւ գրութիւններուն մօտէն ծանօթ է, իր կատարած աշխատանքը լրջութեան դրոշմ մը կը կրէ առնուազն, ու երբեմն ալ՝ որոշ ուժ մը կը պարունակէ իր մէջ: Կ'ըսուի թէ վիպագիրի իր հանգամանքն է որ գիտութիւն մը կու տայ իրեն դէմքերն ու անձնաւորութիւնները վերակազմելու համար: Պէտք է աւելցնել որ կենսագրութիւն բուսածը Ֆրանսայի մէջ՝ ժողովրդականութիւն վայելող գրական սեռ մըն է: Ժողովրդականացման ճամբով Թրուայայի կենսագրութիւնները, կ'ենթադրեմ որ իր գրական գործունէութեան երկարաձգումն են: Մասնագէտներուն չուղղուիր Չեխովի իր կենսագրութիւնը, եւ ո՛չ ալ մասնագիտացած փնտռտուքներ կ'ենթադրէ: Համալսարանական աշխատանք մը չէ': Թրուայայի վէպերուն պէս՝ պարզ ընթերցողին կ'ուղղուի:

Մնաց որ հաճոյքով կը կարդացուի իր այս «Չեխով»ը, ու լաւ է երբեմն «պարզ» ընթերցողի մը վերածուիլ, ու շատ մը բաներ սորվիլ հեղինակի մը մասին, որմէ հատարակութիւնը յաճախ իր թատերգութիւններէն անդին՝ շատ բան չի գիտեր: 1860-ին ծնած ու 1904-ին մեռած, Չեխով կարճ ու լեցուն կեանք մը ունեցած է, իր կենդանութեանը արդէն իսկ՝ նկատուելով իբրեւ մեծագոյն ռուս արձակագիրը: Կենսագրութիւնը այդ կեանքին պարագաները կը պատմէ, շատ դասական կերպով: Կը սկսի մանկութենէն, կը նկարագրէ հայրենական տունը, ընտանեկան ողբերգութիւնը, Մոսկուա ժամանումը, ուսանողական տարիներուն՝ գրական - լրագրական գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը, շուտով վրայ հասնող յաջողութիւնը: Պատմումին ընդմէջէն կ'անցնին զանազան դէմքեր, լրագրական, թատերական, գրական աշխարհներուն պատկանող, Չեխովին հետ իրենց բարեկամական յարաբերութիւններու ճամբով: Այս ձեւով հասկցուած կենսագրութիւնը կրնայ առողջ սեռ մը նկատուիլ, որովհետեւ գրական արտադրութիւնը ժամանակաշրջանի մը մէջ կը զետեղէ, եւ կը նկարագրէ անոր ընդունելութեան եղանակներն ու հանգրուանները, շատ չծանրանալով ճիշդ է՝ այդ ընդունելութեան ու յաջողութեան պատճառներուն ու պայմաններուն վրայ: Կը տեսնենք սակայն, թէ ինչպէս գրագէտ մը զանգաղ կերպով՝ կը ծաւալի, կ'ընդարձակէ իր գործունէութեան դաշտը, նոր շրջանակներու մէջ մտնելով, ու երբեմն՝ վերիվայրումի ենթարկելով իր կեանքը:

Հայերուս մօտ՝ այս փենոմէնը դժուար ըմբռնելի է, որովհետեւ մանաւանդ՝ արեւմտահայ աշխարհէն ներս ընթերցող հասարակութիւն բուսածը, եւ նոյնիսկ՝ գրական առարկային հետ յարաբերութիւն ունեցող շրջանակները միգամածային բնոյթ մը ունին: Բայց ռուս իրականութեան մէջ, 19րդ դարու վերջաւորութեան, փայլուն դէմք մը որ ցցուէր՝ իր շուրջը կը հաւաքուէր հոյլ մը մարդիկ, լրագրի ու թատրոնի բարձրաստիճան եւ փարթամ կեանք վարող տնօրէններէն մինչեւ պարզ հիացողները: Կը տողանցեն այսպէս մոսկովեան կեանքը, Պետերբուրգի սալոնները, Ղրիմի զբօսավայրերը, եւ հեռուէն, գրեթէ աննշմարելի՝ ժամանակակից հասարակական պայքարներն ու վէճերը, որոնք երբեմն, շատ անուղղակի կերպով՝ կը ցոլան Չեխովի պատմուածքներուն մէջ, շատ երկրորդական նշանակութիւն մըն ալ ստանալով կենսագիրին կողմէ, որ իր նախասիրութիւններէն ու քաղաքական առելութիւններէն տարուած է երբեմն:

Ճիշդ է որ Չեխովի պատմուածքներուն մէջ, ուր գրեթէ միշտ՝ սեւեռումի առարկան գաւառական քաղքենիութիւնն է, այդ վէճերն ու պայքարները առանձին նկատի չեն առնուիր, այլ միայն իրենց ալրխմակուած ազդեցութեամբը տուեալ անձի մը ճակատագրին վրայ: Եւ ընդհանրապէս չնչին է այդ ազդեցութիւնը: Կարծէք Չեխով փաստել կ'ուզէ, որ «գաղափարական» փարումները շատ մեծ տեղ չեն գրաւեր մարդոց կեանքին մէջ: Կ'անդնիմ այսպէս պահ մը՝ Չեխովի արձակ արտադրութեան, որ գոնէ Ֆրանսայի մէջ՝ քիչ ծանօթ է իր թատերական գործին բաղդատմամբ: Ու կարելի է հարց տալ, թէ ինչպէ՛ս այդ հեղինակը կրցած է պատմուածքի ժանրին մէջ մնալով՝ ա՛յդքան յափշտակիչ գործեր տալ: Մեծ դարը աւելի պատկառանք կը տածէ վիպական ծանր գործերուն հանդէպ, ու նուազ ուշադրութիւն կ'ընծայէ նորավէպի կամ պատմուածքի դրասանքներուն ու բանուածքին: Եւ ե՛ս ալ այլոց կարգին, քանի որ չէի ճանչնար Չեխովի պատմուածքները: Թրուայայի հրամցուցած կենսագրութեան թափն է որ մղեց զիս անոնց ընթերցումին, նախ՝ Ֆրանսերէն, յետոյ՝ հայերէն թարգմանութեամբ: Ու անոնց հըմայքը ապշեցուց զիս: Հո՛ս է արձակին համը:

Այս արձակին հում նիւթը կը մնայ գրեթէ ծայրէ ծայր՝ նոյնը: Անկատար ճակատագիրներ, երկարաձգուող կեանքեր, անվերջ եղազանքներ որոնք անշարժ իրականութեան մը կը բախին, չնչին միջադէպեր, յաճախ՝ ամուսնական կեանքէ վերցուած, դաժան ու միաժամանակ՝ ծայր աստիճանի քնքոյշ սեւեռումի ենթարկուած առօրեայ մը, որուն մէջ ամէն ինչ կը միաձուլուի, կը կորսնցնէ իր սուր հանգամանքը, բարձր գաղափարներ թէ խոր ողբերգութիւններ: Եւ ամէն ինչի մէջ՝ անհուն, աններեւակայելի նրբութիւն մը, թեթեւ հիւքի մը պէս: Կրնոջ մը կեանքէն քանի մը օր, քանի մը ամիս կը պատմուին երբեմն, ու պատմումը կը կենայ, համակեցութեան պատկերով մը: Անշարժութեան, աւազախրումի հանդէպ բացարձակ նախասիրութիւն մը կայ Չեխովի մօտ, կարծէք պատմողական ամենանուրբ շօշափուկները ի գործ դրուած են զգալի դարձնելու համար հեշտալից ձանձրոյթին ու անյոյս համակերպութեան բոլոր նրբերանգները, մանաւորաբար՝ կիներու պարագային: Տեղ մը օրինակ՝ այդպիսի կնոջ մը մտածումները կ'արձագանգուին. «Հարկաւոր է ոչ թէ ապրիլ, այլ միաձուլուիլ անծայրածիր եւ իր ծաղիկներով, դամբանաթմբերով ու հեռաստանով յաւերժութեան պէս անտարբեր այս չքեղ տափաստանի հետ, եւ այն ժամանակ՝ լաւ կը լինի...» («Հայրենի անկիւնում» 1897):

×

Չեխով առատ նամակագրութիւն մը մշակած է իր մտերիմներուն եւ իր ժամանակակիցներուն հետ, ընտանիք, բարեկամներ ու բարեկամուհիներ, գրագէտներ, և այլն: Թրուայայի կենսագրութիւնը ճիշդ է որ կ'օգտագործէ Չեխովի մահէն յետոյ իր մտերիմներուն գրածները իր մասին, բայց խորքին մէջ՝ գրագէտին նամակագրութենէն կ'օգտուի ամէն բանէ առաջ, լայնածաւալ չահարկումի կ'ենթարկէ զայն: Կենսագիրը կրնայ հետեւիլ այդ ձեւով գրագէտին կենսագրական բոլոր մանրամասնութիւններուն, ու հասնիլ տակէ անդին իր բազմադիմակ հոգեբանութեան, ունենալով բոլոր դէպքերու եւ միջադէպերու մասին՝ ագրիւրէն իսկ բխող տեղեկութիւններ: Կենսագրական ժանրը լայն չափով արդէն՝ հարկատու է նամակագրութեան: Երբ մէջտեղը նամակագրութիւն չկայ, կենսագիրը ստիպուած է կա՛մ հնարելու, կա՛մ ալ մեկնաբանելու: Հում նիւթ ունի միայն իր առջեւը, դէպքերու շարան մը, եւ վաւերագրերը արտաքին գործունէութեան մասին կը խօսին, ականատեսներու դիտանկիւնը կը պարզաբեն: Երբ ընդհակառակն հատորներ կը լեցընէ խնդրոյ առարկայ անձին՝ հեղինակին նամակագրութիւնը, ինչպէս Չեխովի պարագային, այն ատեն՝ կը բաւէ գրագէտէն քաղել, իր նամակներէն հանել աշխարհահայեացքը, դէպքերուն առջեւ հակազդեցութիւնը (որ երբեմն ալ կը տարբերի բուն նամակագրէն), մտերիմներուն եւ օտարներուն հետ իր յարաբերութիւններու ճշգրիտ ցոլացումը: Հազարաւոր էջեր կը գրաւեն Չեխովի նամակները ու անսպառ հանք մըն են կենսագիրին համար: Կենսագրական աշխատանքը [illegible] կը ստանայ իր ճոխութիւնը, կեանքի մը մէջ մտնելու, դէմք մը իր ամբողջ հարըստութեամբ ու նրբերանգներով ներկայանելու իր յատկութիւնը:

Թրուայայի գրած կենսագրութիւնը [illegible] շատ հեռու չերթար այս ուղղութեամբ: Կրնար աւելի եւս մտնել, իր [illegible] մեթոտովն իսկ, հոգիի մը ոլորտներէն ներս: Ինչ որ կու տայ սակայն՝ բաւական է Չեխովի կերպարին բացառիկ հրապոյրը զգալի դարձնելու համար:

Չեխով, հետզհետէ ծանրացող իր առողջական վիճակին հետեւանքով, կը ստիպուի հեռու մնալ աշխարհիկ կեանքէն, առանձնանալ գիւղը կամ հեռաւոր Ղրիմի ծովափին: Այս պայմաններէն կ'օգտուի սակայն գրագէտը, գրական փառքի պարտաւորութիւններուն հանդէպ որոշ հեռաւորութիւն մը պահելու համար: Ու միեւնոյն ժամանակ՝ կը տառապի իր առանձնութենէն, Մոսկուա կամ Պետերբուրգ կը վերադառնայ, զանց առնելով բժիշկներու ազդարարութիւնը: Հեռանալու եւ մօտենալու այս տեւական, գոյակից շարժումները կը յիշեցնեն կիներու հետ իր ունեցած երկդիմի յարաբերութիւնը: Որովհետեւ կիներով շրջապատուած է ան, ու մօտիկութեան մէջ՝ բացարձակ հեռաւորութիւն մը պահելու գիտութիւնը ունի: Իր քոյրը կայ նախ, որ իր կեանքը «զոհած» է իր եղբօր սիրոյն, կան Լիքան, Լիդիան, եւ ա՛ն որ իր կեանքի վերջին տարիներուն իր կինը պիտի դառնայ, դերասանուհի Օլգան: Ցափշտակիչ, սիրոյ երկդիմի յարաբերութիւններէն անդին, անշուշտ՝ գրական աշխատանքի զուգապատումն է կիներու այդ աշխարհին հետ: Որովհետեւ, Չեխովի մօտ, ինչպէս Ռիլքէի, գրելն ու սիրելը հակամարտ ուժերու ենթակայ կը թուին ըլլալ, որոնք սակայն կը սնանին իրարմէ: Մտահոգութիւն մըն է, գրեթէ մտասեւեռում մը Չեխովի մօտ՝ գրելու կարողութեան կորուստը, անոր վտանգը, որ կնոջմէ կու գայ: «Բոլոր մեծ մտածողները քառասուն տարեկանին արդէն՝ անկարողներ էին...» կ'ըսէ, ինչ որ իր գրելու կարողութեան հոգեբանական ակունքին մասին վկայութիւն մըն է, աւելի քան իսկական հաստատում մը: Թրուայա, կենսագրի իր պարտականութիւններուն գիտակից, չի մոռնար ի հարկէ կիներու հետ յարաբերութիւնները, բայց իր վերլուծումներն ալ բաւականին չի խորացներ ան, չի փորձեր գրական գործունէութեան ակունքին մօտենալ, գոնէ այս ճամբով:

×

Կ'ուզեմ աւելցնել հիմա մատենագիտական քանի մը նկատողութիւններ: Չեխովի նամակագրութիւնը Ֆրանսերէնի թարգմանուած է իր ամբողջական գործերու շարքին: Գոյութիւն ունի նաեւ գերմաներէն, ու այս լեզուով է որ անկէ որոշ մաս մը կարդացի: Հայերէն թարգմանուած են Չեխովի «Երկեր»ը, հինգ հատորով: Առաջին հատորները պատմուածքները կը պարունակեն, վերջինը՝ թատերական գործը: Վերջին երկու հատորները լոյս տեսած են 1962-ին, Երեւան: Բայց որքան որ գիտեմ՝ նամակագրութիւնը հայերէն չէ թարգմանուած:

Վերջին տասնները՝ յաճախ առիթն ունեցայ իմ դժգոհութիւնս յայտնելու [illegible] կայ [illegible] ներս, հայերէն հրատարակութիւններու վերաբերեալ: Կ'ուզէի այսօր ընդհակառակն՝ գոհունակութիւն մը յայտնել: Չեխովի հայերէն թարգմանութիւնները, թէեւ պատեհութիւնը չունէի անշուշտ զանոնք բնագրին բաղդատելու, խղճամիտ աշխատանքի մը արդիւնքը թուեցան ինծի, ճենճհաս ու բանիմաց անձերու կողմէ կատարուած: Բացառիկ հաճոյքով մը կը կարդացուին անոնք: Լեզուի փնտռուք կայ հոն, բայց նաեւ սահունութիւն, նրբութիւն եւ նրբամտութիւն: Անհարազատ բաներու չի հանդիպիր ընթերցողը, որովհետեւ թարգմանիչներու լեզուն չի սայթաքիր երբեք: Մէկ խօսքով՝ արդիւնքը տպաւորիչ է: Ու նախանձ կը յառաջացնէ: Այս թարգմանութիւնները կարդալով, մարդ կը մտածէ ակամայ եւ անգամ մը եւս՝ արդիական արեւմտահայերէնի անփառունակ վիճակին: Խոպան դաշտ մը կը դառնայ լեզու մը, երբ չունի իր արժանաւոր մշակները, գրագէտ թէ թարգմանիչ: Խոպան դաշտի վիճակէն ալ անդին պիտի անցնի մօտ ատենէն՝ մեր արեւմտահայերէնը: Դեռ առիթը պիտի ունենամ այս մասին խօսելու:

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

LE FAUTEUIL D'ORCHESTRE

Jeanine Worms, dont les tiroirs s'enrichissent d'une trentaine de pièces pour la plupart en attente d'interprètes, nous avait régalés, il y a quelques années, d'un texte aussi sobre qu'intense, «Avec ou sans arbres», admirablement joué au Petit Athénée par Emmanuelle Riva et Roland Bertin.

Aujourd'hui, «La Chasse aux Dragons» devrait faire les beaux soirs du Théâtre de l'Œuvre. Une fois encore, deux personnages, le père et sa fille, se heurtent, se rapprochent, se déchirent sans cesse, la fille refusant le remariage de son père. L'action rebondit de façon inattendue. Tout se succède en petits tableaux faits de répliques incisives, cinglantes, amères, quelquefois tendres, souvent drôles. Face à face, deux êtres qui manient le paradoxe avec autant d'insolence que d'insatisfaction, au point que l'on ne sait plus lequel dupe l'autre. Cette attitude combattive gomme toute équivoque bien qu'il y ait une force troublante dans l'amour de la fille pour son père. Evelyne Bouix, insaisissable, tellement crédible, donne à son personnage une vitalité, une authenticité sans réserve. Roger Hanin affronte cet ouragan avec une sérénité souvent mise à l'épreuve. Les deux comédiens servent ce texte aussi attachant que déroutant avec une justesse idéale.

Il en va tout autrement de «Bérénice» à la Comédie Française. Dans le cadre du Festival d'Automne, le metteur en scène allemand Klaus Michael Grüber a été invité à diriger les Comédiens-Français dans cette tragédie, l'une des plus belles, de Racine.

On reçoit ce texte immuable comme on entend les partitions les plus inspirées de Bach, de Mozart ou de Schubert. Une langue incomparable berce l'oreille et comble l'âme. Toutefois, la simplicité confine ici au dénuement. On assiste à une stagnation souvent proche de l'ennui, bien qu'il y ait dans la lecture de Klaus Michael Grüber une volonté évidente de distance. Mais cinq actes, sans entracte, - ce qui respecte parfaitement l'unité de temps -, deviennent difficilement supportables dès lors que leur mouvement semble définitivement s'immobiliser. On attend des impatiences, des reproches, des regrets; on n'entend que de profonds soupirs tandis que les voix, volontairement en demi-teinte, indifférentes à une salle qui voudrait les entendre, murmurent entre elles leur plainte d'amour. De plus, la scène, plongée dans une pénombre délibérée, les isole tout à fait. Le décor, bien laid, projette un symbolisme inutile. Les costumes, sans goût, situent chaque personnage dans son identité géographique : Bérénice, comme détachée de fresques égyptiennes, se meut serrée dans ses bandelettes comme une momie, Antiochus se présente en grand manteau oriental très sombre. L'interprétation pâtit de cette approche racinienne peu convaincante : Ludmilla Mikaël, Bérénice languide et gémissante, Michel Bozonnet, Antiochus digne et résigné, Richard Fontana, si peu vraisemblable en Titus, ramenant le rôle de l'empereur à celui d'un comparse. Les confidents font ce qu'ils peuvent : Roland Bertin s'en tire comme il peut, lui qui nous a habitués à tellement mieux, et Catherine Samie frise le ridicule.

EDOUARD EXERJEAN

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
8

MARDI
8 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.871
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.871

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ
ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

×

Իրանի Խորհրդարանի Դեկտեմբեր 27-ի նիստին խօսք առած է հիւսիսային շըրջանի հայ երեսփոխան Վարդան Վարդանեան եւ անդրադարձած հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, վարչական կառոյցին եւ սկզբունքներուն, ի մէջ այլոց նըշելով. «Հայ ժողովուրդին պատմութիւնը զոհաբերութիւններու, հաւատքի համար նահատակութեան շղթայ մըն է. Հայը միշտ պայքարած է բոլոր բռնապետներուն դէմ: Այդ պատճառով է, որ Իրանի Իսլամական Յեղափոխութեան առաջին օրերէն Իրանահայերը եւս ոտքի ելան Իրանի անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը պահպանելու եւ Իրաքի ոտնձգութիւնը կասեցնելու համար հայ զինուորները պատերազմի ճակատներուն հերոսութիւններ կը գործեն ու կը նահատակուին»: Ապա յոյս յայտնելէ ետք թէ հայկական վարժարաններու դժուարութիւնները իրենց լուծումին կը յանգին, շնորհիւ պատասխանատուներու ազդու միջոցներու, Վարդան Վարդանեան եզրակացուցած է. «Իմ փափաքն է, որ աշխարհի բոլոր ճնշուած ու իրաւազրկուած ժողովուրդներու պահանջատիրական աղաղակէն, ինչպէս նաեւ դահիճներու սուրի ու պատմութեան բռնապետներու պարտադրանքով թափառական դարձած պահանջատէր հայ ժողովուրդի աղաղակէն սարսին բռնակալներու պալատները, մինչեւ որ կամօքն Աստուծոյ բռնութիւնը վերնայ աշխարհէն եւ եղբայրութիւնը, խաղաղութիւնը եւ հաւասարութիւնը իրենց հովանին տարածեն ամբողջ մարդկութեան վրայ եւ իրաւազրկուած ժողովուրդները իրենց իրաւունքին տէրը դառնան»:

Նոյն օրը, ժամը 11-ին, Վարդան Վարդանեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Իրանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Խամենէիի հետ եւ ի մէջ այլոց խօսած հայկական վարժարաններու հայերէնի եւ կրօնքի դասաւանդութեան ծանօթ հարցերուն շուրջ:

Նախագահը՝ շնորհաւորելէ ետք նոր տարին, ըսած է. «Մենք բնաւ չենք ջանացած իսլամական ընդհանուր գաղափարախօսութիւնը տարածել նաեւ կրօնական փոքրամասնութիւններու մէջ, ընդհակառակն, միշտ աշխատած ենք օգնել անոնց՝ իրենց ուրոյն կրօնքը եւ մշակոյթը պահպանելու համար: Անոնց բոլոր յաջողութիւնները՝ գիտութեան, ճարտարարուեստի եւ մարդկային յառաջդիմութիւններու մարզերուն մէջ, վերջին հաշուով այս երկրին ու այս ժողովուրդին յաջողութիւնն ու վերելքն են»: Ապա նախագահը շեշտելէ ետք թէ «Իրանի մէջ բոլոր մշակոյթները կը յարգուին եւ սիրուած են, հետեւաբար հայ խաղաղ ու բարգաւաճ համայնքը եւս յարգելի է ու սիրելի», խոստացած է դրական մօտեցում ունենալ այն առաջարկին նկատմամբ, ըստ որուն՝ դպրոցական դասացուցակին մաս կազմէ օրական մէկ ժամ հայերէն՝ կրօնք, լեզու եւ գրականութիւն դասաւանդելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

Ի՞ՆՉ ՎԱՂՈՐԴԱՅՆ

Ժընեւ ժամանեցին Միացեալ - Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարները՝ Շուլց եւ Գրոմիկօ վերսկսելու համար 14 ամիսէ ընդհատուած բանակցութիւններ (Փերշինկներու պատճառով՝ Մոսկուայի կողմէ): Նախ եւ առաջ, Շուլց եւ Գրոմիկօ պէտք է ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեն զերօյէն վար 15 աստիճան ցուրտ քաղաքի մը մէջ: Խորհրդային Նախարարը արդէն իմիւռ ալ ըրած է այս առթիւ, յայտարարելով թէ կը նախընտրէ Սիպիր երթալ, օդը աւելի մեղմ է...: Ի՞նչ դրական արդիւնքի կրնան յանգիլ, 48 ժամ խօսակցութենէ ետք: Ոչ ոք մեծ լաւատեսութիւն ունի այս մասին: Ամէնէն հաւանականը կը նկատուի նոր ժամադրութիւն մը: Ճիշդ է, որ երկու կողմերն ալ քիչ մը ջուր դրած են իրենց գինիին մէջ, այլ խօսքով Շուլց համակերպած է որ «աստղերու պատերազմին» մասին խօսուի, Գրոմիկօ ալ մոռցած է Փերշինկները...: Յիշեցընենք թէ «աստղերու պատերազմը» Ռեկընի մէկ բանաձեւն է, ծնած 1983, Մարտին Լօրեկա խօսած ճառին մէջ: Միացեալ - Նահանգները, 26 միլիառ տոլարի պիւտճէ մը յատկացուցած են այդ նպատակին յաջորդ հինգ տարիներու ընթացքին: «Աստղերու» պաշտպանութիւնը կը կայանայ ստեղծման մէջ, անջրպետէն՝ հեռավար ցանցերու, որոնք կրնան կեցընել խորհրդային թիւ 308 «ծանր» հրթիռները, իրենց արձակուած եւ մթնոլորտը մտած ժամանակամիջոցին: Այսինքն՝ Ամերիկան անխոցելի դարձնել խորհրդային ամէնէն կատարելագործուած ռազմագիտական զէնքերուն: Նախատեսուած են 3 - 4 տարբեր խաւեր, տարբեր միջոցներով, սկսելով լազէրով ռմբակոծումէն մինչեւ հիւլէական սահմանափակ պայթումը եւ այլ բաներ: Ի դէպ, այս ծրագիրը, որու մասին յօժարեցան խօսիլ Ամերիկացիները դէմ է ցարդ գոյութիւն ունեցած կարգ մը դաշինքներու, ի շարս որոնց 1967-ի անջրպետի խաղաղ օգտագործման մասին եւ 1972-ի որ սահմանափակած է արձակուելիք զէնքերը: Այս ամբողջը, թէեւ դեռ երազի պէս բան մը կը մնայ, քանի որ այս հարցին մասնագէտ ամերիկացի փորձագէտներն ալ դեռ Արլէզիէննէն չեն տարբերիր (Տօտէի վիպակին հերոսուհին, որու խօսքը կայ, բայց ինք՝ չկայ): Հարցն հոն է նաեւ, որ Ռուսերը կ'ուզեն այս մասին խօսիլ, ամէն բանէ առաջ, մինչ Ամերիկացիք նախ կ'ուզեն հիւլէական այլ զէնքերը օրակարգի Ա. հարց դարձնել:

Կայ, անշուշտ Եւրոպան, որու մէկ մասը մէկուն զինակիցն է, մնացեալն ալ միւսին «պաշտպանութիւնը» կը վայելէ եւ ասոնց ճակատագիրն ալ երկու մեծերէն կախում ունի, ինչ որ այնքան ալ հաճելի բան մը չէ եւ թերթի մը խորագրել կուտար Երկուշաբթի առտու՝ զէնքերու Եալթա մը: Յաջող խորագիր մըն էր նաեւ Լէ գ'էֆօյի խորագիրը՝ երկու մեծերուն քիթը աստղերուն մէջ է, բայց՝ ոտքերը հողին վրայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵՔԵՆԱՆ

×

Առաւօտեան ժամը տասն է:

Ճիշդ այն ժամուն երբ ամէն օր ահաւոր իրարանցում մը կը տիրէր խմբագըրատան այս մասին մէջ, լռութիւն, տըխուր լռութիւն մը կը տիրէ հիմա: Լուսաւոր աշխատասեղանները միշտ կը մընան թուղթերով ու թերթերով բեռնաւոր, պատկերներուն տակ լոյսերն ալ կը վառին, բայց մարդ չկայ անոնց շուրջ: Ոչ ոք կը մտնէ կ'ելլէ սենեակէն, ոչ իսկ այցելու մը: Գետին նետուած թուղթեր կան, հին թերթեր, ֆիլմի կտորներ, գործածուած էջադրութիւններ: Աղբահաւաքն անգամ այս առաւօտ չէ աւլած գետինը: Ձայն չկայ: Միայն ես եմ սենեակին մէջ: Ու կը նայիմ մեքենային, որ կեցած է անշարժ: Չաշխատիր: Ութ տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ ան չաշխատիր այս ժամերուն:

Տողաշար մեքենան է ան: Երէկ կէսօրին յանկարծ կանգ առաւ, իր ելեքտրական ուղեղին հազարաւոր բջիջներէն ով գիտէ ո՞ր մէկուն խանգարման հետեւանքով: Կանգ առաւ ու տխուր տեսարան մը կը պարզէ հիմա: Իր մեքենական բազմատեսակ աղմուկներէն ոչ մէկը լսելի է այլեւս: Սուլիչներէն, զանգակներէն ոչ մէկը կը հնչէ: Լոյսերէն ոչ մէկը կը վառի, կը մարի: Հոսկէ - հոնկէ բացուած իր կափարիչներէն կարծես դուրս թափած են իր աղիքները, իր թոքերը, իր ստամոքսը: Բացուածքէ մը կարծես կը տեսնուի իր սիրտը, որ կանգ առած է անօգուտ դարձած մետաղի կտորի մը նըման: Նորոգիչը, որ երէկ կէսօրուընէ ի վեր կ'աշխատէր անոր վրայ, ձանձրացած է յուսահատօրէն փնտռելէ կաղացող կէտը, եւ հիմա դուրս ելած է պահ մը հանդչեցնելու իր յոգնած միտքը: Ես առանձին եմ սենեակին մէջ, եւ կը նայիմ մեքենային:

Կը նայիմ ու կը մտածեմ:

Առտուընէ մինչեւ իրիկուն ամէն օր մօտաւորապէս հարիւր քսան հազար մեքենատառ կ'արձանագրէր ան լուսանկարի թուղթին վրայ, անսայթաք, անձանձրոյթ, միշտ նոյն մաքրութեամբ ու կատարելութեամբ, միշտ նոյն յստակութեամբ ու գեղեցկութեամբ: Իր արձանագրած հարիւր հազարաւոր տառերը տպագրիչ մամուլին վրայ հազարներով կը բազմապատկուէին ու վերջն ալ կը մեկնէին, մտնելու համար հազարաւոր տուներէ ներս: Հազարաւոր տուներու մէջ ձեռքէ - ձեռք կը պտըտէին իր սա փոքրիկ տուփին եղերքէն արձանագրուող գիրերը: Անանուն հերոս մըն էր այս գործիքը: Ճիշդ է որ իրմէ ելած թերթերու ու գիրքերու հազարաւոր ընթերցողները պահ մը իսկ չէին հետաքրքրուեր, թէ ո՞րն էր, ի՞նչ տեսակ էր այն գործիքը, որուն ճարտար ձեռքէն կ'ելլէին այս տառերուն գեղեցիկ վերարտադրութիւնները: Չէին հետաքրքրուեր, բայց անոնցմէ շատեր համբուրելու չափ կը սիրէին անկէ ելած գիրերը: Ատիկա ի՞նչ տարբերութիւն ունէր նոյնինքն գործիքը համբուրելէ:

Կը նայիմ մեքենային, որ հիմա կանգ առած է: Ամայացած տպարանին անձայնութեանը մէջ դիակի մը նման պառկած է գետինը: Բժիշկը պիտի կարենա՞յ գըտնել իր ուղեղին հազարաւոր բջիջներէն հիւանդացած այդ մէկը: Ատիկա գտնելու համար տարուած աշխատանքի ընթացքին ուրիշ բջիջ մը պիտի չխանգարուի՞: Նոյնիսկ եթէ գործել սկսի, մեքենան վերագտած պիտի ըլլա՞յ իր նախկին կատարեալ առողջութիւնը:

Կը նայիմ մեքենային ու կը մտածեմ այս բոլորին մասին:

Վախ մը բոյն կը դնէ սրտիս մէջ: Զարաշուք մտածումներ կը տողանցեն: Նոյնը կը զգանք երբ մեր ամէնէն սիրելի էակներէն մէկը կը հիւանդանայ: Ա՛հ, չըլլայ որ գէշ հիւանդութիւն մը ըլլէ տակէն, չըլլայ որ հիւանդութիւնը երկար տեւէ ու կէս մարդ դարձնէ մեր սիրելին: Չըլլա՛յ որ փնտռել սկսինք հին, երջանիկ օրերը...:

Կը նայիմ մեքենային ու կ'անդրադառնամ թէ որքա՜ն կը սիրեմ եղեր զայն...:

×

Քիչ վերջ պիտի վերադառնայ մասնագէտը եւ կրկին պիտի հակի անոր հազարաւոր բջիջներուն վրայ, ելեքտրական ստուգիչ մը ձեռքը բռնած: Քիչ վերջ պիտի վերադառնան տպարանի մեր ընկերներն ալ, որոնք անցողակի կարգադրութեամբ մը ուրիշ տեղ շարուած էջերը պիտի բերեն տպարան: Անոնք պիտի սկսին պատրաստել թերթը, տենդագին վազվզուքի մը մէջ զայն իր սովորական ժամին հասցնել պիտի աշխատին: Հեռաձայներն ալ հնչել պիտի սկսին: Միայն մեքենան է որ պիտի պահէ անշարժութիւնը: Պիտի պահէ, մինչեւ որ մասնագէտը յանկարծ ճիչ մը արձակէ:

- Գտայ: Վերջապէս գտայ:

Երկար, շատ երկար շունչ մը պիտի առնեմ: Ու պիտի հասկնամ որ ան ընտանիքիս անփոխարինելի անդամներէն մէկն է:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԸ աւեր կը գործէ բովանդակ Եւրոպայի վրայ եւ հարաւային շրջաններն ալ չեն խնայուած: 14 տարի է, առաջին անգամ ըլլալով ձիւներու տակ թաղուած են Հռոմ, Քորսիքա, Քոթ - տ'Ազիւր: Փարիզ աստիճանը զերօյէն վար 8-ն էր Երկուշաբթի օր, մինչ Ֆրանսայի որոշ շրջանները մինչեւ զերօյէն վար 30-ի հասած էր: 9 հոգի մեռած են ցուրտէն Ֆրանսայի մէջ:

ՔԼԻՇԻԻ (Փարիզեան արուարձան) մըթնոլորտը շատ տաք էր Կիրակի օր եւ պատճառը, պարզ է, օդը չէր: Արդարեւ Տըլորի հրաժարումէն ետք, նոր քաղաքապետին ընտրութիւնն էր որ ստեղծեց այնպիսի իրարանցում մը, որ հարկ եղաւ ոստիկանութիւն կանչել: Ի՞նչ էր դըրդապատճառը: Ընդդիմութիւնը չէր ուզեր որ նոր քաղաքապետին ընտրութիւնը կատարուի, ապօրինի հռչակելով այդ ընտրութիւնը: Ինչո՞ւ, որովհետեւ գտած էր «Տըֆէռ ընտրական օրէնքին» մէջ (1982 Նոյեմբեր 19) գործին եկող յօդուած մը, որ կ'ըսէ. - «Նախ պէտք է վերանորոգուի Թաղապետական խորհուրդը, եթէ անհրաժեշտ է ամբողջացնել խորհուրդը նախքան քաղաքապետին ընտրութիւնը»: Կը մնար ընդդիմութեան իր 1 - 2 ներկայացուցիչները հրաժարիլ տալ, ապա՝ վարչական դատարանին դիմում ընել...: Ձախը, սակայն, կ'առարկէ որ հրաժարումները կատարուած են նիստի հրաւէրէն ետք: Եւ ծայր կուտայ կռիւը, մէկը աթոռին վրայ, միւսը՝ սեղանին, մէկը կը պոռայ՝ նիստը կը շարունակուի (ձախ), միւսը՝ նիստը փակուած է:

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՒՎԷԼ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Փարիզի ժամով 10-ին, Երկուշաբթի առտու, կառավարութեան բանագնացը Էտկար Փիզանի, Նումէայի մէջ պարզեց իր առաջարկը Նուվէլ - Քալետոնիի ապագային մասին: Յետագային ձգելով մանրամասնութիւնները, ըսենք թէ Ֆրանսա կ'առաջարկէ, ըստ Սահմանադրութեան 88րդ յօդուածին, որ բնակչութիւնը արտայայտուի ի նպաստ՝ ընկերութիւն - անկախութեան մը, այսինքն՝ անկախութիւն միացած մնալով Ֆրանսայի, այլ խօսքով՝ անկախութիւն եւ Ֆրանսա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984-էն

ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ա.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1. Ֆրանսայի մէջ, տարին սկսաւ Հանրապետութեան Նախագահին Ամանորեան ճառով եւ երկու ռմբափորձերով՝ Թէ-Ժէ-Վէ-ի մէջ Թէն Լ'Իւմիթաժի (Տրոմ) կայարանը, պատճառելով 5 մեռեալ եւ վիրաւորներ, եւ Մարսէյլի՝ Սէն-Շառլ կայարանը, հոս ալ ձգելով երկու մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւոր: Ռմբափորձերուն տէր եղաւ «Արաբական զինեալ պայքարի կազմակերպութիւնը»:

5.- Թալպօ գործատան մէջ, կացութիւնը ծանր է: Բախումներ տեղի ունեցան ապահովութեան ուժերուն եւ բանուորներուն միջեւ, որոնց մեծ մասը գաղթած աշխատաւորներ են. չուրջ վաթսուն վիրաւոր:

7.- Աննախընթաց դէպք մը բովանդակ Հայութեան համար: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ֆրանսուա Միթերան, ընկերակցութեամբ Վիէնի քաղաքապետ եւ Ազգ. Ժողովի Նախագահ՝ Լուի Մերմազի, անակնկալ այցելութիւն մը կուտայ Վիէնի Քաղաքապետարանը Հայ համայնքին, որ կը տօնէ հայկ. Ծրնունդը: Նախագահը խօսք առնելով յատկապէս կ'ըսէ հայկ. ցեղասպանութեան մասին՝ «ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՋՆՋԵԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԸ ՈՐ ՁԵԶ ՀԱՐՈՒԱԾԵՑ: ՊԷՏՔ Է ՈՐ ԱՏԻԿԱ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻ ՄԱՐԴՈՑ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»:

18.- Լոս-Անճըլըսի դատարանը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեց՝ Համբիկ Սասունեանը:

24-էն 31.- Չորս հայ երիտասարդները՝ Գէորգ Կիւզէլեան, Արամ Պասմաճեան, Վազգէն Սիսլեան, Յակոբ Ջուլֆայեան կը դատուին Փարիզի՝ Ոճրային Ատեանին առջեւ, Փարիզի Թրք. հիւպատոսարանին գրաւումին ամբաստանութեամբ, 1981, Սեպտեմբեր 24: Քաղաքական արարք, քաղաքական դատ, քաղաքական բեմ: Թուրքիան կ'ամբաստանուի եւ սակայն չորս հայ երիտասարդները հաւասարապէս կը դատապարտուին եօթը տարի արգելափակումի:

Յունուար ամսուան ընթացքին հատատող օդանուերը ապականեցին քաղաքական մթնոլորտը: Օրէ օր յայտնութիւններ, յայտարարութիւններ, հակազդեցութիւններ յուզեցին հանրային կարծիքը որուն բուն մտահոգութիւնը աւելի գործազրկութիւնը, գնելու կարողութիւնը, տնտեսական վատթարացումն է, բան՝ օդին մէջ անէացած մեծ գումարներու չուրջ պզտիկ հաշիւները:

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.

Փետրուարը ճակատագրական ամիս մը եւս եղաւ Լիբանանի համար: Կառավարութիւն չկայ, ձէմայէլ առանձին է, լքուած բոլորէն: Բազմազգեան ուժերը կը ձգեն երկիրը. կը մնայ միայն Ֆրանսան, որ կը փորձէ ան ալ մեկնիլ, բայց գոնէ պատիւով: Նիւ-Եորքի մէջ, առանց անհապաղելու Ապահովութեան Խորհուրդի դիւանագէտները կը խօսին, կը ճառեն բայց կը խուսափին որոշում մը տալէ. մինչ ռումբերը կը տեղան եւ հարիւրաւոր մեռեալ եւ վիրաւոր կուգան երկարել զոհերուն ցանկը: Ոչ ոք չի շարժիր: Կացութեան միակ տէրը Սուրիան է: Ճէմայէլ տկարացած է. Գանոսա երթալ:

10.- Մոսկուայի մէջ, ամիսներէ ի վեր պետական պաշտօնէ զարձած՝ Անդրոփովի առողջական վիճակը կը վերցնէ իր քօղը:

Եուրի Անդրոփով Խորհրդային վարչակարգի 5-րդ ղեկավարը, 15 ամիս իշխանութեան գլուխը մնալէ յետոյ, կը մեռնի: Իր յաջորդը՝ Կոստանդին Չերնենկօ, 73 տարեկան, արդէն յոգնած է:

22.- Իվ Մոնթան բեմ կը փոխէ. գեղարուեստէն կ'անցնի քաղաքականին: Մտահոգութիւն մը ընդդիմադիր պարագլուխներուն 1988-ի նախագահական ընտրութիւններուն համար:

26.- Հանդիսաւոր ողեկոչում Միսաք Մանուշեանի գնդակահարման քառասնամեակին առթիւ, Մոն-Վալէրիէնի մէջ, ներկայութեամբ՝ Հանրապետութեան Նախագահին եւ կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչներուն.

×

ՄԱՐՏ

Ճեմայէլ Գանոսա գնաց: Տեղի տուաւ Ասատին. լիբանանեան կառավարութեան կողմէ չեղեալ հռչակել տալով Իսրայէլի հետ կնքուած համաձայնագիրը, 1983 Մայիս 17-ին: Ապա, Լօզանի մէջ, հաշտութեան ժողով, ուր՝ Լիբանանցիները ելք չեն գտներ եւ վերջին խօսքը կը մնայ Սուրիոյ:

5.- Պորտօ; Լիոն, Ռէնն եւ հուսկ Վերսայլ՝ 600 հազար ցուցարար յանուն ազատ դպրոցին: Կառավարութիւնը միջին ճամբայ մը կը փնտռէ այս հարցը կարգադրելու համար:

6.- Տիարպէքիրի բանտին մէջ, ուր շաբաթներէ ի վեր կամաւոր ծոմի դիմած են 43 Քիւրտեր, մի քանի օրուան մէջ կը մեռնին անոնցմէ 11-ը:

7.- Իրաք-Իրան պատերազմը երբեմն մոռցուած, երբեմն վերաժմէականացած այլուհանդերձ կը շարունակուի: Մեռեալներու թիւը հասած է երկու հարիւր հազարի: Իրաք կ'ամբաստանուի քիմիական զէնքեր գործածած ըլլալով:

9.- Պելկրատի դատարանը ծանրագոյն պատիժը կուտայ Լեւոնեանի եւ Եւլգէճեանի՝ քանիական տարի բանտարկութիւն եւ ապա արտաքսում երկրէն, 1983 Մարտ 9-ին, Պելկրատի Թուրք դեսպանին՝ դէմ մահափորձի համար:

17.- Մարսէյլ: Ռմբափորձ՝ «ԺԱՖ»ի շէնքին առջեւ: Ընդհանուր դատապարտում: Ոչ ոք տէր կ'ըլլայ արարքին: Համագաղութային բողոքի ցոյց:

20.- Պրիւսէլի մէջ, Եւրոպական Վեհաժողովը կը ձախողի: Տիկին Թաչըր կը մնայ անդրդուելի Իններու ճակատին դիմաց:

20.- Ֆրանսուա Միթերան շրջապտոյտ մը կը կատարէ Ամերիկա, ուր կ'ողջունուի որպէս ամուր զինակից մը Միացեալ Նահանգներուն:

21.- Թուրքիոյ Թաղապետական ընտրութիւններուն՝ Ջախջախիչ յաղթանակ մը կը տանի Էօզալի՝ Մայր Հայրենիքի կուսակցութիւնը, ստանալով չուրջ ձայներու՝ 50 առ հարիւրը:

27.- Թեհրան: Ահաբեկչական գործողութիւններ Թրքական դեսպանատան պաշտօնատարներուն դէմ, որոնց տէր կ'ըլլայ՝ ԱՍԱԼԱ-ն: Երկու Թուրք դիւանագէտներ կը վիրաւորուին: Եօթը Հայեր կը ձերբակալուին:

(Շար. 1)

ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳԵՐ

Հազարամեակներու պատմութիւն ու հնամեայ մշակոյթ ունեցող տոհմիկ ժողովուրդ մը ապրած է իր բնօրրան-լեռնաշխարհին մէջ, ապրած է եւ իր գոյութիւնը իմաստաւորած աշխատանքով ու ստեղծագործութեամբ: Կերտած է տաճարներ, վանքեր ու ամրոցներ, ժանեկահիւս խաչքարեր ու հիանալի մանրանկարներ, ոսկեղէնիկ լեզու, գիր, դպրութիւն եւ ազգային բազմաթիւ արժէքներու կողքին՝ նաեւ երգեր: Երգեր աշխատանքի, սիրոյ մասին, հարսանեկան ու օրօրի երգեր, հնամեայ ծէսի երգեր եւ առօրեայ կատակերգեր ... Պատմական ճակատագրի, բերումով՝ նաեւ պանդխտութեան ու հայրենիքի կարօտի երգեր...

Ե՞րբ աշխարհ եկան կարօտի երգերը ... Գուցէ այն հեռաւոր ժամանակներուն, երբ Պարսկաստան եւ Բիւզանդիոն կիսեցին մեր հնամեայ հողը կամ թերեւս այն օրերուն, երբ մոնկոլ-թաթարներու եւ սելճուք-Թուրքերու աշխարհաւեր ասպատակութիւններու հետեւանքով Հայերու զանգուածային գաղթեր սկսան դէպի օտար երկիրներ, գուցէ եւ վերջերս՝ քաղաքակիրթ Ի. դարու սկիզբը, երբ արիւնարբու Թուրքերու կողմէ բզկտուած մեր ժողովուրդի արիւնաքամ բեկորները ցրուեցան աշխարհի չորս ծագերը...

Գարունն բացուէ, հալին ձներ,
Հազնինք գուլպէք, կապինք չարներ,
էրթանք, մըր էր գիր խորոտ էր:

Կամ՝

Ծագէ՛, արշալոյս, ծագէ՛ արուսեակ,
Ծագէ՛ մեր վրայ, չլինի կորուստ...
Ով Սասուն, Սասուն, աւերակ
դարձար,
Հայկազեան սիրոյն
նահատակուեցար...

Պանդուխտ Հայու տառապած հոգիին ուրախութիւն չէ բերած ո՛չ գարնան բացուիլը, ո՛չ ծիծեռնակի ճախրանքը եւ ոչ ալ նոյնիսկ սոխակի դայլայլը.

Լուռ կաց, բլբուլ, ալ մի երգեր,
Մի՛ նորոգեր մեր հին վշտեր,
Լուռ կաց, քո տաղ վէրքեր բանայ,
Կիլիկիա՛, Կիլիկիա՛, Կիլիկիա՛...

Եւ կամ՝

Գարուն չեկաւ Հայի համար,
Ծաղիկ, ծիծեռ պէտք չեն մեզ,
Գնա՛, ծիծեռ, դու մի՛ երգիր,
Վէրքն ու վիշտն է պատել մեզ...

Գարնան գալուստին հետ հայրենակարօտ Հայը երազած է հեռուներէն եկող բարի աւետաբեր կռունկին գալը, որ հին հաւատալիքներու համաձայն, մարդոց երջանկութիւն կը պարգեւէ: Երազած է սփոփիչ «Խապրիկ մը» ստանալ անկէ.

Կռունկ, ուստի կուգաս, ծառայ եմ
ձայնիդ.
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը
չունի՞ս.
Մի՛ վազեր, երամիդ շուտով կը
հասնիս,
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը
չունի՞ս:

Երգիր թողի տունն իմ աւեր,
Մըշ բուն դնին գէլ-գազաններ,
էրթանք, մըր էրգիր խորոտ էր:

Էրգիր թողի իմ խաս բաղչէն,
Անտէր մնացին իմ խեղն գառներ,
էրթանք, մըր էրգիր խորոտ էր:

Այդ երգերը մեր ժողովուրդի գլուխէն անցած արհաւիրքներու մասին խօսող մէյ-մէկ գրուագ, մէյ-մէկ բողոք ու մեղադրանք են դարաւոր Թշնամիին, պատմութեան ու անտարբեր մարդկութեան.

Կոտրածն անգութ, Հայերը թող
լան.
Անապատ դարձաւ շէնք Ատանան.
Կրակն ու սուրը եւ աննիղն թալան,
Ռուբէնի տունը, ա՜խ, ըրաւ վերան:

Կամ՝

Անբախտ Արարատը իւր սեւ ամպերով
Ողբում է կորուստդ, քաղցր
Սուրմալու.
Դարձել ես աւերակ, հողին
հաւասար,
Հայաստանի փառք ու պարծանք
Սուրմալու...

Այդ երգերը նաեւ մեր գոյութեան հերոսամարտերու, մեր անթիւ-անհամար զոհերու եւ նահատակներու մասին կը խօսին.

Ա՜խ, Վասպուրական, տխուր
Հայաստան,
Անթիւ հերոսներ քեզ մէջ ժողվեցան,
Ահեղ կռուի մէջ այնքան դիմացան.
Ի սէր ազգութեան
նահատակուեցան...

Հայրենիքի կարօտը այնքան ամուր ու խորունկ արմատներ ձգած է Հայու հոգիին մէջ, որ յաճախ կարօտի երանգներ ստացած են նաեւ այլ սեռի ժողովրդական երգեր:

Այսպէս են Տարօնի հին ծիսական պարերգներէն մէկուն՝ «Գորանի»ի կարգ մը երկտողերը.

Ըդ անտէր Մշու դաշտ հինգ հարուր
գեղ էր,
Մեղրագէտի ջուր լէ հիւընդին
դեղ էր,
Այ, լէ-լէ, լէ-լէ-լէ, լէ-ջան,
Գորանի:

Ալաշկերտ-Մանազկերտ շատ անոյշ
տեղ էր,
Ճնչիկ մը կը ճնչիր՝ քո վէրքին
դեղ էր,
Այ, լէ-լէ, լէ-լէ-լէ, լէ-ջան,
Գորանի:

Այսպէս է Սասնոյ օրօրի երկտողերէն մին.

Մշու նամբին օլոր-մոլոր, բուրի՛,
լաօ՛,
Ես մացեր իմ շիւար-մոլոր, բուրի՛,
լաօ...

Կարօտի ու պանդխտութեան յոյզերէն ծնած այս երգերը կ'ապրին մեր ժողովուրդին մէջ. կը փոխանցուին սերունդէ-սերունդ էրգիր-հայրենիքի կարօտի հետ: Երէկ այս երգերը կ'երգէր Եղեռնի արհաւիրքներն ու տեղահանութիւններու սարսափը ապրած իւրաքանչիւր Հայ, իսկ այսօր՝ անոր որդին, թոռը կամ ծոռը: Կարօտը հոգի առած կ'ապրի սերունդէ-սերունդ՝ արհամարհելով ժամանակի ու տարածութեան պատնէշները...

ԱՐՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Երկու խենթեր կը հանդիպին իրարու:
- Ո՞ւր էիր ամբողջ այս ժամանակի ընթացքին:
- Բանտն էի:
- Եւ ի՞նչ պատճառաւ:
- Կեղծ դրամներ տպած էի, 15 տոլարնոցներ: Չեմ գիտեր ի՛նչպէս երեւան ելան:

×

- Ի՞նչպէս ծանօթացար կնոջդ:
- Օրաթերթիս մէջ ծանուցումի մը միջոցաւ:
- Գոհ մնացի՞ր:
- Ո՛չ: Նոյնիսկ բաժանորդագրութիւնս դադրեցուցի:

ՀՈՂԱՒՐՏՈՒՔ

ԱՌԱՔԵԼ ՊԱՏՐԻԿ

Հայաստանի ու Սփիւռքի Սերաստացիներուն համար յատկապէս, կարեւոր կորուստ մը արձանագրեց Առաքել Պատրիկի մահը։ Գեղանկարիչ, պատմագիր Ա. Պատրիկ (Պատրիարքեան) մահացած է Նոյեմբեր 15-ին, Երեւան։

Ինք հետեւեալ տողերով կուտայ իր կենսագրութիւնը «Սեբաստիոյ եւ Գաւառի պատմագիրք»ին մէջ.

Ծնած է 1894-ին Սեբաստիա։ Կը յաճախէ Ազգ. Արամեան Վարժարանը, ուր 1909 - 1910 տարեշրջանին, աւարտական դասարանը ուսուցիչ կ'ունենայ Դանիէլ Վարուժանը։

1912 - 1913-ին Սեբաստիոյ եւ Եւդոկիոյ միջեւ Արգովայի հովին հայաբնակ հինգ գիւղերուն համար կը կազմակերպէ կեդրոնական վարժարան մը, Եւդոկիոյ առաջնորդ Շաւարշ վրդ. Սահակեանի յանձնարարութեամբ։

1914-ին կը զինուորագրուի։ 1915-ին տարագրութեան հեղեղը կը քշէ զինք Գոնիա։ Հրաշքով կը փրկուի ընդհանուր կոտորածէն։ 1918-ին զինադադարէն ետք Պոլիս է։

1920-ին կը մեկնի Իտալիա, ուսանելու։ Գործի կեանքէն ազատ մնացած ժամերուն կը հետեւի Հռոմի եւ Միլանի նկարչական ակադեմիայի դասընթացքներուն։ Տարի մըն ալ Փարիզի մէջ կը կատարելագործէ իր արուեստը։ Իտալիա գտնուած շրջանին թղթակիցը եղած է Մ. Փորթուգալեանի «Արմենիա» պարբերականին, ստորագրելով Ա. Պատրիկ։ Այնուհետեւ Պատրիկը կ'ըլլայ իր պաշտօնական մականունը։

1925-էն 1947 կը դասաւանդէ նկարչութիւն, Եգիպտոս ու Կիպրոս, կը վարէ տպարանի մը նկարչական բաժինը, հիմնադիրներէն մէկը կ'ըլլայ «Հայ գրքի բարեկամներու Միութեան», կը հրատարակէ «Համայնապատկեր հայ մշակոյթի» հատորը։

1947-ին կը ներգաղթէ. Երեւանի մէջ պաշտօն կը ստանձնէ պատմութեան պետական թանգարանին մէջ, որպէս նկարիչ։

1964-ին կը հրատարակէ «Դ. Վարուժանն իմ յուշերում» հատորը. 1967-ին՝ «Հայկական տարազ»ը, որուն վերամշակուած Բ. տպագրութիւնը կ'ըլլայ 1983-ին։ 1974-ին Պէյրութ լոյս կը տեսնէ «Պատմագիրք - յուշամատեան Սեբաստիոյ» աշխատասիրութեան Ա., իսկ՝ 1984-ին (Ամերիկա), Բ. հատորը։

Տակաւին պետական հրատարակութիւններու մէջ տեղ գրաւած են «Կոմիտասեան դրուագ» փաստագրական ալպոմը, «Հայկական խաչքարերի արուեստը», «Հերոսական Ուրֆայի հայ կանանց անեղծագործութեան արուեստը»։

1984-ին կազմակերպուած է իր նկարչական՝ ստեղծագործութիւններու մէկ ցուցահանդէսը, ի յիշատակ ուսուցչին՝ Դ. Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին։

Ե. Խ. ՊԱՊՈՅԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Նոյեմբերի 23-ին Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետը, համայն Վրաստանի Պատրիարք - Կաթողիկոս Տ. Տ. Իլիա Բ.ի եղբայրական հրաւէրով, ուղեկցութեամբ Ատրպէյճանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Տ. Անանիա Եպիսկոպոս Արապաճեանի եւ Մայր Աթոռի միաբան՝ Տ. Ասողիկ արեղայ Արիստակէսեանի, մեկնեց Վրաստանի մայրաքաղաք՝ Թբիլիսի։

Թբիլիսի երկաթուղային կայարանում վրացական եկեղեցու պետ՝ Տ. Տ. Իլիա Բ. Կաթողիկոսը, ընկերակցութեամբ՝ Վրաց Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականների, Վրահայոց Թեմակալ առաջնորդ՝ Տ. Գէորգ Եպիսկոպոս Սերայտարեանի եւ Թեմի հոգեւոր դասի, դիմաւորեց Հայոց Հայրապետին եւ բարի գալուստ մաղթեց Նրան։

Նոյեմբերի 24-ին, Շաբաթ օրը, Նորին Սրբութիւնն Իր շքախմբով ներկայ եղաւ Ս. Սիոն վրացական Մայր Տաճարում Տ. Տ. Իլիա Բ. Կաթողիկոսի կողմից մատուցուող երեկոյեան ժամերգութեանը, որի ընթացքում բարի գալստեան եւ ողջոյնի խօսքեր փոխանակուեցին երկու քոյր Եկեղեցիների պետերի միջեւ։

Նոյեմբերի 25-ին, Կիրակի օրը, Ամենայն Հայոց Հայրապետը ներկայ եղաւ Թբիլիսիի Ս. Գէորգ Հայոց առաջնորդարանիտ եկեղեցում մատուցուող սուրբ պատարագին եւ «Բանին կենաց» քարոզութեամբ մխիթարեց եւ Իր հայրապետական օրհնութիւնները բաշխեց տեղի հայ հաւատացեալ ժողովրդին։

Թբիլիսիում Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ վրացական Եկեղեցու Հովուապետի, պաշտօնական այցելութիւն տուեց Վրացական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդին առընթեր կրօնական գործերի լիազոր Ա. Ցիկլաուրիին։ Հայոց Հայրապետի եւ մեծարգոյ լիազորի միջեւ տեղի ունեցաւ ջերմ, բարեկամական զրոյց։

Ամենայն Հայոց Հայրապետի Վրաստան կատարած այցելութեան առթիւ, համայն Վրաստանի Կաթողիկոս Իլիա Երկրորդը, ի պատիւ Հայաստանեայց Եկեղեցու Գահակալի, կազմակերպեց պաշտօնական ճաշկերոյթ, որին ներկայ եղան վրաց Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականներ, հայ հոգեւորականաց դասը, Վրաստանի Հայոց Թեմի Թեմական խորհրդի անդամներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւ պաշտօնական այլ անձինք։

Հացկերոյթին ներկայ էր Վրացական ՍՍՀ Մինիստրների Խորհրդին առընթեր կրօնական գործերի լիազորը իր երկու գործակիցներով։ Հացկերոյթի ընթացքում ճառեր փոխանակուեցին երկու Հայրապետների միջեւ։

Վրաստանի մայրաքաղաքում գտնուելու օրերին Վեհափառ Հայրապետը այցելեց վրացական եւ ռուսական մի շարք եկեղեցիներ, Հաւլաբարի Հայոց Ս. Էջմիածին եկեղեցին, Ստեփան Շահումեանի անուան հայկական տրամաթիք թատրոնում ներկայ եղաւ թատերական ներկայացման, այցելեց նաեւ վրացական հին ձեռագրերի պետական ինստիտուտ եւ այլ տեսարժան վայրեր։

Հայոց Հայրապետի սոյն այցելութիւնը Վրաստան եւ Նրա հանդիպումը վրացական օրթոդոքս Եկեղեցու Հովուապետի հետ առաւել ամրապնդեց երկու քոյր Եկեղեցիների եղբայրական կապերն ու հայ եւ վրացի ժողովուրդների դարաւոր բարեկամութիւնը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

1984, Դեկտեմբեր 6

Ս. Էջմիածին

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Տասնամեայ պատերազմին անդրադարձները» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Լիբանանահայ Օգն. Խաչի Դաստիարակչական Յանձնախումբին։ Խօսք առած են Գօգօ Աչըգեան, Սեդա Փամպուքեան եւ Սիրվարդ Զօպանեան, անդրադառնալով տնտեսական, ընկերային եւ առողջապահական - հոգեկան երեսներուն։

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 16-ին։ Պատարագած եւ քարոզած է Մեսրոպ վրդ. Մութաֆեան։ Շնորհք Պատրիարք պատգամ մը տուած է։ Յաւարտ արարողութեանց, եկեղեցւոյ շրջափակը գտնուող նորակառոյց սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը։ Սեղանը վարած է Պարոն Նալպանտեան։ Գործածուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք։

×

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Դաւթի Մարգարէի եւ Յակոբայ Տեառնեղբայր առաքեալի տօնին առիթով մատուցուած պատարագի ընթացքին կծու քարոզ մը խօսած է Շնորհք Պատրիարք, ակնարկելով հաւատացեալ ժողովուրդին անտարբերութեան։ «Անտարբերութիւնը սուրբերու հանդէպ, առանց որոնց՝ եկեղեցին կը դադրի սուրբ ըլլալէ» ըսած է Շնորհք Պատրիարք եւ աւելցուցած. - «Կարեւոր դեր ունին նաեւ հոգեւորականները։ Եթէ անոնք պարպըւին հոգիէ, եկեղեցին ալ կը պարպուի հոգիէ։ Ցանցանքը իրենցը չէ, զիրենք թունաւորողինն է, ես ալ մէջը ըլլալով։ Եկեղեցին մեքենական արարողութիւններու տեղ չէ։ Սխալած ենք ուրեմն այսպիսիները ձեռնադրելով։ Սա դատարկ եկեղեցին դաս մը պէտք է ըլլայ մեզի։ Սուրբերը միայն Աւետարանի էջերուն մէջ մնալիք անուններ չեն։ Մենք չենք ստացած նաեւ պէտք եղած կրօնական դաստիարակութիւնը։ Ամէն ոք պէտք է ջանք թափէ, որ պատճառ չդառնայ այս դատարկութեան ու անհրապոյր վիճակին»։

×

ԷՇՐԷՖԻԷԻ (Պէյրութ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 16-ին։ Պատարագած եւ քարոզած է Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան։ Յաւարտ արարողութեանց, յարակից «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը։ Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ատենապետն ու վարժարանին տնօրէնը, անդրադառնալով եկեղեցւոյ եւ դպրոցի դերին։ Գնահատանքի խօսք արտասանած է Փաղանգաւոր Կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան դրուատած է Լիբանանի նախագահին աշխատանքները։ Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը։

×

ԼՈՆՏՈՆԻ «Քէնզինկթըն» սրահին մէջ տեղի ունեցած է գաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեանի (Երեւանէն) նուագահանդէսը։ Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին մեկնաբանած է Պախէն, Փրոքոֆիէֆէն, Պրամսէն, Տըպիւսիէն, Բաբաջանեանէն, Կոմիտասէն եւ Սպենդիար-եանէն գործեր։

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 14-ին, նշուած է Շահան Շահնուրի մահուան 10-ամեակը։ Բացումը կատարած է Գուացի Միքայէլեան։ Բանախօսած է «Պայքար» շաբաթաթերթի խմբագիր Գրիգոր Քէօսէեան (Պոսթընէն), ներկայացնելով Շահնուր ըմբոստը, գրագէտը, քննադատը եւ հրապարակագիրը։

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

- Ես եմ Սառա։

Նա ճանաչեց իմ ձայնը եւ հանգստացաւ։

- Ա՜խ, ինչո՞ւ եկար այստեղ ... գնա ... հիմա հայրս ...։

Ես յետ քաշուեցայ, վախենալով մի գուցէ զարթեցնեմ նրա հօրը, որ աղջըկանից մի փոքր հեռու պառկած էր։ Սառան մայր չունէր։ Երկու քայլ չէի փոխած, երբ ականջիս դիպաւ նրա հաճելի ձայնը։

- Գնա՛ ներքեւ, այնտեղ սպասիր ինձ ...։

Որքան ուրախալի էր այդ ձայնը։ Ես իսկոյն կտրուեցի իջայ նրանց բակը, նստեցի սրահում եւ անհամբերութեամբ սպասում էի։ Շատ չանցաւ, Սառան բոլորովին հագնուած, այնտեղ եկաւ։ Նա հանդիպեց ինձ նոյն հրացմունքով, որպէս մէկի սիրելին գերեզմանից յարութիւն է առնում։ Այսպիսի դէպքերում սիրոյ ըզգացմունքը լուռ է մնում, տիրապետում է միայն ուրախութեան հրճուանքը երկնչելով մի գուցէ սիրելին կրկին դէպի գերեզման վերադառնայ ...։

Սառան ճրագ վառեց։ Մենք մտանք նրա սենեակը։ Առաջին բանը, որ նրա աչքին ընկաւ, էր իմ հագուստը։

- Ա՜խ, այդ ի՛նչ է, քո շորերը ի՛նչպէս պատառոտուել են ... ո՞րքան կեղտոտուել է քո չալիկը ... ասաց նա ցաւակցաբար։

- Անտառների մէջ այսպէս է լինում Սառա։

Նա պատրաստում էր թել ու ասեղ, որ կարկատնէ հագուստիս պատառոտած տեղերը։ Բայց ամբողջ ամիսներով մացառների եւ ծառերի մէջ նրանք այնպէս էին քրքրուել, որ փոքր ի շատէ նորոգելը մի քանի օրուայ գործ էր, թէեւ բարի Սառայի սիրտը ցաւում էր ինձ այդ վիճակի մէջ տեսնել եւ մտածում էր նոյն րոպէին նորոգել բոլորը։

Յանկարծ նա թելն ու ասեղը մի կողմ դրեց, կարծես թէ, մոռացաւ հագուստիս վիճակը, եւ մի նոր բան մտաբերելով, ասաց։

- Ա՜խ, ո՛րքան լաց եմ եղել ես Մուրադ ...

Որքան տանջուել եմ ...

Ինչի՞ համար։

- Ասում էին, թէ ...

- Ի՞նչ էին ասում։

- Ա՜խ շատ խօսքեր էին ասում ... ասում էին քեզ բռնել են ... ասում էին քեզ բանտն էին դրել։

Հիմա տեսնում ես, որ այդ բոլորը սուտ է. ես քեզ մօտ եմ։

- Հիմայ ես ուրախ եմ։ Բայց ...

- Դու կարծո՞ւմ ես ինձ դարձեալ կը կալանաւորեն։

- Ո՛չ ... ես կարծում եմ, որ քեզ միւս անգամ չեմ տեսնի ...

- Ի զուր ես այդպէս կարծում, Սառա, Աստուած կ'օգնէ ինձ, ինչպէս մինչեւ այսօր չկարողացան կալանաւորել, այսուհետեւ եւս Աստուած կը պահպանէ ինձ։

Ես սկսեցի մխիթարել նրան։

- Ո՞ւր էիր այդքան ժամանակ, ո՞րտեղ էիր պահուած հարցրեց նա։ Ես նկատեցի, որ ձայնը սկսեց դողալ։

- Այդ մի՛ հարցրու, Սառա։

- Ինչո՞ւ, ես չի՞ պիտի գիտենամ։

- Յետոյ կ'ասեմ քեզ։

Նա լուռ կացաւ, եւ հեկեկալով սրբում էր արտասուքը։

- Ի՞նչու ես լաց լինում։

- Ասում էին, որ դու գողերի հետ ես ապրում ...

Խե՜ղճ աղջիկ, նա լաց էր լինում, նրա համար, որ ես գողերի հետ էի ապրում։ Խաչագողի աղջիկը զզւում էր գողերից ... դա հազուագիւտ երեւոյթ էր ... դա մարգարիտ էր աղբի մէջ ընկած ... Մի քանի րոպէից յետոյ հարցրեց նա.

- Դու մօրդ տեսե՞լ ես։

- Դեռ չեմ տեսել, ուզում եմ գնալ նրա մօտ։

- Ա՜խ, եթէ գիտենայիր, թէ ո՛րքան հալուել է նա քո պատճառով ... Խե՜ղճ կնիկ, աչքերից արտասուքը չէր ցամաքում, միշտ լաց էր լինում ... Ամէն օր գնում էինք նրա մօտ, գրկում էր ինձ, համբուրում էր, ասում էր՝ «Մուրատիս կարօտութիւնը քեզանից եմ առնում, Սառա, դու որդուս նշանածն ես» ... Ամէն անգամ խօսելիս, քո անունն էր յիշում, ասում էր, Աստուած այնքան ժամանակ հոգիս չառնէ, մէկ էլ տեսնեմ որդուս, ու յետոյ մեռնեմ ...։ Հիմա, ո՛րքան կ'ուրախանայ, Մուրադ եթէ քեզ տեսնելու լինի։

(Շար. 20)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Սէնրէնկիւլեան ընտանիքին իրենց մօր եւ մեծ-մօր ընկերուհի՝ Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վէժմեան ընտանիքին, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանին եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Գեղամ Վէժմեանի մահուան առթիւ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կաղանդ Իսիի Եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի. մասնակցութեամբ աւելի քան 100 աշակերտներու։ Պար, արտասանութիւն, երգ ու թատրոն։ Կիրակի օր, Յունուար 13-ին ժամը 15-ին քաղաքի օտիթորիոմի մէջ՝ 11 - 13 ռիւ Տանթոն Իսի։ Ներկայ գտնուեցէք քաջալերելու մանուկներն ու դպրոցի ուսուցչուհիներն ու պատասխանատուները։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Կիրակի, Յունուար 13, Ս. Ծնունդի եւ Աստուածայայտնութեան, պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՁԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ
Կեդրոնի

ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 10.15ին Հայրապետական պատարագ կը մատուցուի Վերափոխման Աստուածածնայ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ։

26, rue Sibié, 13001 Marseille

Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ.-

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Առաջնորդ Հայ Կաթողիկէ Ֆրանսայի)

Յաւարտ պատարագի Նորակառոյց եւ Ժողովրդապետական կեդրոնի հիմնաքարի օրհնութիւն։

Կը խնդրուի ազգայիններէն եւ հաւատացեալներէն ներկայ ըլլալու իբրեւ հրաւէր։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական Մանուկներու Օրը՝

Կիրակի 13 Յունուար, ժամը 15-ին

Պրդ Թաղամասի քաղաքապետարանը՝

SALLE ROSSINO, Rue DROUOT, PARIS 9ème

Հրաւիրուած են բոլոր վարժարաններու աշակերտները եւ երախաները։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը, Մանուկներու Օրուան աւանդական տօնակատարութեան, Կիրակի, Յունուար 13-ին, ժամը 15-ին; Սէն-Մառթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթը։ Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ բոլոր ներկայ մանուկները։

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան, Լիոնի մէջ Մանուկները Օրը կը տօնուի Կիրակի, Յունուար 13, կէս օրէ վերջ ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։

40, Rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով։

A PARTIR DU 13 JANVIER

TOUS LES DIMANCHES

★ ★ ★ ★

SOIREE DISCO

★ ★

au Restaurant SEVAN

DISCO, ROCK, NEW WAVE

et FOLKLORE ARMENIEN

VENEZ NOMBREUX

CADEAUX SURPRISES

BUFFET PERMANENT

RESTAURANT SEVAN
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément
94140 ALFORTVILLE
TEL : 376. 32. 19

ԱՄԱՆՈՐԻ ՏՕՆ ԵՒ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ամանորի տօն եւ Մոմավառութեան աւանդական հանդիսութիւն կեսարական «քէթէ»ով եւ այլ ուտելիքներով ու խմիչքներով, Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մեծ սրահը։

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Métro : Courcelles

Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ՝ ՖԻՄԻ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմբէթեանի, Անի Զագրեանի, Անի Գաբրկեանի, Միհրան Ելմայեանի, Սիլվէն Դէօրօղլուեանի, Բիւզանդ Ֆընտըքեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ - Մարի Յովսէփեանի։

Տեղեկութիւններ՝ Նոր Կեսարիայէն. - ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՎԷ-ՋԻՐԵԱՆ կողմէ Աղբիւր-Յուշարձանի բացման առթիւ։

Սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները։

Տախերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան հոգեճաշը՝ Միսաք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 41-րդ տարեդարձի ոգեկոչման աւարտին Իվրիի գերեզմանատունը, փետրուար 24, ժամը 13-ին։

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն-Ժէռոմի Ս. Սահակ-Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական երկօրեայ դպրոցի, Ամանորի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 12, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը։

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Խաչիկ Երլմազեանի։

Արտասանութիւններ, երգ եւ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ։ Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ իր բերած նուէրները, ուրախացնելով մեր փոքրիկները։

Կը հրաւիրուին Սէն-Ժէռոմի եւ շրջակայքի բոլոր Թաղեցիները եւ ծնողքները անխտիր։

Կը հրամցուի թէյ եւ կարկանդակ Սէն-Ժէռոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբը Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Դաւիթեան դպրոցի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15-էն սկսեալ Վալանսի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ։ Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ Շրջ. Հայութիւնը քաջալերելու համար դպրոցի աշակերտութիւնը։

×

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէն-Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէ ետք, ժամը 15.30-ին տեղի կ'ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Թաղիս հայկական դպրոցի Նոր Տարուան աշակերտական Կաղանդի հանդէսը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի։

J.A.S. : 3, rue de l'Acacia, Palanque
13015 Marseille

Արդ՝ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները եւ կրթասէր ընտանիքները վայելելու փոքրիկներու արտասանութիւնները եւ երգերը եւ քաջալերելու մեր մատաղ սերունդի հայկական դպրոցը։

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de

Monseigneur NORVAN ZAKARIAN

et accocpagné par VAROUJAN SARKISSIAN

— Du 8 au 15 Avril —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի

ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի

8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

saberatours	**sevan voyages**
BAGHDASSARIAN	SARKISSIAN
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	69003 LYON
TEL : 261. 51. 13	TEL : (7) 860. 13. 66

DISQUES VOGUE

LA PLUS RICHE PRODUCTION DE DISQUES ARMENIENS
réalisés par ARA BARTEVIAN

MUSIQUE RELIGIEUSE

No 442 (Messe Ekmalian) No 451 (Messe Komitas)
No 454 et 547 (Trésors de la Liturgie Arménienne)
(Cantiques de Nöel et de Paques)

MUSIQUE POPULAIRE CHANT ET DANSES

No 526, 527 (Arménie) - 516 (Reflets d'Arménie)
No 199 (Arménie) 596 (Promenade en Arménie)
No 517 (Soirée Arménienne), 30240 (Légendes d'Arménie)
No 30211 (Danses Arméniennes), 182 (Le Caucase, Danses)
No 30152 (Chants Romantiques, solistes Chaké Bénghian, Ara Séropian)
No 524013 Mélodies Lyriques (Véra Honorat, de l'Opéra)

MUSIQUE ARMÉNIENNE CLASSIQUE

(Grand Orchestre)
No 714 (Au fil des Songes, Huit pièces)
No 24009 (Œuvres Symphoniques, Grand Orchestre)
No 790 (Deux trios, Piano, Flûte, Clarinette, Harpe)
Prix: 70 Frs.
No 434001 GRANDE MESSE ORATORIO (Orchestre et Chœurs)
à la Mémoire des victimes du Génocide de 1915
(Solistes Lyne Dourian, Mihran Elmayan, Méry Gasparian)
Deux disques en album, prix : 90 Frs. port en sus

En vente chez l'auteur : 14, rue Petit, Paris 19e
Tél. : 208 - 99 - 22

Le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne organise un

VOYAGE EN ARMENIE

DU 30 MARS AU 13 AVRIL

Ce voyage se déroulera dans le cadre d'une mission d'étude des membres du CRDA.
Un programme a été spécialement conçu et comporte entre autre :
— La visite de sites dont certains rarement accessibles (Gladzor, Tanahat, Noravank).
— La visite de musées.
— Des rencontres.

Le programme complet est à votre disposition au CRDA — Le prix est de 6.150 F par personne comprenant le transport, l'hébergement, les excursions et l'assurance.

— — — — — — — BULLETIN D'INSCRIPTION — — — — — — —

A retourner au CRDA — 36, rue de Trévise - 75009 PARIS avec un chèque de 1.200 F.

NOM ____________ Prénom ____________

Adresse ____________ Tél ____________

Date et lieu de naissance ____________

Nationalité ____________ Profession ____________

Fait à ____________ le ____________ Signature : ____________

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
9
MERCREDI
9 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.872 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.872

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ՝

ՆՈՐ ՆՈՒՎԷԼ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ ՄԸ

—×—

Երէկ շատ հակիրճ կերպով արձագանգած էինք Փիզանի ծրագրին, Նուվէլ - Քալետոնիի ապագային համար։ Կառավարութեան պատուիրակը 33 վայրկեան խօսեցաւ, հանդարտ եւ ծանր շեշտով մը որ կրնար ապաւինել։ Եղած փորձը այն է որ առաջարկները գոհացում տան երեք գլխաւոր պահանջներու. - Նախ պահպանումն ֆրանսական աշխարհաքաղաքական շահերը Խաղաղականի մէջ, Քալտոշներու շահերը նաեւ պահպանումն եւ քանաքներու անկախապաշտ շարժումին առաջին պահանջը գոհացում տանիլ։ Ուրեմն, կ՚առաջարկուի հետեւեալը. - Հանրաքուէի դնել, ըստ Սահմանադրութեան 88-րդ յօդուածին սա 2 հարցումները. - կամ ներկայ կացութեան պահպանում, կամ՝ քալետոնական անկախ Պետութեան մը ստեղծում որ միացած մնայ Ֆրանսային։ Քուէ կրնան տալ բոլոր անոնք, որոնք 3 տարիէն աւելի է որ կ՚ապրին հոն։ Նախատեսուած ժամանակացոյցն է. - պատուիրակը Հանրապետութեան Նախագահին եւ նախարարապետին պիտի յանձնէ տեղեկագիր մը, նոր խորհրդակցութիւններէ ետք, Փետրուար մէկէն առաջ։ Փիզանի չծածկեց թէ ինք աւելի կողմնակից է անկախ, Ֆրանսայի ընկեր, Պետութեան մը, որու բնոյթն ալ պարզեց։ Ժողովրդավար Պետութիւն մը, բազմացեղ, ՄԱԿ-ի անդամ, որ պիտի վայելէ գործադիր, օրէնսդիր եւ դատական իշխանութիւն։ Քալտոշները պիտի դառնան «առանձնաշնորհեալ բնակիչներ», եթէ նախընտրեն ֆրանսահպատակ մնալ, քանի նոր հպատակութիւնը չի կրնար պարտադրուիլ եւ ով որ չուզէ չի կրնար երկրէն վտարուիլ։ Ֆրանսա եւ նոր Պետութիւնը ընկերութեան դաշինք պիտի ստորագրեն։ Ֆրանսա կ՚ուզէ ներկայ մնալ իր լեզուով, մշակոյթով։

Ընդհանուր ձեւով, իրարանցում մը չեղաւ այս ծրագրին առթիւ։ Քանաքներուն համար առաջին քայլ մըն է, եթէ նոյնիսկ լրիւ գոհացումն չի տար։ Ֆրանսայի մէջ, ընդդիմութիւնը, պարզ է, կը քննադատէ։ Շիրաք կը պատրաստուի ընտրապայքար մը տանիլ որ հանրաքուէի արդիւնքը անկախութեան դէմ ըլլայ։ Հարցն այն է, սակայն, թէ անկախութեան ընտրութեան պարագային, Ֆրանսա որքա՞ն կրնայ ապահովել նախօրօք տուած երաշխաւորութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՆԵՐԸ 0,3% բարձրանալով միայն Դեկտեմբերին, ընդհ. յաւելումը 6,8%-ի հասաւ 1984-ին, ինչ որ լաւագոյնն է 12 տարիէ ի վեր։ 1972-ին էր, որ 6,2% էր միայն։

ԹՈՒՐՔԻԱ կառավարական նոր տագնապ մը կ՚ապրի, կաշառակերութեան նոր գայթակղութեան մը պատճառով։ Արտաքին առեւտուրի մէկ մասին պատասխանատու նախարարը հրաժարած է։ Խօզտալըր կաշառք կ՚ուտէր պայմանագրութիւններու համար։ Աւելի մեծ գայթակղութիւններու հրապարակումը անմիջական կը նկատուի։

ՑՈՒՐՏԸ «պատմական» կ՚որակուի եւ Ֆրանսայի մէջ արդէն 15 հոգի մեռած է, գլխաւորաբար ապաստանէ զուրկ անձեր։ Երեքշաբթի ցուրտը քիչ մը աւելի սաստկացած էր եւ Փարիզի մէջ առտուն՝ զերոյէն վար 13 էր և 35 Տու-Նահանգին մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2 / 4)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ 10 ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ

Խորհ. Միութեան ռանագնդակի դաշնակցութիւնը հրապարակած է 1984-ի խորհրդային ախոյեանութեան մրցաշարքի լաւագոյն իրաւարարներու ցանկը։ Առաջին տասնեակին մաս կը կազմէ Մաթեւոս Մկրտչեան, Երեւանէն։

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԿԱԶՄԸ ԱՄԲՈՂՋԱՑԱԾ ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՎ, ԱՅԴ ԿԱՐԳԻՆ ՆԱԵՒ ՀԱՅԵՐ

Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի կազմը ամբողջացած է նոր անդամներով եւ թղթակից - անդամներով, որոնց կարգին կը գտնուին նաեւ Հայեր։ Այսպէս, իսկական անդամ դարձած է Կամօ Դեմիրճեան, որ ցայժմ արդէն թղթակից - անդամ էր, իսկ Պ. Աղաջանով, Բ. Բարայեան, Ա. Միքայէլեան, Վ. Ֆանարջեան, Ա. Զայլախեան, Մ. Խուբլարեան եւ Ս. Սիթարեան թղթակից - անդամ ընտրուած են։

Կարելի է մխիթարուիլ անշուշտ մտածելով որ Ֆինլանտա զերոյէն վար 51 աստիճան է։ Հռոմի մէջ, անհաշիւ կոտրած սրբունք կայ և ամբողջ քաղաքը՝ բարեբախտաբար յաւիտենական, մեռած է...։

ՍՈՒՏԱՆ, թէեւ կը հերքէ որեւէ օժանդակութիւն բերած ըլլալ «Մովսէս» գործողութեան, բայց եւ այնպէս նեղն է ընդդէմ արաբական ամբաստանութեանց, որքան ալ «Իսրայէլ - Եթովպիա դաւ մը տեսնէ Սուտանի դէմ»։ Միւս կողմէ, Հրեաներն իսկ կը գտնեն որ այս սեւ Հրեաները (ֆալլաշահ) դժուար թէ կարենան ձուլուիլ իսրայէլեան ընկերութեան մէջ։

ՄԱԼԱԹԻԱՅԻ զինուորական դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած չորս ընդդիմադիրներու պատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուած է։

ՄԱԿԱԶԻՆ - ՀԵՊՏՕ շաբաթաթերթը իր վերջին թիւը կը հրատարակէ Հինգշաբթի օր։ Ան որ կ՚ուզէր աջին «Նուվէլ - Օպսերվաթէօրն» ըլլալ եւ այդ հեռանկարով ձամբայ ելաւ 1983 Սեպտեմբերին, չկրցաւ տոկալ եւ հանգանակութեան վերջին կոչն ալ չբաւեց։ «Ծակը» 20 միլիոն ֆրանք է...։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ, ձախ թոքէն գործողութիւն եղած է, թէեւ բժիշկները կ՚ըսեն թէ անվնաս ուռ մը հանուած է, բայց կը յիշուի թէ օրը 40-է աւելի գլանիկ կը ծխէր եւ արդէն թոքերու անհանգըստութիւններ ունեցած է։

ՆԷՕՅԻ - ՓԼԷԶԱՆՍԻ խեղճուկրակ բնակարանի մը մէջ 70 տարեկան կին մը կ՚ապրէր, քաշուած եւ վատառողջ պայմաններու մէջ, հօսկէ հոնկէ ժողված կատուներով։ Առջի օր, զինքը գտած են 12 սովահար կատուներով շրջապատուած։ Անոնք ոտքերն, սրունքները ու ձեռքերը լափած էին եւ ուժասպառ կինը չէր կրցած օգնութեան կանչել։

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ վրայ ծխելը այլեւս արգիլուած է, որովհետեւ Նուիրագործուած վայր մը կը նկատուի Լենինի դամբարանին գոյութեան պատճառաւ։ Ոստիկանները խիստ հսկողութիւն պիտի կատարեն եւ տուգանքի կը դատապարտուին անսանձողները։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ANTENNE 2-Ի ՑԱՅՏԱԳՐԷՆ ԵՏՔ
«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»
ԵՒ
ՈՒՐՖԱՅԷՆ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ...

—×—

Հինգշաբթի իրիկուան (Յունուար 3) Անթէն 2-ի յայտագրին լայնօրէն արձագանգ հանդիսացած էինք Յունուար 5-ի մեր թիւով։ Կասկած չկար որ թրքական հակազդեցութիւնները չէին կրնար ուշանալ եւ պաշտօնական բողոքներէն զատ, լրագրողներն ալ առիթը պիտի չփախցընէին մաղձ թափելու համար Ֆրանսայի վրայ։ «Թէրճիւման»ի Յունուար 7-ի թիւին մէջ Ալթան Տէլիօրման այնքան չի կրնար զսպել իր կատաղութիւնը, որ երկրէ երկիր ոստումներ կ՚ընէ դասեր տալու համար Ֆրանսայի։ Աֆղանիստանէն յանկարծ կ՚անցնինք Ուրֆա, յետոյ Այնթապէն Չինաստան, անկէ՝ Սուրիա, այս ամբողջը հաշիւ մաքրելու համար Ֆրանսայի։ Ստորեւ նախ լրատուութեան մասը, հուսկ՝ յօդուածը։

×

Թուրքիա շարժման անցած է պատասխանելու իրաւունք պահանջելու համար ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանէն, ուրկէ Հինգշաբթի (Յունուար 3) իրիկուն հակաթուրք յայտագիր մը սփռուած էր։

Թուրքիոյ Փարիզի դեսպանատան պաշտօնատարները տասը օր առաջ երբ ծանուցուած էր յայտագիրը, հեռատեսիլի վարչութեան ղրկուած նամակով մը, ուզած էին արգելք ըլլալ սփռումին, սակայն հակառակ ատոր սփռումը կատարուեցաւ։

Դեսպանատան կողմէ լսուած է թէ պատասխանելու իրաւունք պահանջող դիմումներու ոչ մէկ պատասխան տրուած է, միմիայն յայտագրէն ետք ցոյց տրըւած է Թուրք երեսփոխան՝ Պ. Աքարճալըի 25 երկվայրկեանի յայտարարութիւնը։

Յայտագրէն ետք աւագ դեսպան Ա. Պուլաք նամակ մը ղրկած է հեռատեսիլի Բ. կայանի վարչութեան, տարկելով որ Աքարճալըի յայտարարութիւնը խօսքերը չեն կրնար պատասխան մը նըկատուիլ։ Ան կրկնած է պատասխանելու իրաւունք ունենալու իր պահանջը։

×

ՈՏՔԻ ԵԼԷՔ, ՈՏՔԻ՛

Ֆրանսական Խորհրդարանին մեծայարգ անդամներ, ինչո՞ւ ոտքի չէք ելլեր ձեր յարգանքը մատուցանելու։

Այս աշխարհին վրայ ձեզ վրդովող, հետաքրքրող կամ մտածելու մղող ոչինչ չկա՞յ։

Եթէ կ՚արտօնէք, կարգ մը կէտեր յիշեցնենք ձեզի։

Աֆղանիստանի ռուսական գրաւումը կը շարունակուի։ Հինգ տարիէ ի վեր պատերազմի վիճակը, Կարմիր բանակը չի կրնար տիրապետել երկրին։ Այս պատճառաւ ալ վրէժը կը լուծէ ժողովուրդէն։ Կը ռմբակոծէ անպաշտպան գիւղերը, կը բնաջնջէ կիները, ծերերն ու անչափահասները։

Դուք կը լռէք։

Երկրին Հէզարա ժօթ շրջանի բախումներուն, մարտիկները մինչեւ իրենց յետին փամփուշտը պարպելէ ետք անձնատուր եղած էին։ Երեք ամիս առաջ էր։ Ու անմիջապէս ռուս ջոկատներու հրամանատարին հրահանգով բոլորն ալ գնդակահարուեցան։ Պիտի յիշէք։ Այս ձեզ անհանգիստ չըրա՞ւ արդեօք։

Տակաւին անցեալ շաբթու 37 մարտիկներ եւս նոյն ձեւով բնաջնջուեցան։

- Է՜հ, հոն պատերազմական վիճակ կը տիրէ. ի՞նչ ընենք։

Անշուշտ, վիճակէ կը հասկնաք։ Նման սպանութիւններ կատարուած էին նաեւ երբ ձեր զինուորներն ալ ցամաքահանում կատարած էին Ուրֆա, Այնթապ ու մեր վրայ ղրկած էին հայկական ջոկատներ։ Մ՞յդ բոլորն ալ պատերազմական վիճակ էր. ի՞նչ գործ ունէիք դուք իմ Ուրֆայիս, Այնթապիս մէջ։

Որովհետեւ այլ վայրագութիւններու հեղինակը հանդիսացաք դո՛ւք Վիէթնամի, Ալժերիոյ մէջ, ռուսական այս զուլումին ալ որպէս փոխադարձութիւն թերեւս պատրաստ էք լռելու։

Մինչդեռ դուք չէ՞ք որ ձեր յարգանքը մատուցիք «յիշատակ»ին, ահաբեկիչի մը, որ անցած էր դատավարութեան բոլոր հանգրուաններէն ու օրինական տրուեալներու համաձայն մահապատիժի դատապարտուած ու կախաղան հանուած էր։

Դուք որ միակ ահաբեկիչի մը համար որուն յանցանքը ճշդուած էր, ոտքի ելաք, հիմա ինչո՞ւ չէք հետաքրքրուիր ու ի՞նչպէս հանգստօրէն բազմած կը մնաք ձեր բազկաթոռներուն մէջ, երբ անմեղ մարդիկ կը սպաննուին զանգուածաբար։

- «Զըլլայ որ անհամութիւն մը ելլէ, Ռուսիոյ հետ մեր առեւտուրը վնասուի, մեր շահերը պակսին»ի հաշի՞ւ մըն է այս, թէ լոկ գաղափարական փարում մը։

Սակայն երկու պարագային ալ տգեղ ու ամօթ չըլլա՞ր։

Գալով Միջին - Արեւելքի, օրինակի համար Սուրիոյ։

Սուրիոյ բռնապետին՝ Հաֆըզ Ասատի զինուորները ռմբակոծելով չբնաջնջեցի՞ն քաղաքաբնակ ժողովուրդը, որ ապըստամբած էր փոքրամասնութեան ճնշումին, կեղեքումին դէմ։ Հազարաւոր զիակներու դնով ապահովուած այս «յաղթանակ»էն ետք արդեօք դարձեալ «Թո՛ղ իրար ուտեն, ասոնք մահմետական են, մարդ չեն նկատուիր» խորհեցաք, թէ արդեօք չհամարձակեցաք վշտացնել Մոսկուայի խամաճիկ Ասատը։

Ո՛րն ալ ըլլայ պատճառը, դուք որ ձեռքերը արիւնոտ ահաբեկիչի մը համար ոտքի կ՚ելլէք, դո՛ւք, ո՛վ Ֆրանսացի խորհրդարանականներ ի՞նչպէս անտարբեր կը մնաք ի տես հազարաւոր անմեղներու սարսափելի սպանութեան։

Լաւ, սա Չինաստանի մէջ պատահածներուն ի՞նչ պէտք է ըսել.

- Է՜հ, լաւ են չինացի մեր բարեկամները, մանաւանդ հիմա երես դարձուցած են Մաոյէն ալ, սկսած են դրամատէր դառնալ, ի՞նչու վշտացնենք զանոնք։

Ուրեմն, նստած մնացէք ձեր տեղը։

Ինչո՞ւ ձեզ հետաքրքրէ Չինաստանի մէջ «արինալի գործողութեան» ընթացքին «օրինակ» ծառայելու համար հինգ-կամ տասը հազար հոգիի սպանութիւնը։ Անենօք, պոքսէրեան ապստամբութիւններու ընթացքին Փեքին մուտք գործող եւրոպական ուժերու մաս կը կազմէին ֆրանսական զօրաբաժիններ ալ, անշուշտ կը յիշէք։ Իրաւ, ի՞նչ գործ ունէին այդ զօրաբաժինները Փեքին։

Յետոյ, կը պատահի որ Թուրքիոյ մէջ ալ ահաբեկիչ մը կախաղան հանուի, ամէնքդ մէկ ոտքի կը կանգնիք։

Այս ընթացքը տարօրինակ չի՞ թուիր ձեզի։ Նուազագոյն չափով, անյարմար ու անլուրջ չի՞ թուիր։

Սակայն,

- «Սուրիա, Աֆղանիստան, Չինաստան իրենց ներքին հարցերով կը զբաղին, անոնց բան մը ըսել անտեղի է» կ՚ըսէք արդեօք։

Եթէ այդպէս է, ի՞նչպէս յանդգնեցաք միջամտել Թուրքիոյ ներքին խնդիրներուն, ուր մեղապարտ հայրենակից մը ըստ օրէնի դատուած ու պատժուած էր։

Ո՛վ դուք, որ լուռ կը մնաք, երբ ամէն օր աշխարհի զանազան մասերուն մէջ արիւն կը հոսի ու անկարելի ոճիրներ կը գործուին, դո՛ւք, արդեօք Թուրքիան ձեր մէկ գաղթավա՞յրը կը նկատէք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984-ին

ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բ.

ԱՊՐԻԼ

Ֆրանսան միշտ դէմ - յանդիման կը գտնուի իր դժուարութիւններուն: Դիւպրոցական հարցը, այս անգամ հանրային դպրոցին հակազդեցութիւնը վերսայլի համախմբումէն յետոյ, ճարտարարուեստի տագնապը մանաւանդ, Լոռէնի մէջ, համայնավարներու երկդիմի դիրքը, Զատի մէջ Ֆրանսայի ինը զինուորներու մահը ... բայց եւ այնպէս անգամ մը սովորութիւն չըլլալով, Ապրիլ ամիսը ֆրանսահայ գաղութին համար դէպքերով հարուստ եղաւ:

13-էն 16. - Պատմական անկիւնադարձ Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման ճամբուն վրայ: Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը, Փարիզ, Սորպոնի Ռիշըլիէօ ամփիթատրոնին մէջ, նուիրեց նստաշրջան մը Հայերու ցեղասպանութեան: Դատարանին վճիռը եղաւ՝ Ա) Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը յանցաւոր է այս ցեղասպանութեան: Բ) Հայկական ցեղասպանութիւնը նախ միջազգային ոճիր մըն է, որու պատասխանատուութիւնը Թուրք Պետութիւնը պէտք է ստանձնէ: Գ) ՄԱԿ-ը եւ անոր իւրաքանչիւր անդամ իր իրաւունքին մէջ է պահանջելու այս ճանաչումը: Արդ, առաջին անգամ ըլլալով, պաշտօնապէս եւ յստակ կերպով, միջազգային ատեան մը, թէպէտ բարոյական, կ'եզրակացնէ հայկական ցեղասպանութեան իրականութեան վրայ, եւ կը փորձէ շրջել պատմութեան ընթացքը:

24. - Պահանջատիրական տողանցք, հանրաժողով, յարգանքի եւ ոգեկոչման հանդիսութիւններ, պատարագ, հսկում, բոցի արծարծում, ծաղկեպսակներու զետեղում Փարիզէն՝ Մարսէյլ, ֆրանսահայ գաղութը միաձայն ոգիով նշեց Ապրիլեան Եղեռնի 69-րդ տարեդարձը:

29. - Ապրիլեան Յուշարձանի բացում Ալֆորվիլի մէջ, ի ներկայութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի եւ Հանրային Ապահովութեան Ենթանախարար եւ Ալֆորվիլի Քաղաքապետ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի որ կը յայտարարէ՝ ԱՅՍՕՐ ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԻՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ, ՔԱՐԻՆ ՄԷՋ ՆԻ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՅԱՒԵՐԺԱՑՆԵԼՈՎ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՄԵՐ *ՄԷԿ ՈՒ ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ* ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ, ՋԱՐԴԸՒԱԾ ԱՀԱՒՈՐ ԿԵՐՊՈՎ 1915-Ի ԳԱՐՈՒՆԸ, ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ՀՐՈՍԱԿՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ: Անշուշտ Անգարա կը բողոքէ եւ մայրաքաղաքին համալսարանին մէջ կը գումարէ սիմփոզիոմ մը հայկ. անհարեկչութեան շուրջ:

×

ՄԱՅԻՍ

3. - Ոճրափորձ Ալֆորվիլի մէջ: Երեք ռումբեր, որոնցմէ մէկուն թիրախը՝ 1915-ի Ցեղասպանութեան Յուշարձան խաչքարը որ կը վնասուի: Քաոնօ հրապարակին վրայ Թոմթիփ սրճարան - թաղային առջեւ կը պայթի ռումբ մը, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով եւ տասնեակ մը վիրաւոր: Ալֆորվիլի Հայութիւնը միաձայնական ճակատով մը կը յայտնէ իր վրդովումը: Համախմբումներ նախ Փարիզի, ապա՝ գաւառի քաղաքներուն մէջ:

8. - Ողիմպիական: Խորհրդային Միութիւնը չի մասնակցիր Լոս - Անճըլըսի խաղերուն: Մոսկուայի խաղերէն յետոյ, ուր կը բացակայէին Միացեալ - Նահանգները, այնքան ալ անակնկալ մը չէ այս «նիւէթը»: Կը հետեւին արբանեակ երկիրները: Սակայն Չինաստանը ներկայ պիտի ըլլայ:

12. - Պէյրութի մէջ, հայ իւրաւոր մանուկներ կը տողանցեն պահանջելով խաղաղութիւն, սակայն քանի մը ժամ ետք, սաստիկ ռմբակոծութիւններ կը սկսին եւ բախումներ Շիիներու և Բանակին միջեւ կ'ընեն՝ 19 մեռեալ եւ 70 վիրաւոր:

15. - Մահ՝ գրագէտ եւ բանաստեղծ, չարքային համայնավար՝ Ժան Մարսընաքի:

18. - Կրակ կը թափի արեւելեան - Պէյրութ եւ Պուրճ Համուտի Նոր Սիս թաղին մէջ, ծանրօրէն վնասելով Ազիրեան Ակումբը: Տասնեակ հայ զոհեր:

Մայիսի ընթացքին, Վազգէն Ա. կ'այցելէ Արժանթին: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կրթական հաստատութիւնը այցելելով կ'ըսէ դպրոցականներուն. - «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՐԳԵՒԱԾ ՊԱՐՏԷԶԸ ՄԵՐ ԱՅՍ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՉԷՐ, ԱՅԼ՝ ԱՄԲՈՂՋ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»:

×

ՅՈՒՆԻՍ

2. - Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. հովուական շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Հարաւային - Ամերիկայի երեք երկիրներ՝ Արժանթին, Ուրուկուէյ, Պրազիլ կը ժամանէ Փարիզ: Քաղաք Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին եւ Իսի - լէ - Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, Փարիզի Առաջնորդի հաստատում Գիւտ Եպիսկոպոս Նազգաշեանի, ընդունելութիւն Փարիզի Քաղաքապետարանը, ուր՝ Ժաք Շիրաք կը յանձնէ Կաթողիկոսին վերմէյլ մետալը, հանդիպում Գարեգին Բ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հետ եւ հաղորդագրութիւն:

6. - 1944 Յունիս 6 ամէնէն երկար օրուան 40-ամեակը արտակարգ հանդիսութեամբ ոգեկոչուեցաւ Նորմանտիի պատմական վայրերուն վրայ ներկայութեամբ՝ Նախագահ՝ Ռեկընի, Թագուհի՝ Էլիզապէթ Բ.ի, Թագաւոր Պօտուէնի, Նախարարապետ՝ Թրիւտոյի, Պէաթրիքս Թագուհիի, Լիւքսանպուրկի Մեծ Դուքսը Ժան, Նախարարապետ՝ Օլաւ, Նախագահ՝ Ֆրանսուա Միթերան: Մեծ բացակայ մը՝ Է. Քոհլ:

8. - Էնրիքօ Պերլինկուէր, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը կը մեռնի: Եզակի դէմք մը, արդար մը որ սուղի մատնեց կուսակցութենէն անդին ամբողջ երկիր մը:

15. - Համբիկ Սասունեանի ցկեանս բանտարկութիւնը կը հաստատուի դատաւորին կողմէ Լոս - Անճըլըսի դատական կազմը յանցաւոր հռչակած էր Յունուար 18-ին, տեղւոյն Թուրք հիւպատոսը սպաննած ըլլալուն համար (1982. Յունուար 28):

17. - Եւրոպական ընտրութիւնները: Ֆրանսայի մէջ, ընդդիմութիւնը կ'արձանագրէ համեմատական յաջողութիւն մը, ընկերվարականները տեղ - քայլ կ'ընեն, համայնավար կուսակցութիւնը կը շարունակէ իր անկումը եւ մեծ անակնկալ մը՝ Լը Փէնի տասնըմէկ առ հարիւրը: Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, Աշխատաւորականները կը յառաջխաղեն: Գերմանիոյ մէջ, կանաչները հող կը շահին: Իսկ Պերլինկուէր յետ մահու կը յաղթէ, Իտալիոյ մէջ:

20. - Ահաբեկչութիւն: Ոճրափորձ Վիէննայի Թրքական դեսպանատան առջեւ ուր սաստիկ պայթում մը օդը կը հանէ կառք մը, պատճառելով մահը Թրքական առեւտրական կցորդին եւ վիրաւորելով նաեւ եօթը հոգի: Արարքին տէր կ'ըլլայ՝ Հայ Յեղափոխական Բանակը (ԱՌԱ):

20-էն 25. - Նախագահ Ֆրանսուա Միթերան Մոսկուայի մէջ: Տաք - պաղ մթնոլորտ: Տաք - պաղ խօսքեր:

23. - Փարիզ: Ոճրափորձ Հայ Ուսանողական Ոստանին դէմ: Մէկ վիրաւոր եւ նիւթական մեծ վնասներ:

24. - Պաշտպանելու համար դպրոցին ազատութիւնը, մէկ միլիոն ցուցարար Փարիզի մէջ: Մօռուա եւ իր մեծամասնութիւնը դժուար կացութեան մը առջեւ:

27. - Ֆրանսայի Ֆութպոլի խումբը՝ ախոյեան Եւրոպայի: Աւարտականին Ֆրանսա կը յաղթէ Սպանիոյ՝ 2 կէտով 0:

ՀԱՅՐԵՆԱՆՈՒԷՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

ԿԸ ՄԵԾԱՐՈՒԻ

Նոյեմբեր 30ին, Երեւանի Կառլ-Մարքսի Բոլիթեքնիքական Համալսարանի մէջ տօնուած է Ծննդեան 75 եւ ուսուցչական, գիտական ու հանրային գործունէութեան 50-ամեակը Փրոֆ. Վարազդատ Մարտիրոսի Յարութիւնեանի, որ 40 երկար տարիներէ ի վեր անխոնջ վարիչն է այդ համալսարանին ճարտարապետա - շինարարական ֆաքիւլթէին, ուրկէ հասած են տաղանդաւոր ճարտարապետներու քանի մը սերունդներ:

Այդ նորահաս մասնագէտներն են որ տուած արդիական դիմագիծ մը կուտան Երեւանի ու նաեւ ամբողջ Հայաստանի, եւ ի պատիւ իրենց վարժարանին կ'արժէ յիշեցնել թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ան միակն է որուն վկայականը ֆրանսական կառավարութեան կողմէ համազօր հռչակուած է Փարիզի Գեղարուեստական Վարժարանի Ճարտարապետութեան վկայականին հետ:

Վ. Յարութիւնեանի օգտաշատ աշխատանքը չի բնորոշուիր միայն ճարտ. վարժարանի տեսչութեամբ: Ան միաժամանակ վարած է նաեւ հետեւեալ կարեւոր պետական պաշտօնները. -

1945 - 1949-ին եղած է ՍՍՀ. Մինիստրներու Խորհուրդին առընթեր Ճարտարապետութեան Գործերու Վարչութեան պետի առաջին տեղակալ.

1945 - 1951-ին՝ նոյն Վարչութեան Ճարտ. Յուշարձաններու Պահպանութեան Կոմիտէի նախագահ.

1952 - 1953-ին՝ Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Արուեստի Բաժնի վարիչ.

1949 - 1962-ին՝ Ճարտարապետներու Միութեան Վարչութեան քարտուղար եւ նախագահի տեղակալ.

1962 - 1974-ին՝ Ճարտարապետներու Միութեան նախագահ.

1964 - 1978-ին՝ Պատմական Յուշարձաններու Պահպանութեան ընկերութեան Հանրապետական Խորհուրդի Նախագահի տեղակալ, իսկ 1978-էն ի վեր՝ նոյն ընկերութեան նախագահ:

Կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւն տալ այդ ընկերութեան մասին, որ պետական չէ, այլ ժողովրդական և իր մէջ կը համրէ մօտաւորապէս 350.000 անհատական անդամ ու 4000-է աւելի խմբական անդամ: Այսինքն, Հայաստանի բնակչութեան իննէն մէկը անդամ արձանագրուած է, եւ ըլլա՛յ անդամավճարով, ըլլա՛յ աշխատանքով, կը մասնակցի Պատմական Յուշարձաններու պահպանութեան եւ վերականգնման սրբազան գործին:

Ընկերութիւնը ստեղծուած է 1964-ին, նպատակ ունենալով Պետութեան եւ հասարակութեան ջանքերը միացնել, Յուշարձաններու վերականգնման աշխատանքներուն մէջ: Ամէն Հայ, ըլլայ հայրենաբնակ, ըլլայ Սփիւռքաբնակ, կրնայ եւ պարտի անդամագրուիլ այդ ընկերութեան, քանի որ Հայաստանի պատմական

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

ԱՊԱՏԱՆԻ եկեղեցին:

Հարազատ վերարտադրութիւնը մեր Հռիփսիմեանց տաճարին, ճի՛շդ ու ճիշդ: Քարացած մեղեդի մը կարծէք՝ սպիտակ ու մաքուր քարերով կառուցուած այս տաճարը՝ որ քաղաքի գլխաւոր փողոցներէն մէկուն վրայ, շուրջի անկենդան, անապատային, հեւացող լռութեանը մէջ կը հսկէ ի՛նքն ալ լուռ, խորհրդաւոր վեհութիւնով:

Երկու օրուան կարճատեւ այցելութենէ մը ետք, տրտմութիւնո՛վ մըն է որ կը ձգեմ Ապատանը, անապատային տաքին ու փոշիին մէջ թաղուած այս քաղաքը՝ որուն ամբողջ գոյութիւնը կապուած է քարիւղի հսկայ գտարաններուն, որոնք տասնց դադարի կը բանին տիւ եւ գիշեր:

Կոկիկ, բարեկեցիկ գաղութ մը ունինք այնտեղ, իր ազգային կազմակերպութիւններով ու աւելի քան ինը հարիւր երկսեռ աշակերտութիւն մը հաշուող իր տարրական ու բարձրագոյն վարժարանով:

Վարժարանի կողքին, նոյն բակին մէջ է նաեւ եկեղեցին՝ որ հաւաքական ճիգով մը բարձրացուցեր են այնտեղ, հազիւ ասկէ ութ տարի առաջ տակաւին: Ոչ ոք ունեցած է այն ատեն մտահոգութիւնը անոր ճակատագրին: Կառուցեր են զայն այնտեղ, որպէս հարազատ մէկ արտայայտութիւնը հայ հոգիին, ժամանակէն անկախ, ժամանակէն աննուաճ, գիտնալո՛վ հանդերձ՝ թէ հետզհետէ ցանցառնալ սկսող այս գաղութին մէջ, շատ չանցած՝ կրնար մէկ հատիկ Հայ իսկ չմնալ: Ո՞վ պիտի կանգնէր այն ատեն, ո՞վ պիտի գար անոր սրբատաշ խորանին առջեւ ծնրադրելու եւ խօսելու Աստուծոյ հետ Նարեկացիին ու Սուրբ Մեսրոպին լեզուով: Մեր բազմաթիւ տաճարներուն պէս պիտի մնար այս մէկն ալ գուցէ իր մենութեանը մէջ, պատմելու համար գալիք դարերուն այն հրաշալիքին մասին՝ որ հայ հոգին է: Օր մը եթէ նոյնիսկ ոչ մէկ հայ մնար այս քաղաքին մէջ, երկնուղէշ սա կաթուղիկէն պիտի բաւէր վըկայելու համար ապագայ սերունդներուն՝ թէ առենօք Հայեր ապրած էին այստեղ, ապրած, կառուցած ու մեկնած օր մըն ալ, ճիշդ այնպէս ինչպէս ըրած էին դարերով, Իտալիոյ քաղաքներէն մինչեւ Քատիզ եւ մինչեւ հեռաւոր երկիրը Գանդէսի ...

×

Հեռու, շատ հեռու տեղ մը, հնութեան, պատմական անցեալի մը խորհրդաւոր հմայքը ունեցող քաղաք մը եղած է Նոր Ջուղան ինծի համար՝ դեռ պատանի օրերէս: Նոր Ջուղայեցի էր մեր վարժարանին տեսուչ հայր սուրբը այն ատեն: Միակ Նոր Ջուղայեցին ամբողջ մեր երկրին մէջ: Զես գիտեր ուրկէ ուր եկած էր Երուսաղէմ տարիներ առաջ, պատանի մըն ալ ինք, եւ ուխտած՝ նուիրուիլ եկեղեցիին: Անօրինակ հաւատարմութիւն մըն էր իրը իր կոչումին հանդէպ ու անսակարկ նուիրում մը ամէն բանի՝ որ մեր անցեալէն կուգար: Ո՞վ կը համարձակէր մօտենալ Վանքին ձեռագրաց մատենադարանին, որուն դուռին խոշոր բանալին միասին կըպտըտցնէր միշտ, մէջքին կաշիէ գօտիէն կախուած արցակին հետ: Տարբեր էր միւրանակից իր եղբայրներէն եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ վերջ, իր սովորութիւններով ու մըտայնութեամբ: Անցեալէն հասած ամէն մասունք պահելն ու պահպանելը մեծագոյն առաքինութիւններն էին իրեն համար, ինչ փոյթ, եթէ իր շուրջինները հիւանդագին ու ծիծաղելի նկատէին իր կակածամտութիւնն ու անվստահութիւնը:

Ու Ապատանէն Նոր Ջուղայ կ'երթայի հիմա: Ըսած էին, թէ հայօրէն բարախուն, կենսունակ անցեալի մը թանգարանային մէկ ստուերն էր անոր ներկան այսօր:

Իրիկուն է արդէն երբ կը հասնիմ Ամենափրկչեան Վանք:

Տարօրինակ կերպով ժամանակի գիտակցութեան հրաժարող մթնոլորտ մը, շունչ մը ունի հայկական Ջուղան իր Վանքով, Թանգարանով, տաճարներով, «խոճա»ներու հին, նկարազարդուած բընակարաններով եւ մօտաւորապէս եօթը հարիւր հայկական ձեռագիրներով:

(Շար. 1)

յուշարձաններով հետաքրքրուելու պարտականութիւնը կը վիճակի բոլոր Հայերուն:

Այդ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ վերանորոգուած կամ վերաշինուած են աւելի քան 20 յուշարձաններ, ի մէջ այլոց Գնդեվանքի եկեղեցին եւ Գաւիթը, Արենիի, Ալայաղի Զորաց եւ Ս. Կարապետ, Բջնիի Ս. Սարգիս, Ջուխտակ վանքի, Մաքրավանքի, Ոսկեպարի եւ Ամբերդի եկեղեցիները, եւայլն:

Փրոֆ. Վ. Յարութիւնեանի ղեկավարութեամբ ճարտ. վարժարանի մէջ ստեղծուած է «Յուշարձաններու Վերականգման» մասնագիտութեան ճիւղ մը, ուր կը պատրաստուին վերաշինող որակաւոր մասնագէտ ճարտարապետներ:

Մեծ եղած է իր դերը, հայ ժողովուրդի ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան եւ ծանօթացման մարզին մէջ: Ստորագրած է հարիւրաւոր յօդուածներ եւ հեղինակած՝ 10-է աւելի մենագրութիւններ, որոնցմէ կ՚արժէ յիշել. «Դուինի 5-7-րդ Դարու Ճարտ. Յուշարձանները», «Հայ Ճարտարապետութեան Յուշարձաններ» (ռուսերէն, Ս. Ա. Սաֆարեանի հետ), «Միջնադարեան Հայաստանի Քարաւանատներն ու Կամուրջները», «Անի Քաղաքը» (հայերէն եւ ռուսերէն), «Հայկական Յուշարձաններ» (Մ. Ա. Հասրաթեանի հետ - Պէյրութ) եւայլն:

Իր գրչին կը պարտինք նաեւ ռուսերէն լիակատար թարգմանութիւնը Ստրի-կովսկիի համբաւաւոր՝

«Die Baukunst Armenier und Europa» կոթողային երկասիրութեան, որ կը բացակայէ հրատարակութեան:

Շատ է բնդարձակ հանրային գործունէութեան դաշտը փրոֆ. Վ. Յարութիւնեանի: Ան անդամ է «Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի» վարչութեան, «Արտասահմանեան Երկիրներու Հետ Մշակութային Կապերու Ընկերութեան», «Գիտելիք» ընկերութեան քաղաքային վարչութեան, էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի առընթեր ճարտարապետներու Յանձնախումբի նախագահ, եւայլն:

Փրոֆ. Վ. Յարութիւնեան ծնած ըլլալով 1909-ին Վանի մէջ, մանուկ հասակէն ճանչցած է արհաւիրքը Եղեռնի ու գաղթի: Որբանոցներու կեանքէն անցնելով փողոցները կօշիկ ներկելու եւ ջուր ծախելու դաժան հարկադրանքին, կրցած է վերապրիլ ու միջնակարգ ուսում տեսնել Թիֆլիսի մէջ, ապա ընդունուելով Երեւանի ճարտարապետական վարժարանը, զոր աւարտած է 1937-ին, գերազանց վկայականով:

Փրոֆ. Վ. Յարութիւնեան կը պատկանի ընտանիքին այն հայ գիտնականներուն, որոնք իրենց հայրենանուէր անսակարկ գործունէութեամբ նպաստեցին հայրենիքի վերակառուցման, գիտականացման ու արդիականացման: Գիտակից՝ թէ ժողովուրդի մը ապագային համար իմացական լոյսն է հարկաւոր, քան թէ նիւթական լիքը, անոնք պատրաստեցին գիտնականներու եւ արուեստագէտներու ամուր սերունդ մը, որ գրաւականն է հայրենիքի ապագային:

Նիս ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՆՏՈՆԻ «Քէնզինկթըն» գրադարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 1-ին, ոգեկոչուած է Յովհաննէս Շիրազ, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մշակութային Յանձնախումբին: Հանդիսավարը՝ Մանուէլ Քէօշկէրեան, տուած է Յովհաննէս Շիրազի կենսագրականը եւ անդրադարձած անոր քերթողութեան հաղորդականութեան: Արտասանուած են ողբացեալ բանաստեղծէն գործեր: Վերլուծուած է Շիրազի վաստակը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է նաեւ «Արարատ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Որբերեանի: Ապա, խօսք առած է այցելութեամբ Լոնտոն գտնուող հայրենի ծանօթ երաժիշտ Էդգար Յովհաննիսեան, անդրադառնալով Հայաստանի զարգացումին. իսկ դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան մեկնաբանած է Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բաբաջանեանէն գործեր: Փակման խօսքը արտասանած է Կարպիս Եսայեան:

×

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ, Դեկտեմբեր 24-ին, Պագըրգիւղի գերեզմանատան մօտերը՝ ամայի վայր մը, սպաննուած գտնուած է ծերունազարդ Վարդավառ Քէօսէտաղ: Դեկտեմբեր 19-էն ի վեր տուն չվերադառնալով ընտանիքը դիմած է ոստիկանութեան եւ շաբաթ մը ետք կարելի եղած է գտնել հետքը թերաւարտ այն շէնքին մօտ, զոր կառուցած է ողբացեալը: Բնիկ Սեբաստացի, Վարդավառ Քէօսէտաղ եղած է Պոլսոյ հայ համայնքի գործօն եւ սիրուած անդամներէն մին: Տարիներ ծառայած է Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին՝ որպէս հոգաբարձու: Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է քանի մը կասկածելիներ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Հրաչ Երուանդ» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին, տեղի ունեցած է Հայ Իրաւանց Խորհուրդին կազմակերպած եբիտասարդական սեմինարը: Գլխաւոր զեկուցաբերը՝ Արայ Գալայճեան, ներկայացնելէ ետք Հայկ. Հարցին պատմականը, անդրադարձած է ներկայ կացութեան:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Հէմըրսմիթ Թաունհոլ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին, նշուած է Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը: Յայտագիրը վարած է Յակոբ Փալամուտեան: Առաջին բանախօսը՝ Կարպիս Եսայեան, ներկայացուցած է «Համամարդկայինը Վարուժանի բանաստեղծութեան մէջ» նիւթը. երկրորդ բանախօսը՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան, անդրադարձած է Վարուժանի բազմակողմանի տաղանդին եւ անոր միջազգային արժէքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի «Ս. Լէյլէկեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, տեղի ունեցած է երգի ու պարի փառատօն մը, կազմակերպութեամբ Երիտ. Միութեան «Արմենիա» համոյթին: Մեկնաբանուած են հայկական ժողովրդական պարեր, երգեր, մէջընդմէջ արտասանելով նաեւ քերթուածներ հայ բանաստեղծներէ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 5-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, որ մաս կը կազմէ Օգն. Խաչի Դաստիարակչական Յանձնախումբի կազմակերպած շարքին: Դասախօսած է Գեղանի Էթիեմեզեան՝ «Անհատին դաստիարակութիւնը» նիւթին շուրջ: Ան անդրադառնալէ ետք հին ու նոր ժամանակներուն տրուած դաստիարակչական կերպերուն եւ իրագուած դրութիւններուն, շեշտը դրած է ազգային դաստիարակութեան վրայ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 9-ին եւ 10-ին, ներկայացուած է Գէորգ Էմինի «Յաւերժի ճամբորդը» գրութեան բեմականացումը, Մոնթէվիտէոյի Համազգայինի պարախումբին եւ նուագախումբին կողմէ: Գրութեան մէջ, զոր բեմականացուցած է Յարութիւն Պէննէեան, Հայաստան գիմառնաբար կը խօսի կամ կը պատասխանէ անծանօթի մը հարցումներուն, երկխօսութեան ճամբով պարզելով ամբողջ իր պատմութիւնը՝ Հայկ Նահապետէն մինչեւ մեր օրերը: Ներկայացման արտասանութեամբ մասնակցած են Յարութիւն Պէննէեան, Արմենուհի Շէհէրլըեան, Իզապէլ Վարդանեան եւ Յովհաննէս Մուրատեան:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Բագրամեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 30-ին, տօնուած է Թեհրանի Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան հիմնադրութեան քառասնամեակը: Բացումը կատարած է Էմիլ Մարգարեան: Բանախօսած է Յակոբ Կարապենց (Ռաշինկթընէն), անդրադառնալով Միութեան գործունէութեան ու դերին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Զէյթուն» թաղամասի «Սուքիասեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած հայ ժողովուրդի նորագոյն պատմութեան: Բանախօսած է Սերոժ Սուքիասեան. ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Նոյեմբեր 11-ին, ներկայացուած է Գրիգոր Տէր - Գրիգորեանի «Թուչնիկը վանդակին մէջ» թատերախաղը, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Ուիլեըմ Սարոյեան» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Սելմա Քէքլիկեանի:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը յայտնէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Սանուց Միութիւններուն, ինչպէս նաեւ անհատ Մելգոնեանցիներուն, թէ ստեղծած է յատուկ քարտուղարութիւն՝ Հաստատութեան եւ անոր նախկին սան - սանուհիներուն միջեւ կապերը առաւել եւս սերտացնելու նպատակով: Կազմուած է նաեւ Յոբելենական Կեդրոնական Մարմին մը՝ այժմէն նախապատրաստելու եւ արժանավայել շուքով նշելու համար Հաստատութեան 60-ամեակը՝ 1986-ի գարնան, Մելգոնեանի եւ Սփիւռքի այլ գաղութներուն, ինչպէս նաեւ Մայր Հայրենիքի մէջ:

Յաջորդական հաղորդագրութիւններով՝ Ձեզ տեղեակ պիտի պահենք կատարուող աշխատանքներուն: Մելգոնեանցիներ թող բարի ըլլան կապ հաստատել հետեւեալ հասցէով.-

Board of Management,
Melkonian Educ. Institute,
P.O.Box 1907,
NICOSIA — CYPRUS.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Նիկոսիա,

1984, Դեկտեմբեր 1

Յ. Գ. - Արտասահմանի հայ մամուլէն կը խնդրուի արտատպել:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ես հարցրի Սառայից, թէ իմ բացակայութեան միջոցում ի՞նչեր էին պատահել մեր տանը: Նա սարսափելի գոյներով նկարագրեց այն բոլոր տանջանքները, որ կրել էր մայրս տեղային պարսիկ պաշտօնատարների, ֆէրրաշների եւ սարվազների ձեռքից: Պատմեց, թէ ամէն օր գալիս էին, մօրս ասում էին, ո՞ւր է որդիդ, կա՛մ որդուդ պիտի տաս մեր ձեռքը, կա՛մ այնքան փող պիտի տաս մեզ, որ քեզ ժամանակ տանք, մինչեւ որդուդ գտնես: Եւ այսպէս ամէն անգամ «գուլլուղ» եւ «ռուշուաթ» էին առնում, յետոյ գնում էին: Մայրս փող չունէր, որ տար եւ ազատուէր: Սառայի հայրը գնում էր, նրանց փող էր տալիս եւ ճանապարհ էր դնում: Քոյրերս միշտ Սառայենց տանը թաքնուած էին լինում, երբ նրանք գալիս էին. մայրս չէր ուզում, որ ֆէրրաշները նրանց երեսը տեսնեն: Այսպիսի շատ բաներ պատմեց ինձ Սառան, իմ սիրտը կտոր կտոր էր լինում այդ բոլորը լսելու ժամանակ: Եթէ ես մի որեւիցէ յանցանք էի գործել, թող պատժէին ինձ: Ի՞նչով էր մեղաւոր մայրս, ի՞նչով էին մեղաւոր քոյրերս, բարեկամներս: Բայց դա մեր երկրի կարգն էր, կորածի, մեռածի յանցանքների համար մնացածներին պատժել...

Լոյսը սկսել էր բացուել. լսելի եղաւ գիւղական ժամատան կոչնակի ձայնը: Այլեւս Սառայի մօտ երկար մնալ անկարելի էր. շուտով նրա հայրը կ՚իջնէր կտուրից, կը լուացուէր, որ եկեղեցի գնայ աղօթելու: Սառան չէր ցանկանում, որ իր հայրը մեզ միասին նստած տեսնէր: Զարմանալի բան է սովորութիւնը: Սառան իմ նշանածն էր, քանի տարի էր, որ մայրս նազելի աղջկան նշանել էր ինձ համար որպէս հարսնացու: Բայց մենք իրաւունք չունէինք միմեանց հետ տեսնուելու, միմեանց հետ խօսելու, մինչեւ այն օրը, քանի որ դեռ քահանան Աստուծոյ սեղանի առջեւ չէր ասե՛լ թէ նա իմ կինն է, իսկ ես նրա ամուսինը: Եւ մեր երկրում խիստ սրբութեամբ էր պահպանւում այդ կարգը:

Ժամատան բարձրութիւնից լսելի եղաւ կոչնակի երկրորդ անգամի զարկը: Ամբողջ Սալրան այժմ ոտքի վրայ էր: Ծերունիները, պառաւները պիտի գնային ժամ աղօթելու. իսկ աւելի մանկահասակները պիտի գնային դէպի մշակութեան դաշտերը գործելու:

Մեր տունը Սառայենց տնից բաժնուած էր մի ցած միջնապարիսպով միայն: Այդ միջնապարիսպը գիշերային մթութեան ժամանակ, շատ անգամ եղել էր մի խորհրդապահ վկայ իմ եւ Սառայի տեսութիւնների: Նա կանգնած իրանց բակի կողմից, ես կանգնած մեր բակի կողմից, իսկ մեր մէջտեղում միջնապարիսպը, ամբողջ ժամերով խօսում էինք, խօսում ու չէինք կշտանում: Իսկ այժմ: - Այժմ ես փախչում էի Սառայից, որպէս մի յանցաւոր, որ արժան չէր նրա սէրին:

Սառային դեռ յայտնի չէին իմ վարպետի արհեստանոցում պատահած անցքի մանրամասնութիւնները. նա դեռ չգիտէր, թէ ի՞նչ պատճառով ոստիկանութիւնը որոնում էր ինձ, նա միայն մի բան էր լսել, թէ ես «գողերի հետ եմ ապրում»: ... Այդ մասին նա մի քանի րոպէ առաջ հարցրեց ինձանից, իսկ ես նրա հարցը թողեցի առանց պատասխանի: Ամօթը խեղդում էր ինձ. ի՞նչ վատ բան է գողութիւնը ... Սառան էլ ինձ չի սիրի, մտածում էի ես, նա բարի աղջիկ է, նա գողին չի սիրի...:

Երբ ես կանգնեցայ, պատրաստւում էի բաժանուել Սառայից, հարցրեց նա.

Դու գարձեալ նրանց մօտ ես գնում:

Ում մօտ:

Այն գողերի մօտ...:

Եթէ դու գիտենայիր, Սառա, թէ ինչ տեսակ տղերք են նրանք, դու երբեք ինձ չէիր մեղադրի, որ ես անցուցի նրանց հետ մի քանի ամիսներ: Նրանք այնքան սիրելի տղերք են, որ եթէ դու տեսնելու լինէիր նրանց, ինքդ էլ կը սկսէիր սիրել - Նրանք վատ տղերք չեն, Սառա, եւ ես ցաւում եմ, որ հանգամանքները բաժանեցին ինձ նրանցից...

Նա, կարծես թէ, հանգստացաւ:

- Հաւատում եմ քո խօսքերին, ասաց նա: Բայց հիմա ուր ես գնում:

- Գնում եմ մօրս մօտ:

(Տար. 21)

Այրի Տիկին Վարսենիկ Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մակարեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նոտարեան եւ զաւակները, Պ. Վարդան Կակոյեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, տատիին, աներհօր՝

ԱՐՇԱԿ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 6-ին, 94 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունուար 9, ժամը 10·30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Անի Հոկ (ծնեալ Տէր-Պօղոսեան) եւ զաւակները, Ալպրիք եւ Անի Տէր-Պօղոսեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՌԵԲԵԿԱ ՏԷՐ-ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Փափազեան)

մահը:

Ողբացեալին յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 13, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան 1000 Ֆ.:

×

Տիկին Ազնիւ Թորոսեան 100 Ֆ.:

×

Պ. Արամ Պետրոսեան 50 Ֆ.:

×

Պ. Կարպիս Ջրբաշեան 1000 Ֆ. «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի:

×

ՎԱԼԱՆՍ.- Ա. Տէր Սարգիսեան 100 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

Մոնիք Լալայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի (Մարսէյլ):

×

Տիկին Պարոնեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Ֆօրլանիի (Փարիզ 18րդ)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կաղանդ Խաչի Եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի. մասնակցութեամբ աւելի քան 100 աշակերտներու: Պար, արտասանութիւն, երգ ու թատրոն: Կիրակի օր, Յունուար 13-ին ժամը 15-ին քաղաքի օտիթորիոմի մէջ՝ 11 - 13 rue Taine, Թաքն Խաչ: Ներկայ գտնուեցէք քաջալերելու մանուկներն ու դպրոցի ուսուցչուհիներն ու պատասխանատուները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Հանի Սողոմէ Սօլաքեանի (ծնեալ՝ Պէրպէրեան) մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Գալընպաճեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նուպար Սարօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մարգարեան 50-ական Ֆ. Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, Տիկին Եպրուհի Թուրքէն Պէրպէրեան եկեղեցւոյս եւ Հայ Դատի Յանձնախումբին 50-ական Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Խաչի մասնաճիւղը 100 Ֆ. ստացած է Տիկին Էլիզ Շահինեանէ փոխան ծաղիկի Տիկին Գալիքեանի մահուան առթիւ: Հանգստեան Տուները այցելութեան առթիւ ալ շնորհակալութեամբ ընդունած է.- Տիկին Աշիկեանէ 100 Ֆ., Տիկին Ծրնտոյեանէ 100 Ֆ., Տիկին Գալյճեանէ 150 Ֆ., Տիկին Շահինեանէ 210 Ֆ. եւ Տիկին Պաղտասարեանէ 300 Ֆ. (այս վերջինը բանտարկեալներուն յատկացուելու համար):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը՝ Սեդա Սէրէնկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Օր. Եւա Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին եւ իր հարազատներուն՝

ԱՐԱՔՍԻ և ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

×

Այս առթիւ Օր. Եւա Մկրտիչեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի (13 Յունուար) - Ը. օր Ծննդեան: Տօն Անուանակոչութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 10-ին՝ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրինէէքը կը կատարուի:

Երկուշաբթի, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին: Այսօր Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ անուան տօնն է:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու վերջաւորութեան Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ Ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներուն համար:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական երկօրեայ դպրոցի, Ամանորի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 12, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը:

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Խաչիկ Երլմազեանի:

Արտասանութիւններ, երգ եւ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ: Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ իր բերած նուէրները, ուրախացնելով մեր փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին Սէն - Ժէռոմի եւ շրջակայքի բոլոր Թաղեցիները եւ ծնողքները անխտիր:

Կը հրամցուի թէյ եւ կարկանդակ Սէն - Ժէռոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբը Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Դաւիթեան դպրոցի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15-էն սկսեալ Վալանսի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ Շրջ. Հայութիւնը քաջալերելու համար դպրոցի աշակերտութիւնը:

×

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէ ետք, ժամը 15·30-ին տեղի կ'ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Թաղիս հայկական դպրոցի Նոր Տարուան աշակերտական Կաղանդի հանդէսը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

J.A.S. : 3, rue de l'Acacia, Palanque
13015 Marseille

Արդ՝ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները եւ կրթասէր ընտանիքները վայելելու փոքրիկներու արտասանութիւնները եւ երգերը եւ քաջալերելու մեր մատաղ սերունդի հայկական դպրոցը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական Մանուկներու Օրը՝

Կիրակի 13 Յունուար, ժամը 15-ին

9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանը՝

SALLE ROSSINO, Rue DROUOT, PARIS 9ème

Ճոխ յայտագիր. - երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Խամաճիկներու ծանօթ խումբի մը մասնակցութիւն:

Հրաւիրուած են բոլոր վարժարաններու աշակերտները եւ երախաները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը, Մանուկներու Օրուան աւանդական տօնակատարութեան, Կիրակի, Յունուար 13-ին, ժամը 15-ին, Սէն - Մառթէն տ'Հէռի Սալ տէ Ֆէթը: Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ բոլոր ներկայ մանուկները:

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան, Լիոնի մէջ Մանուկները Օրը կը տօնուի Կիրակի, Յունուար 13, կէս օրէ վերջ ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

40, Rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:

ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Շաբաթ 12 եւ Կիրակի Յունուար 13-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում կը կատարուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին.-

- Քահանայական կոչման արարողութիւն

Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6-ին:

- Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում՝

Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

որ պատարագի ընթացքին Ամուսնացեալ քահանայ պիտի ձեռնադրէ եւ օծէ՝

Յովսէփ Աւագ Սարկաւագ Պալըգեան-ը

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Հայ Եկեղեցւոյ բացառիկ այս արարողութեան, եւ աղօթել Աստուծոյ եւ Եկեղեցւոյ ծառայութեան կոչուած այս ընծայեալին համար, որպէսզի ան ըլլայ «մշակ առանց ամօթոյ»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Առաքել Թուֆաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ. - Պ. Արմենակ Քէչիչեանէ 500 Ֆ. Լիոնի Հայկազեան դպրոցին, Օր. Նոյեմի Սիւզմէճեան եւ Տիկին Մընաեան (Վիէնէն) 200-ական Ֆ. եկեղեցւոյ, Տիկին Սիւզմէճեան 150 Ֆ. եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Աճէմեան իրենց ամուսնութեան 50-րդ տարեդարձին առթիւ 500 Ֆ. Եկեղեցւոյ:

UCCAI

L'UNION COMPATRIOTIQUE ET CULTURELLE DES ARMENIENS D'ISTAMBOUL

vous invite à assister le Samedi 26 Janvier à 20h30 à une conférence salle Arzrouni TCHERPACHIAN au Centre Culturel de la Cathédrale arménienne

339, Avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

sous la présidence et avec la collaboration de

Monseigneur Hagop VARTANIAN

l'Ecrivain-poète Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN présentera ses œuvres.

(entrée libre)

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք. մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել, - առտուները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Կիրակի, Յունուար 13, Ս. Ծնունդի եւ Աստուածայայտնութեան, պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ

Կեդրոնի

ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 10·15ին հայրապետական պատարագ կը մատուցուի Վերափոխման Աստուածածնայ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ:

26, rue Sibié, 13001 Marseille

Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ.-

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Առաքելական Էկզարք Ֆրանսայի)

Յաւարտ պատարագի. նորակառոյց եւ ժողովրդապետական կեդրոնի հիմնաքարի օրհնութիւն:

Կը խնդրուի ազգայիններէն եւ հաւատացեալներէն ներկայս ընդունիլ իբրեւ հրաւէր:

EXPOSITION DE PEINTURE

HAGOP HAGOPIAN

PAYSAGES D'ARMENIE

du 30 novembre 1984 au 9 février 1985

GALERIE G. BASMADJIAN

90 Bd. Raspail — 75006 Paris

Tél. : 222 - 00 - 97

ouvert du mardi au samedi de 11h à 19h

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

GALERIE TAMÉNAGA

18, Avenue Matignon — PARIS 8e

CARZOU

" 100 PETITS FORMATS "

DU 28 NOVEMBRE AU 19 JANVIER

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
10

JEUDI
10 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.873

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.873

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2 / 4)

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՎԻՊԱԿԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Ամանոր լաւ տրամադրութեամբ դիմաւորած է բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեան: Երեւանի մէջ լոյս տեսած է անոր «Ոսկէ ամպ» ինքնակենսագրական վիպակը: Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ նաեւ այդ գիրքին շարունակութիւնը՝ «Վիպակ պատերազմի մասին» խորագրով: Հեղինակը տպագրութեան պատրաստած է նաեւ բանաստեղծներու իր նոր հաւաքածոն: Հրաչեայ Յովհաննիսեանի տունը՝ ամէնէն Թանկագին մասունքներու եւ յիշատակի առարկաներու կողքին, կը գտնուի պատերազմի բոցերուն մէջ խանձուած զինուորական սաղաւարտ: Բ. Աշխարհամարտի ճամբով անցած բանաստեղծին համար մանաւոր արժէք կը ներկայացնեն խաղաղութիւնը, կեանքը, մարդոց եղբայրութիւնն ու երջանկութիւնը: Այս է պատճառը, որ այդ թեմաները կարեւոր տեղ կը գրաւեն անոր ստեղծագործութեան մէջ եւ կարմիր թելի պէս կ'անցնին անոր «Հայրական երգ», «Վայրի վարդ», «Մովի լուսթինը» հաւաքածոներուն մէջէն, որոնք լոյս տեսած են Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու շատ մը լեզուներով: Հրաչեայ Յովհաննիսեան քառասնամեայ վաստակ մը ունի հայ գրականութեան մէջ: Յիշենք որ անցնող տարին արդասաբեր եղաւ նաեւ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի զաւկին՝ մանաստեղծ Դաւիթ Յովհաննէսի համար, որ արժանացաւ Հայաստանի կոմերիտմիութեան մրցանակին: Վերջերս Մոսկուայի մէջ լոյս տեսաւ Դաւիթ Յովհաննէսի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն:

×

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

Երեւանի մէջ, յատուկ հանդիսութեան մը ընթացքին, Հայաստանի նախագահ՝ Բաբկէն Սարկիսով, Գոհար Գասպարեանի յանձնած է Լենինի շքանշանը, զոր շնորհած էր իրեն Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը: Մեկնարանական բարձր արուեստով օժտուած երգչուհին 35 տարուան վաստակ մը ունի հայկական օփերային մէջ: Նոյն օրը, Բաբկէն Սարկիսով պատուոյ գիրեր յանձնած է Երեւանի Օփերայի տնօրէն Յովհաննէս Չէքիջեանի եւ խումբ մը արուեստագէտներու եւ աշխատողներու:

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԳԱԼՈՒՍՏՈՎԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊԱՔՈՒ

Պաքուի Ֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Անդրկովկասի մրցումներու դափնեկիր Ալեքսանդր Գալուստովի երգահանդէսը: Յայտագրին մաս կազմած են Հենտըլէն, Մոցարթէն, Շումանէն, Շուպերթէն, Ռոսինիէն, Վէրտիէն, Վակներէն երգեր ու ռոմանսներ, ինչպէս նաեւ գործեր Գլինկայէն և Չայկովսկիէն: Մեծ յաջողութեամբ մեկնաբանուած է Ալ. Սպենդիարեանի «Ալ վարդ»ը: Ալեքսանդր Գալուստով 15 տարի է, որ իբրեւ մեներգիչ կ'աշխատի Ազրպէյջանի պետական Ֆիլհարմոնիայի մէջ: 1965-ին ընդունուած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը, զոր աւարտելով 1969-ին՝ նոյն տարին, արժանացած է Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու երաժիշտ - մեկնաբաններու մրցումի դափնեկիրի կոչումին: Այնուհետեւ Գալուստով իր երաժշտական կրթութիւնը շարունակած է Լենինգրադի պետական երաժշտանոցը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՃԱՄԲԱՆ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ԳՐՈՄԻԿՕ - ՇՈՒԼՑ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԵԿԱՆ

14 ժամ խօսակցութենէ ետք, երկու մեծերու Արտաքին նախարարները յաջողեցան տաք մթնոլորտ մը ստեղծել սառած քաղաքի մը մէջ եւ այն համաձայնութեան եկան՝ որ պիտի համաձայնին, աւելի ուշ: Արդարեւ Գրոմիկօ եւ Շուլց «պատմական» որակուած որոշում մը տուին, այսինքն որոշեցին վերսկսիլ իրենց բանակցութիւնները, նախ՝ անջրպետի եւ հիւլէական զէնքերու շուրջ, ապա՝ ռազմական, ցամաքային: Այս յետագայ բանակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ իրական համաձայնութեանց յանգիլ, որոնք կոչուած են արգելք հանդիսանալու զինարշաւի մը անջրպետին մէջ, զեղչելու հիւլէական զինամթերքը եւ ամրապնդելու ռազմագիտական կայունութիւնը: Բանակցութիւնները պիտի տարուին իւրաքանչիւր երկրի կողմէ երեքական յանձնախումբերով: Այս կարգադրութեանց առնչութեամբ հաստարակաց զեկոյց մը հրապարակուած է, ուր կը շեշտուի թէ տարակարծութիւնները մէկ կողմ կը դրուին, նպատակ ունենալով - «Կանխել զինարշաւը անջրպետին մէջ եւ անոր վերջ դնել՝ երկրին վրայ»:

Մինչեւ մէկ ամիս պիտի յայտարարուին նաեւ նոր բանակցութեանց թուականն ու վայրը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՂԹԱՆՔ

—×—

Բարեկամուհի մը անցեալները կը գանգատէր մօտեցող Նոր Տարիէն:

- Մարդուս կեանքին բնականոն գնացքը խանգարող բան մը, արդէլք մը կայ կարծես Կաղանդ կոչուած տօնական օրուան մէջ, կ'ըսէր: Կեղծ խրախճանքի պատրաստութիւններ, մէկզմէկու նուէրներ ապահովելու, պատրաստութիւններ, շնորհաւորական բացիկներ ղրկելու ստիպողութիւններ, խնջոյքներ: Եւ այս բոլորը՝ իրականութեան մէջ, ողջունելու համար բան մը որ տխուր է. կորսուած տարին:

Մինչդեռ մեր Վահան Թէքէեան բանաստեղծը, գրագիտուհի Անայիսին (Եւփիմէ Աւետիսեան) ուղղեալ 1934 Յունուար 2 թուակիր իր նամակին մէջ սապէս կը գրէր Փարիզէն.

«Սիրելի Տիկին Անայիս,

Ընդունեցէք ջերմ շնորհաւորութիւններուս հետ նաեւ Նոր Տարիի սրտագին մաղթանքներս: Ո՜վ գիտէ, եթէ կրնանք կեանքին վրայ մեր հաւասարակշռութիւնը մերձաւորապէս պահել, գայն կը պարտինք թերեւս մեր ուժը աւելցնող կամ մեզի ի նպաստ միջամտող մաղթանքներու ուժին»:

Մաղթանքները ունի՞ն այդ ուժը:

×

Ես ինծի կը կրկնեմ սա հարցումը. մաղթանքները իրապէս ուժ մը ունի՞ն մեր վրայ: Կամ մենք ուժ մը ունի՞նք մեր մաղթանքներուն վրայ:

Օր մը դառնօրէն ներքին ժպիտ մը ունեցած էի, երբ բարեկամներէս մէկը տառապող մահամերձի մը սնարքն բաժնուելու ատեն, բան մը ըսած ըլլալու համար, բերնէն անճարակօրէն փախցուցած էր հետեւեալ խօսքը.

- Քեզի երկար կեանք կը մաղթեմ:

Երբեք չեմ մոռնար յատին իմաստակէբի մը սա մտածումը.

- Ի՞նչ չարութիւն կրնանք մաղթել աւագահ մարդու մը, եթէ ոչ երկար կեանք:

×

Մաղթանքները խորհրդաւոր ուժ մը ունին թերեւս մեր վրայ այն ատեն միայն, երբ գիտենք ճիշդ բանը մաղթել մեզի կամ մեր դիմացինին, եւ վերջն ալ հաւատք դնել այդ մաղթանքին մէջ:

Օ՛, այդ սին ու անհաւատ մաղթանքները, որոնք բիւրաւոր շրթներու վրայէն մէկզմէկու կը փոխանցուին Տօնական Օրերու սովորամոլութեամբ: Կ'ըսենք ու մենք իսկ չենք հաւատար: Կ'ըսենք ու մենք իսկ չենք լսեր: Գունաւոր զեղեցիկ բացիկներու վրայ գիրի կը վերածենք զանոնք ու հեռաւոր ափեր կը ղրկենք առանց գիտնալու թէ ինչ կը գրենք: Ու պատրաստ կը գնենք տպագրուած ինչ-ինչ մաղթանքներ, որոնց տակ մեր ստորագրութիւնը կ'աւելցնենք առանց նոյն-իսկ այդ մաղթանքը կարդալու:

Ես ինծի կ'ըսեմ. Կաղանդ գիշերով դրբէջը առնեմ ու մի առ մի բանալով սիրելի բարեկամներուս հասցէները, գրեմ անոնց թէ այս գիշեր կը յիշեմ զիրենք: Կը յիշեմ զանոնք ու կը սիրեմ զիրենք: Հազար անգամ աւելի ուրախութիւն չե՞մ պատճառեր անոնց, քան ինչ որ պիտի պատճառէր եթէ միմիայն մեքենաբար շնորհաւորէի անոնց Նոր Տարին:

Օր մը ծերունի մայր մը կը գանգատէր իր բախտէն:

- Ահ, կ'ըսէր, երանի թէ զաւակս քովս ըլլար: Փոխանակ հեռուէն այսքան ջերմ, կարօտալից ու սրտագին մաղթանքներ ղրկելու, քովս ըլլար ու ամէն օր հայհոյէր ինծի:

×

Քիչ առաջ, մայր պողոտայէն անցնելու ատեն, պահ մը կանգ առի շրջուն վաճառորդի մը դիմաց, որ շնորհաւորական քարթեր կը ծախէր: Հարիւրաւոր, հազարաւոր քարթեր կախած էր տախտակի մը վրայ, պրկուած կարգ-կարգ առասաններէ: Գոյներու ու պատկերներու խրախճանք մը: Ծնունդի չողչողուն ծառեր, ծաղիկներ, ոսկեզօծ աստղեր: Բոլորին տակ շնորհաւորական մաղթանքներ: Մաղթանքներ, մաղթանքներ, մաղթանքներ, որոնք կը ծփան օդին մէջ, կարծես աչք քթթելով անցորդներու, յաճախորդ փնտռելով, մէկու մը ուղղուիլ, մէկու մը պատկանիլ ուզելով:

Նայեցայ անոնց: Ո՞վ պիտի առնէր սա մէկը, կամ սա միւսը, եւ որո՞ւ պիտի ղրկէր զայն: Որո՞ւն տունէն ներս պիտի սահէին սա մաղթանքները քանի մը օր վերջ, սրտի մը վրայ սեղմուելու կամ կարդացուած իսկ զամբիղ նետուելու համար:

Մաղթանքները կը ծփային օդին մէջ երբ շարունակեցի ճամբաս: Անոնք քանի մը օր եւս պիտի ծփան օդին մէջ կամ սրտերու խորը, ու անկէ վերջ պիտի ըսպասեն ուրիշ Նոր Տարիի մը:

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Փափանտրէուի կառավարութիւնը վաւերացուց պաշտպանութեան քաղաքականութիւն մը, որ պաշտօնապէս Թուրքիան աւելի քան Խորհ. Միութիւնը կը նկատէ իբրեւ գլխաւոր սպառնալիք Յունաստանի համար: Թուրքիոյ անունը չտալով հանդերձ, Յունաստանի կառավարութիւնը յայտարարած է անցեալ ամիս, որ պաշտպանութեան նոր քաղաքականութեան մը կիրարկումին համաձայն, զինեալ ուժերը կը համախմբուին դէպի Թուրքիա նախընտրաբար՝ Պուլկարիայէն:

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյին տնօրէնութիւնը որոշեց բաց թողուլ բոլոր կայարանները բնակարանէ զուրկ դժբախտներու կամ դատարկապորտներու համար: Սէ - Ժէ - Թէ-ն այնքան խանդավառ չէ այս կարգադրութենէն եւ կը պահանջէ որ երաշխաւորուի ապահովութիւնը: Ցուրտին պատճառաւ տրուած այս որոշումէն զատ, բարեսիրական բոլոր մարմինները ջանք կը թափեն որպէսզի ոչ ոք փողոցը մնայ: Ֆրանսայի մէջ, 27 հոգի մեռած է, ինչ որ Եւրոպայի երկիրներուն բազդատմամբ մրցանիշ մըն է: Եւրոպական բոլոր երկիրներէն ամէնէն աւելի անակընկալի եկած է Իտալիան եւ ժողովուրդը շատ դժգոհ է իշխանութեան թերացումներէն: Ներկայիս պաշտօնեայ չկայ փողոցները աւլելու համար եւ պաշտօնէութեան 60%-ը գործի չերթար: Դպրոցները փակ են, ճեպընթացները իրենց տեղը չեն հասնիր եւ վարչապետ Մորոյի սպանութեան հեղինակներու դատական նիստն անգամ յետաձգուած է «ցուրտին պատճառով»: Ամէն պարագայի մէջ, «աննախընթաց» ոչինչ կայ եւ հին էջեր քըրքըրողները կը յիշեցնեն թէ Փարիզի մէջ շատ աւելի ցուրտ ըրած է 1962-ին եւ տեւած է Նոյեմբեր 14-էն Մարտ 3: Ուրեմն՝ համբերութիւն մաղթներուն... : Բայց ուրախ մարդիկ ալ կան, քանի որ Տամառ ցուցանիշը այնքան կը ծախէ իր հանրածանօթ թերմօլաֆթիլը չմսելու համար, որ չուզեր որ օդը տաքնայ... :

ԿՐԱՎԻԼԻԷԻ մէջ (Ուազի նահանգ) Զորեքշաբթի առտուան 1-ի շուրջ հրդեհ մը ծագած է ծերանոց - հիւանդանոցի մը մէջ, որ հրոյ - ճարակ եղած է: 39 մեռեալ կայ, հակառակ օգնութեան արագութեան, 160 հոգի ալ այլ ապաստաններ փոխադրուած են: Կը կարծուի որ արկածը հետեւանք է ելեկտրական գիծերու խանգարման: Ուրիշ հրդեհ մըն ալ ծագած էր Զորեքշաբթի առտու Թուռ քաղաքին հին մասը: Ըստ առաջին տեղեկութեանց, 150 հրշէջներու փութկոտ միջամտութիւնը արգելք եղած է որ զոհ ըլլայ: Թէեւ նիւթական վնասներ կան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ֆրանսայի ենթասպայ մը սպաննուած է: Արեւմտեան գօտիին մէջ գործուած այս ոճիրը կրնայ ամէն տեսակի դրդապատճառի հետեւանք ըլլալ:

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ զատ, կողքին գտնուող Աղեքսանտր փառքին մէջ ալ ծխելը արգիլուած է, Մոսկուայի Թաղապետութեան հրապարակած հրամանագրի մը համաձայն, որովհետեւ հոն ալ Անծանօթ զինուորին շիրիմը կայ, ինչ որ վայրին «սրբազան» նկարագիր մը կուտայ:

«ՄՈՆՏ» օրաթերթին տազնապը չի լուծուիր եւ Զորեքշաբթի օր, վախ կար, որ բանթողները թոյլ չտան թերթին հրատարակութիւնը:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ (Լեհաստան) կը շարունակուի հայր Փոփիէլուշքոյի սպանութեան հեղինակներու դատավարութիւնը: Գլխաւոր ամբաստանեալը, որու հրահանգին վրայ գործած կ'ըլլան ոճիրը, կ'ուրանայ թէ «վերին իշխանութիւն» մը կայ, որու հրահանգն է զոր փոխանցած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984- էն

ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գ.

ՅՈՒԼԻՍ

3.- Մահ՝ զօր. Ռաուլ Սալանի:

10.- Գաղզուի ցուցահանդէսը Մոսկուայի մէջ կ'արձանագրէ բացառիկ յաջողութիւն մը:

11.- Ֆրանսայի բանագնացը՝ Էթիէն Մանաք՝ Անգարայի մէջ, Ֆրանքօ-թրքական յարաբերութեանց բարելաւումի միջոցներ կ'որոնէ եւ ... կը քննադատէ Ֆրանսան մասնաւորապէս իր հայանպաստ կեցուածքին համար: Հայկական հակազդեցութիւնները անմիջական են:

17.- Ֆրանսա: Անակնկալօրէն Մոռուայի կառավարութիւնը կը հրաժարի: Նոր նախարարապետն է՝ Լօրան Ֆապիուս: Համայնավարները կը քաշուին կառավարութենէն: Կառավարութեան նոր կազմին մէջ բուն նորութիւնն է՝ Շըվէնըմանի ներկայութիւնը, որպէս Կրթական նախարար:

22.- Ֆրանսայի շրջանը հեծելանիւով, այս տարի եւս վերջացաւ Լօրան Ֆինիոնի յաղթանակով:

23.- Իսրայէլի ընտրութիւնները անկառավարելի դարձուցին երկիրը: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը աննշան յաղթանակ մը տարաւ Լիքուտին վրայ:

28.- ԻԳ. Ողիմպիական Խաղերու բացումը տեղի ունեցաւ Լոս-Անճըլըսի մէջ, հոլիվուտեան ոճով:

ՕԳՈՍՏՈՍ

5.- Մահ՝ մեծ դերասան Ռիչար Պըրթընի:

6.- Կիպրոսի մէջ, Թրքական յարձակումէն եւ բռնագրաւումէն 10 տարի ետք, դեռ լուծում կը փնտռուի: Վիէննայի մէջ, կղզիին Թուրք եւ յոյն համայնքներու ներկայացուցիչները Միացեալ-Ազգերու Ընդհ. Քարտուղարին հետ կը խօսին:

7.- 30-րդ յօդուածը լաւ ճամբու մէ՞ջ: ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի 37-րդ նստաշրջանին, Ժընեւ, փոխ-նախագահը՝ արժանթինցի Լէանտրօ Տէսփուի յայտարարեց. - «Ցեղասպանութեան վերաքննուած ուսումնասիրութեան մէջ զետեղել 1915-ի ջարդերու յիշատակութիւնը, ոչ միայն բարոյական հատուցում մըն է, այլեւ՝ մարդկային մէկ պարտք հայ հաւաքականութեանց նկատմամբ»: Սակայն, Արժանթինցին եւ Արժանթինի տեսակէտները կը տարբերին եւ արժանթինեան կառավարութիւնը ճըշգում մը կ'ընէ ըսելով թէ Լէանտրօ Տէսփուիի յայտարարութիւնները չեն արտայայտեր կառավարութեան պաշտօնական դիրքը:

8.- Հանրաքուէի հանրաքուէին համար: Թերթօն մը որ արձակուրդի այս օրերուն զբաղեցուց ամբողջ Ֆրանսան: Ծերակոյտը հանրաքուէ մը պահանջեց Սավարի օրինագիծին շուրջ: Նախագահը առարկեց որ Սահմանադրութեան 11-րդ յօդուածը այժմեան ձեւին մէջ թոյլ չի տար որ հանրաքուէի ենթարկուի դպրոցին հարցը: Արդ, Նախագահը առաջարկեց հանրաքուէ մը ընել յօդուածը փոխելու համար: Ընդդիմութիւնը սուր մէջ տեսաւ քաղաքական խաղ մը: Ծերակոյտը ուր ընդդիմութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէ, մերժեց եւ յանկարծ յայտնութիւն մը դարձաւ Ֆրանսացիներուն թէ Ծերակոյտը եւս դեր մը ունի երկրի քաղաքական կեանքին մէջ:

15.- Ահաբեկչութիւն: Նոր խմբակ մը՝ ԷՄ 5: Ռմբափորձ Լիոնի Փերաշ կայարանը, Անըսիի մէջ, եւ Կրընոպլի կայարանը:

20.- Պէյրութ: Յաջորդական ռմբափորձեր հայկ. հաստատութեանց դէմ՝ Հ.Մ.Մ.-ի ակումբը, Ս. Գէորգ Եկեղեցին եւ Ազգ. Սահակ-Մեսրոպեան վարժարանը:

29.- Լիբանան: Մահ՝ Փիէռ Ճէմայէլի, Քաթայէպներու հիմնադիր ղեկավարը:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1-էն 4.- Նախագահ Միթերան կրկնակ այցելութիւններ կը կատարէ Մարոք: Խորհրդաւոր այս՝ «երթալ-գալ»երը բոլորին հետաքրքրութիւնը կը շարժեն... եւ Քատաֆի Ֆրանսայի կը խոստանայ «Տիէն-Պիէնֆու»էն աւելի անպատուաբեր բաներ:

2.- Կոստանդին Միցոթաքիս Յունաստանի նախագահ կ'ընտրուի:

4.- Ահաբեկչութիւն: Ձախողած ռմբափորձ Պոլսոյ մէջ: ԱՌԱ Հայ Յեղափոխական Բանակը երկու զոհ կուտայ: Երկու երիտասարդներ կը մեռնին այն կառքին մէջ, ուր ռումբը կը պատրաստէին:

5.- Մահ՝ Կաստոն Փալեվսկիի, Սահմանադրութեան Խորհուրդի նախկին նախագահ եւ Տը Կօլի հին ընկեր:

6.- Տոլարը կը շարունակէ իր «վերելք»ը անցնելով 9 Ֆ.ը:

9.- Միացեալ-Ձախը ոչ եւս է: Խզումը նուիրագործուեցաւ համայնավար եւ ընկերվարական պարագլուխներու ելոյթներով: «Իւմանիթէ»ի տարեկան զուարճահանդէսին Ռոլան Լըռուա ջնջեց վերջին կասկածները:

10.- Մահ՝ Եըլմազ Կիւնէյի, շարժանըկարի, ծագումով Քիւրտ, Թուրք բեմադիրը, «Եոլ»ի ծանօթ հեղինակը:

10-էն 23.- Միացեալ-Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Ժողովը քուէարկեց թիւ 247 բանաձեւը «Մարդուն դէմ՝ մարդուն վայրագութիւնը» նշող եւ ուր կ'ոգեկոչուի Հայերու ցեղասպանութիւնը: Արտաքին Հարցերու Յանձնախումբը իւրացուց այս բանաձեւը: Կարգը եկած է Ծերակոյտին եւ հուսկ վերջին խօսքը Նախագահին: Այս առթիւ Թուրք մամուլը կը խորագրէ faux-pas-ին դիմակը ինկաւ եւ Անգարա իր զայրոյթը կը յայտնէ Ուաշինկթընի եւ կը սպառնայ:

13.- Շուրջ երկու ամսուան տագնապէ մը ետք, Իսրայէլ յաջողեցաւ կառավարութիւն մը ունենալ: Շիմոն Փերէս 25 ամսուան համար կը դառնայ վարչապետ (հերթափոխութեան դրութիւն մը սահմանուած է Շամիրի հետ):

17.- Ֆրանսա եւ Լիպիա կը քաշուին Չատէն: Չատ լուրը կ'առնէ մամուլէն:

20.- Պէյրութ: Հակամերիկեան նոր ռմբափորձ: Ինքնասպան կառք մը կը նետուի ամերիկեան դեսպանատան վրայ: Շուրջ 20 մեռեալ եւ 60 վիրաւոր:

25.- Հակաֆրանսական արարքներ, Պասք գաւառին մէջ: Պետութեան Խորհուրդը հաստատեց երեք Պասքերու յանձնումը Սպանիոյ:

30.- Ժիսքար տ'Էսթէն երեսփոխան կ'ընտրուի:

(Շար. 3)

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

○○○○○○○○○

Ինքնավստահ, տիրապետող ժողովուրդ, Տը Կօլ, վերեւարոյ այսպէս կ'որակէր հրեայ ժողովուրդը երբ՝ մտքի ու զէնքի զօրութեամբ անկախութեան տիրանալէ ետք, այս անարգուած ու նահատակ ժողովուրդը, կը սկսէր աշխարհակալական հին երազներ փայփայել, վերականգնելու համար իր պատմական կամ աւետաբանական երկրի սահմանները:

Արդ, Բ. Աշխարհամարտի վաղորդայնին, աւելի քան երկու հազար տարուան թափառական գոյութենէ մը վերջ, միլիոնաւոր զոհերու արիւնով սրբացած հրեայ ժողովուրդը, յուսահատներու տարերային ուժգնութեամբ վերադարձ մը կը կատարէ դէպի ազգային ինքնաճանաչում, միաւորութիւն մը, ազգ մը կազմելու ձգտում մը կը ծնի ժողովուրդին գոնէ մէկ մասին մօտ եւ աշխարհի չորս ծագերէն Հրեաները կրկին կը գաղթեն այս անգամ իրենց նորաստեղծ հայրենիքը: Թէ ո՛րքան արդար է, երկու հազար տարիէ ի վեր հոն բնակութիւն հաստատած ժողովուրդ մը վտարանդի դարձնել, կը մնայ անլուծելի հարցական մը: Ո՞վ կրնայ վճռաբար յայտարարել թէ ո՛վ է իրական տէրը այդ երկրին. ազգայնամոլութեան ախտէն վարակուած այս աշխարհին մէջ, ո՞վ կրնայ ըսել թէ ո՛ւր է արդարութիւնը:

Հոս, մեր նպատակը հողային աշխարհակալութեան մասին խօսիլ չէ, այլ մտաւորականին, որ ամէն տեսակ աշխարհակալութիւններու հիմը կը կազմէ: Մօտ երկու դար առաջ՝ ղէթօներէն դուրս ելլելէ հազիւ քանի մը տասնամեակ ետք, Հրեաներու մտաւորական արշաւը սկսաւ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, հետզհետէ տարածուելով մինչեւ Ռուսաստան: Հրեայ ընտանիքը, որու մօտ դաստիարակչային բարձրացման իղձը շատ աւելի զգալի է քան ունէ այլ ժողովուրդի մօտ, կը ջանայ բարելաւել իր ժառանգորդներու ընկերային դիրքը եւ այսպէս հրեայ աւետարականը, արհեստաւորն ու դրամատէրը, որպէս ազատ քաղաքացիներ, իրենց զաւակները կ'ուղղեն դէպի մտաւորական կամ ազատ ասպարէզներ. արդ, առանց ծանրանալու անոնց ցեղային բընածին ուշիմութեան վրայ՝ օտար մշակոյթը իւրացնելու բացառիկ ընդունակութիւնը եւ մանաւանդ գոյութիւն ունեցող տեսութիւններն ու գիտական սկզբունքները լաւագոյնս համադրելու ձիրքը, քանի մը տասնամեակ ետք հրեայ միտքին կուտան տիրական դիրք մը մասնաւորաբար ընկերաբանական, քաղաքական, փիլիսոփայական եւ տնտեսական հարցերու վերաբերմամբ. - գրականն ու գեղարուեստականը, այս յօդուածի նիւթէն դուրս կը մնան: - Այսպէս, հեղեղային մակընթացութեամբ հրեայ միտքը կը տարածուի Եւրոպայի մէկ ծայրէն միւսը, նոր գաղափարաբանութիւններ եւ յեղաշըրջումներ ստեղծելով: Հոս տեսակէտ մը պէտք է նշել. հրեայ միտքը ստեղծագործ շըլլալով հանդերձ, լաւագոյնս կը հասկնայ եւ կը համադրէ այն միտքերն ու տեսութիւնները որ մշակուած են ուրիշներու կողմէ, երբեմն աւելի լաւ հասկնալով միտք-բանին քան այս վերջինները: (Այս պարագան կը հաստատէ

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Արեւմուտքի բազմամարդ ու ընդարձակ ոստաններէն ետք, հանդարտ, խաղաղ այս մթնոլորտը կը թողու տպաւորութիւնը ի'նչ ալ չէն քաղաքի մը՝ որուն բնակիչները տօնական երջանիկ առիթով մը մեկնած են օր մըն ալ քաղաքէն, ու չես գիտեր ինչո՞ւ, չեն վերադարձած այլեւս, ձգելով որ ետեւ մընացածը ժամանակին հետ հիննայ հետզհետէ, ու մաշի, քայքայուի ինքն իրեն:

Ինչ որ փոխանցուած է իրեն իր նախնիքներէն, Ջուղայեցին պահած է գերագոյն գուրգուրանքով: Այդպէս եղած է դարերով եւ պարագան նոյնն է այսօր ալ: Սփիւռքի մեր միւս գաղութներէն բոլորովին տարբեր ճակատագրով, ինքն իր մէջ ամբողջ գոյութիւն մը եղած է Պարսկահայ գաղութինը ընդհանրապէս, շատ քիչ անգամ իր սահմաններէն դուրս բացուող:

Արտասահմանի մէջ վստահաբար շատ քիչեր միայն լսած են, օրինակ, Նոր Ջուղայէն քանի մը հարիւր քիլոմեթր հեռու գտնուող տասնըեօթ գիւղերուն մասին - մէկ կարեւոր մասը զուտ հայկական, - ուր այսօ՛ր ալ տակաւին կ'ապրին աւելի քան տասներկու հազար հայ գիւղացիներ: Բնակած են անոնք այստեղ քանի մը դարերէ ի վեր, պահելով ազգային իրենց դիմագիծը մաքուր, անաղարտ: Ժամանակը չէ կրցած սրբել, տանիլ անոնց բարքերը, բարոյական ըմբռնումները, հաւատքը, տարա՛զը նոյնիսկ: Քաղաքակրթութիւնը չէ համարձակած կարծէք մօտենալ անոնց սահմաններուն ու խաթարել՝ այնտեղ դիմացող պարզունակ գեղեցկութիւնը նախնական կեանքին, մարդոց հոգիներուն: Ապրած են դարերով նոյն պայմաններուն մէջ, անտեղեակ իրենց արտերէն անդին պատահած դէպքերուն, ալբող մարդերուն ու տեղերուն: Ըսին թէ երջանիկ են, սակայն ընդհանրապէս, որովհետեւ քիչ բան գիտեն կեանքի պահանջներուն մասին, որովհետեւ այնքան փոքր են թեւերը իրենց երազներուն: Սերունդներով ծնած, մեծցած ու ծերացած են այնտեղ: Ապրած են իրենց ամբողջ կեանքը հողին հետ՝ մըտերմօրէն, օր մըն ալ վերադառնալու համար նոյն հողին:

- Կ'ուզեմ անպայման այցելել Փերիոյ շրջանի հայկական գիւղերը, կ'ըսէի բարեկամի մը, Թեհրանը ձգելէ առաջ:

- Ձեմ հասկանում տակաւին ինչո՞ւ էք ուզում գնալ էդ գիւղերը. ի՞նչ էք ուզում անել էնտեղ: Ոչինչ չկայ տեսնելիք: Գիւղացիներ են, ապրում են, էլի: Էնքան նախնական են իրանց կեանքի պայմանները՝ որ ոչինչ կարելի չէ անել: Մի գընաք, ի զուր տեղ ժամավաճառ կը լինելու:

Կարծես մեռնելու դատապարտուած հիւանդ մը ըլլար Փերիան՝ որ պէտք էր ձգել անխուսափելի իր ճակատագրին, մինչեւ որ ժամանակը կատարէր իր պարտականութիւնը:

×

Նոր Ջուղայ հասնելէ անմիջապէս ետք Առաջնորդ հայր սուրբին հետ կը պատրաստենք քանի մը օրուան այցելութեան ծրագիրը, եւ երկու օր կը տրամադրենք գիւղերուն:

Ձորեքչաբթի կէսօրէ առաջ պաշտօնական կարգ մը այցելութիւնները կը փորձենք վերջացնել կարելի եղածին չափ շուտով, ու կը վերադառնանք Վանք՝ որոշուած ժամուն ճամբայ ելլելու համար:

- Բարեբախտ զուգադիպութիւն մըն է, կ'ըսէ հայր սուրբը, Համբարձման տօն է վաղը եւ հայ գիւղացին պիտի տեսնէք իր տօնախմբութեան, իր «քէֆ»ին մէջ:

Պատրաստ ենք բոլորս: Միասին է նաեւ Թեհրանի Առաջնորդ սրբազանը: Նախկին Փերիացի ազգայիններ, որոնք ծանօթ են գիւղերուն, ազնուօրէն յանձն առած են ընկերանալ ու առաջնորդել մեզ:

Ծինդ այն պահուն սակայն երբ այլեւս ճամբայ պիտի ելլենք, Առաջնորդարան կը մտնէ ձիւնի պէս սպիտակ մօրուքով, բարձրահասակ եկեղեցական մը: Ջուղայի քահանայ հայրերէն մէկն է յայտնապէս: Խորունկ յարգանքով մը կը խոնարհի բարձրաստիճան եկեղեցականներուն առջեւ ու աջ ձեռքը կուրծքին՝ կը մաղթէ որ «Աստուած օգնական» ըլլայ իրենց:

(Շար. 2)

նոյնինքն Վիթկէնշթայն, ներկայ մեծագոյն փիլիսոփաներէն մին, Քէմպրիճի համբաւաւոր հրեայ դասախօսը): Հետեւաբար, ընդհանրապէս ասոնց հեղինակութիւններն են որ առաւելագոյն չափով կը տարածուին, կ՚ազդեն, կամ կը պատուարեն արեւմտեան մտաւորականութիւնը, եւ կամ ամէն առթիւ կը յիշատակուին ասոնց կողմէ...: Այսպէս, 19-րդ դարու կէսերէն սկսեալ, մտաւորական աշխարհակալութիւն մը ծայր կուտայ առաջին առթիւ մարքսեան տեսութեանց աւելի քան դար ու կէս տեւող տիրապետութեամբ. - մնաց որ ներկայիս մարքսիզմը տեղատուութեան շրջան մը կը բոլորէ, եւ տարօրինակն այն է որ մեծ մասամբ դայն փառաբանող հրեայ հեղինակներն են որ այսօր կը դրժեն այդ վարդապետութիւնը: - Աստր կը հետեւի Ֆրէօյտի տիրապետութիւնը որ կը շարունակէ իշխել մարդկային հոգեբանութեան բարդ աշխարհէն ներս: 1968-ի միջազգային շարժումի շրջանին Հերպըրթ Մարքիւսի անունը առաջ քշուեցաւ որպէս ափոնբաճէիզմի գլխաւոր տեսաբան. Ներկայիս յաճախ Փոփըրի անունը առաջ կը քշուի, որպէս սոցիալ - դեմոկրատ - ազատական խառնածին գաղափարաբանութեան տեսաբան, անդին Միլթըն Ֆրիէտման կը նշուի որպէս ներկայ տնտեսագիտութեան կարեւորագոյն դէմք. Ռէյմոն Արոն որպէս Ֆրանսայի ազատական քաղաքականութեան առաջնորդ. Ժոռէսէն վերջ, միայն Պլումի անունն է որ կը յիշուի իբրեւ Ֆրանսական ընկերվարութեան ուղղափառ պարագլուխ, եւ վերջապէս միայն Մենտես Ֆրանսի անունն է որ կը տրուի որպէս օրինակելի քաղաքական դէմք. եւ այսպէս տեւականօրէն հրէական միտքը կը տարածուի, կ՚ողողէ մտաւորական աշխարհը ընկերային հոգեբանական ու տրնտեսաքաղաքական մարզերէն ներս: Այսօր գրավաճառներու ցուցափեղկերու եւ տուն շարուած հեղինակութիւններու կարեւոր մէկ մասը հրեայ մտքի արդիւնք է: Կարելի չէ անտեսել այն արտասովոր ձգտումը որ կը մղէ հրեայ մտաւորականը զբաղելու մարդկային եւ ընկերային հարցերով, կարծես կանխապատրաստուած ըլլար առաջնորդելու կամ տնօրինելու մարդկութեան ճակատագիրը...: Եւ սակայն, կատարելապէս լուծուած հիւրընկալ երկրի հաւաքականութեան մէջ, նոյն երկրի մշակոյթով սնած ու անոր լայնօրէն սատարած՝ հրեայ մտաւորականները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը մնան հրէութեան կառչած, եթէ ոչ կրօնական, առնուազն ցեղային աւանդութիւններով եւ ոգիով, եւ որեւէ յանցապարտութեան բարդոյթ չեն զգար ծառայելով համամարդկային մշակոյթին, այսպէս ցեղային սահմանափակ հորիզոնի շրջանակէն դուրս, ծառայելով մարդկութեան, առաջին առթիւ կը ծառայեն հրեայ մտքի ճառագայթումին ու տարածման: Ճիշդ է որ այս ժողովուրդի մտաւորական կարողութիւնը անսահման է եւ համամարդկայինի կողքին՝ Իսրայէլի անկախութիւնէն առաջ, վերադարձ մը կը չէշտուի դէպի բնիկ ազգայրական մշակոյթը, մասնաւորաբար հիւսիսային - ափրիկեցի եւ Եփոիշ հեղինակներու կողմէ, որոնք պանծացնելով ազգային աւանդական սովորութիւններն ու բարքերը, կը միտին Սփիւռքը շաղախելու նորաստեղծ հայրենիքին հետ. Հետեւաբար այսօր, խմբական կամ անհատական ներգաղթներու կողքին, տեւական ու լայն հաղորդակցութիւն մը գոյութիւն ունի ժողովուրդի երկու հատուածներուն միջեւ՝ վերածելով այս անզուգական երկիրը, բազմազան մշակոյթներու ձուլարանի մը, անգնահատելի հարստութիւն մը որ ազգութիւնը կը ջանայ միաւորել, կրօնքի եւ վերածնեալ եբրայերէն լեզուի զօրութեամբ:

Կասկած չկայ որ ներկայիս, այս հայածուած ժողովուրդը իրական ոսկեդար մը կ՚ապրի, պայմանով որ աշխարհակալական ախորժակներ չվտանգեն իր փայլուն ապագան:

Այս բոլորը ի վերջոյ եւ ըստ սովորութեան, վերագտանելու համար մեր ածուին եւ հաստատելու համար անոր ճղճիմութիւնը ... բայց համոզուած եմ որ մօտ ապագային մեր ժողովուրդն ալ կը հասուննայ. ու երբ բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր հայրենիքն ալ ապարէզ բանայ Սփիւռքի նոր սերունդներուն, ինչպէս նաեւ մտաւորական ու գիտական ընտրանիին, մեր չափանիշով, նոյն հեռանկարը կարելի է ակնկալել մեր ժողովուրդին համար ալ, որովհետեւ ինչպէս Հրեաներու պարագային, Հայ Սփիւռքն ալ տեւական խրողութիւն մըն է այլեւս:

Գ. Տ.

Դար մը ապրիլ՝ ՄԱԾՈՒՆՈ՞Վ

Երբ Կովկասի լեռներուն վրայ կամ Հիմալայայի շրջանին մէջ կը հանդիպինք մարդոց որոնք լայնօրէն անցած են 100 տարեկանը, կը հաստատենք թէ հասարակաց կէտեր ունին անոնք: Չեն ծխեր, երբեք չեն ջղայնանար, մարմնամարզանք կ՚ընեն ու կ՚ապրին բաց օդին մէջ: Ջուր, թէյ կամ այծի կաթէ զատ ուրիշ բան կը խմեն ու իրենց սննդառութիւնը հիմնուած է գլխաւորաբար մածունի վրայ:

Մակարդուած կաթը միշտ թաքուն յատկութիւններով ծանօթ է: Իրապէ՞ս օգուտներ ունի առողջութեան, կամ կեանքը երկարելու: Սննդառութեան մասնագէտները հաստատական պատասխան կուտան այս հարցումին եւ վերջերս ճափոններու կողմէ կատարուած հետազօտութիւն մը ցոյց տուած է թէ նոյն ծագումով ու նոյն պայմաններու մէջ ապրող մուկերէ աւելի երկարակեցները անոնք են որոնց սննդառութեան մաս կը կազմէ մածունը:

Կաթը, յատկապէս մօր կաթը, միշտ նկատուած է կատարեալ, ամբողջական սնունդ մը: Այնքան որ կը պատահէր որ տղաք իրենց մօր կաթը ծծէին նոյնիսկ երկու տարեկանէն անդին: Քալսիումէն, հանքային աղերէն, մեծ ուժանիւթ ապահովող բնապլտային նիւթերէ զատ կաթը առատօրէն կը պարունակէ նաեւ ճարպային նիւթեր, որոնք անհրաժեշտ են ուղեղին աճումին: Այսուհանդերձ, կաթին շաքարը միշտ լաւ ընդունելութեան չարժանանար մարդկային մարմնին կողմէ. այս պատճառաւ ալ փափուկ առողջութեան տէր երախաներու մօր կաթ կը տրուի: Նոյնն է նաեւ պատճառը որ բազմաթիւ չափահասներ փորհարութենէ կը տառապին երբ գաւաթ մը կաթ խմեն:

Մինչդեռ մածունին մէջ այս շաքարը կազմափոխուած կ՚ըլլայ. այնպէս որ ամենափափուկ կազմն իսկ կատարելապէս կրնայ օգտուիլ կաթին բոլոր առաւելութիւններէն: Սակայն տարօրինակը այն է որ կաթի շաքարին միայն մէկ քառորդը կազմափոխութեան կ՚ենթարկուի:

Թէեւ բարեբախտաբար Ֆրանսական մածունները հարուստ են փոշի կաթով ու ամէնէն փափկակազմ անձերն ալ անվտանգ կրնան գործածել կազմափոխուած շաքարով աւելի հարուստ սննդանիւթ մը, քան սովորական կաթը:

Ուրիշ առաւելութիւն մը այն է որ արտաքին ազդեցութիւններու դէմ մածունը աւելի տոկուն է կաթէն: Անոր պարունակած մանրէները չեն սպաննուիր մարսողութեամբ ու կ՚անցնին աղիքներէն առանց հոն կառչելու: Հաստատուած է նաեւ թէ մածունին մակարդները յաղթական պայքար կը մղեն ախտաբանական մանրէներու դէմ: Նո՞յնն է արդեօք պարապան աղիքներու համար եւս:

Կենդանիներու վրայ կատարուած փորձեր շատ հետաքրքրական արդիւնքներ տուած են. սէզարիէնով ծնած (որպէսզի զերծ մնան աղիքներու ամէն ազդեցութենէ) մուկերու մէկ մասին տրուած է սովորական մածուն, իսկ ուրիշի մը 70 աստիճան տաքցած մածուն, սպաննելու համար մանրէները: Առաջին խումբի մուկերը աւելի լաւ դիմադրած են հիւանդութիւններու, քան միւսները: Այս փորձը կը հաստատէ մածունի մակարդին հակամանրէ յատկութիւնը: Մինչ եւրոպական տնտեսական համարակապետութիւնը փոշի կաթի լեռնակուտակ մթերքը, ունի, ծայր առած է հետաքրքրութիւն մը մածունի յատկութիւններուն հանդէպ: Կրնա՞յ երկարել մեր կեանքը. անկասկած, եթէ օգնէ աւելի լաւ իւրացնելու քալսիոմը, եւ եթէ մեր մարմինը պաշտպանէ հիւանդութիւններու դէմ:

Կանոնաւոր ուսումնասիրութիւններ հաստատած են մածունին օգտակար ազդեցութիւնը կարգ մը ուռերու վրայ:

Մածունը, պարզ բան մը կը թուի, իրականութեան մէջ շատ բարդ բաղադրութիւն մը ունի, եւ տակաւին չէ յայտնած իր բոլոր գաղտնիքները:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Նոյեմբեր 18-ին, տեղի ունեցած է «Գրական պոհարներ եւ գինի» ձեռնարկը, Հայ Կեդրոնին մէջ: Գինիի սպասարկութենէն ետք բացման խօսքը արտասանած է Արիս Սեւակ: Հայ բանաստեղծներէ եւ արձակագիրներէ գ. բծեր արտասանուած եւ կարդացուած են, ինչպէս նաեւ երգեր մեկնաբանուած, ստեղծելով գրական մթնոլորտ մը:

×

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան Դեկտեմբեր 21-ի, ժողովի ընթացքին լուծուած հռչակած է Պատրիարքարանի Խորհրդակցական Մարմինը: Ատենէ մը ի վեր Մարմնի անդամներէն ոմանք, զանազան դժուարութիւններու եւ դժգոհութիւններու բերումով կը փափաքէին հրաժարիլ: Անոնցմէ մին էր ատենապետը՝ տոքթ. Կարապետ Արման, որ Դեկտեմբեր 21-ի նիստին պարզած է իր տեսակէտները, ցոյց տուած հիմնական պատճառաբանութիւններ եւ ներկայացուցած է իր հրաժարականը: Իրեն հետեւած են ուրիշներ: Այս կացութեան դիմաց Պատրիարքը լուծած է ժողովը՝ ցնոր տնօրինութիւն:

Ծանօթ է որ Պատրիարքարանի Խորհրդակցական Մարմինը մնայուն ու պարտադիր Մարմին մը չէ: Պետութեան արտօնութեամբ, այդ Մարմինը կը կազմուի Պատրիարքին կողմէ նշանակուած անձնաւորութիւններով: Թուրքիոյ օրւան օրէնքն ու պայմանները առ այժմ անկարելի դարձուցած են ժողովրդական քուէներով ընտրութիւն մը:

Նիստի ընթացքին Շնորհք Պատրիարք գնահատած է Մարմնի աշխատանքները, նշելով թէ ան օգտակար եղած է եւ մասամբ թեթեւցուցած իր դժուարութիւնները, աւելցնելով որ լի մօտոյ պիտի կազմէ Խորհրդակցական նոր Մարմին մը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Քրայսթ Չըրչ Քաթէտրալ»ի մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի ունեցած է քնարական սոփրանօ Արմին Տիչէքճնեանի երգահանդէսը: Յայտագրին մաս կազմած են Ռոսինիէն, Շուպերթէն, Տըլիպսէն, Խաչատրեանէն, Կանաչեանէն եւ Կոմիտասէն գործեր: Երգչուհիին դաշնակով ընկերացած է տիկին Ժանէթ Վարդազարեան - Փարթամեան:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. Պետրոս սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին Հ. Լեւոն վրդ. Զէքիեան խօսած է Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի դերին մասին:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱԶԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Այդ միջոցին բակից լսելի եղաւ Սառայի հօր ոտնաձայնը: Նա իջել էր կտուրից, պատրաստւում էր եկեղեցի գնալու: Սառան գունաթափուեցաւ. Նա խիկոյն էուրս գնաց սենեակից, եւ հօր առաջը կտրելով, ասաց.

- Գիտես, հայրիկ, Մուրադը եկել է:

- Ե՞րբ, ուր է, հարցրեց նա զարմանալով:

- Հէնց այս րոպէիս, այստեղ սենեակումն է:

Ես նրանց խօսակցութիւնը լսում էի. Սառան խաբեց հօրը. երկրի սովորութիւնը ստիպեց նրան սուտ խօսել: Նա չկամեցաւ ցոյց տալ, որ մենք մի քանի ժամեր միասին ենք եղել: Դա կարող էր համարուել հրեշտակի նման մաքուր աղջըկայ համար մի տեսակ անպարկեշտութիւն:

Հայրը շտապով ներս մտաւ, գրկեց ինձ, համբուրեց եւ աւետարանական խօսքով յայտնեց իւր ուրախութիւնը, որ վերջապէս գտաւ իւր «մոլորեալ ոչխարին»...:

Նրա խօսքերի մէջ բովանդակւում էր եւ ուրախութիւն եւ յանդիմանութիւն: Ես մոլորեալ ոչխար էի: Հովիւը գտաւ ինձ: Բայց ո՞վ մոլորեցրեց ինձ, ի՞նչ բանումն էր իմ մոլորութիւնը, - այդ մասին նա ոչինչ չխօսեց:

Սառայի հայրը խելացի մարդ էր, նա ինձ խորհուրդ չտուեց գնալու մեր տունը, որովհետեւ կարող էր այնպէս պատահել, որ ես այնտեղ եղած ժամանակ, ֆէրրաշները վրայ հասնէին եւ կալանաւորէին ինձ: Նա ասաց, թէ ոստիկանութիւնը մեր գիւղի տանուտէրից խիստ զամ է առել, տուգանք է նշանակել, եթէ ես մեր գիւղում յայտնուելու լինեմ, խիկոյն մատնէ կառավարութեան ձեռքը, եւ «անպիտան» տանուտէրը, մի լաւ ծառայութիւն անելու համար, մեծ հաճութեամբ կը կատարէ այդ հրամանը: Նա արդէն աւելացրեց Սառայի հայրը, զանազան լրտեսների միջոցով հսկում է մեր տան վրայ, որ ինձ բռնել տայ եւ այլն:

Սառայի հօր խօսքերից ես հասկացայ այն բոլոր պատճառները. թէ ինչո՞ւ կառավարութիւնը ինձ ամենայն խստութեամբ որոնում էր: Որպէս վարպետիս, նոյնպէս եւ մեր բոլոր աշակերտներին ու բանուորներին կալանաւորել էին: Միայն ես էի մնացել, որ փախստական էի: Քրէական գործերի ժամանակ պարսից դատաւորների քննութիւնը հարցմունքներով, վկաներով կամ այլ հետախուզութիւններով չէ կատարւում - այլ միայն ծեծով: Նրանք պատժում են նախ քան յանցանքի հաստատուելը: Կալանաւորուածները դնում են ֆալախկայի մէջ. այնքան ծեծում են, կամ բանտի մէջ այնքան սարսափելի տանջանքներ են տալիս, մինչեւ նա խոստովանուի. թէ ինքն է գործել յանցանքը: Քանի որ դեռ չէ խոստովանուել, տանջանքները աւելի եւ աւելի սաստկացնում են: Այդ բոլորը փորձել էին թէ վարպետիս եւ թէ նրա գործաւորների վրայ, բայց նրանցից մի որոշ խոստովանութիւն չէին դուրս բերել: Վարպետս ասել էր միայն, թէ բանալիի վրայ դրած դրոշմը, իրաւ է իւր արհեստանոցի դրոշմն է, բայց թէ ինչպէս է շինուել այդ կամ ո՞վ է շինել, - այդ մասին տեղեկութիւն չունի: Նոյնը ասել էին եւ արհեստանոցի աշակերտներն ու բանուորները: Մնում էի ես որ փախըստական էի, եւ իմ փախչիլը աւելի կասկածաւոր էր դարձրել ինձ: Այդ էր պատճառը, որ ինձ ամենայն խստութեամբ որոնում էին, մտածելով, թէ ինձանով կը լուծուի մթին գաղտնիքը:

Այդ բոլորը լսելու ժամանակ, փոքր էի մնում, որ ես յայտնէի գաղտնիքը: Բայց ես դարձեալ զսպեցի ինձ, որ ոչ ոքին չասեմ, մինչեւ քաւոր Պետրոսին չտեսնեմ: Բայց գուցէ դա շատ ուշ կը լինէր: Մնում էր մի օր. միւս օրուայ առաւօտը վարպետիս պիտի դուրս բերէին դատապարտութեան հրապարակի վրայ, ... «Վնաս չունի, Պետրոսին, ես ինքս անձամբ կը ներկայանամ գլխաւոր դատաւորին, բոլորը մի ըստ միոջէ կը յայտնեմ, ինչ որ կատարուել է»...

(Շար. 22)

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Պ. Փ. Թէրճանեան 200 Ֆ.: ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Թաւուր Պապանեան 100 Ֆ.:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Օր. Ազնիւ Արապեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ - հօր՝ Արիստակէս Պետրոսեանի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Մաւլինէ Սալմասլեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին իր երկրորդ զաւկին՝ Անահիտի ծննդեան ուրախ առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Լուսին Սալմասլեան իր ամուսնոյն՝ Տիրան Սալմասլեանի մահուան 30րդ տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրէ 200 Ֆ. Մոնմորանսիի Հանգստեան տան, 200 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի՝ Ռեբէկա Տէր - Պօղոսեանի կորուստը եւ խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կաղանդ Իսիի Եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի. մասնակցութեամբ աւելի քան 100 աշակերտներու: Պար, արտասանութիւն, երգ ու թատրոն: Կիրակի օր, Յունուար 13-ին ժամը 15-ին քաղաքի օտիթորիոմի մէջ՝ 11 - 13 ռիւ Տանթոնի Իսի: Ներկայ գտնուեցէք քաջալերելու մանուկներն ու դպրոցի ուսուցչուհիներն ու պատասխանատուները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՏՕՆ ԵՒ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ամանորի տօն եւ Մոմավառութեան աւանդական հանդիսութիւն կեսարական «քէթէ»ով եւ այլ ուտելիքներով ու խմիչքներով, կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մեծ սրահը:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Métro : Courcelles

Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ՝ ՖԻՄԻ ՊԱՐԹԻԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմբէքեանի, Անի Զագրեանի, Անի Գաքրկեանի, Միհրան Էլմայեանի, Սիլվէն Գէօրօղլուեանի, Բիւզանդ Ֆընտըքճեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ - Մարի Յովսէփեանի:

Տեղեկութիւններ՝ Նոր Կեսարիայէն - ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՎԷ - ԶԻՐԵԱՆ կողմէ Աղբիւր - Յուշարձանի բացման առթիւ:

Սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գառնօ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մոստիչեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱՌՆՕ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Ֆիմի Մուքափեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Մարի Նուպար Բարեկամներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր հիմնադիր - անդամուհի՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱՌՆՕ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Ծննդեան պատարագ կը մատուցուի Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի կողմէ, Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 17-ին Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան տան Ս. Յովհ. մատրան մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական երկօրեայ դպրոցի, Ամանորի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 12, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը:

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Խաչիկ Երլմազեանի:

Արտասանութիւններ, երգ եւ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ: Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ իր բերած նուէրները, ուրախացնելով մեր փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին Սէն - Ժէռոմի եւ շրջակայքի բոլոր Թաղեցիները եւ ծնողքները անխտիր:

Կը հրամցուի թէյ եւ կարկանդակ Սէն - Ժէռոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբը Ծնունդի առթիւ կը կազմակերպէ Դաւիթեան դպրոցի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէն վերջ ժամը 15-էն սկսեալ Վալանսի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ: Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ Շրջ. Հայութիւնը քաջալերելու համար դպրոցի աշակերտութիւնը:

×

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունուար 13, կէսօրէ ետք, ժամը 15.30-ին տեղի կ'ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Թաղիս հայկական դպրոցի Նոր Տարուան աշակերտական Կաղանդի հանդէսը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երլմազեանի:

J.A.S. : 3, rue de l'Acacia, Palanque
13015 Marseille

Արդ՝ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները եւ կրթասէր ընտանիքները վայելելու փոքրիկներու արտասանութիւնները եւ երգերը եւ քաջալերելու մեր մատաղ սերունդի հայկական դպրոցը:

A PARTIR DU 13 JANVIER
TOUS LES DIMANCHES
★ ★ ★ ★
SOIREE DISCO
★ ★
au Restaurant SEVAN
DISCO, ROCK, NEW WAVE
et FOLKLORE ARMENIEN
VENEZ NOMBREUX
CADEAUX SURPRISES
BUFFET PERMANENT
RESTAURANT SEVAN
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément
94140 ALFORTVILLE
TEL : 376. 32. 19

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական Մանուկներու Օրը՝

Կիրակի 13 Յունուար, ժամը 15-ին

9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանը՝

SALLE ROSSINO, Rue DROUOT, PARIS 9ème

Ճոխ յայտագիր. - երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Խամաճիկներու ծանօթ խումբի մը մասնակցութիւն:

Հրաւիրուած են բոլոր վարժարաններու աշակերտները եւ երախաները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը, Մանուկներու Օրուան աւանդական տօնակատարութեան, Կիրակի, Յունուար 13-ին, ժամը 15-ին, Սէն - Մառթէն տ'Հէռի Սալ տէ Ֆէթը: Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ բոլոր ներկայ մանուկները:

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան, Լիոնի մէջ Մանուկները Օրը կը տօնուի Կիրակի, Յունուար 13, կէս օրէ վերջ ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

40, Rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:

ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Շաբաթ 12 եւ Կիրակի Յունուար 13-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում կը կատարուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին.-

- Քահանայական կոչման պարողութիւն
Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6-ին:
- Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում՝
Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

որ պատարագի ընթացքին Ամուսնացեալ քահանայ պիտի ձեռնադրէ եւ օծէ՝

Յովսէփ Աւագ Սարկաւագ Պալըգեան-ը

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Հայ Եկեղեցւոյ բացառիկ այս արարողութեան, եւ աղօթել Աստուծոյ եւ Եկեղեցւոյ ծառայութեան կոչուած այս ընծայեալին համար, որպէս զի ան ըլլայ «մշակ առանց ամօթոյ»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Տիկին Տօնէլեան (Պօրտոյէն) իր ամուսնոյն՝ Կարապետ եւ զաւկին՝ Սարգիս Տօնէլեանի յիշատակին 200 Ֆ., Տիկին Ագաւնի Պարոնեան, Տիկին Գայանէ Սարգիսեանի մահուան առիթով 100 Ֆ., Տիկին Շնորհիկ Փափազեան, իր ամուսնոյն Յակոբ Փափազեանի յիշատակին 50 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեանէ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Օհաննէսեանէ 100 Ֆ. իրենց զաւակներուն՝ Ժորժի եւ Միւրիէլի արկածէ մը ազատելու առիթով, Ոմն՝ 100 Ֆ., Ոմն՝ 20 տոլար:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք. մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել, - առտուները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ Կեդրոնի

ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 10.15ին հայրապետական պատարագ կը մատուցուի Վերափոխման Աստուածածնայ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ:

26, rue Sibié, 13001 Marseille

Կը նախագահէ եւ կը պատարագէ.-

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Առաքելական էկզարք Ֆրանսայի)

Յաւարտ պատարագի նորակառոյց եւ ժողովրդապետական կեդրոնի հիմնաքարի օրհնութիւն:

Կը խնդրուի ազգայիններէն եւ հաւատացեալներէն ներկայս ընդունիլ իբրեւ հրաւէր:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՇԸ

l'UGA-HOMENETMEN

Paris

organise un

DINER

de soutien

Le Vendredi 25 Janvier à 20h30

au YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — Paris 14ème

Apéritif à partir de 19h

Réservation jusqu'au 20 Janvier

— **M .ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12**

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDE

Dessinateur en bâtiment
(BEP Génie Civil)

Réf : D85001

DEMANDE

Secrétaire de Direction
(BTS de Secrétariat bilingue - anglais)

Réf : D85002

Ecrire à GIA-EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.

LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.

Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
11

VENDREDI
11 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.874

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.874

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2 / 4)

ԱՐԱՐԱՏ ԳԻՒՂԻ ՀԱՐՍՆԵԱՑ ՏՈՒՆԸ

Արարատ գիւղին մէջ սկսած է նոր կառոյցի մը շինութիւնը, որուն երկրորդ յարկը պիտի տրամադրուի նորապսակներու՝ հարսանեկան հանդիսութիւններու համար: Անոր կողքին կը բարձրանայ նաեւ շէնք մը՝ մսուր - մանկապարտէզ, որ նախատեսուած է 280 երախայի համար: Ներկայիս շրջանի գիւղերուն մէջ կը բանին մանկական 19 հիմնարկներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵԹԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՌՆ ԱՃԸ

Հայաստանի մէջ արդիւնաբերութեան ընդհանուր արտադրութեան մէկ քառորդը անցեալ տարի բաժին ինկած է լայն սպառումի ապրանքներու արդիւնաբերութեան: Դրամական արտայայտութեամբ ասիկա կը կազմէ մէկուկէս միլիառ ռուբլի, ինչ որ բարձրագոյն թիւը կը նկատուի խորհրդային իշխանութեան տարիներուն կատարուած իրագործումներու այդ մարզին մէջ: Թեթեւ արդիւնաբերութեան նախարար Արտեմ Գեւորգեան նշած է, թէ ընթացիկ հնգամեակին (1981 - 1985) բուռն աճը կարելի դարձած է զարգացման մեծ ծրագրի իրականացման շնորհիւ, որուն նպատակն է մեծ ձեռնարկութիւններու մասնագիտացումը եւ անոնց թէքնիքով զինումը: Այսօր, ըսած է նախարարը, մեծ ու փոքր քաղաքներու մէջ գործատուները, անոնց գիւղական բազմաթիւ մասնաճիւղերը կ'արտադրեն այնպիսի կօշիկներ, հիւսուածեղէն, հագուստ եւ այլ ապրանքներ, որոնք կը փնտռուին ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ անոր սահմաններէն դուրս: «Մասիս» գործատունը նորաձեւ կօշիկի գլխաւոր մատակարարն է Խորհ. Միութեան. ծանօթ են նաեւ «Հայգորգ»ի արտադրութիւնները եւ «Գարուն» կարի գործատան ապրանքները:

×

ԴԱՒԻԹ ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱԼ ՄԸ

Մոսկուայի «Մելոդիա» ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է վաղամեռիկ դեկավար Դաւիթ Խանջեանի նուիրուած սալ մը, որուն վրայ ձայնագրուած են ողբացեալին ղեկավարութեամբ Հայաստանի պետական սէնֆոնիք նուագախումբի մեկնաբանութիւնները՝ Վակնէր, Սիբելիուսի եւ այլն:

×

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Սենեկային Երաժշտութեան Տունը տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը՝ «Երաժշտութիւն, բանաստեղծութիւն, նկարչութիւն» խորագրին տակ: Հանդիսութիւնը բեմադրած եւ յայտագրին մասնակցած է դաշնակահարուհի Լալի Միքաւա (Թիֆլիսէն): Վրացական ժողովրդական երգերու կողքին հայկական երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած են Կարինէ եւ Ռուզան Լիսիցեան քոյրերը: Զարենցէն եւ Տիցիան Տաբիձէէն բանաստեղծութիւններ արտասանած է Գերասիմ Լիսիցեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՕՅԻ մէջ 5-էն երեք մահապարտներուն վճիռը գործադրուեր է, ըստ Հինգշաբթի օր հասած լուրերու: Ծանօթ է որ հինգ հոգի մահուան դատապարտուած էին լրտեսութեան յանցանքով, բայց Ֆրանսայի միջամտութեան շնորհիւ երկուքին պատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուած էր:

ԿՐԱՆՎԻԼԻԻ ծերանոցին զոհերու վերջնական թիւը՝ 24 է, այսինքն նուազ քան ինչ որ յայտարարուած էր սկիզբը: Նախարարներ՝ Ժոքս, Տիֆուա եւ Ֆըրանչեսքիէն զատ Նախագահ Միթերան ալ փութաց Կրանվիլլէ, մխիթարական խօսքեր ըսելով անոնց որոնք փրկուած էին: Արկածին՝ բուն պատճառը չէր պարզուած Հինգշաբթի օր, վերջնական կերպով, բայց աւելի քան հաւանական կը նկատուէր, որ ջուրի խողովակներու սառելէն եւ սառնահալին հետեւանքով ջուրին վազելն ու ելեկտրական գիծերու հետ «հանդիպումն» է, որ հրդեհը պատճառած է:

«ՄՈՆՏ» օրաթերթը լոյս չէր տեսներ Հինգշաբթի օր, գործադուլի շարժումի մը պատճառով, հակառակ անոր որ Անտրէ Ֆոնթէն իր թեկնածութիւնը դրած էր յաջորդելու համար Անտրէ Լօրէնսի: Խմբագիրներու ընկերութիւնը ընդհ. ժողովի հրաւիրուած է Երեքշաբթի, Յունուար 15-ին, օրակարգ ունենալով նոր թեկնածուի մը ընտրութիւնը «Մոնտ»ի գլուխը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ (արեւմտեան գօտի՝ Համրայի քով) 3 հոգի մեռած է եւ 12 հոգի վիրաւորուած են ռմբային պայթումի մը հետեւանքով Սմրկլիրս'ին ճաշարանին մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական ընտրութեան փոխ - նախագահութեան անբախտ թեկնածու՝ Տիկին Ֆեռարոյի ամուսինը կրկին խնդրոյ առարկայ է դրամական եւ կալուածային զեղծում - ներու համար: Այս անգամ ենթական ոռոչած է «յանցաւոր ներկայանալ» որպէսզի աւելորդ ըսի - ըսաներու առաջքն առնէ եւ ընտանեկան կեանքին ալ, որքան որ կրնայ, խնայէ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ ոստիկան մը՝ Ռոպէր Օքլէր կը պնդէ որ մայրապետ մը խածած է զինքը: Մայրապետը, որ կը պատկանի «Անսահման սիրոյ առաքեալներ»ու ազանդին ոստիկանը խածած է, երբ այս վերջինը կը փորձէր զինքը ձերբակալել, որովհետեւ առանց արտօնութեան հանգանակութիւն կ'ընէր: Մայրապետն ալ 30 հազար ք. տոլար հատուցում կ'ուզէ, ըսելով թէ միջադէպին առեն ծեծ կերած է:

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Անվերջանալի մրցումը կը շարունակուի նոյն թափով: 40-րդ խաղը Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթիի յետաձգուած էր: Գարպովի համար կ'ըսուի թէ յոգնած է, կը սկսաբանայ եւ «հոգեբանական պատերազմը» կորսնցնելու վրայ է: Գասպարով, ընդ - հակառակն, շատ հանդարտ է եւ «զար - պովեան» ոճ մը կը կիրարկէ: Գարպով միշտ կը յաղթէ 5 - 1, բայց նախապաշարումներ ունենալով կը վախնայ որ Գասպարով կէտ մը շահի եւ 5 - 2-ի վերածուի, ինչ որ իրեն կը յիշեցնէ Կորչնոյի հետ իր հանդիպումին պարագան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ...

«ԿԻՒՆԷՇ» ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ԽԵԼՔԸ ԳԼՈՒԽԸ ՉԷ ԺՈՂՎԱԾ

«Տեսնուող գիւղը» խորագրին տակ է որ Օքթայ Էքշի կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ «Կիւնէշ»ի մէջ (Յունուար 3) հայկ. կարգ մը «ծրագիրներու» մասին, Ֆրանքֆուրթ պատրաստուած և այդ առընչութեամբ իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ որ միայն «ուրացումով» կը բաւականանայ Թուրքիա եւ խելքը գլուխը չի ժողվեր, ու կը վախնայ որ, երբ ժողվէ կըրնայ ուշ ըլլալ...

×

«Բոլորս միասին թեւակոխեցինք 1985 տարին եւ շատ չանցած ալ սկսան հասնիլ այն լուրերը, որոնց կը սպասէինք արդէն:

Երբ սպասուած լուր կ'ըսենք սակայն, չկարծուի թէ կ'ակնարկենք նորահաստատ տուրքին, թոշակներու վրայ կատարուած չնչին յաւելումներուն, վերադարձըւած տուրքի համեմատութիւններուն ու նման շարք մը նորութիւններուն, որոնք ծանօթ են արդէն բոլորին:

Մենք կը խօսինք այդ բոլորէն տարբեր, այնպիսի բաներու մասին, որոնք նոր հարցեր պիտի բերէին գնել մեր դէմ՝ 1985-ի ընթացքին: Արդարեւ «Կիւնէշ», «Հիւրրիյէթ» եւ «Թէրճիւման» օրին արձագանգ հանդիսացան Ֆրանքֆուրթի մէջ գումարուած ժողովին, «Հայկական Ազգային Կոմիտէ» անուան ներքեւ ու ժողովէն վերջ հրապարակուած հաղորդագրութեան, որ կը տեղեկացնէր թէ «1985-ի ընթացքին Թուրքիոյ ուղղեալ իրենց յարձակումները պիտի կեդրոնացնէին քաղաքական մարզի վրայ, փոխանակ ահաբեկչական արարքներ գործելու»:

Ուրիշ լուրի մը մէջ ալ կ'ըսուէր, թէ Ֆրանսայի նոր Արտաքին Նախարարը՝ Ռոլան Տիւմա, գիր մը ուղարկած է Թուրք իր պաշտօնակցին Վահիտ Հալէֆօղլուի, յայտնելով որ յառաջիկայ օրերուն յոյս ունի որ կարելիութիւններ կը ստեղծուին Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւն - ները բարելաւելու համար:

1984 Օգոստոս 11 թուակիր «Կիւնէշ»ի մէջ գրուած էր, որ տարիներով հայկական ահաբեկչութիւնը փաղաքշող ու փայփայող ֆրանսական կառավարութիւնը օր մը անպայման պիտի փոխէր իր ընթացքը, քանի որ ըստ իրեն, «ինչպէս որ է այլեւս այսօր աշխարհ ծանօթացած էր հայկական խնդրին եւ միջազգային հանրային կարծիքը գաղափար մը կազմած այդ մասին: Թուրքերը ի վիճակի չեն Հայոց քարոզչութեան առաջքը առնելու եւ զայն արգիլելու: Այդ պարագային ալ, եթէ մենք յարաբերութիւնները վերահաստատելու ըլլանք Թուրքերու հետ, այլեւս առկէ ոչ մէկ վնաս կուգայ Հայերուն ու հայկական խնդրին»:

Այնպէս կը թուի, թէ այդ օրը եկած հասած է ահա, ինչպէս ցոյց կուտան արդէն ստացուած լուրերն ալ:

Դարձեալ, Օգոստոս 18 թուակիր «Կիւնէշ»ի մէջ խօսուած էր նաեւ հայկական գործունէութիւններուն փոփոխութեան եւ «Ահաբեկչութենէ» «Քաղաքական գործելակերպի» վերածման մասին, ինչպէս յայտնի կ'ըլլար նաեւ Ֆրանքֆուրթէ հասնող վերջին լուրով՝ «Հայկական Հարց»ի հետապնդման կապակցութեամբ հրատարակուած հաղորդագրութեան մէջ ալ:

«...Այլեւս տկար հաւանականութիւն մը կը դառնայ սպասել հայկական նոր ոճիրներու՝ այս իրողութեանց լոյսին տակ:

«Ու պատճառը շատ պարզ է..

«Հայ ահաբեկիչները, այդ ոճիրները կը գործէին որպէսզի իրենց դատը համայն աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւէ կողմնակիցներ շահելու նպատակաւ:

«Ու մինչ մենք կը բաւականանայինք հայկական պնդումներուն դիմաց «ուրացումի» ճամբան ընտրելով միայն եւ ժամանակ կը կորսնցնէինք այսպէս ընելով ալ պարզապէս, անոնք յաջողեցան իրենց ուզածն ընելու եւ մինչեւ իսկ ամերիկեան Ծերակոյտին վրայ ազդելով՝ «օրինաւոր դատի մը հետապնդումներն» ըլլալով նուիրագործուեցան իրենց գործած այդ արարքներուն մէջ:

«Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ատենօք Հրեաները ահաբեկչութեամբ իրենց ձայնը լըսելի դարձուցին ու վերջն ալ անկախ Պետութիւն մը հիմնելու հանգրուանին հասան, ինչպէս որ Պաղեստինի Ազատագրական Կազմակերպութիւնը նոյն ճամբէն ընթանալէ վերջ այսօր սկսաւ Պետութիւն նկատուիլ ձեւով մը եւ երբ այդ վերաբերում տեսնել ու ներկայիս իր դատը կը հետապնդէ քաղաքական մարզերու մէջ, Հայերուն ալ նպատակը նոյնն է եւ այդ բանին է որ կը ձգտին բացորոշ կերպով:

«Զենք կրնար ըսել, թէ ահաբեկչութիւնը ամբողջովին վերջ գտաւ, բայց կրնայ այլեւս նուազիլ զգալապէս: Որովհետեւ, Հայերը երբ պիտի տեսնեն թէ ահաբեկչութիւնը կը խաթարէ դիմագիծը իրենց դատին ու կը տգեղցնէ զայն, այսուհետեւ իրենց դատը յառաջ պիտի տանին Ամերիկայի ու Ֆրանսայի նման փաստաբաններով եւ անոնց հետ պիտի յայտնուին մեր դէմ: Եւ Թուրքիա, որ մինչեւ այսօր իր խելքը գլուխը չէ հաւաքած այս դատին կապակցութեամբ, հազիւ այդ ժամանակ է որ ուշքի պիտի գայ...:

Անշուշտ, այս պարագային ալ եթէ շատ ուշ մնացած չըլլայ...»:

«LE MATIN» ԵՒ «ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉԻ ՄԸ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ»

«Լը Մաթէն» օրաթերթը, երեք նկարազարդուած էջերով կ'անդրադառնար, Հինգշաբթի օր, Յունուար 10, հայկ. ահաբեկչութեան, իբրեւ խորագիր դնելով, առաջին էջին գլուխն իսկ՝ «Հայ ղեկավար ահաբեկիչի մը դիմանկարն ու պատմութիւնը»: Յօդուածին հեղինակները, մէկը Փարիզէն, միւսը՝ Աթէնքէն, նախ կը ներկայացնեն ՀԳԲ-ի (ԱՍԱԼԱ)ի ղեկավարը «կէս հայ - կէս արաբ» ծագումով, բուն անունով՝ Պետրոս Հաւանսեան (?) եւ որ օրէ օր «կզղիացած» կ'ըլլայ (ըստ թերթին) հայկ. շարժումին ծոցը:

Թերթը երկար կը ծանրանայ ԱՍԱԼԱ-ի ներքին հարցերուն թէ պառակտումին վրայ, առիթ նկատելով երեք հայ երիտասարդներու մերձաւոր դատավարութիւնը, Բրէթէյի ոճրային Ատեանին առջեւ, Օրլիի ոճրափորձին կապակցութեամբ եւ որու մասին կ'ըսէ թէ մէթր Լըքլէր նախընտրած է քաշուիլ պաշտպան փաստաբանի իր դերէն եւ նոր փաստաբանն է՝ մէթր Վերժէս (Քլաուսի Պարպիի, բայց նաեւ անցեալին՝ ԷՖ - ԷԼ - ԷՆ-ի պաշտպան փաստաբան):

Յօդուածագիրներէն մէկը, ան որ Աթէնք է, լայնօրէն կը ծանրանայ կազմակերպութեան ղեկավարներուն վրայ, Աթէնքի մէջ, ապա կուտայ այլ տեղեկութիւններէն, որոնք յար եւ նման են «Լիպերասիոն»ի տուած տեղեկութիւններուն Դեկտեմբեր 21-ի իր թիւին մէջ: Հուսկ, կ'ակնարկէ վիտէօ - քասէթի մը ցուցադրութեան: Բայց, ինչ կը վերաբերի մեզի, որ ֆրանսական թերթերու սանսասիոն նման լուրերու բնաւ ախորժակը չունինք, նախընտրելի է կարճ կապել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984- էն

ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

8.- Պելկրատ: Վերաքննութիւն Լեւոնեան - Էլպէքեան դատին:

11.- 1984-ի Նոպելեան գրական մրցանակը ստացաւ չեխ գրագէտ՝ Եարոսլաւ Սէֆէրի:

12.- Պրայթոն: Տիկին Թաչըր ոճրափորձէ մը կ՚ազատի: Պահպանողական Կուսակցութեան Համագումարի փակման հաւաքոյթին, ահաւոր պայթում մը կը ցնցէ շէնքը: Չորս մեռեալ եւ 30 վիրաւոր: Արարքին տէր եղաւ Իրլանտայի Հանրապետական Բանակը:

16.- Նոպելի Խաղաղութեան մրցանակը շնորհուեցաւ հարաւ - ափրիկեցի սեւամորթ անկլիքան եպիսկոպոս՝ Տէսմոնտ Թութուի:

17.- Թուրքիա: Քիւրտերու դէմ հալածանքը կը ծաւալի:

24.- Մահ՝ գրագէտ՝ Մօրիս Պրիոնի:

25.- Լեհաստան: Հայր Փոփիէլուշքօ սպաննուած է առեւանգողներէն մէկուն կողմէ, ահաւոր չարչարանքներէ յետոյ, եւ դիակը նետուած Վիսթուլա գետը: Ջոհ մը եւ մարտիրոս մը եւս ի խնդիր լեհ ժողովուրդի ազատութեան:

28.- Ժաք Ապուշար, ֆրանսական հեռատեսիլի (Անթէն 2) լրագրողը, ձերբակալուած Աֆղանիստան Սեպտեմբեր 17-ին, դոնփակ դատավարութենէ մը ետք, կը դատապարտուի 18 տարուան բանտարկութեան: Այս վճիռը ընդհանուր վրդովում մը յառաջացուց Ֆրանսայի մէջ: Սակայն պետական եւ այլ միջամտութիւններէ յետոյ Ժաք Ապուշար վերադարձաւ Փարիզ, ուր ընդունուեցաւ մեծ հանդիսութեամբ:

29.- Ֆրանսայի կառավարական ներկայացուցիչները բացակայ Փարիզի Թրքական դեսպանատունը, Հանրապետութեան հիմնադրութեան տարեդարձի ընդունելութեան: Այս բացակայութիւնը բուռն հակազդեցութիւն մը յառաջացուց Թրքական կառավարական շրջանակներէն ներս:

30.- Հնդկաստանի վարչապետը՝ Ինտիրա Կանտի մահափորձի մը զոհ: Արարքը կատարեցին սիխ զինուորներ: Խլրտումներ երկրին բոլոր շրջաններուն մէջ: 200 մեռեալ եւ աւելի քան հազար վիրաւոր: Ինտիրա Կանտիի կը յաջորդէ իր զաւակը՝ Ռաժիւ Կանտի:

×

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

3.- Մահ՝ Բորիս Սուվարինի՝ հիմնադիրներէն Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան:

4.- Քանալ Փլիւս, հեռատեսիլի 4-րդ կայանը կը սկսի իր սփռումները:

5.- Թուրքիոյ մէջ, գրաքննութիւնը կը սաստկանայ դուրսէն եկած գիրքերուն եւ պարբերականներուն նկատմամբ: Իսկ անկէ զատ, երկրի մէկ քաղաքէն միւսը մահավճիռները իրարու կը յաջորդեն:

6.- Միացեալ - Նահանգներ: Ռեկըն ջախջախիչ յաղթանակ մը կը տանի եւ չորս տարուան համար կը նորոգէ իր պայմանագրութիւնը Սպիտակ Տան հետ:

7.- Զիւլէ ամբողջ հողամասին վրայ Փինոշէ կը հռչակէ պաշարողական վիճակ, ստանալով արտակարգ իրաւասութիւններ:

10 - 11.- Շարաթավերջ մը բիրտ ուժի թագաւորութեան տակ: Թուրք բանուոր մը աշխատավարձքի փոխարէն կը ստանայ քանի մը գնդակ Էփինի (Իվըլին) մէկ փոքրիկ գործատան մէջ: Գործատէրը հինգ ամսուան աշխատավարձքերը չէր վճարած եւ բանուորները պահանջելու եկած էին: Այլ ոճիր մը եւս: Շաթօպրեանի (Լուառ Աթլանթիք) սրճարանի մը մէջ, որուն տէրը եւ յաճախորդները Թուրք են, երիտասարդ - գործազուրկ մը կը կրակէ մեռցնելով երկու Թուրք: Ոճրագործին արդարացումն է՝ «օտարները չեմ սիրեր»:

12.- 1984-ի Կոնքուռ գրական մրցանակը ստացաւ՝ Մարկրիթ Տիւրաս, 70 տարեկան, իր վերջին գիրքին՝ «Սիրահարը»ին համար:

13.- Փարիզի 18-րդ թաղամասը դարձած է ոճրագործութեան բոյն, ուղղուած տարեց կիներու դէմ: Մի քանի շաբթուան մէջ սպաննուած են 9 տարեց կիներ:

15.- Միթերան - Քատաֆի անակնկալ հանդիպում մը, Կրետէ, մասնակցութեամբ Յունաստանի Նախարարապետ՝ Փափանտրէուի: Խօսակցութեան նիւթը՝ Զատը: Փոխադարձ վստահութիւն, բայց Լիպիացիք չեն մեկնած եւ Ֆրանսացիք պիտի վերադառնան: Այլ խօսքով, Քատաֆիի խաղերը...:

19.- Ահաբեկչութիւն: Վիէննա: Թուրք դիւանագէտ մը կը սպաննուի: Արարքին տէր կ՚ըլլայ ԱՌԱ-ն (Հայ Յեղափոխական Բանակը):

20.- Նուվէլ Քալետոնիի մէջ, ընդդիմութիւնը (հականկախապաշտ) յաղթեց Շրջանային Ժողովի ընտրութեանց: Սակայն ձեռնպահներու համեմատութիւնը հասած է 49,87%-ի եւ կազմուած անկախապաշտներէ: Կացութիւնը լուրջ է երկու կողմերու միջեւ: Բախումներ, միջադէպեր կը ծանրացնեն մթնոլորտը:

25.- Ահաբեկչութիւն: Փարիզ, Սալփլէյէլ: Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի տօնակատարութենէն քիչ առաջ՝ ոճրափորձ սրահին առջեւ: Վեց վիրաւոր, Հայեր, որոնցմէ մէկը ծանր վիճակի մէջ: Ոչ ոք տէր եղաւ արարքին:

26.- Միթերան կը մեկնի Սուրիա: Օգտակար ճամբորդութիւն մը կ՚ըսէ Նախագահը:

26.- Հայերու ցեղասպանութիւնը Եւրոպական Խորհուրդին առջեւ: Ընկերվարական խումբի ներկայացուցած բանաձեւի ծրագիրը որոշուած է փոխանցել քաղաքական յանձնախումբին. այս վերջինը հարցը ծեծելէ յետոյ որոշած է տեղեկատու մը նշանակել:

27.- Արաֆաթ կը հրաժարի եւ կը վերընտրուի միաձայնութեամբ: Աննախընթաց եւ խանդավառ ընտրութիւն մը... եւս:

28.- Խորհրդային Միութեան Փութպոլի 47-րդ Ախոյենութիւնը վերջ գտաւ. «Արարատ» կը գրաւէ ընդհանուր դասաւորման 11-րդ տեղը:

30.- Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի տօնակատարութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը կը կազմակերպէ բողոքի ցոյց մը, բիրտ ուժին դէմ: Ցոյցին կը մասնակցին 400-էն 500 հոգի, օրուան նշանախօսքերը ըլլալով՝ «Ցեղասպանութեան ճանաչումը» եւ «Արդարութիւն Հայ ժողովուրդին համար»:

×

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1.- Նուվէլ - Քալէտոնիի համար կառավարութիւնը կը նշանակէ լիազօր մը՝ Էտկար Փիզանի, սակայն անդրծովեան այս հողամասին մէջ կացութիւնը լարուած է եւ մեռեալներ կան:

2.- Քորսիքայի մէջ, յատկապէս Պասթիա, ծանր միջադէպեր որոնց ընթացքին կը սպաննուի ՍԷ - ԷՌ - ԷՍ մը:

3.- Սպանիա եւ Փորթուկալ Հասարակաց Շուկային դուռը կը զարնեն:

4.- Ահաւոր աղէտ մը Հնդկաստանի Պհոփալ քաղաքը: Թունաւոր կազի մը տարածումը կը պատճառէ երեք հազարէ աւելի մեռեալ եւ հազարաւոր ծանր վիրաւորներ:

5.- Արիւնալի բախումներ Նուվէլ - Քալէտոնիի մէջ, որոնք 10 մեռեալ եւ վիրաւորներ կը պատճառեն:

6.- Շիմոն Փերէս, Իսրայէլի վարչապետը, արտակարգ ջերմութեամբ կ՚ընդունուի Փարիզ:

8.- Շէսոն կը մեկնի ... վերջապէս: Եւ վերջապէս Ռոլան Տիւմա կը դառնայ Արտաքին Յարաբերութիւններու Նախարար:

9.- Թեհրանի օդակայանը, առեւանգըուած քուէյթեան էօպիւսի մը օդերթական ոդիսականը կը վերջանայ միայն երկու մեռեալով: Գրեթէ ուրախութիւն մը քանի ծանր լուրեր շրջեցան:

10.- Նախագահ Միթերան կը կատարէ ափրիկեան շրջապտոյտ մը՝ Զայիր, Ռուանտա, Պուրունտի եւ կը մասնակցի Ֆրանքօափրիկեան 11-րդ Վեհաժողովին:

11 - 21 Քրէթէյլի պատժական ատեանին առջեւ տեղի կ՚ունենայ 6 Հայերու դատավարութիւնը որոնք կը մեղադրուին Օրլիի ոճրափորձին (1983 Յուլիս 15) «չարագործի ընկերութեան մասնակցութեան, զէնք, պայթուցիկ ունենալու եւ կեղծ փաստաթուղթեր պահած ըլլալու համար»: Վճիռ՝ մէկ ազատ արձակում եւ հինգ բանտարկութիւն՝ 30 ամիսէն 4 տարի:

12.- Թուրքիոյ մէջ, Պոլիս, զինուորական ատեանին առջեւ կը ներկայանան 305 կասկածելի անձեր, որոնցմէ՝ 59-ը մահապատիժի կրնան ենթարկուիլ:

16.- Միթերան կը բացատրէ իր արտաքին քաղաքականութիւնը հեռատեսիլի Ա. կայանէն: Միթերան կ՚ուզէ որ ժամանակ տրուի իրեն ու ապա միայն դատուի:

17.- Փարիզի քաղաքապետը Ժաք Շիրաք, Փարիզ քաղաքի մեծ մրցանակներու շարքին, արուեստներու մեծ մրցանակը կը յանձնէ փորագրիչ՝ Ասատուրի:

18.- «Ռատիօ Ազդ» պաշտօնապէս եւ յատուկ հանդիսութեամբ, որուն կը մասնակցի Տարեցներու Ենթանախարարը՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, կը բանայ իր նոր դրասենեակները:

19.- Համայնավարները 1985-ի պիւտճէին դէմ քուէարկելով, Ազգ. Ժողովին մէջ, կը նուիրագործեն ձախի խզումը:

22.- Մահ՝ Մառեշալ Ուստինովի՝ Խորհրդային Միութեան Պաշտպանութեան նախարարը:

23.- Ահաւոր ոճրափորձ մը Իտալիոյ մէջ: Նափոլի - Հռոմ - Միլանօ շոգեկառքին մէջ կը պայթին ռումբեր, պատճառելով 16 մեռեալ եւ 116 վիրաւոր:

24.- Խորհ. Միութիւն - Թուրքիա մօտեցում: Խորհրդային Նախարարապետը՝ Նիկոլայի Տիխոնով 90 հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը կը ժամանէ Անգարա: Հայերը խօսակցութեանց նի՞ւթ:

25.- Աննախընթաց քայլ մը: Շիմոն Փերէս կ՚այցելէ Բեթղեհէմ ներկայ ըլլալով տեղւոյն պաղեստինցի քաղաքապետին ընդունելութեան:

29.- Հնդկաստան: Ռաժիւ Կանտիի յաղթանակը կամ՝ Ինտիրա Կանտիի յաղթանակը յետ մահու: 400 աթոռ 508-ի վրայ Հնդկական Խորհրդարանի մէջ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՆՈՒՎԷԼ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ ԻՆՉՈ՞Ւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱՒ

1774-ի Սեպտեմբերին ճէյմս Գուք Նուվէլ - Զելանտէն վերադարձին երեք օրուան նաւարկութենէ ետք կը հանդիպի անծանօթ հողամասի մը (Պալատի կղզին) ու անոր մօտ ընդարձակ այլ հողամասի մը եւս, զոր կը կոչէ Նուվէլ Քալետոնի, սկովտացի իր նախնիներուն յիշատակին:

Պալատի կղզիին Մէլանէզցիները այս այցելուները կ՚ընդունին «կատարեալ քաղաքավարութեամբ»: Խումբը հոն կը մնայ քանի մը օր, արեւու խաւարումը դիտարկելու: Գուք ժամանակ կը գտնէ ուսումնասիրելու Քանաքները, որոնք լաւ տպաւորութիւն կը թողուն իր վրայ: Նուվէլ Քալետոնիի հարաւը ան կը գտնէ

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Անժամանակ այցելութիւն մը. կը մըտածենք, երբ այնքան կ՚աճապարենք վայրկեան առաջ ճամբայ ելլելու: Յայտնի է որ մասնաւոր ըսելիք մը ունի տէր հայրը, խնդրանք մը՝ որ առօրեայ իր պարտականութիւններուն հետ ուղղակի կապ ունեցող հարցերու շատ չի նմանիր: Կը մօտենայ սեղանին ու վարանքով մը ձեռքէն վար կը դնէ մեծկակ գիրքի մը ծաւալն ու ձեւը ունեցող կաշիէ պահպանակ մը: Կը բանայ զգուշութիւնով ու անկէ դուրս կը հանէ կաշեկազմ, սիրուն գրչագիր հատոր մը: Պահ մը առաջ տիրող ընդհանուր զուարթութիւնը հետաքրքրքրութեան կը վերածուի խսկոյն:

- Էդ ի՞նչ է, տէր հայր, հարց կուտայ հայր սուրբը, տէր հօր ըսելիքը փութացընելու փորձով մը:

- Սա իմ գործն է, հայր սուրբ, ես եմ ընդօրինակել: Տարիներով աշխատել եմ սրա վրայ: Էստեղ, առաջին էջի վրայ, Վեհափառն օրհնութեան մի գիր է գրել: Եկել եմ խնդրելու ձեզանից որ մի երկու տող էլ դուք գրէք որպէս թեմակալ առաջնորդ: Ուզում եմ մի յիշատակ թողնել ինձանից: Մարդ չի կարող գիտենալ թէ ե՞րբ կը լինի Աստուծոյ կամքը:

Մաքուր, մեծ բծախնդրութեամբ ընդօրինակուած հատոր մը, նկարազարդըւա՛ծ նոյնիսկ՝ նոյնինքն տէր հօր կողմէ, մեր հին գրչագիրներուն օրինակով: Թռչուններ՝ երկար կտուցներով ու վեր դարձած պոչերով կենդանիներ այնտեղ են բոլոր. տակաւին՝ Ամենափրկչեան Վանքը, Աւետարանչէն դրուագներ եւ վերջապէս իր, տէր հօր մէկ ինքնանկարը, երկայն, սպիտակ մօրուքով:

Այս բոլորը ցոյց կուտայ տէր հայրը մէկիկ - մէկիկ, անհատնում համբերութիւնով մը՝ առանց անդրադառնալու մեր աճապարանքին: Հատորին վերջին էջերուն մէջ կայ տակաւին տէր հօր համառօտ կենսագրականը, որպէսզի օր մը, տարիներ, ո՞վ գիտէ, դուցէ դարեր ետք, անծանօթ ընթերցողը «մի հոգոց առէ» իր մեղաւոր հոգիին համար:

- Հիմի պէտք է գնանք, տէր հայր, կ՚ըսէ հայր սուրբը այլեւս սպառած համբերութիւնով մը. Թո՛ղ էստեղ, վաղը վերադարձանք՝ կը գրեմ:

- Շնորհակալ եմ, հայր սուրբ, հիմի կը տանեմ միասին, որ վերադարձաք վաղը կը բերեմ նորից:

Տէր հայրը ինչպէ՞ս կրնայ վստահիլ իր գանձը, նոյնիսկ թեմակալ առաջնորդին...:

Այո, Ջուղան էր ասիկա, մեր լուսահոգի տեսուչ հայր սուրբի՛ն Ջուղան:

×

Արեւը մայր մտած է արդէն. երբ կը հասնինք Նամակերտ՝ հայկական առաջին գիւղը:

Գլխաւոր ճամբէն բաւական ներս, ցածտանիքներով հողաշէն տուները կ՚երեւին հեռուն, իրարու քով, քիթ - քիթի, մըտերմիկ դիրքերով: Խումբ մը գիւղացի - ներ կան դէպի գիւղ առաջնորդող խորտ ու փորտ ճամբուն բերանը: Յայտնի կ՚ըլլայ շատ-շանցած, թէ աւելի քան երկու ժամէ ի վեր կը սպասեն այնտեղ, ցուրտին, մեզ դիմաւորելու համար:

Գիւղէն հազիւ մտած ներս, գիւղացիները բոլոր ոտքի են արդէն: Իրենց սովորական ու միօրինակ առօրեան խռովող դէպք մըն է մեր այցելութիւնը: Այնտեղ են բոլորը, ծերն ու երիտասարդը, կեսուրն ու հարսը, մանուկն ու գպրոցական պատանին: Չկան՝ կենդանիները միայն:

Քեաթխուտան - գիւղապետը - պարզ ու ջերմ քանի մը բառերով բարի գալուստ կը մաղթէ այցելուներուն ու շնորհակալութիւն կը յայտնէ որ բարեհաճած են «շնորհք բերել» իրենց գիւղին:

Որքա՛ն աւելի գեղեցիկ ու բանաստեղծակա՛ն ալ է այս «շնորհք բերել»ը՝ մեր հասարակ «այցի գալ»ուն բաղդատմամբ: Աւելի վերջ յայտնի պիտի ըլլար թէ պարսկահայ բարբառին մէջ ընթացիկ բացատրութիւն մըն էր ասիկա:

Դէպի գիւղին վարժարանը տանող մեր ճամբուն վրայ խումբը կը մեծնայ հետզհետէ՝ տուներէն մէկիկ - մէկիկ, իրարու ետեւէ քակուող գիւղացիներով: Վարժարանին բակը կը լեցուի շատ չանցած: Աշակերտները, կարմիր այտերով առողջ մանուկներ բոլորն ալ, ձիթենիի ոստեր ունին իրենց ձեռքերուն մէջ:

(Շար. 3)

ուրիշ կղզի մը ծածկուած հսկայ կոնաբեր ծառերով, որոնք կը նմանէին եղեւիններու, այնպէս որ կղզին կը կոչէ Եղեւիններու կղզի։

Քսան տարի ետք Լուտովիկոս ԺԶ. պարտականութիւն կը յանձնէ ասպետ Պրինի տ'Անթրըքասթոյի որ փնտռէ ծովագնաց Լա Փերուզը որմէ ոչ մէկ լուր կար։ Երկու նաւեր 1791-ի Սեպտեմբերին կը մեկնին Պրեսթէն ու 1793-ի Ապրիլին կը խարսխեն Պալատի ծոցին մէջ։ Գուքի ուղեւորութեան բնագէտը տեղացիները կը նկարագրէ որպէս քաղցրաբարոյ եւ խաղաղ մարդիկ։ Իսկ Ֆրանսացիները բաւական տարբեր տպաւորութիւն կ'ունենան անոնցմէ եւ զանոնք կը գտնեն վայրենի ու մարդակեր։

«Անոնցմէ մէկը, կը գրէ բնագէտը, ձեռքը ունէր նոր խորոված ոսկոր մը, ու կը կրծէր ատոր վրայ մնացած մսի կտորը, երբ դիմելով Փիրոնի, առաջարկեց բաժնել իր ճաշը»։ Փիրոն կարծելով թէ կենդանիի մը միսն էր, պիտի ընդունէր, երբ բնագէտը ճանչնալով, ըսաւ թէ 13 - 14 տարեկան տղու մը կոնքի ոսկորն էր այդ։ Այն նշաններով որոնցմով փորձ եղաւ որպէսզի խոստովանին թէ իրենց նմաններու միսը կ'ուտէին, մեծ թիւրիմացութիւն մը առեղծուեցաւ։ Անոնք կարծելով թէ մենք մարդակերներ էինք ու հասած էր իրենց վերջին ժամը, սկսան լալ»։

Այս խումբը չգտաւ Լա Փերուզի հետքը։ Տիւմոն տ'Իւրվիլ վիճակուեցաւ վերջապէս լուսաբանել այն պարագաները որոնք ծանօթ ծովագնացին կեանքը արժած էին։ Աստղաբանի վրայ նաւարկելով, տ'Իւրվիլ Նուվէլ - Քալետոնիի արեւելեան ափերու փոքր կղզեպարը կ'ուսումնասիրէ։ Այնուհետեւ այս մեծ կղզին ու անոր շրջակայքը ծանօթ շրջաններ կը դառնան։

Այս շրջանը յետագային, Աւստրալիոյ գաղթավայրի վերածումէն ետք, Եւրոպացիներու վաճառականական շահերու աշխարհին մաս պիտի կազմէր։ 1842-ին ճանդան ծառին յայտնաբերումը հոն կը քաշէր աւստրալիացի մաքսանենգներ, որոնց կը հետեւէին ձկնորսներ, բողոքական քարոզիչներ, մանաւանդ Մեթոտիսներ։ Երեք տարի ետք Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ղրկուած կաթողիկէ քարոզիչներ գերապայծառ Տուառի առաջնորդութեամբ կը հասնին Նուվէլ - Քալետոնի։ Ան կը յաջողի քիչ մը հանդարտեցնել տեղացիները, ծայր աստիճան վայրագ ու կը փորձէ բարեփոխել անոնց սովորութիւնները, դաստիարակել զանոնք սակայն մեծ դժուարութիւններու եւ յուսախաբութեանց կը բախի։

Քարոզիչները կ'աշխատէին անդադար. կը մշակէին իրենց պարտէզը, իրենք կը կառուցանէին իրենց տուները։ Սովահալած, մեծ վտանգներու ենթակայ էին ու իրենցմէ մէկը սպաննուեցաւ Քանաքներու ապստամբութեան մը ընթացքին։ Գերապայծառ Տուառ կը մեռնի Նումէայի մէջ 1853-ի Ապրիլին։

Նոյն տարին, Ֆրանսական նաւու մը մակոյկին անձնակազմը կը սպաննուի ու տեղացիներ կ'ուտեն զանոնք. այս դէպքին վրայ Նափոլէոն Գ. ծովակալ Ֆէվրիէ - Տէփուէնթի հրամանատարութեամբ խումբ մը կը ղրկէ հոն, որպէսզի ձեռք առնեն կղզիին ղեկավարութիւնը, յանուն Ֆրանսայի։ Իր յաջորդը, 1854-ին Փոռ տը Ֆրանս քաղաքը կը հիմնէ Նումէայի նաւահանգիստին մէջ։ 12 տարի ետք քաղաքը կը ստանայ տեղական Նումէա անունը, որպէսզի շփոթութեան տեղի չտրուի Մարթինիքի համանուն քաղաքին հետ։ Նախ կապուած Ովկէանիայի Ֆրանսական հաստատութիւններուն, Նուվէլ - Քալետոնի 1860-ին կը դառնայ անջատ գաղթավայր մը։

Առաջին կառավարիչը կը ջանայ հոն բերել ազատ ջոկատներ։ Սակայն այս շրջանին է որ Նուվէլ - Քալետոնի կը դառնայ աքսորավայր մը, Կիւյանի փոխարէն, որուն կլիման շատ հակառողջապահական կը նկատուէր։ 1864-էն իսկ թիարան մը հաստատուած էր Նումէայի հանդիպակաց Նու կղզիին մէջ։ Բանտարկեալները կ'աշխատէին ճամբաներու շինութեան եւ անտառներու, հանքերու հետազօտութեան մէջ։ 40 հազար դատապարտեալներ ղրկուած են հոն 1864-էն՝ 1896։

Այս թիապարտներու ամէնէն հանրածանօթներն են Փարիզի Քոմիւնի աքսորեալները, որոնք հոն հասան 1872-ին։

Տեղացիները չեն դադրիր երբեք ապստամբելէ, գոնէ առաջին տասնամեակներուն ընթացքին։ 1859-ին կը գրապուի ըմբոստութիւն մը։ Առանց դոյզն յուսալքումի, տեղացիները կրկին կ'ապստամբին, երկու հարիւրէ աւելի Ֆրանսացիներու մահուան պատճառ դառնալով, շարժումը կը ծաւալի ամբողջ կղզիին տարածքին։ Կառավարիչը ներում կը խոստանայ ամէն անոնց որոնք անձնատուր պիտի ըլլան։ Սակայն նաեւ կղզիին որոշ մասերուն մէջ Մէլանէզիացիներու համախմբումներ կը կատարուին։

Յայտնի կ'ըլլայ թէ կղզին ստորերկրեայ հարստութիւններու մթերք մը ունի։ 1870-ին ոսկի կը գտնուի հոն, իսկ երեք տարի ետք պղինձի հանքեր։ Սակայն նիքէլ պարունակող խաւերն են որոնք յայտնաբերուած 1864-ին, Նուվէլ - Քալետոնիի գլխաւոր հարստութիւնը պիտի կազմեն, ուր Ռոչիլտ դրամատունը հիմնելէ ետք «Նիքէլ» ընկերութիւնը, հոն զօրաւոր փուռեր պիտի կառուցանէ։

1894-էն սկսեալ կառավարիչ Փոլ Ֆէյյէ, կը կազմակերպէ ազատ գաղթատիրութիւնը, քաջալերելով սախացի գաղթականութիւնը։ Անոնք յատկապէս կ'աշխատին հողագործական մարզին մէջ որ անտեսուած էր հանքագործութեան ի նպաստ։ Ի. դարու սկիզբէն 50 հազար բնակչութեամբ Նուվէլ - Քալետոնին կը գտնուի արդիւնաբերութեան գագաթնակէտին ու մինչեւ 1974 խաղաղութիւն կը տիրէ հոն։

1960-ին բնակչութեան թիւը 105 հազարի հասած է։ Այսօր ունի 145 հազար բնակիչ, որոնց շուրջ 43%-ը Մէլանէզցիներ (Քանաք) են, 34,5%-ը Եւրոպացիներ (Քալտոչ) եւ 22,5%-ը զանազան ազգերու կը պատկանին (Ասիացի, Փոլինէզցիներ, Հնդիկներ...)։

Թ. Ա. Թ.

ՓՐՈՖ. ԱԼ. ՊԱՂՏԵԱՆՑ
ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍ. ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԻ

Ֆրանս. Բժշկական Ակադեմիի 1984 Դեկտեմբեր 11-ի հանդիսաւոր նիստին, քանի մը ընտրեալներու կարգին Փրոֆ. Ալեքսանդր Պաղտեանցի ալ շնորհուած է թղթակից անդամի վկայագիրը, Ակադեմիի Կենսաբանական Գիտութեանց Բաժնի ճամբով։

Սովորութիւն է որ Ակադեմին ամէն տարի նոր անդամներով օժտէ թափուր մնացած աթոռները։ Ընտրութիւնը կատարուած է 1984 Հոկտ. 23-ի նիստին եւ Կենսաբանական Բաժնի համար թեկնածու ներկայացուած 15 միջազգային գիտնականներէն ընտրուած են երկուքը միայն, որոնցմէ մէկն է մեր հայրենակիցը։

Ընտրութեան համար պայման էր ստանալ 36 ձայն։ Փրոֆ. Պաղտեանց ստացած է 57 ձայն, ինչ որ նշանակալից պարագայ մըն է։ Իր թեկնածութիւնը ներկայացուած է տեսչութեանը կողմէ Պոռտոյի համալսարանին, ուր 1964-էն ի վեր պարբերաբար աշխատած է, Հետազօտութեան Ազգային Էնսթիթիւին մէջ, Փրոֆ. Ասսոսիէի հանգամանքով։

Փրոֆ. Պաղտեանց իբր Կենսաքիմիայի (պիօշիմի) դասախօս երկար տարիներ պաշտօնավարած է Թեհրանի Համալսարանին մէջ, եւ նաեւ վարած՝ այդ համալսարանին Բժշկական Գիտութեանց Ֆաքիւլթէին տեսուչի պաշտօնը։

Ան մօտէն շահագրգռուած է նաեւ տեղւոյն հայկական կեանքով, պատասխանատու պաշտօններ վարելով Թեհրանի հայկական դպրոցներու հոգաբարձութեան, ինչպէս նաեւ պարսկահայ թեմական խորհուրդի մէջ, իբր փոխ - նախագահ։ Հանգստեան կոչուած ըլլալով, ներկայիս բնակութիւն հաստատած է Նիսի մէջ։

Տ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ֆերահեան» վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, նշուած է Հայ Դատի Օրը։ Բացումը կատարած է Յակոբ Մըսըրլեան, շեշտելով Հայ Դատի այժմէականութիւնը։ Վիտէոյի միջոցաւ ցոյց տրուած են տեղեկութիւններ Հայ Դատի աշխատանքներուն մասին։ Խօսք առած է քոնկրէսմէն Թոնի Քօէլօ, որ հեղինակն է «Մարդուն անմարդկայնութիւնը մարդուն հանդէպ» դատապարտող ծանօթ բանաձեւին։ Հայ Դատի հետապնդման համար տարուած եւ տարուելիք աշխատանքներուն մասին խօսած է Ռազմիկ Աճէմեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ Դեկտեմբեր 25-ին, նշուած է Յովհաննէս Շիրազի ծննդեան 70-ամեակը։ Ներկայ եղած է Հայաստանի կուսակցական եւ պետական աւագանին։ Բացումը կատարած է Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ռոբեր Արզումանեան, նշելով. «Շիրազը հոյակապ դէմք է մեր պոէզիայի պառնասում, յորդաբուխ ու ճշմարիտ բանաստեղծ, նրա ամէն մի բանաստեղծութիւնը մի գիւտ է զարմանալի պատկերներով», գրել է Աւետիք Իսահակեանը։ Պոէզիայի պառնաս ... Նարեկացի եւ Քուչակ, Սայաթ - Նովա ու Թումանեան, Դուրեան, Մեծարենց, Իսահակեան ու Տէրեան, Չարենց ու Սեւակ...։ Այս, խիտ է բնակեցուած հայ պոէզիայի պառնասը, եւ թւում էր թէ ժպտերես» ու վարդերը այտերին ու զարունը կրծքի տակ ու երկինքը հոգու մէջ ու արեւը աչքերին» միանգամայն անսպասելի ծագեց Յովհաննէս Շիրազ բանաստեղծական ֆենոմենը, նա շնդալից մտաւ հայ գրականութիւն, մտաւ տիրոջ իրաւունքով՝ զարմանք ու զարմացրին պոէզիայի հետ առընչուելու հըրճուանք սփռելով չորս բոլորը»։ Խօսելով Յ. Շիրազի կեանքին ու գործին մասին եւ ծանրանալով անոր՝ Արարատի նուիրուած բանաստեղծութիւններուն վրայ, «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի խմբագրապետ Հրաչեայ Յովհաննիսեան ըսած է. «Շիրազի մօտ Արարատը երբեք հանդէս չի գալիս իբրեւ պեյզաժի տարր, իբրեւ նկարագրութեան նիւթ։ Նրա Մասիսը հոգեբանական, բարոյական, ազգային - պատմական երեւոյթ է։ Պատմութիւն, հայրենիք, ժողովուրդ, ճակատագիր եւ ըղձանք։ Մասիսի խորհրդանիշը իրենց չորս կողմ արձակում է յոյզի ու յոյսի վիթխարի ճաճանչներ։ Բանաստեղծի՝ Մասիսի շուրջը պտըտուող միտքը իր բոլոր թռիչքների եւ զեղումների մէջ ստեղծում է հայրենիքի պաշտամունքը։ Յոբելենական երեկոյթին խօսք առած են բանաստեղծ - թարգմանիչ Ե. Նիկոլայեւսկայա (Մոսկուայէն), վրացի բանաստեղծ Ռեզօ Ամաշուկելի, երաժիշտ Էդգար Յովհաննիսեան, Արիֆ Ապտուլլազատէ (Բաքուէն), Երեւանի համալսարանի ուսանողուհի Աստղիկ Զուբարեան եւ «Գրական Թերթ»ի խմբագրապետ Նորայր Ադալեան անդրադառնալով Շիրազի Բնաբերգութեան յատկանիշներուն եւ շեշտելով անոր երկերուն արժէքը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով։

ՐԱՖՖԻ
ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

- Դու կը մնաս այստեղ. մեր տանը, ասաց Սառայի հայրը։ - Այստեղ կան ապահով տեղեր քեզ թաքցնելու համար. ես կը պահեմ քեզ, մինչեւ վտանգը անցնի։

- Ապա մօրս քոյրերիս չի՞ պիտի տեսնեմ, հարցրի ես։

- Հարկաւոր չէ նրանց տեսնելու համար անպատճառ ձեր տունը գնաս, նրանց այստեղ էլ կարող ես տեսնել։

Նա դարձաւ դէպի Սառան ասելով.

- Գնա խնամի Նազանիին կանչիր այստեղ. չասես Մուրադը եկել է, ասա միայն, թէ հայրս կանչում է։ Ո՞վ գիտէ, կնամարդ է, սիրտը բարակ կը լինի, կարելի է որդու անունը լսելով, կը սկսէ զանազան անզգոյշ ձայներ բարձրացնել եւ հարեւանների ուշադրութիւնը իր վրայ կը դարձնէ։

Սառան վազեց դէպի մեր տունը։

Իմ գրիչը անզօր է նկարագրելու այն անսահման ուրախութիւնը, որով մայրդ հանդիպեց ինձ։ Մարդկային լեզուն դեռ չէ ստեղծել այն բառերը, որ ընդունակ լինէին արտայայտելու մօր սրտի զգացմունքները, մօր սրտի ցաւերը։

Քոյրերս նոյնպէս, քնից դեռ նոր վերկացած, խռոյն ինձ մօտ վազեցին, երբ Սառայից իմացան իմ գալուստը։ Նրանց գգուանքը, նրանց հրճուանքը նոյնքան հրեշտակային էր, որպէս նրանց սիրտը։ «Դու այլեւս չե՛ս գնայ, դու մեզ մօտ կը մնաս» անդադար հարցնում էին նրանք։ Ես ոչինչ չէի գտնում պատասխանելու։

Մայրս հաւանեց Սառայի հօր կարգադրութիւնը, որ ինձ իրանց մօտ էր պահել եւ չէր թողել, որ մեր տունը գնամ, որովհետեւ գիւղի գզիրը (տանուտէրի օգնականը) ամէն առաւօտ գալիս էր մեր տունը ինձ որոնելու համար։

Զննելով, որ այդ բոլորը ինձ մեծ ուրախութիւն էր պատճառում, կրկին տեսնում էի մօրս, քոյրերիս, կրկին տեսնում էի այն շրջանի մէջ, որ երեխայութիւնից ինձ սիրելի էր, - բայց միեւնոյն ժամանակ մի դառն, անախորժ ըզգացմունք տանջում էր ինձ, երբ մտաբերում էի, որ ես մի թշուառ յանցաւոր եմ, ինձ որոնում են, ինձ կամենում են կալանաւորել...։ Մօրս եւ բոլոր բարեկամներիս ջանքն այն էր, որ ես չըռնըւեմ, որ ինձ բանտը չտանեն։ Բայց մի՞թէ դրանով կը հանգստանար իմ խիղճը. մի՞թէ ես կարող էի մոռանալ ա՛յն, ինչ որ գործել էի ... ա՛յն, որի պատճառով պատժըւում էին անմեղ մարդիկ...

Մայրս սկսեց շնորհակալութիւն յայտնել Սառայի հօր մասին, թէ նա ամէն կերպով պահում էր եւ պաշտպանում էր մեր ընտանիքը, եթէ նա չլինէր, սարվազները եւ ֆէրրաշները աւելի նեղութիւններ կը տային։ Եւ աւելացրեց, որ իմ հօրեղբայրը իրան այնպէս հեռու էր պահում, որ ամենեւին չէր ուզում լսել թէ իւր եղբօր ընտանիքը չարչարւում է բարբարոսների ձեռքում եւայլն։

- Իսկ քաւոր Պետրո՞սը, հարցրի ես։

- Աստուած նրան բարի՛ տայ, պատասխանեց մայրս մի առանձին զգացմունքով։

Այդ պատուական մարդը հանգստութիւն չունէր, օրը մի քանի անգամ գալիս էր մեզ մօտ, սիրտ է տալիս, մխիթարում էր. ասելով. մի՛ վախեցէք, Աստուած ողորմած է, այդ բոլորը կ'անցնի։ Նա ասում էր, որ շատ անգամ Աստուած իւր ստեղծածներին փորձելու համար փորձանքի մէջ է ձգում, օրինակ էր բերում Յոբերանելիի կրած տանջանքները եւ ուրիշ շատ բաներ սուրբ գրքերից։

«Գարշելի՛» ... ասեցի մտքումս, եւ զսպելով իմ վրդովմունքը, հարցրի։

- Հիմա նա ո՞րտեղ է։

Քանի շաբաթ է, որ չէ երեւում, պատասխանեց մայրս։ Միանգամ եկաւ ինձ մօտ, ասաց Նազանի, ես գնում եմ Մուրադին որոնելու. ջահիլ տղայ է, անփորձ է, չլինի թէ բռնուի. մենք նրան պէտք է թաքցնենք, մինչեւ Աստուծոյ բարկութիւնը անցնի։ Խեղճ մարդ, արտասուքը հեղեղի նման թափւում էր նրա աչքերից, կարծես իւր հարազատ որդու համար էր լաց լինում։

Այդ միեւնոյն խօսքերը ասաց ինձ քաւորկինը։ Բայց ես շատ լաւ էի հասկանում, թէ քաւոր Պետրոսը ինձ ի՞նչ մտքով էր որոնում...։

(Շար. 23)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները, Պ. Ռոպէր Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Գասպարեանց եւ համայն ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վաղգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը՝ Սեդա Սէրէնկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 13, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական Մանուկներու Օրը՝

Կիրակի 13 Յունուար, ժամը 15-ին

9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանը՝

SALLE ROSSINO, Rue DROUOT, PARIS 9ème

Ծոխ յայտագիր. - երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Խամաճիկներու ծանօթ խումբի մը մասնակցութիւն:

Հրաւիրուած են բոլոր վարժարաններու աշակերտները եւ երախաները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը, Մանուկներու Օրուան աւանդական տօնակատարութեան, Կիրակի, Յունուար 13-ին, ժամը 15-ին, Սէն - Մառթէն տ'էռի Սալ տէ Ֆէթը: Կաղանդ Պապան իր նուէրներով պիտի ուրախացնէ բոլոր ներկայ մանուկները:

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան, Լիոնի մէջ Մանուկներու Օրը կը տօնուի Կիրակի, Յունուար 13, կէս օրէ վերջ ժամը՝ 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

40, Rue d'Arménie — LYON 3e

Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ Պապան իր բազմաթիւ նուէրներով:

Marseille

Tous les Samedis de 18h à 18h30

AVEDAPER

EMISSION ARMENIENNE BILINGUE

sur

Radio DIALOGUE F. M. 90 Mhz

Մարսէյլ

Ամէն Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6-էն 6·30

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ

ՌԱՏԻՕ ՏԻԱԼՈԿ, F. M. 90 Mhz

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Ծննդեան պատարագ կը մատուցուի Տարօն Վրդ. Ճերէճեանի կողմէ, Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 17-ին Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան տան Ս. Յովհ. մատրան մէջ:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ

կեդրոնի

ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ

26, rue Sibié, 13001 Marseille

որ տեղի պիտի ունենար

Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 10·15ին

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

կամքէ անկախ պատճառներով, ցնոր տընօրինութիւն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող Հայկական երկօրեայ դպրոցի, Ամանորի հանդէսը՝ Շաբաթ, Յունուար 12, ժամը 21-ին դպրոցին սրահը:

Նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Խաչիկ Ելմազեանի:

Արտասանութիւններ, երգ եւ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ: Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ իր բերած նուէրները, ուրախացնելով մեր փոքրիկները:

Կը հրաւիրուին Սէն - Ժէռօմի եւ շրջակայքի բոլոր Թաղեցիները եւ ծնողքները անխտիր:

Կը հրամցուի թէյ եւ կարկանդակ Սէն - Ժէռօմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Շաբաթ 12 եւ Կիրակի Յունուար 13-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում կը կատարուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին.-

- Քահանայական կոչման արարողութիւն Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6-ին:
- Քահանայի Ձեռնադրութիւն եւ օծում՝ Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

որ պատարագի ընթացքին Ամուսնացեալ Քահանայ պիտի ձեռնադրէ եւ օծէ՝

Յովսէփ Աւագ Սարկաւագ Պալըգեան-ը

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ Հայ Եկեղեցւոյ բացառիկ այս արարողութեան, եւ աղօթել Աստուծոյ եւ Եկեղեցւոյ ծառայութեան կոչուած այս ընծայեալին համար, որպէսզի ան ըլլայ «մշակ առանց ամօթոյ»:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք. մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել, - առաւօտները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՇԸ

L'UGA-HOMENETMEN

Paris

organise un

DINER

de soutien

Le Vendredi 25 Janvier à 20h30

au YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — Paris 14ème

Apéritif à partir de 19h

Réservation jusqu'au 20 Janvier

— M .ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ դիմեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle

94700 Maisons-Alfort

tél. 368 55 99

(Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կաղանդ Խաչի Եկեղեցւոյ միօրեայ վարժարանի. մասնակցութեամբ աւելի քան 100 աշակերտներու: Պար, արտասանութիւն, երգ ու Թատրոն: Կիրակի օր, Յունուար 13-ին ժամը 15-ին քաղաքի ստիթորիոմի մէջ՝ 11 - 13 ռիւ Տանթոն Իսի: Ներկայ գտնուեցէք քաջալերելու մանուկներն ու դպրոցի ուսուցչուհիներն ու պատասխանատուները:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՏՕՆ ԵՒ ՄՕՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Ամանորի տօն եւ Մոմավառութեան աւանդական հանդիսութիւն Կեսարական «քէթէ»ով եւ այլ ուտելիքներով ու խմիչքներով, Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մեծ սրահը:

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Métro : Courcelles

Նախագահութեամբ՝

Տիկին՝ ՖԻՄԻ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմբէթեանի, Անի Զագրեանի, Անի Գաբրկեանի, Միհրան Էլմայեանի, Սիլվէն Դէօրօղլուեանի, Բիւզանդ Ֆընտըքեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ - Մարի Յովսէփեանի:

Տեղեկութիւններ՝ Նոր Կեսարիայէն. - ՄԻՍԱՔ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲ ՎԷ - ՉԻՐԵԱՆ կողմէ Ազրիւր - Յուշարձանի բացման առթիւ:

Սիրով կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

INSTITUT NATIONAL DES LANGUES ET CIVILISATIONS ORIENTALES

UNIVERSITE DE PARIS III

Cours de Littérature arménienne de la Diasopra

UA 152

Ces cours assurés par K. Beledian auront lieu aux dates suivantes :

22 janvier : Gostan Zarian
29 janvier : Dadrakomi Harse I
5 février : Dadrakomi Harse II
12 février : Dadrakomi Harse III
12 mars : Harout Gostantian, Poèmes
19 mars : Poèmes II
16 avril : Poèmes III
23 avril : Poèmes IV

Les cours ont lieu à l'Université de Paris-Dauphine, Porte Dauphine, salle P 115, de 17h30 à 19h30.

Cours sur la Poésie arménienne du Moyen - Age, XIIIè - XVIII

UA 151

Ces cours ont lieu dans la même salle que les précédentes, tous les mardis à partir du **15 janvier,** de 15h30 à 16h30.

Au programme : Constantine Yerzenkatsi, Frig, Kerovpé, M. Naghach, S. Nova.

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris

tél. 282 01 41+

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
12 - 13

SAMEDI-DIMANCHE
12 - 13 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.875 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.875

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի մէջ, Փիէր Ժիւքէն՝ «Վերջապէս յարձակողականի անցնինք» խորագրին տակ, կը պարզէ իր տեսակէտները եւ քննադատութիւնները, 25-րդ Համագումարի նախօրեակին: Կ'ուզէ «արդար եւ անհրաժեշտ պայքար» մը տանիլ կուսակցութեան վերանորոգման համար: Սկիզբէն, Ժիւքէն խիստ է կուսակցութեան հանդէպ «Համայնավար կուսակցութիւնը տկարացած է. - պատմական հսկայ ժառանգ մը, հազարաւոր պայքարող համայնավարներ, բայց արձանագրուած քուէարկողներու 6,2% (ամէնէն ցած համեմատութիւնը 60 տարիէ ի վեր), ծերացող ընտրողական մարմին մը, պակսող տարրեր, անդամավճարներու մուտքերու անկում, երթալով աւելի քիչ կարդացուող վտանգուած մամուլ մը, եւ դեռ աւելի՝ չարքային նուաղած կեանք մը, ինքնութեան եւ հաւատք ներշնչելու կորուստ: Այս ամբողջէն ստիպողականութիւն մը՝ Համայնավար կուսակցութիւնը ինք իր վրայ պէտք է անհրաժեշտ ճիգը թափէ, ի վիճակի ըլլալու համար հեռանկար մը առաջարկելու, համախմբման եւ շարժումի կարողութիւն մը կազմելու»: Ժիւքէն պատրանք չունի եւ եթէ թոյլ կը տրուի իրեն որ այդքան համարձակութեամբ արտայայտուի, գիտակից է որ պարզ պատճառն այն է որ քաղաքական Բիւրոյի անդամ չվերընտրուիլը ի յառաջագունէ որոշ է: Ժիւքէն իր տեսակէտները կը պարզէր «Իւմանիթէ»ի բացած սիւնակներուն մէջ («վիճաբանութեան ամպիոն» 25-րդ Համագումարին առթիւ) բայց մերժած է արտայայտուիլ Անթէն 2-ի «Ճշմարտութեան ժամ»էն:

ՆՈՒՄԼԷԱՅԻ մէջ, Ուրբաթ առտու 17 տարու Քալտոշ մը սպաննուած է, ինչ որ յանկարծ լարած է, քիչ մը մեղմացած մթնոլորտ մը Փիզանիի առաջարկներու վաղորդայնին:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ զինուորական մէկ դատարանը մահուան դատապարտուած է երեք Քիւրտեր՝ Եաշար Ճերի, Հանիֆի Եըլտըզ եւ Ճեմալ Միրան: Ամբաստանութիւնը ծանօթ է՝ փորձ վնասելու թրքական հողամասի ամբողջականութեան: Զանգուածային դատավարութիւնն է անջատողական «Քաւա» (Վերածնունդ, մարքսական շարժում) կազմակերպութեան, որ չորս տարի առաջ սկսած է: 329 ամբաստանեալ կայ, որոնց կը վերագրուի 18 սպանութիւն, երկու մահափորձ, բազմաթիւ զինեալ յարձակումներ: 176 հոգի անպարտ արձակուած են:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, իսկական տագնապ մը ծնած կը թուի, Էօզալի հրաժարումէն ետք եւ ըստ դէտերու նախարարապետ Էօզալի եւ նախագահ Էվրէնի միջեւ տարակարծութիւնները շատ ծանր բնոյթ ստացած են: Էվրէն զինուորական ղեկավարութեան մը ազդեցութեան տակ է, որ օրէ օր աւելի կ'ընդդիմանայ կառավարութեան քաղաքականութեան եւ Անավաթան կուսակցութեան ծայր Էօզալի դիրքին: «Միլլի Կազէթէ», աւանդապաշտ թերթին համաձայն, Էօզալը «սպաննելու փորձ կ'ըլլայ» եւ ան իսկական ծուղակ մը ինկած է, բայց ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞վ լարած է այն թակարդը, որու հետեւանքով վերցուեցաւ նախարարին խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը, քանի որ ենթական Էօզալի «հոգեւոր զաւակը» եւ յաջորդը կը նկատուէր: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ յստակ է այն է որ «հրաժարեցուած» նախարարը զոհն է Մայր Հայրենիքի կուսակցութեան ներքին հակամարտութեանց: Հոն իշխանութեան պայքար կը տանին նախկին - լուծուած - Միլլի Սէլամէթի անդամները, մինչ Էվրէն համոզուած է որ քրտական անջատողական շարժումէն զատ, երկրորդ փորձանքը Թուրքիոյ համար՝ աստուածապետութիւն է:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ կ'ամբաստանէ Արեւմուտքը որ կը խնայէ Իրանի վարչակարգին, պահպանելու համար առեւտրական իր շահերը: Միջազգային կոմիտէն կը խոստովանի թէ որեւէ օգտակարութիւն չունի այն 50 հազար իրաքցի գերիներուն որոնք չարչարանքներու կ'ենթարկուին եւ իր ներկայացուցիչներն ալ իբրեւ լրտես արտաքսուած են Իրանէն: Կարմիր Խաչը կ'ուզէ որ արեւմտեան Պետութիւններն ալ ստորագրեն Թեհրանի եղած դիմումները, բայց անոնք աւելի իրենց շահերուն մտահոգութիւնն ունին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ. Կ.Ի ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ «ՊՐԱՒԴԱ»

«Քոթիտիէն տը Փարի», Յունուար 11-ի իր թիւին մէջ, կ'արձագանգէր խորհրդային կուսակցական պաշտօնաթերթ՝ «Պրաւդա»յի, որ կը գրէ թէ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կ.ի լիակատար մէկ նիստին, բուռն քննադատութիւններ եղած են կարգ մը շրջանային պատասխանատուներու դէմ: Մէկը՝ Պ. Աւետիսեան, Արովեան շրջանի պատասխանատու, պաշտօնազրկուած է «իշխանութեան չարաշահումներ» գործած ըլլալով շատ յաճախ, ինչպէս նաեւ օրինազանցութիւններ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2 / 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1984-Ի ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Հրապարակուած է 1984-ի Հայաստանի տասը լաւագոյն մարզիկներու անուանացանկը: Մարզական լրագրողները միաձայն առաջին տեղը տուած են աշխարհի 43 մրցանիշներու հեղինակ ծանրաբարձ Եուրի Վարդանեանի: Երկրորդ տեղը գրաւած է դասական ոճի ըմբշամարտիկ Բենուր Փաշայեան, որ անցեալ տարի շահած էր «Բարեկամութիւն - 84» մրցաշարքի ոսկէ մետալը: Երրորդ տեղը գրաւած Ռաֆայէլ Վահանեան, անցեալ տարի առաջին հանդիսացած էր Պելկրատ տեղի ունեցած ճատրակի աշխարհի խմբային ախոյենութեան, իսկ Սելանիկ տեղի ունեցած ողիմպիականներուն 10 կարելիութենէ 8,5 կէտ շահած էր: Ցանկին չորրորդ տեղը գրաւած է լուղորդ Դաւիթ Համբարձումեան, որ անցեալ տարի՝ Կիեւի մէջ, դարձաւ Խորհ. Միութեան բաժակակիր: Հինգերորդ տեղը գրաւած Նարինէ Անտոնեան անցեալ տարի՝ Մոսկուայի մէջ, ոսկէ մետալ շահած էր փինկ-փոնկի Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումներուն: Եուրի Սարգսեան, որ Մինսկ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան խորհրդային ախոյենութեան եւ Սարայեւօ տեղի ունեցած աշխարհի բաժակի խաղարկութեան յաջող արդիւնքներ ձեռք ձգած էր, ցանկին վեցերորդ տեղը գրաւած է: Եօթներորդ տեղը տրուած է ծանրաբարձ՝ Օգսէն Միրզոյեանի, ութերորդ՝ մարմնամարզիկ Միխայիլ Նովիկով, իններորդ՝ Արշակ Պետրոսեան (ճատրակ) եւ տասներորդ՝ Ռոբեր Էմմիեան (ոստում):

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱՌԱՋԱՐԿԸ՝ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ

«Միլլիյէթ»ի Յունուար 10-ի թիւին մէջ, Թալաթ Հալման թրքական ծանօթ յանկերգէն տարբեր բաներ կ'ըսէ, մինչեւ իսկ բանակցութեան առաջարկ կը բերէ:

×

Հայկ. ահաբեկչութեան հարցին մէջ պարտաւոր ենք ընդունիլ կարգ մը դառն իրականութիւններ:

- 1985 տարին ոչ մէկ յոյս կը ներշնչէ թէ հայ ահաբեկիչներ պիտի դադրեցնեն իրենց գործունէութիւնը:
- Ոճիրներու պատասխանատուները ափ մը ահաբեկիչներ չեն միայն. անոնց զօրավիգ բազմաթիւ կազմակերպութիւններ վերջին տարիներուն ընթացքին շատ զօրացած են:
- Զանազան պնդումներու եւ լրատուութիւններու համաձայն ահաբեկչական արարքներու զօրավիգ կանգնողներու կարգին են Ամերիկացիները, Խորհրդային Միութիւնը, Ֆրանսացիները, Պաղեստինցիները, Հրեաները, Յոյները, Կիպրոսի Յոյները, Քիւրտերը եւ ուրիշներ:
- Սխալ չըլլար «Հայկ. հարցին վերաբերող քաղաքականութիւն մը չունինք: Մեր դիւանագէտները գէշ - աղէկ պաշտպանելէ ուրիշ բան չենք ըներ» ըսել: Ահաբեկչութեան մեր զոհերը հանդիսաւոր կերպով, ճառերով հողին յանձնելէ ետք մեր գլուխը կը թաղենք աւազին մէջ:
- Վերջին տասը տարուան ընթացքին, Հայերը քարոզչական մարզին մէջ բառին բուն առումով փճացուցին մեզ: Մենք չկրցանք լսելի դարձնել մեր ձայնը, չկրցանք պատասխանել: Լուռ ու մունջ կրեցինք «բարբարոս» եւ «ջարդարար» նկատուելու ստորնացումը: Փորձեցինք քանի մը գիրքերու հրատարակութեամբ - որոնց ցրուումն իսկ չկրցանք յաջողցնել - պաշտպանել մեր թէզը, մենք մեզ խաբեցինք:

Պարտաւոր եմ ձեզի ներկայացնել բոլոր այս դառն իրականութիւնները: Որովհետեւ, մօտերս, մեր ազգին ամէնէն արժէքաւոր զաւակներէն մէկ քանին եւս մեծ հաւանականութեամբ մը զոհը պիտի դառնան հայկ. ահաբեկչութեան եւ երբ անոնք սպաննուին, համաշխարհային մամուլը դարձեալ Հայերու փափաքած քարոզչութիւնը պիտի կատարէ:

Երբ օր մը գրի առնուի Ի. դարու քարոզչական պատմութիւնը, թերեւս որպէս այս մարզին ամէնէն ազդեցիկը ցոյց պիտի տրուի Հայերու 1970 - 1980 թուականներու հակաթուրք քարոզչական պայքարը:

Ահաբեկիչներու ետին կը գտնուին Թուրքիայէ դուրս հայկ. զանազան կազմակերպութիւններ ու կարգ մը հայկ. եկեղեցիներ: Միայն Թուրքիան վրդովելու համար չէ որ միշտ կը հրահրուի հայկ. հարցը ... նաեւ ամբողջ աշխարհի Հայերուն ազգային գիտակցութիւնը, եկեղեցասիրութիւնը վառ պահելու համար ... Իրաւ ալ արեւմտեան - Եւրոպայի ու հիւսիսային - Ամերիկայի հայկ. եկեղեցիները հակառակ որ ամայացած ու թշուառութեան մատնուած էին տասը տարի առաջ, այսօր կը յորդին բազմութեամբ: Անհաւատալի է իրենց ազդեցութիւնը: Տիրացած են հսկայական հիմնադրամներու: Քիչ մըն ալ այս պատճառով է որ Թուրքիայէն դուրս գտնուող հայկ. եկեղեցիները - հակասելով հանդերձ կրօնական, բարոյագիտական ըմբռնումներու եւ մարդկութեան - չեն պախարակեր ահաբեկչութիւնը:

«Մենք ի՞նչ կրնանք ընել որ» ըսելով ձեռնածալ մնացողներ ունինք որոնք կարգ մը բանաւոր պատճառաբանութիւններ կ'առաջարկեն ... «Ոչ ոք կրնայ չափուիլ արհեստավարժ ահաբեկիչներու հետ որոնք դարանակալ կը սպասեն բազմաթիւ երկիրներու մէջ» կ'ըսեն: «Մենք մեր դէմ որոշ Պետութիւն մը չունենալով, մեր Պետութիւնը ընելիք բան չունի» կ'ըսեն: «Եթէ փոխադարձութեան դիմենք արեան դատը կը մեծնայ, եւ մանաւանդ համաշխարհային կարծիքը բոլորովին մեզի աննպաստ կը դառնայ» կ'ըսեն: Այս պնդումները անշուշտ իրաւացի կողմեր ունին ... Սակայն տեսակէտի մը համաձայն ալ ասոնք պատրուակներ են զորս կը շահագործեն ոչինչ ընել ուզողներ, ծուլացողներ:

Անկարելի չէ կարգ մը լուծումներ գտնել: Այս լուծումները շատ տարբեր են այն ճառերէն որոնք կ'արտասանուին յուղարկաւորութիւններու ընթացքին, օտար թերթերու մէջ վճարովի հրատարակուած քանի մը ծանուցումներէ, կամ հրատարակուած գիրքերէ որոնք ոչ ոքի կողմէ կը կարդացուին: Մեծ օգուտ մըն ալ կարելի չէ ակնկալել այս նիւթին մասին տեսակցութիւն ունենալէ Տիխոնովի, Միթերանի, Ռեկընի հետ:

Պարտաւոր ենք նոր մերձեցում մը փորձելու: Ամէն բանէ առաջ պէտք է ընդունինք որ հայկ. հարցին վերաբերող մեր քաղաքականութիւնը ցարդ մնացած է ապիկար ձեռքերու մէջ ու ապարդիւն, ու պէտք է կարող անձերու եւ կազմակերպութիւններու յանձնենք այս կարեւոր հարցը: Այս՝ մէկ:

Ուրիշ բան եւս, զոր պէտք է ընել, ուղղակի բանակցութիւններու ձեռնարկելն է արեւմտեան - Եւրոպայի ու հիւսիսային - Ամերիկայի հայ ղեկավարներու կամ եկեղեցական իշխանաւորներու հետ: Թերեւս մեր Պետութիւնը պաշտօնապէս չի փափաքիր այս քայլը առնել, իրաւունք ալ ունի ... Սակայն կարելի է վստահելի անձերու կամ կիսապաշտօնական դէմքերու լիազօրութիւն տալ կողմնակի ճամբաներով: Տեսակցութիւններուն կրնան ներկայ գտնուիլ երկու կողմին համար ընդունելի կարգ մը Եւրոպացիներ ու Ամերիկացիներ ալ: Տեսակցութիւնները տեղի կ'ունենան դռնփակ ու գաղտնի: Կողմերը ոչ մէկ յայտարարութիւն կը կատարեն մամուլին: Այս տեսակցութիւններու սկիզբին Թուրքիա կը յայտնէ թէ կարգ մը հարցերու մասին լայնախոհութիւն ցոյց պիտի տայ Հայերու փափաքներուն հանդէպ, սակայն այն պարագային որ հայ ղեկավարները չարգիլեն ահաբեկիչներու գործունէութիւնները, վճռակամ է փոխադարձութեան դիմելու:

Անշուշտ դժուարին պիտի ըլլան տեսակցութիւնները ... Թերեւս անելի պիտի մատնուին: Սակայն օգտակար է փորձել: Որովհետեւ հայ ղեկավարներու հետ ոչ մէկ շփում ունենալ լուծում մը չի բերեր: Այնքան ատեն որ կացութիւնը ներկայի օրինակով կը շարունակուի, վնասը միայն մենք կը կրենք: Մենք պիտի վարկաբեկուինք, մենք պիտի սպաննուինք: Սակայն եթէ տեսակցութիւնները սկսին, կրնայ դէպի լուծում զարգացում մը արձանագրուիլ: Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Թուրքերու նման բարի մարդիկ են: Եթէ բարիները խօսակցին ու համաձայնին, թերեւս կրնան լռեցնել մութ ու չար ուժերն ալ:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Գասպարովի բոլոր ջանքերը երկրորդ յաղթանակ մը տանելու ի դերեւ ելած են եւ 40-րդ խաղին 70-րդ հարուածին, համակերպած է հաւասար - ոչ ոքի - արդիւնքով մը վերջ տալ խաղին: Մասնագէտներու համար, այս խաղին է որ Գասպարով լաւագոյն առիթները կորսնցուցած է եւ 40-րդ այս հանդիպումը հոգեբանական անկիւնադարձ մըն է իրեն համար: Ուրբաթ օր, Գասպարով սեւերով կը խաղար եւ անկարելի չէր նկատուեր որ Կարպով մի անգամ ընդմիշտ վերջացնէ ամէն բան, յաղթական 6-րդ եւ վճռական կէտը նշանակելով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984-ին ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ա.

1984-ը, Հայ Կղերին համար, սկսաւ ծանր կորուստներով:

× Յունուար 14-ին, Հռոմի Մխիթարեան վանատան մէջ վախճանեցաւ Մխիթարեան վաստակաւոր մշակ՝ «Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի: 65 տարիներու անսակարկ նուիրում մը՝ Աստուծոյ եւ Ազգին, համաձայն Մեծն Մխիթարի պատգամին: Ուսուցչական պաշտօններէն անդին, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի կատարած է բանասիրական մեծ եւ արժէքաւոր աշխատանքներ, պատմաքննական պրպտումներ, եկեղեցական պատմութեան ուսումնասիրութիւններ, մենագրութիւններ, թարգմանութիւններ եւ այլն...: Ծանօթ եւ սիրուած դէմք մը, Ֆրանսայի մէջ, ուր շուրջ քսան տարի ունեցած է բեղուն գործունէութիւն, որպէս Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Առաջնորդ: Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի կը հանգչի Ս. Ղազարի նոճիներուն տակ, Մխիթարեան բազում մեծ վաստակաւորներու կողքին, ուր կը կարդանք «ՄԻԱԲԱՆՔ ՎԱՍՏԱԿԵՑԻՆ ՀԱՆԳՁԻՆ ԵՒ ԱՆԴ»:

× Փետրուար 7-ին, Փարիզի մէջ, իր մահկանացուն կնքեց՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, (Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց): Կէս դար չարունակ ծառայեց վասն կրօնի եւ հայրենեաց: Սերովբէ Արք.ի վախճանումով Հայ Առաքելական Եկեղեցին կորսնցուց արժանաւոր հոգեւորական մը, իսկ Ֆրանսահայ գաղութը տիրական դէմք մը որ, 1953-էն ի վեր, իշխեց գաղութի եկեղեցական կեանքին վրայ: Երուսաղէմի միաբան, Սերովբէ Արք. Մանուկեան կատարած է ուսուցչական պաշտօններ Երուսաղէմ եւ Անթիլիաս, վարած է պատասխանատու պաշտօններ Պատրիարքարանէն ներս, սակայն իր ասպարէզը եղած է առաւելաբար՝ հովուական առաքելութիւնը:

× Սեպտեմբեր 5-ին, Պէյրութի մէջ, Մխիթարեան այլ մշակ մը եւս առ յաւէտ կը բաժնուի՝ Հ. Աբրահամ Վրդ. Ադամեան: Կիսադարեան ծառայութիւն մը յատկապէս առաքելական, հովուական եւ կրթական ասպարէզներուն մէջ: Հակառակ ժամանակագրաւ այս գործունէութիւններուն Աբրահամ Վրդ. Ադամեան կատարած է նաեւ բանասիրական, պատմագիտական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ: Ծանօթ է Փարիզի Հայ գաղութին որպէս Կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր հովիւը, 1960-էն 1972: Աբրահամ Վրդ. Ադամեանի պաշտօնավարութիւններու ճամբան անցած է զանազան ուղղութիւններէ՝ Միջին-Արեւելք, Միացեալ-Նահանգներ, Եւրոպա. յաճախակի վերադարձներ ընելով մայրավանք՝ Ս. Ղազար:

×

1984-ը տեսաւ երէց սերունդին պատկանող երկու դաշնակցական հեղինակաւոր դէմքերու, ղեկավարներու, ազգ. գործիչներու մեկնումը, որոնք Սփիւռքի տարբեր հորիզոններուն տակ դրին իրենց կնիքը հանրային եւ նաեւ մտաւորական կեանքին վրայ:

× Կարօ Մեհեան, բուն անունով՝ Կարօ Ղազարոսեան, իր մահկանացուն կնքեց, Փարիզ, Հոկտեմբեր 1-ին:

Մտաւորական եւ մարտական եզակի սերունդի մը վերջին ներկայացուցիչներէն, Կարօ Մեհեան Պուլկարիայէն՝ Ֆրանսա ծառայած է հայ մշակոյթին, հայ քաղաքական դատին աւելի քան 60 տարիներ որպէս ուսուցիչ, հանրային գործիչ, գրագէտ, հրապարակագիր, տրիբուն, գրահուած Հ. Յ. Դ.եան գաղափարաբանութեամբ եւ վարդապետութեամբ եւ որուն շարքերէն ներս եղած է տիրական դէմք, վարած է պատասխանատու պաշտօններ զանազան մարմիններու, հաստատութիւններու, ժողովներու մէջ: Կարօ Մեհեան իր կեանքը ի սպաս դրաւ իր տարագիր ժողովուրդին: 1944-էն 1956 Խորհրդային Միութեան բանտերուն մէջ ճաշակեց ստալինեան լուծը: Կարօ Մեհեան սերունդներ պատրաստեց ծառայելու համար դաշնակցական գաղափարին: Հեղինակ բազմաթիւ հատորներու, աշխատակցած է արտասահմանի դաշնակցական մամուլին եւ մասնաւորապէս՝ «Յառաջ»ին տարածելով դաշնակցական դաւանանքը:

× Մովսէս Տէր-Գալուստեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավար դէմքերէն եւ Լիբանանի նախկին երեսփոխան, մեռաւ Պէյրութ, Նոյեմբեր 14-ին:

Մուսա Լեռի զաւակ, պատանի տարիքէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական հնոցին մէջ: Թրծուած դաշնակցութեան յեղափոխական եւ մարտական նկարագրով, Մովսէս Տէր-Գալուստեան մասնակցած է Մուսա Լերան պատմական դիմադրութեան, ապա կամաւորական Լէգէոնի կազմութեան Ֆրանսական դրօշին տակ կռուելու համար Թուրքերուն դէմ:

Մ. Տէր Գալուստեան, Լիբանանի մէջ, տասնեակ տարիներ եղաւ հանրային եւ քաղաքական ծառայութեանց գրեթէ բոլոր ճակատներուն վրայ: Անգամ Լիբանանի Խորհրդարանի, իբրեւ հայ համայնքին երեսփոխան եւ միշտ իբրեւ թեկնածու Հ. Յ. Դաշնակցութեան, միշտ վերընտրուեցաւ:

Պատկառելի դէմք մը, յարգուած անձնաւորութիւն մը, որ կը գրէ իր անունը Միջին-Արեւելքի եւ յատկապէս Լիբանանի հայ գաղութի պատմութեան մէջ, առաջին օրերէն մինչեւ այսօր:

Ունի նաեւ գրական գործունէութիւն, արձակ եւ բանաստեղծական էջերով:

Արժանացաւ Ազգ. Ցուցարկաւորութեան, Պէյրութի մէջ:

×

Ֆրանսահայ գաղութը եւ մասնաւորապէս դաշնակցական ընտանիքն ու «Յառաջ»ը կորսնցուցին տիրական ու եզակի դէմք մը, որուն անունը արձանագրուած պիտի մնայ ազգային կեանքին յետ պատերազմեան օրերէն մինչեւ այսօր: Առլէն Փափազեան անժամանակ կերպով մեկնեցաւ Յուլիս 11-ին, Փարիզ: Ան ծառայեց իր ժողովուրդին արդար դատին գաղափարական խոր համոզումներով, վճռակամութեամբ, Նոր Սերունդի շարքերէն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, «Յառաջ»ի էջերուն մէջ: Եղաւ այն առհավիրաներէն որոնք կորիզ մը դրին, նկարագիր մը ստեղծեցին, խանդավառուեցան եւ երիտասարդութիւն մը խանդավառեցին ազգ. խտէալներու շուրջ, ստանձնելով հայկականութիւնը գիտակցութեամբ:

Առլէն Փափազեան Ֆրանսահայ գաղութի գնահատուած դէմքերէն մին էր: Համակրելի, յաճախ ինքնատիպ հարցերու մօտեցումին եւ քննարկումին մէջ, սակայն անզիջող հիմնական սկզբունքներու, գաղափարներու, բարոյական արժէքներու նկատմամբ ազգ. եւ կուսակցական կեանքին մէջ:

Առլէն Փափազեան միշտ տուաւ իր կուսակցութեան, իր ժողովուրդին փոխարէն ոչինչ սպասելով, եթէ ոչ խորապէս հաւատալով իր ժողովուրդի լուսաւոր ապագային:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԲԱՂԷՇ

1911-ի գարնան, Մայիս ամսուն, Մուշէն՝ Տիգրանակերտ եկաւ, մեր ազգականներէն Սասունցի խմբապետ՝ Մուշեղ, մեզ ապահով փոխադրելու համար հայրենիք:

Մնաք բարով ըսինք Տիգրանակերտին ու անցնելով հինաւուրց քաղաքին պարիսպներուն առջեւէն ու Տիգրիսի ափերէն ուղղուեցանք դէպի Տարօն աշխարհ:

Կը ճամբորդէինք ձիերով եւ չորիի կառաւանով: Կ'անցնէինք ընդարձակ տափաստաններէ: Կը հանդիպէինք հայ, քիւրտ եւ ասորի ճամբորդներու, որոնցմէ մէկը զարմանալիօրէն մնացած է մտքիս մէջ: Պարզամիտ երիտասարդ մը, կամ յիմար մըն էր ան, հաւանաբար, որ անդադար կը խնդար, ծափ կը զարնէր ու կը պարէր, անպարարութիւններ կ'ընէր եւ մասները խոթած քթին մէջ կը հանէր աղտեղութիւնները:

Մեզի հետ կը ճամբորդէին նաեւ ուղտերու բեռնաւորուած կարաւաններ: Կեանքիս մէջ առաջին անգամ տեսած էմ ուղտը, Տիգրանակերտէն Պիթլիս տանող ճամբուն վրայ. Ապշած ու հետաքրքրութեամբ կը դիտէի այս տարօրինակ կենդանիին ոչ միայն կռնակի սապատները, անդադար որոճացող բերանը, այլեւ անոր լայնանիստ ոտքերը, որոնք ամէն քայլափոխին հանդիսաւոր կերպով ու դանդաղօրէն կը մխրճուէին անապատին աւազներուն մէջ:

Այս ուղեւորութենէն հոգիիս մէջ դրոշմուած էր վերջալոյսի մը անծայրածիր դաշտի մը մէջէն, հրեղէն ձիու մը խելայեղ վազքը:

Մեր ճամբորդութեան երկրորդ օրն էր, խմբապետ Մուշեղ, որ նստած էր անձնական արաբական անխոնջ ձիու մը վրայ, կատակով առաջարկեց մայրիկիս, ժամ մը գիս առնել իր ձիուն քամակին եւ ճրինդ մը կատարել. վխտալով որ խենթի նման կը սիրէի ձիարշաւը: Մայրս նախ ընդդիմացաւ, արկածէ մը վախնալով. սակայն ճանչնալով Սասմայ ծուերու դերդաստանի շատաշիդ այս հայդուկին համբաւը, համակերպեցաւ: Մուշեղ փետուրի մը նման գիս վերցնելով դրաւ ձիուն վրայ, ինքն ալ ցատքելով ձիուն կռնակին, պատուիրեց որ ուժով գրկեմ իր մէջքը եւ չվախնամ. ապա՝ «Պաշօ ջա՛ն Պաշօ՛» կոչելով, մտրակեց ձին՝ որ չանթի արագութեամբ թռաւ մեր կառաւանէն հեռու, ընդարձակ դաշտի մէջտեղը: Ես, ամուր կառչած Մուշեղի մէջքին, ուրախութենէս գինովցած, կը զգայի որ մեր քաջ պայտերու արիւնը կը հոսէր երակներուս մէջ: Առիւծ Մուշեղէն ու հրեղէն Պաշօյէն ալ կարծես բոցեղէն շերտեր կը փոխանցուէին մարմնոյս:

Ինքզինքս հպարտ ու բախտաւոր կը զգայի, աչքերս գոցած, երջանիկ, կ'ըմբոշխնէի այս խելայեղ վազքը, որ երբեք, երբեք չէի ուզեր որ վերջանար:

Մինչ Մուշեղ, ոգեւորուած. - «Ապրի՛ս Պաշօ, ապրի՛ս Արմօ» կը գոռար եւ նժոյգը խելայեղ կը սուրար, մայրս հեռուէն սարսափած ... մեզ կը կանչէր անդադար: Ափսո՜ս, ի լուր մօրս եւ ջորեպանին կոչերուն, Մուշեղ ստիպուեցաւ զսպել հրաշալի Պաշօն եւ կէս ժամ տեւող յաղթական ձիարշաւէ ու անսահման հրճուանքէ մը յետոյ, վերադարձանք ճամբուն եզրին կանգ առած մեր կարաւանին մօտ:

Երեք օր վերջ մեր կարաւանը հասաւ

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Լուռ են բոլորն ալ ու ամչկոտ. կիները, հարսնե՛րը մանաւանդ: Իրենց քիթերն ու բերանները ծածկող լաչակներուն ետեւէն դուրս ինկող հետաքրքիր բայց երկչոտ նայուածքները զգոյշ են շատ, ու խօյս կուտան խիկոյն, եթէ պատահի որ նայուածքդ բռնէ անոնցմէ մէկն ու մէկը:

Ծանր, դանդաղ շեշտ մը կայ անոնց քալուածքին մէջ: Շուարուն երեւոյթը մէկու մը՝ որ չի գիտեր թէ ի՞նչ է փրկութիւնը: Այր կամ կին առողջ զաւակներն են արտերուն՝ արեւէն այրած թուխ ճակատներով: Հողի ու արեւի, հովի ու անձրեւի, բնութեա՛ն զաւակներ:

Կիները հաւաքուած են բակին մէկ կողմը, այրերը՝ միւս: Համարձակ աղջնակ մը, հազիւ տասը տարեկան, «Պախրա»ն կ'երգէ: Լուռ մտիկ կ'ընեն ներկաները: Լուրջ երեւոյթ մը ունին այրերը իրենց սեւ ու լայն տափատներուն մէջ: Ամէն հարս քանի մը երեխայ ունի գիրկը կամ փէշերէն կախուած: Յուզիչ բան մը կայ տարազներուն մէջ, նայուածքներուն մէջ, մթնոլորտին մէջ որ հայկական է հարազատօրէն: Հայերէնը որ կը խօսին շատ աւելի մաքուր է ու ջերմ, նոյնիսկ աւելի բանաստեղծական քան ծանօթ միւս բարբառները: Առիկա նկատելի է գիւղերուն անուններուն մէջ նոյնիսկ. Նամակերտ, Սնկերտ, Սուարան, Սանկիպարան, Խունկ, Հազարջրիկ, Շահրուլաղ, Բոլորան, Դրախտակ, Խոյգան եւ ուրիշներ տակաւին:

Աւելի վերջ պիտի տեսնէինք թէ ամէն գիւղ ունէր իր վարժարանն ու եկեղեցին, բոլորն ալ տուներուն պէս հողաշէն, եւ թէ իւրաքանչիւր եկեղեցի ունէր մէկ կամ աւելի ձեռագիր Աւետարաններ: Գիւղացին կը գուրգուրար անոնց վրայ: Ձեռագիր Աւետարանը օրհնութիւնն էր գիւղին, կրօնականէն աւելի՝ ազգային իրենց գոյութեան խորհրդանի՛շը կարծէք: Դրացի վրացական ամբողջ գիւղի մը քրիստոնեայ անցեալը պատմութեան կը պատկանէր հիմա: Ինչ որ կը դիմանար տակաւին այդ անցեալէն՝ կեանքէ պարպուած սովորութիւն մըն էր միայն, ոսկեայ շրջանակի մէջ զետեղուած նկարի մը պէս: Սերունդներ առաջ մահմետական դարձած այդ գիւղացիները կը շարունակէին տակաւին փթթամատով խաչին նշանը գծել խմորին վրայ՝ զայն փուռ ճամբելէ առաջ:

×

Գիշերը կ'անցընենք Նամակերտ, գիւղին հիւանդանոցին մէջ՝ յաջորդ առաւօտ շարունակելու համար մեր այցելութիւնը միւս գիւղերուն:

Համեստ, այսպէս կոչուած այս հիւանդանոցը միակ քարաշէն կառոյցն է ամբողջ գիւղին, թերեւս՝ նոյնիսկ շրջանի բոլոր գիւղերուն: Նախախնամական գոյութիւն մը պարզապէս, որ կը հասնի հայ թէ պարսիկ գիւղացիներու առողջապահական կարիքներուն անխտիր: Միայարկանի, ընդամէնը հազիւ տասներկու սենեակներ ունեցող այս հաստատութիւնը միշտ ալ ունեցած է մնայուն իր բժիշկը, քաղաքէն եկած, սովորաբար նոր ընթացաւարտ երիտասարդ բժիշկներ, որոնք նուիրումի, զոհողութեան ոգիով մը յանձն առած են դիմագրաւել անխուսափելի դժուարութիւնները, եկած ու պաշտօնավարած են այստեղ շրջան մը, հայ գիւղացիին հետ կողք-կողքի, ապրելով գրեթէ նոյն նախնական պայմաններուն մէջ: Միշտ ալ վերադարձած են սակայն քաղաք՝ իրենց նախատեսած թուականէն աւելի կանուխ, իրենց տեղը տալով նորերու:

Կը վերապրիմ գիւղական խաղաղ գիշերներու հեռաւոր յիշատակ մը՝ որ անճանաչելի դառնալու չափ տարտամ է հիմա, երբ պահ մը դուրս կ'ելլեմ, հիւանդանոցին դրան առջեւ, լռութեան ձայնին ունկնդրելու: Թանձր մութի մը մէջ թաղուած է գիւղը ամբողջ: Քարիւղի լապտերներուն տկար լո՛յսն անգամ չերեւիր չորս կողմը: Գիւղերուն մէջ կանուխ քուն կը մտնեն մարդիկ, ամբողջ օրուան մը սպառիչ աշխատանքէն ետք: Ու վաղը Համբարձում է մանաւանդ:

(Շար. 4)

Բաղէշ, ուր մեզ դիմաւորելու եկան ազգականներ եւ բարեկամներ: Տասն եւ հինգ օր հիւրընկալուեցանք մօրս հօրեղբօր աղջկայ՝ Անգինի տունը: Անգին, Ղարսա Միրօյի աղջիկն էր եւ հարս եկած էր Բաղէշ, Մաղաքեան Մինաս էֆէնտիի տունը:

Բաղէշէն յիշատակներս աղօտ են, գուցէ անոր համար որ քիչ մնացինք հոն: Կը յիշեմ սակայն որ ջրառատ քաղաքը հիմնուած էր բլուրներու եւ ձորերու կողքին ու տուները շրջապատուած էին գեղեցիկ պարտէզներով. չեմ մոռցած նաեւ, քաղաքին մերձակայ պատմական հոյակապ բերդը:

Պիթլիսի ընտանեկան բարքերը սակայն շատ խիստ էին, տաւելապէս իգական սեռը, ազատութենէ զուրկ եւ ճնշուած կ'երեւար. որովհետեւ, մեր խնամի Մաղաքեան Մինաս էֆէնտիին եւ այլոց տունը մէջ, տեսանք դեռ չամուսնացած 14-15 տարեկան աղջիկներ, որոնք նոր հարսի նման, եազմա՛ քաշած իրենց երեսին, լուռ ու մունջ նստած էին, ամօթ, համարելով խօսիլ օտարներու առջեւ:

Բաղէշէն կը յիշեմ տեղական բարբառով քանի մը նախադասութիւններ, սրամիտ պատմուածք մը ու նաեւ ապրուած «հիւրընկալութիւն» մը:

Բաղէշցի տանտիկին մը տեսնելով որ հաւերը կ'ուտեն բակին մէջ փռուած ցորենը, կը կոչէ եղեր. -

«Աւա՛ր, խաւքեր կերա՛ն դմըր ձաւար»:

Ուրիշ մը. կեսուր մայրիկը կ'ըսէ իր հարսին որ երթայ ամանին մէջ ցուրտէն կարծրացած պանիրը քակէ եւ բերէ որ ուտեն. - «Կէօ՛, խա՛րս, գնա՛ քաքէ՛ պանի՛ր, բեր ուտենք:

Այս մէկը քաղքեցիի եւ գիւղացիի յատենական պատմութիւն է: Բաղքցիք, առհասարակ կը ծաղրէին գիւղացիները իբրեւ միամիտ:

Պիթլիսցի կառակարան խանութպան մը, մշեցի աշկերտ մը ունի եղեր:

Առաւօտ մը, վարպետը, խոշոր աման մը ջուր դնելով խանութին մէջտեղը եւ փայտէ դգալ մըն ալ աշկերտին ձեռքը, կը պատուիրէ լրջօրէն:

- «Տղա՛յ, քէ՛ տեսնեմ, է՛ս ջուր պընդցընե՛ս, զուր իմ գալ» - ու քթին տակէն խնդալով վարպետը կը մեկնի խանութէն:

Հնարամիտ աշկերտը, անդրադառնալով տնազին ու ծաղրին, խանութին դարակները բանալով, հոն գտնուած բոլոր փոշեղէն ապրանքները, ալրեղէն, տնական դեղեր ու համեմներ, վար առնելով, կը լեցնէ ջուրին մէջ ու փայտէ դգալը վերցնելով, մեծ եռանդով կը խառնէ ու կը զարնէ անդադար, մինչեւ որ ջուրը խրապէս պնդի. ուրախանալով դգալն ալ կը խոթէ խիւսին մէջտեղը եւ կը սպասէ վարպետին գալուն: Երեկոյեան, այս վերջինը զուարթ ու անհոգ, ներս կը մտնէ խանութէն եւ կը հարցնէ ծիծաղելով - «Տղա՛յ, դջուր պընդեցուցի՞ր» - «Հա՛, աղա՛, տե՛ս, վալլա՛հ, պընդեցուցի»...: - Խանութպանը տեսնելով տաշտին մէջ խիւսի վերածուած իր կրպակին ամբողջ մթերքը, ապշութենէն ու զայրոյթէն կը պապանձի...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը, ինչպէս ամէն տարի, հաւատարիմ մեր առաքելական Ս. եկեղեցւոյ Ծննդեան զարաւոր խորհուրդին, աւանդական ճաշով մը խմբած էր Ծրագալոյցի գիշերը, անդամներն եւ համակիրները, իր մշակութային կեդրոնի լուսաշող սրահը, հովանաւորութեամբ առաջնորդ՝ Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեանի:

Այդ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտին մէջ, ակամայ գուցէ, մտքերու մէջ կ'ուրուագծուի Բեթղեհէմի պատկերը. Մոգեր որ լուռ կը հետեւին շողակնազեղ աստղին, հասնելով գառն եւ ոչխարներու շունչով տաքցած խուրձ մը յարդէ Մսուրին, կնդրուկ եւ զմուռս խնկելով մանուկ արքայ Ս. Փրկչին:

Ճաշէն առաջ, յանձնախումբի նախագահուհի՝ Տիկին Ա. Սապպաղն ուղերձ մը կարդաց, նախ իր ուրախութիւնը կը յայտնէր բոլոր անոնց որոնք ընդառաջած էին միութեան հրաւէրին. շնորհաւորելով նոյն առեն Նոր Տարին եւ Ծնունդը: Դրուատեց տիկիններուն զոհաբեր ջանքերը: Ծանրացաւ մանաւանդ յանձնախումբի կրթական դերին վրայ, հայեցի դաստիարակութեան առընչութեամբ:

Իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Գիւտ Եպիսկ.ի, եւ պատուոյ նախագահ՝ Ն. Ֆրէնկեանի, շնորհակալութիւն՝ նաեւ տիկիններուն, որ համեղ ճաշերը պատրաստած էին:

Ճաշի ընթացքին, օրուան նախագահուհի՝ Տիկին Շ. Գործունեան համեստութեամբ յիշեց այդ դերը. ուզեց միայն սրտաբուխ զգացումներ յայտնել: Կ'անդրադառնամ կիներու գործունէութեան մասին, որոնք իրենց թանկագին ժամերը կը զոհեն. նոյն իսկ իրենց մայրական պարտականութիւնները, եւ անոնք արժանի են շնորհակալութեան:

Եպիսկոպոսը մեկնումէն առաջ, իր ուղերձը տուաւ սեղանակիցներուն՝ Եկեղեցւոյ պատարագէն ետք՝ լսաւ, այս հաւաքոյթը ձեւով մը հսկում մըն է վաղուան տօնին դիմաւորութեամբ, Փրկչին Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօնին: Այս հաւաքոյթին կը տեսնեմ աղօթքի շարունակութիւնը, որ կուգայ իր արդիւնքը տալու այստեղ հաւաքուողներու սրտերուն մէջ, անոնք որ կ'ուզեն կառչիլ այս միութեան, որու անունը Հ.Բ.Ը.Միութիւնն է, որոնք համախմբըւած են բոլոր սրտակցութիւնները, սեղաններու վրայ վառած մոմերը խորհըրդանիշերն են անոնց: Կ'ողջունեմ բոլորդ, համայնքիս զաւակները. շնորհաւոր կ'ըսեմ. շնորհ որ տրուած է եկեղեցւոյ միջոցաւ»:

Ճաշի աւարտին, պարերգներու հնչիւններուն կը միախառնէին չամփանյի խցաններու պայթիւնները: Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ ժամերը, երբ առաւօտուն եկեղեցւոյ զանգերը պիտի ղօղանջէին աւետելով Ս. Փրկչի Ծնունդը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան քոլէժի մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը: Բացումը կատարած է Ժիրայր Դանիէլեան: Դասախօս տոքթ. Երուանդ Քասունիի նիւթը եղած է Գըրաձորի համալսարանը: Յաւարտ դասախօսութեան ներկաները այցելած են գիրքերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են վերջին երկու տարիներուն Հայաստան թէ Սփիւռք լոյս տեսած՝ հայագիտական նիւթերու նուիրուած գիրքեր:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Վաչէ Մանուկեան, իր ամուսնութեան առիթով, երկու միլիոն լիբանանեան ոսկի (2 միլիոն 200 հազար ֆրանք) նուիրած է Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին՝ հայ դպրոցի առաքելութիւնը եւ կրթական գործունէութիւնը շարունակելու ի խնդիր: Գարեգին Բ. Կաթողիկոս որոշած է Տըպպայայի նոր կալուածին մէջ հաստատուած դպրոցը վերակոչել Եղիշէ Մանուկեան ազգ. միջնակարգ վարժարան, ի յարգանս երիտասարդ բարերարին հօր՝ Եղիշէ Մանուկեանի:

×

ԹՐԻՓՈԼԻԻ մէջ (Լիբանան) Դեկտեմբեր 8-ին բացուած է Վարդավառ Հարմանտայեանի նկարներու ցուցահանդէսը: Ներկայ եղած են բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, տեղացի թէ օտար, որոնք դրուատելով արտայայտուած են հայ արուեստագէտին արուեստին մասին: Ցուցադրուած են 70 գործեր՝ դիմանկար, ծովանկար, բնանկար եւ այլն:

Ցուցահանդէսի օրերուն, Դեկտեմբեր 13, երկու ականներ նետուած են Մըշակոյթի Կեդրոնը՝ նիւթական վնասներ պատճառելով:

×

ՊԷՅՍԱՅՏԻ (Միացեալ - Նահանգներ) Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ «Զաւրճեան» սըրահին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, նշուած է Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի մահուան հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Առաւօտեան պատարագած է թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճըեան, որ քարոզով մըն ալ վեր առած է Ներսէս Պատրիարքին կեանքն ու գործը: Յաւարտ արարողութեանց, յարակից սըրահին մէջ տրուած է ճաշ մը, ապա տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը, զոր վարած է Ֆրէնք Գասպարաճեան: Բացումը կատարած է Աստղիկ Ա. քհնյ. Գըլճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Առաջին բանախօսը՝ Տիկին Սոնա Թընկըրեան, Կեդրոնականի շրջանաւարտուհի, անդրադարձած է Ներսէս Պատրիարքի կեանքի հանգրուաններուն, ծանրանալով առաւելաբար անոր կրթանուէր ու դպրոցաշէն գործունէութեան վրայ: Երկրորդ բանախօսը՝ տոքթ. Արա Գաբրիէլեան, ներկայացուցած է (անգլերէն) Ներսէս Վարժապետեան հայրենասէր Պատրիարքը, որ դարձաւ ոգին Հայկ. Հարցի հետապնդման: Փակման իր խօսքին մէջ Մեսրոպ Արք. ըսած է. «Անթերի մարդ էր Ներսէս Պատրիարք, թէեւ, ճիշդ է, յաճախ հրաժարական տուաւ, բայց՝ երբեմն, առիկա քաջութեան հրաժարական էր: Մշակոյթի մարդ էր ան, որուն տիրական գոյնը հայկական էր եւ յաճախ կ'ըսէր՝ ես դպրոցներէն կը սպասեմ ազգին փրկութիւնը»:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին եւ 23-ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Հանդիսութիւնները վարած է Թաթուլ Այնէճեան: Հանդէս եկած են վերջին երկու տարիներուն Համազգայինի կազմակերպած գեղարուեստական մըրցումներու 12 դափնեկիրները՝ երգ, պար, արտասանութիւն, նուագ:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ վախճանած է Մեսրոպ քհնյ. Տէր - Ղազարեան, 104 տարեկանին: Ծնած էր Արաքի Քեամարա զաւառի Ղուրչիպաշի գիւղը: 1920-ին Նոր Ջուղայի մէջ ձեռնադրուած է քահանայ: Աւելի քան վաթսուն տարի ծառայած է Պարսկաստանի զանազան գիւղերու մէջ: 1983 Յունուար 28-ին, յապաղումով նշուած էր իր ծննդեան 100-ամեակն ու քահանայագործութեան 60-ամեակը: Վերջին օծումը կատարուած է Թեհրանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Նայիրի» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 23-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հայ եկեղեցւոյ կառոյցը» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Հ. Մ. «Սիփան» Միութեան: Դասախօսած է Արտակ Արք. Մանուկեան, ներկայացնելով Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ առաքելութիւնը եւ անոր տարբերութիւնը միւս եկեղեցիներէն:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Սառայի հայրը գնաց եկեղեցի ոչ այնքան աղօթելու համար, որքան լսելու, թէ մարդիկ դրսում ինչ են խօսում: Մեր գիւղացիները սովորութիւն ունէին, ժամից դուրս գալուց յետոյ, հաւաքուել եկեղեցու բակում եւ զանազան բաների վրայ խօսել: Նա պատուիրեց ինձ, որ իրանց տանը մնամ, մինչեւ իր վերադարձը:

Մօր սէրը, քոյրերիս հրճուանքը, Սառայի ներկայութիւնը առժամանակ մեղմացրին իմ մէջ այն կատաղութիւնը, որ տիրել էր իմ սրտին այդ տունը մտնելուց առաջ: Թանկագին բարեկամներիս ջերմ գգուանքը, նրանց անկեղծ փաղաքշանքը, կարծես թէ, թմրեցրին իմ զգացմունքները մի տեսակ արբեցութեան մէջ. մոռանալ տալով այն բոլոր նախամտածութիւնները, որ ես վճռել էի սիրելի վարպետիս ազատութեան համար:

Սառան ուրախ էր, ինչպէս մի դարնանային ծիծեռնակ նա անդադար ճախրում էր իմ շուրջը, աշխատելով կատարել մինչեւ անգամ իր ամենափոքր հաճոյքները: Քոյրերս չէին հեռանում իմ մօտից, անթիւ հարցեր էին առաջարկում ուզում էին խօսել, անընդհատ կերպով խօսել ինձ հետ: Մայրս, նստած էր իմ մօտ, եւ իմ աջը բռնած իր ձեռքի մէջ զմայլած նայում էր իմ երեսին եւ երբեմն խուլ հառաչանքներ էր արձակում: Ո՛վ գիտէ, ո՛րքան ցաւեր, ո՛րքան տրտմութիւններ թաքնուած էին նրա բեկեալ սրտի մէջ...: Սիրելի ամուսնի կորստից յետոյ, նա միայն իմ մէջ էր գտնում իւր մխիթարութիւնը ... ես էի նրա տան սիւնը, ... ես պիտի վառ պահէի հայրենական օջախի կրակը ... նրա բոլոր յոյսերը ինձ վրայ էին դրուած...: Իսկ ա՞յժմ: - Այժմ ամէն յոյս պիտի խորտակուէր, այժմ մայրական բոլոր բաղձալի փափաքները պիտի ոչնչանային...: Նրա որդին մի սարսափելի յանցաւոր էր, որին վաղ կամ անագան գուցէ կախաղան կը բարձրացնէին...

Երեւի, այդ դառն մտածմունքներն էին պաշարել մօրս, որ նա այնքան տխուր էր: Բայց նա ինձանից թաքցնում էր իւր վշտերը, որ ինձ աւելի ցաւեր չպատճառէ:

Սառայի հայրը վերադարձաւ եկեղեցուց բաւական ուշ. նա պատմեց մեզ շատ նորութիւններ եւ ի միջի այլոց յայտնեց, որ քաւոր Պետրոսին տեսնողներ են եղել Հին քաղաքում, նա ասել է որ երեկոյեան կը վերադառնայ իւր տունը: Այդ լուրը ինձ սաստիկ ուրախութիւն պատճառեց: «Վերջապէս նա իմ ձանկը կ'ընկնի եւ ես գիտեմ ինչ կ'անեմ»: Մտածում էի ես, եւ մեծ անհամբերութեամբ սպասում էի երեկոյին:

Բայց երեկոյեան մի քանի անգամ մարդ ուղարկեցինք նրա տունը. պատասխան ստացանք, թէ դեռ չէ եկել: Ես դարձեալ սկսեցի անհանգիստ լինել, դարձեալ դառն մտածութիւններ պաշարեցին ինձ. յուսահատութիւնը խեղդում էր ինձ, չգիտէի թէ ինչ պէտք է անել:

Արեւը մտաւ մութը պատեց աշխարհը: Դա տագնապի վերջին գիշերն էր: Եթէ այս գիշեր փրկութիւն չլինէր վարպետիս համար, առաւօտեան ամէն յոյս պէտք է կորած համարել: Առաւօտեան նրան պիտի դուրս հանէին դատապարտեալների հրապարակի վրայ...: Այդ միտքը սարսափեցնում էր ինձ:

Գիշերը ես անցկացրի կատարեալ տենդային դրութեան մէջ: Ոչ քնել կարողացայ եւ ոչ արթուն էի: Ինձ տիրել էր մի տեսակ կատաղութիւն, որ պահում է մարդուն աւելծութեան մէջ, բայց միեւնոյն ժամանակ թոյլ չէ տալիս տեղից շարժուել, ինչպէս ծովը ծփում է իւր շրջանակի մէջ: Ես նոյն րոպէում պէտք է թռչէի, վազէի, լինայի այնտեղ, ուր անմեղ մարդը պիտի դատապարտուէր: Բայց կարծես մի աներեւոյթ ձեռք կաշկանդել էր ինձ. իմ կամքի բնաւորութեան զօրութիւնը թուլացել էր...:

Ես հիւանդ էի: Գլուխս սաստիկ ցաւում էր, ամբողջ մարմինս վառւում էր կրակի մէջ: Մայրս, քոյրերս, Սառան չհեռացան իմ անկողնից: Նրանց խօսքերը ես լսում էի, հասկանում էի, բայց իմ պատասխանները լինում էին այն աստիճան՝անկապ, անտեղի եւ խառնաշըփոթ, որ մայրս մեծ զարհուրանքով մըտածում էր թէ սիրելի որդին խելագարուած է...:

(Շար. 24)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, ի յիշատակ իր ողբացեալ անդամներու եւ համակիրներու, Կիրակի, Յունուար 20-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին: Այդ առթիւ, նաեւ ճաշ մը կը տրուի՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17 ռիւ - Պլէօ, ժամը 13.30-ին:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 664 - 02 - 92 եւ 665 - 13 - 26 (ժամը՝ 20-էն վերջ), մինչեւ Յունուար 17:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԼԸՆԷՕՎ. - Պ. Ս. Ներկարարեան 250 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 200 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (ընտանեաւ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Թահթալեանէ 150 Ֆ. Գեղամ Պաղտասարեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Հայ աւանդական երաժշտութիւն

par

ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

ղեկավարութեամբ՝

Ժ. Փ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

- Շքեղազարդ ալպոմ մը բաղկացած երկու ձայնապնակներէ
- Նուրբ եւ զգայուն մեկնաբանութեամբ

Պարունակութիւն՝

- Երգեր
- Աւանդական գործիքի մեներգներ
- Անսամպլի նուագածութիւն

Գին՝ 100 Ֆ.

Ունենալու համար դիմել՝

Siège de l'UGAB: 11, square Alboni, Paris 16e
Les FNAC de PARIS
Librairie PALOUYAN: 9, rue de Trévise Paris 9e
Librairie SAMUELIAN: 51, rue Mr. le Prince Paris 6e
Télé CONDORCET: 175, ave Jean Jaurès 92140 Clamart
MCA: 9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
MCA: 17, rue Bleue, Paris 9e, (1e étage)
HAY DISC: 31, rue Lamartine, Paris 9e
et auprès des membres de l'Ensemble Instrumental.

A PARTIR DU 13 JANVIER

TOUS LES DIMANCHES

SOIREE DISCO

au Restaurant **SEVAN**

DISCO, ROCK, NEW WAVE et FOLKLORE ARMENIEN

VENEZ NOMBREUX

CADEAUX SURPRISES

BUFFET PERMANENT

RESTAURANT SEVAN
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément 94140 ALFORTVILLE
TEL : 376. 32. 19

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր 8 մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ աւանդական Մանուկներու Օրը՝

Կիրակի 13 Յունուար, ժամը 15-ին

Գրդ Թաղամասի քաղաքապետարանը՝

SALLE ROSSINO, Rue DROUOT, PARIS 9ème

Ճոխ յայտագիր. - երգ, արտասանութիւն, նուագ:
Խամաճիկներու ծանօթ խումբի մը մասնակցութիւն:
Հրաւիրուած են բոլոր վարժարաններու աշակերտները եւ երախաները:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՃՇԴԱՊԱՀ ԸԼԼԱԼ:

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառ հանդէսը՝ Յունուար 20, Կիրակի, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ժամը 15-ին, աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Մնակեանի, իսկ Կաղանդ Պապային նուէրներու բաշխումէն յետոյ - Լօթօ -:

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 20, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին՝ Թէաթր Մունիսիփալի մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն Կ. Խաչի երկու դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ, այցելութեամբ աւանդական Կաղանդ պապային:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Ռոն - Ալփի մասնաճիւղի հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցին հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 20, երեկոյեան ժամը 17.30-էն սկսեալ Տէսինի Արովեան Մշակութային Տան մէջ: Կ'երգեն ու կ'արտասանեն դպրոցին աշակերտները: Ներկաները կը հիւրասիրուին կարկանդակներով եւ զովացուցիչներով:

Կը հրաւիրուին Տէսինի ու շրջանի հայրենակիցները ներկայ գտնուելու այս հանդէսին ու քաջալերելու հայ փոքրիկները:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք. մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել, - տատուները՝ հեռաձայնելով՝ 638 - 04 - 45

URGENT

A CEDER

Cause santé, un atelier de Confection - Lingerie, au 2e étage - 73m2, chauffage, bureau, parking, pour prix et visite

TÉL : 654 - 30 - 55

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՇԸ

l'UGA - HOMENETMEN

Paris

organise un

DINER

de soutien

Le Vendredi 25 Janvier à 20h30
au YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — Paris 14ème
Apéritif à partir de 19h
Réservation jusqu'au 20 Janvier
M. ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12

CENTRE DE RECHERCHES sur la DIASPORA ARMÉNIENNE

organise un débat public sur le thème :

Présentation d'une enquête sur deux écoles maternelles (Saint Mesrop d'Alfortville et Tebrotzassère) :

Les enjeux pédagogiques et socio-culturels.
Quel avenir pour l'enseignement et la pratique de la langue arménienne en France?

Le SAMEDI 26 JANVIER à 20h 30 précises
Au GRAND HOTEL
Salon Delibes - Debussy
2, rue de Scribe - 75009 Paris
Métro : Opéra - Parking : Caumartin

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇԸ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ, հայրենակցական ճաշ մը կազմակերպուած է Եան'ց Ակումբին մէջ՝

5, Ավընիւ Ռէյ, Փարիզ 14րդ

19 Յունուար 1985, ժամը 20-ին:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագրին կը մասնակցին հայրենակից արուեստագէտներ՝

*** Ռատիօյին Պարախումբի սոլիստ՝
ՅՈՎՍԷՓ ՆՈՒԿՈՒՃՈՒԿԵԱՆ եւ իր խումբը
*** Երեւանի Երաժշտանոցէն վկայեալ՝
Տիկ. ՄԷՅՐԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
*** Աշուղական երգերու մեկնաբան
ՅԱԿՈԲ ՊԱՏՈԼԵԱՆ

Այնթապցիական համեղ ճաշեր - Անակնկալներ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կանխօրօք ապահովել հեռաձայնելով՝ 770. 07. 25 եւ 770. 27. 66 թիւերուն:

OPTIMA Tours

— 1985 —

— Du 8 au 17 Février **4,250 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,030 F
— Du 15 au 24 Février **4,250 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,030 F
— Du 22 Février au 03 Mars **4,650 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie en pension complète) 1,350 F
— Du 22 au 31 Mars **4,650 F**

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril
— Du 20 Avril au 04 Mai

(PREPARATION DE NOTRE BROCHURE D'ETE)

NOUVEAU... NOUVEAU... NOUVEAU...

DEPART DE MARSEILLE
(sur la base de 20 personnes voyageant ensemble)

— Du 09 au 22 Février **5,280 F**
— Du 16 Février au 1er Mars **5,280 F**
— Du 23 Février au 08 Mars **5,980 F**

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 Avril au 03 Mai
(Prix et conditions de ce voyage, nous consulter

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

MARSEILLE

Mademoiselle KAPRIELIAN Gayané
21, rue Emile Ducleaux
13004 MARSEILLE
Tél : (91) 34 - 95 - 93
Mardi : de 9h00 à 12h00
Mercredi : de 14h00 à 18h00
Tous les soirs : à partir de 18h30

LIC A 130

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
15

MARDI
15 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.876

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.876

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՒՎԷԼ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԷԼՈՒԱ ՄԱՇՈՐՈՅԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՓԻԶԱՆԻ
ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՀԱՍՏԱՏԵՑ

———×———

Ամէն ինչ կրկին դերոյէն կը մեկնի - ճագ տէփառ - ըստ ֆրանսական ընթացիկ բանաձեւումին: 17 տարու Քալտոշի մը սպանութենէն ետք, անկախապաշտ պարագլուխին՝ Էլուա Մաշորոյի մահը մնացած իւրը լեցուց կրակին վրայ եւ քանի մը օրուան մէջ, բոլոր յոյսերը ի դերեւ ելան: Քանաքներուն համար, Մաշորոյի մահը բախումի հետեւանք չէ, այլ՝ սպանութիւն մը, աւելին՝ «բարբարոս արարք մը, որ վերջ կը դնէ Փիզանիի բոլոր առաջարկներուն»: Միւս կողմ՝ Քալտոշներու ուրախութեան ցոյցեր ի լուր Մաշորոյի մահուան, ինչ որ չի կրնար առնուազն անախորժ տպաւորութիւն մը չթողուլ, ինչ որ ալ ըլլան տեսակէտները կամ մեռեալին անձնաւորութիւնը:

Ի՞նչպէս կը պատահէր ամէն ինչ: Ըստ ընկալեալ սովորութեան, նկարագրութիւնները կը տարբերին ըստ կողմերուն: Հաստատ է սակայն թէ երիտասարդ Քալտոշին սպանութենէն ետք, տեղւոյն ժամով, ժամը 16-ի շուրջ մինչ ապահովութեան ուժեր կը փութային տեղւոյն վրայ փնտռտուքներ կատարելու եւ ի հարկին հաւանական բախումներու առաջքն առնելու համար, գիւղատնտես մը, 37 քիլոմեթր հեռու, ինքզինքը սպառնալիքի տակ նկատելով, զինուորական ոստիկանութեան պաշտպանութեան դիմած է, այս վերջինը թռան մը դրկած է շրջանին վրայ թէեւ ագարակին մօտ ոչինչ կը նշմարուի, բայց 6 քիլոմեթր անդին ոստիկանները կը տեսնեն զինեալ Մելանեզիններու խումբ մը, ագարակին տիրոջ պատկանող չէնքի մը մօտ: Շրջանէ մը ի վեր, չշուկներ կային, թէ Մաշորօ, Քանաքներու ազատագրական ազգ. ճակատի առժամեայ կառավարութեան պաշտպանութեան նախարարը, հեռացած է իր կեդրոնատեղիէն եւ դէպի արեւմուտք կ'երթայ: Այդ պատճառով, ոստիկանութիւնը կ'ուզէր նախ հաստատել թէ այդ զինեալ 50 Քանաքներու գլուխն է: Լուրը կը հաստատուէր, ապահովութեան ուժերը իր պատրաստուէին յարձակման եւ օժանդակ ուժեր կը պահանջէին: Ամբողջ գիշերը ամէն ինչ կը պատրաստուէր ձեռք ձգելու համար անկախապաշտ պարագլուխը: Առաւօտեան 4-ուկէսին է, Շաբաթ (ֆրանսական ժամով՝ 20.30, Ուրբաթ) երբ գործողութիւնը կը սկսէր: Ապահովութեան ուժերը կը յառաջանային դէպի ագարակը: 5.30-ին, առաջին ազդարարութիւն մը կը տրուի Մելանեզիններուն, բարձրախօսով: Ըստ ոստիկանութեան, պատասխանը կը տրուի կրակով: Բախումները կը շարունակուին եւ այս փոխադարձութեան ընթացքին է, որ նախ Թիկնապահը, ապա՝ Մաշորօ կը սպաննուին: Քանաքներուն համար, Մաշորօ ըսպաննուած է, նոյնիսկ գնդակ մը ստացած է կոնակէն, բայց քննութիւնը հաստատեց թէ դիմացէն զարնուած է:

Ծնած 1945-ին, Մաշորօ դպրեվանք աւարտած է եւ ուսուցիչ դարձած 1974-ին: 1981-էն սկսեալ է, որ կը սկսի ուշադրութիւն գրաւել, յայտարարելով թէ «Ֆրանսական օրէնքը գործ չունի այլեւս»: Անկախութեան կողմնակից, երկուանգամ Լիբիա գացած է, վերջին տարիներուն: Վերջին երկու ամիսներու իր փառաւէլակերպը, հաւանաբար, աւելի ջղագրգռեց Քալտոշները: Ընտրութիւններու առեն ջարդուփշուր ըրած էր քուէատուփերը, այրած՝ Ֆրանսական Եռագոյնը, մխած ոստիկաններու ոտքերուն վրայ եւ վայրագօրէն վարուած բնակչութեան հետ, ուր սարսափ կը տարածէր:

Այս պայմաններու մէջ է, որ կառավարութեան պատուիրակը պաշարման վիճակ կը հռչակէր, ինչ որ կը նշանակէ, գործնականին մէջ. -

Բոլոր ցոյցերը արգիլուած են ամբողջ հողամասին վրայ:

Հինգ հոգիէն աւելի՝ որեւէ համախմբում արգիլուած է փողոցը:

Երթեւեկը արգիլուած է ժամը 19-էն 6, բացի յատուկ արտօնութենէ:

Զէնք ունենալ արգիլուած է, առանց արտօնութեան:

Զէնք կրել կամ փոխադրել արգիլուած է:

Կարելի է նոյնիսկ գիշերը խուզարկել բնակարանը բոլոր անոնց, որոնք չեն ենթարկուիր այս հրամանագրին տրամադրութեանց:

Կարելի է արգիլել մուտքը ոեւէ անձի, որու ներկայութիւնը կրնայ վտանգել հանրային կարգուսարքը: Կարելի է նաեւ արտաքսել, նոյն պայմաններու մէջ ոեւէ մէկը:

Երկուշաբթի առտու, «Մաթէն» բառախաղով, խորագիր մը կը գտնէր, որ լաւագոյնս կը պարզէր կացութիւնը՝

«l'Etat de piège»

Համայնավար կուսակցութիւնը (Լաժուանիի յայտարարեց Եւրոպա Մէկ կայանէն, Կիրակի իրիկուն), ուղղակի մարդասպանութիւն կը նկատէ եւ՝ կըրկնակ քննութիւն մը կը պահանջէ «պաշտօնական եւ ներհակ»:

Քանաքներու բանբերն ալ, Փարիզի մէջ, ուղղակի «գիտակից ոճիր մը» կ'որակէ պատահածը:

Հարցը հոն է, սակայն, թէ ի՞նչ չահ կար, քանի որ նման պարագաներու մէջ, նոյն հարցումն է միշտ՝ որո՞ւ կը նպաստէ ոճիրը: Եւ չի թուիր որ ֆրանսական իշխանութեանց նպաստէ: Քանաքները այլեւս խօսիլ իսկ չեն ուզեր, նոյնիսկ եթէ Շաբաթէն՝ Կիրակի գործածուած լեզուն քիչ մը մեղմացած է:

Մաշորոյի մահը չուքի մէջ թողուց 17-ամեայ Քալտոշին սպանութիւնը, որու թաղումը կատարուեցաւ աւջի օր: Քանաք պարագլուխին թաղումը կը կատարուէր Երկուշաբթի եւ սուգ հռչակուած էր երեք օրուան համար: Լիբիական մամուլն ալ սուգի մէջ է, մինչ Մաշորօ հազիւ մեռած, արդէն կը ծնի առասպելը, որ զինքը հերոս - մարտիրոսի կը վերածէ, նահատակուած իր ժողովուրդին արդար դատին ի խնդիր: Ինք էր արդէն ըսողը՝ «Շատեր կ'երազեն զիս սպաննել, բայց եթէ յաջողին 10, 100 նոր Մաշորոներ կուգան»: Նումէայի մէջ փրոֆ. Կիար, ազգարան եւ Նոր - Քալետոնիի մասնագէտ յայտարարած է թէ Մաշորօ շատ աւելի վտանգաւոր է մեռած՝ քան ողջ: Այդ իսկ պատճառով, շատ չի կրնար բացատրուիլ թէ գիտակցաբար սպաննուած ըլլայ, ինչպէս կը պնդեն Քանաքներէն զատ՝ համայնավարները, համայնավար լեկան (Կրիվին) եւայլն, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ չերմ մթնոլորտէն ետք, մինչ ընդհ. լաւատեսութիւն կը տիրէր Գրոմիկօ - Շուլց խօսակցութեանց դրական արդիւնքին պատճառաւ, խորհրդային Արտաքին նախարարը պաղ ջուր լեցուց յանկարծ, երեք նախապայմաններ դնելով: Մամուլէն տրուած հարցազրոյցի մը ընթացքին է, որ Գրոմիկօ կը ճշդէ կարգ մը կէտեր՝ դադրեցնել Փերշինկներու զետեղման ընդլայնումը, պաշտպանութեան զէնքերու մէջ հաշուել անգլիական եւ ֆրանսական հրթիռները եւ վերջապէս հիւլէական ապազինման մէջ յառաջդիմութիւն չի կրնար ըլլալ, եթէ նոյնը չըլլայ անջրպետի զէնքերու մէջ:

ԵՒՐՈՊԱ ՄԷԿ ձայնասփիւռի մամուլի քլէօպին (Կիրակի) հիւրն էր համայնավար կուսակցութեան Ազգ. Ժողովի յանձնախումբի նախագահ Անտրէ Լաժուանիի, որ չխուսափեցաւ յստակ պատասխաններ տալէ, նաեւ կուսակցական հարցերու մասին: Տկարացումը կը վերագրէ նաեւ ձախի միութեան եւ հասարակաց ծրագրին. Այն հարցումին թէ կրնա՞յ Մարշէի տեղն անցնիլ, կը պատասխանէ թէ շատ անհաճոյ բարբաջանքեր են, աւելցնելով «նոր ղեկավարութիւնը նոյնքան յարձակման պիտի ենթարկուի, որքան նախորդը»: Որոշ չափով խնայեց կառավարութեան, չծածկելով թէ Նախագահ Միթերանի իրաւասութիւնները շատ են, պէտք չէ հանրապետական միապետութիւն մը ըլլայ եւ Ազգ. Ժողովը պէտք է դեր մը ունենայ, զոր չունի ներկայիս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ (եւ Եւրոպայի, նաեւ) սաստիկ ցուրտը կը շարունակուի զերոյէն վար 10-էն մինչեւ 30 որոշ շրջաններ: Ցարդ 110 հոգի մեռած է:

ԹՈՒՐՔԻԱ բուռն բողոք մը բարձրացուցած է Յունաստանի դէմ, անոր պաշտպանութեան նոր քաղաքականութեան առթիւ («Յառաջ», Յունուար 10), որ առաւելապէս կը կեդրոնանայ Թուրքիոյ դէմ:

ԻՆՔ ՊԻՏԻ ՈՒՏԷՐ, ան զինքը կ'ուտէ...: Եւ այս պատմութեան հերոսներն են՝ օձ մը եւ առնէտ մը: Տարրալուծարանի մը պատասխանատուն, որ ութ օր պիտի բացակայէր առնէտ մը կը թողու վիշապօձին վանդակին մէջ, որպէսզի անօթի չմնայ: Բայց սպասուոր մը ջերմութիւնը կը պակսեցնէ, օձը կը սկսի մսիլ եւ ձմեռնային խոր քունի մը մէջ կ'իյնայ: Առնէտը, որ չի «ձմեռեր» կը սկսի ուտել վիշապօձը եւ երբ բնագիտութեան փրոֆէսէօրը արձակուրդէն կը վերադառնայ կը տեսնէ որ 150 սանթիմեթր ունեցող օձէն 30 սմ. պակսած է: Անմիջապէս գործողութեան կ'ենթարկեն, բայց չի դիմանար ու մահկանացուն կը կնքէ:

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ԲԵՄԱԴՐԷ «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»Ը

Դեկտեմբեր 27-էն ի վեր Փարիզ կը գտնուին հայրենի անուանի զոյգ դերասաններ՝ Մհեր Մկրտչեան եւ իր կինը՝ Թամար Մկրտչեան - Յովհաննիսեան: «Եռանկիւնի», «Կտոր մը երկինք», «Նահապետ» ժապաւէններու մէջ մարմնաւորած իր կերպարներով ծանօթ դերասան Մհեր Մկրտչեան ներկայիս կը ղեկավարէ Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի դրամատիկ թատրոնը, որուն նաեւ գլխաւոր բեմադիրն է եւ դերասաններէն մին: Կինը՝ Թամար Մկրտչեան, որ աղջիկն է բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի, եղած է Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնի շնորհալի դերասանուհիներէն մին՝ որ մեծ յաջողութեամբ մարմնաւորած է կարեւոր դերեր Վարդգէս Պետրոսեանի «Ծանր է Հիպոկրատի գլխարկը» (Լիլիթ), Ուիլեըմ Սարոյեանի «Ձեր կեանքի ժամանակը» (Քիթի Տիւվալ) եւ այլ թատերախաղերու, ինչպէս նաեւ «Երկունք» «Թըթենի» եւ «Աւտոմեքենան տանիքին» շարժանկարներու մէջ: Ներկայիս առաջնակարգ դերասանուհի է իր ամուսնոյն ղեկավարած թատրոնին մէջ:

Օգտուելով Փարիզ կեցութենէն, Մհեր Մկրտչեան լի մօտոյ կը բեմադրէ Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը, որու կը մասնակցին Մկրտչեան ամոլէն բացի՝ տեղական կարգ մը ուժեր: Այս առթիւ, կատարուած «Յառաջ»ի տեսակցութիւնը Մկրտչեաններու հետ, կուտանք առանձին, ի մօտոյ:

ՀԱՆԳԻՍՏ
Հ. ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՀԷՊՈՅԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, Յունուար 7-ին, Վիէննայի մայրավանքը, իր մահկանացուն կընքած է մխիթարեան վաստակաւոր մշակ մը՝* Հ. Գրիգոր Վ. Հէպոյեան:

Ողբացեալը ծնած Պոլիս 1910-ին, քահանայ ձեռնադրուած է 1932-ին եւ անկէ ետք, որպէս Մխիթարեան Վիէննական միաբան առաքելական եւ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Պլովդիւ (Պուլկարիա), Պէյրութ, հուսկ՝ Քալիֆորնիա:

Հմուտ երաժշտագէտ հեղինակ է նաեւ կարգ մը գործերու: Այս առընչութեամբ, բայց նաեւ այլ առիթներով կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի եւ հայ մամուլի: Վերջին տարիներուն, Լոս - Անճըլըս էր, ուրկէ նաեւ կանոնաւորաբար թղթակցութիւններ կը ղրկէր «Յառաջ»ի: Առողջական պատճառներով, վերջերս վանք վերադարձած էր, ուր եւ կնքեց իր մահկանացուն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի օր, Յունուար 16-ին, հոգեհանգստեան պաշտօնն ալ՝ Կիրակի, Յունուար 27-ին, վանքին եկեղեցւոյ մէջ:
:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7 - 9)

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՅՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ 1984-Ի ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿԸ

Խորհ. Միութեան մարզական լրագրողներու դաշնակցութիւնը հրապարակած է 1984-ի խորհրդային տասը լաւագոյն մարզիկներու անուանացանկը, որուն երկրորդ տեղը կը գրաւէ ծանրաբարձ՝ Եուրի Վարդանեան: Ան ողիմպիական խաղերուն, աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյենութիւններուն տարած իր հանրածանօթ յաղթանակներուն եւ հաստատած բազմաթիւ մրցանիշներուն վրայ աւելցուցած է «Բարեկամութիւն - 84» ծանրաբարձութեան միջազգային մրցումներու ախոյեանի տիտղոսը: Միւս կողմէ, Խորհ. Միութեան ազգային ողիմպիական կոմիտէի եւ «Օլիմպիսկայա Պանորամա» թերթի խմբագրութեան մրցումի արդիւնքներով, խորհրդային Հանրապետութիւններու լաւագոյն մարզիկը նկատուած է Եուրի Վարդանեան: Համաշխարհային 43 մրցանիշներու հեղինակ հայ ծանրաբարձը, վերջերս ԹԱՍ-ի թղթակցին հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին յայտնած է, թէ գալ տարի պիտի քաշուի մարզական ասպարէզէն, մասնակցելէ ետք քանի մը մրցումներու:

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մոսկուայի կեդրոնական Ցուցասրահին մէջ բացուած է «Հողը եւ մարդիկ» գեղարուեստական ցուցահանդէսը, որուն կը մասնակցին նաեւ հայ նկարիչներ ու քանդակագործներ: Մեծ հետաքրքրութիւն բռնեցած են Մհեր Աբեղեանի, Լավինիա Բաժբեուկ - Մելիքեանի, Սուրէն Սաֆարեանի եւ Արա Յարութիւնեանի գործերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1984-ին ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ֆրանսայի հայ գաղութը կորսնցուց այլ յայտնի դէմք մը՝ Նափոլէոն Պիւլ-լիւքեան, որ իր մահկանացուն կնքեց Ապ-րիլ 12-ին, Լիոն։ Ծանօթ ֆրանսական շրջանակներուն մէջ որպէս ճարտարար-ուեստի մեծերէն մէկը։ Ընկերային յաջո-ղութեան լաւագոյն օրինակներէն մէկը որ ճակտի քրտինքով, բնածին ընդունա-կութեամբ նուաճանդիստի բեռնակրու-թենէն հասած էր չուրջ քան ճարտարար-ուեստական հաստատութեանց գլուխը։

Նափոլէոն Պիւլլիւքեան մեծ մեկենաս մը եղաւ քաջալերելով արուեստը, գրա-կանութիւնը եւ օժանդակելով բժշկական հետազօտութեանց։

Նափոլէոն Պիւլլիւքեան պատուոյ նա-խագահն էր Ֆրանսայի Շրջանի Հ. Բ. Ը. Միութեան։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մեծ ընտա-նիքէն բաժնուեցան երկու վեթերան ան-դամուհիներ՝ Արմենուհի Խաչիկեան եւ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան։ Կը պատկանէին կիներու այն սերունդին որ այս գաղութի կազմութեան սկզբնական օրերէն գիտակ-ցութեամբ եւ նուիրումով նետուեցաւ ազ-գային կեանքին մէջ կրթական եւ բարե-սիրական աշխատանքներով։

× Արմենուհի Խաչիկեան իր մահկա-նացուն կնքեց Յուլիս 1-ին, Անտիլի հան-գստեան տունը։ Տարիներու ընթացքին ունեցաւ լայն գործունէութիւն Փարիզի, Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու կամ Շրջա-նային Վարչութեան մէջ։ Եղած է Կա-պոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին տը-նօրէնուհի։ Հայերէն լեզուն գուրգու-րանքով դասաւանդած է երիտասարդ սե-րունդներուն։ Նոյնպէս վարած է Անտիլի հանգստեան տան տնօրէնութիւնը։

× Տիրուհի Սէրէնկիւլեան իր մահ-կանացուն կնքեց՝ Դեկտեմբեր 3-ին, Փա-րիզ։ Մարսէյլէն Փարիզ ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մէջ վարած է պատաս-խանատու պաշտօններ, ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով։ Շրջանէ - շրջան կազմա-կերպած է այս կանացի կազմակերպու-թեան ներքին կառոյցը եւ քաղաքէ - քա-ղաք բերած է Կապոյտ Խաչին խօսքը։ Իր ամուսնոյն՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի հետ, Պոլսէն գաւառները եւ ապա Հայաստան, Յունաստան եւ հուսկ Մարսէյլ ու Փա-րիզ հետեւած ու մասնակցած է կու-սակցական կեանքին։

Ֆրանսահայ գաղութի ազգ. կեանքին լայն եւ գնահատուած մասնակցութիւն բերող կիներու շարքին իր յատուկ տեղը ունի անկասկած՝ Իրիս Պիւլպիւլեան, որ մեռաւ Փարիզ, Յուլիս 20-ին։ Իրիս Պիւլ-պիւլեան տասնեակ տարիներ ձայնաս-փիւռէն, հայկ. բեմերէն եւ մանաւանդ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վերնատունէն ապրեցուց հայ երգը, մեր Հայրապետներու շարականները, մեղե-դիները դառնալով ժողովրդական սիր-ուած եւ փնտռուած երգչուհի մը։

×

Նոյնիսկ եթէ իր մահկանացուն կնքեց Նիւ - Եորք, ուր կ'ապրէր 1970-էն ի վեր, Փետրուար 25-ին, ֆրանսահայ գաղութը չի կրնար մոռնալ իր հին ու ծանօթ դէմ-քերէն՝ նկարիչ՝ Վավա Խաչատուրեան։ Իր ամուսնոյն մահէն յետոյ, 1947-ին, Վ. Խաչատուրեան նուիրուեցաւ ամբողջովին նկարչութեան։ Իր ինքնատիպ գոյներով, ստեղծած իղական եզակի դիմագիծերով տիրապետեց իր արուեստին։ Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ յայտնաբերեցին անոր վրձինած եթերային ու երազական ներաշ-խարհը։ Ապրեցաւ լեցուն կեանք մը ար-ուեստի մարզէն ներս։

×

Արտասահմանի հայ մամուլը 1984ին ու-նեցաւ երկու կարեւոր կորուստներ, մա-մուլի արհեստավարժներ։

× Նիւ - Եորքի մէջ, Ապրիլ 28-ին, մեռաւ՝ Լեւոն Քէշիշեան, արաբական մա-մուլի թղթակից ՄԱԿ-ի մօտ, Լեւոն Քէ-շիշեան համբաւ կը վայելէր օտար շրջա-նակներուն մէջ։ Նաեւ թղթակից էր հա-յերէն օրաթերթերու, գլխաւորաբար՝ «Հայրենիք»ի։

× Փարիզի մէջ, Սեպտեմբեր 20-ին, իր մահկանացուն կնքեց՝ Աւետիս Ալիք-սանեան, Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթա-թերթի խմբագիրը։ Պոլսէն՝ Փարիզ, տա-րած է հայ խմբագրին միայնդամայն ա-պերախտ, բայց վսեմ աշխատանքը։ Յանձնառու մարդ, աշխատունակ, գուր-գուրոտ նորածիլ արժէքներու, երէց թէ կրտսեր գրչի մարդոց հանդէպ։ Հեղի-նակ է երկու հատորներու։ Տասնամեակ-ներ ձեռնհաս մասնակցութիւն բերած է Փարիզի հայ ազգային թէ մշակութային կեանքին։ Աւետիս Ալիքսանեանի մահով հայ մամուլի ճշմարիտ սպասարկու մըն է որ կ'անհետանար։

×

Յիշատակութեան արժանի է Գուրգէն Եանըգեան, որ մեռաւ Լոս - Անճըլըս, Փետրուար 28-ին։ Ծանօթ է որ Գուրգէն Եանըգեան 1973 Յունուար 27-ին, Սանթա - Պարպարայի Պալթիմոր պանդոկին մէջ, 77 տարեկանին, սպաննած էր Լոս - Անճըլըսի Թուրք աւագ հիւպատոսը՝ Մեհմէտ Պայտար եւ փոխ - հիւպատոսը՝ Պահատըր Տէմիր։

×

Պոլսահայ ժամանակակից արձակին ծանօթ անուններէն մէկը՝ Զաւէն Պիպէռ-եան, վաղահաս կերպով մահացաւ, Հոկ-տեմբեր 4-ին։ Հեղինակ՝ վիպագրութիւն-ներու եւ պատմուածքներու որոնք լոյս տեսած են զանազան հատորներու մէջ։ Աշխատակցած է Պոլսոյ հայ մամուլին։

×

Լոնտոնի հայ գաղութի հին անդամ եւ ծանօթ անուն մը՝ Սարգիս Քիւրքճեան, իր մահկանացուն կնքեց Սեպտեմբեր 22-ին։ Երկար տարիներու վաստակ ու-նի յատկապէս եկեղեցական եւ բարեսի-րական մարզերէն ներս։ Բարերարու-թիւններ կատարած է Էջմիածին եւ մա-նաւանդ սատարած է Երեւանի Ս. Սար-գիս եկեղեցւոյ նորոգութեան։

×

Չենք կրնար մոռնալ Մարսէյլի հայ գաղութի երկու հին անդամներ, որոնք երկար տարիներ ազգային եկեղեցական կեանքին մէջ եւ Հ. Յ. Դ.եան շարքերէն ներս միասնաբար քալեցին ու գործեցին եւ կարելի է ըսել միասնաբար ալ մեկնե-ցան 1984-ի առաջին օրերուն՝ Կարապետ Ճանիկեան եւ Յակոբ Պապիկեան։

× Կարապետ Ճանիկեան մահացաւ, Յունուար 7-ին։ Աւելի քան՝ 60 տարուան վաստակ ունի ազգային կեանքի բոլոր ճիւղերուն մէջ, Թաղականութենէն մին-չեւ Ազգ. Առաջնորդարանի Կեդր. Վար-չութիւնը եւ Դաշնակցութեան շարքերէն ներս։

× Յակոբ Պապիկեան մեռաւ, Յուն-ւար 24-ին։ Միջին - Արեւելքէն Ֆրանսա ազգային եւ կուսակցական կեանքին մէջ եղաւ տիրական դէմք, ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1984-ին, Հայաստանի մէջ, գրականու-թիւնը, երգը, գիտութեան կոր-սնցուցին ականաւոր դէմքեր, փայլուն ներկայացուցիչներ։ Ամենածանր կորուս-տը սակայն եղաւ Յովհաննէս Շիրազի մահը, Երեւանի մէջ, Մարտ 14-ին։

× Հայաստանի եւ Սփիւռքի ամէնէն ժողովրդական բանաստեղծը որ արտա-յայտեց հարազատօրէն իր ժողովուրդին զգացումները, իղձերը։ Յովհաննէս Շի-րազ եղաւ ժողովուրդի կեանքի եւ պայ-քարի երգիչը։ Իր քերթուածները իրենց հայրենասիրական եւ ազգային բուռն շեշ-տաւորումով կը խօսին բոլոր Հայերու սրտին։ Ունի բազմաթիւ հատորներ եւ թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու։ Քերթողական արուեստ, վճիտ ու քնա-րական լեզու, Յովհաննէս Շիրազ կը մնայ Հայաստանի այն բանաստեղծներէն որոնք իրենց դրոշմը դրին երեւանեան արդի բանաստեղծութեան վրայ։

× Զօր. Սարգիս Մարտիրոսեանով հանրածանօթ զինուորական մըն է որ մեռաւ, Փետրուար 15-ին, Երեւան։ Որ-պէս հրամանատար Բ. Աշխարհամարտին մեծ դեր ունեցած է զանազան ռազմաճա-կատներու վրայ եւ յատկապէս՝ Պերլին եւ Չեխոսլովաքիա։ Արժանացած է Խորհ. Միութեան հերոսի բարձր կոչումին եւ ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ եւ մե-տալներ։ Զօր. Ս. Մարտիրոսեան ծանօթ դէմք մըն էր Փարիզի հայ գաղութին ուր կատարած էր մէկէ աւելի այցելու-թիւններ։

× Բանաստեղծ՝ Սարմեն (Արմենակ Սարգիսի Սարգսեան) կը մեռնի Փետր-ւար 18-ին, Երեւան։ Հրատարակած է բանաստեղծութիւններու աւելի քան ե-րեսուն հաւաքածոներ, ոմանք թարգման-ուած զանազան լեզուներով։ Հեղինակն է Խորհրդային Հայաստանի Պետական Փառերգի բնագրին։

× Հայաստանի Թատրոնը՝ Զարզանդ Դաբեան-ով կորսնցուց իր մեծագոյն թա-տերագիրներէն մէկը, որուն գործերը եւ յատկապէս «Սայաթ Նովա», «Արծիւ Վասպուրականի»ի գտած են լայն ժողո-վրդականութիւն։

× Լուսիկ Քոչեան-ի մահով, Հոկտեմ-բեր 23-ին, փնտռուած ձայն մըն է որ մա-րեցաւ։ Թաթուլ Ալթունեանի երգի ու պարի համոյթի մեներգչուհի, իր անու-նը կապուած պիտի մնայ կարգ մը եր-գերու հետ՝ «Ես պուճուր, եարս պու-ճուր», «Նուբար, Նուբար», «Զեմ ու չեմ», «Սարի սիրուն եար», «Հարս եմ գնում», եւայլն։ Լուսիկ Քոչեան հան-րութեան սիրոյն ու համակրանքին արժա-նացած երգչուհի մըն էր։

× Փրոֆ. Արամայիս Մնացականեան, իր մահկանացուն կնքեց Նոյեմբերին։ Հմուտ մատենագէտ, յատկապէս բեղուն գործունէութիւն ունի մամուլի խմբագ-րութեանց մէջ։ Եղած էր քարտուղարը Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի Պրեզիտիումին եւ նաեւ վարիչը պատմութեան հիմնարկի հայ պարբերա-կան մամուլի պատմութեան բաժնին։

× Օգոստոս 14-ին, կորսնցուցինք ճա-րակի աշխարհի մեր ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան, որ եղաւ երկար տարիներ փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկը, Խորհ. Միութեան ճատրակի դպրոցին։

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Երկինքը այնքան պայծառ է սակայն ու աստղերը այնքա՜ն վճիտ՝ որ կարծես նո՛ր լուացուած են անոնք կապոյտ երա-զով։ Հանդիպակաց բարձունքէն փչող զով հով մը կը հասնի մինչեւ ոսկորները։ Կը դարձնեմ վերարկուիս օձիքը վեր ու կը մնամ պահ մը այնտեղ, կռնակս հաստ գերաններէն մէկուն տուած, ճակատս վեր, վեր՝ աստղերուն։ Յայտնի է որ փոյթը չէ ծղրիթին՝ որ քանի մը թիզ վերը, քիւին վրայ՝ անկիւնէ մը սաստ կը կոչէ անտարբեր, միօրինակ իր ծըր-ծրուոցով։ Պզտիկ խիճ մը կը վերցնեմ գետնէն ու կը նետեմ ձայնին ուղղու-թեամբ։ Երգը կը փրթի խսկոյն, ու կարճ պահի մը համար գիւղը կը դառնայ կրկնապէս ամայի։

Արեւմուտքի լուսազարդուած հսկայ քաղաքները երկինք ունի՞ն արդեօք։ Յիշել կը փորձեմ ու չեմ կրնար։

×

Համբարձում եայլա, եայլա ջան
եայլա,
Լաւ օրեր եայլա, եայլա ջան
եայլա։

Մոռցած էինք. Համբարձում է այսօր։ Խումբ մը աղջնակներ են, հազիւ 10 - 12 տարեկան, որոնց անտաշ անմեղ ձայնը՝ նոր ծագող ամչկոտ արեւի մը հետ ներս կ'իյնայ բաց պատուհանէն։

Ժամ մը վերջ երբ ճամբայ կ'ելլենք, գիւղը պարպուած է արդէն։ Բացուող լոյսին հետ գիւղացիները ուղղուած են դէպի մերձակայ գիւղը՝ Շահբուլաղ՝ ուր պիտի հաւաքուին նաեւ Փերիայ շըր-ջանի միւս հայաբնակ գիւղերուն բնա-կիչները Համբարձման տօնակատարու-թեան համար։ Ոմանք քանի մը ժամ տե-ւող այդ ճամբան պիտի կտրեն ոտքով, աւելի բախտաւորները՝ էշով։

Դէպի Շահբուլաղ մեր ճամբուն վրայ - եւ ի՜նչ ճամբայ, ամբողջ քար, փոշի կամ ցեխ - կը հանդիպինք քանի մը այլ գիւղերու եւս։ Նոյն հողաշէն տուները, նոյն գիւղացին ու նոյն մթնոլորտը գրե-թէ ամէն տեղ։ Սուարանի մէջ բացառա-բար բաց է վարժարանը, թէեւ աշա-կերտները, հակառակ իրենց պարսիկ տնօրէնին խիստ պատուէրին, չեն ներ-կայացած մեծ մասամբ՝ շատ պարզ այն պատճառով որ Համբարձում է այսօր։ Ներկայ են վերի կարգի տղաքը միայն, ու գուրսը՝ բակին մէջ ցրուած, կէսօր-ուան արեւին տակ, կը փորձեն պատաս-խանել թուաբանական քննութեան մը հարցարաններուն։

Երբ կը հասնինք Շահբուլաղ, կէսօրը անցած է արդէն։

Սարալը՝ գիւղին դիմաց, սարի կողէն բխող աղբիւր մըն է, որուն շուրջ տեղի կ'ունենայ տօնախմբութիւնը։ Աւանդու-թիւնը, որուն տակաւին մինչեւ այսօր ալ կը հաւատան գիւղացիներէն շատերը, Սուրբ Սարգիսը կը թողնէ այս սարին վրայէն՝ միշտ անշուշտ իր անման ձիուն վրայ հեծած։ Ձիուն սմբակներէն մէկը յանկարծ կը զարնուի սարի լանջին՝ ուրկէ խսկոյն այս աղբիւրը կը բխի։ Ժայռին վրայ սմբակաձեւ փոսիկը լա-ւագոյն ապացոյցն է թերահաւատներուն համար մինչեւ այսօր ալ։ Սերունդներով գիւղացիները խունկ ծխած են այստեղ ամէն Համբարձման տօնի՝ երբ ուխտի եկած են Սուրբ Սարգիսի աղբիւրին։ Եւ ուխտի օր է այսօր։

Հազարաւոր գիւղացիներ, իրենց գոյ-նըզգոյն տարազով ծածկած են լերան լանջը ամբողջ, աղբիւրին շուրջ։ Կինե-րուն մօտ կարմիրը տիրապետող գոյնն է որոշապէս։ Այրերը, հակառակ ճնշող տաքին, հագած են իրենց տօնական ըղ-գեստները, սեւ, լուրջ։

Թեմակալ առաջնորդներուն անակն-կալ երեւումը այստեղ՝ պահ մը շփոթ կը ստեղծէ խումբերուն մէջ։ Կը մարի զուռնային ու դհոլին երգը, կը քակուին պարող խումբերը եւ մէկ կողմէն ծայր կուտայ աջհամբոյրը։ Շատ չանցած կը խառնուինք մե՛նք եւս բազմութեան։ Մեր ժողովուրդն է իր իսկական դիմագիծով, բարքերով, այնպէս ինչպէս եղած է դա-րերով, պարզ, անկեղծ, բուխ։ Իր սո-վորական կեանքին հարազատ մէկ պատ-կերն է սակայն՝ որուն քաղքենի դարձած Հայը կը մօտենայ այլեւս որպէս պատ-մութիւն ու անցեալ միայն, ինքզինք տրրամօրէն անջատուած զտնելով այդ բոլորէն։ Որովհետեւ կը զգայ թէ տեղ մը, իր հոգիէն ներս, փրթած բան մը կայ հիմա՝ որ զինք կը դարձնէ այդ բո-լորին հետաքրքիր ականատեսը միայն։

(Շար. 5)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԲԱՂԷՇ

Բ.

Բաղէշէն այս մէկ երկու փոքր յիշատակները գրած պահուս, յանկարծ միտքըս ինկաւ խաղցեո Արրօն եւ իր պատմած իրակա՞ն թէ յերիւրածոյ «Հաճի Աղայի հիւրընկալութիւնը» - որ տեղի ունեցած է Բաղէշի մէջ եւ որուն հերոսները եղած են ինքն ու իր հաւատարիմ ընկեր, աշուղ Հազրօն: Բաւական տարիքոտ, բայց դեռ առոյգ, խաղցեո Արրօն, կարծեմ, քրդաբնակ Խըներ գիւղէն էր եւ ժամանակին եղած էր նշանաւոր հէքեաթասաց եւ ժողովրդական երգիչ, մասնաւորապէս քրտական ողբերգութիւններու: Արրօն եւ իր ընկեր Հազրօն, եղած էին Մուսաբէկի անձնական խաղցեոնները եւ այդ պատճառաւ ալ, առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունեցած են անցեալին: Մանկութեան երանելի օրերուն, Մշոյ մեր տանը մէջ, յաճախ տեսած եմ Արրօն: Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, ան, մեծ հաճոյքով եւ եռանդով կ'երգէր հայերէն եւ քիւրտերէն ժողովրդական երգեր, տեղական բարբառով, կը պատմէր ինսի - ճինսի, Հուրի - փէրիի առասպելական հէքեաթներ: Բանասէր հայրս, եւ մենք բոլորս, կախուած անոր շրթներէն, հիացումով մտիկ կ'ընէինք Տարօն Աշխարհի ալեհեր այս մեծ ողբերգակին բերնէն թափած աննման գոհարները: Դժբախտաբար իմ միտքս կխոռլին միայն մնացած կ Արրոյի հետեւեալ զրոյցը:

Ժամանակին, Բաղէշցի վաճառական մը, Հաճի Աղան, ցորեն գնելու համար կ'երթայ եղեր Զրխուր - Փուլանուխի շրջանի գիւղերը եւ կ'իջեւանի միշտ խաղցեո Արրոյի եւ իր ընկերոջ Հազրոյի ծննդավայր Խըներ գիւղը, օրերով անոնց չէն տուներուն մէջ հիւրընկալուելէ յետոյ, պտուղներով, սերով ու մածունով բեռնաւորուած, կը վերադառնայ քաղաք, եւ ամէն գալուն ու երթալուն, կ'ըսէ եղեր - - «Ախ, ե՞րբ կեղնի, որ դուք լէ գաք Բաղէշ, Մըր տուն Խօնախ»:

Օր մըն ալ, չեմ գիտեր Բարեկենդանի՞ն թէ Զատկին, Արրօն ու Հազրօն կ'որոշեն միասին այցելել Պիթլիս, ու գիշերել իրենց վաղեմի բարեկամ, Հաճի Գրիգոր Աղայի տունը:

Առաւօտ մը հետիոտն, ուրախ տրամադրութեամբ, երգելով ու կատակելով ճամբայ կ'ելլեն իրենց գիւղէն ու երեկոյեան հազիւ կը հասնին քաղաք, որուն անծանօթ են դեռ: Անցնելով շուկայէն, հարցուփորձով կը գտնեն Հաճի Աղայի բնակարանը, որ, երկյարկանի գեղեցիկ շէնք մըն է եղեր, պարտէզով շրջապատուած: Հիացումով պահ մը գայն դիտելէ վերջ կը զարնեն դուռը: Բաւէ մը վերջ տանը երկրորդ յարկի պատուհանէն կը նշմարեն ու կը ճանչնան փայլս պեխերով Հաճի Աղային գլուխը, որ սակայն ակընթարթի մը մէջ կ'անհետանայ: Վայրկեան մը ուրախութեամբ կը սպասեն, սակայն դուռը չի բացուիր: Կրկին կը զարնեն, այս անգամ պատուհանէն կը տեսնըւի կնոջ մը գլուխը, եազման քաշած երեսին, որ կը հարցնէ - «էնի վի՞վէ» - «էնի Արրօն եւ Հազրօն են խաթուն, գեղէն ինք էկի, Հաճի Աղայի տեսութեան», կը ձայնէ Արրօն, վարէն.- «Գէօ՛, դուրպան էղնիմ ձըզի, Հաճի Աղէն տուն չէ ... ճամբորդ է, ես լէ մինակուկ իմ, գացէ՛ք, ուրիշ օր կի գաք»:

Մեր միամիտ բարեկամները, նախ կը զարմանան, չեն հաւատար իրենց ականջներուն. կը կարծեն թէ սխալած են, նորէն կը զարնեն դուռը, բայց երբ կը տեսնեն թէ բացող չկայ, այդ ժամանակ միայն կը համոզուին որ Հաճի Աղան իր երեսը կը պահէ եւ չուզեր զիրենք հիւրընկալել: Իրենց արժանապատուութիւնը կը վիրաւորուի, հետզհետէ կը վրդովին ու կ'որոշեն ամէն գնով տունէն ներս մտնել ու խաղ մը խաղալ Հաճի Աղային ու ընտանիքին գլխուն: Աւելի ուժգին կը զարնեն տան դուռը: Վերստին կնոջ գլուխը կ'երեւայ պատուհանէն, - «Գէօ՛, խաւկըցա՞ք, Հաճի Աղէն տուն չէ» կը ձայնէ կինը - «Խաթո՛ւն, մենք էրկէն ճամբէն կիգանք, մենք թաչկած ինք, մենք անօթի ինք, դըռւռ բաց» կը պոռայ վարէն Արրօն, սրտնեղած: Կինը, ամչնալով դուռ դըռացիէն, ճարահատ կը բանայ դուռը: Մեր անկոչ հիւրերը, զսպելով իրենց բարկութիւնը ներս կը մտնեն տունէն, սանդուխներէն վեր կը բարձրանան, ուշադիր կը նային չորս կողմ, Հաճի Աղան գտնելու յոյսով, սակայն ի զո՛ւր, ան, անկասկած կծիկը դրած էր տան պարտէզին ետեւի դռնէն: Առանց հրաւէրի կը նստին ու կը սպասեն որ տանտիրուհին սեղան շակէ:

Շաբաթ օր մըն է եղեր, առհասարակ քաղաքին հարուստ տուներուն մէջ, կիրակմուտին, առատ եւ համեղ ուտելիքներով լեցուած կ'ըլլան, տանը փառ օճախներն ու բարկ թոնիրները: Ազգային անմահական կերակուրներու անոյշ հոտով լեցուած է նաեւ Հաճի Աղային տունը:

Մեր երկու դաշտեցիներու ախորժակը գրգռուած է, ուստի անհամբեր կը սպասեն որ տանտիրուհին սեղանը պատրաստէ: Հաճի Աղայի կինը սինիի մը այսինքն ափսէի մը վրայ շարած քանի մը չորցած լաւաշ հաց, երկու երեք հատ սոխ եւ աման մըն ալ ջուր, զոր ձեռքով կը սրսկէ ցամաք հացերուն վրայ, զանոնք կակուղցնելու համար, կը մօտենայ անոնց, քըթին տակէն ըսելով կամաց - «Գէօ՛, աղըրրտիք, խըռմեցէք կերէք, շուտ էլէք գացէք» - Արրօն ու Հազրօն ափի բերան կը մնան, իրարու կը նային ու միաձայն կը պոչեն - «Աստուած չէն չպահէ զձըր տուն, սուխ ու հաց, մըր տուն լէ շատ կայ, վերցուր տար, չը՛նք ուտի» - «ուրիշ բան չկայ աղբէր, Հաճի Աղան ճամբորդ է, գիշեր չի գայ, ձըր բախդն իմ ընկի, կերէք, էլէք գացէք»...:

Բարկացած են Մուսաբէկի խաղցեոնները, այսքան անարգանքի եւ կծծիութեան համար: - «Աստուած վկայ, խաթուն, էս գիշեր պիտի պառկինք ձըր տուն, մըր գեղ շա՛տ հեռու է...» կ'ըսեն հաստատամիտ մեր խաղցէոնները: - «Աւա՛ր, վա՛յ իմ արեւուն, չինական ոջլո՛տ է, եօրղան - դօշակ չըմ կրնայ իտալ, չինական ոջլո՛տ է...» կը բացագանչէ տանտիրուհին ողբալով ու ծեծելով իր գլուխը:

Երբ կինը յուսահատ ափսէն դրկած կը մտնէ թոնրատուն, Արրօն ու Հազրօն, առիթէն օգտուելով իրարու նշան կ'ընեն, ու փսփսալով կը համաձայնին իրենց ընելիքի մասին: Կ'որոշեն որ Հազրօն յանկարծակի հիւանդանայ, որպէսզի կարենան գիշերել տանը մէջ: Երբ Հաճի Աղային կինը կը վերադառնայ սենեակ, կը տեսնէ Հազրօն այլայլերպուած, աչքերը չռած, ամբողջ մարմնով կը դողդողայ ու կը սըրսըռայ: - «Վա՛յ լըմըն բախդ՛, աղջի խուժա՛ր, Արրօ, լաօ՛ ես մեռա՛յ, մո՛ւյ, մո՛ւյ...»: Կինը վախցած կը հարցնէ - «Գէօ՛, դուրպան ի՞նչ եղաւ ձըզի». - «Խաթո՛ւն, իմ ընկեր կը շողցու կը գողցաւ, պաղ առաւ, հիւընդցա՛ւ. տաք շուրմար մը լէ չը տուիր որ ուտէր, մկայ, ուր տեղըն չը կըռա՛յ խըլխըլայ...»: Տանտիկինը շուարած կը գոչէ - «աւա՛ր, քէօռնա՛յ իմ աչքեր, չինական խիւանդ է... չինական ոջլո՛տ է ... իմա՞լ էնիմ ... ես ո՞ւր պառկեցում» - «խաթո՛ւն, դու սա՛ղ կենաս, Հաճի Աղան սաղ կենա՛յ, մենք կը պառկինք թոնրատուն, իմ ընկեր տաք տեղ կ'ուզէ որ քըրտընի...» կը պատասխանէ Արրօն: Հաճի Աղային կինը ակամայ իր անկոչ հիւրերը կ'առաջնորդէ թոնրատուն, ուր թոնիրին վրայ զետեղուած է սովորական քուրսին եւ գայն ծածկող խոշոր վերմակը: Արրօն եւ Հազրօն կը տեղաւորուին քուրսիին տակ, թոնրան շուրթին: Հազրօն վերմակը քաշած գըլխուն, անդադար կը տքայ, Արրօն սիրտ կու տայ իր ընկերոջ, իսկ Հաճի Աղային կինը սարսափած կը քաշուի քովի սենեակը, նստելով ջահրակին առջեւ կը սկսի գործ հիւսել ու անիծել իր սեւ բախտը: Թոնրատան դուռ բրայ ձգած է թէեւ, չի տեսներ չինականները, սակայն կը լսէ անոնց խօսակցութիւնը եւ Հազրոյի տըքտըքոցը:

(Շար. 2)

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. - «Եթէ օրը Կիրակի եղած չըլլար, այսքան ժողովուրդ եկած պիտի ըլլա՞ր» հարց կուտար Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան Ծննդեան իր քարոզին սկիզբը: Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին լեցուն էր, արդարեւ, բերնէ - բերան լեցուն: Այսուհանդերձ պէտք է նկատի ունենալ որ այդ ուս - ուսի բազմութիւնը հազիւ թէ ներկայացնէ Լիոնի հայութեան մէկ քըսաներորդը: Թերեւս նուազ...

Եւ իրաւացի էր Նորվան Եպսկ., երբ իր քարոզին մեծ մասը յատկացուց շեշտը դնելու ժողովուրդին անտարբերութեանը վրայ հանդէպ իր արմատներուն, հանդէպ իր պապենական կրօնքին, հանդէպ Հայոց. Եկեղեցիին: Նորվան Եպիսկոպոսբաւ, (կ'ամփոփենք). -

«Եթէ մեր նախնիքները կրցան պահել իրենց ինքնութիւնը, հակառակ բազմադարի արշաւողներու, հակառակ ասոնց բերած սարսափին, հուրին եւ սուրին, եթէ կրցան Հայ մնալ, պատճառն այն էր, որ անոնք գիտցան ճգնաժամերուն իրենց հայեացքը տանիլ դէպի Բեթղեհէմի մըսուրը...»: Ու ուզեց որ Ծննդեան տօնը դրուի ազատագրութեան դրօշմին տակ, ազատագրութիւն անտարբերութեան ճանկերէն:

Քարոզէն առաջ, Նորվան Եպիսկ. կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ղըրկած պատգամը Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի շըրջանի հայութեան ,բարեմաղթութիւնները:

Եպիսկոպոսը շրջապատուած էր միայն դպիրներով թէ՛ պատարագի ընթացքին, եւ թէ՛ ջրօրհնէքի, որովհետեւ Լիոնի միւս հոգեւորականները նոյն ժամուն կը գործէին շրջանին հայկական ուրիշ աղօթատեղիներուն մէջ: Կը պատահի որ, զանազան առիթներով, հազուադէպօրէն, Լիոն՝ քահանայի պակաս զգայ:

Կիրակի օր համայնական երկու հացկերոյթ կար: Վիլէօրպան, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի ու տեղւոյն եւ Լիոնի մշակութային միութիւններուն կողմէ եւ Լիոն, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Պիտի կրնանք գրել միայն այս վերջնոյն մասին, քանի որ Վիլէօրպան չէինք:

Շարունակելով քանի մը տարիներ առաջ սկսած գովելի սովորութիւն մը, Տիկնանց Միութիւնը, արդարեւ, հրաւիրեց պատարագէն ելլող երրորդ տարիքի հայրենակիցները ճոխ եւ ծաղկուն սեղաններու շուրջ: Ըսինք երրորդ, բայց ներկաներէն ոմանք չորրորդին մէջ ալ հաստատօրէն ոտք կոխած էին, ինչ որ արգելք մը չեղաւ որ ամէնքն ալ մոռնան, օրուան մը համար, բժիշկին պատուէրները, ուտեն, խմեն, երգեն ու պարեն: Իրաւ է որ համեղ, ախորժաբեր բաներ կային սեղաններուն վրայ: Տիկին Մամասի գլխաւորած տոներու յանձնախումբը չէր զլացած իր յոգնութիւնը, լաւ պատուելու համար պապիկներն ու մամիկները:

Նորվան Եպիսկոպոս պատուոյ սեղանն էր, իր մօտ ունենալով Ազգ. Միութեան նախագահ՝ Պ. Ռիշար Կազարեանը եւ ուրիշ վարչականներ: Իր խօսքին մէջ, Նորվան Եպիսկոպոս վեր առաւ հիւրասիրող միութեան օգտակարութիւնը եկեղեցւոյ բարեզարդութեան համար, ուրիշ գործունէութիւններու շարքին: Ըսաւ՝ «Միշտ պատրաստ օգնելու, ծառայելու, ոչ մէկ մերժում, երբ եւ իցէ, բաներ՝ որոնք անկասկած հաճելի եղան Տիկիններուն: Ասոնք վրդոված կ'երեւէին նախորդ օր՝ Ռատիօ - Արմէնիի մէջ իրենց հանդէպ կատարուած քննադատութիւններէն:

Երգչուհիները մէկէ աւելի էին: Իրենց յայտագիրը մնաց միշտ հայերէն: Անուննե՞ր: Վտանգաւոր փորձութիւն մըն է այդ: Կրնանք մոռնալ մէկը կամ միւսը: Ներողութիւն առաջուց: Նշենք քանի մը հատ: Օրիորդ Զուլէմեան, Տիկիններ՝ Տէյիրմէնճեան, Յովհաննէսեան, Միսքճեան, Սիմոնեան: Ոմանք ունկընդրուեցան խոր լռութեան մէջ, ոմանք ալ չկրցան տիրապետել խօսակցութեանց աղմուկին: Հաւասարութիւն չկայ ոչ մէկ առթիւ...:

Ճաշին վերջաւորութեան մօտ, Տիկին Գայթանճեան, Տիկնանց Միութեան առաջին անդամուհիներէն, անդրադարձաւ կազմակերպութեան աշխատանքի զանազան ձեւերուն վրայ, յիշեցուց միութեան աջակցութիւնը թէ՛ մատղաշ սերունդին եւ ծերերուն, թէ՛ Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Միութեան: Եւ որովհետեւ սեղանակիցները մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան իր ելոյթին, Տիկին Գայթանճեան, առ ի վարձատրութեան, արտասանեց՝ Սիլվա Կապուտիկեանի՝ «Խօսք իմ որդուն», քիչ մը աւելի յուզելով արդէն երգերէն ու գինիէն ազդուած հոգիները:

Տիկնանց Միութիւնը հիմնուած է 1977-ին, հինգ հոգիով: Այժմ անդամուհիներու թիւն է՝ 52, բոլորն ալ գործօն: Քանի այս Միութեան գոյութիւնն իսկ Կապոյտ Խաչին զուգահեռ, խնդրոյ առարկայ եղած է Ռատիօ - Արմէնիի սփռումին մէջ, անտեղի չըլլար թերեւս որ ըսենք թէ Լիոնի մէջ Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ եւ Տիկնանց Միութիւն ունին իրենց տեղը եւ գործելու լայն ասպարէզ, անջատաբար կամ միասին: Ունեցած են առիթներ միասնաբար աշխատելու: Աչխատած են եւ կը յուսանք պիտի գործեն ապագային ալ միասնաբար, երբ առիթ ըլլայ, պահելով միշտ իրենց ինքնութիւնը՝ որ կը համապատասխանէ համայնքին զանազան խաւերուն:

Անտեղի եւ վտանգաւոր կը նկատենք ճամբայ տալ ձայնասփիւռին վրայ այդպիսի յայտագիրներու՝ որոնք կրնան պղտորել գաղութին միասնականութիւնը, եթէ նոյն իսկ այդ յայտագիրներուն նպատակը ըլլայ աւելի հետաքրքրաշարժ դարձնել Ռատիօ - Արմէնին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Առաջին անգամն էր պատահում ինձ արթնութեան մէջ երազներ տեսնել: Երբ աչքերս խփում էի, ինձ երեւում էր, թէ գտնըւում եմ Հին քաղաքում: Առաւօտ է: Փողոցներում տիրում է յուզմունք եւ իրարանցում: Մարդիկ շտապով վազում են դէպի դատապարտեալների հրապարակը: Ես էլ այդ խառնեալ բազմութեան հետ վազում եմ դէպի այն կողմը: Հրապարակի վրայ ասեղ ձգելու տեղ չկայ. ամբողջ տարածութիւնը պատած է հետաքրքիր հանդիսատեսներով: Հրապարակի շուրջը գտնուած ծառերի ճիւղերն անգամ ծանրաբեռնուած են մարդիկներով: Նրանք երեւում էին ինձ այնքան մանր, փոքրիկ ծտերի նման: «Ի՞նչ կայ, ի՞նչ բանի է սպասում այդ խուռն բազմութիւնը», հարցնում էի ես: - Մի յանցաւորի ձեռքը պիտի կտրեն», լինում էր պատասխանը:

Սարսափելով այդ խօսքից, աչքերս բաց էի անում, այլ եւս ոչինչ չէր երեւում: Տեսնում էի միայն մօրս տխրամած դէմքը, որ նստած էր իմ անկողնի մօտ, տեսնում էի Սառայի արտասուալի աչքերը, տեսնում էի խղային ճրագը, որ աղօտ լոյսով վառւում էր իմ քնարանում: Քոյրերս պառկած էին. ամբողջ տունը նիրհում էր. երկու հոգի միայն արթուն էին մնացել - մայրս եւ սիրող աղջիկը...:

Այդ իրականութիւն էր, իսկ մնացածը երազ:

Աչքերս կրկին փակեցի, մտածելով, թէ արդէն անցաւ սոսկալի տեսիլքը: Դարձեալ միեւնոյն երազի, շարունակութիւնը. - նոյն հրապարակը, նոյն բազմութիւնը, նոյն մարդիկը կախուած ծառերի ճիւղերից: Բայց տեսարանը այժմ մասամբ փոխուել էր: Հրապարակի կենտրոնում դահիճը ոտքից գլուխ կարմիր հագնուած ձեռքում սրում էր դանակը: Նրա մօտ կանգնած էր թշուառ դատապարտեալը, դունաթափ, մաշուած ու կիսամեռ: Բանտը խլել էր նրանից ամէն կենդանութիւն: Ես հազիւ կարողացայ ճանաչել նրան: Դա իմ վարպետն էր, այն բարի արհեստաւորը, որ այնքան սիրում էր ինձ, այն մարդը, որ հօր նման ուրախանում էր, երբ տեսնում էր իմ յառաջդիմութիւնը արհեստի մէջ: Այն մարդը, որ խոստանում էր բախտաւորացնել ինձ, առանձին արհեստանոցի տէր շինել: Բայց ի՞նչով վարձատրեց նրա առաքինութիւնները ապերախտ աշակերտը, - դաւաճանութեամբ: Այդ պատիժը, որ կրում էր անմեղ մարդը, իմ պատճառով էր: Ես ձգեցի նորան այդ սոսկալի փորձանքի մէջ...:

Այդ մտածութիւնների յուզմունքի մէջն էի ես, երբ դահիճը մօտեցաւ դատապարտեալին: Ամբողջ բազմութիւնը դըղրդաց մի խուլ, զերեզմանական շշընչիւնով: Կարծես, բոլորի բերանից լըսւում էր «անմե՛ղ» բառը: Ես համբերել չկարողացայ: Խելագարի նման ճչալով, պատառեցի խիտ ամբոխը, եւ մի ակնթարթում յայտնուեցայ դահիճի մօտ: - «Կտրեցէ՛ք իմ ձեռքը, գոչեցի ես որոտի ձայնով, այդ ձեռքն է շինել այն բանալին»...:

(Շար. 25)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Մարգար Տէրուկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի, Յունուար 20-ին, Սէնթ-Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱԶՆԻՒ ՏԷՐՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ «Գուսան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժիւլիէթ Երլմազեանի:

×

Այրի Տիկին Արաքսի Զաքարեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ամուսնոյն՝

ՄԱԳՍՈՒՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

հոգւոյն համար անոր մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 20, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին:

Այս առթիւ Այրի Տիկին Արաքսի Զաքարեան 10.000 Ֆ. կը նուիրէ եկեղեցւոյ պայծառութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, ի յիշատակ իր ողբացեալ անդամներու եւ համակիրներու, Կիրակի, Յունուար 20-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին: Այդ առթիւ, նաեւ ճաշ մը կը տրուի՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17 ռիւ - Պլէօ, ժամը 13.30-ին:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 664 - 02 - 92 եւ 665 - 13 - 26 (ժամը՝ 20-էն վերջ), մինչեւ Յունուար 17:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h. 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը՝ 3-ին, սովորական հաւաքատեղին, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը՝ պարտաւորիչ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Խորէն Ուլուսեանի եւ զաւակներուն, Պաղտասար Տիրատուրեանին եւ զաւակներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց կնոջ, մօր, մեծմօր, քրոջ եւ ազգականին՝ Ազնիւ Ուլուսեանի (ծնեալ՝ Տիրատուրեան) մահուան առթիւ:

A VENDRE

MAIRIE de MONTREUIL

Bel appartement r/c surelevé entouré de jardins (très clair), très ensoleillé, vue dégagée calme, dans rue intérieure privée, bon voisinage, séjour + 2 chambres - entrée salle d'eau 50 m2 + cave - chauffage individuel + isolation - petites charges.

Prix : 260. 000 Frs.

Tél : 857. 63. 34 avant 13h ou écrire Mme. Montesano - Indjidjian 28, Bd. A. Briand (2A) 93100 MONTREUIL

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Երեցեան, ողբացեալ Տիկին՝ Խօժէնի Պօյաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի՝ 200 Ֆ. նուիրած են Ս. Մեսրոպ կրթարանին (Ալֆորվիլ):

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը, իր մահացած ընկերուհիներուն հոգեճաշին առթիւ, (Հոկտեմբեր 11), շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Ալմայնէ, Պ. Սերոբէ Մանուկեանէ 100-ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանէ 150, Տիկին Հռիփսիմէ Փափազեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Գարաճեանէ 300, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեանէ 100, Տիկին Տագիլճեանէ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զապունեանէ 150, Տիկին Թաշճեանէ (Տէսին) 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թաշճեանէ (Տէսին), Տիկին Նէտիլեանէ, Տիկին Մութաֆեանէ, Տիկին Պաղտասարեանէ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեանէ, Տէր եւ Տիկին Շահմիրեանէ, Տէր եւ Տիկին Պառաւեանէ, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեանէ 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Րիշար Անանեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անանիկ Անանեան 100 Ֆ., Տիկին Քէշիշէֆ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ամիրայեան 200 Ֆ., Ոմն՝ 100 Ֆ., նոյն առթիւ՝ Պ. Տէր - Պարսամեան իր եղբօրը յիշատակին՝ 200 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 70-րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, - Ապրիլ 14-ին, Վասպուրական սրահին մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառ հանդէսը՝ Յունուար 20, Կիրակի, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ժամը 15-ին, աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Մնակեանի, իսկ Կաղանդ Պապային նուէրներու բաշխումէն յետոյ - Լօթօ -:

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 20, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին՝ Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն Կ. Խաչի երկու դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ, այցելութեամբ աւանդական Կաղանդ պապային:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Ռոն - Ալփի մասնաճիւղի հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցին հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 20, երեկոյեան ժամը 17.30-էն սկսեալ Տէսինի Արովեան Մշակութային Տան մէջ: Կ'երգեն ու կ'արտասանեն դպրոցին աշակերտները: Ներկաները կը հիւրասիրուին կարկանդակներով եւ զովացուցիչներով:

Կը հրաւիրուին Տէսինի ու շրջանի հայրենակիցները ներկայ գտնուելու այս հանդէսին ու քաջալերելու հայ փոքրիկները:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շաւիլի եկեղեցւոյ դպրոցին տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 20, ժամը 15, եկեղեցւոյ կից սրահը, Կոմիտաս փողոց, Շաւիլ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ Փետրուար 12, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30-ին, կեդրոնի (77, ռիւ Լաֆայէթ) սրահին մէջ, արտակարգ ընդհանուր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ:

ՕՐԱԿԱՐԳՆ է.-

1.- Առնուվիլի մէջ հանգստեան տուն մը գնումը:

2.- Անտիպի հանգստեան տան վաճառումը:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDE

Dessinateur en bâtiment (BEP Génie Civil)

Réf : D85001

DEMANDE

Secrétaire de Direction (BTS de Secrétariat bilingue - anglais)

Réf : D85002

Ecrire à GIA - EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.

LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.

Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

GIA

DISQUES VOGUE

LA PLUS RICHE PRODUCTION DE DISQUES ARMENIENS réalisés par ARA BARTEVIAN

MUSIQUE RELIGIEUSE

No 442 (Messe Ekmalian) No 451 (Messe Komitas)
No 454 et 547 (Trésors de la Liturgie Arménienne)
(Cantiques de Nöel et de Paques)

MUSIQUE POPULAIRE CHANT ET DANSES

No 526, 527 (Arménie) - 516 (Reflets d'Arménie)
No 199 (Arménie) 596 (Promenade en Arménie)
No 517 (Soirée Arménienne), 30240 (Légendes d'Arménie)
No 30211 (Danses Arméniennes), 182 (Le Caucase, Danses)
No 30152 (Chants Romantiques, solistes Chaké Bénghian, Ara Séropian)
No 524013 Mélodies Lyriques (Véra Honorat, de l'Opéra)

MUSIQUE ARMÉNIENNE CLASSIQUE (Grand Orchestre)

No 714 (Au fil des Songes, Huit pièces)
No 24009 (Œuvres Symphoniques, Grand Orchestre)
No 790 (Deux trios, Piano, Flûte, Clarinette, Harpe)
Prix: 70 Frs.
No 434001 GRANDE MESSE ORATORIO (Orchestre et Chœurs) à la Mémoire des victimes du Génocide de 1915
(Solistes Lyne Dourian, Mihran Elmayan, Méry Gasparian)
Deux disques en album, prix : 90 Frs. port en sus

En vente chez l'auteur : 14, rue Petit, Paris 19e

Tél. : 208 - 99 - 22

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ՃԱՇԸ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առթիւ, հայրենակցական ճաշ մը կազմակերպուած է Եան'ց Ակումբին մէջ՝
5, Ավընիւ Ռէյ, Փարիզ 14րդ

19 Յունուար 1985, ժամը 20-ին:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագրին կը մասնակցին հայրենակից արուեստագէտներ՝

*** Ռասփութին Պարախումբի սոլիստ՝ ՅՈՎՍԷՓ ՆՈՒԿՈՒՃՈՒԿԵԱՆ եւ իր խումբը

*** Երեւանի Երաժշտանոցէն վկայեալ՝ Տիկ. ՄԷՅՐԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

*** Աշուղական երգերու մեկնաբան ՅԱԿՈԲ ՊԱՏՈՒԼԵԱՆ

Այնթապցիական համեղ ճաշեր - Անակնկալներ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կանխօրօք ապահովել հեռաձայնելով՝ 770.07.25 եւ 770.27.66 թիւերուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
16

MERCREDI
16 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.877 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.877

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7 - 9)

ԷԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ վերընտրուած է Էդուարդ Միրզոյեան, վեցերորդ անգամ ըլլալով: 1957-էն է որ 36-ամեայ երաժիշտին վստահուած է Միութեան աշխատանքներու ղեկավարութիւնը: Պէտք է նշել, որ Հայաստանի մէջ ոչ ոք այսքան երկար (27 տարի) մնացած է Միութեան մը գլուխ: Էդուարդ Միրզոյեանի նախագահութեան օրօք Միութիւնը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրած է համամիութենական ու միջազգային մարզերէ ներս: Հայ երաժիշտներու գործեր հնչած են Խորհրդային Միութեան տասնեակ մը քաղաքներու, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու մէջ: Ինք է որ, ձեռնարկած է Դիլիջանի մէջ՝ Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան Տան կառուցման, ուր արդէն երկու տասնամեակ է, որ պարբերաբար կ'աշխատին ու կը ստեղծագործեն աշխարհի անուանի երաժիշտներ:

×

ԱԶԳԱԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՄԻՆԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

13 երկիրներու մասնագէտներ մասնակցած են ժողովրդագրութեան եւ ծրագրաւորման ուսումնասիրութեան այն հանդիպումին, որ տեղի ունեցած է Երեւան: Աշխատանքը մաս կը կազմէր ՄԱԿ-ի շրջագիծին: Փորձագէտները դասախօսութիւններ տուած են Հայաստանի մէջ ժողովրդագրական հարցերու յատկանիշներուն, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս բնակչութեան եւ ծրագրաւորման հարցերուն շուրջ: Այս առթիւ փրոֆ. Անատոլի Սուգոպլատով (Մոսկուայէն) ըսած է, թէ ազգագրագէտներու սեմինարը Երեւանի մէջ կազմակերպելը պատահականութեան հետեւանք չէ, այլ կատարուած է անոր համար որ Հայաստան յատուկ նմոյշ մըն է ժողովրդագրական գործընթացի տեսակէտէն: Հազուադէպ է գտնել վայր մը՝ աշխարհի մէջ, ուր բնակչութեան բնական աճը կանոնաւոր ըլլայ, ինչպիսին է Հայաստանի մէջ: Ընկերաբաններու տուեալներուն համաձայն, Հայաստանի մէջ հարցախուզութեան ենթարկուած կանանց 90 տոկոսը կեանքի ամէնէն մեծ արժէքը համարած է երախաները: Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր ընտանիք միջին հաշուով երկու - երեք երախայ ունի:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ «ՊՐԱՒԴԱ»Ի ՄԷՋ

«Պրաւդա»ի մէջ ստորագրած յօդուածով մը Ն. Ագիշեւա անդրադարձած է Հայաստանի թատերական կեանքին: «Երեւանի մէջ ձեզի կ'ըսուի, թէ հայկական թատրոնը աւելի քան երկու հազար տարեկան է, գրած է հեղինակը, աւելցնելով՝ ձեզ անպայման կը տանին Մատենադարան, հայ ժողովուրդի ձեռագիր գանձերու կեդրոնը, ուր զանազան հին ձեռագիրներու մէջ կը պահուի նաեւ դիմակաւոր դերասանի պատկերով մանրանկար մը, ԺԳ. դարէն»: Բարձր գնահատելով Երեւանի դրամատիկ թատրոնին մէջ Ժ. Յարութիւնեանի «Քո վերջին հանդրուանը» թատերախաղի բեմադրութիւնը (բեմադիր՝ Հ. Ղափլանեան), Ն. Ագիշեւա անդրադարձած է Պերճ Զէյթունցեանի «Մեծ լռութիւն» թատերախաղի ներկայացման (բեմադիր՝ Ա. Խանդիկեան), նուիրուած 1915-ի նահատակուած Դանիէլ Վարուժանի ճակատագրին: «Մօտ երեք տարի առաջ, ըսած է յօդուածագիրը, Երեւանի մէջ բացուեցան երկու նոր թատրոններ՝ սենեկային եւ փորձառական: Սենեկային թատրոնը լոյս աշխարհ եկաւ որոշ չափով անակնկալ կերպով, ուրախներու եւ հնարամիտներու ակումբի խումբէն, որ կը մասնակցէր Մոսկուայի հեռատեսիլի մրցումներուն: Թատրոնին մէջ այսօր ալ կը ցուցադրուի անոր առաջին ներկայացումներէն մին՝ «Պարոնայք, ամէն ինչ կործանուում է, բայց դեռ կարելի է ապրել եւ զուարճանալ» (թատերախաղի հեղինակ եւ բեմադիր՝ Ա. Երնջակեան)»: Ապա, խօսելէ ետք փորձառական թատրոնի բեմադրութիւններուն մասին, յօդուածագիրը շեշտը դրած է այն իրողութեան վրայ, որ Հայաստանի մէջ թատերական արուեստի աւանդութիւնները կը շարունակուին երիտասարդներու կողմէ:

×

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՇՈՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Խորհ. Միութեան հերոս, զօրավար Աշոտ Ղազարեանի գեղարուեստական - փաստագրական ակնարկներու հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են յուշագրութիւններ, Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան նախարարութեան կեդրոնական դիւանին մէջ գտնուող փաստաթուղթերու ուսումնասիրութիւններ եւ նամակներ:

×

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի ազգագրութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է Հունգարիոյ ժողովրդական արուեստին նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են կիրառական արուեստի քանի մը ճիւղերու նմոյշներ՝ բրուտագործութիւն, փայտի վրայ փորագրութիւն, ջորգագործութիւն եւ ասեղնագործութիւն:

×

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՐԱՆ ՄԸ

Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը հրապարակ հանած է թղթատարական պահարան մը, նուիրուած՝ արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական Ընկերութեան 40-րդ տարեդարձին: Պահարանին վրայ դրուած է Աբովեան փողոցին վրայ գտնուող Ընկերութեան կեդրոնատեղիի նկարը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Դեկտեմբերի վերջ է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը թեթեւ անհանգստութիւններու հետեւանքով, փոխադրուած էր Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը, ուր, սակայն, եղած քննութիւնները, գլխաւորաբար սրտի, մասնաւոր ոչինչ ցոյց կուտային: Կաթողիկոսարան վերադառնալէն քանի մը օր ետք սակայն, Գարեգին Բ. կ'ունենար սրտի թեթեւ տագնապ մը եւ կրկին կը փոխադրուէր Ամերիկեան հիւանդանոց, ուր հարկ եղած դարմանումները կ'ըլլային եւ Կաթողիկոսը Անթիլիաս կը վերադառնար, Ծնունդի նախօրեակին՝ Յունուար 5-ին: Այժմ կը բոլորէ ապաքինման եւ մանաւանդ հանգիստի շրջան մը: Թելադրուած է իրեն գլխաւորաբար թեթեւցնել աշխատանքը եւ խուսափիլ գերյոգնութենէ:

Երեքշաբթի, Յունուար 15-ին Պէյրութէն, հեռաձայնով առած մեր լուրերը գոհացուցիչ էին:

Կատարեալ ապաքինում կը մաղթենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, երկու Ֆրանսացի դէտեր սպաննուեցան, առջի օր, երբ իրենց ճիփով Պուրճ - էլ - Պրաժնէի կայանէն կ'անցնէին: Օդակայանին մօտ, շիիներով լեցուած է այս կայանը եւ արդէն մահափորձին տէր եղած է Իսլամական Ճիհատը, որու անանուն խօսակիցն ալ ըսած է. - «Երկու Ֆրանսացի զինուորականները յանցանքի վրայ բռնուեցան, երբ կը լրտեսէին մեր կազմակերպութեան դիրքերն ու շարժումները»: Այս դէպքէն ալ անկախ, արեւմտեան - Պէյրութի մթնոլորտը բաւական լարուած է վերջին քանի մը օրերը, ոճրափորձերու շարքի մը հետեւանքով:

ՄԱՇՈՐՈՑԻ մահուան պարագաները կը շարունակեն պղտոր մնալ, զանազան ու հակասական նկարագրութիւններու հետեւանքով: Անկախապաշտներու ծոցն իսկ տարակարծութիւններ կան: Կարգ մը պատասխանատուներու համար, Մաշորօ զոհուած է քաղաքական անհրաժեշտութեանց, որովհետեւ բանակցութիւնները խանգարող մըն էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, գործազուրկներու թիւը մտահոգիչ կերպով կ'աւելնայ, մէկ տարուան մէջ՝ 13%, արդարեւ 265 հազար նոր գործազուրկներ կան 1984-ին: Առաջին անգամ ըլլալով երկու միլիոն 500 հազարի սահմանը կ'անցնի:

ՃԻՊՈՒԹԻ - ԱՏՏԻՍ - ԱՊԱՊԱ ճեպընթացը գիծէն ելած է եւ աւելի քան 450 մեռեալ եւ 500 վիրաւոր կայ: Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերն է որ արկածը պատահած է:

ՍՈՒՏԱՆ ապաստանած շուրջ 3000 Ֆալաշա (եթովպացի հրեայ) մեռած են հիւանդութենէ եւ սնունդի պակասէ, ըստ Ֆալաշա համայնքի պետերէն մէկուն, որ յայտարարած է նաեւ թէ 11 հոգինոց ընտանիքի մը միակ վերապրողն է: Այս դէպքը պատահեր է նախքան «օդանաւային կամուրջ»ին հաստատումը, որու շնորհիւ հազարաւորներ Իսրայէլ փոխադրուեցան:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Միլանոյի ծանօթ օրաթերթերէն՝ «Քոռիէռէ տէլլա Սեռա», Յունուար 10-ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանար, Վենետիկի իր թղթակիցին հաղորդած տեղեկութեանց հիման վրայ, Ս. Ղազար վանքին տնտեսական հոգերուն, յայտնելով նաեւ թէ որոշ պարտքերու հետեւանքով, գրաւի տակ առնուած են վանքապատկան թանկագին հարստութիւններ, ի շարս որոնց եգիպտական մումիա մը եւ արուեստի այլ գործեր: Ֆրանսական մամուլի գործակալութիւնն ալ կ'անդրադառնար նոյն հարցին:

Թէեւ մեր եւ Սփիւռքի մամուլի ընթերցողներուն համար, նորութիւն մը չէ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան, վերջին տարիներու բոլորած տընտեսական ծանր տագնապը, բայց օտար մամուլի գործակալութեանց այս անդրադարձը՝ հետեւանք կացութեան որոշ վատթարացման, աւելորդ չի դարձներ, թերեւս, որ յիշողութիւնները թարմացնելու համար, կրկնենք որ 1984, Սեպտեմբեր 17 թուակիր պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը («Յառաջ», Սեպտեմբեր 20) «Հայ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»ն՝

(Comité International des Collèges Mekhitaristes Arméniens - C I C A M)

կը յայտնէր թէ ընդառաջելով Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան վարիչ մարմնին, կազմուած էր վերոյիշեալ մարմինը, ստանձնելու համար վանքին տնտեսական հոգերը քննելու եւ ըստ այնմ կարգադրութիւններ տնօրինելու պարտականութիւնը, քանի որ կացութիւնը աւելի քան մտահոգիչ էր: Եւ որովհետեւ «Մենք բոլորս Մխիթարեաններ ենք», այսինքն անոնց հոգերը՝ ազգային հոգեր են, գործառնական, տնտեսական ֆինանսական թէ իրաւագիտական հարցերու ձեռնհաս անձեր գործի կը լծուէին, յաճախակի ժամբորդութիւններով Հռոմ թէ Վենետիկ, բազմաթիւ տեսակցութիւններ կ'ունենային պատասխանատուներու հետ, նախ ծանօթանալու տագնապին բոլոր ծալքերուն, ապա՝ քննելու համար լուծումներու կարելիութիւնները: Իրաց այս կացութեան մէջ, անշուշտ, կազմուած մարմինը շատ բան չէր կրնար ըսել իր այդ առաջին հաղորդագրութեամբ, ինչ որ մեղադրելի նկատուեցաւ մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն կողմէ, բայց այդ մարմինը, պարզ է՝ ոչ կըրնար, ոչ ալ պատեհ կրնար նկատել հրապարակել մանրամասնութիւններ, որոնց ինք իսկ հետզհետէ կը ծանօթանար: Այսօր ալ, կը խորհինք թէ նոյնն է կացութիւնը, քանի որ դեռ կը շարունակուին բանակցութիւններ եւ կը ձեռնարկուին զանազան միջոցառումներու, այսինքն՝ գործը ընթացքին մէջ է:

Իրաց այս պայմաններու մէջ, կը մընայ, առայժմ, զօրավիգ կենալ այս մարմնին, որ Մխիթարեաններու վարիչ մարմնին կողմէ պաշտօնապէս լիազօրուած է տանելու համար անհրաժեշտ բոլոր աշխատանքները, մաղթելով որ ասոնք արդիւնաւոր ըլլան եւ փրկուի, ինչ որ պէտք է անպայման փրկուի՝ մեծն Մխիթարի դարաւոր աւանդը:

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբթու սկիզբը (Յունուար 7) Հ.Յ.Դ. ակումբի մը պատասխանատուին՝ Ջաւէն Գարակէօզեանի կառքը թակարդըւած է եւ ենթական բաւական ծանրօրէն վիրաւորուած է սրունքէն: Հաւանական կը նկատուէր անդամահատում մը:

900 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

Ա.

Երբ տեղեկացայ, որ Տաճատ քհնյ. Մարկոսեանի ընտանիքն արդէն հասել է Էջմիածին, շտապեցի նրանց մօտ՝ բարի գալուստ մաղթելու եւ շնորհակալութիւն յայտնելու իրենց ընտանիքում պահուող, բացառիկ արժէք ներկայացնող Աւետարանը 5 տարի առաջ Մատենադարանին նուէր ուղարկելու համար:

Ղարզուն գիւղը Իրանի Սպահանի նահանգում է գտնւում, Փերիա գաւառում: Մինչեւ խոր ծերութիւն այստեղ է ապրել Տաճատ Մարկոսեանը: Մեծերից լսել, գրքերում կարդացել եւ ինքն էլ գաւակներին է հաղորդել, որ իրենց նախապապերին Շահ-Աբասի մեծ սիւրկիւնի (բռնագաղթի) ժամանակ են տեղահան արել երկրից ու քշել Պարսկաստանի խորքերը: Այդ դժբախտ օրերի միակ վըկան հէնց այդ սուրբ գիրքն է եղել: Ինչպէս իրեն են իր մեծերը ամանաթ (աւանդ) թողել, ինքն էլ տարիներ շարունակ իր փոքրիկ հօտին է քարոզել՝ երբեք չմոռանալ պապենական երկիրը՝ Հայկ Նահապետի ու սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի աշխարհը. Աստուած մեծ է, գուցէ մի օր լոյս կը բացուի մեր ժողովրդի վրայ, եւ մենք էլ կը բռնենք մեր երկրի ճամբան:

Տաճատ քահանան երջանիկ է, ու Մարկոսեան տոհմից իրեն բաժին ընկաւ իր ընտանիքի անդամներին հայրենիք առաջնորդելու բախտը: Հիմա նա Էջմիածնում յատկացուած իր բնակարանում ծալապատիկ նստած, սաթէ մեծ հատիկներով համրիչը գցելով, դանդաղ ու հանգիստ անցած ու գնացած օրերի մասին է պատմում: Ճիշդ է, երբեմն խառնում է դէպքերն ու դէմքերը, բայց ոչինչ, նրա չուրջը հաւաքուած տնեցիները, մանաւորաբար Եղիա որդին, ուղղում են ծերունու ակամայ վրիպումները: - Ներող եղէք, հայրիկը շատ է ծերացել: Գիտէ՞ք քանի տարեկան է: Իննսունհինգ: Շատ բան է մոռացել, բայց մեր Աւետարանի պատմութիւնը լաւ է յիշում, - Նոր Ջուղայի ընդգծուած բարբառով բացատրութիւն է տալիս Եղիան: Իսկ հայրը անկենդան հայեացքով նայում է որդուն, չգիտես զայրանում է իր խօսքը կտրելու, թէ հպարտանում խոր ծերութիւնը մատնանշելու համար:

Տաճատ Մարկոսեանին խնդրեցի մի քանի տեղեկութիւններ տալ իրենց գերդաստանի այս հնաւուրց յուշարձանի մասին:

- Եթէ մեր սուրբ գիրքը տեսել ու կարդացել ես, էլ ո՞ր ես հարցնում, - մեղմ կշտամբում է ինձ, բայց առանց պատասխանի սպասելու, դանդաղ ու ծանր, բառերը հատ-հատ արտասանելով սկսում է պատմել: Մեր աւետարանը ողջ Պարսկաստանում մի հատ է եղել, թերեւս Հայաստանում էլ դրա հնութեամբ մի երկու գիրք լինի: Ճիշդ է, Աւետարանը ծերացել է, ինն անգամ հարիւր տարեկան է, բայց է լի բոլորից երիտասարդ է, ինչքա՞ն բաներ է տեսել եւ դեռ ինչքա՛ն էլ պիտի տեսնի. Շահ-Աբասի օրերում ինքն էլ է գաղթել, հազար ու հազար Հայեր խեղդուել են մայր Արաքսի ջրերում, բայց ինքը ազատուել, գնացել հասել է Շոշ՝ Սպահան: Պարսիկներն այդ քաղաքի մասին ասում են՝ «Իսֆահան նէսֆը ճահան», այսինքն՝ «Սպահան՝ աշխարհի կէսը»: Այո՛, աշխարհի կէսը արժէր, բայց մեր ժողովրդի հէրն անիծեց. մի աշխարհ հարստութիւն ունեցող մեր Հայերը մաշուեցին, մաշուեցին, խեղճացան, բայց Աստծու տուած շնորհով նորից ոտքի կանգնեցին, մի ոտքը հասաւ մինչեւ Հնդկաստան, միւսը՝ Մոսկով, Շահերին պարտք տուեցին, ռուսական ցարին ոսկով ու ադամանդով զարդարուած գահ նուիրեցին, յետոյ էլի շատ սուգ ու աւեր տեսան, բայց Աւետարանը դիմացաւ, մեր պապերը աչքի լոյսի պէս պահեցին, վերջում էլ ինձ ժառանգութիւն թողին: Ժողովուրդը հաւատում էր նրա զօրութեանը, բայց չգիտէր նրա տարիքը: Որտեղի՞ց իմանար, կարդալ գիտէ՞ր: Ես՝ քահանաս, նոյնպէս չգիտէի նրա տարիքը: Գիրքը տարիներով չէինք բացում, պահում էինք մետաքսի մէջ. այդ մետաքսէ գործուածքը հետն եմ ուղարկել, տեսել էք, չէ՞:

Երբ ծերունու հարցին դրական պատասխանեցի, նա աւելացրեց. «Արծաթէ կազմն էլ մերոնք են պատրաստել տուել: Կազմը չուռ տաս, գրուած է. «Ի յանդամոց գերդաստանի Մարկոսի, Անտոնի եւ Յարութիւնի Միրզախանեան նուիրեցաւ Ս. Աւետարանս Ս. Յակովբ եկեղեցւոյն Ղարզուն գեղջ»: Մարկոսը հայրս էր: Ռըզա շահի ժամանակ անձնագրի հրաման եղաւ, ես էլ նրա անունով արձանագրուեցի, ասացի թող ազգանունս հայկական լինի»:

Այնուհետեւ Տաճատ քահանան պատմում է, թէ ինչպէս «դեռեւս Պարսից Մոզաֆարէտտին շահի ժամանակ, մաշրութիաթի (պարսկական նոր սահմանադրութեան) օրերին Լորեստանի ցեղերը յաճախ էին յարձակւում Փերիայի գիւղերի վրայ, Հայ ու Պարսիկ չէին նայում, ալան-թալան էին անում, աղջիկ ու հարսներ էին փախցնում: Խաղաղ օրերին նրանց կանայք յաճախ էին ուխտի գալիս մեր սուրբ գրքերին. իրենք մահմեդական էին, մեր հաւատքին էին մատաղ անում: Հէնց երկիրը խառնւում էր, Լորերը նորից էին գալիս, գայլի պէս ամպոտ օրուայ էին սպասում, որ որսի ելնեն: Մէկ էլ նորից թափուեցին մեր գիւղը: Տօնական օրեր էին, Աւետարանը եկեղեցում էր, չհասցրինք թաքցնել, փախցրեցին: Հայերը գնացին Լորերի յետեւից, անպամ կռիւ եղաւ, այդ ժամանակ Խաչիկ հօրեղբայրս սպանուեց: Յետոյ անցաւ ժամանակ. մեր ժողովուրդը գնաց խանի մօտ, բերանը քաղցրացրեց, մեր Աւետարանի ղապալան (շարիաթական առեանի կողմից վաւերացուած սեփականութեան թուղթ) մէջտեղ հանեց եւ, ի վերջոյ, Աւետարանը յետ բերեց: Մատաղ արինք, որ այս անգամ էլ չարը խափանուեց: Ռըզա շահի ժամանակ չնայած երկիրը մի քիչ խաղաղուեց, բայց Լորերը էլի մէկ-մէկ մեզ նեղութիւն էին տալիս: Մի անգամ գիշերով նորից եկան, բայց կինս Աւետարանը խփեց 10-12 տարեկան Եղիա որդուս թեւի տակ եւ ուղարկեց հարեւան գիւղում ապրող մեր բարեկամների մօտ»:

Ծերունի Մարկոսեանը փոքր-ինչ դադար տուեց, յետոյ տնեցիներին կարգադրեց իրեն ու հիւրին թէյ տալ եւ շարունակեց իր պատմութիւնը:

- Ռըզա շահը դեռ չկար, դեռ գահ չէր բարձրացել, մեր Նոր Ջուղան մի գիտուն վարժապետ էր եկել, լուսահոգի Գարեգին քահանայի հիւրն էր: Սա վարդապետին պատմում է մեր գրքի մասին: Նա էլ՝ թէ գնանք տեսնենք: Եկան: Վարժապետը նայեց, նայեց, շուռ տուեց աջ, շուռ տուեց ձախ, մի քանի բան կարդաց եւ մէկ էլ ոտքի կանգնեց, Պոլսի լեզուով ինչ-որ բաներ ասաց եւ ուրախութիւնից գրկեց ինձ, թէ՝ ծօ, տէր Տաճատ, դու աշխարհի ամենահարուստ ու երջանիկ մարդն ես, գիտե՞ս քանի տարեկան է քո Աւետարանը: Ասացի՝ մի երեք-չորս հարիւր տարեկան կը լինի: Ասաց՝ ոչ, ութ հարիւր յիսուն՝, մի քանի անգամ կրկնեց՝ ութ հարիւր յիսուն, գրուած է Հայոց ՇԱ-ԺԵ-ԸԹ թուականին: Հիմա դու հաշուիր, 1974 փրկչական թուականն է, տես Աւետարանը քանի տարեկան է. ինն հարիւր եւ մի խուրդա (փոքր) էլ աւելի...

Մեր ծերունի զրուցակցի անարտայայտիչ դէմքն արդէն փոխուել էր, մարող աչքերում մի խոր բաւականութիւն էր նկատւում: Տնեցիներն էլ շատ ուրախ էին, մեծերը հպարտութեամբ մերթ պապին էին նայում, մերթ ինձ:

- Տէր Տաճա՛տ, - դիմում եմ ես ծերունուն, - արդեօք ձեր յիշած Գարեգին քահանան պարսկերէն-հայերէն բառարանի հեղինակ Գարեգին Կիրակոսեանը չէ՞ր:

- Այո՛, այո՛, հէնց էդ մարդը:

- Նշանակում է դուք հանդիպել էք յայտնի լեզուաբան փրոֆ. Աճառեանին: Նա է այդ թուականներին Նոր Ջուղայում եղել եւ Կիրակոսեանի բառարանի համար առաջաբան գրել:

- Վալլահ, անունը չեմ յիշում, բայց երեւում էր՝ շատ գիտուն մարդ էր, մեր Փերիայի լեզուից բառեր էր հարցնում, մէկ-մէկ էլ հանաքներ էր անում:

ԲԱԲԿԷՆ ՋՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԲԱՂԷՇ

(Գ. եւ վերջ)

Գիշերը յառաջացած է, կինը վախէն որոշած է լուցնել ու հսկել իր անակնկալ ու անըմբռնելի այցելուներուն վըրայ:

Առաւօտեան կողմ Հազրօն կը սկսի անճոռնի ձայներ արձակել ու զառանցել. «Աղջի՛ խումա՛ր, հասէք հաւա՛ր, գիլանք էկա՛ն, արջեր էկա՛ն կերան զլու.մա՛ր...»:

Հաճի աղային կինը, որուն աչքերէն քունը կը վաղէ, մտահոգ կը հարցնէ Աբրոյին - «Աղբէր, քու ընկեր իմա՞լ էղաւ»: «Խաթո՛ւն, իմ ընկեր կը մըսի, զուր կընիկ կը կանչէ ... պէտք է մտնայ թոնիր որ տաքնայ...»: Այս խօսքերը իմանալով, Հազրօն կը հասկնայ Աբրոյի միտքը եւ տոպրակ մը ձեռքը, կամաց մը կը սահի մարած խոշոր թոնիրին յատակը, որուն մէկ կողմը շարուած են կերակուրներուն երեք պտուկներն ու ճլուները: Հազրօն անօթի է ... կը սկսի մէկիկ-մէկիկ վերցնել կափարիչները եւ ձեռքերով ճաշակել մաս մը անոնցմէ: Ճըլուներէն մէկուն մէջ կայ ոչխարի մսով կըլոլիկ, երկրորդին մէջ, քալամով տոլմա, իսկ երրորդ խոշոր պտուկն ալ բերնէ-բերան լեցուած է բունպարով: Պահ մը կը տիրէ հանդիսաւոր լռութիւն: Աբրօն, որ ինքն ալ անօթի է եւ անկարող դիմանալու, վարէն բուրող արբեցուցիչ հոտերուն, կը ձայնէ Հազրոյին - «Աղբէր, իմա՞լ ես, տաքցա՞ր, էտ տեղ ի՞նչ կայ, ես հոտէն խելքայ...»:

Հազրօն, որուն փորը կշտացած եւ տրամադրութիւնը բարձրացած է, սրամըտութեամբ կ'ողբայ վարէն ակնարկելով բունպարին - «Էրկնքով սըղկուկ է՛ ... մատով քպսո՛ւկ է, ծէր լէ խայլմ թելով ժըռո՛ւկ է, ուրանք ըրեք ու ես, մէկ...»:

Այդ պահուն Հաճիին կինը, որ հեռուէն կ'իմանայ խօսակցութեան ձայներ, կը հարցնէ Աբրոյին - «Քու ընկեր ի՞նչ կ'աւէ ախրէր» - «Իմ ընկեր մեռնելու զուռն է, օսեաթ կէնէ, կ'ասէ, որ մեռնիմ, զիմ կաղ կով կիտաք Մկրոյի որբեւայրի կնկան»: Կինը զարմացած կը կոչէ - «Օ-զո՞րթ կասիս, ավա՛ր, վա՛յ իմ գլխուն, չինական ջէօմէրդ է՛, զուր կով օսեաթ (կրակ) կենէ որբերուն». կարի՛մ զըղլենց տղու պատանք, երբոր մեռաւ, չասեց, տաս փարա տուէք խեղճերուն»:

Մինչ տանտիրուհին ամչցած, սկսած էր գնահատել հիւանդ շինականի բարեսրտութիւնը, Հազրօն, թոնիրին յատակը ծծկած կերակուրներու թանձրացեալ մասերը, իւղոտ մսերը, տոլմաներն ու բունպարները քամելով իրենց ջրերէն ճըլճըլցնելով, կը լեցնէր խոշոր հակուպային (տոպրակ) մէջ» եւ այլեւս չդիմանալով իր նեղ կացութեան հնարք մը կը մտածէր թոնիրէն յաղթական դուրս ելլելու: Խորհուրդ կը հարցնէր Աբրոյին - «Ախբէ՛ր, իմա՞լ յելնեմ լուս աշխարհ» - Աբրօն կը պատասխանէ. - «Ընկնաւորնե-

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ

ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Հակառակ նեղացուցիչ արեւին, կիները, հարսնե՛րը մանաւանդ, ծածկուած են կրունկէն մինչեւ իրենց քիթերը, աչքերը: Լաչակներու երկու տարբեր գոյներ կան ընդհանրապէս:

- Ինչո՞ւ լաչակներից ոմանք կարմիր են՝ ուրիշներ մանիշակագոյն. հարցնում քայլ մը անդին կանգնած ու զարմանքով մեզ դիտող խումբ մը աղջիկներու:

- Սրանք հարս են, կը բացատրէ անոնցմէ մէկը, ցոյց տալով անդին մանիշակագոյն լաչակ կրող մը: Կողքին կանգնած միւս աղջիկները՝ որոնք կարմիր լաչակներ ունին եւ հարս չեն տակաւին, կը փորձեն քիչ մը աւելի ամըչնալ:

- Լաւ, էդ հասկացանք, բայց քիթն ու բերանը ինչո՞ւ էք կոզպել էս չոգին, կը շարունակեմ հարցապնդումս՝ իբրեւ թէ իրենց բարբառով:

- Որ չխօսան. կը պատասխանէ նոյն աղջիկը չարաճճի քմծիծաղով մը այս անգամ, կարծես չէշտին մէջ անհամամբռութիւն մը արտայայտելով տիրող սովորութեան հանդէպ:

- Ուրեմն դու բնաւ չէ՞ս խօսայ, - հարցըրում կ'ուզղեմ այս անգամ ծայրը կեցող մանիշակագոյն լաչակաւորի մը:

- Կը խօսամ, կ'ըսէ հազիւ լսելի ձայնով մը ու կը տեղաւորէ լաչակը քիչ մը աւելի ամուր՝ քիթին վրայ:

- Ո՞ւմ հետ կը խօսաս:

- Երեխէների հետ, ... նրա հետ:

- Նրա՞ հետ. նա ո՞վ է, կ'ընդմիջեմ ես:

- Ամուսինն է ուզում ասել, մէջ կը մտնէ համարձակ աղջիկը դարձեալ՝ որուն լաչակը բաց կարմիր է տակաւին:

Անդին՝ սկսած են դարձեալ դհօլը, զուռնան ու ժողովրդական պարերը՝ որոնք ընդհատուած էին պահ մը, մեր անակնկալ այցելութեանը ծնած իրարանցումին մէջ: Իրենց թանձր ու երկար բըղեստներուն ու լաչակներուն մէջ ծածկըւած աղջիկներ ու հարսներ կը պարեն ու կը պարեն այդ տաքին:

- Անոյշ ջան, արի, գո՛ւ էլ արի:

Ու Անոյշը Բէմարէն դուրս կը քաշէ մանտիլը ու կը մտնէ շարքերէն ներս:

- Նայէ, նայէ սա մայրիկին, կ'ըսէ հայր սուրբը քովէս, առնուազն իննսուն տարեկան պէտք է ըլլայ:

- Ո՞նց ես, մայրիկ, կը հարցնէ յետոյ, երբ աւելի կը մօտենանք իրեն:

Մամիկը կ'ելլէ ոտքի, կը խոնարհի մինչեւ կէս մէջքը, կ'առնէ հայր սուրբին աջը, կը համբուրէ զայն, կը տանի ճակտին՝ բայց չի պատասխաներ:

- Ձե՛ս խօսում, մայրի՛կ:

- Որ արտօնէ՛ս կը խօսամ:

- Աստ տեսնենք, քանի՞ թոռնիկ ունես:

- Ի՞նչ իմանամ, Աստուած տուել ա: Աստծոյ գործին մարդ չի խառնւում:

- Թիւը չէ՞ս իմանում:

- Ի՞նչ իմանամ, մի քսան-քսանեւհինգ հատ կը լինի:

- Լաւ գոնէ անունները իմանո՞ւմ ես:

- Քովս որ լինեն՝ կ'իմանամ:

- Մի անունները ասա տեսնենք:

Ու մամիկը՝ որ քսան-քսանեւհինգ թոռնիկ ունի, կը սկսի համրել.

- Վաչիկ, Անոյշ, Հերոս, Լեւոն, Աբրօ, Ռաֆիկ, Արամ, Հայկուհի, ու այսպէս շարքը կ'երկարի մինչեւ տասներեք ու կը մնայ այնտեղ: Պզտիկ ճիգ մը կ'ընէ յիշելու միւսներն ալ, բայց չի կրնար:

- Էլ չեմ իմանում, հայր սուրբ, կ'ըսէ յանկարծ յանցաւորի մը պէս: Բայց կը գտնէ լուծումը. կը դառնայ քովը կեցող թոռնիկներէն մէկուն ու կը խնդրէ որ ամբողջացնէ ցանկը.

- Վարդան ջան, դո՛ւ շարունակիր:

Ու Վարդան կը սկսի ծայրէն. - Վարդան, Հերոս, Ռաֆիկ, Հայկուհի, Աբրօ...

- Այս ժողովուրդը չի մեռնիր, կ'ըսէ հայր սուրբը քովէս, երբ Վարդան մէկ կողմէն կ'երկարէ շարքը Մամխաչունց անուններուն:

- Մեր միակ մտահոգութիւնը մեր վարժարանն է էլի, բաւ էր այս առաւօտ գիւղերէն մէկուն Բեաթ-խուտան: Կառուցել ենք մեր ճիգերով, մեր ձեռքերով ու պահում ենք զայն մեր աշխատութեամբ, մեծ զոհողութիւններով: Էդ երկու սենեակները որ տեսնում էք՝ նոր ենք կառուցել, դասարան են լինելու: Գիւղացիները բոլոր աշխատել են. բայց փողն է հատել եւ չենք կարող ամբողջացնել: Ոչինչ, էլի է'դ էլ կ'անենք աշնան, միայն թէ երեխէք իրանց մայրենի լեզուն գըրել-կարդալ իմանան, իրանց պապերի հաւատքը չմոռանան:

(Շար. 6)

բու պէս, չարած գիշեր է, ընկնաւորներ ի՞նչ կենին...»:

Այս խօսքերը Արրօն հազիւ արտասանած էր, երբ յանկարծ Հազրօն քուրսին ու վերմակը գլխուն վեր կը բարձրանայ թոնիրէն, ուտելիքներով լեցուն տոպրակը ձեռքը: Հաճի Աղային կինը, այս տեսնելով սարսափահար կը պոռայ - «աւա՜ր, իմ լեղին պատռաւ, աղբէր, ի՞նչ էղաւ քըզի...»:

- «Շարած գիշեր է իմ ընկեր ծօա՜ւ ... ընկնաւո՞ր էր» կը կոչէ Արրօն: Կինը խենթեցած վախէն, տուն-տեղ ձգած, դուրս կը նետուի ճըւալով. «Հասէք հաւա՜ր, դըկիցնե՜ր, չինական ծօա՜ւ, չինական ծօա՜ւ...»:

Աղօթարանը սկսած է բացուիլ կամաց-կամաց, բացի Հաճի Աղայէն, որ նախորդ գիշեր անհետացած էր տունէն, չէնքին բակին ու դրան առջեւ կը թափին գիւղացիներ Աղայի կնոջ օգնութեան: Մինչ այդ, տանտիրուհիին բացակայութենէն օգտուելով, մեր երկու երգիչները կը մտնեն տան անկիւնները, կը կոտրեն, կը թափեն եւ կ'աւերեն ամէն ինչ, ու բացած իրենց դրպանները դատծնին հօն կը լեցնեն, ապա, երգելով ու զուարճանալով, կ'իջնեն տանը բակը, ուր հաւաքուած են գիւղացիները:

Հազրօն միշտ գլուխը թոնիրին վերմակով ծածկած ձեռքերը աջ ու ձախ պարզած կը սպառնայ բոլորին, խելագարի ճիչեր արձակելով. ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ ու բռնել զինք: Ոմանք կը պոռան Արրօյին - «Ախբէր, բռնէ՛ սա՞ր գէթ ընկեր» - Արրօն կը պատասխանէ - «Զըմ կրնայ բռնել, մէկ ճար կայ, օրթէ պաշխիշ տաք, իմ ընկեր կը սաղնայ, օրթէ չիտաք, Սբբ Կարապետ վկայ գձըղի հօ՛մ հօ՛մ կ'ուտէ...»:

Այս որ կ'իմանան գիւղացիները կը սկսին չորս կողմէն մանրուք դրամներ նետել Հազրօյի գլխուն որ կը զգաստանայ անմիջապէս ու վերմակը քաշելով գլխէն կը նետէ դրան առջեւ: Երկու խաղըեւնները առանց ժամանակ կորսնցնելու կը հաւաքեն գետինը թափած դրամները ու կ'աճապարեն դուրս ելլել, Հաճի Աղայի անհիւրընկալ տունէն: Սակայն, դեռ իրենց բարկութիւնը չէ իջած...: Կ'ուզեն անպայման գտնել Հաճի Աղան եւ խաղք ու խայտառակ ընել զինք:

Ուստի կ'երթան Պեթլիսի շուկան. Հաճի Աղայի խանութը գոց գտնելով, կը մտնեն իր պաղպաճառ եղբօր խանութը: Մինչ Արրօն, միամիտ կերպարանքով մօտենալով խանութպանին կը հարցնէ զանազան պտուղներու գինը, Հազրօն, որ նախապէս բացած է իր ծոցերը, վայրենի կանչերով, պտուղներու բունիկները վերցնելով կը թափէ իր գլխուն ու 'րքին մէջ. Արրօն կը միանայ անոր. տակնուվրայ կ'ընեն խանութը, կը փճացնեն բոլոր պտուղները, կը ծեծեն խանութպանը, հայհոյելով Հաճի Աղայի եօթը պորտին: Խանութպանին օգնութեան կանչերուն վրայ կը հաւաքուին շուկայի վաճառորդները, կ'աշխատին զսպել երկու անծանօթ աւերիչները սակայն, չեն կրնար գլուխ ելլել արդար զայրոյթով լեցուած յաղթանդամ ծուռ Մշեցիներու հետ. Արրօն ու Հազրօն «Եա՜, Մշու Սուլթան Սբբ Կարապետ» կանչելով կը հարւածեն աջ ու ձախ: Ճարահատ լուր կուտան ոստիկանութեան: Կը հասնին ոստիկանները. մեր երկու բարեկամները, որոնք քրտական տարազ հագած են, ձեռքերնին դրած իրենց ճակտին, կը խոնարհին մինչեւ գետին, կը բարեւեն քիւրտերէն, ու կը յայտնեն թէ իրենք Մուսաբէկի անձնական խաղըճեներն են ու անձեռնմխե՛լի...: Մուսա բէկի անունը լսելնուն, ոստիկանները ազատ կը թողուն զանոնք:

Բարկութիւննին իջած, հոգինին զովացած մեր երկու հերոսները ձեռքերը իրենց ականջին կը սկսին բարձրաձայն հովուերգել. - «Հա՛յ - լօ՛, հա՛յ - լօ՛, կոօ՛ լաօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛»: Իրենց ձայնին արձագանգը բռնած է ամբողջ Բաղէշի շուկան: Ճակատնին բաց ու խրոխտ, անոնք կ'անցնին ոստիկաններու ու հիացած բազմութեան առջեւէն, կ'ելլեն քաղաքէն դուրս ու կը բռնեն իրենց գիւղի ճամբան...: Այդ օրուընէ սկսեալ, Հաճի Աղան այլեւս երբեք ոտք չի դներ Ջխուր-Պուլանուխի շրջանը, ցորեն գնելու...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԽՈՆԵԱՆ

1984-ԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՃՈԽ ՀԱՏՈՐ ՄԸ՝

«ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՆՁԵՐ»

—×—

Նմոյշներու հսկայ փունջ մը հայ դարաւոր մշակոյթի զանազան ձեւերէն, այսպէս կարելի է որակել «Էջմիածնի Գանձեր» խորագիրը կրող հատորը՝ որ հրատարակուած է 1984-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանաւ: Գեղարուեստական մեծ գիրքերու ծաւալով հաւաքածոյ մըն է՝ գունաւոր նկարներու կաթողիկոսարանին՝ Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Գանձատան մէջ գտնուող գլխաւոր առարկաներուն եւ նաեւ հայկական ճարտարապետութեան վկաներէն ոմանց, ինչպէս Ս. Հռիփսիմէ եւ ուրիշներ:

Գիրք մը՝ որ իր ճոխ արտաքինով, ներկայանալի տպագրութեամբ կը կարծենք որ կրնայ իր տեղը ունենալ ոեւէ արուեստասէրի մատենադարանին մէջ, ինչ ազգի ալ պատկանելու ըլլայ ան, եթէ մանաւանդ կը հետաքրքրուի կրօնական արուեստով:

Հատորին սկիզբը տեքթ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, ներածականի մը մէջ, կը նշէ որ Էջմիածնայ հաւաքածոն չունի թանգարանային բնոյթ: Հոն ցուցադրուած իրերը կը հանդիսանան մանաւանդ ազգի մը հաւատքի վկայութիւններ, ինչպէս նաեւ՝ Մայր երկրի հետ հայ ժողովուրդին ունեցած հոգեւոր կապը: Առարկաները մասամբ նուէրներ են Սփիւռքահայերէ:

Մէջ բերենք տեքթէօրին եզրակացութիւնը.

«Առարկաներից շատերը սոյն հատորում լիարժէք կերպով հրատարակւում են առաջին անգամ: Այսպէսով՝ ալբոմը հիմք պիտի հանդիսանայ հայկական արուեստի ամէն մի բնագաւառում խոր ուսումնասիրութիւններ կատարելու, ինչպէս նաեւ այլ երկիրների արուեստների հետ բաղդատական ուսումնասիրութիւնների համար, այս կերպ հնարաւոր դարձնելով ազգային յատկանիշների դրսեւորումը: Ալբոմը, Հայաստանում կամ արտասահմանում ապրող բոլոր արուեստագէտներին եւ արուեստասէրներին ծանօթացնելով այս հարուստ հաւաքածոյում ընդգրկուած առարկաներին՝ միաժամանակ որպէս խթան պիտի ծառայի յետագայ ուսումնասիրութիւնների համար»:

Ներածականը արեւելահայերէնով է, բայց բարեբախտաբար, դասական ուղղագրութեամբ, ուրիշ խօսքով արեւմտեան Սփիւռքի մատչելի: Հատորին գրաւոր միւս մասերն ալ տպագրուած են նոյն ուղղագրութեամբ, թէեւ հեղինակները Երեւանի գիտնականներէն են: Իւրաքանչիւրը կ'արտայայտուի իր մասնագիտութեան մէջ:

Ահաւասիկ հեղինակներուն ցանկը:

Վարազդատ Յարութիւնեան (ճարտարապետութիւն),
Սուրէն Սաղումեան՝ (խաչքարեր),
Վիգէն Ղազարեան՝ (մանրանկարչութիւն),
Սերիկ Դաւիթեան՝ (ասեղնագործութիւն),
Խաչիկ Մուշեղեան՝ (հին դրամներ),
Արմիկ Սամուէլեան՝ (մետաղեայ իրեր),
Մանեա Ղազարեան՝ (գեղանկարչութիւն),

Փայտի վրայ փորագրութիւն, գորգագործութիւն, դաջարուեստ (գործուածքի վրայ կաղապարով գունաւոր զարդեր տպել):

Գրութիւնները եւ նաեւ նկարներուն տակի բացատրութիւնները եղած են երեք լեզուներով՝ նախ հայերէն, յետոյ ռուսերէն եւ ի վերջոյ՝ անգլերէն: Դժբախտաբար Ֆրանսերէնը անտեսուած է:

Վերեւի ցանկը ցոյց կուտայ թէ հատորը կուտայ հայկական արուեստի, մանաւանդ կիրառական արուեստի բազմակողմանի վկայութիւններ: Պատկերահանը, Պօղոս Պօղոսեան քաջ տեղեակ կը թուի ըլլալ իր արուեստին գաղտնիքներուն: Հրատարակիչներուն տրամադրութեան տակ դրած է շատ յաջող պատկերներու տրձակ մը՝ ուր, անկասկած, ընտրութիւնները դժուար եղած են: Անարդար պիտի ըլլար չյիշել անունները անոնց՝ որոնք պատասխանատուութիւնը ունեցած են այս հոյակապ հատորին խմբագրութեանը. երեք են՝ Մանեա Ղազարեան, Գրիգոր Խանջեան, Վարդերես Գարակէօզեան: Հրատարակութիւն՝ Էրեբունի: Տպագրութիւն Ֆինլանտայի մէջ: Ներկայիս խորհրդային այս կարգի գիրքերը կը տպագրուին ընդհանրապէս այդ երկրին մէջ:

«Էջմիածնի Գանձեր» հատորը, նախապէս հրատարակուած «Հայկական եկեղեցիներ» եւ «Հայկական խաչքարեր», նոյնքան ճոխ գիրքերուն հետ, կը ներկայանայ իբրեւ ապաւորիչ միջոց մը՝ գնահատել տալու համար Հայը եւ իր մշակոյթը, մեր շուրջը, օտարներէն:

Որքա՞ն ճիշդ եղա՞ծ է այս նոր հրատարակութիւնը ծանօթացնելու օտար, մանաւանդ անգլիախօս եւ անգլիագիր մամուլին: Տեղեակ չենք:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

«ՈՋՆԻ» Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

- Ձեր շունը ինձ կծեց, փոխ-հատուցում եմ պահանջում:

- Մի անհանգստանաք: Հիմա ես շանը կը բերեմ, դուք էլ նրան կծէք:

×

ՉԻ ԼՍՈՒՄ

Ուղեցոյցը դիմում է զբօսաշրջիկների խմբին:

- Եթէ կանայք մի րոպէ լռեն, ապա հնարաւոր կը լինի լսել Նիագարայի ջրվէժի ահռելի շառաչիւնը:

×

ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Գրողին երբեք չդատէք իր գրքերից: Կեանքում նա կարող է աւելի խելացի մարդ լինել:

×

ՓՈՒՇՏՈՑ

Սենեակում նստած էին չորս հոգի. վարիչը, նրա տեղակալը, տեղակալի տեղակալը եւ չարքայինը:

Վարիչը փռշտաց:

- Առողջութիւն, - վրայ պրծան նրա տեղակալը, տեղակալի տեղակալը եւ չարքայինը:

Կէս ժամ յետոյ փռշտաց վարիչի տեղակալը:

- Առողջութիւն, - միաբերան ասացին տեղակալի տեղակալը եւ չարքայինը:

Քիչ անց փռշտաց տեղակալի տեղակալը:

- Առողջութիւն, - ասաց չարքայինը:

Էլի մի փոքր անց փռշտաց չարքայինը:

- Առողջութիւն, - ինքն իրեն ասաց չարքայինը:

×

ՎՐԻԺԱՌՈՒՆ

Երկու ընկեր դաշտում աշխատելիս վէճի բռնուեցին:

Նրանցից մէկը գնում է ջուր խմելու, բայց վիրաւորեալ ջրաման չի տանում, որ ընկերոջ համար ջուր չտանի:

- Մաթոս, ձայն է տալիս ընկերը, - իմ տեղն էլ խմիր:

- Լաւ, լաւ, ինքնագոհ պատասխանում է Մաթոսը: Տեղ հասնելով՝ մի անգամ խմում է, ապա ձեռքով ջուրը խղտորում ու կռանում՝ նորից կուշտ խմում է ցեխաջուրը:

Էս էլ քո տեղը, - ասում է ընկերոջ հասցէին:

×

- Օդտակար գիւտ եմ արել, - ասաց մէկն իր ծանօթին, - բայց դեռ գաղտնի եմ պահում:

- Իսկ դու ամուսնացա՞ծ ես, հարցրեց ծանօթը:

- Այո:

- Դէ, ուրեմն, դա արդէն գաղտնիք չէ...:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ բազմութեան վրայ յարեց խորին աղշութիւն:

Այդ ձայնի հետ ես զարթնեցայ:

Օրը լուսացել էր արդէն, արեւի առաջին ճառագայթները անցել էին իմ քնարանի մէջ: Մայրս դարձեալ նստած էր իմ անկողնի մօտ, իսկ փոքր ինձ հեռու կանգնած էր մի մարդ:

Մայրս սարսափեց, երբ լսեց իմ վերջին խօսքերը, բայց կանգնած մարդը հանգստացրեց նրան, ասելով.

Խեղճ տղան երազների մէջ է խօսում:

Երբ ուղիղ նայեցի այդ մարդու երեսին, տեսայ որ նա մեր քաւոր Պետրոսն էր: Նրա երեւոյթը ինձ բոլորովին սթափեցրեց իմ անրջային զառանցութիւններից: Ես այժմ գտնըւում էի կատարեալ արթնութեան մէջ, բայց դարձեալ կրկնեցի նոյն խօսքը՝ որ ասել էի երազիս մէջ:

- Այո՛, ես եմ չինել այն բանալին...

Չգիտեմ քաւոր Պետրոսը ի՞նչ ասաց, ի՞նչ ակնարկութիւն արեց դէպի իմ մայրը, միայն այսքանը տեսայ, որ նա հեռացաւ իմ քնարանից, ես եւ քաւոր Պետրոսը մնացինք միայնակ:

Ես զգում էի ինձ բաւական լաւ. գլխիս ցաւը անցել էր. մարմնիս ջերմութիւնը մեղմացել էր, միայն անդամներիս մէջ տիրում էր մի տեսակ յոգնածութիւն, մի տեսակ թուլութիւն: Այսու ամենայնիւ, ես վերկացայ անկողնից եւ հագնուեցայ: Քաւոր Պետրոսը օգնեց ինձ լուացուելու: Սառն ջուրը բաւական զովացրեց իմ գլուխը, բաւական կազդուրեց իմ բորբոքուած ուղեղը:

Մարդկային բնաւորութեան մէջ երբեմն կատարւում են այնպիսի հոգեբանական փոփոխութիւններ, որ շատ դժուար է լինում բացատրել: Կան մարդիկ, որոնց վրայ որքան եւ զայրացած լինես, որքան եւ նախապատրաստուած լինես նրանց յանդիմանելու, անարգելու եւ մինչեւ անգամ սպաննելու, բայց հէնց որ նրանց երեսը տեսնում ես, խկոյն, կարծես թէ մի մոգական ազդեցութեամբ, քո սրտի եւ հոգու նախկին լարուած տրամադրութիւնը թուլանում է, բարկութեան խրստութիւնը մեղմանում է, եւ դու ընկնում ես կատարեալ սառնասրտութեան մէջ: Նոյն ազդեցութիւնը գործեց ինձ վրայ եւ քաւոր Պետրոսը:

Ես նրա դէմ զայրացած էի. ես մահուան չափ ատում էի այդ զարշելի մարդուն, - բայց հէնց որ նրա պատկառելի երեսը ես վճռել էի վարուել նրա հետ վերջնական խնդրութեան բոլոր բարբարոսութեամբ, տեսայ, իմ բոլոր սրտմտութիւնը, իմ բոլորկրքերը փշրուեցան, խորտակուեցան այդ խորհրդաւոր մարդու կախարդիչ զօրութեան առջեւ...: Չգիտեմ ինչի՞ն պէտք էր վերաբերել այդ փոփոխութիւնը, արդեօք իմ պատանեկան բնաւորութեան թուլութեանը, թէ իմ կամքի անհաստատութեանը...:

Բայց ես այնքան քաջութիւն ունեցայ, որ պահանջեցի առանձնութեան մէջ խօսել նրա հետ:

- Ես էլ դրա համար հեռացրի քո մօրը, ասաց նա մեղմութեամբ եւ նստեց իմ մօտ:

- Մուրադ, - շարունակեց նա, առանց թոյլ տալու, որ ես խօսեմ: - Դու ցանկացար ինձ հետ առանձին խօսել. հասկացայ քո միտքը եւ դրա համար գովում եմ քո խելացիութիւնը: Բայց առանց քո խօսքերը լսելու, ես գիտեմ, թէ դու ի՞նչ պիտի ասես ինձ: Դու պիտի ասես, քաւոր Պետրոս, այն բանալին, որ ես շինեցի քեզ համար, նրանով կատարուել է մի իրեղէններ եւ որպէս յանցաւոր, բռնուել են եւ պատժըւում են անմեղ մարդիկ: Դու պիտի ասես, քաւոր Պետրոս, բանալին քո ձեռքումն էր գտնըւում, ուրեմն, թէ՛ կասկածանքը եւ թէ, պատասխանատուութիւնը քեզ վրայ է ընկնում: Դու այնքան ազնիւ ես եւ բարեսիրտ, որ կը պահանջիս ինձանից, որ ես անպատճառ պատասխանատուութիւնը ինձ վրայ առնեմ եւ ազատեմ անմեղ մարդիկներին, դատաստանի բարբարոսութիւններից: Իսկ եթէ ես չլսեմ քեզ, դու այնքան անաչառ կը լինես. որ չես թաքցնի չարագործութիւնը, կը դիմես որտեղ հարկն է, կը մատնես ինձ, եւ կը յայտնես բանալիի ամբողջ պատմութիւնը...:

(Տար. 26)

ՄԱՐՍԷՅԼ.-

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սանթուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փիրանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիւզան Ունճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարի Առաքելեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԻԿ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Առաքելեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 13-ին, 93 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունուար 16-ին, ժամը 14.15-ին Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, ի յիշատակ իր ողբացեալ անդամներու եւ համակիրներու, Կիրակի, Յունուար 20-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին: Այդ առթիւ, նաեւ ճաշ մը կը տրուի՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17 ռիւ - Պլէօ, ժամը 13.30-ին:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 664 - 02 - 92 եւ 665 - 13 - 26 (ժամը՝ 20-էն վերջ), մինչեւ Յունուար 17:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը՝ 3-ին, սովորական հաւաքատեղին, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը՝ պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Յունուար 19-ին ժամը 16.30-ին: Կարեւոր օրակարգ, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ - Պլէօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան իր տարաբախտ զաւակին՝ Հրայր Ուշագըլեանի վաղահաս մահուան 8-րդ տարելիցին եւ իր ամուսնոյն՝ Արտաշէս Ուշագլըեանի մահուան 6-րդ տարելիցին ի յիշատակ՝ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Ազաւնի Սիանի, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Ղամպարեանի (Միրիպէլ):

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ատիկ Աչճըեան 200 Ֆ.:

×

ՍԷՍԻՆԷ. - Պ. Ստեփան Քոչմանեան 100 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Վարսենիկ Մակարեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ՝ Արշակ Մակարեանի մահուան առթիւ:

եկեղեցիներու միութեան շաբաթ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբաթ եւ աղօթքի պահ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ մասնակցութեամբ Իսիի Հայ Աւետարանական, Կաթողիկէ եւ Ֆրանսական բարեկարգեալ եկեղեցիներու, տեղի կ'ունենայ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ, Յունուար 18ին, ժամը 20.30-ին, 6 Ավիւնիւ Պուրկէն Իսի:

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները ներկայ գտնուելու միասին աղօթելու մարդկանց միջեւ սէր եւ միութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառ հանդէսը՝ Յունուար 20, Կիրակի, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ժամը 15-ին, աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Մնակեանի, իսկ Կաղանդ Պապային նուէրներու բաշխումէն յետոյ - Լօթօ -:

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 20, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին՝ Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւն տրամախօսութիւն Կ. Խաչի երկու դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ, այցելութեամբ աւանդական Կաղանդ պապային:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Ռոն - Ալփի մասնաճիւղի հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցին հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 20, երեկոյեան ժամը 17.30-էն սկսեալ Վիէնի Արովեան Մշակութային Տան մէջ: Կ'երգեն ու կ'արտասանեն դպրոցին աշակերտները: Ներկաները կը հիւրասիրուին կարկանդակներով եւ զովացուցիչներով:

Կը հրաւիրուին Վիէնի ու շրջանի հայրենակիցները ներկայ գտնուելու այս հանդէսին ու քաջալերելու հայ փոքրիկները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Գըրգեաչարեան 200, Կարապետ Զօրագճեան 50, Շըւոտեան 100, Աննա Սոխիկեան 50, Տիկին Մարիամ Պոլոյեան 50, Օր. Համբարձումեան 100, Տիկին Մէհլէմճեան 50, Տիկին Աճէմեան 15, Մկրտիչեան եղբայրներ 5000 Ֆ., Պ. Թագւոր Թագւորեան 50, Օր. Իրմա Պօղոսեան 500 Ֆ., Մըկըր Նալվարեան 200, Կուզիկեան - Տողրամաճըեան Արտաշէս 100, Տէր եւ Տիկին Նշան Մովսէսեան 100, Աւետիս Արտահայճեան 100, Այրի Տիկին Յակոբեան 50, Պոտոյեան 300 Ֆ., Հռիփսիմէ Միլոյեան 50, Օր. Համբարձումեան 100, Պենոն Մինասեան 50, Մնացականեան 50, Գեղամ Բապուճեան 100, Լեւոն Մարիքեան 200 Ֆ., Մարիճա Պաղտիքեան 100, Համամճեան 50, Տէր - Զաքարեան 200, Սէն - Ժերոմի Հայոց Եկեղեցին 500 Ֆ., Լուսարարեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Թերզեան 50 Ֆ.

(Շար.)

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Զապէլ Կիւլեսերեանի մահուան առթիւ՝ Արսլանեան եղբայրներ 100 Ֆ., Նազելի Պօզոյեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պօզոյեան եւ Արմաղանեան ընտանիքները 100 Ֆ., Սոլաֆեանի թաղման առթիւ՝ Յովսէփ Օհանեան 100 Ֆ., Տիկին Աշնիպաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Յարութիւն Տէրոյեան 50 Ֆ., Յարութիւն Արսլանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Արսլանեան ընտանիք 300 Ֆ., Անդրանիկ Սվաճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Սվաճեան ընտանիք 500 Ֆ., Գէորգ Պօյաճեանի թաղման առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 250 Ֆ., Այրի Տիկին Ճանիկեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան 100-ական, Տիկին Պարէեանի թաղման առթիւ՝ Վասպուրական Հայրենակցական Միութիւն 100 Ֆ., Միսաք Աւտոյեան, Յակոբ Էսկիճըեան, Ստեփանեան, Ե. Դաւիթեան 50-ական Ֆ., Գէորգ Պօյաճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 100 Ֆ., Գեղամ Պաղտասարեանի թաղման առթիւ՝ Վաղարշակ Տէր - Վարդանեան, Կարօ Յովսէփեան, Ալպէր Պօղոսեան, Գուրգէն Փիրանեան 100-ական Ֆ., Համբարձում Աւետիսեան 50 Ֆ., Թագուհի Պօքասեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Միրիճան Պօքասեան 500 Ֆ.:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շաւիլի եկեղեցւոյ դպրոցին տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 20, ժամը 15, եկեղեցւոյ կից սրահը, Կոմիտաս փողոց, Շաւիլ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

PRIX D'OUVERTURE

Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES

OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30

cuisines vogica

Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08
Métro GUY MOQUET

VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
17

JEUDI
17 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.878
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.878

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄՐԱՍՏԱՆԷ

Ո՞Վ ԿԸ ԴՐԴԷ ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՅՔԱՐԸ՝ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ծանօթ են ասացուածքները՝ փրկեցէք զիս բարեկամներէս, ես կը զբաղիմ թշնամիներովս, կամ՝ մարդ եթէ այսպէ՛ս բարեկամ ունենայ, այլեւս թշնամիի պէտք չունի: Այս երկու տարազներն ալ կրնան գործածել թէ համայնավարը, թէ ընկերվարականը, քանի որ խզումը այնքան անդին անցած է, որ ինչ կը վերաբերի կառավարութեան վարած քաղաքականութեան քննարկումին (այսինքն՝ քննադատութեան), Չորեքշաբթի օրուան - Յունուար 16 - «Ֆիկառօ»ի եւ «Իւմանիթէ»ի Ա. էջերը այնքան տարբերութիւն չունէին, որ կարելի էր մէկուն խորագիրը միւսին դնել: Բայց, անկէ աւելի յատկանշական եւ կարեւոր է համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի յայտարարութիւնը, որ Յունուար 15 թուականը կը կրէ եւ լոյս տեսած է «Իւմանիթէ»ի յաջորդ օրուան թիւին մէջ: «Հակահամայնավար գործողութիւնները՝ փտանգաւոր ժողովրդավարութեան համար» խորագրին տակ, կուսակցութեան ղեկավարութիւնը կը քննէ, 25-րդ համագումարի նախօրեակին, հակահամայնավար արշաւը որ ծայր տուած է, Թունուարման արշաւ մը, զոր նախատեսած էր Քաղաքական Բիւրօն եւ հարկ եղած ազդարարութիւնն ալ բրած համայնավարներուն:

Ընթացիկ բանաձեւումներու կողքին, դրամատիրութեան կամ քաղքենիութեան հասցէին, յատկանշականը կը վերաբերի այն բացայայտ ամբաստանութեան, զոր Ք. Բիւրօն կ'ընէ ընկերվարական իր-դեռ երէկ - դաշնակիցին դէմ: Ի՞նչ կ'ըսեն համայնավարները. -

«Այսօր, այս նողկալի բոլոր գործելակերպերը կրկին օրակարգի վրայ են: Կը զարգանան աճող սաստկութեամբ անոնց դէմ, որոնք գործատուներու մէջ դէմ են պաշտօնազրկումներու, փակումներուն, ընկերային նահանջին եւ իրաւունքներու ու ազատութեանց խնդրոյ առարկայ դառնալուն: Կը տարածուին ընկերային եւ քաղաքական կեանքի մէջ, ուր նպատութիւնը եւ լրբութիւնը գործն են՝ անոնց որոնց ձեռքն է դրամագլուխը եւ իրենց քաղաքական ներկայացուցիչներուն: Բայց, մասնաւորաբար համայնավար կուսակցութեան եւ անոր ղեկավարութեան դէմ մղուած գործողութեանց առթիւ, մեթոտներով, որոնք մաս կը կազմեն հոգեբանական պատերազմի մեթոտներուն, կարելի չէ ծածկել, որ նման գործողութիւններ չէին կրնար տարուիլ այնքան զօրաւոր միջոցներով ընկերվարական կուսակցութենէն դուրս, որոնց ներկայացուցիչներուն ձեռքն են Պետութեան ղեկը եւ մեքենաները»:

Կարելի չէ աւելի յստակ ամբաստանութիւն ընել: Ոչ միայն՝ ասոր հանդէպ ձախի միութիւնը, այլեւ սիրաբանութեան վերածնունդի մըն ալ յոյսեր չեն երեւիր եւ կը հաստատուի, եթէ հարկ էր, որ համայնավարները երբ ընկերվարականներուն պէս «բարեկամ» ունենան, այլեւս թշնամիի բնաւ պէտք չունին եւ արդարեւ աջ իշխանութիւն մը շատ աւելի նպաստաւոր է իրենց համար:

Սակէ զատ, «Իւմանիթէ»ի նոյն - Յունուար 16-ի - թիւին մէջ «նուէր» մըն ալ կայ Նախագահ Միթերանի, որ նոյն իրիկունը կ'արտայայտուէր հեռատեսիլէն: Մատնացոյց 12 պարագաներ կը ներկայացնէ, զորս կը մկրտէ 12 քլինեռթաններ եւ կը պարզէ ոչ խրախուսիչ պատկեր մը: Օրինակ՝ Ա) աշխատավարձք, պակաս 4,10% 83-էն 84, Բ) գործազրկութիւն՝ յաւելում 14,3% 83 Յունուար 1-էն 84 Հոկտեմբեր 1, Գ) հատուցում ստացող գործազուրկեր՝ պակաս 7%, 82 Յունուարէն 84 Նոյեմբեր, Դ) արտադրութիւն՝ 0%, Ե) տուրք՝ յաւելում 5%, եւայլն, եւայլն: 12 շրջանակներու մէջ կը ներկայացուին այդ ազդարարիչները, անգամ մը դէպի վեր, անգամ մը դէպի վար կարմիր ուղեցոյցերով եւ «անկցի՛ տագնապը» խորագրեալ խորհրդածութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՄՈՆՏ»ի խմբագիրներու ընկերութիւնը փոքր մեծամասնութեամբ մը՝ 60,91% (անհրաժեշտ նուազագոյնն էր՝ 60%) առաջին շրջանէն իսկ, թերթին, որպէս նոր տնօրէն, թեկնածու ընտրեց Անտրէ Ֆոնթէն: Ուրբաթ օր, «Մոնտ»ի միւս բաժնետէրերն ալ ընդհ. ժողովի հրաւիրուած են եւ աւելի քան հաւանական է, որ վաւերացնեն այս ընտրութիւնը եւ չորս տարուան համար թերթին գլուխն անցնի թերթին՝ միջազգային քաղաքականութեան մասնագէտը: Ֆոնթէն, երեք ամսուան ընթացքին, պէտք է նաեւ վերականգնումի ծրագիր մը ներկայացնէ: Երեքշաբթի (Յունուար 15) օրուան նիստին, Ֆոնթէն պարզեց պատկերը. - Թերթը չէ վճարած 13-րդ ամիսը եւ ընկերային տուրքերու պարտքը՝ 17,6 միլիոն ֆրանք է, այլ խօսքով, իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով «Մոնտ» վճարումներու դադրեցումի կացութեան մէջ է: Լուծումներու կարգին, Ֆոնթէն, Փետրուարէն իսկ 10% զեղչ կը նախատեսէ աշխատավարձքերու, թերթին ներկայ ձեւը վերաքննումի ենթարկելը անհրաժեշտ կը նկատէ, նաեւ ուսումնասիրել յաւելուածներու պարագան: Բացին ծաւալը կը պարտադրէ նաեւ որ անհրաժեշտ դրամը գտնուի մասամբ դոնէ «մաքրելու» համար ներկայ կացութիւնը: Ա. Ֆոնթէն 64 տարեկան է եւ «Մոնտ»ի խմբագրութեան մէջ մտած է 1947-ին իսկ: Գրականութեան լիսանսի տէր եւ հանրային իրաւագիտութեան վկայականի, ոչ շատ աջ է, ոչ ալ շատ ձախ, այլ խօսքով՝ է ուր որ պէտք է «Մոնտ»ին համար: 1979ին մերժած է Փեքինի դեսպանի պաշտօնը: Նաեւ անդամ է Ենտօ - Սուէզ դրամատան վարչական խորհուրդին:

ՊՐԱԶԻԼ, 21 տարի է առաջին անգամ ըլլալով, ոչ զինուորական նախագահ մը ունի: 74 տարեկան, Թանքրետօ Նեվէս ընտրողական ժողովի մը կողմէ նշանակուեցաւ, բայց կը խոստանայ որ յաջորդ նախագահը պիտի ընտրուի ուղղակի ժողովուրդին կողմէ: Մենատիրութիւնը պարտուեցաւ, ի վերջոյ, բախելով արտաքին հսկայ պարտքին եւ ներքին աղքատութեան, որոնց միացաւ քաղաքական ձախողութիւնը: Զինուորական իշխանութիւնը իբրեւ «ժառանգ» կը թողու 104 միլիառ տոլարի արտաքին պարտք մը եւ 224%-ի հասած դրամահոսութիւն մը: Նոր նախագահին ամէնէն մեծ զէնքն է՝ անկաշառ ըլլալը:

ԻՍՐԱՅԷԼ որոշեց հինգ շաբաթներու երկայնքին քաշել իր զօրքը հարաւ - Լիբանանէն, ինչ որ կը մտահոգէ Լիբանանցի եւ սուրիացի պատասխանատուները: Իսրայէլ ալ անշուշտ այս ռազմավարութեամբ գիտէ թէ ինչ կ'ընէ, քանի որ Շիմոն Փերէս իսկ կը նախատեսէ որ «ջարդերու սպառնալիքներ կան հարաւ - Լիբանանի վրայ»: Քաղաքացիական պատերազմն ալ անկարելի չէ: Իսրայէլ, միակողմանի իր այս որոշումով, շատերը նեղը կը դնէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐԵՐԸ

—×—

Ա.

Դպրոցական նստարաններու վրայ ես ալ, բազմահազար հայ մեծերու ու փոքրիկներու նման, քիչ թափ չէի տար լեզուիս, ամէն անգամ որ ուսուցիչը ուղղագրութեան դասի կը կանչէր զիս:

- Այս ի՞նչ տեսակ լեզու է, կ'ըսէի ես ինծի, ինչո՞ւ այդքա՞ն դժուար է սա մեր լեզուով ուղիղ գրել կարդալ սորվիլը:

Աստուա՛ծ իմ, որքան կը դժուարանայի միտքս պահելու բառերու յատուկ ուղղագրութիւնը: Տասնեակ հազարներով բառ կար սա լեզուին մէջ, մարդ ի՞նչպէս կրնար միտքը պահել անոնցմէ իւրաքանչիւրին ուղղագրութիւնը, երբ անոնցմէ ամէն մէկը ունէր իր անջատ կառուցուածքն ու ձեւը: Կամայական ու անգութ կը թըւէր ինծի մեր ուղղագրութիւնը, բան մը որ օրէնք չի ճանչնար, «ես այսպէս կ'ուզեմ, այսպէս պիտի ընես» կ'ըսէ ու նմանաձայն իր գիրերով քեզ ծուղակի մէջ կը թողու ամէն վայրկեան, յուսահատութենէ գրեթէ կոտրել տալու աստիճան տառապեցնելով:

Շատ Հայերու նման, ես ալ անյաղթահարելի թշնամիներ կը տեսնէի մասնաւորաբար չա-երուն եւ ջ-երուն, գիմ-երուն ու քէ-երուն, ձա-երուն եւ ցօ-երուն, դա-երուն եւ թօ-երուն, եւ վերջապէս րէ-երուն եւ ռա-երուն մէջ: Այս տառերուն հնարիչը ի՞նչ ուզած էր մեզմէ, ի՞նչ հասկցած էր մեր գլխուն փաթթելով սա փորձանքը, որմէ պիտի չփրկուէինք մինչեւ որ չազատէինք դպրոցական սա նստարաններէն: Աշխարհի վրայ արդեօք քանի՞ հոգի կար, որ ամբողջովին անսխալ կրնար գրել մեր լեզուին բոլոր բառերը: Եւ այս սարսափելի տառերը ինչպէ՛ս քով - քովի կուգային նոյն բառին մէջ: Հինգ տառերէ բաղկացեալ բառին մէջ հազիւ օձիքդ կը փրկէիր ջէ-էն, դիմացդ կ'ելլէր րէ-ն կամ ռա-ն: Ատոր ալ վրայէն կը ցատքէիր, այս անգամ կը սկսէիր մտածել. դա՞ թէ թօ: Կա՞ր արդեօք ուրիշ լեզու մը, ուր հինգ տառերէ բաղկացեալ բառի մը մէջ կարենայիր չորս հատ ուղղագրական սխալ ընել:

Ասիկա սկզբնական այն երկարատեւ շրջանն էր կեանքիս, ուր մտքիս ծայրէն իսկ չէր անցներ որ օր մը գոյութեանս ամբողջ մնացեալ մասը պիտի յատկացնէի այդ սարսռազդեցիկ տառերուն պաշտամունքին: Ո՞ւրկէ պիտի գիտնայի թէ պիտի գար շրջան մը, երբ ես պիտի սկսէի ամէն օր, Կիրակին ալ ներառեալ, միջին հաշուով օրական քանհազար հատ գրել այդ տառերէն, առանց ձանձրանալու, առանց յոգնելու: Ես որ կը կարծէի որ ուղղագրութիւնը տաժանք մըն էր, որմէ փրկուելու միակ միջոցը ժամ առաջ դպրոցը աւարտել է, օր մըն ալ անդրադարձայ որ դպրոցին աւարտական դասաբանը վերջակէտ մը չէր եղած ինծի համար, այլ նոր տող:

Քառասուն տարիներ անցած են այդ նոր տողին վրայէն եւ չեմ գիտեր թէ գրագէտ մը, գրող մը, խօսող մը, քառասուն տարուան ընթացքին քանի՞ անգամ կրնայ գործածած ըլլալ իր լեզուին իւրաքանչիւր բառը, մանաւանդ անոր ամէնէն գործածականները: Նորէն ալ երբեմն կը պատահի որ վարանիմ բառի մը առջեւ: Ջա՞, թէ ջէ: Այն ատեն տարօրինակ բան մը կը պատահի իմ մէջ: Չեմ զայրանար ո՛չ իմ լեզուիս հոյակապ ուղղագրութեանը հանդէպ, ոչ ալ իմ վարանումիս կամ այդ բառը չսորվելու իմ յամառութեանս վրայ: Ընդհակառակն կը սկսիմ քիչ մը եւս հիանալ մեր լեզուին խորհուրդին վրայ: Գիտեմ, բանալի մը կայ զոր եթէ գտնեմ, յանկարծ պիտի յիշեմ թէ իմ փնտռածս ո՞ր մէկն է, չա՞ն, թէ ջէ-ն: Երբեմն որքան պարզ է այդ բանալին: Փնտռել թէ ո՞ւրկէ կուգայ այդ բառը, ի՞նչ է անոր արմատը, ի՞նչպէս սա կամ նա տառը կորսնցնելով վերածուած է այս բառին: Երբ կը գտնեմ այդ բանալին, յանկարծ դէմքս կը լուսաւորուի ուրախութեան ու զարմանքի լոյսով: Կը զարմանամ հմտութեանը ու կարողութեանը վրայ այն նախնիներուս, որոնք ստեղծեցին ու զարգացուցին այս բոլորը: Կը զարմանամ մեր գիրերուն գիւտարարին, մեր վարդապետներուն առաջինին վրայ, որ երկինքէն տեղացող օրհնութեամբ մը կարծես անջրպետին մէջէն լըսեր ու արձանագրեր է մեր այբուբենին այս ձայներն ու ձեւերը: Կը զարմանամ որ հազարհինգհարիւր տարիէ ի վեր ինչպէս փոխանցուեր են այդ արձագանգները մէկ սերունդէն միւսը, հասնելու համար մինչեւ մեզի: Եւ այն ատեն կ'ըսեմ. ե՞ս եմ որ վերջակէտ մը պիտի ըլլամ: Ե՞ս եմ որ պիտի պարտուիմ չա-էն կամ՝ ջէ-ն: Ե՞ս եմ որ պիտի զրկուիմ սա հոյակապ լեզուին աննման երաժշտութենէն:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7 - 14)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐԸ

Մոսկուայի պետական կեդրոնական թատերական թանգարանին մէջ հաւաքուած են խորհրդային թատերական արուեստի հազուագիւտ նմոյշներ, որոնք կը խօսին Խորհ. Միութեան թատերական կեանքին մասին: Այդ նիւթերուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն այն նկարները, անձնական իրերը, թատերական ազդերը եւ ձեւաւորումները, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի արուեստին ու արուեստագէտներուն: Այցելուները հետաքրքրութեամբ կը դիտեն Մարտիրոս Սարեանի՝ «Քաջ Նազար» բեմադրութեան համար կատարած ձեւաւորումները. Թատերախաղին առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է 1936-ին, Երեւանի Օփերային մէջ: Հետաքրքրութիւն առեղծած են նաեւ Միքայէլ Արուտչեանի «Արիինոս արահետներ» թատերախաղի ձեւաւորումները. բեմադրուած է 1927-ին, Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնը:

×

ՀԱԶԱՐԷ ԱՒԵԼԻ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Հայաստանի դպրոցներու հազարէ աւելի յառաջադէմ աշակերտներ նոր տարուան առթիւ արձակուրդի գացած են Խորհրդային Միութեան զանազան քաղաքները: Անոնք այցելած են թանգարաններ, ներկայ եղած համերգներու եւ դիտած պատմական վայրեր: Ծախքերը հոգացած է Լուսաւորութեան Նախարարութիւնը: Արձակուրդի չմեկնող երախաներուն համար ալ ձեռք առնուած են զանազան միջոցներ: Թատրոնները բեմադրած են նոր թատերախաղեր, երաժշտական խումբերը պատրաստած են նոր յայտագիրներ, տեղի ունեցած են մանկական փառատօներ եւայլն: Նոյն շրջանին, Խորհրդային Միութեան զանազան քաղաքներէ Հայաստան եկած են աշակերտներ՝ ձմեռնային իրենց արձակուրդը անցընելու:

900 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըստ երեւոյթին իմ այս փոքրիկ միջամըտութիւնը խանգարեց տէր Տաճատին: Նա սկսեց ուրիշ դէպքերի մասին պատմել, բայց Եղիան թոյլ չտուեց ծաւալուել եւ Ամերիկայից եկած Հայի մասին յիշեցրեց:

- Պա՛յի (այո՛), - երկարացնելով «ա» հնչիւնը, մի նոր պատմութիւն սկսեց Տաճատ քհնյ. Մարկոսեանը, - Ռըզա շահը նոր էր Իրանի գահին բարձրացել, դեռ մեր հայկական դպրոցները չէր փակել, մի օր էլ մի օտարական հայ մարդ երեւաց, թէ ես Ամերիկայից եմ, հայերէն գրքեր եմ առնում: Մեր մատեանը ցոյց չտուի: Բայց խապար ունէր: Ասաց տասը թուման կը տամ, ասացի՝ ծախու գիրք չունենք: Շուռ եկաւ, թէ՝ քսան կը տամ, յետոյ հասցրեց յիսուն թումանի: Այն ժամանակ թումանը ոսկու գին ունէր, հիմա է, որ մի շահու էլ գին չունի: Ասացի՝ խէ՛յր, խէ՛յր (ո՛չ, ո՛չ): Բարկացաւ, ասաց՝ դու ի՞նչ ես հասկանում, տուր տանեմ Ամերիկա, քո անունն էլ թերթերում կը գրեմ: էդ մարդը շատ խոստումներ արաւ, բայց անօգուտ: Ասացի՝ սրա գինը Շահ - Աբասի բռնագաղթի ժամանակ Արաքս գետի պղտոր ջրերին մատաղ եղած մեր եղբայրներն ու քոյրերն են. կարո՞ղ ես նրանց փոխարինել: Ասացի՝ իմ հայրը ինձ ասել է, նրան էլ իր պապն է ասել, թէ մեր Աւետարանը մեր սուրբ երկրից է եկել, այնտեղ էլ պիտի վերադառնայ: Ամերիկացի Հայը քոռ ու փոշման գնաց: Բայց մեզ չմոռացաւ: Սրանից մի տասը տարի առաջ նորից էր եկել, արդէն շատ էր ծերացել: Ինձ տեսաւ, զարմացաւ: Բան չասաց, նայեց, նայեց եւ հարցրեց, թէ՝ քանի՞ տարեկան ես: Էդ փաղար սուխթէի (չան որդու) միտքը հասկացայ, ուզում էր ասած լինել, թէ դու դեռ կենդանի՞ ես: Ասացի՝ ինչքան որ քէփդ ուզի՝ յիսուն, հարիւր, կ'ուզես երկու հարիւր տարեկան եմ: Այնքան պիտի ապրեմ, մինչեւ որ Աւետարանը հասցնեմ իր իսկական տեղը:

Յետոյ տնեցիները խնդրեցին պատմել նաեւ բժիշկ Կարօ Մինասեանի մասին: Այս բժշկի անունը ինձ վաղուց էր ծանօթ: Նա Անգլիայում բարձրագոյն կրթութիւն էր ստացել եւ իր ծննդավայրը վերադառնալուց յետոյ զբաղուել էր բժշկութեամբ, եղել էր մեծ գրքասէր, բանասիրական յօդուածներ էր տպագրել անգլիական արեւելագիտական պարբերականներում: Շատ լաւ իմանալով, թէ ինչ մեծ մշակութային արժէք են ներկայացնում հին գրչագիր մատեանները, լինեն դրանք հայերէն, պարսկերէն, թէ արաբերէն, նա իր բժշկական գործունէութեան ընթացքում հայ ու պարսիկ ընտանիքներից բազմաթիւ արժէքաւոր ձեռագրեր ու դիւանական փաստաթղթեր էր հաւաքել: Կեանքի վերջին տարիներին այդ բոլորը վաճառել էր Քալիֆորնիայի համալսարանին: Այս հաւաքածուն ես տեսել էի 1972 թուականին:

- Այո՛, - շարունակում է իր խօսքը տէր Տաճատը, - հէնց այդ պարոն բժիշկը մի օր եկաւ, թէ էսենց ու էսենց, ես քո Եղիա որդուն բուժել եմ, իմ վարձը պիտի տաս, բայց փող չեմ ուզում, քո Աւետարանը տուր դու ի՞նչ պիտի անես, ես քեզ տպագիրը կը տամ, կը դնես եկեղեցում: Ասացի, պարոն բժիշկ, նախ եւ առաջ՝ ինչ դու ասում ես, ճիշդ է, բայց իմ Եղիա որդուս փրկողը Աստուած էր, երկրորդ՝ դու չլինէիր, մէկ ուրիշ բժիշկ ճար կ'անէր: Սրան էլ շատ բաներ ասացի ու ճամբու դրի:

Այնուհետեւ Տաճատ քահանայ սկսեց Պարսկաստանի Հայերի ներգաղթի մասին պատմել:

- Ռըզա շահը թախտից ընկնելուց մի քանի տարի յետոյ, երբ մեր Հայոց կարմիր բանակը Պեռլինը առաւ, ներգաղթի հրամանը դուրս եկաւ: Ասացինք՝ վախտը եկել է, որ մենք էլ մեր պապերի երազը կատարենք, բայց առաջին տարին մեր անունը դուրս չեկաւ: Երկրորդ տարին էլ էդ Ղավամը (Իրանի ժամանակի վարչապետ Ղավամ ալ Սալթանէ) մեր ճամբին արգելք դրաւ: Այսպէս մի քանի տարի էլ անցաւ, շատերը փարիշան դարձան (թշուառութեան մատնուեցին), ախր, տուն - տեղ ծախել, գնացել թափուել էին Թեհրան, թէ էս է, Հայաստան պիտի գնան: Մենք նոյնպէս յոյսով ապրում էինք: Ամէն օր հաշւում էի, թէ Աւետարանս քանի տարեկան է դառնում, ես էլ նրա հետ էի ծերանում: Հասաւ 1969 թուականը, մեր գիրքը դարձաւ ուղիղ 900 տարեկան, ես էլ՝ 90: Կամաց - կամաց ձեռքից - ոտից ընկնում էի, յետոյ Աւետարանիս մուշթարիներն էլ գնալով շատանում էին: Շատ ու շատ էի մտածում. ես է՝ ես կը մեռնիմ մուրազը սրտումս, իսկ գիրքն անտէր կը մնայ: Մեր Եղիա որդին էլ գինետուն էր բացել, հաց էր վաստակում: Ինքը խելօք էր, չէր խմում, չէր ծխում, չէր չռայլում, բայց կասկած ունէի, թէ մարդ է, ո՞վ գիտէ, կարող է մի օր նեղութեան մէջ ընկնել, սատանան էլ խաբի, եւ մեր սուրբ գիրքը չան ու գէլի բաժին դառնայ: Շատ գիշերներ լուսացրի եւ վերջը Եղիա որդուս հետ մասլահաթի (խորհրդի) նստեցի: Որոշեցինք Աւետարանը վստահելի մէկի միջոցով Հայաստան հասցնել, դրանից յետոյ Աստուած մեծ է: Որոշեցինք եւ այդպէս էլ արեցինք: Երբ ձեզնից ստացական եկաւ, նոր գլուխս հանգիստ, դրի բարձին, ասացի՝ Տաճատ քահանա՛յ, դու քո պարտքը կատարեցիր, հիմա կարող ես աշխարհից հանգիստ գնալ: Բայց արի տես, որ Աւետարանը գնաց հայրենիք, ազատուեց գերութիւնից, մենք չազատուեցինք նեղութիւններից: Պարսիկները հոտն առել էին, հա գնում - գալիս էին, թէ ուխտի ենք եկել, ինճիլը (Աւետարանը) հանիր: Մի մահանայով, մի պատաւթ գինով կամ օղիով մի կերպ պրծնում էինք: Ներգաղթը նորից սկսուել էր, իսկ մեր անունը ցուցակներում չէր լինում ու չէր լինում: Մի օր էլ Սպահանից մի ոստիկանապետ եկաւ, հետն էլ մէճլիսի (Խորհրդարանի) հայ ներկայացուցիչը, թէ Աւետարանը մէջտեղ հանիր, թէ չէ հէրդ կը հանենք: Արինը գլխիս խփեց, էլ վախ չունէի, բայց ինքս ինձ ասացի՝ Տաճատ քահանայ, հանգիստ կաց: Շուռ եկայ ոստիկանապետին, թէ զուրպան, էդ գիրքը Շահ - Աբասի ժամանակ Արաքսի էն էն ափից էր եկել, այնտեղ էլ վերադարձաւ: Յետոյ ձեր ստացականը հանեցի: Հայ մարդը կարդաց, կարծես աչքերում ուրախութիւն երեւաց, թարգմանեց ոստիկանապետին: Նա էլ կատաղեց, մի ուժեղ ապտակ տուեց ինձ, ես ընկայ գետնին, շուռ եկաւ, Շահ - Աբասի հօրն ու մօրը, ինձ էլ հէմները մի լաւ հայհոյեց ու թողեց հեռացաւ: Խիզանս դողում ու լացում էր: Ինձ բարձրացրին: Ասացի, թէ սրանով պրծնենք, փառք պիտի տանք Աստծուն: Յետոյ ես ամէնի մասին գրեցի ձեզ: Շնորհակալ եմ, ներգաղթի մեծաւորը Երեւանից գրել էր դեսպանատուն. մեզ հերթից դուրս Հայաստան ուղարկեցին: Էլ հիմա դարդ չունեմ, էս սուրբ հողում աչքերս կարող եմ հանգիստ փակել:

Երբ Տաճատ քհնյ. Մարկոսեանը վերջացրեց իր պատմութիւնը, ես ոտքի կանգնեցի, շնորհակալութիւն յայտնեցի 95-ամեայ ծերունուն եւ հրաւիրեցի ընտանիքով հանդերձ այցելել Մատենադարան, տեսնել, թէ ինչպէս ենք պահում իրենց մասունքը: Ծերունին ձեռքով հասկացրեց՝ մի փոքր եւս նստել:

- Լսի՛ր, որդի՛ս, դու ինձ ասա՛, կարդացե՞լ ես մեր Աւետարանի միջի աղօթքները, ախր, էն պոլսեցի գիտուն վարժապետը ասում էր, որ մեր գիրքը սուրբ Անանիա Նարեկացուն է պատկանել: Մինչեւ այսօր չեմ մոռացել: Ասում եմ՝ չլինի մենք Նարեկացու ցեղից ենք, թէ չէ Աւետարանը ինչո՞ւ էսքան տարի մեր ընտանիքում պիտի մնար: Մեր Աւետարանի մասին Պ. Լեւոն Մինասեանն էլ է իր գրքում գրել:

Երբ տեսայ միամիտ ու գեղջուկ ծերունին Աւետարանի յիշատակարանի սրբագրերի հիման վրայ ինչ - որ պատրանքներ է հիւսել, յայտնեցի որ իսկապէս Անանիա Նարեկացու անունը կայ այդ մատեանում, բայց դա գալիս է այն հիմք Աւետարանից, որից ընդօրինակուել է Մարկոսեանների Աւետարանը, իսկ նախագաղափար օրինակը, ենթադրւում է, որ Մեսրոպ Մաշտոցի ձեռքով է արտագրուել:

- Այ պապա՛, - ուրախացած ծոր տուեց Տաճատ քահանան, - չասե՛ս, մենք սուրբ Մեսրոպի գերդաստանից ենք:

- Իմ բացատրութիւնը իւրովին ընկալելով, ամբողջ հոգով հրճւում էր ծերունին: - Լսեցի՛ր, Եղիա որդի, քո խիզանին կը պատմես էս ամէնը. էդ մէկի մասին ես խապար չէի: Օրերը որ տաքանան, ոտքերս էլ մի քիչ պնդանան, ես անպայման կը գամ մեր Աւետարանին տեսութեան:

ԲԱԲԿԷՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի բարձրագոյն, Ա. եւ Բ. դասակարգերու խումբերու ախոյենութեան աւարտէն ետք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի մարզական թղթակիցը՝ Բ. Խօջիկեան, կարգ մը մտորումներ կ'ընէ մասնաւորաբար անդրադառնալով Բ. դասակարգէն հանդէս եկող խումբերու վիճակին:

Գոհունակութիւն յայտնելէ ետք Աբովեանի «Կոտայք»ի Ա. դասակարգ բարձրանալուն համար, Խօջիկեան դրուատանքով խօսելով Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ին մասին, կ'ըսէ. «Այն իր ակունքները վերցրել է «Արաբկիր»ից, որին ղեկավարում էր հմուտ մանկավարժ Ռ. Մանուկեանը: Նրա օրօք խումբը գրաւեց նոյնիսկ երրորդ տեղը զօտում: Սակայն յետագայում մարզիչների անվերջ փոփոխութիւնները (ինքներդ դատէք, երեք տարում հինգ մարզիչ), խաղացողների կազմի անկայունութիւնը եւ այլ հանգամանքներ յանգեցրին այն բանին, որ խումբը անցեալ տարի հանդրուանեց 14րդ տեղում»: Ծանօթ է, որ վերջին մրցաշրջին Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը 5-րդ տեղը գրաւեց Խորհ. Միութեան Բ. դասակարգի ախոյենութեան 9-րդ խմբակին մէջ:

Խօջիկեան ապա կը խօսի Լենինականի «Շիրակ»ին մասին, նշելով թէ «ցաւօք, տարիների ընթացքում նրա խաղը դարձել է անարտայայտիչ, միջակ: Եւ ամենավրդովեցուցիչն այն է, որ թիմը աստիճանաբար կորցնում է ոչ միայն իր դիրքերը, այլեւ մարզական դէմքը»: Լենինական, որ ժամանակին հիանալի մարզիկներ կը պատրաստէր, այժմ ինք է որ դուրսէն խաղացողներ կը փնտռէ: Հոս ալ, անվերջ, մարզիչներու եւ ղեկավարներու փոփոխութիւն կատարուած է, առանց կարենալ դրական արդիւնքի մը յանգելու:

Ամէնէն լուրջ մտահոգութեան առարկայ կը նկատուի Արտաշատի «Օլիմպիա»

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Այս վարժարաններէն ոմանք կը բաղկանան մէկ սենեակէ միայն, բոլորն ալ հոգաշէն: Մեծկակ գիւղերէն մէկ քանին ունին մէկէ աւելի վարժարաններ: Ու բոլորին մէջ, բոլորին ետեւ նոյն, հասարակաց մտահոգութիւնը. - Միայն թէ երեխէք իրանց մայրենի լեզուն գրել - կարդալ իմանան, իրանց պապերի հաւատքը չմոռանան:

Տաքը հիմա կրկնապէս նեղացուցիչ սկսած է դառնալ գիւղերը իրարու կապող քարքարուտ, խորտ ու փորտ ճամբաներուն վրայ, ուր՝ անընդհատ ցնցումն ու փոշին արդէն յոգնեցուցած են մեզմէ ոմանք: Ծարաւ ենք բոլորս ալ:

- Մի քիչ էլ համբերէք, կը խրախուսեն մեզ մեր առաջնորդ բարեկամները, յաջորդ գիւղը որ հասանք՝ մի սառը ջուր կը խմենք աղբիւրից:

Քիչ վերջ, խոշոր թասով թանը կ'անցնի ձեռքէ - ձեռք: Կը խմենք բոլորս անյագօրէն ու ... չի հատնիր: Զայն մեզի մատուցող անծանօթ հարսը՝ քայլ մը ետեւ, իրենց դրան շուքին կեցած՝ մեր ծարաւը կը դիտէ զարմանքով:

- Ո՞ւմ հարսն ես դու, հարց կուտայ հայր սուրբը, թանի իր բաժինը խմելէ ետք:

- Մարգարի. կ'ըլլայ հարսին կարճ ու ամչկոտ պատասխանը:

Ես կը զարմանամ թէ ինչպէս, նոյնիսկ գիւղացիները իրենց կրնան ճանչնալ զիրար, երբ կիներուն բաց մնացած մասերը աչքե՛րն են միայն: Ինծի համար բոլորն ալ Մարգարենց հարսին կը նմանին պարզապէս:

Վերջալուսային արեւ մը հասած է տուներու քիւերուն՝ երբ կը հասնինք Սանկիպարան: Ութերորդն է մեր այցելած գիւղերուն եւ մեծագոյնը, հազար վեցհարիւր հայ բնակիչներով: Առտուան տօնական մթնոլորտը կը դիմնայ տակաւին հոս հոն: Գիւղացիները պզտիկ խումբերով հաւաքուած են փողոցներուն անկիւնը, տուներուն առջեւ: Առտուընէ ի վեր այլեւս սովորական դարձած եռուզեռը կը սկսի դառնալ, ու՝ աջհամբոյր անվերջանալի շարքերով, մեծ ու պզտիկ գիւղացիներու:

Շուրջս տիրող եռուզեռէն օգտուելով, աննշմար կը հեռանամ խումբէն ու կ'ուղղուիմ դէպի մօտակայ շէնքը՝ որուն կըտուրին զանգակ մը կայ:

Եկեղեցիին առջեւ երկար շարքեր կան գիւղական կօշտ, փոշիով ծածկուած կօշիկներու, զոյգ - զոյգ, քով - քովի:

Ներսը կիսամութ է արդէն: Խորանին վրայ պլպլացող զոյգ մը մոմերուն լոյսը հազիւ կը հասնի երկու քայլ անդին, դասին մէջ կանգնած սպիտակամօրուս քահանային: Առաստաղը բռնած են քանի մը հաստ գերաններ, ու շրջանակաձեւ ապակեծածկ բացուածք մը ճիշդ կեդրոնը՝ կապոյտի պատառիկով մը կը կապէ կարծէք այստեղ հաւաքուած պարզուկ ու հաւատացեալ հոգիները՝ անհունին, Աստուծոյ: Թաւշային մեղմութիւն մը կայ ամբողջ մթնոլորտին մէջ: Երեկոյեան աղօթքն է որ տեղի կ'ունենայ, - ճիշդ իր պահին ու իմաստին հարազատութեանը մէջ: Գոհաբանական մաղթանք մը Աստուծոյ՝ խաղաղ օրէ մը ետք: Ինչ փոյթ թէ բառ մը անգամ չի հասկընար այնտեղ երկիւղածութեամբ խաչակնքող գիւղացին՝ քահանային ու դպիրներուն արտասանած բառերէն: Շատ ալ կարեւոր չէ սակայն անիկա: Պահն ու մթնոլորտը այնքա՛ն լի՛քն են խորհուրդով, որ կարելի չէ մօտիկ չզգալ այնտեղ Աստուծոյ մը, Աստուծոյ:

Ներսը, մուտքի դրան բերանը կեցած կը հետեւիմ արարողութեան, երբ ձեռք մը ուսիս կը դպչի յանկարծ: Ետեւը շարուած մամիկներէն մէկն է որ խիստ դէմքով մը նշան կ'ընէ ձեռքով որ առաջ անցնիմ, այրերու յատկացուած բաժինը: Կը հնազանդիմ անմիջապէս ու արագ ակնարկով մը կը քննեմ շուրջս: Իրաւունք ունի պառաւը, այրերու սահմանէն ներս ըլլալու համար՝ պէտք է անցնիմ գոնէ քայլ մը առաջ:

Եկեղեցին լեցուն է դրեթէ, կիներո՛վ մանաւանդ, երիտասարդ ու ծեր, իրենց գոյնզգոյն տարազներուն մէջ: Շարուած են անոնք քով - քովի, կը խաչակնքեն ու կ'երկրպագեն անդադար, ծռելով մինչեւ գետին ու ճակատները կպցնելով յատակի գորգին: Կը ծռին բոլորը մէկ, կը մընան պահ մը այդպէս ու կ'ելլեն վեր դարձեալ միասին: Կիսամութին մէջ կարելի է տակաւին նշմարել շարունակ շարժող շրթունքները անոնց: Ի՞նչ կ'ըսեն արդեօք, ի՞նչ կ'ուզեն Աստուծմէ: Գուցէ բարիքն ու օրհնութիւնը իրենց երդիքին ու արտերուն, թոռներուն ու կենդանիներուն՝ որոնց կեանքը անբաժանելիօրէն շաղուած է իրենց առօրեային:

(Շար. 7)

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Խանութում մի տիկին յանկարծ նկատեց որ իր պայուսակից դրամ են հանել: Կողքին կանգնած ամուսինը հանգստացրեց նրան ու դուրս բերեց խանութից: Ճանապարհին կինը հարցրեց.

- Ինչո՞ւ այդպէս անտարբեր վերաբերւեցիր գողի նկատմամբ:

Ամուսինը ժպտալով պատասխանեց.

- Դրամը ե՛ս հանեցի, տեսնելով որ շատ ես ոգեւորւում աւելորդ գնումներով:

×

Աւտօպուսի տոմսավաճառ. - Երեսուն կոպեկանոց ընկերներ, շարժուեցէք առաջ, տասնեւհինգ կոպեկանոց քաղաքացիները հիմա իջնելու են:

Իրենց իսկական արժէքն իմացող ուղեւորներն անշարժ մնացին:

×

ՁՕՐԵՂ ՄԻՋՈՑ

Ակումբի վարիչ (Մտնելով դահլիճ). .. Այս դասախօս գիտնականը երեւի բըժշկական ինստիտուտ է աւարտել, բոլոր ժողովականներին առանց թմրադեղի քնեցրել է:

խումբը, որ անցեալ մրցաշարքին հաստատեց ամէնէն դէշ «մրցանիշ»ը, արձանագրած պարտութիւններու եւ ստացած կոլերու արդիւնքով: Այս խումբը, որ կը ներկայացնէ Մարզական Բարձրագոյն Վարպետութեան Դպրոցը, 32 խաղերէ շահած է ընդամէնը 8 կէտ, կրած է 27 պարտութիւն եւ ստացած 82 կոլ: «Եւ այս բոլորը՝ «Օլիմպիա» բարձրակոչ անուան տակ», կը գրէ Բ. Խոջիկեան, աւելցնելով թէ «այսպիսի մակարդակով թիմ արժէ՞ ունենալ համամիութենական ասպարէզում...»:

Ցօղուածին վերջաւորութեան Խոջիկեան կ՚անդրադառնայ յիշեալ խումբերու մարզադաշտերուն աննախանձելի վիճակին, գրելով. «Կ. Ստանիսլաւսկի հիանալի է ասել». Թատրոնը սկսւում է հանդերձարանից»: Այդ նոյն պահանջով պէտք է մօտենալ նաեւ ստադիոններին, չէ՞ որ այստեղ էլ մարզական ներկայացում է: Եթէ խաղադաշտերը որոշ չափով համապատասխանում են պահանջներին, ապա ուղղակի անմխիթարական են տրիբունաներն ու հանդերձարանները: Այս ստադիոններում ամենասովորական ինֆորմացիա ստանալու մասին պարզապէս աւելորդ է խօսել. երկրորդ խմբին մասնակցող մեր թիմերի մարզադաշտերից ոչ մէկը չունի էլեկտրատախտակ, խղճուկ վիճակում են ռատիօհանգոյցները»:

Հուսկ, յօդուածագիրը յոյս կը յայտնէ որ խումբերը եւ համապատասխան կազմակերպութիւնները լրջօրէն կը մօտենան գործին եւ յաջողութիւններ կ՚արձանագրուին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ ՆԻՍ

ՆԻՍ. - («Յառաջ»). - Եթէ կը գրուին այս տողերը՝ թղթակցութեան մը շրջանակին մէջ, ո՛չ թէ անոր համար, որ հայկական Ծնունդին օրը, Կիրակի, Յունուար 6, Փլացա պանդոկի ճաշասրահին մէջ, 310-է քիչ աւելի ազգայիններ, - ուրիշներ, առանց կանխաւ հեռաձայնելու, տեղի պակասին հետեւանքով, հակառակ իրենց փափաքին, չյաջողեցան աթոռ եւ սեղան գրաւել, - այլեւ այն պատճառով, որ ցերեկոյթը համախմբումէ մը աւելի դպրոցական՝ հայկական միօրեայ դպրոցի, պարզած խրախուսիչ պատկերը ներկայացուց:

Նախաձեռնութիւնն ու կազմակերպումը կը պարտինք, ինչպէս նախորդ տարիներուն, Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչութեան, օժանդակութեամբ շրջանիս Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութեան:

Ժողովուրդը փութաց խուռներամ, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք շրջանիս խիկապէս բացառիկ անձրեւոտ օդը՝ տեղատարափ ձիւն, երթուղիներու փակում եւ շրջանցում եւայլն:

Ձենք խօսիր մեր հայ մայրերուն, տիկիններուն եւ օրիորդներուն նուիրումին մասին՝ կազմակերպչական աշխատանքներուն մէջ: Ժամանողները հայկական Ծնունդին վայել ժամեր անցընել տալու կապակցութեամբ:

Առաւօտեան պատարագին արդէն խուռներամ հաւատացեալներ ներկայ գտնուեցան Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուր պատարագեց եւ աւուր պատշաճի քարոզ արտասանեց շրջանիս հոգեւոր հովիւը՝ Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան:

Տեղւոյն վրայ՝ սրահին մէջ, ճաշի ընթացքին, պարզ յայտարարութեամբ մը գրեթէ սպառեցաւ Ժողովուրդներու Միութեան Դատարանի հրատարակած գիրքը՝ Հայկական Ցեղասպանութեան ծանօթ որոշումին ուղղութեամբ: Այն որ սահմանուած էր, իբրեւ քանակ, մեր գաղութին համար:

Ամէնէն յուսադրիչը, հոգեզմայլը եղաւ Նիսի միօրեայ դպրոցինը, անոր ներկայացուած հայ Կաղանդ Պապիկին նուիրուած յայտագիրը:

Դժուար է մէկ առ մէկ յիշատակել անունները: Կը բաւէր միայն դիտել 40-է աւելի հայ մանկտիներու խմբական-անհատական ելոյթները՝ արտասանութիւններով, երգ - խմբերգներով, կենդանի պատկերներով:

Տարեշրջանի մը նուիրում, աշխատանք եւ արդիւնք: Շնորհիւ Նիսի Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու զոհաբերութեանց: Մանաւանդ չորս դասարաններու բաժնուած միօրեային՝ ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Ալիս Թաշճեանի, Անժէլ Այվազեանի, Հռիփսիմէ Պօշնաքեանի եւ Անի Օհանեանի:

Ներկաները ծափահարեցին, իրենց գոհունակութիւնն ու ուրախութիւնը յայտնեցին ի տես այդ արդիւնքին: Մանաւանդ՝ որ բոլորն ալ նկատեցին, թէ երկսեռ աշակերտութիւնը հայախօս եւ հայադրոշմ, առանց օտարոտի հնչումներու եւ հնչիւններու, իր դերը կատարեց:

Կաղանդ Պապան, ընկերակցութեամբ աւանակի մը եւ բարձուած սայլ՝ նըւէրներով, բեմ յառաջացաւ եւ երախաներուն նուիրեց զանոնք: Զուարթ մթնոլորտ, անկասկած, բոլորին համար, անխտիր:

Տարօն Ծ. Վրդ. ցերեկոյթին փակման խօսքին մէջ ընդգծեց հայկական դպրոցին եւ հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, անոր կարեւորութիւնը մեր ազգային դիմագիծի պահպանումին ուղղութեամբ: Նաեւ՝ հայկական նուիրագործուած թուականներուն յիշատակումը, բոլոր առիթներով:

Հոս կ՚ուզենք քանի մը փափաքներ յանձնել մեր փոքրաթիւ գաղութին ուշադրութեան: 40 եւ քիչ աւելի երախաներու հայեցի դաստիարակութիւնը, անշուշտ դրական երեւոյթ կրնայ նկատուիլ: Բայց չէ՞ որ Նիսի Հայ Տիկնանցը տարիներէ ի վեր հրապարակ կը գնէ առանձին դասարաններով, - սենեակներ, բաժանումներ, - օժտուած շէնքի մը անհրաժեշտութեան պարագան, քանի Օշական սրահը այդ յարմարութիւնը չի ներկայացներ: Նախորդ Կրօն. Ընկ. Վարչութիւնը, Տիկնանցին հետ զանազան փորձեր կատարեց. ցայսօր ապարդիւն: Յարմար դասարաններու վայրով ոչ մէկ կասկած, թէ միօրեայ աշակերտութեան թիւը կ՚եռապատկուի: Այլապէս ինչո՞ւ մերժել ծնողքներու ձեռքով առաջնորդըւող բազմաթիւ երախաներու մուտքի արձանագրութիւնները՝ տեղը նեղ է պատճառաբանելով:

Եւ ինչո՞ւ չունենալ մեր փոքրաթիւ, այլ սակայն կենսունակ գաղութին վայել յարմար Մշակոյթի Տուն մը՝ վայելուչ սրահով: Եւ խնդրարկու դառնալ սոոր կամ անոր:

Շատեր կ՚ըսեն, թէ պէտք է այս մասին մտածել:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀՈՂԻ ՎՐԷՏԻՔ

ՈՒՍՈՒՑՉԻՍ՝

ԱՐՇԱԿ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բոլորանուէր հայ մըն էր Արշակ Մակարեան որ ունեցաւ բեղուն անցեալ մը: Իր ծննդավայրին՝ Զէնկիլէրի մէջ ուսուցիչ, դպրապետ եւ տեղւոյն Ազգային մարմնին գործօն անդամ, 1925-ին Ալֆորվիլ հաստատուելէ ետք հիմնադիրներէն մէկը եղաւ Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի կազմութեան: Այդ նորակազմ խմբակը գիտցաւ իր շուրջը հաւաքել ոչ միայն համախոհներ, այլեւ ուրիշներ եւս: Պատասխանատուութիւնը ստանձնած պահէն մինչեւ վերջին վայրկեանը ան մնաց նոյն խանդին տէր ու տրամաբանական իր խօսքը հասցուց բոլոր ժողովներուն: Իրեն համար պարծանք մըն էր որ հրապարակագիր Սարգիս Մինասեան եւս մէկ գաւակն էր իր ծննդավայրին: Մակարեան ու իր ընկերները ուժեղ ճաշակը բերին գաւառի այդ մեկուսացած անկիւնը, ինչ որ մեծ խանդավառութիւն ըստեղծեց:

Ան բախտը չէր ունեցած աւարտելու բարձրագոյն համալսարաններ, սակայն ինքնօգնութեամբ ամբարած ուսումը բաւարար էր հայերէն ու ֆրանսերէն դասաւանդելու: Երեւոյթները խորապէս զննող միտք Ալֆորվիլի մէջ խորհրդատուն էր նորահաս գաղթականներուն: Այդ մարդիկը իրենց արտաքին երեւոյթով կրնային պատճառ ըլլալ մեր ազգին մասին տեղացիներու սխալ տպաւորութիւն ունենալուն: Արշակ իր տեղին խորհուրդներով կը ջանար եկուորներուն ապրելակերպը պատշաճեցնել տեղացի գանգուածին, իր հայրենակիցները նուաստացումէ զերծ պահելու նախանձախնդրութեամբ:

Իր կեանքի մէջ կը մխար Ապրիլեան մղձաւանջը. ինք որ գինուորական ծառայութեան մէջ կը գտնուէր արհաւիրքի այդ օրերուն, Տէր - Զօրի ոսկրատանին մէջ կը կորսնցնէր բազմաթիւ սիրելիներ: Քաղաքական ցնցիչ իրադարձութիւններ յուզէին զինքը. ամէն առաւօտ անհամբեր կը սպասէր թերթին, նորութիւններու տեղեակ դառնալու մարմաջով:

Սիրելի Արշակ, հիմա որ գլուխդ հանգչեցուցիր հողին, ունեցի՛ր պարտականութիւնը լրիւ կատարած մէկու մը խաղաղութիւնը: Աշակերտներուդ մէջ անթառամ պիտի մնայ յիշատակդ:

ԱՍԱՏՈՒՐ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

- Կարծեմ, ես նախագուշակեցի բոլորը, ինչ որ դու մտքումդ դրած ունէիր, այդպէս չէ՞:

- Ուղիղ այդպէս է:

- Սիրում եմ քո անկեղծութիւնը եւ ուրախանում եմ քո ճշմարտախօսութեան վրայ: Ես էլ, եթէ քո տեղը լինէի, այնպէս կը վարուէի. ես էլ թոյլ չէի տալ, որ չարագործութիւնը ծածկուէր, իսկ անմեղութիւնը նրա փոխարէն պատժըւէր:

Ես չկարողացայ իմ վրդովմունքը զսպել:

- Ուրեմն ինչո՞ւ թոյլ տուեցիք, որ անմեղութիւնը պատժուի: Մինչեւ այսօր ի՞նչ բանի էք սպասում, որ ծածկեցիք չարագործութիւնը: Միթէ ձեր պատճառով չէր, որ դժբախտ վարպետիս ամբողջ արհեստանոցը, կայքը կալուածները եւ բոլորը, ինչ որ ունէր, աճուրդով վաճառեցին, որ նրա ողորմելի ընտանիքը օրեկան հացի կարօտ թողեցին: Միթէ ձեր պատճառով չէ՞ր, որ խեղճ վարպետիս բանտի մէջ մաշեցին, իսկ հիմա, դուցէ այս րոպէիս, դատապարտեալների հրապարակի վրայ, դահիճը կարում է նրա ձեռքը: Ինչո՞ւ թողեցիք, որ այդ բոլոր բարբարոսութիւնները կատարուէին, եթէ դուք խիղճ ունէիք, եթէ ձեր սրտումը Աստուծոյ երկիւղը կար, եթէ դուք յարգում էիք արդարութիւնը: Իսկ այժմ, երբ բանը բանից անցել է, նոր եկել էք, ու իմ գլխին քարոզներ էք կարդում:

Նա պատասխանեց, պահպանելով իւր սառնասրտութիւնը.

- Իրաւացի եմ համարում քո մանկական սրտի բարկութիւնը, չա՛տ իրաւացի: Դա մի լաւ նշան է, որ դու բարոյապէս փչացած տղայ չես: Բայց լսի՛ր Մուրադ, լսի՛ր ցաւալի իրողութիւնը:

Վերջին խօսքերը արտասանելու ժամանակ նրա զօրաւոր ձայնը սկսեց դողդողալ եւ աչքերումը յայտնուեցաւ արտասուք:

- Այն խիթալի բանալին, որ դու շինեցիր ինձ համար, ես պահում էի իմ մօտ, իբրեւ մի անմոռանալի յիշատակ, որ հայրը կարող է ունենալ սիրելի որդուց: Դա քո ձեռքի առաջին գործն էր եւ այդ պատճառով ինձ համար թանկագին էր: Բայց երեւում է, որ Աստուած կամեցել էր ինձ պատժել հէնց այն բանով, որ իմ սրտին շատ մօտ էր: Յանկարծ բանալին անյայտացաւ: Ո՞վ տարաւ, ո՞րտեղ կորաւ, - մինչեւ այսօր մտածում եմ, մտածում եւ ոչինչով բացատրել չեմ կարողանում: Նրա կորստից մի շաբաթ յետոյ կատարուեցաւ քեզ յայտնի չարագործութիւնը: Այն օրից ես ամէն տեղ ման էի գալիս, ամէն տեսակ հարցափորձ գործ էի դնում: գուցէ մի հնարքով կարողանում երեւան հանել կատարուած եղելութեան գաղտնիքը: Բայց իմ բոլոր ջանքերը անցան ապարդիւն: Այժմ ես մոլորուած եմ տարակարծութիւնների մէջ, մտատանջութիւնը խեղդում է ինձ. չգիտեմ. թէ ինչ պիտի անեմ, չգիտեմ, թէ ի՞նչով կարող եմ քաւել այն յանցանքը, որ ինքս չեմ գործել, այլ իմ միամտութեան պատճառով կատարուել է...

Նրա աչքերը դարձեալ լցուեցան արտասուքով: Այդ խօսքերը արտասանում էր նա մի այնպիսի մեղմ, համոզիչ եւ անկեղծ եղանակով, որ կարծես, ինքը ճշմարտութիւնը խօսում էր նրա շրթունքներով:

Ես հաւատացի:

Ես այն հասակում յիմար տղայ չէի, բայց այնքան խելահաս եւս չէի, որ կարողանայի խորին կերպով քննել քաւոր Պետրոսի խօսքերը: Ես գոնէ այնքան հասկացողութիւն չունէի, որ հարցնէի նրանից. - լաւ, դիցուք թէ բանալին քո մօտից անյայտացաւ, կամ մի ուրիշ մարդ գողացաւ քեզանից: Բայց այդ ուրիշ մարդը ո՞րտեղից կարող է գիտենալ, որ քու մօտ մի այսպիսի բանալի էր պահուած: Դիցուք թէ չգողացան, այլ դու կորցրիր: Բայց գտնողը ի՞նչպէս կարող էր հասկանալ, որ այդ բանալին կը բաց անէ մի անյայտ երկաթէ արկղի դըռնակը, որը դրած էր այս ինչ ամբոցում: Այդ հարցերից եւ ոչ մէկը չառաջարկեցի նրան, եւ ոչ հետաքրքիր եղայ տեղեկանալու, թէ այն ինչ բանալի էր, որ դու առաջին անգամ տուեցիր ինձ եւ պատուիրեցիր նրա նմանը շինել: Մի՞թէ այդ բանալին յիշեալ արկղի իսկական բանալին չէ՞ր: Ո՞վ տուեց քեզ իսկականը, կամ ի՞նչ նպատակով շինուեցաւ երկրորդը:

(Շար. 27)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Պանեչօ - Քաշանի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, ի յիշատակ իր ողբացեալ անդամներու եւ համակիրներու, Կիրակի, Յունուար 20-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին: Այդ առթիւ, նաեւ ճաշ մը կը տրուի՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17 ռիւ - Պլէօ, ժամը 13·30-ին:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 664 - 02 - 92 եւ 665 - 13 - 26 (ժամը՝ 20-էն վերջ), մինչեւ Յունուար 17:

Marseille

Tous les Samedis de 18h à 18h30

AVEDAPER

EMISSION ARMENIENNE BILINGUE

sur

Radio DIALOGUE F. M. 90 Mhz

Մարսէյլ

Ամէն Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6-էն 6·30

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ

ՌԱՏԻՕ ՏԻԱԼՈԿ, F. M. 90 Mhz

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան աւանդական ճաշը Փետրուար 10, Կիրակի, Քափատոս ճաշարանին մէջ:

×

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան հոգեճաշը՝ Միսաք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 41-րդ տարեդարձի ոգեկոչման առթիւ Իվրիի գերեզմանատունը, Փետրուար 24, ժամը 13-ին:

EXPOSITION DE PEINTURE

HAGOP HAGOPIAN

PAYSAGES D'ARMENIE

du 30 novembre 1984 au 9 février 1985

GALERIE G. BASMADJIAN
90 Bd. Raspail — 75006 Paris
Tél. : 222 - 00 - 97

ouvert du mardi au samedi de 11h à 19h

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Աղասի Խաչատուրեանէ 200 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին՝ Ժօժէնի Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն - Ժերոմի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի՝ Ագնիւ Ուլուսեանի մահուան առթիւ իր ամուսնոյն Պ. Խորէն Ուլուսեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն: Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Խորէն Ուլուսեանէ, 100 Ֆ. Պաղտասար Տէրատուրեանէ, 20 Ֆ. Այրի Տիկին Սիրարփի Սիմոնեանէ:

Եկեղեցիներու միութեան շաբաթ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբաթ եւ աղօթքի պահ կազմակերպութեամբ Նիսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ մասնակցութեամբ Նիսի Հայ Աւետարանական, Կաթողիկէ եւ Ֆրանսական բարեկարգեալ եկեղեցիներու, տեղի կ'ունենայ Նիսի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ, Յունուար 18ին, ժամը 20·30-ին, 6 Ավիւնիւ Պուրկէն Նիս:

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները ներկայ գտնուելու միասին աղօթելու մարդկանց միջեւ սէր եւ միութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՇԸ

l'UGA - HOMENETMEN
Paris
organise un

DINER

de soutien

Le Vendredi 25 Janvier à 20h30

au YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — Paris 14ème

Apéritif à partir de 19h

Réservation jusqu'au 20 Janvier

— M .ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

vous convie à

une RENCONTRE

avec

l'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

direction :
Jean-Pierre NERGARARIAN

à l'occasion de la sortie de leur disque-album
«MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE»

le Samedi 26 Janvier à 21 heures

— Présentation de l'Ensemble
— Mini-concert
— Dédicaces

Participation aux frais

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառ հանդէսը՝ Յունուար 20, Կիրակի, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ժամը 15-ին, աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Մնակեանի, իսկ Կաղանդ Պապային նուէրներու բաշխումէն յետոյ - Լօթօ -:

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 20, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին՝ Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն Կ. Խաչի երկու դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ, այցելութեամբ աւանդական Կաղանդ պապային:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Ռոն - Ալփի մասնաճիւղի հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցին հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 20, երեկոյեան ժամը 17·30-էն սկսեալ Վիէնի Արովեան Մշակութային Տան մէջ: Կ'երգեն ու կ'արտասանեն դպրոցին աշակերտները: Ներկաները կը հիւրասիրուին կարկանդակներով եւ զովացուցիչներով:

Կը հրաւիրուին Վիէնի ու շրջանի հայրենակիցները ներկայ գտնուելու այս հանդէսին ու քաջալերելու հայ փոքրիկները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -. Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 70-րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, - Ապրիլ 14-ին, Վասպուրական սրահին մէջ:

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, սովորական հաւաքատեղին, գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Յունուար 19-ին ժամը 16·30-ին: Կարեւոր օրակարգ, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ. Պլէօ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շավիլի եկեղեցւոյ դպրոցին տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 20, ժամը 15, եկեղեցւոյ կից սրահը, Կոմիտաս փողոց, Շավիլ:

PELERINAGE A
JERUSALEM
avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accocpagné par VAROUJAN SARKISSIAN
— Du 8 au 15 Avril —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի
8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

saberatours
BAGHDASSARIAN
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
TEL : 261. 51. 13

sevan voyages
SARKISSIAN
48, cours de la Liberté
69003 LYON
TEL : (7) 860. 13. 66

Le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne organise un

VOYAGE EN ARMENIE
DU 30 MARS AU 13 AVRIL

Ce voyage se déroulera dans le cadre d'une mission d'étude des membres du CRDA.
Un programme a été spécialement conçu et comporte entre autre :
— La visite de sites dont certains rarement accessibles (Gladzor, Tanahat, Noravank).
— La visite de musées.
— Des rencontres.
Le programme complet est à votre disposition au CRDA — Le prix est de 6.150 F par personne comprenant le transport, l'hébergement, les excursions et l'assurance.

— — — — — — BULLETIN D'INSCRIPTION — — — — — — — —

A retourner au **CRDA — 36, rue de Trévise - 75009 PARIS** avec un chèque de 1.200 F.

NOM Prénom
Adresse Tél
Date et lieu de naissance
Nationalité Profession
Fait à le Signature :

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
18

VENDREDI
18 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.879 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.879

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ՔԱԼԵՏՈՆԻ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԳՈՀ Է ՏԱՐՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԲՈԼՈՐ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԲԱՅՑ ԵՐԹԱԼՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՁԱԽԷՆ...

Բացի մէկ - երկու չարամիտ թերթերէ, որոնք չեն խուսափած դիւրին բառախաղ մը, ընելու համար, Հինգշաբթի առտու որ «Հօսանքը չանցաւ», ընդհանրապէս, պատահած արկածին եղած ակնարկութիւնները պարկեշտ են։ Ի՞նչ եղաւ։ Երբ Նախագահին հետ հարցազրոյցը կը հասնէր իր վերջաւորութեան, Անթէն 2-ի պաստառին վրայ իրարու յաջորդեցին տարօրինակ պատկերներ, ապա բոլորովին՝ խզում։ Պարզուեցաւ յետագային թէ (յաւագոյնը՝ թշնամին է լաւին) փոխանակ ելեկտրական հոսանքին կապուելու, միայն սփռումի եւ Էլիզէի գրադարանը, ուր հաւաքուած էին Նախագահն ու լրագրողները, կապուած էին ելեկտրոժէն խումբի մը, որու փիւէլը սպառած էր...։

Նախագահին յայտարարութեանց ամէնէն զգայացունցն էր՝ Նոր - Քալետոնի երթալու լուրը, տրուած շատ սովորական շեշտով մը. -

- Նոր - Քալետոնի պիտի երթա՞ք։
= Այո՛
- Ե՞րբ
= Վաղը
- Վաղը՝ Հինգշաբթի՞
= Այո՛, վաղը Հինգշաբթի։

Բոլորը կը շշմէին, Չորեքշաբթի իրիկուն, այսքան պարզ ձեւով իմանալով թէ Նախագահ Միթերան վճռած է երթալ Նումէա, զօրավիգ կենալու համար Փիզանիի։ Եւ այս լուրը կուտար, այնպէս՝ ինչպէս կրնար ըսել. - «Վաղը տունը պիտի նստիմ, կամ քովի տունը պիտի երթամ»։ Տը Կօլի պէս, ինք ալ կ'երթայ տեղւոյն վրայ, ըսելո՞ւ համար՝ «Ձեզ հասկցայ», բայց որո՞ւ, Քալտոշներուն թէ Քանաքներուն։ Հաւանաբար միայն՝ Փիզանիի, որ պէտք ունի նման օժանդակութիւն մը։

Այս սէնսափէն զատ, ինչպէս կ'ըսեն լրագրական լեզուով, Նախագահ Միթերան այն տպաւորութիւնը թողուց, որ երթալով կը հեռանայ ձախէն, Կեդրոնը տեղաւորուելու համար։ Ընտրական դրութեան մասին, կը հաստատէ թէ հոս - հոն քիչ մը «համեմատական» պիտի ներմուծուի, ոչ՝ շատ։ Այլ խօսքով՝ հաւասարակշռութիւններ պահելու համար։ Ինք նստած է - կը շեշտէ եօթը տարուան համար - իր պաշտօնին գլուխը։ Ձախի՞ պառակտում։ Չի հետաքրքրուիր, աւելի վեր է, կուսակցական չէ։ Զինքը ամէնէն աւելի կը մտահոգէ գործազրկութիւնը, որու դէմ պէտք է տանիլ առաջնահերթ պայքարը։ Համոզուած է սակայն թէ կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը ճիշդ է եւ ապագան ցոյց կուտայ։ Ուրախ է որ Ֆապիուս իրմէ աւելի ժողովրդական է։ Ամէն պարագայի մէջ, իրեն համար կարեւորը տեւելն է մինչեւ 88, կամ հին ընկերներուն հետ կամ ուրիշներու։ Յատկանշական էր որ խնայեց ընդդիմութեան, նոյնիսկ գովքն հիւսելով պարագլուխներուն, մերժելով անուններ տալ։

Կողմնակից է հեռատեսիլի անհատական կայաններու ստեղծման - 80 - 85 - ամէնուն տեղ չկայ։ Ֆրանսայի արտաքին պարտքը, որ 27 միլիառէն (տոլար) 1981-ին հասած է 54 միլիառի, շատ չի մտահոգեր զինքը։ Շատեր կան որ կ'ուզեն դրամ տալ Ֆրանսայի, բայց կ'առարկէ լրագրող մը, փոխ առնուածը պէտք է կարենալ վերադարձնել։

Նախագահը վերջացուց բարեխօսելով Քենըտիի մէկ խօսքը՝ միշտ հարց տալու փոխարէն թէ Ֆրանսա ի՞նչ կրնայ ընել ձեզի համար, խորհեցէք թէ դուք ի՞նչ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՂՁ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

«Արիւնալի մեղսակցութիւնը» խորագրին ներքեւ, Վահիտ Զապուֆ հետեւեալ տողերը «կը նուիրէ» Ֆրանսայի, «Թէրճիման»ի Յունուար 16-ի թիւին մէջ։ Այսքան թոյն ու մաղձ Ֆրանսայի վրայ թափելով, թուրք լրագրողը հին վրէժներ կը փորձէ լուծել...։

×

Ֆրանսա որ դարերու ընթացքին կոյս աշխարհներու մէջ գիտցած է վայրագութեան ճամբով գաղթավայրեր ստեղծել, իր դիզած հարստութեան ամէն մէկ գրուշին մէջ ունի անմեղ սեւամորթի մը, Արաբի մը, կամ ծայրագոյն Արեւելքցիի մը դառն արցունքը ու կեանքին փոխարժէքը։ Թերեւս ալ այս է գլխաւոր պատճառը այն երեւոյթին որ կը պարզուի այսօր եւս ու ան չի կրնար տակաւին ձեռք քաշել իր գաղթավայրերէն։

Ահա, բոլոր ասոնց օրինակ է այն արիւնալի, վայրագ ու երկերես քաղաքականութիւնը, զոր անոնք կիրարկեցին 19 տարի Թուրքերու դէմ, երբ Ա. աշխարհամարտի վերջաւորութեան գրաւեցին Ալեքսանտրէթը։ Ֆրանսացիները ապերախտութեան տիպար հանդիսանալիք ընթացք մը ցուցաբերեցին, պատմութեան ընթացքին իրենց գտած բարութիւններուն փոխարէն։ Այս ապերախտութիւնը որ այսօր եւս կը շարունակեն զօրավիգ կանգնելով, քաջալերելով հայկ. ահաբեկչութիւնը, յանուն մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան, անըմբռնելի վայրագութեան մը յիշատակը ըլլալով յաւերժ արձանագրուած պիտի մնայ պատմութեան էջերուն մէջ։

Մունտրոսի դաշնագիրէն անմիջապէս ետք Անտիոքի մէջ հռչակուած էր արաբական Պետութիւն մը, որ խանդավառած էր Թուրքերու թշնամի տարրերը։ Տեղւոյն Թուրք բնակչութիւնը յուսահատութեան մատնուած էր ստեղծուած այս կացութեան առջեւ։ Ամիս մը ետք երբ Ֆրանսացիները գրաւեցին շրջանը, վրդոված ու վարանոտ ժողովուրդ մը գտան։ Ու անմիջապէս գործի լծուեցան հազարաւոր տարիներու ընթացքին համերաշխ գոյակցութիւն մը ցուցաբերած այս տարրերը իրարու դէմ հանելու համար, որպէսզի կարենան անհրաժեշտ գետինը պատրաստել կողոպուտի ու թալանի իրենց վաղեմի ծրագիրներուն գործադրութեան։

Սակայն դիւրին չէր իրեն համար յաջողութիւն արձանագրել այս մարզին մէջ. Թուրք երիտասարդութիւնն ու արաբ հրոսախումբերը գաղտնի համաձայնութեամբ մը ի դերեւ հանեցին անոնց ջանքերը։ Արդիւնք չտուաւ նաեւ Ֆրանսացիներու Թուրք զարգացած դասակարգը գրաւելու ջանքը։ Մանաւանդ այդ շրջանին երկրին մէջ ծայր տուած էր արդէն ազգային պայքարը որ շուտով իր անդրադարձը ունեցաւ Ալեքսանտրէթի մէջ, ուր տեղացի Թուրքեր արաբ հրոսախումբերու միացած - զէնք բարձրացուցին Ֆրանսացիներուն դէմ։

Այնուհետեւ Ֆրանսա «Թաքուն ու վայրագ» ծրագիրներ մշակեց զինեալ ընդդիմութեան դէմ։ Թէեւ անոնք չէին յաջողեր քաղաքին կեդրոնական մասերէն դուրս ելլել, ոչ ալ ապահովութեան անհրաժեշտ պայմանները ստեղծել։ Այս կացութեան առջեւ Ֆրանսա յաջողեցաւ շարժման անցընել փոքրամասնութիւն մը զոր դիւրաւ պիտի կրնար ծառայեցնել իր նպատակներուն։ Այս տարրը հանդիսացան Թշուառական Հայերը, որոնք զուրկ էին ազգային գիտակցութենէ եւ դաւաճանելով իրենց հազարամեայ տէրերուն, անամօթաբար զէնքի դիմեցին անոնց դէմ։

Արաբները նախ կարծելով թէ Հայերն ալ տառապած են Ֆրանսական ճնշումներէ, եղբայրական նկատում ունէին անոնց հանդէպ, սակայն երբ իրենց ազգակիցները Սուրիա դառնալով պատմեցին այն բոլոր վայրագութիւնները, զորս Ատանայի մէջ կիրարկած էին Հայեր, Հալէպի իսլամ ժողովուրդը սաստիկ զայրացաւ Հայերու դէմ, ու անիծեց զիրենք։ Ֆրանսա գիտցաւ օգտուիլ կացութենէն, այս արդար ատելութիւնը շահագործեց ու հայկական զօրք ղրկեց գրաւելու համար կարգ մը քաղաքներ։ Հայեր սկսան հետզհետէ հաւաքուիլ Իսքէնտէրուն, որ Դաշնակցութեան յատուկ մէկ կոմիտէին աշխատանքներուն շնորհիւ սկսաւ հայկական շրջան մը դառնալ։

Հայերը որոնց թիւը մեծ համեմատութեան հասած էր, իրենց տիրոջ՝ Ֆրանսացիներու ալ քաջալերանքով այս շրջանը փոքրիկ Հայաստանի մը վերածելու երազը փայփայել սկսան։ Իսկ Ֆրանսացիները խանդավառութեամբ քաջալերեցին զանոնք ու իրենց ամէնէն հաւատարիմ փափաքներուն համար սկսան մարդամեքենայի նման գործածել այդ պատրաստակամ մարտիկները։

Ֆրանսա սկսաւ վարժ ու կարող Թուրք պաշտօնատարները մի առ մի հեռացնել իրենց պաշտօնէն սին պատրուակներով. անոնց տեղը գրաւեցին մեծ մասով Հայեր, որոնք երկաթագործի, մսավաճառի աշկերտ էին։ Փոքրամասնութեան մը այս տղէտ ու նախնական տարրը իր տիրացած իշխանութեան շնորհիւ սկսաւ կեղեքել Թուրք ժողովուրդը։

Ֆրանսական իշխանութիւնը ծանր կորուստներու կ'ենթարկուէր Թուրք հրոսախումբերու հետ բախումներու ընթացքին. անոնք չէին կրցած իշխանութիւն հաստատել քաղաքներու կեդրոնական շրջաններէն դուրս, այնպէս որ Մարաշի ու Այնթապի պարտութիւններէն ետք աւելի աղտոտ ծրագրով մը տեղական ուժերը գործածելով խստացուցին իրենց ճնշումը յատկապէս Թուրքերու դէմ։ Իսկ անոնք որոնք ամբողջ իրենց պատմութեան ընթացքին ոչ մէկ ճնշում ու կեղեքում ի գործ դրած էին իրենց հպատակ ժողովուրդներուն, անշուշտ ոչ մէկ փորձառութիւն ունէին նման կացութիւններու դէմ պայքարելու մէջ։ Ու Ֆրանսա որ զէնքի ուժով չէր յաջողած նուաճել Ալեքսանտրէթի Թուրքերը, ծրագրեց Հայերը գործածելով փճացնել զանոնք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐԵՐԸ

Բ.

Երեսունեւութ սենեակներով փառաւոր ու աննման ճոխութեամբ պալատ մը ունինք, որով միշտ հպարտացած ենք։ Մեր նախնիները դարեր ամբողջ ապրեր են անոր մէջ, օգտագործեր են պալատը իր ամբողջ շքեղութեամբը, ի՜նչ անմոռանալի ապրումներ սարքեր են անոր ամէն մէկ անկիւնը օգտագործելով ու զարդարելով։ Հիմա մերն է անոր մէջ բնակելու հերթը։ Ու մեր հարազատները ահաւասիկ կուգան ու կ'ըսեն.

- Այս պալատը այլեւս մեծ գալ սկսաւ մեզի։ Չենք կրնար հասնիլ անոր հոգերուն, չենք տոկար զայն մաքուր ու խնամեալ պահելու տաժանելի աշխատանքին։ Արդէն այնքան մեծ ու ընդարձակ է, որ մեր ճամբան կը կորսնցնենք անոր մէջ, սենեակները իրարու հետ կը շփոթենք, նրբանցքներուն մէջ անելի կը մատնուինք, ելքի դուռը չենք գտներ։ Ուրիշ ճար չկայ, պիտի գոցենք այս սենեակներուն մեծ մասը, մենք մեր գործը քանի մը սենեակով կրնանք տեսնել։ Արդէն այս պալատին ճարտարապետը առաջին օրէն սխալ գործեր է զայն այսքան ընդարձակ ու փարթամ կառուցանելով։ Նայեցէք մեր դրացիներուն, որքան կոկիկ ու գործածական են անոնց շէնքերը։ Արդէն ուշ կամ կանուխ մենք ալ պիտի թողունք այս անօգուտ պալատը ու պիտի երթանք բնակիլ փոքրիկ, բայց կոկիկ յարկաբաժնի մը մէջ...

Մեր այբուբենն է, որուն մասին կը խօսին այսպէս։ Ու մեր սիրտը կը խոցուի ամէն անգամ որ մէկը, թերեւս շատ բարի համեցողութեամբ, բայց անհեռատես ու անպատասխանատու ջանադրութեամբ, կը փսփսայ մեր ականջին ի վար.

- Եղբայր, սա ուղղագրութեան հարցն ալ բանի մը կապելու է այլեւս։ Ո՞ր դարը կ'ապրինք։ Ո՞վ այլեւս անսխալ երկու բառ գրելու ի վիճակի է։ Սա նմանաձայն տառերը ջնջելու, ուղղագրութիւնը դիւրացնելու, տառերուն տեսակը պակսեցընելու է։

Մեր նախնիները երբեք պալատին սենեակները պակսեցնելու մասին չէին խորհած, նոյնիսկ աւելի վերջ պալատին վրայ երկու հատ ալ նոր սենեակ աւելցուցած էին, կատարելութեան հասցնելու համար անոր գործածականութիւնը։ Հիմա ի՜նչպէս բացատրենք ուրեմն, որ անկարելի է այդ սենեակներէն մէկ հատն իսկ գոցել ու անոր մէջինները թողուլ փոշիին կամ մոռացումին։ Ի՜նչպէս բացատրենք, որ ճիշդ այն պարագային է որ պալատը պիտի սկսի ձեռքէ երթալ, պիտի սկսի մեզ մոլորեցնել իր խանգարուած ճարտարապետութեամբ։

«Սա պալատը պզտիկցնենք, աւելորդ սենեակները գոցենք» ըսող մեր հայրենակիցին կարելի է պատասխանել սապէս, եթէ ան առեւտրական է։

- Դուն որ երեք, չորս հատ խանութ ու տասնեակներով դրամատուներու մէջ հաշիւ ունիս, ինչո՞ւ ուրիշին չես թողուր այդ խանութներէն մէկ երկուքը, ինչո՞ւ չես պակսեցներ հարստութիւնդ, կալուածներդ, արժեթուղթերդ։ Շատ չե՞ն այդ բոլորը, քեզ չե՞ն շփոթեցներ...։

Ո՞ր դաշնակահարը արդեօք մեր դիմաց պիտի յանդգնէր ըսելու.

- Եղբայր, դաշնակի համար գրուած կտորները այնքան շատ են, որ անկարելի է այլեւս մէջէն ելլել։ Անոնցմէ քանի մը հազար հատը սրբել, աղբանոց նետելու է այլեւս։

Ուսուցիչ ըլլալ, եւ չտառապիլ տեսնելով այն ահաւոր եւ աներեւակայելի սխալները, որոնցմով լեցուն են վեց, եօթը տարի հայերէն կարդացած աշակերտներուն շարադրութիւնները։ Տնօրէն ըլլալ եւ չտառապիլ տեսնելով այն անակնկալ ու ընդվզեցուցիչ սխալները, որոնցմով լեցուն են հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներու ձեռագիրները։ Խմբագիր ըլլալ, եւ չտառապիլ այն սիրտ ծակող սխալներէն, որոնցմով լեցուն են վարժարաններու վարիչներէն, ազգային հաստատութիւններէն, եկեղեցիներէն եկող հաղորդագրութիւնները։ Գրչի մարդ ըլլալ եւ չտառապիլ գրչեղբայրներու ձեռագիրներէն յայտնուող սխալներէն։ Եւ վերջապէս ընթերցող ըլլալ, եւ չտառապիլ նկատելով մամուլի սիւնակներէն ներս սպրդած ուղղագրական սխալները։

Ասոնցմէ շատերուն տակ բարեբախտաբար երբեմն մարդս մխիթարող խոնարհ ու համբուրելի նախադասութիւն մը կայ. Ներեցէք ուղղագրական սխալներուս ու խնդրեմ, անպայման սրբագրեցէք զանոնք։

Ուրիշներ այդքանն ալ չեն պահանջեր։ Թերեւս վստահ են որ արդէն պիտի սրբագրուին անոնք անպայման։ Թերեւս ալ յուր իսկ չունին թէ որքան սխալներով լեցուցած են իրենց ձեռագիրը։

Մեր պալատին 38 սենեակներն ալ բաց են տակաւին։ Բայց քանի՞ հոգի ճշգրիտ դռներ կը բանայ, երբ զանոնք օգտագործելու կ'ելլէ։ Քանի՞ հոգի խոհանոցի տեղ լոգարանին, հիւրանոցի տեղ մառանին դուռը չի բանար, առանց անդրադառնալու...։

Ռ. Հ.

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Քանի մը եկեղեցականներու վարդապետութենէ քահանայութեան դարձի խնդրով այժմէականօրէն կը վերարծարծուի կուսակրօն եւ ամուսնացեալ քահանայութեան հին եւ մշտակայ հարցը»:

Այսպէս կ'արտայայտուէր վերջերս «Հայրենիք» օրաթերթը եւ պատշաճ կը նկատէր հատուած մը հրատարակել «Հարիւրաւոր կուսակրօն եւ ամուսնացեալ եկեղեցականներու ուսուցիչ» Բիւզանդ Եղիայեանի մէկ ուսումնասիրութենէն, որուն մէջ կը համարէր «Թելադրիչ հաստատումներ» նշմարած ըլլալ այդ «հին եւ մշտակայ հարց»ին վերաբերեալ:

Արտատպուած բաժինը, զոր «Յառաջ» ալ վերահրատարակեց Հոկտեմբեր 11 եւ 12-ի թիւերով, հետաքրքրութեամբ սկսանք կարդալ, ապահով՝ թէ «Յիսնեակ մը տարիներու ազգային փորձառութեամբ» դաստիարակ մը, խոհական տեսութիւններ միայն կրնայ պարզել երբ խօսի իր մասնագիտութեան շուրջ:

Աւելի ուշ, երբ Եղիայեանի տողերէն իմացանք թէ չօշափուած նիւթը («քահանայութեան կուսակրօն եւ ամուսնացեալ դրութեանց պահպանումը») կարեւոր է ոչ միայն Եկեղեցւոյ այլ նոյնիսկ «Ազգին պահպանութեան համար», հետաքրքրութեան բարդուեցաւ նաեւ պարտականութիւն մըն ալ կատարելու գոհունակութիւնը, քանի հայապահպանման ամէն միջոցի ճանաչում՝ պարտաւորութիւն կը սեպենք:

Երկու դրութիւններուն այս առաքելութեամբ բաւարարուելով է գուցէ, որ կարիքը չզգացինք այլեւս հաստատելու թէ ինչպէս, Եղիայեանի համոզումով, «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական սկզբունքը (...) կրնայ արդիւնաւորուիլ միա՛յն (...) զոյգ կարգերու (...) շարունակութեամբը»: Ոչ ալ մտահոգուեցանք վերահասու ըլլալ եթէ անոնք իսկապէս «կարեւոր են ամբողջութեամբ գրկելու համար հայութեան հոգեւոր, դաւանական, կրթական ու վարչական կեանքը»:

Գոհացանք մեր ուշադրութիւնը սեւեռելով այդ բազմապաշտօն կարգերու էութեան ըմբռնումին, անհրաժեշտ նախապատրաստութեամբ ողջունելու համար «հին եւ մշտակայ հարց»ը բարեկարգող ուսուցչապետին օրինագիծը:

Հեղինակն ալ արդէն նոյն ընթացքը կը թուի թելադրել, քանի իր «լուծումը» հաղորդելէ առաջ երկար կը խօսի հայ հոգեւորականութեան կուսակրօն եւ ամուսնացեալ վիճակներուն շուրջ:

Անոնց գոյակցութիւնը, Եղիայեանի համաձայն, «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մեծագոյն առանձնաշնորհումն է», նոյնիսկ եթէ քանի մը պարբերութիւն վեր ըսուած էր թէ «Նոյն միջին դրութեան մէջ կը մնան նաեւ Յոյն Օրթոտոքս եւ Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիները»...: «Միջին դրութիւնը» ակնարկ մըն է Հայ Եկեղեցւոյ պահած «հաւասարակշիռ դիրք»ին ընդմէջ Կաթողիկէ եւ Բողոքական - Անկլիքան եկեղեցիներու «ծայրայեղութեանց», որոնք միա՛յն ամուրի կամ միա՛յն ամուսնացեալ կղեր կը թոյլատրեն:

Զոյգ կարգերու սկզբունքով, ուրեմն, Հայաստանեայց Եկեղեցին կ'օժտուի ոչ միայն ազգախնամ ատակութեամբ, այլ նաեւ, շնորհիւ իր «հաւասարակշիռ դիրք»ին, ողջմտութեան դրօշմով՝ «քրիստոնէական եկեղեցիներու ներկայ դասաւորումին մէջ»: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նոյն այդ բարեխոհութիւնն է, միաժամանակ, որ «կը թոյլատրէ երկու դրութիւններն ալ՝ ազատ ու կամովին ընտրութեամբ»:

Այս «առանձնաշնորհումէն» չհրաժարելու եւ «հաւասարակշիռ դիրք»ը չխախտելու համար է որ կուսակրօն եւ ամուսնացեալ եկեղեցական կարգերը, ըստ Եղիայեանի, «զոյգ պիտի զարգանան ու զօրանան»: Աւելի հատու վճիռով՝ «կարելի չէ առաջադրել կամ որդեգրել մեթոտ մը որ զարկ տայ միմիայն մէկուն՝ ի վնաս միւսին»:

Չկայ աւարտուն ընթերցում առանց հարցադրումի: Եղիայեանի դրութիւնն ալ, հետեւաբար, կարելի չէ լիապէս բացնել առանց անդրադարձին լուսաբանութիւններ հայցելու. ոչ որովհետեւ կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայութեան շուրջ յայտնուած տեսակէտները յստակ չեն, այլ ճիշդ որովհետեւ բացատրական հանգամանք մը ունենալով՝ մեկնաբանական, ուստի եւ ենթակայական բնոյթ կը ստանան պարտադրաբար, դառնալով նոյնիսկ գործով վիճելի (ինչ որ «անընդունելի» չի նշանակեր անպայման ի յառաջագունէ):

Երախտաշատ դաստիարակը, օրինակ, զոյգ դրութիւնները կը ներկայացնէ որպէս միջոց մը, որ հայ «եկեղեցական պաշտօնէութեան դասակարգումը լուծած է»: Այս դասակարգումէն կը հետեւցուի, որ կայ երկու տեսակ պաշտօնէութիւն՝ ուսումով զբաղող եւ հովուութեան նուիրուող, որոնց կը համապատասխանեն «կուսակրօն» եւ «ամուսնացեալ» վիճակները»: Եղիայեանի բառերով՝ Հայ Եկեղեցին «կուսակրօնութիւնը ընդունեցաւ վանական դրութեան մէջ մտնող եկեղեցականներուն համար, որոնց գլխաւոր զբաղումն էր ուսում, գիտութիւն, մատենագրութիւն, դրչագրութիւն ու մշակոյթ» իսկ «ամուսնացեալ քահանայութեան դրութիւնը ընդունեցաւ ժողովուրդի հոգեւոր հովուութեան ասպարէզին նուիրուողներուն համար»:

Այլ խօսքով, ինչպէս ամուսնացեալ քահանայ ըլլալու համար պէտք է անպայման մնալ «աշխարհի», այնպէս ալ կուսակրօն քահանայ ըլլալու համար պէտք է անպայման մտնել վանք: Եւ որովհետեւ վանականներուն գլխաւոր զբաղումը ուսումն է, իսկ «աշխարհի» մնացողներունը՝ հովուութիւն, կը մակաբերուի որ եթէ մէկը ուզէ հոգեւորական դառնալ եւ Եկեղեցւոյ ուսումնական պաշտօնէութեան մէջ գինուորագրուիլ, պէտք է ոչ միայն կուսակրօնութիւնն ընդգրկէ, այլ նաեւ մտնէ վանական դրութեան մէջ. իսկ մէկը որ ուզէ եկեղեցական դառնալ եւ ծխական հովուութեան նուիրուիլ՝ պէտք է, ըստ Եղիայեանի դասակարգումին, անպայման ամուսնանայ:

Այս լուելեայն պարտադրանքներուն ի տես, խնդրական է եթէ Եղիայեան իրաւունք ունի յայտարարելու թէ «Հայաստանեայց Եկեղեցին կը թոյլատրէ երկու դրութիւններն ալ, ազատ ու կամովին ընտրութեամբ»: Ընտրութիւնը «կամովին» է պարզապէս, բայց ոչ «ազատ»: Կամովին՝ որովհետեւ թեկնածուին ծանօթ է պայմաններուն եւ գիտակցաբար կ'ենթարկուի անոնց. ազատ չէ սակայն իր փափաքածն ընտրելու, որովհետեւ չի կրնար, համարենք, առաջադրել թաղային հովուութեան ընծայուիլ, մնալ միաժամանակ ամուրի (կուսակրօն) եւ չցանկալ միաբանութեան մը անդամակցիլ:

Մեզի այնպէս կը թուի սակայն, թէ Եղիայեան ալ շատ համոզուած չէ որ զոյգ դրութիւններուն ընտրութիւնը իսկապէս «ազատ» է եւ «կամովին», քանի «կուսակրօնները փորձութիւններէ զերծ կացուցանելու» բարեմտութեամբ՝ պիտի առաջարկէ «հայ եկեղեցականութեան առջեւ աւելի լայն բանալ (...) կամովին ընտրութեան ասպարէզը»: Յատկանշական է որ ընտրութիւնը հոս ներկայացուած է պարզապէս իբրեւ «կամովին» եւ ոչ թէ՝ նաե՛ւ «ազատ»:

×

Ստոյգ է որ երբ Եղիայեան կը խօսի «եկեղեցական պաշտօնէութեան» մասին, կ'ակնարկէ զարգանալու կամ հովուելու յատկացուած անձնակազմին եւ ոչ թէ «կուսակրօն» կամ «ամուսնացեալ» վիճակներուն, որոնք ըստ ինքեան պաշտօններ չեն, այլ պարզապէս կենցաղաձեւեր: Արդ, եթէ Հայաստանեայց Եկեղեցին իր երկճիւղ պաշտօնէութեան տարբեր ապրելակերպ մըն ալ կը պարտադրէ, բնական կը թուի հարց տալ թէ ինչու կուսակրօնութիւն կը պահանջէ ուսումի սահմանուած թեկնածուներէն եւ ամուսնութիւն՝ հովուութեան պատրաստուողներէն:

Թուելով, ինչպէս կ'ընէ Եղիայեան, վանական կուսակրօններուն զբաղումները («ուսում, գիտութիւն, մատենագրութիւն, դրչագրութիւն ու մշակոյթ») կամ անոնց ասպարէզի հեռանկարները («մանաւանդ նուիրապետական աթոռներու վրայ հեղինակաւոր առաջնորդող հոգեւորականներու պատրաստութիւն»), բացարձակ կերպով չի բացատրուիր կուսակրօնութեան պատճառը: Չենք կարծեր որ յարգելի ուսուցչապետը կուսութիւնը զարգացումի նախապայման կը համարի: Ոչ ալ կ'ենթադրենք որ կուսութիւնը արդարացնէ որպէս առաջնորդութեան կանխապահանջ: Իսկ եթէ Եղիայեան իրապէս համոզուած է որ ամուրի առաջնորդ մը կրնայ շատ աւելի լաւ իր «ամբողջ կարողութիւնն ու կեանքը նուիրել ազգին մեծագոյն ընտանիքին», քան՝ ամուսնացած մը, պէտք է ապացուցանէ թէ Քանթըրպըրիի կանոնի եպիսկոպոսը նուազ «նուիրուած» է իր հօտին, քան թէ կուսակրօն հայ թեմակալ ոեւէ սրբազան մը:

Ինչպէս չէ բացատրուած թէ ինչու «եկեղեցական մասնագիտական ուսման» հետեւող կղերականը պէտք չէ ամուսնանայ, նոյնպէս ալ չէ պարզուած թէ ինչու «հովուութեան ասպարէզին նուիրուողը» կրնայ պսակուիլ: Եթէ կը կարծուի որ ընտանեկան պարտականութիւնները կը ցրուեն առաջինին մտամփոփումը, ի՞նչ բան ենթադրել կուտայ Եղիայեանի՝ թէ անոնք նոյն տաղտուկները չեն կրնար սպառնալ ծխատէրի մըն ալ առաքելութեան: Եթէ առաջնորդները, անցեալին ինչպէս այսօր, «ընտանեկան հոգերէ զերծ ըլլալով՝ կրնային իրենց ամբողջ կարողութիւնն ու կեանքը նուիրել ազգին մեծագոյն ընտանիքին», ի՞նչպէս ընտանեկան հոգերով երէց մը կրնայ իր ժողովուրդին տրամադրուիլ, անոր «առօրեայ մտահոգութիւններով կլանուած» մնալու ատեն...:

Որքան կը տարակուսինք որ կուսութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ «եկեղեցական մասնագիտական ուսման» համար, նոյնքան ալ կը զարմանանք որ ան համարուի նախադուռ՝ «նուիրապետական աթոռներու վրայ» բազմելու իրաւունքին: Կուսակրօնութիւնը անձնական սրբացումի միջոց մըն է, նախանձախնդրութիւն մը՝ «յաղագս նմանող լինելոյ Քրիստոսի», բայց բնաւ երբեք եկեղեցական վարիչ պաշտօնի մը կոչուելու նախապայման: Իսկ երբ ան խարսխուի եպիսկոպոսանալու հաւանականութեան, կը մերկանայ երկնահայեաց իր վսեմութենէն, դառնալով փառախնդրութեան մեկնակէտ կամ առնուազն փորձութիւն:

Յամենայն դէպս, առաջնորդութիւնը կուսակրօնութեան կերպով մը հատուցում նկատելով, մասամբ կը հասկցուի թերեւս թէ ինչու կարգաթողները շատ աւելի յաճախ անտիրոյս կամ վերջապէս գահակալութեան չհասած կրօնաւորներն են, քան թէ եպիսկոպոսներ: Եթէ ցաւալի այս երեւոյթին գլխաւոր պատճառը «տարիքի հարցն» է անտարակոյս, բաղձախեղդութեան (Փրիսթրասիոն) մեղսակցութիւնն ալ բոլորովին աննշան չէ հաւանաբար:

Եթէ կը յամենանք այս հարցին վրայ, պատշաճելու համար է պարզապէս այն կարեւորութեան որով Եղիայեան կը քննարկէ կուսակրօնութիւնը: Կը փորձուինք նոյնիսկ ենթադրել, թէ կղերական երկու կարգերը համազօր եւ անփոխարինելի հռչակող ուսուցչապետը խորքին մէջ գերապատիւ կը համարի կուսակրօնութեան դերը ամուսնացեալ քահանայութեան նկատմամբ: «Կարեւորութեամբ կը չեշտէ» արդարեւ որ «Հայաստանեայց Եկեղեցին իբր հաստատութիւն (...) կարելի է (...) պահպանել միա՛յն երբ իր շուրջ հաւաքուի նուիրեալ եկեղեցականութիւն մը». եւ «նուիրեալ» բառով կ'ակնարկէ լոկ կուսակրօն կղերին, քանի «թաղէ թաղ ցրուած (...) քահանայութիւն մը չի կրնար երաշխաւորել Եկեղեցւոյ ամբողջականութեան պահպանութիւնը եւ տեւականութիւնը»: Իսկ ուրիշ տեղ մըն ալ կ'ըսէ թէ «Հայաստանեայց Եկեղեցին իբրեւ ազգին կեդրոնական հաստատութիւնը եւ համայնական խարիսխը պահպանելու համար անհրաժեշտ է կուսակրօն նուիրապետութիւնը»:

«Կուսակրօն եկեղեցականութեան բացառիկ արժանաւորութիւնը» չեշտելու նպատակով նոյնպէս, կը մերժէ «ժողովրդային հրապարակագրութեան մէջ յաճախ յառաջ նետուած» վարկած մը, որ կը պարսաւէ կուսակրօնութիւնը իբր «ախտադրուժի (կ'ենթադրենք ըսել կ'ուզէ «ախտադրժումի» - Մ. Մ.) եւ երբեմն իսկ գայթակղութեանց» տեղի տուող ապրելակերպ:

Մինչ լրիւ կը համաձայնինք Եղիայեանի, երբ կ'ըսէ թէ «կոչումի ասպարէզին

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Ի՞նչ իմանամ, Աստուած տուել ա, Աստծոյ գործին մարդ չի խառնւում:

Միտքս կ'իյնայ հիմա գիւղերէն մէկուն մէջ, այս առաւօտ, գիւղացիի մը տուած բացատրութիւնը եկեղեցիի մը քայքայուած շէնքին մասին, որ փլեր էր ի վերջոյ:

- Նրանք եկեղեցի չունեն հիմի, հին եկեղեցին «խոնարհուել ա»:

Չեմ գիտեր թէ որքան գործածական բացատրութիւն մըն է սակայն որեւէ կառոյցի պարագային, բայց գերազանցապէս գեղեցիկ է ան անկասկած ու վայել շէնքի մը համար՝ ուր բարի գիւղացին Աստուծոյ հետ կը խօսի իր հոգիին խորերէն:

Գիշերը ուշ ատեն կը վերադառնանք Նոր Ջուղայ: Պահ մը կը փորձեմ դասաւորել անցնող երկու օրերու ընթացքին իրարու այնքան արագօրէն յաջորդող զգացումներն ու մտածումները: Կը ըզգամ թէ անորոշ տրտմութիւն մըն է դարձեալ՝ որուն մէջ նետած են այդ բոլորը զիս հիմա: Տեսնելէ ետք այս գիւղերն ու նախնական պայմանները՝ որոնց մէջ կ'ապրի տակաւին հայ գիւղացին, տեսնելէ ետք Հայու աղուոր աչուկներով կայտառ այդ փոքրիկները՝ որոնք հեռաւոր այս անկիւններո՛ւն մէջ անգամ կը շարունակեն սորվիլ իրենց մայրենի լեզուն ամէնէն ապերախտ պայմաններու մէջ, տեսնելէ ետք տակաւին այն բոլորը որ հայ գիւղացին ժառանգած է իր պապերէն ու հիմա իր կարգին միեւնոյն հարազատութեամբ կը փոխանցէ զանոնք իր զաւակներուն, այցելուն ակամայ կը տարուի խորհրդածել թէ ի վերջոյ ո՞ւր կ'երթան անոնք այսպէս, քսաներորդ դարու երկրորդ կէսին, հողին ու բնութեան դէմ տակաւին ամէնէն նախնական միջոցներով մղած իրենց պայքարով, արտաքին աշխարհէն ամբողջովին անջատուած:

Ծալ ծալ կաշի դարձած մորթով ծերուկ մըն էր այս մէկը՝ որ իր գաւազանին կռթնած՝ խառնուած էր գիւղերէն մէկուն վարժարանին բակին մէջ մեզ շրջապատող գիւղացիներու խումբին:

Անսովոր բան մը կար անոր նայուածքին, արտայայտութեան մէջ, անդրշիրիմեան արտայայտութիւն մը կ'արծէք:

- Քանի՞ տարեկան ես, հայրիկ, հարցուցի բարձրաձայն, քիչ մը աւելի մօտենալով ականջին:

- Հարիւր երկու, եղաւ պատասխանը, քիչ մը տխուր՝ բայց յաղթական ու երանական շեշտով մը:

- Էլ էս տարի կը գնայ, կատակեց ներկաներէն միջին տարիքով համարձակ գիւղացի մը անդիէն:

- Մի տեղ էլ չեմ գնայ, իմանո՞ւմ ես, մի տեղ էլ չե՛մ գնայ, պոռաց ծերունին յանկարծ, ինքզինքէն ելած ժամանակին հետ մաշած, փայլը կորսնցուցած ձայնով մը, ու ձեռքի գաւազանը օդին մէջ ճօճեց քանի մը անգամ՝ սպառնալից: Մի տեղ էլ չե՛մ գնայ՝ մինչեւ որ Հայրենիք չգնամ:

Հարիւր երկու տարեկան վրդովուած այս ծերունին՝ իրեն նման հազարաւոր գիւղացիներուն դարաւոր երազին ու իղձերուն գիտակից կամ անգիտակից ձայնը չէ՞ր արդեօք՝ ժամանակին հետ իմաստնացած:

(Շար. 8 եւ վերջ)

մէջ» սայթաքումները «օրէնք չեն, այլ պատահականութիւն», չենք հասկնար թէ իր ջատագովութիւնը ամրապնդելու ինչ ակնկալութիւն ունի՝ երբ կ'աւելցնէ. - «միայն եկեղեցական ասպարէզին մէջ չէ որ հայ մարդիկ ամուրի մնալ կը սիրեն»: Եւ կը վկայակոչէ «պատուական ուսուցիչ» մը, որ իրեն գրեր է. - «Պարագաներու բերմամբ չեմ ամուսնացած, բայց դժգոհ չեմ. ազգիս զաւակները ինծի զաւակ ընդունած եմ» եւ այլն:

Այս օրինակին մէջ սակայն «պատուական ուսուցիչ»ին ամուրիութիւնը բաղդատութեան ոչ մէկ եզր ունի կուսակրօնութեան հետ, նախ որովհետեւ դիպուածային է եւ ոչ թէ ծրագրուած՝ կուսակրօնի մը ամուրիութեան պէս. այդ պարոնը «պարագաներու բերմամբ» չէ ամուսնացեր եւ հետեւաբար համակերպեր է («բայց դժգոհ չեմ») կամքէ անկախ պատճառներով իրեն վիճակուած կացութեան: Եղիայեան չի կրնար հետեւաբար զինքը դասել այն աշխարհականներու կարգին «որոնք նախընտրած են ամուրի մնալ» նպատակի մը սիրոյն: Նամակէն այնպէս կը թուի արդարեւ, որ այդ վարժապետը ամուսնացած չըլլալո՛ւն համար ազգին զաւակները որպէս զաւակ ընդունած է, եւ ոչ թէ չէ ամուսնացած՝ անոնց նուիրուելու համար...:

Բայց նոյնիսկ եթէ դասատուն «ազատ եւ կամովին ընտրութեամբ» ամուսնացած չըլլար, Եղիայեանի հանգիտութիւնը պիտի չզօրէր հաւասարապէս, քանի եկեղեցական մը եւ աշխարհական մը նոյն յանձնառութիւնները չունին ամուրիութեան առջեւ եւ հետեւաբար իրենց խոստումներով ալ կը մնան անհամեմատելի: Աշխարհականի մը ամուրիութիւնը, զոր օրինակ, կուսակրօնութեան պէս ուխտադրութեամբ սահմանուած չըլլալուն՝ «ուխտադրժութեան» հարց չի ստեղծեր երբեք բնականաբար: «Գայթակղութիւն» ալ չի պատճառեր սակայն: Իրականութեան մէջ, կուսակրօնի մը տուած «չար օրինակը» սրբասուն վարքէ մը խոտորելու արարքը չէ ինքնին, որքան որոշ ձեւով ապրելու (այս պարագային՝ կոյս մնալու) իր երդումին ենեգումը. այս դանցառութիւնն է «ժողովրդային հրապարակայնութեան» ձաղկածը: Աշխարհական ամուրին մինչդեռ, որ նման կենցաղ մը վարելու դաշինքով չէ կաշկանդուած, ժուժկալութեան թերացումով՝ ոչ ոք կը գայթակղեցնէ, կամ գրեթէ. յանցապարտ կը մնայ միայն քրիստոնէական բարոյականին առջեւ, որուն համաձայն ամուրիութիւնը կուսութեան հոմանիշ է:

Մեր ենթադրութեամբ, կուսակրօնութեան «բացառիկ արժանաւորութիւնը եւ դիրքը» ներկայացնելու համար շատ աւելի տրամաբանական պիտի ըլլար զուգակշիռ աշխարհականի մը ոչ թէ ամուրիութեան՝ այլ, ընդհակառակն, ամուսնական կեանքին հետ, ուր նոյնպէս կայ խոստում մը ցկեանս յարգելու պարտաւորութիւնը, յաչս Աստուծոյ եւ մարդկանց...:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԵՒ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Օտարականներու հարցը աւելի քան երբեք փշոտ իրականութիւն մը կը մնայ Պետութեան համար որ հանրային կարծիքին եւ մարդկայնական գաղափարաբանութեան սալին եւ մուրճին միջեւ վտանգաւոր կացութեան մէջ, կը ջանայ լաւագոյն ելք մը գտնել, երկու կողմերն ալ գոհացնելու համար: Ահա այդ օրինակ գործողութիւն մըն է որ կը կատարէր Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ծնունդի առթիւ ներում շնորհելով պէօրեբու պարագլուխներէն Թումի Ճայճայի, բանտարկուած, բռնութեամբ գողութիւն ըրած ըլլալու յանցապարտութեամբ: Անմեղ էր կամ ոչ, խնդիրը հոն չէ, այլ այն հակազդեցութիւնը որ ծայր տուաւ այդ ներումը, ծանօթ կազմակերպութիւններու կողմէ. մեծ թիւ մը չէին ներկայացներ անոնք, սակայն վստահաբար լուռ մեծամասնութիւնը իրաւունք կուտար անոնց:

Բնականաբար, եթէ այս կանխամտածուած ժէսթը գոհացում կը պատճառէր ժողովուրդի արդարասէր հատուածին, միւս կողմէ այդ հատուածը ընդհանրապէս կ'անգիտանայ այն խիստ ու անմարդկային միջոցները որոնց կը դիմէ կառավարութիւնը, արտաքսելով մեծ թիւով անկանոն կացութեան տէր օտարականներ, երբեմն բաժնելով ամուսինը իր կնոջմէն, զաւակները իրենց հօրմէն: Ներկայ կառավարութիւնը կը ջանայ հաւասարակշռութիւն պահել, առանց դիմելու արմատական լայն միջոցներու, սակայն այնքան ատեն որ գործազրկութեան տագնապը շարունակուի, պարտաւորիչ կերպով ստիպուած է նկատի առնել, օտարականներու թիւը եւ անոնց հետեւանքները քաղաքական գետնի վրայ: Իսկ աջերու վերադարձի պարագային, խնդիրը շատ աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ անկասկած:

Վերջերս այս հարցին շուրջ, երկու հատորներ լոյս տեսան, երկու քաղաքական անձնաւորութիւններու կողմէ, երկու բոլորովին հակոտնեայ տեսակէտներ, որ յստակօրէն կը պատկերացնեն երկրին երկու մտայնութիւնները, երկու Ֆրանսա: Մին՝ Պեռնար Սթազի, նախկին նախարար ԻՒ - Տէ - էՖ-ի փոխ-նախագահը, զաւակն է նախկին գաղթական հարուստ Սպանացիի մը, հետեւաբար լաւ կը հասկնայ գաղթականութեան հարցը, որ հարստութիւն մը կը նկատէ Ֆրանսայի համար, որ կարող է ձուլել հսկայ զանգուածներ, ինչպէս պատմութիւնը ցոյց կուտայ: Միւսը՝ Կոխօթրէ, նոյն կուսակցութեան ծայրայեղ - աջ հոսանքէն, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել Լըփէնեան մտայնութեան տէր Մեզոն - Ալֆորի քաղաքապետը, կատաղի արտաքսեաց մըն է եւ համոզուած է թէ անոնք չեն կրնար ձուլուիլ Ֆրանսայի հաւաքականութեան մէջ, այլ կը խաթարեն ֆրանսացի ազգը, տրուած ըլլալով անոնց այլակրօնութիւնն ու մշակոյթը, եւ մանաւանդ համեմատաբար մեծ թիւը:

Սթազի, շատ լաւ կը հասկնայ այն տարբերութիւնը, որ կայ, իր մտածելակերպին եւ միւս Ֆրանսացիներու մտայնութեան միջեւ, որոնք կ'ապրին բազմազգի օտարականներով խճողուած թաղերու մէջ, հարիւրաւոր երախաներու աղաղակներէն խուլցած, անկարող հասկնալու ամէն մէկ ցեղի ազգագրական բարքերն ու կենցաղը. բայց խորապէս համոզուած է թէ ֆրանսացի ժողովուրդը ի վերջոյ, կարող է խաղաղօրէն գոյակցիլ տարբեր մշակոյթի փոքրամասնութեանց հետ, եթէ օտարատեացութեան հրէշին դէմ լուրջ պայքար մղուի: Սթազի կ'ընդունի թէ, այսօրուան մահմետական օտարականներու մեծ մասը որ վերջնապէ՛ս հաստատուած է Ֆրանսա, պիտի պահէ իր ինքնուրոյն դիմագիծը բարքերն ու կրօնքը որ այսօր երկրին երկրորդ մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէ: Այս պարագան խոստմնալից կը գտնէ Ֆրանսացի ժողովուրդին ապագային համար, որ ներմուծելով զանոնք ֆրանսական մեծ հաւաքականութեան մէջ որպէս ազգութեան մէկ մասնիկը, կը տիրանայ բազմամշակութային հացուագիւտ հարստութեան, պայմանով սակայն որ անոնց տրուի բոլոր այն միջոցները, որով կարենան վերածուիլ իսկական քաղաքացիներու: Սթազի շատ լաւատես կը թուի, օտարականներու մշակութային ու լեզուական ինքնուրոյնութեան տեւականութեան նկատմամբ, սակայն կասկած չկայ որ, քանի մը սերունդ ետք, անոնց կարեւոր մէկ մասը, ֆրանսական անհամեմատօրէն գերիշխան մշակոյթի հարուածներուն տակ, բնական տեղատուութեամբ պիտի կորսնցնէ իր ազգագրական դիմագիծը, եթէ ո՛չ ֆիզիքապէս գոնէ կենցաղով ու մտայնութեամբ:

Գալով Կոխօթրէի, ան բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ կը դատէ, աւելի ճիշդ, ահազանգ մըն է որ կը հնչեցնէ, կրկնելով պահպանողական ու մոլի Ֆրանսացիներուն յանկերգ դարձած «ճշմարտութիւնները», օտարականներու օր ըստ օրէ աճող թիւին, չարագործութիւններու ծաւալման, գործազուրկներու բանակին, ընկերային ապահովութեան կողմէ անոնց տրամադրուած հսկայական գումարներուն ... մէկ խօսքով այս մէկը համոզուած է թէ օտարները, մանաւանդ մահմետականները, իսկական պատուհաս մըն են երկրին համար, եւ մանաւանդ ըստ այս ազգայնամոլին, բազմազան մշակոյթներու եւ մահմետականութեան յարաճուն տարածմամբ Ֆրանսան պիտի դադրի Ֆրանսա ըլլալէ:

Միւս կողմէ, Պ. Կոխօթրէ, շատ բարի է, եւ սիրով կ'ընդունի բոլոր այն օտարականները, որ արժանի են Ֆրանսացի քաղաքացիներ ըլլալու, պայմանով որ իրենց մշակոյթն ու լեզուն դրպանին դնեն թաշկինակ մըն ալ վրան, եւ վերածուին իսկական Ֆրանսացիներու ... Հակառակ պարագային, ճամբան բաց է, կրնան վերադառնալ իրենց երկիրը:

Ինչպէս կը տեսնէք, երկու հակոտնեայ տեսակէտներու բախում մը գոյութիւն ունի երկրին մէջ, անհաւասար ուժգնութեամբ, եւ դեռ երկար տարիներ, օտարականներու հարցը եւ ժողովուրդի մեծամասնութեան օտարամերժ մտայնութիւնը պիտի շարունակեն թունաւորել Ֆրանսայի ընկերային մթնոլորտը: Ուստի, տրուած ըլլալով տասնեակ մը տարիներէ ի վեր Մերձաւոր - Արեւելքի մեր հայրենակիցներու գաղթը, ուզենք կամ չուզենք, մենք ալ օտարականներու զանգուածին մաս կը կազմենք, գոնէ մեր համայնքին կարեւոր մէկ մասով, հետեւաբար պէտք է գիտակցինք բոլոր այն դժուարութիւններուն, որոնց կը բախին մեր հայրենակիցները կանոնաւորելու համար գաղթականի իրենց անհաճոյ դիրքը...: Արդ հայ համայնքը որպէս օրինակելի գաղութ, որուն համակրանք կը վայելէ մասնաւորաբար ներկայ վարչակարգի պատասխանատու անդամներուն մօտ, որ բազմաթիւ առիթներով իրենց բարեացակամութիւնը յայտնած են, Հայ Դատին եւ հայ գաղութին հանդէպ. սակայն ո՞ւր փնտռել այն համազգային իշխանութիւնը, որ կարենայ հայ համայնքին անունով դիմում կատարել առ որ անկ է, որպէսզի որոշ դիւրութիւններ շնորհուին հայածին օտարներուն. բան մը, որ մեծ յաջողութեամբ կ'իրագործէ ուրիշ համայնք մը, որուն անունը տալու պէտք չունինք...:

Մեզի կը մնայ քաղաքական եւ կուսակցական յարաճուն գործունէութեամբ, պաշտպանել մեր օրինակելի ու օգտակար քաղաքացիի հանգամանքը, որովհետեւ ինչպէս գիտէք, հայ գաղութի վարկը զգալի կերպով նուազած է, Օրլիի նման անմարդկային եւ յիմար արարքներու պատճառով: Պարզ է որ, նմանօրինակ արարքներ չեն կրնար ծառայել Հայ Դատին, կամ հայ Սփիւռքին, եւ մանաւանդ, մեր անդաստական հայրենակիցներուն, որոնք մեծ Եղեռնէն 70 տարի ետք՝ տակաւին վերջնական կայք մը, տեւական երդիք մը չունին իբրեւ պատսպարան:

Գ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.
ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչու էիր դու սկզբում ինձ ամենայն խստութեամբ պատուիրում, որ չինած բանալիի գոյութեան մասին ոչ ոքի հետ չխօսեմ, ոչ ոքի չյայտնեմ, մինչեւ անգամ իմ մօրը: Կրկնում եմ որ այդ հարցերից և ոչ մէկը իմ մտքում չեկաւ, որ առաջարկէի նրան: Ես քարացածի նման մնացել էի ապշած, զարմացած իմ ուղեղին տիրել էր մի տեսակ մթին թմրութիւն:

Նկատելով իւր խօսքերի ազդեցութիւնը, քեռի Պետրոսը մինչեւ անգամ ժամանակ չտուեց, որ ես կարողանայի մտածութիւններս ամփոփել եւ նրան մի բան ասել: Նա շարունակեց.

- Այժմ, սիրելի զաւակս, իմ խղճմտանքի վրայ մի ծանր բեռն է դրուած. ես քուն հանգստութիւն չունեմ. գիշեր ու ցերեկ տանջւում եմ այն մտածութիւնով, որ իմ անխոհեմութեամբ պատճառ եղայ մի աղէտալի գործի եւ շատերին դժբախտութեան մէջ ձգեցի: Զգիտեմ, ի՞նչով կարող եմ քաւել այդ մեղքը:

Ես սթափուեցայ.

- Նրանով, պատասխանեցի, - որ հէնց այս րոպէիս պիտի գնաք դատաւորի մօտ եւ յայտնէք նրան, թէ մի՛ կտրել տուէք այդ անմեղ մարդու ձեռքը, որովհետեւ յանցաւորը դուք էք:

- Ես այդ կ'անէի եւ մեծ յօժարութեամբ կ'անէի, բայց նրա ձեռքը այլ եւս չեն կարող կարել:

- Ի՞նչու:

- Այս առաւօտ երբ գնացին, որ բանտից դուրս բերեն նրան եւ տանեն դատապարտեալների հրապարակի վրայ վճիռը կատարելու, գտան բանտի դռները խորտակուած, պահապաններից մի քանիսը սպանուած, իսկ կալանաւորը անյայտացած:

Իմ կեանքում ոչինչ ինձ այնքան չէ ուրախացրել, որքան ես ուրախացայ, լսելով վարպետիս ազատութեան լուրը: Ես իսկոյն յիշեցի Կարօի խօսքը, որ ասել էր ինձ, թէ «մենք նրան կը փախցնենք»...:

Ընկերներս կատարեցին իրանց խոստմունքը, նրանք չխաբեցին ինձ. ես այդ մասին քեռի Պետրոսին ոչինչ չյայտնեցի, նկատելով, որ նա տեղեկութիւն չունի, թէ ի՞նչ հնարքով կամ ո՛վքեր փախցրին նրան բանտից: Միայն ասեցի.

- Լաւ, դիցուք թէ նա փախչելով բանտից, դրանով կարողացաւ իւր ձեռքը ազատել դահճի դանակից, բայց այնքան չարչարանքներ, այնքան վնասներ որ կրեց նա, տունից, կայքից, հարստութիւնից զրկուեցաւ, - այդ բոլորը ոչինչ, դուք ձեզ մեղապարտ չէ՞ք համարում այդ բոլորի մէջ:

- Համարում եմ, ի՛նչպէս չեմ համարում: Ինձ այնպէս է թւում, որ այդ բոլոր վնասները ես պատճառեցի նրան: Եթէ ես այս անիծեալ բանալին չինել չտայի, այդ վնասները նրան չէին հանդիպիր: Բայց միայն Աստուծուն յայտնի է, թէ որքան անպարտ եմ ես...:

Վերջին խօսքերի միջոցին նա ձեռքը տարաւ դէպի մօրուքը, եւ չապիկի թեւքը յետ քաշուելով, երեւան հանեց նրա մերկ բազուկը: Ամէն անգամ այդ բազուկը տեսնելիս, ինձ տիրում էր մի սրբազան սարսուռ եւ սիրտս սկսում էր դողդղալ մի անբացատրելի հոգեւոր երկիւղածութեամբ: Նրա վրայ դրոշմուած էր Երուսաղէմի վանքի սուրբ կնիքը, որը պատկերացնում էր իւր մէջ այն նուիրական տեղերը, իսկ ձեռքի վրայ դրոշմուած էր մի խաչ - սիրոյ եւ եղբայրութեան նշանը - Յիսուս Քրիստոսի ուխտի նշանը, որը պատուիրեց Նա կրել որպէս մի հոգեւոր զէնք արդարութեան եւ ճշմարտութեան համար մարտնչելու: Մի՞թէ մի այսպիսի ձեռքը, որ կրում է իւր վրայ այդ քրիստոնէական զինուորութեան նշանը, ընդունակ կը լինի չար գործելու:

Քեռի Պետրոսը մահտեսի էր: Նա իւր կեանքում մի քանի անգամ այցելութիւն է գործել Երուսաղէմի վանքը եւ իւր ձեռքերը, բազուկները դրոշմել էր սուրբ ուխտի կնիքով:

Երբ նրանից հարցրի՝ - Ուրեմն ի՞նչ հատուցում պիտի անէք այդ անմեղ մարդուն, որին դուք թէեւ անգիտակցաբար դժբախտացրիք, - Նա պատասխանեց.

- Ես այդ մասին մտածել եմ եւ վճռել: Լսիր, Մուրադ, ես, ինչպէս ասում են հէքեաթների մէջ, պէտք է երկաթէ ցուպ կրեմ ձեռքիս, պէտք է երկաթէ տրեխներ հագնեմ, վերջապէս պէտք է երկաթէ շղթայ անցկացնեմ պարանոցիս եւ երկրէ երկիր, աշխարհից աշխարհ ման գամ, մուրացկանութիւն անեմ, փող հաւաքեմ, որ նրա կրած վնասների փոխարէնը վճարեմ, որպէսզի խիղճս հանգստացնեմ:

(Շար. 28)

(Շար. Ա. էջէն)

կրնաք ընել իրեն համար: Առաջին ար-ւէրը, Միթերանի համար, հանդուրժո-ղութիւնն է, միւսին՝ յարգանքը:

Հակազդեցութիւնները տարբեր չեն ակնկալուածէն: «Իւմանիթէ» չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը: Կը խորագրէ արդէն՝ «Միթերան՝ կը յարատեւեմ», հեգնանքով եւ խմբագրականով ալ «Անկարելի ա-ռաքելութիւնը» կ'որակէ Նախագահին գործը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ ցուրտի մրցանիշը կոտրած է Չորեք-շաբթի օր, Յունուար 16-ին, զերոյէն վար մինչեւ 32 աստիճան ժիւրայի մէջ, պա-կաս՝ 23 Քլերմոն - Ֆերան, 18՝ Լիոն: Ձիւնի տակ է Քոթ - տ'Ազիւրը:

×

«ԱՍԱԼԱ» ՋՕՐԱՎԻԳ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՃԻՀԱՏԻՆ

Պէյրութէն, Ֆրանսական Մամուլի Գոր-ծակալութիւնը (Ա.Ֆ.Փ.) կը հաղորդէ որ «ԱՍԱԼԱ»ն (Հայ Գաղտնի Բանակ) զե-կոյցով մը յայտնած է թէ անվերապահօ-րէն զօրավիգ կը կենայ իսլամական ճի-հատին: Արեւմտեան գործակալութեանց տրուած այդ զեկոյցով, ԱՍԱԼԱ-ն կը յայտարարէ թէ «ամբողջովին նեցուկ կը կենայ իսլամական ճիհատին յեղափոխա-կան գործունէութեանց», աւելցնելով.- «Ճիհատին մղած գործողութիւնները նոր թափ տուին Միջին - Արեւելքի ճնշուած ժողովուրդներու արդար պայքարին եւ որու անբաժան մասն է արեւմտեան - Հայաստանի ազատագրումը Թրքական փաշականութենէն»: Այս լուրին կ'ար-ձագանգէին Հինգշաբթի առտու փարիզ-եան կարգ մը օրաթերթեր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մայրենի Սաատէթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրա-կի, Յունուար 20-ին, Փարիզի Ս. Յով-հաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց զաւ-կին եւ քրոջ՝

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՍԱԱՏԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Նաեւ Սաատէթեան ընտանիքը շնորհա-կալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ Ֆը-րանսա ու անկէ դուրս՝ որոնք մասնակ-ցեցան իրենց սուգին, յուղարկաւորու-թեան մասնակցութեամբ, ցաւակցական գիրերով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուի-րատուութիւններով, մանաւանդ Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան ու Կեսարացի-ներու Հայրենակցական Միութեան շրջա-նակներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեանէ իր դպրոցին համար, Անոյշ Սանոսեանի արկածալի մահուան առթիւ:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Ճիւաէճեան, Վանլեան, Սմալ եւ Տըքո-մերաս ընտանիքները ցաւով կը ծանու-ցանեն իրենց մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՎՏՐԱՆ ՖԷՐՔԱՏԵԱՆԻ
- Հոտիկ Մամա -
(Ծնեալ՝ Տէր - Ստեփանեան)

մահը, որ պատահեցաւ 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 18, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղե-ցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմլէն - Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Տէրտէրեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Պերճուհի Տէրտէրեան, Տիկին Նորիկ Շրկշրկեան եւ զաւակը՝ Յովհ. Շրկշրկ-եան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յուն-ուար 20, Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածա-ծին եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր՝

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնա-ժողովը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստ-եան յատուկ պաշտօն կը կատարուի Կի-րակի, Յունուար 20, յաւարտ պատա-րագի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝

Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
Զ. ՄՆՏԻԿԵԱՆԻ

եւ Միութեան միւս բոլոր բարերարներուն յիշատակին:

Հանգուցեալ բարերարներուն յիշատա-կը յարգողներէն եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Վալան-սի մասնաճիւղի անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.- Պ. Գրիգոր Ռահանեան 150:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.- Պ. Մանուկեան 100 Ֆ.:
ԿՌԱՆԺ - ԼԷ - ՎԱԼԱՆՍ.- Պ. Լ. Տէր - Սարգիսեան 100 Ֆ.:

Եկեղեցիներու միութեան շաբաթ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբաթ եւ աղօթքի պահ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ մասնակ-ցութեամբ Իսիի Հայ Աւետարանական, Կաթողիկէ եւ Ֆրանսական բարեկարգեալ եկեղեցիներու, տեղի կ'ունենայ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաք. Ե-կեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ, Յունուար 18ին, ժամը 20.30-ին, 6 Ավինիւ Պուրկէն Իսի:

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները ներ-կայ գտնուելու միասին աղօթելու մարդ-կանց միջեւ սէր եւ միութեան եւ աշխար-հի խաղաղութեան համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հը-րաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կի-րակի, Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը՝ 3-ին, սովորական հաւաքատեղին, դաւաթ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բո-լոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը՝ պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հը-րաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ Յունուար 19-ին ժամը 16.30-ին: Կարեւոր օրակարգ, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ - Պլէօ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շաւիլի եկեղեցւոյ դպրոցին տօնածա-ռը՝ Կիրակի, Յունուար 20, ժամը 15, եկեղեցւոյ կից սրահը, Կոմիտաս փողոց, Շաւիլ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՊՕՄՈՆ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի Տօնածառ հանդէսը՝ Յունուար 20, Կիրա-կի, տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ժամը 15-ին, աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան երգեր եւ արտասանութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Մնակեանի, իսկ Կաղանդ Պապային նուէրներու բաշ-խումէն յետոյ - Լօթօ -:

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը Մանուկներու օրը կը տօնէ Յունուար 20, Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին՝ Թէաթր Մինիսիփալի մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւն տրամախօսութիւն Կ. Խաչի երկու դպրոցներու աշակեր-տութեան կողմէ, այցելութեամբ ա-ւանդական Կաղանդ պապային:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միու-թեան Ռօն - Ալփի մասնաճիւղի հովանա-ւորած հայկական միօրեայ դպրոցին հան-դէսը՝ Կիրակի, Յունուար 20, երեկոյեան ժամը 17.30-էն սկսեալ Վիէնի Արովեան Մշակութային Տան մէջ: Կ'երգեն ու կ'ար-տասանեն դպրոցին աշակերտները: Ներ-կաները կը հիւրասիրուին կարկանդակնե-րով եւ զովացուցիչներով:

Կը հրաւիրուին Վիէնի ու շրջանի հայ-րենակիցները ներկայ գտնուելու այս հանդէսին ու քաջալերելու հայ փոքրիկ-ները:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնա-խումբին կազմակերպած ժողովրդա-յին Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարե-գործական Ընդհանուր Միութեան Ա-լեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյ-եան ժամը ճիշդ 8-ին:

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏ-ՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ:

Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձա-կումով:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ
ՃԱՇԸ

l'UGA-HOMENETMEN
Paris
organise un
DINER
de soutien
Le Vendredi 25 Janvier à 20h30
au YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — Paris 14ème
Apéritif à partir de 19h
Réservation jusqu'au 20 Janvier
— M. ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ռօն - Ալփի մասնաճիւ-ղերը կալա-ով կը տօնեն ՀՕՄ-ի 70-ամեա-կը եւ կայանին 50-ամեակը՝

ՄԱՅԻՍ 12-ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյ պայծառութեան.-

Տիւլկէրեանի Թաղման առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոսեան 100, Սեբաստիոյ վերաշինաց Միութեան 100, Զամանդեան 100 Ֆ. «Նոր Կեանք» թեր-թին, Ֆրանսահայ Մշակութային Միու-թեան Տիկնանց Միութիւնը 200 ԺԱՖ-ին, Տիկին Բարադամեան եւ զաւակները 100, ԺԱՖ-ը 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիմա Մա-կարեան 70, Տէր եւ Տիկին Ժան Մակար-եան 100, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Մազման-եան 100, Տէր եւ Տիկին Վ. Ալէքսանտըր-եան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մակար-եան 100 Ֆ., Տիկին Թիւթիւնճեան 100 Ֆ.: Մինասեանի Թաղման առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ռէյմոն Սինանեան 100 Ֆ., 100 Ֆ. եկեղեցւոյ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գը-րիգոր Աւետիսեան 100 եկեղեցւոյ դըպ-րոցին, 100 Ֆ. Հ.Բ.Ը.Մ.-եան դպրոցին: Հրաչեանի Թաղման առթիւ.- Յովսէփ Օ-հանեան ընտանիք 100 Ֆ. Մշակոյթի Տան, 100 Ֆ., 100 Ֆ. «Յառաջ» թերթին, 100 ֆրանք քաղաքական բանտարկեալներուն: Նաճարեանի հոգեհանգստին.- Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետրոսեան 50 Ֆ., 50 Ֆ. դպրոցին: Ենովքեանի հոգեհանգիստին.- Ժագ եւ Յովհաննէս Շէլէլէքեան ընտանիք 200 Ֆ., 200 Ֆ. Հ.Բ.Ը.Մ.-եան 200 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տիկին Ազատի Հաթեմեան 200 Ֆ., 100 Ֆ. Սա-հակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Ֆ. «Աշխարհ» թերթին, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 100 Ֆ., 100 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Այրի Տիկին Հաճր Վարդանեան Արշալոյս 50 Ֆ., Տի-կին Մարիէն Խօքախզեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մամալեան 100 Ֆ. Ֆը-րանսահայ Մշակութային Միութիւն 200 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Խոր-տէքեան ընտանիք 100 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Ճարալեան ընտանիք 100 Ֆ. Սէն - Ժեռո-մի Կապոյտ Խաչին, Տիկին Փայլազ Բար-սեղեան 100 Ֆ., Տիկին Ազատի Հաթեմ-եան եւ Տալտապանեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 1000 Ֆ., 500 ֆրանք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին: 500 Ֆ. Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Արամ Նէվշէհիրլեան 100, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան 500 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 500 Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Խաչէն 200, Այրի Տիկին Լիւսի Թաշճեան 100 Սահակ - Մեսրոպ երգ-չախումբին, Տէր եւ Տիկին Ժան Պապայ-եան 200 Ֆ., 200 Ֆ. Սէն - Ժերոմի Կա-պոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Խա-չատուրեան 50 Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, Վարուժան Պողաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժերար Պապայեան 200 Ֆ. 200 Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, Փափազ-եան եղբայրք 800 Ֆ., 200 Ֆ. «Յառաջ» թերթին, Տէր եւ Տիկին Տրսու 200 Ֆ., 150 Ֆ. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 200 Ֆ. Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Արթաքին Յակոբեան 100, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան 100, Տիկին Բա-յամուսեան 200 Ֆ.:

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES TOUTES COMPAGNIES
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
19 - 20

SAMEDI-DIMANCHE
19 - 20 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.880

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.880

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

70-ԱՄԵԱԿԻ ՏԱՐԻՆ

1985-ը կը բացուի Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակին վրայ: Տարեդարձները իմաստ մը կը ստանան եթէ անցեալի փառքերն ու արժէքները գիտնանք վերածել կեանքի:

Բիւրաւոր նահատակները մեր, յուշ եւ յիշատակ չեն միայն: Այլեւ մեր գոյութիւնը ապահովող եւ ապագային հեռանկարները լուսաւորող ուժեր:

Բիւրաւոր նահատակները մեր, պատմութիւն եւ յուշարձան չեն միայն: Այլեւ մեր պայքարը վսեմացնող եւ վաղուան կառոյցումները խարսխող ուժեր:

Այո, մեր հայեացքները կ'ուղղուին անցեալին, բայց հոն չեն կանգնիր ու ժանգոտիր: Անկէ ներշնչում, հաւատք, խոյանք ու թռիչք կ'առնեն դառնալու համար մեր ներկային: Ականջ պէտք է տալ մեր հայրերէն եկած ժառանգութեան, աւանդին որոնք կը պատգամեն՝ հաւատարմութիւն իրենց գաղին: Իրենց գաղը մեր գաղն է: Անոնք նահատակուեցան, հայ խօսքը իրենց շրթներուն վրայ եւ հայ հողը իրենց ոտքերուն տակ:

Խօսքերը թանգարանին եւ հողը պատմութեան չենք կրնար յանձնել: Հայ խօսքը, հայ լեզուն պէտք է ծաղկին, տարածուին, արձագանգեն ամէնուրեք: Անոնց անոր կը կտրուինք մեր արմատներէն եւ կը չորնանք: Հայ հողը մեր էութիւնն ու տեւականութիւնն է: Ազգ մը չի կրնար միշտ անջատուած մնալ իր մայրենի հողէն, ուրկէ կը ստանայ իր աւիշը, իր կենսունակութիւնը:

Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակի այս տարին կը հրահանգէ՝ ամէնօրեայ պայքար մեր ամէնօրեայ գոյութեան համար: Ո՛չ տեղատուութիւն եւ ո՛չ ալ նահանջ: Այլ կազմակերպուած, ծրագրուած եւ համադրուած աշխատանք ղեկավարութեամբ մէկ մարմնի որ դառնայ պաշտօնական ձայնը, բանբերը հայ ժողովուրդին ունենալով մէկ պահանջ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԵՐՈՒ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ԻՐԵՆՑ ՄԻԱԿ ԻՐԱՒԱՏԻՐՈՋ՝ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ:

Տասը տարիէ ի վեր, հայ երիտասարդներ իրենց ընտրած ձեւով, կը նահատակուին Անգարայէն՝ Լիզպոն, կը ճաշակեն բանտերու խուցերուն կեանքը Փարիզէն՝ Ժընեւ, մինչեւ՝ Պելկրատ, Լոս-Անճըլըս: Հաւանաբար դեռ ուրիշներ իրենց անձերը պիտի պատարագեն հայկականութեան խորանին վրայ որպէսզի չխզուի յաջորդական սերունդներու գոյապայքարին կապը, որպէսզի օր մը ամբողջական հայութիւնը հաւաքուի իր ամբողջական հայրենիքին մէջ:

Ուր որ ալ գտնուի այսօր, հայ ժողովուրդին վերջին եւ վերջնական հանգրուանը իր հայրենիքն է, Հայաստանն է:

Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակի այս տարին ապրինք գիտակցութեամբ: Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն, իւրաքանչիւր միութիւն, իւրաքանչիւր ընտանիք, իւրաքանչիւր Հայ՝ տեւական զօրաշարժի մէջ պէտք է ըլլայ եւ համահայկական ծրագիրներու եւ նպատակներու ի խնդիր չխնայէ որեւէ զոհողութիւն:

Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակի այս տարին թող ըլլայ հայապատկան տարի մը:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թուրք գաղութին չորս քառասուն անդամներ մեռած կ'ըլլան, աւելի ճիշդ սպաննուած ապահովութեան ուժերու կողմէ, որովհետեւ կը մերժէին իրենց մականունը պուլկարացնել: Իշխանութիւնները կ'ուրանան թէ որեւէ միջադէպ պատահած ըլլայ եւ չեն ընդունիր նոյնիսկ թէ փոքրամասնութիւններու հարց ըլլայ իրենց երկրին մէջ: Դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն սակայն, ծանր միջադէպեր պատահած են Դեկտեմբերի վերջ: Անգարայի մէջ, պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ զօր. Էվրէն դիմած է Ժիվքովի, որպէսզի ապահովէ Թուրք փոքրամասնութեան իրաւունքներու եւ ազատութեանց պահպանումը: Իսկ Սոֆիայի մէջ, Արտաքին նախարարը ըսած է թէ ոչ մէկ բան պատահած է, ամէն ինչ զրպարտութիւն է: Ըստ նոյն անձին, 4-է 5 հարիւր հազար ծագումով Թուրք կայ Պուլկարիոյ մէջ, որ օսմանեան կայսրութեան մէկ մասն էր: Բայց մինչեւ իսկ մէկ միլիոն կը նկատուի ասոնց թիւը 9 միլիոնի բնակչութեան մը վրայ: Երկու ամիս առաջ է, որ պուլկարական իշխանութիւնները այս որոշումը տուած են ձուլման քաղաքականութիւն մը տանելու համար:

«ՄՈՆԴ»ի խմբագիրներու ընկերութենէն ետք, պաշտօնեաներու ընկերութիւնն ալ, ներկաներու 91%-ով իր կարգին թեկնածու ընտրեց Անտրէ Ֆոնթէնը, յաջորդելու համար Լօրանսի: Կը մնար Ուրբաթ իրիկուան ընդհ. ժողովը, ուր այլեւս կասկած չէր վերցներ Անտրէ Ֆոնթէնի վերջնական ընտրութիւնը, աւելի ճիշդ՝ ընտրութեան վաւերացումը:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ մէջ սկսած են Կիպրիանու-Տէնքթաշ խօսակցութիւնները որ կոչուած են, այս անգամ, դրական արդիւնքի մը յանգելու: Պատմական ողջագուրումը կատարուած է ապակեայ շէնքին մէջ, ապա տեսակցութիւնները սկսած են, նպատակ ունենալով կղզիին վերամիացումը: Եթէ ՄԱԿ-ի քարտուղարին ծրագիրը յաջողի, Կիպրոս երկգօտի դաշնակցային Հանրապետութիւն մը պիտի դառնայ: Նախագահն ու փոխ-նախագահը Յոյն կ'ըլլան, բայց կառավարութեան անդամներու մէկ երրորդը՝ Թուրք (ասոնք արտաքին նախարարութիւնը կը պահանջեն): Երկու ժողով պիտի ըլլայ, մէկը՝ 1/3 Թուրքերէ կազմուած, միւսը՝ 50% (թէեւ բնակչութեան 20%էն նուազ են): Կը թուի որ երկու կողմերն ալ բաւական զիջումներ ըրած են: Այսպէս Յոյները հողամասին 29%-ը կը թողուն Թուրքերուն եւ վէթոյի իրաւունք՝ որոշումներու վրայ: Անգարայի ճնշումին տակ է որ Տէնքթաշ բաւական ջուր խառնած է գինիին, Անդրէան ալ՝ Ուաշինկթընի ճնշումին տակ գործած է: «Անկախութիւնը» պիտի մոռցուի Տէնքթաշի կողմէ, բայց հարցեր կան, որոնք դեռ լուծումէ հեռու են: Օրինակ՝ Թուրքիա չուզեր հրաժարիլ կղզիին երաշխաւոր Պետութիւններէն մէկն ըլլալէ, յետոյ զօրքը քաշելու ալ շատ տրամադիր չէ:

ԺԱՆ ՔՈԼՓԷՆ անգամ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյին, անձնապաշտ եղաւ, 56 տարեկանին: Կը կարծուի թէ առողջական պատճառներով է, որ Քոլփէն վերջ տուած է իր կեանքին: Ձգած նամակին մէջ կ'ըսէ, թէ քաղաքական ոչ մէկ պատճառ ունի եւ կը վերջացնէ ըսելով՝ Կեցցէ՛ 25րդ համագումարը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՂՁ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Թէրճիման»ի Յունուար 17-ի թիւին մէջ, Վահիտ Ջապուք, բ. եւ վերջին մասով մը, կը շարունակէ իր մաղձը թափել Ֆրանսայի վրայ, հին հաշիւներ նորոգելով եւ Պատմութիւնը վերածելով թրքական մասալի, ինչպէս տեսանք նախորդ թիւով ալ:

×

Ֆրանսայի բուն նպատակն էր Թուրքերը թշուառութեան մատնել ու սարկացընել: Այս նպատակով գրաւումէն ետք գործի լծուեցաւ, ամէն տեսակ անշարժ կալուած որ Թուրքերու կը պատկանէր, Հայերու սեփականութիւնը դարձնելու:

Հարկահաւաք պաշտօնեաներու գործը յանձնուեցաւ գլխաւորաբար Հայերու, որոնք ըստ իրենց տրամադրութեան հողագործական տուրքի համեմատութիւնը տասնէն մէկէն, բարձրացուցին տասնէն ինը համեմատութեան. իսկ բողոքարկու Թուրքերը երբ կ'երթային դուռը բախել հոգատար կառավարութեան, իրենց դժուարին կացութիւնը պարզելու, իրենց դէմ փակ կը գտնէին բոլոր դռները: Այնպէս ծանր համեմատութիւններ ստացաւ տուրքերու պահանջը, որ Թուրք բնակչութիւնը ոչ թէ հունձքին մէկ մասով, այլ ամբողջով չէր կրնար վճարել իր տուրքը: Բազմաթիւ ներկայացուցիչներ կ'անարգուէին, ծեծ կ'ուտէին, ու պարտաւորութեան տակ կը ծախէին իրենց անասունները ու գրաւի կը դնէին իրենց հողերը: Իսկ հայ ու յոյն պաշտօնեաներ կուգային Թուրք գիւղացիներու ունեցածը գրաւելու մինչեւ իրենց անկողինն ու վերմակը: Այնպէս որ այս տարրին նոյնիսկ հարուստ դասակարգը պարտաւոր եղաւ չոր հացի մը փոխարէն ծառայութեան մտնելու:

Թուրքերու դէմ նոյն ընթացքը ցոյց տրուեցաւ նաեւ մօտիկ շրջաններու մէջ: Հակառակ անոր որ մարախներ փճացուցած էին բերքը Թուրքերու տուրքի բաժինը անփոփոխ ձեւով արձանագրուեցաւ Ֆրանսական տոմարներուն մէջ ու Թուրք բնակչութիւնը որ օրապահիկն իսկ չէր կրնար ապահովել, ենթարկուեցաւ անարդար ու ագեղ նուաստացուցիչ վերաբերումներու: Հակառակ որ հարկահաւաք հայ պաշտօնէութիւնը տուներու դռները խորտակելով կը գրաւէր ինչքերը, կահ-կարասին, կը թալանէր անխնայ, Թուրքը չկրցաւ իր պարտքերը վճարել: Իսկ այս հայ պաշտօնեաները փոխանակ պատժուելու, գնահատանքի արժանացան:

Ֆրանսացիները նոյն խաղերը բեմադրեցին նաեւ Պէյլէնի մէջ. Թուրքերու շէնքերուն այնպիսի բարձր համեմատութեամբ տուրքեր որոշուեցան որ անոնք պարտաւորուեցան մէկիկ-մէկիկ ծախել իրենց շէնքերը, այսպէսով Հայեր տիրացան այս կալուածներուն: Ու Պէյլէն, որ հիմնուած օրէն ասդին ոչ մէկ հայ բնակիչ ունեցած էր, Ֆրանսական գրաւումին շրջանին աւելի քան 50% համեմատութեամբ փոքրամասնութիւններէ բնակուած շրջան մը դարձաւ:

Դարձեալ նոյն շրջանի բնակիչ Պէզկէի գիւղացիները որոնք ծխախոտի մշակութեամբ կ'ապրէին, պետական անմարդկային վերաբերումին հետեւանք թշուառութեան մատնուեցան:

Ֆրանսա, որ Անգարայի պայմանագրութեամբ Ալեքսանտրէթի մէջ Թուրքերու կեանքի, մշակոյթի ու քաղաքական իրաւունքներուն պաշտպան կանգնիլ խոստացեր էր, 19 տարուան ընթացքին ամբողջովին հակառակը կիրարկեց: Ասկէ զատ այս 19 տարուան մէջ ձերբակալութիւններու եւ բանտարկութեան աննախընթաց յորձանք մը բնորոշէ տարբը հանդիսացաւ Ֆրանսական տիրապետութեան: Շրջանի բանտերը մինչեւ ազատագրումի թուականը լեցուած, յորդած են, իսկ արդարութիւնը կիրարկուած է միշտ միակողմանի կերպով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7 - 14)

ԿԷՈՐԿԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Մոսկուայի «Մելոդիա» ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է երեւանցի երգիչ Կէորկի Մինասեանի երկու նոր սալերը, որոնցմէ առաջինը կը կոչուի «Մոռացում չկայ» եւ կը պարունակէ Կոնստանդին Օրբելեանի, Ալեքսէյ Հէքիմեանի գործերը, ինչպէս նաեւ յունական եւ հայկական ժողովրդական երգեր: Երկրորդ սալին վրայ տեղ գտած են սիրոյ երգեր: Երգիչին մեկնարանութիւններուն կ'ընկերանայ ճազի նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Իգոր Դաղայեանի:

×

ՆԿԱՐԻՉ ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հին հնդկական դիւցազնավէպի՝ «Մահապհարաթա»ի թեմաներով մանրանկարներու շարք մը ստեղծած է նկարիչ Սուրէն Շահվերդեան: Նախքան աշխատանքի ձեռնարկելը ան ոչ միայն կարդացած է դիւցազնավէպին թարգմանութիւնները, այլեւ ուսումնասիրած հնդկական եւ խորհրդային նկարազարդումները: Սուրէն Շահվերդեան նոյն ատեն ձեռնարկած է Հնդկաստանի ուրիշ մէկ դիւցազնավէպի՝ «Ռամայանա»ի նկարազարդման: 37-ամեայ արուեստագէտը առաջին անգամ ցուցահանդէսներու մէջ ուշադրութիւն գրաւած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի նկարազարդումներով: Իր գործերը կանոնաւոր կերպով կը ցուցադրուին Խորհ. Միութեան մէջ կազմակերպուող ցուցահանդէսներուն:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

41 եւ 42-րդ խաղերն ալ հաւասար վերջ գտան եւ արդիւնքը միշտ 5 - 1 է ի նըպաստ Գարպովի, որու մէկ կէտ կը պակսի յաղթելու համար: Խաղը սկսաւ Սեպտեմբեր 12-ին: Ուրբաթ, Յունուար 18, տասու Ֆրանս-Ինթէր կայանէն թատերագիր-գրագէտ Առապալ, որ մեծ մասնագէտ է ճատրակի, բաւական խօսեցաւ այս մասին, նախընտրութիւն տալով Գասպարովի, յիշելով անոր հրէական բուն մականունը՝ Վէնկշթայն, փոխարինուած մօրը ռուսացած (Գասպարեան-ով) մականունով:

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՂԻԱՅԵԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Գրեց՝ ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եթէ մեր «Հոգեւոր պետականութիւնը» պահպանող կուսակրօնութիւնը Եղիայեանի համար արժանի է անվերապահ ներբողի, ամուսնացեալ քահանայութիւնն ալ, միւս կողմէ, «կարեւոր է ժողովուրդի անմիջական հովուական գործերու մատակարարումին եւ ընտանեկան խնդիրներու հսկողութեան ու ծխական շնորհքներու կատարումին համար» (*)։ Ոչ միայն. «Հայ քահանան լոկ ծխակատարի դերէն բարձր դեր ունի հայեցի նկարագրի պահպանութեան մէջ» ալ։

Այս բոլորը՝ լաւ. բայց ... «քահանայութեան առջեւ փակ մնացած է վարդապետական ու եպիսկոպոսական աստիճանը եւ ուստի առաջնորդական Աթոռը»։

«Ժողովրդային հրապարակագրութեան» այս երկրորդ եւ նոյնպէս «յաճախ կրկնուած տարկութիւնը» Եղիայեան «երեւութապէս արդար» կը գտնէ. «երեւութապէս» միայն. խորքին մէջ, սխալ կը համարի այդպէս կարծել, որովհետեւ «բարձր պաշտօնն ու դիրքը» հիմնուած ըլլալով «ոչ թէ տիտղոսային իրաւունքի մը վրայ, այլ ուսումնական արժանիքի եւ անձնական հեղինակութեան վրայ, (...) երբ քահանայի մը մէջ տեսնուած է ուսում եւ արժանաւորութիւն՝ ան բարձրացած է առաջնորդական փոխանորդի եւ նոյնիսկ պատրիարքական փոխանորդութեան Աթոռի»...։

Տրուած «բացատրութիւնը» սակայն, որուն միջոցով Եղիայեան կը խորհի թէ «ամէն ինչ կը յստականայ», տարկութեան պատասխանը չէ. աւելի ճիշդ՝ պատասխանն է տարկութեան չհարցուցածին։

Նախ, մինչ «Ժողովրդային հրապարակագրութիւնը» յստակ կերպով կ'ակնարկէ վարդապետական և եպիսկոպոսական աստիճաններուն, Եղիայեան կը նախընտրէ խօսիլ «բարձր աստիճանի ու դիրքի» անորոշութեամբ։

Երկրորդ, «փոխանորդութեան» ընդգրկումը Թոյլատրող այս հնարքով հանդերձ, հարցադրումը դարձեալ կը մնայ անպարձապանդ, որովհետեւ առաջնորդական կամ նոյնիսկ պատրիարքական փոխանորդութեան բարձրանալ՝ չի նշանակեր վարդապետական աստիճան ընդունիլ պարտադրաբար կամ դառնալ եպիսկոպոս։ Կրնայ առաւելագոյնը հաստատել, թէ տեղապահ կարգուած քահանան, ըլլալով ուսեալ, սորված Է վարդապետել, իսկ ունենալով «անձնական հեղինակութիւն», յաջողակ է նաեւ որպէս առաջնորդ. այսինքն հասած է ուսուցանելու եւ հովուելու կարողութեան։

Շատ տարակուսելի է սակայն որ «վարդապետական կամ եպիսկոպոսական աստիճան» ըսելով, հանրային կարծիքն ըմբռնած ըլլայ «վարդապետական եւ եպիսկոպոսական կարողութիւն». որովհետեւ գիտէ արդէն թէ քահանաներուն ... արգիլուած չէ, ի վերջոյ, վարդապետելու չափ զարգանալ, կամ տիրանալ առաջնորդական ձեռնհասութեան...։

Մեր կարծիքով, «Ժողովրդային հրապարակագրութիւնը» ուզած է պարզապէս հասկնալ թէ ինչու ամուսնացեալ քահանայութեան առջեւ «փակ մնացած է» վարդապետական եւ եպիսկոպոսական իշխանութիւնը, որ կարողութենէն բոլորովին տարբեր յատկութիւն է եւ, սկզբունքով, նոյնիսկ անկէ անկախ (**)։

Այս զլացումին հիմնաւորումն էր միայն տարկութեան ակնկալածը. ուրիշ ոչինչ։

Բայց Պ. Եղիայեան չի գոհանար այսքանով. կը փափաքի մխիթարել նաեւ տանց տեղապահութեան «բարձր պաշտօնավայելումին ալ» զրկող «պարզ քահանայութիւնը», եւ կը գրէ. «Երբ քահանայ հայր մը (...) հսկէ ժողովուրդի հոգեւոր դաստիարակութեան, մաքուր պահէ իր հօտին ընտանեկան մթնոլորտը, ներշնչէ բարեպաշտութիւն» եւայլն, եւայլն, «ասկէ աւելի սուրբ եւ վսեմ ի՞նչ գործ պիտի կարենար կատարել (...) եթէ նոյնիսկ նստած ըլլար առաջնորդի կամ կաթողիկոսի բարձր Աթոռին...»։

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Եղիայեան այս խորհրդածութեամբ. կա՛մ ըսել կ'ուզէ թէ քահանան «ասկէ աւելի» ոչինչ պիտի յաջողէր կատարել որովհետեւ «ուսումնական արժանիք եւ անձնական հեղինակութիւն» չունի, կա՛մ ալ ըսել կ'ուզէ թէ առաջնորդութիւնն ու կաթողիկոսութիւնը «աւելի աւելի» բանի մը մէջ չեն կայանար...։ Այս պարագային սակայն պէտք է անգամ մըն ալ մեզի բացատրէ թէ ինչու նոյն «սուրբ եւ վսեմ» գործն ընելու համար հարկ է որ մէկն ըլլայ կուսակրօն, իսկ միւսը՝ ամուսնացեալ...։

×

Ինչպէս համամիտ չենք Եղիայեանի՝ երկու դրութիւններու իսկութեան ընկալումին շուրջ, նոյնպէս ալ կը կասկածինք որ ուսուցչապետին բարեկարգութիւնը իրօք յաջողի զուգընթաց բարգաւաճում մը ապահովել անոնց, ըստ ծրագրի։

Եղիայեան, արդարեւ, պատգամած էր թէ ամուսնացեալ քահանայութիւնն ու կուսակրօնութիւնը «զոյգ պիտի զարգանան», որով «կարելի չէ առաջադրել կամ որդեգրել մեթոտ մը, որ զարկ տար միմիայն մէկուն ի վնաս միւսին»։

Դաստիարակութիւնը, օրինակ, եթէ ոչ անօգուտ՝ առնուազն անբաւարար մեթոտ մը ըլլալու է Եղիայեանի համար. հակառակ պարագային՝ պիտի չհասկցուէր թէ ինչու կը մէջբերէ Բաբգէն կաթողիկոսի տեսակէտը ամուսնացեալ եւ կուսակրօն քահանայութեան շուրջ, յետոյ զայն ձեւով մը մերժելու համար։ «Իմ համոզումով - կ'ըսէ հայրապետը, իմաստնօրէն ամփոփելով իր գաղափարը - դաստիարակութեան խնդիր մըն է ամուրի եւ ամուսնացեալ կենցաղի շիտակ ըմբռնումը»։ Եղիայեան կը յարէ իսկոյն. «Ամուրի եւ ամուսնացեալ քահանայութեան միջեւ, մենք լուծումը պիտի գտնենք ուրիշ հիմնական ուղղութեան մը մէջ»։

Ո՞րն է այդ «հիմնական ուղղութիւնը»։ Շատ պարզ. «կրթական ու վարչական դրութիւն մը՝ որ կարելի կը դարձնէ փոխանցումն ու բարձրացումը քահանայական աստիճանէ դէպի վարդապետական աստիճան, ու փոխադարձաբար»։

Գործնականին մէջ սակայն ի՞նչպէս պիտի կ'իրարկուի այս բարենորոգումը. ահա պատուիրագիրը.

Ա) Ամուսնացեալ քահանայութեան «պիտի տանք գիտական ու նիւթական միջոցները», օրէնք դարձնելով որ «ոչ մէկը քահանայ ձեռնադրուի առանց դպրեվանքի լման ուսումը աւարտած ըլլալու»։ Այս ձեւով, ապագայ քահանան ոչ միայն «պիտի գիտակցօրէն պատրաստուի իր կոչումին», ոչ միայն «պատկառանք ու յարգանք ներկայացնող հեղինակութիւն» պիտի դառնայ, այլ միաժամանակ «իր առջեւ բաց պիտի գտնէ նաեւ վարչական դիրք եւ առաջնորդական փոխանորդութեան պատիւ»։ Եւ «խնդիրը պիտի դադրի ամուսնացեալ քահանայութեան առջեւ բարձր ասպարէզը գոց կամ բաց պահելու հարց մը ըլլալէ ու պիտի վերածուի՝ արժանիքի առջեւ ծառայութեան ասպարէզը միշտ բաց պահելու բնականութեան»։

Բ) «Իսկ կարեւորագոյն բարեկարգութիւնը - կը շարունակէ Եղիայեան - պիտի ըլլայ կուսակրօն քահանայութեան դրութեան մէջ (...) քահանայութիւնը բաց պահելով կուսակրօն աբեղայութեան ու սարկաւագութեան առջեւ»։ Մանաւանդ թէ՝ այս կարելիութիւնը «նոյնքան եւ աւելի ճիշդ» կը համարի քան հակառակը, որ իրեն համար կը նշանակէ «քահանայութեան առջեւ բաց պահել եկեղեցական աստիճանի եւ դիրքի բարձրացումի ճամբան»։

Ի՞նչպէս պիտի կատարուի կուսակրօնութենէ ամուսնացեալ քահանայութիւն անցքը. «Նուիրապետական բարձր հրամանով» (որ պիտի Թոյլատրէ կրօնաւորին «օրինաւորապէս իր ուխտը փոխել եւ ամուսնութեամբ ընդգրկել քահանայութեան ասպարէզը») եւ «երեք պայմաններու լրումով», որոնցմէ ամէնէն ուշագրաւը կրկնութիւնն է մօտաւորապէս այն ապարդիւն առաջարկին զոր Դուրեան Պատրիարք ներկայացուցած էր ... քաղաքական Թուականներուն Գէորգ Ե.ի։ «Ազգին գերագոյն ժողովով ու նուիրապետական հրամանով - կ'ըսէ Եղիայեան - պիտի երկարաձգուի կուսակրօն ձեռնադրեալ եկեղեցականի մը սարկաւագութեան եւ նոյնիսկ աբեղայութեան տարիներու շրջանը, 5 կամ 7 տարիներ (...)։ Այդ Թոյլատրուած տարիներու միջոցին, թէ՛ Թեկնածուն առիթը կ'ունենայ վերջնականապէս որոշելու - բարձրանալ վերջնականապէս կուսակրօն վարդապետութեան կարգին, կամ անցնիլ ամուսնացեալ քահանայութեան կարգին - թէ՛ ալ ժողովուրդը կը հետաքրքրուի սարկաւագներով եւ աբեղաներով՝ անոնց մէջէն ընտրելու համար իր քահանայացուները երբ անոնք յօժարութիւն յայտնեն»։

«Այս բարեկարգութեամբ - կ'եզրափակէ Եղիայեան - մինչդամ ընդ միշտ (...) փափաքողը կը մնայ ամուրի, փափաքողը կ'ամուսնանայ պատուով եւ իր կեանքը կ'ընծայէ Աստուծոյ եւ Ազգին»։

Այո, անտարակոյս։ Բայց ... չէ՞ որ ըսուած էր թէ հոգեկրօն կենցաղի երկու տարբերակները «զոյգ պիտի զարգանան ու զօրանան»։ Ո՞ւր նշմարել Եղիայեանի օրինագրութեան մէջ՝ զանոնք համազարկ Թափով ուռճացնող ազդակները։

Հպանցիկ առաջին իսկ ծանօթութեամբ, ներկայացուած մեթոտը չի հրապուրեր որպէս «լուծում»։ Եղիայեան ախտանշանները միայն ամոքելով կը գոհանայ. չի գրաղիր շարժառիթներու հետազօտութեամբ, ինչպէս պիտի պահանջէր «հին եւ մշտակայ հարցին» պատասխանատու դիմագրաւումը։ Կայ, օրինակ, կարգալըքումի երեւոյթը «կուսակրօն քահանայութեան դրութեան մէջ», ուր ուսուցչապետը կ'ընէ «կարեւորագոյն բարեկարգութիւնը»։ Յանձնարարելով սակայն որպէս դարման՝ «քահանայութիւնը բաց պահել կուսակրօն աբեղայութեան ու սարկաւագութեան առջեւ», կարգաթողութիւնը չէ որ կը կանխուի. անոր անարգել գոյացման նոր տեսեսում մը կ'առաջարկուի պարզապէս։

Պատճառախոյզ մտահոգութիւն մը ցուցաբերելու պարագային ալ, յամենայն դէպս, մատուցուած բարենորոգումը վերապահութիւններ պիտի յարուցանէր, որովհետեւ չի հնազանդիր քահանայութեան երկու տարատեսակները միաժամանակ կամ նոյնիսկ հերթագայութեամբ ծաղկեցնելու ծրագրումին։ Այսպէս, «եթէ մենք բարեկարգութեամբ պիտի փնտռենք կուսակրօնները փորձութիւններէ զերծ կացուցանելու միջոցները, ատիկա պիտի ընենք - կ'ըսէ Եղիայեան - ոչ թէ գայթակղութեանց մտահոգութեամբ, այլ հայ եկեղեցականութեան առջեւ աւելի լայն բանալու համար ազգային ծառայութեան կամովին ընտրութեան ասպարէզը, ամուրի թէ ամուսնացեալ դրութեամբ»։

Եթէ լաւ հասկցանք այս քիչ մը մառխլապատ գաղափարը, կուսակրօնը կարգաթողութեան դրդող վտանգներէն պէտք է պաշտպանել - չէ ըսուած ինչպէս - միայն ու միմիայն որպէսզի այդ հոգեւորականը, փոխանակ կարգալուծուելու՝ գոնէ իբրեւ ամուսնացեալ քահանայ եկերական մնայ, շարունակելու համար ազգային ծառայութիւնը։

Այս ձեւով սակայն, Ազգն է որ «գործիչէ» մը չի զրկուիր, բայց անդին՝ կուսակրօնութիւնը կը ցնցուի հաւասարապէս...։

×

Եղիայեանի բարեկարգութիւնը, հուսկ, անյարիր տրամաբանութեան մը վրայ կառուցուած է։

Տեսանք որ ուսուցչապետին համաձայն, հայ եկեղեցականութեան երկու կարգերը «զոյգ պիտի զարգանան ու զօրանան», որով «կարելի չէ առաջադրել կամ որդեգրել մեթոտ մը որ զարկ տար միմիայն մէկուն՝ ի վնաս միւսին»։ Պէտք է ուրեմն հետեւցնել, թէ որդեգրելի մեթոտը իր առաջարկածն է. «կրթական ու վարչական դրութիւն մը՝ որ կարելի կը դարձնէ փոխանցումն ու բարձրացումը քահանայական աստիճանէ դէպի վարդապետական աստիճան, ու փոխադարձաբար»։

Իրա՞ւ է սակայն որ այս եղանակով հայ հոգեւորականութեան երկու ճիւղաւորումները «զոյգ պիտի զարգանան ու զօրանան»։ Մեր կարծիքով՝ բացարձակապէս ոչ։

Թոյլատրուած ենթադրենք պահ մը կուսակրօնութենէ քահանայութիւն անցքը՝ «նուիրապետական բարձր հրամանով», «ազգին գերագոյն ժողով»ին համաձայնութեամբ եւ «երեք պայմաններու լրումով»։ Ո՞ւր յեցած կը յուսայ Եղիայեան թէ այս եւ հակընթաց «փոխանցումներով» երկու կարգերը «զոյգ պիտի զարգանան ու զօրանան»։

Քահանայական կեանքի երկու փափախակները համաքայլ պիտի զարգանային ու զօրանային, եթէ կուսակրօնութենէ քահանայութիւն անցքին՝ համապատասխանէր, գէթ տեսականօրէն, զուգաշաւիղ հակադարձութիւն մըն ալ, այսինքն ամուսնացեալ քահանայութենէ կուսակրօնութիւն անցք մը՝ բայց համազօր պայմաններով, որ է ըսել ամուսնաթողութեամբ, ճիշդ ինչպէս աբեղայութենէ քահանայութիւն փոխադրուելու պարագային՝ կուսակրօնութենէ հրաժարում մը կայ...։

Աւանդութեամբ կուսակրօններուն վերապահուած պաշտօններ յանձնելով ուսեալ երէցի մը, կամ աւելի ճիշդ՝ այդ պաշտօններուն ճաշակումը միայն վստահելով անոր, ինչպէս է առաջնորդական փոխանորդութեան պարագան, Եղիայեան չի կրնար ըսել թէ զարկ տուած է կուսակրօնութեան, ինչպէս չի կրնար ըսել թէ ամուսնացեալ քահանայութիւնն է որ կը զարգանայ ու կը զօրանայ՝ երբ կուսակրօն աբեղայ մը Թաղային ժողովրդապետութեամբ կը զրաղի...։

Ուսուցչապետը, հետեւաբար, նոյնիսկ եթէ սկզբունքով մերժած է «առաջադրել կամ որդեգրել մեթոտ մը որ զարկ տար միմիայն մէկուն ի վնաս միւսին», կ'ուրուագրէ դրութիւն մը - ան ալ առանց մեծ ինքնատպութեան - որ կը նպաստէ ամուսնացեալ քահանայութեան միայն՝ ի վնաս կուսակրօնութեան։

×

Այս բարեկարգութեան տեսաբանօրէն անգամ խախուտ ծրագրումին առջեւ, այլեւս աւելորդ է մանրամասնութիւններով զբաղիլ եւ այլ ճարճատումներ ալ մատնանշել։ Հարցասէր «Ժողովրդային հրապարակագրութիւնը» սակայն հետաքրքրութեամբ պիտի ծանրանար անպայման կարգ մը անդրադարձումներու վրայ, որոնք բացայայտում կը փնտռեն։

Մինչ իր դրութեամբ Եղիայեան «վարդապետական աստիճանէ դէպի քահանայական աստիճան» ալ անցք մը կը նախատեսէ, գործնականին մէջ կ'առաջարկէ «քահանայութիւնը բաց պահել կուսակրօն աբեղայութեան ու սարկաւագութեան առջեւ» միայն։ Բայց ոչ աբեղայութիւնը «վարդապետական աստիճան» է, ոչ ալ, նուազ եւս, սարկաւագութիւնը...։

Երկրորդ։ Եթէ «քահանայական աստիճանէ դէպի վարդապետական աստիճան» անցքը «բարձրացում» է, հակառակը («ու փոխադարձաբար») «խոնարհում» է ուրեմն նոյնիսկ, եթէ Եղիայեան կը խուսափի նուաստացումի նշոյլ մը մատնող այդ արտայայտութենէն...։

Երրորդ։ Ի՞նչ կը նշանակէ խօսիլ «կուսակրօն ձեռնադրեալ եկեղեցական»ի մը մասին, որուն «սարկաւագութեան եւ նոյնիսկ աբեղայութեան տարիներուն շրջանը» պիտի երկարաձգուի որպէս նեբաղնութեան եւ «վերջնական որոշումի» պայմանաժամ։ Կուսակրօնութիւնը «ձեռնադրութի՞ւն» է։ Եթէ չէ՝ դպրեվանքի մը ուսումնապետէն եկեղեցական եզրաբանութեան շատ աւելի ճշգրիտ գործածութիւն մը կ'ակնկալուի. իսկ եթէ է՝ ուրեմն ...երեք տեսակ ձեռնադրութիւն եւ, ի վերայ այսր ամենայնի, 5 կամ 7 տարիներու փորձաշրջան մըն ալ հարկ պիտի ըլլայ, որպէսզի արդէն իսկ կուսակրօնութիւն ուխտած Թեկնածուն՝ քահանայ օծուելէն ետքը ... «առիթը ունենայ վերջնականապէս որոշելու» ընելիքը։ Ասիկա բարեկարգութիւն չէ, այլ գաւեշտի մը առաջին արարը։

Եղիայեան - չորրորդ - այնպէս մը կ'արտայայտուի, որ կարծէք իր բարենորոգութեան շնորհիւ է որ «խնդիրը» պիտի վերածուի «արժանիքի առջեւ ծառայութեան ասպարէզը միշտ բաց պահելու բնականութեան». այդ «բնականութիւնը» սակայն վաղուց կայ, որովհետեւ, ինչպէս ինքն իսկ վկայած էր, «պատմական օրինակները ունինք՝ թէ երբ քահանայի մը մէջ տեսնուած է ուսում եւ արժանաւորութիւն՝ ան բարձրացած է առաջնորդական փոխանորդի եւ նոյնիսկ պատրիարքական փոխանորդութեան Աթոռի»։ Մեծարգոյ ուսուցչապետը հետեւաբար, պիտի կրնար շատ - շատ ըսել, համեստօրէն, թէ որոշ ուսում մը պարտադրելու իր առաջարկով՝ այդ բնականութիւնը աւելի պիտի ընդհանրանայ եւ ամուսնացեալ քահանան իր առջեւ աւելի յաճախ բաց պիտի գտնէ «եկեղե-

ցական աստիճանի եւ դիրքի բարձրացումի ճամբան»: Ենթադրելով անշուշտ որ տեղ մը յանձնարարուած ըլլայ քահանաներուն՝ ըլլան անոնք ամուսնացեալ կամ միանձն, զարգացումն օգտագործել որպէս լապտեր՝ «աստիճանի եւ դիրքի բարձրացումի ճամբան» գտնելու համար...:

×

Երբեմն յոխորտանք կը կարծենք տարակուսիլ Եղիայեանի բարեկարգումին օգտակարութեան վրայ. «յիսնեակ մը տարիներու ազգային փորձառութեան» առջեւ, ակնածանքը դժուարաւ կը թոյլատրէ տարախոհ մնալ...: Եւ սակայն չենք կրնար համոզուիլ թէ մէկուն շնորհելով առաջնորդական փարչարաժին, միւսին տրամադրելով ուխտափոխութեան հաւանագիր, նոյնիսկ եթէ «ոչ յօրինակ այլոց», կղերը կը բարեշրջուի. հաճկատարութիւնը կ՚ընդհանրանայ պարզապէս:

Մեզի հրամայական կը թուի աւելի շըրջահայեաց բարեզարդութիւն մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար, աւելի հաստատակամ, բայց մանաւանդ աւելի հոգեւոր:

Բաւարարուելով կուսակրօնութեան հարցին շուրջ, քանի Եղիայեան հո՛ն կ՚ուզէ իրագործել «կարեւորագոյն բարեկարգութիւնը», անհրաժեշտ պիտի ըլլար, ամէն բանէ առաջ, վերաքննել անգամ մը... կանոնագիրը զոր ուսուցչապետը կը վերագրէ այդ դրութեան՝ սատուգելու համար եթէ իսկապէս վանականութեան «գլխաւոր զբաղումն էր ուսում, գիտութիւն, մատենագրութիւն, գրչագրութիւն ու մըշակոյթ»...:

Զենք փափաքիր գիտնալ թէ ինչ բանի մէջ կը կայանար «մշակոյթ»ը որպէս պարապմունք, բայց կ՚ուզենք նշել թէ նման «գլխաւոր զբաղում»ներով՝ մատուռականներու ակումբ մը միայն կրնայ կազմուիլ, բայց ոչ երբեք կուսակրօններու միաբանութիւն մը...:

Փոխանակ վանականութեան առջեւ ամուսնացեալ քահանայութիւնը «բաց պահելով» խայտալու, հարկ է նախ կուսակրօնութիւնը տեղադրել իր բուն հունին մէջ, ուր հոգեվարժութեան հրահանգումն է «գլխաւոր զբաղումը», մինչ ուսումն ու աշխատանքը՝ սրբանուէր այդ կենցաղին լրացումներն են միայն:

Եւ նախքան «նուիրապետական աթոռներու վրայ հեղինակաւոր առաջնորդներ» հասցնելու մտմտուքին՝ պարկեշտասուն հոգեւորականներ պատրաստելու մտահոգութիւնն է հարկաւոր, «զի ուսոյի հիմն իցէ չինուածոյն, եւ կատարն անուի լինիցի»...:

Ճիշդ է որ «Հայաստանեայց Եկեղեցին պիտի բարեկարգուի-ինչպէս կ՚ըսէ Եղիայեան - երբ ունենայ բարեկարգուած հայ եկեղեցականութիւն մը», բայց բարեկարգուած՝ հիմնապէս, «ի սկզբանէ», եւ ոչ թէ ծեփծեփուքներով, որոնք ճակատ մը միայն կը սուտեն:

Եղիայեան, հուսկ, մեծ համարում ունի իր առաջարկած բարեկերպումին վըրայ, որովհետեւ համոզուած է թէ «հայ եկեղեցականութեան առջեւ աւելի լայն բանալով ազգային ծառայութեան կամովին ընտրութեան ասպարէզը», Հայ Եկեղեցին պիտի յաջողի «ազգաշինութեան իր առաքելութիւնը լրացնել»: Բայց իրա՞ւ է որ Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը, նոյնիսկ իր «հայկական» ենթարաժանումին մէջ, «ազգաշինութիւնն» է: Նթէ Եկեղեցին քրիստոսաւանդ հաստատութիւն մըն է, ուրիշ դիտաւորութիւն մըն ալ ունենալու է անպայման, զոր... բարենորոգութեամբ մը պէտք է չեղել:

Այդ հոգը սակայն այս անգամ ուրիշ հեղինակութիւններ թող ստանձնեն... ի սէր Աստուծոյ եւ Ազգին...:

(*) Ի՞նչ ըսել է «ծիսական շնորհք»...: Պ. Եղիայեան թերեւս ըսել կ՚ուզէ «շընորհքներու, աւելի ճիշդ՝ խորհուրդներու ծիսական կատարում»...:

(**) Կը կասկածինք հետեւաբար որ «բարձր աստիճանն ու դիրքը» կարելի ըլլայ հիմնել «ոչ թէ տիտղոսային իրաւունքի մը վրայ, այլ ուսումնական արժանիքի եւ անձնական հեղինակութեան վրայ»: «Տիտղոսային իրաւունք»ը ի՞նչ է ուրեմն...: Իսկ եթէ իրաւ է որ «բարձր աստիճանը», օրինակ եպիսկոպոսութիւնը, «ուսումնական արժանիքի» համապատասխանող «դիրք» մըն է, շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ քանի սրբազան մի՛այն դպրեվանքով նուանելի մակարդակէ մը աւելի բարձր զարգացում ունին՝ լրջօրէն արդարացնելու համար իրենց վերագրուած «ուսումնական արժանիք»ները...:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՇԱԿՈՅԹ ԽՕՍԻԼ

—×—

Քանի մը ընկերներ ընտանեօք երբ պարբերաբար կը հաւաքուինք իրարու բնակարանին մէջ, սկիզբէն մինչեւ ուշ ատեն քաղցրօրէն կը շաղակրատենք մեր մշակոյթին, մեր մամուլին, մեր գեղարուեստի աշխարհին հետ առնչութիւն ունեցող այլազան նիւթերու շուրջ: Ժամերը անըզգալի արագութեամբ կը սահին կ՚երթան առանց որ մենք լրիւ կարենանք սպառել խօսակցութեան նիւթերը: Ի՛նչ հաճոյք է ատիկա մեզի համար: Այդ ժամուն ներկաներուն մեծամասնութիւնը արդէն կարդացած է օրուան հայերէն թերթը, առնուազն աչք մը նետած է անոր վրայ եւ տեղեակ է գլխաւոր լուրերուն, կամ տեսած է թէ որո՞նք ինչ նիւթերու շուրջ յօդուածներ գրած են, կամ թէ ինչպիսի գեղարուեստական կամ մշակութային ձեռնարկներ ծանուցուած են: Միտքերու մէջ անպայման շատ թարմ են այն նիւթերը, որոնք հրատարակուած էին նախընթաց օրերուն, անոնք նիւթ կը դառնան վիճաբանութեանց: Կարծիքներ կը յայտնուին, մեկնաբանութիւններ կը կատարուին: Այդ խօսակցութեան ամէնէն քաղցր մէկ վայրկեանին ես ինծի յանկարծ կ՚ուղղեմ սիրտ ծակող հարցում մը.

- Մեր տուներէն քանի՞ն մէջ արդեօք այսօր մարդիկ հաճոյք կ՚առնեն նմանօրինակ նիւթերու մասին շաղակրատելէ: Եթէ մատի վրայ համրել սկսինք, քանի՞ տուն կրնանք գտնել արդեօք, ուր մարդիկ երկար ժամեր կարենան խօսիլ մեր անմիջական մշակոյթը եւ մամուլի կեանքը յուզող հարցերու մասին:

×

Եթէ հաւաքականութեան մը, ազգի մը, ժողովուրդի մը մշակութասիրութեան բարգերակը քննել կ՚ուզէք, ականջ պիտի տաք թէ այդ հաւաքականութեան անդամները ի՞նչ կը խօսին իրիկունները երբ քով - քովի կուգան: Կամ, ի՞նչպէս կ՚անցրնեն իրենց իրիկունները: Մշակութային հարցերը որքա՞ն կը հմայեն զիրենք, կամ թէ ի՞նչ չափով ի վիճակի են չահեկան մերձեցումով խօսակցութեան նիւթ դարձնել զանոնք:

Եթէ տան մը մէջ պարզ ու անսեթեւեթ խօսակցութեան մը ընթացքին մէկը կը բացատրէ թէ ըստ իրեն ի՞նչ հիմնական տարբերութիւն կայ Մէնտէլսոնի եւ Պէրլիոզի սէնֆոնիներուն միջեւ, եթէ մէկը ճշգրիտ բառերով կը պատմէ թէ ինչո՞ւ տկար գտած է Ջեւովի՝ «Երեք Քոյրեր»ու վերջին ներկայացումը, եթէ մէկը խանդավառօրէն կը պատմէ թէ ինչպիսի անմոռանալի տպաւորութիւն մը կրած էր Լուվրի թանգարանին մէջ դիտելով Ռամպըրանտի «Էմմաուսի ուխտագնացները», այդ տունը իր նպաստը կը բերէ մշակոյթը ապրեցնելու, մշակոյթին ուժ տալու եւ մշակոյթէն ուժ առնելու գործին: Բայց հարցը հետեւեալն է. հարիւր տան վրայէն քանիի՞ն մէջ կրնան խօսակցութեան առանցք դառնալ մշակոյթին արխն տուող այս նիւթերը:

Կ՚արժէր որ կարելիութիւնը ունենայինք մէկ գիշերուան մէջ ականջ տալու բոլոր այն նիւթերուն որոնք խօսակցութեան նիւթ կը դառնան մեր ցեղակիցներուն տուներուն մէջ, հոս կամ հեռաւոր ուրիշ ափերու վրայ: Քանի՞ տուներու մէջ Դանիէլ Վարուժան մը, Կոմիտաս մը, Ալան Յովհաննէս մը կը յիշուի խօսքի մէջ, քանի՞ տուներու մէջ տանտէրը յանկարծ Թումանեանին մէկ գիրքը կը քաշէ իր գրադարանէն ու իր հիւրերուն էջ մը կը կարդայ անոր մէջէն:

Գիտենք որ տխուր է այս հարցումներուն պատասխանը, եւ եթէ թուարանական տուեալներու վերածէինք այդ պատասխանները, պիտի ստիպուէինք ընդունիլ որ մենք ո՛չ մշակութասէր ենք, ոչ ալ մշակոյթ ունինք: Գիրք կը սիրենք առանց զայն կարդալու, նուագահանդէս մը կ՚երթանք մաղթելով որ ժամ առաջ վերջանայ, բանախօսութեան մը ներկայ կը գտնուինք յուսալով որ բանախօսը կարճ պիտի խօսի եւ մեզի ժամանակ պիտի թողու իրարու հետ շաղակրատելու:

Այս բոլորը ցոյց կուտան որ թէեւ մշակոյթը կը սիրենք իբր վերացական բառ, բայց շատ չենք սիրորժիր մշակոյթին բովանդակութենէն՝ իբր անմիջական զբաղում: Մինչդեռ մշակոյթին գոյատեւումն ու ուռճացումը երկու բանի կը կարօտին. նախ մշակոյթ ստեղծողներու եւ ապա մշակոյթ սպառողներու: Եթէ չորս միլիոննոց հաւաքականութիւն մը աւելի քան յիսուն օրաթերթ եւ պարբերաթերթ ունի իր լեզուով, կը նշանակէ թէ ան բաւականաչափ տէր է մշակոյթ ստեղծողներու, բայց եթէ այդ յիսուն օրաթերթերն ու պարբերաթերթերը հաւաքաբար յիսուն հազար ընթերցող իսկ չունին, եւ իւրաքանչիւրը քանի մը հազար հոգիէ աւելիին կողմէ չի կարդացուիր, կը նշանակէ թէ մշակոյթ սպառողներ չունինք: Եթէ գրագէտներ ու բանաստեղծներ կը հրատարակեն գիրքեր որոնք չեն կարդացուիր, եթէ մշակութային ձեռնարկներու կազմակերպիչները կը ստիպուին միեւնոյն ժամանակ ունկնդիր ու հանդիսատես հաւաքել արուեստական միջոցներով, եթէ մշակոյթ ստեղծողները անունով իսկ չեն ճանչցուիր այն հաւաքականութեան անդամներուն կողմէ, որուն համար մըշակոյթ կը ստեղծեն, կը նշանակէ թէ մշակոյթի գոյատեւման ու ուռճացման երկու կարեւոր ազդակներէն մէկը կը պակսի ու այդ մշակոյթը ոչ միայն չի կրնար ուռճանալ, այլ նաեւ տեղքայլ չի կրնար ընել, օրէ - օր կը մաշի, կը սպառի:

Ռ. Հ.

ԶԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՒԻԹԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎՐԺ.Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

ՎԱԼԱՆՍ. - Տեղւոյն միօրեայ վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 13, Կիրակի, ժամը 14.30-ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, որ լեցուած էր ծնողքներով ու հայ հասարակութեամբ:

Հանդէսին բացումը կատարեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրթական մարմնէն Լ. Տէր - Սարգիսեան, որ իր խօսքերուն մէջ անդրադառնալով հայ լեզուին ու մշակոյթին անցեալին, շեշտեց թէ հայապահպանման գլխաւոր ճամբան կ՚անցնի հայկական վարժարաններէ. ան գնահատանքով արտայայտուեցաւ եւ Դաւիթեան վարժարանի ուսուցչական կազմին, հոգաբարձութեան անդամներուն նուիրաբերումին ու դերին մասին, ըսաւ թէ պէտք է զօրավիգ կանգնիլ անոնց, աւելի եւս քաջալերելու համար իրենց ազգանպաստ գործունէութիւնը:

Ապա գործադրուեցաւ օրուան յայտագիրը որ կը բաղկանար երգերէ, արտասանութիւններէ, տրամախօսութիւններէ, նուագէ ու պարերգէ մը, զոր ներկայացուցին դպրոցի աշակերտները:

Անոնք արտայայտուեցան միայն մաքուր հայերէնով մը ու արժանացան ջերմ ծափերու:

Հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ հանդէսը տեւեց մինչեւ ժամը 18.30 ու փակուեցաւ Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի պահպանիչով ու «Հայր Մեր»ով:

Կաղանդ Պապան ու իր նուէրները շուրջ 200 պզտիկի, ստեղծեցին մեծ խանդավառութիւն:

Լ. Տ. Ս.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

- Ուրեմն դուք վճռել է՞ք գնալ օտար աշխարհ:

- Անպատճառ:

- Եւ ա՞յդ նպատակով:

- Այո՛, այդ նպատակով:

Ես հիացած մնացի նրա առաքինութեան վրայ:

Րոպէական մտածութիւնից յետոյ խօսեց նա.

- Ես քեզ խոստովանուեցայ՛իմ բոլոր յանցանքը, խոստովանուեցայ նաեւ թէ ինչով դիտաւորութիւն ունեմ քաւելու այդ յանցանքը: Հիմա ես դառնում եմ դէպի քեզ, Մուրադ, դու խելացի տղայ ես. դու հասկանում ես այնքան, որքան կարող է հասկանալ մի ազնիւ, հասակաւոր մարդ: Խոստովանուիր, քո խիղճը, քո սիրտը չէ՛ ասում քեզ, որ վարպետիդ դժբախտութեան մէջ դու նոյնքան յանցաւոր ես. որքան ես: Այսինքն ուզում եմ ասել, որպէս ես անգիտակցական պատճառ դարձայ նրա անբախտութեանը, այնպէս էլ դու: Կորստաբեր բանալին շինել տալու ժամանակ ես, ի հարկէ չգիտէի, թէ որքան չարիքների դուռն պիտի բաց անէ. նա այնպէս էլ դու չգիտէիր. երբ շինեցիր: Ուրեմն մենք երկուսս էլ մեր անմեղութեամբ պատճառ դարձանք մի մեծաւոր գործի: Այդ մեղքը տարածւում է մեր երկուսի վրայ: Մի՞թէ միասին չի պիտի քաւենք նրան:

- Այո՛, միասին: Բայց ես ի՞նչ կարող եմ անել:

- Այն, ինչ որ ես պիտի անեմ: Դու անպատճառ պիտի գաս ինձ հետ. դու պիտի թողնես այդ երկիրը:

- Լսի՛ր, Մուրադ, քո վարպետը, իրաւ է, ազատուեցաւ պատժուելուց, փախաւ բանտից, բայց դրանով գործը պէտք է վերջացած չհամարել, ընդհակառակն, աւելի ծանրացաւ: Կառավարութիւնը այսուհետեւ աւելի խստութեամբ կը սկսէ որոնել նրան եւ նրա մարդիկներին որոնք, նոյնպէս փախած են, - այսինքն քեզ: Երբ քեզ բռնելու լինեն, այլեւս փրկութիւն չկայ, անպատճառ կախաղան կը բարձրացնեն: Այդ ես գիտեմ: Քո անբախտ մայրը կը մեռնի կսկիծից եւ քո հօր տան ճրագը ի սպառ կը հանգչի: Եթէ ցանկանում ես որ քո կեանքը ապահով դրութեան մէջ լինէ, պէտք է անպատճառ հեռանաս այդ երկրից: Այստեղ պահուել չես կարող: Կը գնանք օտար աշխարհ, մի քանի տարի կ՚անցկացնենք պանդխտութեան մէջ, փող կը վաստակենք, յետոյ կը վերադառնանք: Մինչեւ մեր վերադարձը ամէն ինչ փոխուած կը լինի, ամէն բան մոռացուած կը լինի: Պարսից դատարանների վճիռները ժամանակաւոր են. փոխուեցան դատաւորները, փոխւում են եւ վճիռները: Ոչ առենական գիւանագրութիւն կայ եւ ոչ որ եւիցէ արձանագրութիւն: Ներկայ մարդը չգիտէ թէ իր նախորդի օրերում ինչեր են կատարուել:

Վերջացնելով իր բացատրութիւնները, նա դարձաւ դէպի ինձ, ուղիղ իմ երեսին նայելով.

- Ասա, համաձայն ես ինձ հետ գալու:

(Շար. 29)

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ. - Այրի Տիկին Խաչատուր Հասպանեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Հասպանեան եւ զաւակները, Պ. Կայծակ Հասպանեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՀԱՍՊԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 18, առաւօտեան ժամը 1-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Յունուար 21, ժամը՝ 10.15-ին՝

Tholonet (Près d'Aix - en - Provence)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Նոյեմի Յակոբեան եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Յակոբեան 150-ական Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (տանմալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

Բանաստեղծական երեկոյթ

Նուիրուած Բանաստեղծուհի՝

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Պոլսահայ Հայրենակցական - Մշակութային Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 26, ժամը՝ 20.30-ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ՝ «Արծրունի Ջրբաշեան» սրահին մէջ:

330, Ավընիւ Տիւ Փրատօ, Մարսէյլ:

Բանաստեղծուհին եւ իր գործը կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կ'արտասանեն. -

Արթօ Պէճեճեան
Աղաւնի Խամէր
Շանթալ Սիմէոնեան
Մարթա Պասմաճեան
Լալէզար Ամարօ
Ազնիւ Կիւրիւնեան

Կը մասնակցի նաեւ Հեղինակը եւ կը ստորագրէ իր գիրքերը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց անմոռանալի եղբօր՝ Աղէկ Փափազեանի յիշատակին:

×

Մարիլանտէն՝ Տիկին Յարութիւն Սէրէնկիւլեան 50 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի յիշատակին:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

EGLISE ST. ROCH
296, rue St. Honoré

Երեքշաբթի, Յունուար 22, ժամը 20.30-ին, Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը համերգ մը կուտայ: Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ Կոմիտաս - Աֆրիկեան - Յովհաննիսեան - Կանաչեան, ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները Մատաղօրհնութեան առթիւ. - Լիոնի Տիկնանց Միութիւնը 30.000 ֆրանք, Ոմն՝ 10.000 Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան եւ Մանուկեան եղբայրներ (Աստրիտ) 1000-ական Ֆ., Պ. Անդրանիկ Փանոսեան, Պ. Ղեւոնդ Յարութիւնեան, Տիկին Նիկողոսեան 500-ական, Տէր եւ Տիկին Միզեան, Տիկին Թաղէոսեան, Տիկին Միքայէլեան, Օր. Կոստանեան, Տէր եւ Տիկին Հարէլեան, Տիկին Շահնար Գրիգորօֆ, Պ. Հէնրի Գիլարճըեան, Տիկին Սօմօնեան 200-ական Ֆ., Ոմն, Տիկին Մէյմարեամ, Տիկին Թէրզըեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ազատ Պահատուրեան, Ժան Տիւլկէրեան 100-ական Ֆ., Տիկին Թավշանճըեան 50 Ֆ., Տիկին Վերժին Անթապլեան 20 Ֆ., Տիկին Գոհար Ոսկերիչեան 300 ֆրանք: Հանգուցեալ՝ Մարի Կէնճեանի կտակին համաձայն իր կողմէ եկեղեցւոյ 1000 Ֆ.:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՇԸ

l'UGA - HOMENETMEN
Paris

organise un

DINER

de soutien

Le Vendredi 25 Janvier à 20h30

au **YAN'S CLUB**

5, Avenue Reille — Paris 14ème

Apéritif à partir de 19h

Réservation jusqu'au 20 Janvier

— **M .ALTOUNIAN : 567 - 61 - 12**

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ Փետրուար 12, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30-ին, կեդրոնի (77, ռիւ Լաֆայէթ) սրահին մէջ, արտակարգ ընդհանուր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ:

ՕՐԱԿԱՐԳՆ Է.-

1.- Առնուվիլի մէջ հանգստեան տան մը գնումը:

2.- Անթիյիի հանգստեան տան վաճառումը:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շավիլի եկեղեցւոյ դպրոցին տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 20, ժամը 15, եկեղեցւոյ կից սրահը, Կոմիտաս փողոց, Շավիլ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին:

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ:

Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձակումով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ. Տիկին Պէրեանէ Բիւզանդ Պէճէրի յիշատակին:

×

Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիկին Էլիզ Քոչեանէ իր ամուսնոյն՝ Խորէն Քոչեանի մահուան 2-րդ տարելիցին առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ռոն - Ալփի մասնաճիւղերը կալա-ով կը տօնեն ՀՕՄ-ի 70-ամեակը եւ կայանին 50-ամեակը՝

ՄԱՅԻՍ 12-ԻՆ

OPTIMA Tours

— 1985 —

— **Du 8 au 17 Février** **4,250 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie
en pension complète) 1,030 F
— **Du 15 au 24 Février** **4,250 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie
en pension complète) 1,030 F
— **Du 22 Février au 03 Mars** **4,650 F**
(possibilité d'une semaine supplémentaire en Arménie
en pension complète) 1,350 F
— **Du 22 au 31 Mars** **4,650 F**

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— **Du 20 au 27 Avril**
— **Du 20 Avril au 04 Mai**

(PREPARATION DE NOTRE BROCHURE D'ETE)

NOUVEAU... NOUVEAU... NOUVEAU...

DEPART DE MARSEILLE
(sur la base de 20 personnes voyageant ensemble)

— **Du 09 au 22 Février** **5,280 F**
— **Du 16 Février au 1er Mars** **5,280 F**
— **Du 23 Février au 08 Mars** **5,980 F**

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— **Du 20 Avril au 03 Mai**
(Prix et conditions de ce voyage, nous consulter

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

MARSEILLE

Mademoiselle KAPRIELIAN Gayané
21, rue Emile Ducleaux
13004 MARSEILLE
Tél : (91) 34 - 95 - 93
Mardi : de 9h00 à 12h00
Mercredi : de 14h00 à 18h00
Tous les soirs : à partir de 18h30

LIC A 130

CENTRE DE RECHERCHES sur la DIASPORA ARMÉNIENNE

organise un débat public sur le thème :

Présentation d'une enquête sur deux écoles maternelles
(Saint Mesrop d'Alfortville et Tebrotzessère) :

Les enjeux pédagogiques et socio-culturels.
Quel avenir pour l'enseignement et la pratique de la langue arménienne en France?

Le SAMEDI 26 JANVIER à 20h 30 précises
Au GRAND HOTEL
Salon Delibes - Debussy
2, rue de Scribe - 75009 Paris
Métro : Opéra - Parking : Caumartin

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDE	DEMANDE
Dessinateur en bâtiment (BEP Génie Civil)	Secrétaire de Direction (BTS de Secrétariat bilingue - anglais)
Réf : D85001	Réf : D85002

Ecrire à G I A - EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.

LE G I A Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.

Ecrire à : G I A - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
22
MARDI
22 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.881
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
60e ANNÉE — No 15.881

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԳՆԱՑ-ԵԿԱՒ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԸ Կ'ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԻ

Մօտ 50 ժամ ճամբորդել, տեղւոյն վրայ մնալու համար միայն 12 ժամ, այս էր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին քաջագործութիւնը: Արդարեւ Միթերան Նումէա գնաց - եկաւ, առանց առիթ տալու, տեղւոյն վրայ, հրապարակային ցոյցերու, ամէն պարագայի մէջ, ո՛չ իր ներկայութեամբ եւ մանաւա՛նդ մասնակցութեամբ: Հականկախապաշտ 30 հազար Քալտոշներ փողոց իջած էին, սակայն, յայտնելու համար. - «Այո՛, Ֆրանսայի, ո՛չ ընկերվարութեան», «Քանաքի՝ երբե՛ք, Ֆրանսական Քալետոնի՝ մի՛շտ», «Մէկ Ալժերիա, կը բաւէ՛» եւայլն, եւայլն: Նախագահ Միթերան տեսակցութիւններ ունեցաւ տարբեր հոսանքներու պատասխանատուներուն հետ եւ միայն մէկուն հետ՝ Ժան - Մարի Ճիպաուի (Քանաք ճակատի պարագլուխ) մնաց գլուխ - գլխի: Այս մէկը արդէն, Երկուշաբթի օր իսկ Փարիզ եկած էր:

Փարիզ, հազիւ վերադարձած, հանգիստ իսկ չառած, Նախագահը մամուլին պարզեց իր այցելութեան հետեւանքն ու արդիւնքը հինգ կէտերու մէջ. - Ա. - Վերջին շաբաթներու ծանրակշիռ դէպքերէն ետք, նախ անհրաժեշտ էր որ կապը չխզուի: Կը խորհիմ որ այդ նպատակէտին հասանք: Բ. - Անձնապէս կ'ուզէի վստահ ըլլալ կղզիին մէջ ապրողներու եւ ինչքերու ապահովութեան մասին: Այդ առընչութեամբ մտիկ ըրի զինուորական եւ քաղաքային պատասխանատուները: Խորհրդարանը արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրեմ, որպէսզի քուէարկուի պաշարման վիճակը երկարաձգող օրինագիծը: Գ. - Այն միջոցները, որոնք թոյլ պիտի տան տնտեսական գործունէութեանց բնականոն վերահաստատումը գործադրութեան մէջ են: Այսպէս է որ Թիոյի հանքը շուտով կը վերաբացուի: Դ. - Նումէա ունեցած խօսակցութիւններէս ետք, կառավարութեան պատուիրակը կ'ամբողջացնէ եւ կը ճշդէ ըրած առաջարկները: Ե. - Ֆրանսա վճռած է պահպանել իր դիրքն ու ռազմագիտական ներկայութիւնը աշխարհի այդ կողմը: Վարչապետին ըսի, որ հարկ եղածն ընէ այդ ուղղութեամբ, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Նումէայի զինուորական կայանին ամրապնդման:

Պաշարման վիճակին երկարաձգման պատրուակով, նիստի հրաւիրելով Ազգ. Ժողովը, Միթերան նաեւ նեղը կը դնէ ընդդիմութիւնը: Արդարեւ 1955-ի օրէնքը 12 օրուան համար միայն կը նախատեսէ պաշարման վիճակը, որու երկարաձգումը կրնայ ըլլալ միայն Խորհրդարանի կողմէ քուէարկուած օրէնքով մը: Քալետոնիէն վերադարձին արտասանած խօսքերը քիչ մը տարբեր են Փիզանիի ճառէն: Նախագահը խուսափեցաւ անկախութիւն բառը գործածելէ: Եւ ընդդիմութեան մէջ ալ, գոնէ Լըքանիւէ, դըրական գտաւ Միթերանի ելոյթը: Այլ խօսքով, ընդդիմութիւնը պէտք չէ Քալետոնիի հարցը առնէ եւ փորձէ «կրակ վառել որեւէ փայտով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ վարչապետը՝ Հիւսէյն Մուսաւի Անգարա հասած է Կիրակի օր, երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան համար: Տեղական հարցերէ զատ, խօսակցութեանց նիւթ պիտի ըլլայ նաեւ առեւտրական փոխադարձութեանց ծաւալումը: Թէեւ Յունուար 21-ի «Հիւրրիյէթ»ին համաձայն, խօսակցութեանց ամենակարեւոր նիւթը՝ հայկ. ահաբեկչութիւնն է:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ մէջ, Երկուշաբթի օր կը բացուէր նոր դատավարութիւն մը: 84 ամբաստանեալ կը ներկայանան, անդամ քիւրտ աշխատաւորներու կուսակցութեան, ազատագրման եւ վերածնունդի շարժումներուն: «Իւմանիթէ» (Յունուար 21) արձագանգելով այս լուրին, կը յիշէ. - «Զօր. Էվրէնի Թուրքիոյ մէջ, արգիլուած է Քիւրտիստան կամ քիւրտ բառերը արտասանել, ինչպէս դարուս սկիզբը արգիլուած էր Հայաստան կամ Հայ ըսել»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԱՍ գործակալութեան հրապարակած հարցազրոյցի մը համաձայն խորհրդային պատմագէտ՝ Լեւ Կորնեւի հետ, Սիոնականները գործակցած են Նացիներուն հետ Հրեաներուն բնաջնջման համար: Ըստ իրեն, Սիոնականները արգելք եղած են, որ Հրեաները պայքարին Նացիներուն դէմ եւ յետագային ալ փորձած են ջնջել իրենց զինակցութեան հետքերը: Կ'ընդունի, թէեւ, որ բազմաթիւ Հրեաներ կռուած են խորհրդային թէ արեւմտեան բանակներուն մէջ, բայց՝ «Սիոնականները Նացիներու ընկերակից, ոչ մէկ կապ ունեցած են այդ նուիրական պայքարին հետ: Ընդհակառակն, Նացիներուն հետ կը բաժնեն Հրեաներու բնաջնջման պատասխանատուութիւնը, Բ. աշխարհամարտի ընթացքին: Զոհերու արիւնն ունին իրենց ձեռքերուն եւ խղճին վրայ: Սիոնական հակակշիռ տակ գտնուող դրամատուներն ու ընկերութիւնները եռանդով օժանդակած են Թայխին եւ Նացիական պատերազմական մեքենային նիւթականի հայթայթման: Այդ դրամատուներուն եւ ընկերութիւններուն մեծ մասը, այսօր բերդն է միջազգային սիոնականութեան եւ զօրավիգ է Թել - Ավիվի յարձակողական քաղաքականութեան»:

ԱՆՏՐԷ ՖՈՆԹԷՆ, Երկուշաբթի օր իսկ անցաւ «Մոնտ»ի տնօրէնութեան գլուխը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, Ուբրամ իրիկուն ընդհ. ժողովը վաւերացուցած ըլլալով թեկնածութիւնը: Իր կողքին ունի երեք գործակիցներ՝ Պերնար Վութս, Տանիէլ Վերնէ եւ Քլոտ Սալ: «Մոնտ»ի պարտքը (82 - 83 - 84) 110 միլիոն Ֆրանքի հասած է: Ցայսօր դրամատուներու ունեցած պարտքը՝ 65 միլիոն, ընթերցողի կորուստ, մէկ տարուան մէջ՝ 7%, ծանուցումի՝ 13% :

ԿԻՊՐՈՍԻ խօսակցութեանց առթիւ եղած լաւատեսութիւնը բոլորովին ի դերեւ ելաւ, Թուրքերը՝ վերջնագիր տուած ըլլալով Կիպրիանուի: Թէեւ կողմերը բաժնուած առեն, հաւանած են նորէն տեսնուիլ, բայց անմիջականին մէջ, կապը խզուած է: Տէնքթաշ կը պահանջէ որ առաջարկուած ծրագիրը գոց աչքով ընդունուի, առանց որեւէ բարեփոխման: Օրինակ՝ թրքական զօրքը կը մնայ, մինչ Կիպրիանու՝ կ'ուզէ որ ապազինումը ամբողջական ըլլայ: Տէնքթաշ կը սպառնայ զիջումներն ալ ետ առնել, եթէ կըրկին ամէն կէտ բանակցութեան նիւթ դառնայ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ եօթը քաղաքներ՝ Առլ, Ավինեոն, Տիներ, Թուլոն, Մանտըլիէօ, Տրակինեան եւ Ֆրէժիւս դուզորդ քաղաքներ եղան Զահլէի հետ: 1980-ին, լիբանանեան այդ քաղաքին շուրջ 150 հազար քրիստոնեաները ոյժերգական պաշարման մը ենթարկուած են: Եօթը քաղաքապետները Զահլէ գացած են:

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ, Հ. Յ. Դ. ԵՒ... «ԹԷՐՃԻՄԱՆ»

Երեւանի մէջ, Յունուար 8-ին տեղի կ'ունենար Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը, որու սկիզբն իսկ Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դէմիրճեան հանդէս կուգար երկար զեկուցումով մը: Ասոր մէջ, ինչպէս ամէն անգամ, կուսակցութեան պարագլուխը չէր խուսափեր իր տուրքը տալէ, հակադաշնակցական յանկերգը կրկնելով: Ընդհանրապէս չենք անդրադառնար իսկ, տրուած ըլլալով որ երբ միշտ նոյն բաները կ'ըսուին, անվերջ կը կրկնուին, ածականներն իսկ չեն փոխուիր, այլեւս խակապէս անհամ կը դառնայ: Այս անգամ բացառութիւն մը ընելու մեր դրդապատճառը կուգայ Թուրք մամուլէն, որ ծուռն ու շիտակը իրար խառնելով, «հետաքրքրական» վերլուծում մըն ալ կ'ընէ:

Ի՞նչ կ'ըսէր Կ. Դեմիրճեան. - «Սփիւռքահայութեան գերակշռող մեծամասնութիւնը լաւ է վերաբերւում Սովետական Հայաստանին, Սովետական Միութեանը, Սովետական Հայաստանը համարում բոլոր Հայերի հայրենիքը: Բայց մենք երբեք չպէտք է մոռանանք, որ հայ գաղութները սոցիալական եւ քաղաքական տեսակէտից միատարր չեն: Այնտեղ կան կոմունիստներ՝ մեր դասակարգային եղբայրները: Կան նաեւ կուսակցութիւններ ու հայրենասիրական խմբաւորումներ, որոնք հիմնականում կանգնած են հայրենիքի հետ կապերն ամրապնդելու դիրքերում: Այնտեղ կայ, վերջապէս, նաեւ մեր ուղղակի թշնամին, դաշնակցական կուսակցութիւնը: Մենք պայքարել ենք եւ կը պայքարենք նրա յետադիմական, ազգայնամոլական գաղափարախօսութեան դէմ, մերկացրել ենք եւ ակտիւօրէն կը մերկացնենք նրա պարագլուխների արկածախնդրական, հակասովետական քաղաքականութիւնը: Եւ դա, ինչպէս մենք բազմիցս նշել ենք, վերաբերում է ինչպէս անցեալին, այնպէս էլ ներկային: Դաշնակցութիւնը եղել է ու մնում է հակայեղափոխական, հակասովետական կուսակցութիւն, որն այսօր ծառայում է ամերիկեան իմպերիալիզմին»:

Ոչ մէկ նորութիւն: Հին, շատ հին երգն է: Բայց, երբ լուրը կը հասնի «Թէրճիման»ի, շատ «համով» երեւոյթ մը կ'առնէ: Այսպէս՝ «Թէրճիման»ի համար (Յունուար 18) Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը հակադաշնակցական իր ելոյթը ունեցեր է - գիտէք ո՞ւր - ոչ թէ Երեւանի կուսակցական կենտկոմի ժողովին, այլ՝ «Յունուար 8-ի Դաշնակցութեան ժողովին» ... եւ ինչո՞ւ ըրեր է այս յայտարարութիւնները, որոնք չափով հաճոյք պատճառելու համար Էօզալի, որ քանի մը խօսք ըսած էր Տիխոնովի, երբ այս վերջինը Անգարա էր: Կ'արժէ կարդալ, առնուազն զուարճանալու համար. -

×

«ԹԷՐՃԻՄԱՆ» (Յունուար 18). -

«Անգարա հասնող լուրերու համաձայն Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Յունուար 8-ի ժողովին խօսք առնելով բացէ ի բաց պախարակած է ազգայնամոլ ու արկածախնդիր Հայերը: Կ. Դեմիրճեան ըսած է թէ Դաշնակցութեան ղեկավարները հակախորհրդային գործունէութիւն կը տանին ու կը ծառայեն ամերիկեան աշխարհակալութեան. «պիտի պայքարինք յետադիմական դաշնակցականներու արկածախնդիր ու հակախորհրդային գործունէութեան դէմ» աւելցուցած է ան:

Դէմիրճեան յայտնած է նաեւ թէ կարգ մը տեղական ղեկավարներ ալ անկարգ, անկանոն են: Իսկ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է ան հայկ. այլ կարեւոր կուսակցութեան՝ Հնչակեաններու մասին: Հնչակեան կուսակցութիւնը ծանօթ է ահաբեկչական ԱՍԱԼԱ կազմակերպութեան որպէս հովանաւոր մարմին:

Միշտ Անգարա հասնող լուրերու համաձայն Հայաստանի ղեկավար տարրէն կարգ մը դէմքեր պաշտօնազրկուած են Դէմիրճեանի խօսքերէն ետք:

Խորհ. Միութեան վարչապետին Թուրքիա պաշտօնական այցելութեան ընթացքին, Թուրքիոյ վարչապետը Էօզալ, Տիխոնովի ուշադրութեան յանձնած է Հայաստանի հակաթուրք գործունէութիւնը եւ ահաբեկչութեան զօրավիգ կեցուածքը: Էօզալ յատկապէս խօսած էր Խորհ. Միութիւն գտնուող օտար դիւանագէտներու Հայաստան հրաւիրուելուն եւ հայ ղեկավարներու անոնց տուած հակաթուրք յայտարարութիւններուն մասին, ըսելով թէ այս պարագան հաճելի չէր թուած Թուրք կառավարութեան եւ պէտք էր այս մարզին մէջ միջոցառումներու դիմել:*

Տիխոնովի այցելութենէն անմիջապէս ետք Հայաստանի ամենաբարձր մակարդակի մէկ ղեկավարին վերոյիշեալ արտայայտութիւնը թէեւ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է Անգարայի մէջ, սակայն ըսուած է նաեւ թէ «պէտք է զգուշանալ չափազանց լաւատեսութենէ»:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ՝ ԱԼԻ ԱՂՃԱ

Ամէն օր, նորութիւն մը կայ Ալի Աղճայի մասին: «Շատախօսութեան» կողքին, Թուրք ահաբեկիչը նաեւ նամակագրութեան վարպետ մը կը թուի ըլլալ: Պապին մահափորձին հեղինակին մէկ նամակն է, որ մամուլի նիւթ դարձած է, քանի մը օրէ: Նոր նամակ չէ թէեւ եւ դատաւոր Մարթելլայի հաղաբաւոր էջնող թղթածրարին մէջն է, բայց դատաւորը զայն վաւերական չէր նկատած: Հիմա, մեղադրուած 3 Պուլկարներուն փաստաբաններն են, որ կ'ուզեն այդ նամակը օգտագործել իբրեւ հիմնական փաստաթուղթ իրենց պաշտպանութեան համար: Նամակը, որու թուականն է 1983, Օգոստոս 5, ուղղուած է ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդին եւ հոն, Աղճա սապէս բաներ կը գրէ. - «Սիրելի զինուորական կցորդ, որեւէ խնդրի առաջքն առնելու համար, այս անգամ ձեզի Թուրքերէն կը գրեմ: Արդէն ձեզի յայտնած եմ խոր երախտագիտութիւնս, կ'ուզեմ կրկին շնորհակալութիւն յայտնել: Երկու տարի, ամէն բան ըրի մեր փոխադարձ բարեկամութեան եւ հաւաքական շահերուն համար: Բայց կ'ուզեմ քանի մը թելադրութիւններ ընել»:

Աղճա մտահոգ է որ արեւմտեան կարգ մը թերթեր զինքը ստախօս կը նկատեն: Կը շեշտէ նման ամբաստանութեանց վըտանգը, իր յայտարարութիւններուն հաւաստի բնոյթին առընչութեամբ: Յետոյ, կ'աւելցնէ. - «Դո՛ւք բսիք, որ խօսիլ ըսկըսիմ: Պուլկար նախկին գործակալները եւ ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեան ներկայացուցիչներն ալ, զորս համոզեցիք որ խօսին, իրենք չկրցան ոչ մէկը համոզել»: Աղճա կ'ուզէ որ ամերիկացի դիւանագէտը անպայման գտնէ Պարսկաստանի խորհրդային գործակալը, որ ապաստանած է Անգլիա, որպէսզի ան խոստովանի թէ Անդրոպով վճռած էր սպաննել տալ Պապը: Բայց, Աղճա ստախօսէ բռնուած մէկն է, եւ կարելի չէ զանազանել իր ըսածներուն մէջ ծուռն - ու շիտակը: Քիչ մըն ալ տարօրինակ կը թուի որ շրջանի մը մէջ, երբ Աղճա բոլորովին առանձնացած էր եւ բանտին Խիստ ապահովութեան բաժինը կը գըտնուէր, կրցած է նման նամակ մը գրել ու ղրկել: Թէեւ կը թուի որ բանտարկութեան սկիզբէն իսկ, բանտին վարդապետին, - Տոն Սանթինիի միջոցաւ, կրցած է միշտ շփումներ ունենալ: Այդ քահանան ալ, որպէս անդամ Նափոլիի Քամոռային ձերբակալուեցաւ յետագային: Ամէն պարագայի մէջ, Պուլկարներուն համար այս նամակը երկինքէն ինկած մանանայ մըն է:

ՏՈՔԹ. ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ԹԻԷՐՐԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը 8-ին, 118, ռիւ տը Քուրսէլ, Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ շահեկան դասախօսութիւն մը:

Հայկական ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան մասին իր հմտալից ուսումնասիրութիւններով հանրածանօթ Տոքթ. Թիէրրի, իր դասախօսութեան նիւթ ընտրած է, երբեմնի Արեւմըտեան Հայաստանի նահանգները կատարած իր վերջին ճամբորդութիւնը, որուն ընթացքին այցելած եւ լուսանկարած է բազմաթիւ հին եւ նորագիւտ հայկական յուշարձաններ: Փարիզի հայ հասարակութիւնը բացառիկ պատեհութիւնը պիտի ունենայ այդ լուսարձակ պատկերները տեսնելու պաստառին վրայ:

Իր բազմամեայ ճամբորդութիւններուն ընթացքին դէպի Թուրքիոյ Արեւմտեան Հայաստանի նահանգները, դէմ յանդիման՝ իր հետազօտած յուշարձաններուն խօսուն եւ կենդանի մանրամասնութիւններուն - որոնցմէ շատերը աւա՜ղ, կիսաւեր, անանուն եւ դժուարամատչելի - իր յստակատես դատումները այդ յուշարձաններուն եւ անոնց ոճերուն պատկերագրութեան մասին, հարեւան երկիրներու յուշարձաններուն հետ անոնց ունեցած փոխադարձ ազդեցութիւններու բաղդատական վերլուծումները, գաղափար մը կու տան Տոքթ. Թիէրրիի հայագիտական բազմակողմանի ուսումնասիրութիւններուն մասին:

Այս առթիւ, յարգելի գիտնականին հետ հարցազրոյց մը հայ արուեստին մասին: Խորհելով որ այս հարցազրոյցը մանաւանդ իր շահեկան պատասխաններով եւ տեսակէտներով կրնայ հետաքրքրել «Յառաջ»ի ընթերցողները, կու տանք զայն ֆրանսերէն լեզուով, հարազատութիւնը պահելու համար:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ Ա. ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Madame A. KHANDANIAN. *Les cours de civilisation et d'art arméniens, que vous enseignez depuis quelques années à l'Université (INALCO, Dauphine), sont d'une haute importance pour la diffusion de la culture arménienne. Quel attrait particulier présente pour vous, l'architecture arménienne, pour vous dont les recherches sont orientées vers les arts des peuples de l'Ancien Orient chrétien et musulman et les arts de la Transcaucasie en général ? Trouvez-vous une originalité, une conception innovatrice dans le mode de construction des architectes arméniens dès le IVe siècle et aux siècles suivants ?*

Dr. Jean-Michel THIERRY L'architecture est l'élément primordial du patrimoine culturel arménien, là où il se montre le plus original. En dehors de toute considération esthétique, j'y porte un grand intérêt en tant que témoin irrécusable de l'évolution historique de l'Arménie.

On ne peut parler de conception novatrice au IVe siècle car les monuments datés avec certitude de cette époque sont exceptionnels et qu'ils se rattachent à l'art syrien, comme l'a bien démontré le regretté A. Khatchatrian; c'est plus tard et progressivement que s'est individualisé l'art de bâtir en Arménie avec, notamment l'emploi privilégié de la construction bétonnée à parements.

Mme A. K. *Les voyages que vous effectuez avec Madame Thierry, depuis plusieurs décennies à travers l'Arménie, de l'Ouest à l'Est, à la découverte des couvents, églises et peintures murales, connus et peu connus, sont venus enrichir nos connaissances archéologiques et notre patrimoine artistique, avec la série de vos articles dans la R. E. Arm. «Les couvents du Vaspourakan», d'autant plus que vous en avez découvert d'inédits. Voulez-vous nous dire quelques mots sur les caractéristiques de l'art de bâtir des architectes du Vaspourakan ? Et dans le domaine affectif, permettez moi de vous poser une question, hors propos peut-être, quelle impression vous a laissé cette vieille terre d'Arménie immortalisée par le lac de Van, sur les rives duquel la foi chrétienne s'est manifestée par des ensembles monastiques arméniens, avec une intense profusion.*

Dr. J-M. T. Le Vaspourakan est une province arménienne un peu à part des autres. La structure géographique (hautes montagnes, volcans, vallées impénétrables) en explique l'éparpillement féodal et le retard culturel, par rapport à l'Ayrarat. Il faut ajouter que l'absence quasi-totale de tuf volcanique a obligé les architectes du Vaspourakan à renoncer à la construction bétonnée à parements au profit du moyen appareil lié au mortier d'un aspect beaucoup moins plaisant. L'exception remarquable de l'église d'Akht'amar n'en acquiert que plus de valeur. Enfin l'originalité du Vaspourakan tient aussi aux influences arabes du temps de la splendeur des califes ommeyyades et abbassides et, d'une façon moins nette, à celles des Syriens et des Nestoriens.

Tous ces éléments, outre que sur le plan archéologique, le Vaspourakan ait encore été au milieu du XXe siècle, une terre presque inconnue, expliquent sans doute l'intérêt que nous portons à cette province. Nous avons parfois perçu chez les habitants actuels, des Kurdes (mais qui sont souvent descendants d'Arméniens islamisés de force il y a moins d'un siècle) le respect inconscient de leur passé chrétien.

Mme A. K. *Des influences diverses à des époques différentes ont visiblement influencé l'art arménien. L'influence de l'art byzantin, longuement disputée sur l'art arménien et réciproquement, a-t-elle existé d'une manière évidente ? Pourriez-vous en quelques mots nous donner le résultat de vos recherches ? Vous aviez fait au XXIe Congrès International byzantin une communication basée sur des analyses comparatives, à ce sujet.*

Dr. J-M. T. Il y a un siècle, il était généralement admis que l'art arménien n'était qu'une forme provinciale, rustique de l'art byzantin. En 1918, Strzygowski révélait au monde savant l'abondance et l'ancienneté du matériel archéologique arménien: inversant la proposition, il faisait de l'art byzantin (et même des arts occidentaux roman et gothique) une sorte de suite de l'art arménien. Finalement, cette outrance, reprise en l'amplifiant par certains journalistes et architectes mal informés, a beaucoup nuit à la crédibilité des travaux des pionniers arméniens comme Toramanyan. La vérité est plus complexe: l'art arménien n'est évidemment pas né de rien et s'est fondé sur les arts hellénistique, iranien et syrien antérieurs qu'il a progressivement modifiés et adaptés. Du fait que l'art médiéval en général est l'expression d'une culture essentiellement religieuse et que la religion arménienne était dogmatiquement isolée et autonome, l'art arménien a été peu sensible aux influences extérieures. Seules les dominations politiques ou militaires ont pu parfois entraîner telle ou telle influence ponctuelle et limitée: byzantine au VIIe siècle, arabe au IXe, géorgienne et iranienne au XIIIe, ottomane au XVIIe, russe enfin au XXe.

Mme A. K. *Dans les 17 volumes de la R. E. Arm, jusqu'à ce jour parus (1964-1984), nous trouvons sous votre plume, — hormis les couvents du Vasp. — des introductions historiques, des descriptions, plans et photos de divers monuments que vous avez visités dans différentes régions de l'Arménie, le vilayet de Kars (ancien canton de Vanand, de Chirak), le Tayk etc. etc. Dans les deux derniers volumes, vous nous parlez de deux ensembles monastiques très intéressants qui se trouvent en Arménie Orientale que vous avez visités, l'un dans la province d'Arcax (Xacen) Dadi vank ou Xoutavank, l'autre au Karabagh (territoire autonome d'Azerbaijan) Ganjasar, deux documents selon vous très importants pour l'histoire de l'art arménien du 13e siècle.*

Pourriez-vous dire quelques mots au sujet de l'essor artistique de cette région ? Selon les architectes arméniens la décoration sculptée de la coupole de Ganjasar, est une œuvre géniale de l'art arménien. Qu'en pensez-vous ? Peut-on parler d'une école de sculpture de Sunik, de Vayotzjor ?

Dr. J-M. T. Le Karabag commence à peine d'être révélé du point de vue archéologique; quant au reste des monuments chrétiens d'Azerbaijan, il est pratiquement inconnu. Les recherches n'y sont guère faciles, dans la mesure où les autorités de Bakou s'y opposent arguant de contestations entre savants arméniens et azéris portant sur l'importance qu'il convient de donner à la culture albanienne chrétienne. Or il existe indubitablement des traces de cette dernière (Mingeçaur, Kum, Liakit, Amaras, Moxronis) bien que la plupart des monuments soient plus tardifs, comme Dadivank et Ganjasar, et eux strictement arméniens. La décoration de l'église de ce dernier couvent est extrêmement intéressante, même si le qualificatif de génial est disproportionné avec la maladresse du style des scènes figurées (crucifixion, Adam et Eve). par contre l'iconographie est originale avec la figuration des donateurs surtout ceux qui, accroupis, portent les maquettes des églises, comme des atlantes. D'autre part, pour répondre à la seconde partie de votre question, il est indiscutable qu'il existe non pas une, mais plusieurs écoles de sculpture en Siounie avec Momik, Sargis et le Maître de Spitakawor.

Mme A. K. *Plusieurs de vos articles concernant la culture et la civilisation arméniennes, parus dans divers périodiques importants français, italiens, allemands, arméniens, ainsi que vos deux monographies «Kars» et «Horomos» sont suivies avec beaucoup d'intérêt par des savants arménologues et le public cultivé arménien. Nous vous remerçions bien sincèrement ainsi que Madame Thierry pour vos intéressantes recherches impartiales et objectives, concernant l'art arménien, d'avoir fait connaître au monde Occidental, l'héritage artistique de l'Arménie millénaire, œuvres constructives souvent originales, voire audacieuses, qui se sont épanouies au sein de l'Ancien Orient chrétien et musulman, malgré son histoire tourmentée par des invasions déstructives.*

Dr. J-M. T. Ma femme et moi-même sommes sensibles à l'approbations de nos amis arméniens. Mais je voudrais conclure sur la nécéssité impérative pour l'Arménie, si elle souhaite que survive son identité, de développer la connaissance de sa culture passée et présente et de la diffuser dans le monde. Or il faut bien le reconnaitre, celle-ci est bien négligée par vos compatriotes de la Diaspora: le nombre d'étudiants menant à leur terme leurs études élémentaires de la langue arménienne est dérisoire. Il n'existe en France aucune publication arménienne culturelle sérieuse et Monsieur Mahé, professeur à l'INALCO et Secrétaire de la Revue des Etudes Arméniennes (mondialement connue et appréciée) nous disait récemment qu'il n'y avait que quatre(!) abonnés arméniens à cette dernière. Quand on propose à un éditeur un travail sérieux sur l'archéologie arménienne, il répond qu'il n'en a pas la clientèle en France sauf s'il s'agit d'un simple livres d'images.

J'espère que cette conclusion pessimiste sera démentie bientôt par une prise de conscience de nos amis arméniens.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԵՒ «ԿՈՏԱՅՔ»

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԵՒ Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի ոտնագնդակի առաջնակարգ երկու խումբերը «Արարատ» եւ «Կոտայք», կը պատրաստուին ախոյենութեան յառաջիկայ մրցումներուն մասնակցելու համար: Իւրաքանչիւր մրցաշրջան նոր յոյսեր կը ներշնչէ մարզասէրներուն, որոնք մեծ ակնկալութիւններ կ'ունենան իրենց սիրած խումբէն: Ծանօթ է, որ անցեալ մրցաշրջանին «Արարատ» չգոհացուց իր համակիրները, յաջող խաղերու կողքին ցուցաբերելով նաեւ լուրջ սայթաքումներ: Մեծ թերութիւններ նըկատուեցան մասնաւորաբար պաշտպանութեան գիծերուն վրայ: Ի դէպ, ամբողջ մրցաշրջանի ընթացքին մարզիչները կը ջանային խումբին լաւագոյն կազմը գտնել:

«Արարատ» իր մարզումները կատարած է Ջորագիւղ, ապա՝ Ծաղկաձոր (մինչեւ Յունուար 15), ուրկէ անցած է Գագրա (Աբխազիա), Սեւ ծովու ափը, շարունակելու համար պատրաստական աշխատանքները:

Կը յուսանք, որ «Արարատ»ի տղաքը առաւելագոյնս կ'օգտուին նախապատրաստական աշխատանքներէն եւ լաւ մարզուած կը ներկայանան խորհրդային 48-րդ ախոյենութեան:

×

Միւս կողմէ, սկսած են նաեւ Ա. դասակարգի խումբերու մարզումները, ի պատրաստութիւն յառաջիկայ մրցաշրջանի: Ծանօթ է, որ այս տարի յիշեալ դասակարգէն հանդէս կուգայ նաեւ Աբովեանի «Կոտայք»ը, որ իր մարզումները կը կատարէ Ջորագիւղ: Այս առթիւ, խումբին մարզիչը՝ Ֆելիքս Վերանեան, նշած է թէ իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է մարզիկներուն ֆիզիքական եւ հոգեբանական լուրջ պատրաստութիւնը: Փորձերուն կը մասնակցին նաեւ խումբին նոր անդամները: «Կոտայք»էն «Արարատ» հրաւիրուած են Եդուարդ Վերանեան, Ա. Բալաբէկեան եւ Գ. Յովհաննիսեան, իսկ «Արարատ»ի խաղացողներէն Անդրանիկ Խաչատրեան, Մ. Ասատրեան եւ Ս. Պօղոսեան հանդէս կուգան «Կոտայք»էն:

Աբովեանցիները Ջորագիւղէն կ'անցնին Ադլէր (Սոչի), ուր քանի մը հանդիպումներ կ'ունենան տեղական խումբերու հետ: Այնուհետեւ վերադառնալով Աբովեան, կարճ հանգիստէ մը ետք, կը մեկնին անդրկարպատեան Բերեգովօ քաղաքը, ուր կը մասնակցին արհեստակցական միութիւններու խումբերու աւանդական մրցաշրջանին:

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Ա. դասակարգի ախոյենութեան մրցումները կը սկսին Ապրիլի առաջին կէսին:

Հ. Ա.

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՆՈՐ ԱՂԷՏ

- Երէկ ուզում էի գրադարանից 1945 թ. գիրքը վերցնել, չկար:

- Իսկ ինչո՞ւ գրադարանից. վերցրու գրախանութից:

- Ախր, գրախանութում փոշին ջնջել է տառերը. 13 տարի գիրք պահել կը լինի՞:

- Ասում են՝ այդ գիրքը շուտով կը վերահրատարակեն:

×

Երեք անգամ ամուսնացած եւ ընտանիքը լքած մի քաղաքացի կանգնել էր դատարանի առաջ: Բազմակողմանիօրէն քննելուց յետոյ, դատաւորը մեղադրեալին արդարացրեց: Շատերը զարմանք յայտնեցին այդ վճռի առթիւ:

- Մէկ գործով երկու պատիժ չի կարելի տալ, - պարզաբանեց դատաւորը: Նա երեք զոքանչ ունենալով արդէն պատժուել է:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Տարիներէ ի վեր Կապոյտ Խաչը, Լիոն կամ այլուր, կը ծառայէ մատաղ սերունդին: Մանուկներու Օրը, տարուան մէջ, իր ձեռնարկներէն առաջինն է: Ընդհանրապէս կ'ըլլայ յաջող ձեռնարկ մը:

Այդպէս ալ եղաւ, Կիրակի, Յունուար 13, Լիոն, Ազգային Տան սրահին մէջ, ուր պզտիկներ ու ծնողք լեցուած էին եւ մնացին հոն աւելի քան չորս ժամեր: Յայտագիրը երկար էր, բայց ոչ ձանձրացուցիչ, մանաւանդ ծնողաց համար՝ յաճախ հպարտ - տեղին է - իրենց զաւակներուն հայերէն ելոյթներով: Ամէն ոք, ամէն ինչ ծափահարուեցան, լաւն ու նըւազ լաւը, անխտիր:

Տիկին Լիւսի Թութլեան պատրաստած էր խնամուած բացման խօսք մը, թէ՛ սահուն եւ թէ հասկնալի հայերէնով: Լիոնի մասնաճիւղին ժրաջան նախագահուհին շեշտը դրաւ մանաւանդ ծնողաց պարտականութեանը վրայ՝ տան մէջ հայերէն խօսելու: Թուեց յետոյ Փրանսահայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան զանազան գետինները: Իմացանք, զոր օրինակ, որ կազմակերպութիւնը կը պահէ իր ծախքով, տասնեւութ սաներ Համազգայինի Մարսէյլի ամէնօրեայ վարժարանին մէջ: Տիկին Թութլեան մաղթեց որ Լիոն եւս ունենայ վերջապէս իր ամէնօրեայ վարժարանը եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով՝ «Աջակցիլ Կապոյտ Խաչի կը նշանակէ պայքարիլ հայապահպանման համար»:

Նախագահուհին չմոռցաւ, բնականաբար, իր կազմակերպութեան շնորհակալութիւնները յայտնել ժողովուրդին՝ իր քաջալերիչ ներկայութեանը համար: Առաջին շարքին վրայ կը գտնուէին, Նորվան Եպիսկոպոսի կողքին՝ Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեան, պատուոյ նախագահ, Պ. Ռուշար Կազարեան, Ազգ. Միութեան նախագահը ու քահանայ հայրեր՝ Տ. Մովսէս եւ Տ. Իսահակ:

Հանդիսութիւնը սկսաւ խամաճիկներու խաղարկութեամբ մը, Փրանսական խումբի կողմէ: Տեւեց կէս ժամ, զուարճացուց պզտիկները: Յայտագրին մնացեալ մասը հայկական էր: Շուրջ քառասուն պզտիկներ Հայկազեան միօրեայ վարժարանէն, տիկիններ՝ Գասապեանի եւ Պահատուրեանի ղեկավարութեան տակ, երգեցին հաւաքարար: Երգ, պար, արտասանութիւն, նուագ, գտան ջերմ ընդունելութիւն սրահին մէջ, եթէ ոչ միշտ կատարեալ ուշադրութիւն մը: Նշենք որ մանուկներուն հայերէնը, շատ շատերուն քով, չունէր օտար շեշտ, ինչ որ արդիւնքն է անկասկած երբեմն ծնողաց եւ աւելի յաճախ, թերեւս, ուսուցչուհիներուն այդ ուղղութեամբ կատարած գովելի աշխատանքին:

Յայտագիրը ընդմիջուեցաւ քանի մը անգամներ:

Ընդմիջում՝ հիւրասիրութեան մը համար որմէ օգտուեցան պզտիկ եւ մեծ: Խաչուհիները առատօրէն պատուեցին ներկաները:

Ընդմիջում՝ աւանդական հանգանակութեան համար զոր վարեց, ձեռնհասօրէն, Պ. Թորոս Սպիտանեան: Ցանկը բացուեցաւ Տէսինէն՝ Պ. Ալեքս Մանուկեանի հինգ հարիւր Փրանքով եւ փակուեցաւ Պ. Ճիպրայէլ Պահատուրեանի հինգհազարով: Ազգ. Միութեան պատուոյ նախագահը բացաւ ոչ միայն իր քսակը, այլ, նաեւ՝ իր սիրտը. յուզուած, խօսքը վերջացուց ուժգնօրէն յորդորելով «Մեր լեզուն չմոռնանք...»: Ընդհանուր գումար, հանգանակութիւն՝ 12.750 Ֆ.:

Խրախուսուած այս արդիւնքէն, Պ. Սպիտանեան արտասանեց Ժաք Յակոբեանէ քերթուած մը, ուր՝ ամերիկաբնակ բանաստեղծը, խրոխտ բառերով, կը վստահեցնէ մեզ՝ «կանք եւ կը մնանք»:

Պիտի մնանք անշուշտ, եթէ լեզուն չմոռցուի ... Այդ էր նաեւ Նորվան Եպիսկոպոսին պատգամը: Յիշելէ յետոյ Մարսէյլի, Իսիի եւ Ալֆորվիլի մէջ կատարուած արդիւնաւէտ ջանքերը ի նպաստ ամէնօրեայ դպրոցի, Նորվան Եպիսկ. ըսաւ որ ժամանակն է որ Լիոն եւս հետեւի նոյն ճամբուն: Եզրակացուց. - «Առանց դպրոցի, օր մը մեր եկեղեցին լեցուն պիտի չըլլայ»:

Հանդիսութիւնը վերջանալուն մօտ, Կաղանդ Պապան երեւցաւ վերջապէս բեմին վրայ. սկսաւ օրուան ամէնէն հաճելի գործողութիւնը, ի մեծ ուրախութիւն մանուկներուն:

Գոհ էին նաեւ կազմակերպչուհիները: Երբ լուրջ աշխատանք թափուած ըլլայ, ձեռնարկը ընդհանրապէս կը յաջողի, ինչպէս որ իրաւամբ կ'ըսէր Տիկին Թագուհի Թութլեան, անձնուէր Խաչուհիներէն մին: Յաջող արդիւնք՝ շնորհիւ միատարր խումբի մը միասնական ջանքերուն:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Յունուար 6-ին, տօնուած է Ս. Ծնունդը: Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք: Ժամը 15-ին, Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ եղած են նաեւ պաշտօնական հիւրեր՝ եկեղեցական թէ աշխարհական: Հիւրերու մէկնումէն ետք Շնորհք Պատրիարք տուած է, ըստ աւանդութեան, զեկուցում մը ի մէջ այլոց նշելով, որ վերջերս սկսած են բազմանալ, մտահոգիչ համեմատութիններով, օտար ամուսնութիւնները՝ ոչ - իսլամներու հետ: Թելադրած է խուսափիլ անկէ, ոչ թէ իբրեւ այլամերժութիւն, այլ միայն ապագայ մեր ընտանիքներու երջանկութեան համար: «Բացառութիւններ կան բնականաբար, ըսած է Շնորհք Պատրիարք, բայց այդ մէկը ընդհանուր կանոն չէ եւ տեսնուած է որ բազմաթիւ հարցեր կը ծագին շուտով: Տեղեակ կը դառնանք, որ Գերմանիա երթալով Գերմանուհիներու հետ ամուսնացողներ կան, հոս մնալով՝ իրենց կեանքը Յոյներու միացողներ, եւ այս թիւը մտահոգիչ համեմատութիւններու կը հասնի»: Ապա Շնորհք Պատրիարք անդրադառնալով Պատրիարքարանի Խորհրդակցական Մարմնի լուծուած հռչակուելուն նշած է. «Մարմինը շատ օգտակար եղաւ թէ՛ մեր բեռը թեթեւցնելու եւ թէ համայնքին կարգ մը հարցերը կարգադրելու ուղղութեամբ: Ես սակայն, դժբախտաբար, վերջերս թերթի մը մէջ իրենց հասցէին ուղղուած անուանարկիչ վերագրումներէն վիրաւորուեցայ, որ իրականութեան մէջ իրենց ուղղուած չէր միայն, այլ կառավարութեան՝ որուն չեմ գիտեր թէ իբրեւ ինչ կը ներկայացուէին անոնք: Մարմինը լուծուած է, սակայն անոր գոյութիւնը սկզբունքով ջնջուած չէ. ի մօտոյ դարձեալ պիտի կազմենք»: Հուսկ, անդրադառնալով Միացեալ - Նահանգներ, Քանատա եւ Եւրոպա կատարած վերջին շրջապտոյտին, Շնորհք Պատրիարք նշած է, թէ Պոլսոյ հայ վարժարաններուն ի նպաստ շուրջ կէս միլիոն տոլարի գումար մը հանգանակուած է, ի պահ դրուած դրամատուն մը, անհրաժեշտ պարագային տոկոսէն օգտուելու համար:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակ. «Արարատ» կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ ներկայացուած է Պերճ Զէյթունցեանի «Մեծ լռութիւն» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Արամայիս Ազամալեանի: Ներկայացումը կրկնուած է վեց անգամ, լեցուն սրահի մը մէջ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 28-ին, նըշուած է Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան: Բացումը կատարած է Պետրոս Հաճեան: Առաջին բանախօսը՝ Կարպիս Մանուկեան (Գորտոպայէն), ներկայացուցած է Վարուժանի կեանքը եւ անոր ապրած ժամանակաշրջանը: Երկրորդ բանախօսը՝ Յակոբ Վրդ. Գըլնճեան (Մոնթէվիտէոյէն), վերլուծած է բանաստեղծին վաստակը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան:

×

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ, Դեկտեմբեր 27-էն 29, գումարուած է Հ. Յ. Դ.ի Հայ Դատի Յանձնախումբերու 15 երկիրներու ներկայացուցիչներու խորհրդակցական արտակարգ ժողովը, որ տուած է կարգ մը որոշումներ եւ կազմած ապագայ գործունէութեան ծրագիրներ: Այսպէս, որոշուած է որ Եղեռնի 70-ամեակին առիթով Հայ Դատի Յանձնախումբերը ուժեն քաղաքական արշաւ մը, նոյն ատեն համաշխարհային հանրային կարծիքին ծանօթացնելով հայ ժողովուրդի ազգային - քաղաքական պահանջները:

×

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է թեմին եկեղեցիներու հոգաբարձութեանց սեմինարը: Բացումը կատարած է Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան: Առաջին դասախօսը՝ Վազգէն Ա. քհնյ. Սանտրունի, անդրադարձած է գաղութին կարիքներուն եւ հոգաբարձութեանց տանելիք աշխատանքներուն: Երկրորդ դասախօսը՝ Եղիշէ Ծ. Վրդ., առաւելաբար ծանրացած է ծառայութեան եւ ծառայել արտայայտութեանց իմաստին վրայ:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր»ի «Ս. Լէյլէկեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 16-ին տօնուած է Հ. Յ. Դ.ի 94-րդ տարեդարձը: Հանդիսութիւնը վարած է տոքթ. Գարլօ Կարապետեան: «Յառաջդիմասէր»ի Երէց. Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Հրայր Մարտիկեան: Բանախօսած է տոքթ. Սուրէն Պայրամեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

×

ԿԻՊՐՈՍԻ Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած հայ. պարբերական մամուլի 190-ամեակին: Դեկտեմբեր 14ին բացումը կատարած է կաթողիկոսական փոխանորդ Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան, վեր առնելով մամուլին դերը հայ կեանքին մէջ: Ապա ներկաները դիտած են Թուրքիա, Սուրիա, Պարսկաստան, Յունաստան, Եգիպտոս, Երուսաղէմ, Քանատա, Ֆրանսա, Լիբանան, Հայաստան, Միացեալ - Նահանգներ եւ այլուր հրատարակուած մամուլի նմոյշները:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բ.

ԿՐԿԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

- Ես համաձայն եմ, բայց չգիտեմ, թէ մայրս ինչ կ'ասէ:

- Մայրդ շատ ուրախ կը լինի: Նա գիտէ, որ դու այստեղ մնալ կարող չես, միշտ պէտք է թաքնուած լինես, միշտ պէտք է փախստականի կեանք վարես: Իսկ այսպէս ապրել անկարելի է:

- Ուրեմն դուք խօսեցէք մօրս հետ:

- Ես անպատճառ կ'առնեմ նրա համաձայնութիւնը:

Գ.

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԻՒՆ

Աշնան վերջը մօտեցաւ, մեր գիւղը օր ըստ օրէ ստանում էր տխուր կերպարանք: Տերեւաթափ այգիները կորցրին իրանց գեղեցկութիւնը եւ մերկ դաշտերի գունաթափ երեսը ներկայացնում էր մի հիւանդոտ պատկեր: Ամէն երեւոյթ տրամադրում էր դէպի տխրութիւնը: Թռչուններն անգամ լուռ էին եւ շտապում էին շուտով թողնել այդ երկիրը, որ այլեւս նրանց ուրախացնել կարող չէր:

Միեւնոյն զգացմունքներով լի էր եւ իմ սիրտը: Հայրենի երկիրը ինձ համար բանտ էր դարձել: Ինձ թւում էր, որ բոլոր շրջապատող առարկաները այնքան ծանրացել էին իմ վրայ, որ ճընշում էին, խեղդում էին ինձ եւ շունչ առնելու հնար չկար: Ես կորցրել էի իմ ազատութիւնը: Ես մի անիրաւ փախստական եւ դեռ չպատժուած յանցաւոր էի: Դրսից նեղացնում էր ինձ օրէնքի ահն ու երկիւղը, իսկ ներսից՝ - խղճի խայթը...:

Մայրս շուտով կարողացաւ հասկանալ իմ դրութիւնը. Նա խելացի կին էր, եւ մի օր դարձաւ դէպի ինձ այս խօսքերով:

- Մուրադ, դու մեր երկրում անունդ կոտրեցիր ... կեղծ դրամ դարձար ... դու այլեւս այստեղ չես մխսուի ...

Այս խօսքերի մէջ խառնուած էր եւ մօր սրտի կսկիծը եւ մի դառն յանդիմանութիւն, որի նմանը մինչեւ այն օր լըսած չէի նրանից:

- Ես -այդ զգում եմ, մայրիկ, պատասխանեցի ես:

- Ես այդ գիտեմ, որ կեղծ դրամը ճանաչուած տեղում այլ եւս չի մխսուի, բայց այդ դրութիւնից ազատուելու համար չգիտեմ, թէ ինչ պէտք է անեմ:

- Դու պիտի գնաս օտար աշխարհ. տացէ Աստուած, որ այնտեղ օրինաւոր մարդ դառնաս...:

Արտասուքը թոյլ չտուեց նրան շարունակել իւր խօսքը: Նա թաշկինակը տարաւ դէպի աչքերը, սկսեց դառն կերպով հեկեկալ:

Մայրս սկզբում ինձ բոլորովին անմեղ էր համարում. հաւատացած էր, որ ես ոչինչով խառն չեմ վարպետիս արհեստանոցում կատարուած գործի մէջ, եւ այդ պատճառով մխիթարւում էր, մտածելով թէ իւր որդի թէեւ հալածւում է, թէեւ կասկածանքի ենթակայ է, բայց արդար է: Իսկ սկսեալ այն րոպէից, երբ ես իմ անխոհեմ տաղնապի մէջ արտասանեցի այն աղէտալի խօսքերը, թէ ես եմ շինել այդ բանալին» - այդ րոպէից նա համարում էր ինձ գող, աւազակ, կամ աւազակների ընկեր: Ես առիթ չունեցայ նրան բացատրելու գործի իսկութիւնը, որովհետեւ այդ մասին նա ինձ հետ չէր ախորժում խօսել, որովհետեւ նրա կոտրուած սրտին խիստ ծանր էր լսել, իւր կարծիքով, արդէն փչացած, անբարոյականացած եւ յանցաւոր որդու դառն խոստովանութիւնները...: Այդ մասին նա խօսացել էր միայն քաւոր Պետրոսի հետ, իսկ քաւոր Պետրոսը ի՞նչ էր ասել նրան, ինձ յայտնի չէր: Միայն մօրս վերջին խօսքերից, որ ասաց ինձ, թէ «դու պիտի գնաս օտար աշխարհ, տացէ Աստուած, որ այնտեղ օրինաւոր մարդ դառնաս» - ես հասկցայ, որ արդէն վըճռուած էր իմ մասին հեռանալ հայրենիքից: Ես հարցրի.

- Մինչեւ այսօր օտար երկիր չեմ տեսել. ո՞ւմ հետ գնամ:

Նա պատասխանեց.

- Մեր քաւոր Պետրոսը գնում է, դու էլ պիտի գնաս նրա հետ:

Ես ուրախացայ: Իսկ այդ բառերը արեան հետ բղխեցին մօրս սրտից: Մինչեւ այսօր յիշում եմ, թէ որքան գունաթափ ու որքան տխուր էր նրա դէմքը այդ խօսքերը արտասանելու րոպէում: Բարեսիրտ մայր, նրան խիստ դժուար էր բաժանուել արդէն փչացած որդուց...: Բայց միթէ փչացա՞ծ էի ես: - Այդ հարցը դժբախտաբար մնաց անորոշ...:

(Շար. 30)

ՊՈՐՏՕ. - Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Լակարտէր եւ զաւակները՝ Կարլին եւ Դաւիթ, Օր. Գլօտին Իչգալացեան եւ Ժիլպէր Կայեառ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ հօր եւ մեծ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ, Յունուար 10ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Շաբաթ, Յունուար 12-ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

×

Ողբացեալը, վարնայէն ետք, Դըպրոցասէր վարժարանի ուսուցիչ եղած է Մարսէյլ եւ Փարիզ եւ մինչեւ վերջին օրերը, հաշուապահութեան դասեր կուտար Պորտօ: Իր մահով, Պորտոյի հայ գաղութը, իր աշակերտներն ու բարեկամները կը կորսնցնեն ազնիւ հոգիի տէր հայ մտաւորական մը:

× Ողբացեալին յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Յունուար 27, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Կարօ Մխիթար 50 Ֆ.:

ՆԻՍ.– Տիկին Լ. Կարապետեան 50 Ֆ.:

ԷԿԻԽԻՅ.– Տէր եւ Տիկին Գր. Տօնապետեան 100 Ֆ.:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid — 94140

vous convie à

une RENCONTRE

avec

l'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

direction :

Jean-Pierre NERGARARIAN

à l'occasion de la sortie de leur disque-album

«MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE»

le Samedi 26 Janvier à 21 heures

— *Présentation de l'Ensemble*

— *Mini-concert*

— *Dédicaces*

Participation aux frais

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան 200ական ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասիրաց վարժարանին եւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի դասընթացքին՝ Անոյշ Սանոսեանի արկածալի մահուան եւ Սահակ Տէրտէրեանի մահուան տխուր առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ Անիէր - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Գաբրիէլեան ընտանիքին եւ իր պարագաներուն: Այս տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. նուիրած է Փարիզի Մշակոյթի Տան:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սանթուրեանին, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փիրանեանին եւ զաւակները, Ունճեան, Առաքելեան եւ Փիրանեան ընտանիքներու բոլոր անդամներուն, իրենց մօր, մեծ - մօր, զոքանչին եւ ազգականին՝ Ազնիւ Սանթուրեանի (ծնեալ՝ Առաքելեան) մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Կարօ Քէհեաեանէ նոր տարւոյ առթիւ, նաեւ ողբացեալ՝ Մարիամ Գալիքեանի զաւակներէն 250 Ֆ.:

×

Դպրոցասէրի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները վարժարանիս Օժանդակ Մարմնի անդամներէն, Դեկտեմբեր 9-ի ճաշ - հանդիպումին առթիւ. - Տիկին Մասսարօ 2000 Ֆ., Պ. Պաղըրճեան 5000 ֆրանք, Պ. Տ. Տ. Պօղոսեան 2000 Ֆ., Պ. Տարօն Պօղոսեան 5000 Ֆ., Պ. Ս. Տամլամեան 200, Պ. Է. Պետրոսեան 1500 Ֆ., մեթր Է. Ասլանեան 1000 Ֆ., Պ. Յ. Ազարեան (Մինիխէն) 2000 տմ., Պ. Վ. Զիլինկիրեան 3000 Ֆ., Պ. Ս. Սանճեան 2000 Ֆ., Թէրրի փրոտիւքսիոն 5000 Ֆ., Պ. Ժ. Մահտէսեան 500 Ֆ., Պ. Շ. Սեւյօնքեան 5000 Ֆ., Տիկին Ա. Փափազեան 5000 Ֆ., Պ. Ա. Նշանեան 3000 Ֆ., Պ. Վ. Պօզաճեան 2000 Ֆ., Պ. Գ. Մումճեան 5000 Ֆ.:

Վարժարանիս եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեան ի յիշատակ՝ Արմենակ Աճէմեանի 500 Ֆ., Պ. Ա. Կառավարեան, Ամանորի առթիւ 50 Ֆ., Պ. Յ. Հայթայեան ի յիշատակ իր ծնողքին 200 Ֆ., Պօղոս Ալեանաքեանի մահուան առթիւ Սեվրանի իր բարեկամները 650 Ֆ., Տիկին Սեդա Մեսճեան Ամանորի առթիւ 300 Ֆ., Պ. Հ. Նորշէն ի յիշատակ իր ընտանիքի ննջեցեալներուն 500 Ֆ., Տիկին Աղաւնի Երամեան Տօնածառի առթիւ 1000 Ֆ.:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés âgés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Կարապետ Պալանճեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Պալանճեան եւ զաւակը 200 եւ 200 դըպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կէպէճեան եւ Միրէյ 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան, Տէր - Պետրոսեան եւ Աստուրեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ասարլըդեան 100-ական: Թովմաս Թովմասեանի մահուան առթիւ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի նախկին ընկերները 550 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան, Այրի Տիկին Տապանեան, Տէր եւ Տիկին Վարան Աւետիս 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան 30 Ֆ.: Նոյեմի Թօքաթլըեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ժամկոչեան ընտանիք, Այրի Տիկին Սիրարփի Սվազլեան 300-ական Ֆ., Մինասեան եղբարք 200 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Զօրպաճեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կիրակոսեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մանկլեան 50 Ֆ.:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ՓԱՐԻԶԻ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին:

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ:

Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձակումով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան աւանդական ճաշը Փետրուար 10, Կիրակի, Քափատոս ճաշարանին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 70-րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, - Ապրիլ 14-ին, Վասպուրական սրահին մէջ:

PELERINAGE A

JERUSALEM

avec la participation de

Monseigneur NORVAN ZAKARIAN

et accocpagné par VAROUJAN SARKISSIAN

— Du 8 au 15 Avril —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի

ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի

8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

saberatours	**sevan voyages**
BAGHDASSARIAN	SARKISSIAN
31, rue d'Argenteuil	**48, cours de la Liberté**
75001 PARIS	**69003 LYON**
TEL : 261. 51. 13	**TEL : (7) 860. 13. 66**

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

Le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne organise un

VOYAGE EN ARMENIE

DU 30 MARS AU 13 AVRIL

Ce voyage se déroulera dans le cadre d'une mission d'étude des membres du CRDA.

Un programme a été spécialement conçu et comporte entre autre :

— La visite de sites dont certains rarement accessibles (Gladzor, Tanahat, Noravank).

— La visite de musées.

— Des rencontres.

Le programme complet est à votre disposition au CRDA — Le prix est de 6.150 F par personne comprenant le transport, l'hébergement, les excursions et l'assurance.

BULLETIN D'INSCRIPTION

A retourner au CRDA — 36, rue de Trévise - 75009 PARIS avec un chèque de 1.200 F.

NOM Prénom

Adresse Tél

Date et lieu de naissance

Nationalité Profession

Fait à le Signature :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
23

MERCREDI
23 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.882 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.882

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԾԻԱԾԱՆ ՄԸ

Կեանք եւ գործ։

Ազգի մը գոյատեւումը եւ մանաւանդ արմատախիլ բազմութիւններու ազգային դիմագիծի պահպանումը կը պահանջէ տեւական պայքար։ Առանց պայքարի կեանք չկայ։ Առանց ապրումի գործ չկայ։

Բոլոր աստղերուն տակ եւ բոլոր ժամանակներուն մէջ կեանքը մրցարան մը եղած է։ Յաղթանակը պատկանած է միշտ առաւելագոյն ճիգի, գործի եւ զոհողութեան ընդունակ եւ վճռական կամքերուն։ Յաղթանակը ժպտած է անոնց որոնք գիտցած են հաւաքականին զոհել անհատականը, հատուածականը։

Քանի մը տարիէ ի վեր, հայ ժողովուրդին մէջ, միասնական պայքարի, համագաղութային չափանիշներով գործելու ձգտում մը կայ։ Պէտք է շարունակուի ուժ տալ հող գտած միութեան այս շարժումին։ Պէտք է աւելի եւս զօրացնել այդ միութեան շաղախը որ իր ամրացուցիչ եւ կենարար ուժը կը ստանայ մեր ազգային պատմութեան պանծալի դրուագներէն եւ մանաւանդ դէպի ապագայ յանձնառութեանց մեր նուիրական պարտաւորութիւններէն։

Այս նպատակի իրագործման ճամբուն վրայ ամէն մասնակի եւ մանր հաշիւ, նեղ եւ ժամանակաւոր նկատում ազգային գերագոյն խնդիրներու եւ շահերու նկատմամբ, խափանարար աշխատանք է։ Մեր ժողովուրդը, գաղութ-գաղութ, իր գիտակից կեցուածքով ամէնօրեայ կեանքով, ազգային ապրումներով եւ գործով պէտք է արագացնէ եւ ամրացնէ ընթացքը միութեան աճումին։

Ժամանակը մեր դաշնակիցը չէ։ Ժամանակը աւելի կը հիւծէ. համակերպումի, անտարբերութեան եւ մոռացութեան քօղովը կը պատէ։ Ուստի, որքան տարիները կը սահին այնքան Սփիւռքի գոյամարտը անհաւասարակշիռ կը դառնայ, քանի աննպաստ պայմանները եւ մեզ հարուածող դերազանց ուժերը կը բազմապատկուին եւ մենք կը տկարանանք։

Ազգային գիտակից առօրեայ կեանքը, կենսունակութիւնը, գործը եւ ապրումը կ'իմաստաւորեն մեր գոյութիւնը եւ մեր պայքարը։ Այս պայքարին մղումը կը բխի Հայուն ներքին էութիւնէն եւ վեր կը մնայ ամէն հաշիւէ։ Պայքար մը որուն յաղթանակը Հայուն վճռակամութեան եւ միութեան պահպանումին մէջ է։

1985-ը, որ Ապրիլեան Եղեռնի 70-ամեակի տարին է, եւ որուն նկատմամբ հայութեան կեցուածքը եւ տեսակէտը մէկ է, կը մաղթենք որ առիթ դառնայ միութեան շարժումի ամրապնդման, եւ նոր ծիածան մը բանայ հայ ժողովուրդի երկնակամարին վրայ։

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԵՂԱՒՈՐՆ Է՝ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Լեռը մուկ մը ծնաւ, ու Կիպրոսի հարցը կը մնայ ուր որ է, Թրքական յարձակումէն գրեթէ 11 տարի ետք։

Մեծ յոյսեր կային, անցեալ շաբթու, Նիւ-Եորքի հանդիպումին նախօրեակին։ Ամէն ինչ կարգադրուած կը թուէր, Տէնքթաշ եւ Կիպրիանու պիտի ստորագրէին համաձայնագիր մը, փոխադարձ զիջումներէ ետք։ Եւ յանկարծ, ամէն ինչ կը ձախողի եւ պարզապէս «սիրտ չկոտրելու համար» է որ Կիպրիանու եւ Տէնքթաշ ըսած են. - «Նորէն կը տեսնուինք»։

Ինչո՞ւ ձախողած է։ Պատասխանատուն կը նկատուի, այս հանդիպումը պատրաստողը՝ Քուէյար, որ հեղինակն է նաեւ այն համաձայնագրին զոր պիտի ստորագրէին կղզիին նախագահը եւ Թրքական շինծու «Պետութեան» ինքնակոչ նախագահը։ Պատահածն այն է, կ'ըսուի, որ ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը, մեծ խորամանկութեամբ երկու կողմերուն, ըսած է ինչ որ անոնց գործին կու գար, այն յետին մտքով, որ նախ իրարու քով գան այս երկու «թշնամիները» եւ թերեւս հրաշքը պատահի։ Արդարեւ, Տէնքթաշ եւ Կիպրիանու կը յայտարարեն թէ իրենց ուրիշ բան ըսուած էր եւ երբ դէմ առ դէմ եկան, ուրիշ բան մէջտեղ ելաւ։

Քարտուղարը դեռ յոյս ունի եւ նոր հանդիպում մը ծրագրուած է Փետրուարի վերջի համար։ Ի՞նչպէս նոր համաձայնութեան մը կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ, երբ տարակարծութիւնը այսքան հիմնական բնոյթ ունի։ Թուրքերը, Անգարայի ճնշումին տակ, կ'ուզեն որ կղզիին կանոնադիրը ըլլայ կրկին ինչ որ էր 1960-ին, այսինքն երեք Պետութիւնները՝ Մեծն-Բրիտանիա, Յունաստան եւ Թուրքիա ըլլան երեք երաշխաւոր Պետութիւնները։ Տէնքթաշ կ'ըսէ թէ Կիպրիանու կարծրացուցած է իր դիրքը մերժելով ստորագրել փաստաթուղթը, ուր արձանագրուած բոլոր կէտերու շուրջ, համաձայնութիւն գոյացած էր հինգ ամիսէ ի վեր։ «Այնքան զիջում չըրինք, կ'ըսէ Տէնքթաշ, որպէսզի Կիպրիանու ազատօրէն ուզէ մեզի պարտադրել, ինչ որ ինք արդար կը նկատէ Կիպրոսի համար»։ Իսկ կիպրիական կողմին համար, Նիւ-Եորք չեն գացած ընդունելու կամ մերժելու համար համաձայնագիր մը, որ գոյութիւն չունի։ Կիպրիանուի համար, որ Ռեկընի հետ տեսնուիլ կ'ուզէ, հարկ եղած պայմանները չկան, նոր հանդիպումի մը համար։

Իրաց այս կացութեան մէջ, լաւատեսութեան պատճառներ չկան։ Հաւանաբար, համաձայնութիւնը կ'ըլլայ այն ատեն, երբ Տէնքթաշ ինք պատրաստէ իր ուզած համաձայնագիրը եւ Կիպրոսի նախագահն ալ՝ ձայն չհանած ստորագրէ եւ թերեւս շնորհակալութիւն ալ յայտնէ...։

×

«LE MONDE»

ՆՈՐ ՀԱՆԴՐՈՒԱՆԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Յունուար 21-էն սկսեալ Անտրէ Ֆոնթէն կ'անցնէր Մոնտի գլուխը, թերթին դժուար պայմաններուն մէջ, բայց այն խոր համոզումով որ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել եւ փրկել Ֆրանսական այն օրաթերթը, որ լաւատեղեկութեան ճոխութեան, լրջութեան, անաչառութեան համբաւ կը վայելէ ոչ միայն իր երկրին, այլեւ սահմաններէն անդին։

Երկուշաբթի իրիկուան (Յունուար 22) թիւին մէջ արդէն աւելի քան էջ մը նուիրուած էր այս նոր հանդրուանին, ուր թերթին խմբագիրներու անունով ալ, Մանուէլ Լիւքպէր կ'անդրադառնար այն դերին, որ կը պատկանի խմբագիրներուն եւ իրենց պատասխանատուութեան, մինչ Անտրէ Ֆոնթէն կը ծանրանայ թերթին վայելած վարկին վրայ արտասահմանի մէջ, վարկ մը, որ վերջերս բաւական վնաս կրեց զանազան շշուկներու հետեւանքով, բայց որ սխալ է վերականգնել։ Կը բաւէ, կ'ըսէ նոր տնօրէնը, կարդալ օտար պաշտօնակիցներու արձագանգները եւ թերեւս, շատեր ստորագրեն Լոնտոնի «Թայմզ»ի խմբագրապետին սա բանաձեւը՝ «Աշխարհ չի կրնար ապրիլ առանց «Աշխարհին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՕ տնօրէն փոխեց եւ Ռեժիին գլխուն այս եկածը բաւական աղմուկ կը հանէ քանի մը օրէ։ Նախ մամուլը շատ գոհ չէ, որ «Մաթէն» (ուրկէ՞) բոլորէն առաջ առած էր այս լուրը, զոր կուտար Շաբաթ օր իսկ, լրագրական scoop մը ապահովելով։ Ժորժ Պէս կ'անցնի Պերնար Հանոնի տեղ, որ այս պաշտօնազրկումով կը «վճարէ» 9,5 միլիառ Փրանքի բացը, զոր արձանագրած է Ռընօ։ Նոր եկողը բոլոր յոյսերը կը ներշնչէ բարելաւելու համար կացութիւնը, քանի որ ուրկէ որ անցած է, միայն դրական արժանացած է։ Սենտիքաները վերապահ են այս նշանակումին առթիւ եւ մտահոգ գործատան նոր տնօրէնին կիրարկելիք քաղաքականութենէն։ Մարդը ծանօթ է, որպէս վճռական անձ մը, որ ինքզինք եւ տեսակէտները կը պարտադրէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը բաւական իջած է 1984-ին, նախորդ տարուան 43,5 միլիառի տեղ՝ 22,2, բայց 1985-ի համար հեռանկարները շատ խրախուսիչ չեն եւ ԻՆՍԷ-ն (վիճակագրութեան ազգ. հիմնարկ) ամիսը 2 միլիառ բաց կը նախատեսէ։

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԷՆ արտաքսուած է Ֆրանսայի դիւանագէտ մը՝ Ալէն Պոլէ, դեսպանատան զինուորական կցորդը, որպէս լրտես ի նպաստ ամերիկեան գործակալութեան (ՍԻԱ)։ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ խորհրդակցութեան համար Փարիզ կանչուած է։ Իսկ ենթական կ'ուրանայ։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը լակոնական կը մնայ, հաւանաբար հարցը Պաշտպանութեան նախարարութենէն կախում ունի։ Ամէն պարագայի մէջ, փափուկ խնդիր մըն է եւ Ֆրանսա կրնայ մէկ միլիառ տոլարի պայմանագրութիւն մը կորսնցնել Հնդկաստանի հետ, զինուորական կազմածներու վերաբերեալ։

ԱԼԻ ԱՂՃԱ նորէն լեզու ելած է։ Այս անգամ ալ կը պնդէ որ լրտեսական գործողութեանց մասնակցած է (ի հաշիւ Պուլկարներուն) Մոն-Պլանի հիւլէական ապաստաններու վրայ։ Քոռիէռէ տէլլա Սեռան է, որ Կիրակի օր, կուտար այս նոր յայտնութիւնը, որ գտեր է իր ձեռք ձգած «ամբողջական եւ անտիպ» յայտարարութիւններուն մէջ, զորս Ալի Աղճա ըրած է հարցաքննիչ դատաւորին։

ՎԱՀԷ ԽՈՏԱՎԵՐՏԵԱՆ 14 տարի եւ մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է Աթէնքի քրէական յանցանաց ատեանին կողմէ, կը հաղորդէ յունական Թօ Վիմա օրաթերթը, Յունուար 17-ի իր թիւով եւ որու կ'արձագանգէ մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազատ Օր»։ Պարսկահայ երիտասարդը, 1982, Դեկտեմբեր 8-ին Սալօ Ղորատեանի հետ, ուժանակ մը նետած էր, մոթոսիքլէթով անցած ատեն, քուէյթեան օդանաւային գրասենեակին վրայ եւ որու հետեւանքով մեռած էր Ղորատեան։ Խոտավերտեան միշտ մերժած է ամբաստանութիւնը, պնդելով թէ ուժանակը Թուրքերու կողմէ արձակուած է, վարկաբեկելու համար Հայերը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ոտնագնդակի աշխարհի ախոյենութեան աւարտական խաղերը (մինչեւ 20 տարեկան մարզիկներու) այս տարի տեղի կ'ունենան Խորհ. Միութեան մէջ, Օգոստոս 24-էն Սեպտեմբեր 2։ Կը մասնակցին այն 14 խումբերը, որոնք յաղթական կը հանդիսանան ընտրական խաղերուն. ատոնց վրայ կ'աւելնան նաեւ նախկին ախոյենութեան առաջին հանդիսացած Պրազիլոյ խումբը եւ մրցումներու կազմակերպիչ Խորհ. Միութեան խումբը, ի պաշտօնէ։ Ի դէպ, այս մրցաշարքը առաջին անգամն է որ տեղի կ'ունենայ Խորհ. Միութեան մէջ։

Ուրեմն, 16 խումբերը նախ կը բաժնըուին չորս խմբակներու եւ նախնական հանդիպումներ կ'ունենան Խորհ. Միութեան չորս քաղաքներու մարզադաշտերուն վրայ՝ Երեւան, Մինսկ, Թիֆլիս եւ Բաքու։ Իւրաքանչիւր խմբակի առաջին եւ երկրորդ հանդիսացող խումբերը կը մասնակցին քառորդ աւարտականներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Մոսկուա եւ Լենինգրադ։ Աւարտականը տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի «Լենին» մարզադաշտին վրայ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15 - 17)

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՇՏՈՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լենինականի Մեսրոպ Մաշտոց վարժարանին աշակերտները ներկայացուցած են Յովհ. Թումանեանի «Կիկոսի մահը» հէքեաթը՝ անգլերէն։ Անոնք հանդիսականներուն ցոյց տուած են անգլերէն լեզուի իրենց ծանօթութիւնը, արտասանած են հատուածներ զանազան հեղինակներու գործերէն, մեկնաբանած են անգլիական ժողովրդական երգեր, ինչպէս նաեւ հայ երգահաններէ՝ Լենինականի նուիրուած գործեր։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ ԿԻԵՒԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիեւի ձայնասփիւռը յատուկ հաղորդում մը նուիրած է հայ երգահաններուն եւ երգիչներուն՝ «Եղբայրական Հանրապետութիւններու էստրադայի վարպետները» շարքէն։ Յայտագրի ընթացքին խօսուած է Հայաստանի պետական ճազի նուագախումբի, անոր հիմնադիր Արտեմի Այվազեանի եւ ներկայ ղեկավար Կոնստանտին Օրբելեանի, ինչպէս նաեւ խումբին՝ Ուկրանիա ունեցած բազմաթիւ ելոյթներուն մասին։ Ձայնասփռուած են հայ երգահաններէ գործեր։ Առանձին բաժնով մը սփռուած են Կէորկի Մինասեանի մեկնաբանած երգերը։

ՌԷՓՈՐԹԱԺ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ԹԱՆՁՐ ՇՈՒՔԵՐ

Սեւ ու ճերմակ ամպեր զրոհի անցած կը փորձեն ծածկել՝ արդէն հիւանդ արեւը, որ երբեմն, ճեղքելով անոնց շղարշը, կիսովին կ՚ազատէ դէմքին մէկ մասը՝ քաղաքը բաժնելով լոյսի եւ շուքի թաղամասերու:

Կը խուզարկեմ պատշգամի ջերմաստիճանը, որ իջած է. իջած է զերոյէ վար մինչեւ 8:

Օրերէ ի վեր, Փարիզ կը սարսռայ ցուրտէն: Առաւօտէն տեղացած ձիւնը, հիմա հայելիի պէս կը պսպղայ, երբ ճառագայթ մը ճեղքէ ամպերը: Աղ չտեսած մայթեր, ապակիի կտորներու նման կը ճաթռտին ոտքերու տակ: Կատաղօրէն փչող հիւսիսի հովը՝ ընջառութիւն կ՚անդամալուծէ: Բիթ ու ականջ կորսուող եղանակը տարածուած է ամէնուրեք: Անցորդները կը ծխան ծխնելոյզի հանգոյն:

Ժամանակին այնքան սիրած միքրոպ - սպան այն ցուրտը այսօր կը սարսափեցնէ զիս. այնպէս կը թուի ինծի թէ՝ երբ ոտքերս դուրս դնեմ, պիտի փոխակերպուիմ մարմարէ արձանի:

Աշխուժութիւնը կորսնցուցած բոլոր տարեցներուն նման, վարժուած մեղկութեան, պարուրուած շրջապատիս մտերմութեան մէջ, կ՚ապրէի հողերէ և սիրտհատումէ զերծ եւ կը համարէի ինքզինքս երջանիկ, ահա՛ մէկ օրէն միւսը մտած էի պարտաւորութիւններու ու պատասխանատուութիւններու տակ ու գղջումի նմանող դառնութիւն մը կ՚ամբարէր հոգիս: Ինչո՞ւ տեղի տուած էի բարեկամական խնդրանքներու, կաշկանդած ազատութիւնս, զարձած պարտականութիւններու գերի: Ճիշդ չէ՞ միթէ «ամէն ոք ինքնիր դժբախտութեան ճամբան կը հարթէ» միտքը: Գիտակցաբար խանգարած էի իմ հանգիստն ու անդորրութիւնը, մտած աղմուկի ու ժխորի մէջ, բարդացուցած կեանքը:

Բայց ... բայց, արեւէն աւելի հոգի եւ մարմին տաքցնողը այդ բարդութիւնները չէ՞ն միթէ: Դաշտի մէջ բուսած վայրենի բո՞յս ենք մենք, որ եղանակին հետ չորնայ ու անհետանայ: Ի՞նչ ենք մենք առանձին ու միայնակ՝ հեռու ընկերութենէ. կտրուած ազգային երազներու ու խռճալի հետապնդումէ: Մեր սրտերը կրնա՞ն միթէ արեւն շրջանառութիւնը կանոնաւորել առանց հայերէն խօսքի ու երգի հնչիւններու, առանց զգալու Հայու հոգիի յուզումն ու թրթռացումը: Ուրկէ՞ պիտի քաղենք ապրելու ուժ եւ խանդավառութիւն, եթէ մեր էութիւնը չլեցընենք Հայրենի երկրէն հասնող քաղցր մեղեդիներու կախարդանքով:

Հիմա, ուրեմն, պէտք է տոկալ սառնամանիքի. խառնուիլ վճռերու. ընդունիլ ոչ - բարեացակամ ակնարկներ. ենթարկուիլ, դուցէ, հեղինակն հարուածներու: Որովհետեւ իւրաքանչիւր անհատ ունի եսասիրական զգացումներ, թոյլ կամ ընչուած փառասիրութիւն, իւրաքանչիւր միտքի ա՛նպայման հակառակելու միտք:

Արդ, Սեպերիոյ գիւղացիի պէս փաթաթուած իջայ փողոց:

Միշտ անձնատուր մտածումներու եւ ներքին ապրումներու, վարժութիւն է եղած ինձ, կորսուած իրեղէն մը փնտռողի պէս, քալել գլուխս կախ: Ձիս չեն հետաքրքրած ո՛չ ապակեփեղկերու շլացուցիչ պուպրիկները, ո՛չ ալ կողքիս քալող կենդանի պուպրիկները: Ո՛չ խանութներու հարստութիւնը, ո՛չ ալ քիչ անդին կառուղներու շուրջ հաւաքուած բազմութեան անօթի հետաքրքրութիւնը:

- Պարո՛ն, չէ՞ք կրնար սիկառէթ մը հրամցնել ինձ ...

16 - 17 տարեկան պատանի մըն է. կռթնած հանրային պարտէզի ճաղերուն, կը սպասէ այդ ցուրտին: Կը սպասէ, հաւանաբար, սիրուհիին, որ կ՚ուշանայ: Տեսած է գլանիկիս ծուխը. «ժամանակ չունի» ծխախոտ գնելու: Մաքուր հագուած, կիրթ եւ քաղաքավար տղայ: Կարելի չէ անքաղաքավարութեամբ պատասխանել ...:

Տղուն շնորհակալութեան զոհունակութեամբ կը նետուիմ մեթրօ:

Ամէնէն աւելի զիս այլեցնողը եղած է միշտ Փարիզի փողոցներու բազմութիւնը եւ ո՛րեւէ օր, ո՛րեւէ ժամուն, մեթրոյի վակոններու մէջ թիմուող ժողովուրդը: Ի՞նչ կ՚ընեն այդ մարդիկ. ո՞ւր կ՚երթան, կը մտածեմ. զբաղում չունի՞ն. չե՞ն աշխատիր. ի՞նչպէս կ՚ապրին: Ընդհանրապէս՝ առոյգ եւ կայտառ դէմքեր. կարմիր շրթունքներ, շքեղօրէն հագուած զոյգեր: Կը կատակեն, կը խնդան, կը զուարճանան:

Հազիւ երկու կայարան յառաջացած, յանկարծ կանգ կ՚առնեն մեկուսի խօսակցութիւններն ու խնդուքները. երիտասարդ կնոջ մը ձայնը կը դրաւէ ամբողջ վակոնը.

- Անհոգ եղէ՛ք. քսակահատ մը չեմ եւ ձեր դրամապանակներն ալ խուզարկելու միտք չունիմ: Ո՛չ փողոցային աղջիկ եմ, ո՛չ ալ բոզ: Ո՛չ կը ծխեմ, ո՛չ ալ կը խմեմ: Անգործութեան հետեւանքով դժուարութեան մատնուած կին մըն է ձեզի խօսողը: Եթէ ուզէք օգնել ինծի, պիտի խնայեմ, բնակարանիս վարձքը վճարելու եւ դուրսը չմնալու համար ...»:

Բացատրողականը կը տեւէ մէկ վայրկեան: Կինը կը կարծէ թէ՝ սրտերը շարժած է եւ քաղաքական մարդոց պէս՝ տրամադրութիւն ու նպաստաւոր մթնոլորտ ստեղծած: Կ՚անցնի դրամահաւաքի՝ սուրճի գաւաթ մը պտըտցնելով:

Ձայնին յաջորդեցին թէեւ արհամարհանքի եւ ծաղրանքի շշուկներ, բայց կը լուէր, երբեմն, գաւաթին մէջ ինկող մանրուքներու չխրտոցը: Երբ պտոյտը վերջացուց եւ կայարանը փոխուեցաւ, կինն ալ փոխեց վակոնը:

Այս տեղը երեւոյթով վերջ չգտաւ ճամբորդութիւնս: Կարծես, «մուրացկանութեան օր» յայտարարուած ըլլար: Վերադարձիս, կաղացող քայլերէս օգտուելով, երիտասարդ մը կը տնկուի դէմս: Ձի գիտեր թէ ո՛ւր է Ռիւ տէ Մարթիր:

- Հեռու է. պէտք է օթօպիւս առնէք, կ՚ըսեմ:

- Դրամ չունիմ, կը պատասխանէ: Դուք չէ՞ք կրնար օգնել ինծի ...:

«Ուսանողը» համարձակօրէն օգնութիւն կը հայցէր անկարէ մը, մինչ ես վստահ էի, որ այդ երիտասարդը մատի նուազագոյն շարժումն իսկ պիտի չընէր, եթէ ես գտնուէի անախորժ դէպքի մը առջեւ:

Դժուարութեամբ օձիք ազատած, կ՚իջնեմ մեթրոյի սանդուխներէն եւ անհաճոյ նախազգացումով կ՚ուղղուիմ տոմսակաբաշխի կիշէն: Մարդ չկայ. միայն, երախան գիրկը կին մը կը պաղատի.

- Տոմսակ մըն ալ ինծի չէ՞ք կրնար գնել ...:

Որքա՜ն դժբախտ օր մը եղաւ Ծնունդի յաջորդող այդ օրը. եւ տակաւին մարդիկ կան որ կ՚ըսեն թէ Աստուած երկիր իջաւ աշխարհը փրկելու համար ...:

Ամէն ոք գիտէ տիրող չքաւորութեան ու թշուառութեան ծաւալը: Գիտենք որ անհամար անգործ եւ անօթի թափառողներ, միլիոնաւոր կարօտեալներ կան, որոնց ո՛չ Աստուած կը խղճայ, ո՛չ ալ մարդը: Իսկ մենք չենք գիտեր թէ իրական կարօտեալնե՞ր են այս մուրացիկները, թէ արհեստի վերածած խարդախներ:

Վարպետ Թումանեանն անգամ, անկասկած, պիտի չյաջողէր հաշուել ընել մեթրոյի ցանցին բոլոր գիծերուն վրայ բանող վակոններու բազմութեան, սուրճի գաւաթին մէջ ձգած դրամը, եթէ նոյնիսկ տասի վրայ մէ՛կ հոգի ըլլայ այդ: Կամ միլիոնաւոր փողոցներու մարդոց օթօպիւսի տոմսակ վճարողներու մէկ տասներորդին հաշիւը:

Այդ գործը եթէ յանձնուէր օրտինաթէօրի, հաւանաբար, պիտի կարդայինք աներեւակայելի հարստութիւն ներկայացնող թուանշաններ զերծ՝ ընկերային եւ պետական տուրքերէ:

Ո՞վ կը մտնայ նախապատերազմեան մուրացիկներու մահէն ետք, անոնց անկողիններու տակէն գտնուած հարստութիւնները:

Արդահատելին այն է, որ այս երիտասարդները՝ պարպուած կամքէ եւ ուժականութենէ, մատնուած խրտուիլակային կացութեան, ո՛չ պատասխանատուութիւն ունին, ո՛չ ալ յարգանք իրենց անձին մասին: Իսկ մեծ հարստութեան եւ ճարտարարուեստի տէր քաղաքակրթութիւններ կը հանդուրժեն ամօթալի այդ արարքներուն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

«Այո՛, ես մասնակցեցայ Վ. Հիւկոյին յուղարկաւորութեան. լաւ կը յիշեմ»: Փ. Տիւբիւյի 90 տարեկան էր, իսկ ես 35: Հմայուած՝ զինքը կ՚ունկնդրէի: Ան կ՚ոգեկոչէր ինծի համար հանդիսութիւն մը՝ աւելի Դիոնիսիոսական, քան մեռելական: Իր հայրը, հիմնադիրը Փըբի Փաբիգիէնի բացած էր իրեն.

- Ասանկ բան անգամ մըն ալ երբեք չես տեսներ: Անջնջելի, այս ծերունի պարոնին յուշերը ինծի համար վերածուած են պատկերներու: Սա պահուս երբ կը պատրաստուինք իր հարիւրամեակը թեւակոխել, կը կարծեմ տեսնել զանոնք: Բերթոզին մահուան վաղորդայնին իսկ նախ Ծերակոյտը, ապա Երեսփոխանական ժողովը - 418-ի վրայ 415 քուէով - որոշած էին ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարել եւ ճշդած էին նաեւ թուականը. Յունիս 1, 1885:

Առտուան ժամը 11-ն է. խնդրոյ առարկայ չէր կրնար ըլլալ անշուշտ մեռեալին փափաքը մերժել. ան պահանջած է աղքատներու յատուկ դիակառքով փոխադրուիլ: Սակայն Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին առաջարկով կ՚որոշուի որ Պանթէոնը «վերադառնէ իր բուն կոչումը» եւ որ Վ. Հիւկոյի մարմինը զետեղուի Յաղթական Կամարին տակ Մայիսի 31-ի ամբողջ օրն ու գիշերը, մինչեւ Յունիս 1-ի առաւօտը: Աղքատներու դիակառքէն մինչեւ կայսերական կամարներ:

Այս յիշատակելի օրուան է որ ներկայ կ՚ըլլայ Փ. Տիւբիւյի: Ինչպէս երկու միլիոն այրեր ու կիներ ինք ալ հօրը հետ յառաջացած էր Շան զ՚Էլիզէէն վեր: Էթուալի հրապարակին վրայ ականատես կ՚ըլլար զլայացունց նոյն տեսարանին, որմէ տպաւորուած էին 2 միլիոն ուխտաւորները. Յաղթական կամարը սգաւոր էր: Գագաթէն չեղակի կ՚իջնէր հսկայ սեւ շղարշ մը: Երկար սեւ երիզներու վրայ ճերմակով արձանագրուած էին անոր հատորներուն խորագիրները: Կամարին տակ, Շան զ՚Էլիզէի նայող ճակատին, զետեղուած էր պատուանդանը, 12 սանդխամատերով. այնքան բարձր որ գրեթէ կը հասնէր կամարին: Ամենաբարձր կէտին վրայ հսկայական չափով իր սկզբնատառերը, Վ. Հ.:

Եւ Հիւկօ հարիւր տարի ետք, ո՞ւր է իր տեղը մեր մէջ:

Գրողի ոչ մէկ փափաք կարելի է բաղդատել իրենին հետ: Ֆրանսայի մէջ չկայ քաղաք մը որ չունենայ իր անունը կրող պողոտայ մը, կամ՝ փողոց մը: Իր մահուան հարիւրամեակը պիտի ոգեկոչուի նոյնքան փայլով, որքան 1902-ին իր ծննդեան հարիւրամեակը: Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տեղի պիտի ունենան իրեն նուիրուած. պիտի ներկայացուին իր թատերգութիւնները:

Սակայն միայն հարիւրամեակի առիթով չէ որ իր գործերը պիտի հրամցուին հանրութեան. իր թատերգութիւնները միշտ ալ սրահներ կը լեցնեն ու հազիւ իր վէպերէն մէկը շարժանկարի վերածուած, կը ծանուցուի ուրիշ մը: Հրատարակչատուներ անդադար կը վերհրատարակեն իր գործերը: Կարճ խօսքով, Հիւկոյի ներկայութիւնը մշտական է մեր մէջ:

Այնքան որ պիտի տարուէինք մտածելու թէ քերթողի մը և ժողովուրդի մը այս նոյնացումը ծնունդ առած էր անոր առաջին իսկ գործով եւ երբեք չէ հերքըւած: Ի՞նչ աւելոր սխալ. Հիւկօ որ եղաւ ամէնէն ժողովրդականացած հեղինակը, իր կենդանութեան եղած էր նաեւ ֆրանսացի գրողներու ամէնէն ատուածը:

Իր կանխահասութիւնն է որ կը սկսի հակակրելի դարձնել զինքը: Մտածել թէ 15 տարեկան տղեկ մը, քոլէժի գիշերօթիկ աշակերտ, ուշադրութիւն կը գրաւէ Ֆրանսական Ակադեմիային բանաստեղծութեան մրցումին ու կ՚արժանանայ «Ոսկի շուշան» մրցանակին: Շաթօպրիան կ՚ըսէ թէ բացառիկ տղու մը դիմաց կը գտնուին, սակայն այս արդէն կը ջղայնացնէ ոմանք:

Քսաներհինգէն երեսուն տարեկան ան կը գլխաւորէ գպրոց մը, այդպէս ընդունուած երիտասարդներու կողմէ որոնք կը փութան իր փոքր յարկաբաժինը ու կը հմայուին դիտելով զայն որ երջանկութենէն կը ճառագայթէ սիրուած կնոջ մը ու պաշտելի տղոց ներկայութեան: Այս երիտասարդները կը կոչուէին Վինյի, Պալզաք, Մերիմէ, Տիւմա, Կօթիէ, Պէռլիօզ, Տըլաքռուա: Գեղեցիկ, սիրուած, երջանիկ, հանրածանօթ, քիչ մը չատ է արդէն այսքանը: Սակայն երբ կը դառնայ նաեւ վիպապաշտութեան մարգարէն, պապը, այլեւս զայրոյթն է որ կ՚արթննայ:

Էռնանիէն սկսեալ, չունի թատերգութիւն մը - բացի Լիւքրէս Պորճիայէն - որ դայթակղութիւն չյարուցանէ: Բոլորը կ՚արժանանան սուլոցներու, խիստ քննադատութիւններու: Հիւկօ ծաղու նշաւակ կը դառնայ ու հակակրելի դէմք մը: Իրեն համար կը գործածուին բառեր որոնք կը սահմանեն ոճրագործ մը:

Հակասութիւնն հոն է որ թէ՛ կը նախատեն զինք եւ թէ կը փութան դիտելու իր թատերգութիւնը: Նորաձեւութեան կարգ անցած է սուլել Հիւկօն: Երկրորդ հակասութիւն մըն ալ այն կ՚ըլլայ որ քանի՛ կը նախատուի, այնքան կ՚աւելնայ իր հռչակը: Նոթր Տամ տը Փարին կ՚արձանագրէ շատ մեծ յաջողութիւն մը:

Իր քերթուածները բոլորէն կը կարդացուին, եւ այնպիսի ժամանակ մը երբ ամէն մարդ բանաստեղծութիւն կը կարդայ: Ինք կը հետեւի իր ճամբուն, վըստահ՝ եթէ ոչ իր անձէն, գոնէ իր առաջնորդած գրական յեղափոխութեան ճըշմարտութենէն: Կը ներկայանայ ֆրանսական Ակադեմիին, միայն երկու քուէ կը ստանայ, որոնք սակայն կը պատկանին Շաթօպրիանի եւ Լամարթինի: Չորս անգամ կը վերանորոգէ դիմումը. եւ հինգերորդին կ՚ընտրուի: Այս անգամ նպատակը կ՚ըլլայ Փէռէրու ժողովը: Պատճառը պարզ է. այս բանաստեղծը որ միակն է իր դասակարգին մէջ չընդունիր որ թշուառութիւնը ճակատագիր մը ըլլայ: Իր շուրջը դիտելով կը տեսնէ գիւղացիներու սեւ հօտերը որոնք կուգային մեծ քաղաքներու գործատուներուն մէջ աշխատելու: Ոչ մէկ ապահովութիւն, ենթակայ՝ հիւանդութեան, անգործութեան, տնտեսութեան քմայքներուն: Կը տեսնէ հինգ տարու տղաք, որոնք արդէն գործի կեանքին մէջ են, ուրիշներ անօթութենէ կը մեռնին - եւ պատկեր չէ այս- : Ձի հանդուրժեր այս բոլորին: Կ՚ուզէ ատեան մը, պաշտպանելու համար բոլոր այս «Թշուառներ»ը: Կը շահի, Լուի Ֆիլիփ իրեն կը շնորհէ փէռի աստիճանը ժողովին մէջ:

Այլեւս կը կարծուի թէ Հիւկօ տիրացած է ամէն բանի. եւ մինչ ամէն մարդ կը տենչայ իր անթիւ յաջողութիւններուն, ան կը տառապի: Միակ կինը որ սիրած է, սեւաչեայ Ատէլը՝ իր պատանութեան խաղքը, զինք կը խաբէ իր լաւագոյն բարեկամին՝ Սէնթ - Պէօվի հետ: Պիտի դառնանար եթէ չըլլային զաւակները ու իր աշխատանքը: Լիւքրէս Պորճիա թատերգութիւնը պատճառ կ՚ըլլայ որ ծանօթանայ երիտասարդ դերասանուհիի մը, որ զինքը կը փրկէ: Այսպէսով Ժիւլիէթ Տրուէ եւ ինք առաջին քայլը կ՚առնեն միասնութեան մը, որ պիտի տեւէ կէս դար ու այսօր իսկ մեզ պիտի հիացնէ այնքան, որքան կը սահմռկեցընէ, ի՞նչպէս հասկնալ որ սիրածին համար կին մը հրաժարի աշխարհէն, փակուի երկու սենեակի մէջ, ընտրէ առանձնութիւններու ամէնէն տաղտկալին, այն միակ յոյսով որ իրիկուան պահ մը պիտի կարենայ տեսնել իր պաշտելին:

Եւ սակայն Ժիւլիէթով չի գոհանար, կը խաբէ զայն: Ժիւլիէթի մրցակցուհիներէն ամէնէն աւելի սիրուածը կ՚ըլլայ Լէոնի Պիար, անտաղանդ նկարիչի մը կինը:

Անոնք հանդիպում կ՚ունենան Սէն - Ռոք անցքին վրայ կահաւորուած սենեակ մը: Հոն է որ լուսարարցի մը ոստիկանապետը դուռը կը զարնէ. Պ. Պիար բողոք ներկայացուցած է: Յանցանքի վրայ կը բռնուի:

Ի՞նչ կը մնայ Վ. Հիւկոյի փառքէն: Թերթերը կը խօսին այն ակադեմականին այպանելի արարքին մասին, անգամ՝ Բարձր. ժողովին, իր սիրուհին հազիւ հագուած, կ՚առաջնորդուի Սէն - Լազարի բանտը, գողերու, մայթաղջիկներու միջեւ: Կը գրուի, կ՚ըսուի, կը մտածուի որ «Աշնան տերեւներ»ու հեղինակը պիտի չվերականգնի: Լմնցած է Հիւկօ: Իսկ ինք, փակուած՝ կը սկսի գրի առնել Թշուառները:

«Ֆրանսան ճկուն է, ինքն իրեն կ՚ըսէ Լամարթին. ամէն տեղէ ոտքի կ՚ելլէ, նոյնիսկ բազմոցէ մը»: Ինչ որ զինքը կը բարձրացնէ կրկին, իր գործն է զարմանալ. նաեւ իր պայքարը՝ որպէսզի մարդիկ սորվին զիրար լաւագոյնս սիրել: 1848-ի պահպանողական երեսփոխանը կը զարմանայ տեսնելով որ Հանրապետութիւնը այսքան քիչ կը զբաղի դժբախտներով: Կը պաշտպանէ Յունիսեան օրերը ապահովութեան ուժերու գլուխը անվախ կը քալէ պատնէշներուն դէմ:

կը պախարակէ ապստամբութիւնը, քանի որ ժողովուրդը այն պահէն որ կը քըւէարկէ, այլեւս պատճառ չունի ընդվըզելու: Բայց երբ կեդրոնը կը չարունակուի, կ'աղաղակէ, կը հանի ամէն անոնց օգնութեան, զորս կը դատապարտէր: Եւ ահա կ'ունենայ նոր թշնամիներ: Կը ջատագովէ Լուի - Նափոլէոնի թեկնածութիւնը, որովհետեւ կը հաւատայ անոր ընկերային պոնափարթականութեան, զոր կայսեր եղբօրորդին եկած է իրեն բացատրելու: Սակայն երբ կը նկատէ թէ ան չի յարգեր իր խոստումները, բացայայտօրէն կը դատապարտէ զայն, խորացնելով իր մենութիւնը եւ բազմապատկելով զինք անարգողներու թիւը:

Դեկտեմբեր 2-ին կը պայքարի, կոչ կ'ուղղէ ժողովուրդին, ապստամբելու Նափոլէոն - փոքր-ին դէմ: Կ'աքսորուի եւ իրեն դէմ նոր չղթայազերծում մը ծայր կ'առնայ: Ֆրանսացիներու 90%-ը Նափոլէոն Գ.-ի կողքին են:

«Լէ Շաթիմաճ» գլուխ գործոց է, սակայն Ֆրանսա պատրաստ չէ տակաւին խրացնելու այս տողերը որոնք զինք կը խանդարեն: Ֆրանսա որոշապէս կը խզէ իր կապը Վ. Հիւկոյի հետ:

Եւ յանկարծ կը յայտնուի հատոր մը որ ոչ մէկ կապ ունի քաղաքականութեան հետ, Լէ Քոնթանփլասիոն հատորը հիւսուած է աղջկանը շուրջ զոր կորսնցուցած է եւ որուն վէրքը պիտի արիւնի միշտ, մինչեւ իր վերջին շունչը: Ինչ որ ակընբախ է հոս, քերթողի իր երանգապնակն է այնքան հարուստ գոյներով, աւելի եւս ճոխացած: Փոքր աղջնակի մը ըստուերը կը յածի հոն, քաղցր ու տագնապեցնող: Ան հետզհետէ կը դառնայ խոր անդրադարձ մը կեանքին, մահուան մասին, մարդուն որ դէմ յանդիման կը գտնուի յաւիտենութեան:

Ձեռքէ - ձեռք կը խլուի հատորը: 60 հազար օրինակ կը ծախուի անկէ տարուան մը ընթացքին: Համատարած հիացումով կը դառնան նորէն իրեն: Հանճարին յաղթանակը:

Թառած իր ժայռին ան կ'աւարտէ Թըշուառները, կուտայ Լա Լէժանտ տէ Սիէքլը, Լէ թրավայէօր տը լա մէռ, Լ'օմ քի ռի-ն: Շնորհակալութի՛ւն, Նափոլէոն Գ.: Ծերունի աքսորականը իր մօտ կը կանչէ Տանթէն, Շէյքսփիրն ու Քրիստոսը: Անոնք իրեն կը ներշնչեն զմայլելի էջեր ու կը կարծէ թափանցել կեանքի ու մահուան գաղտնիքին: Անտեսանելին այնուհետեւ կ'ուղեկցի անոր: Ամէն գիշեր, «ոգիներ» կը բախին իր սենեակի պատերուն, կը սողոսկին իր քնած մարմինն ի վար, կը փչեն իր դէմքին: Այս անօրինակ ապրումներէն ծնունդ պիտի առնեն երկու գլուխ - գործոցներ, իր ժամանակին չհասկցուած, որոնց այսօր կը գնահատենք սակայն կարեւորութիւնը. «Աստուած» և Սատանային վախճանը»: Մինչ ինք մայր հողէն հեռացած է այլեւս, Բ. կայսրութեան երիտասարդութիւնը կը յայտնաբերէ պարսաւագիրը զոր նախորդ սերունդը արհամարհած է, լիսէներու մէջ Նափոլէոն փոքրը կը կարդան ու Շաթիմանէն տողեր կ'արտասանեն: Այսպէս է որ մար դմը, մեն մինակ, որ Հիւկօ կը կոչուի, ընդդիմադրութեան մը առաջնորդը կը հանդիսանայ, որ կարճ ժամանակի մէջ վարչաձեւ մը պիտի սրբէ տանի հրապարակէն: Երկար առնէ ի վեր Նափոլէոն Գ. ներում շնորհած է աքսորեալներուն: Հիւկօ չուզեր ետ դառնալ. «Եթէ միակ մը մնայ, ես պիտի ըլլամ այդ»:

Սեպտեմբեր 4, 1870-ին կայսրութիւնը կը տապալի: Սեպտեմբեր 5-ին իր զաւակներուն եւ թոռներուն հետ Հիւկօ Պրիւսէլէն շոգեկառք կը մտնէ Փարիզ դառնալու համար: Կառ տիւ Նոր ամբոխը կը սպասէ իրեն, լեցուցած հրապարակը եւ շրջակայ փողոցները: Հինգ հազար հոգի կը գոչէ. «կեցցէ՛ Վ. Հիւկօն»:

Մարսէյէզ ու Մեկնումին երգը կ'երգեն: Լէ Շաթիմանէն տողեր կ'արտասանեն:

Ան կը գրէ. «Հազարէ աւելի ձեռք սեղմեցի. Կառ տիւ Նոր-էն Լաւալ փողոց ճամբան երկու ժամ տեւեց»:

Կ'ուզեն քակել իր կառքին անասունները. կը մերժէ: Կ'ուզեն զինքը Օթէլ տը Վիլ առաջնորդել: Կը մերժէ: Բացի քանի մը յաղթական զօրավարէ Փարիզ այս ընդունելութիւնը կ'ընէր քերթողի մը:

Իր «Իննիսունըերեք» վէպը կը գրաւէ բոլոր հոգիները, իսկ «Մեծ հայր ըլլալու Արուեստը»՝ բոլորին սրտերը: Նոր սերունդը, ինչպէս նախորդը կ'ըմբոշխնէ Հիւկոյի գործերուն հմայքը: Դպրոցներու մէջ աշակերտներ իրմէ տողեր կը սորվին, իր թատերգութիւնները կը ներկայացուին անդադար: Իր հատորները կը վերհրատարակուին ու մուտք կը գործեն բոլոր տուներէն ներս: Երիտասարդ քերթողներ կը կարդային իր տողերը կատարելագործուելու համար: Բոլոր կուսակցութիւնները կը բանան իրենց դռները:

Վերջապէս կ'ըմբռնեն որ այս մարդը ծնած չէր սահմանափակուելու համար քաղաքական կապանքներով, թէ ան բանեցած էր իր ուրոյն հաւատամքը, ինչ որ հիմնուած էր ամէն տեսակ ազատութեան, իրաւունքի եւ մարդուն վրայ, եւ որուն հետեւած էր օրինակելի հաւատարմութեամբ մը: Կը հասկնան որ ան իր անձին վրայ կը կրէ անըսպառելի լոյս մը, որմէ ստացուած ճառագայթ մը կը մեծցնէր ենթական: Իր նկարը կը տեսնուի ամէն տեղ: Խանդավառանք կ'առթեն իր ճերմակ մազերն ու մօրուքը:

Ութսուներորդ տարեդարձին օրը վեց հազար հոգի կը տողանցեն էյլօ պողոտայի իր բնակարանին առջեւ. այս փողոցը կը վերակոչուի իր անունով: Վեց հազար հոգի: Ժիւլիէթ Տրուէ կը մեռնի, երկու տարի ետքն ալ ինք: Ժորժին ու երիտասարդ Լէօն Տօտէին ըսած է. «Հողը զիս կը կանչէ»:

Երբ տղան կուգայ այս լուրը տալու իրեն, Ալֆոնս Տօտէ իր ծխամորճին մոխիրը թօթուելով կ'ըսէ. «Կը նշանակէ թէ գիտէ»:

Կերնըզէ վերադարձայ. կղզին ամբողջապէս ծածկած էր: Յառաջացայ դէպի չէկ ժայռերը, ուր կը նախընտրէր ուղղուիլ ինք: Հնձուած ու չոր խոտին վըրայէն կը յառաջանար դէպի ծովեզերք:

Երբեմն կը շարժէր իր շրթները ու կը ժպտէր:

Նստայ նոյն ժայռին վրայ ու դիտեցի նոյն կոհակները, ունկնդրելով անոնց շառաչը: Հոն քովս ի վեր զգացի իր հսկայ ստուերը: Ովկէանոսէն անդին՝ որ իր կրկներեւոյթն էր, այս խորհուրդէն անդին զոր չդադրեցաւ պեղելէ, անգամ մը եւս ծերունի Որփէոսը կը խօսէր Աստուծոյ հետ:

ԱԼԷՆ ՏԸՔՕ

ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԸ

Հակառակ ամէնուրեք տիրապետող ցուրտ եւ ձիւնապատ եղանակին, մենք ալ տօնեցինք հայկական Ծնունդը, Յունուար 12-ին Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ:

Հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ, ֆրանսական փառերգի եւ «Բամ - Փորոտան»ի յոտնկայս ունկնդրութեամբ:

Աղքատախնամի նախագահը՝ Պ. Ժագ Գալճեան կրկին անգամ ըլլալով անդրադարձաւ, յաւելեալ շէնքի մը կառուցման՝ գարնանամուտին, ի ներկայութեան Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի, որ այդ օր ակամայ կը բացակայէր, ֆրանսական ծերանոցի մը ողբերգական հրկիզեալներու թաղման արարողութեան ներկայ գտնուելով:

Բայց եւ այնպէս, իր ներկայացուցիչը՝ Պ. Ժագ Քոլիար, հակիրճ կերպով ու պաշտօնապէս յայտարարեց թէ պիտի չզլանան իրենց բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը, որպէսզի օր առաջ աւարտի սոյն շէնքին կառուցումը:

Գիտ Եպիսկոպոս, ի տես ձիւներանդ սեղաններու վրայ պլպլացող կարմիր մոմերուն, յարեց ի մէջ այլոց.

- Մոմավառութիւնը խորհրդանիշ մըն է՝ մեզի ժառանգուած հին - հին մեր պապերէն ... Անիկա լոյս կուտայ ... Անիկա կը ներկայացնէ զԱստուած ... Անիկա ներդաշնակութիւն է՝ որպէս արարչական համաստեղութիւն...

Եւ եզրակացնելով, երկար կեանք ու խաղաղութիւն մաղթեց աշխարհի բոլոր մարդոց անխտիր:

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցաւ նաեւ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկիններ՝ Ա. Առաքելեան, Ի. Դանիէլեան, Գալճեան եւ երիտասարդ՝ Ստեփան Ադեան իր սանդուրով:

Այս առթիւ կը փութանք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը յայտնել նոյնպէս՝ Իսիի, Պուա - Գոլոմպի եւ Սեվրանի Կապոյտ Խաչուհիներուն, որոնք իրենց աւանդական այցելութեամբ՝ անցեալ տարուան ընթացքին, յարդեցին ու յուսադրեցին մեր Տան մեկուսացեալ պատսպարեալները:

Բ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» ԹԵՐԹԸ ՀԱՅ ՀՐԱՇՔ ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ

«Իզվեստիա» թերթին մէջ լոյս տեսած է Դոնի Ռոստովի թղթակցին՝ Գ. Գուրանովի մէկ յօդուածը, հայ հրաշք պատանիի մը մասին: Արդարեւ, Ռոստովի համալսարանի ուսանող Արամ Ղուկասեան թերթին խմբագրութեան ղրկած նամակի մը մէջ գրած է, թէ «Իզվեստիա»ի մէջ կարդալով Պուքրէշ բնակող ճարտարագէտի մը մասին՝ «Հրաշք յիշողութիւն» վերնագրով յօդուածը, ըստ որուն ան մէկ անգամ լսելով կրնայ միտքը պահել եւ վերարտադրել 250 - 300 իրարու հետ կապ չունեցող բառեր, ինք կ'ուզէ յայտնել, թէ իր յաճախած համալսարանի իրաւաբանական ճիւղի ուսանող Սամուէլ Ղարիբեանը կրնայ միտքը պահել 350 - 500 բառ եւ նոյնիսկ աւելի, զանոնք տեղն ու տեղը թուարկելով ուղիղ եւ հակառակ յաջորդականութեամբ: Սամուէլ Ղարիբեանի այս բացառիկ ընդունակութիւնը ստուգելու համար թերթին թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է անոր հետ: Սամուէլ Ղարիբեան ծնած է Ախալքալաք (Վրաստան). իր յիշողութեան յատկութիւնը նկատած է վերջերս, կը պարզուի, որ իր պապը եւս բացառիկ յիշողութիւն ունեցած է: Սամուէլ Ղարիբեան նշած է, թէ ինք աւելի լաւ եւ աւելի շատ կը յիշէ առարկայ, թանձրացեալ իրեր նշանակող բառերը (օրինակ՝ սեղան, ձի, կաղնի եւայլն) եւ աւելի դժուարութեամբ այն բառերը՝ որոնք առարկայական աշխարհի հետ չեն նոյնանար (դոյական, քաղաքատնտեսութիւն, գաղափար եւայլն): Թղթակիցը դիմած է շրջանի հիւանդանոցի բժշկապետին եւ մասնագէտ հոգեբանին՝ ստուգելու համար: Փորձի ընթացքին, երկու - երեք երկվայրկեան ընդմիջումներով, կարդացուած է 102 բառ եւ Սամուէլ Ղարիբեան անսխալ կրկնած է իր լսածը: Յիշողութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, մարդու հոգեկան գործունէութեան ամէնէն բարդ երեւոյթներէն մին է: Հոգեբանները զայն կը սահմանեն որպէս անցեալի փորձառութիւնը ցոլացնելու ջղային համակարգի յատկութիւն: Ծանօթ է, որ մարդոց մօտաւորապէս երեք տոկոսը ունի գերազանց զարգացած տեսողական եւ լսողական յիշողութիւն: Ինչ կը վերաբերի «բնական», սովորական յիշողութիւն ունեցող մարդոց, ինչպէս ցոյց տուած են փորձերը, առողջ մարդը չորս - հինգ անգամ կրկնելէ ետք միայն (այն ալ ոչ միշտ) կրնայ յիշել ու վերարտադրել 10 - 15 բառ: Հասկէ ի յայտ կուգայ, թէ Սամուէլ Ղարիբեանի յիշողութիւնը որքան գերազանց է միջին չափանիշէն: Իր համաձայնութեամբ գիտնականները ներկայիս կը փորձեն ուսումնասիրել Սամուէլ Ղարիբեանի յիշողութեան «մեքանիզմ»ը, որպէսզի աւելի լաւ օգտագործեն բնութեան պարգեւած այդ ինքնատիպ եւ չայլ ձիրքը:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Գ.

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԻՒՆ

Մօրս փոքր ի շատէ մխիթարում էր այն միտքը միայն, որ իւր որդուն յանձնում է մի փորձուած եւ հաւատարիմ բարեկամի ձեռքը, որպիսին քաւոր Պետրոսն էր եւ յոյս ունէր, որ մի այսպիսի մարդու ձեռքում օտարութեան մէջ ես կ'ուղղուէի եւ «օրինաւոր» մարդ կը դառնայի: Բայցի դրանից, նա մտածում էր, որ թողնելով հայրենիքը (այսինքն իմ յանցանքի գործուած տեղը) եւ առժամանակ գնալով հեռաւոր աշխարհ, ես, եթէ «օրինաւոր» մարդ եւս չդառնայի, գոնէ իմ կեանքը կ'ազատէի օրէնքի եւ դատաստանի դատապարտութիւնից, որը, քաւոր Պետրոսի ասելով, պիտի վերջանար կախաղանով:

Իմ Մենտորի հետ մենք մի քանի օր առաջ արդէն վճռել էինք իմ պանդխտութեան մասին: Մեզ մնում էր միայն ըստանալ մօրս համաձայնութիւնը: Այդ եւս այժմ կայացաւ: Էլ ի՞նչը կարող էր այնուհետեւ պահել ինձ հայրենի երկրում: Բայց ես մոռացել էի մի բան - Սառայի սիրտը: Մի՞թէ կարող էի նրանից բաժանուել: Այդ միտքը սկսեց տանջել ինձ:

Այն օրից, որ վերադարձել էի մեր գիւղը, ես պահւում էի Սառայենց տանը: Սառան ամէն կերպով մխիթարում էր իմ դժբախտութիւնը, գրկում էր, համբուրում էր ինձ, ծածկում էր ինձանից իւր տխրութիւնը, աշխատում էր միշտ ուրախ ձեւանալ, որպէս զի ինձ եւս ուրախացնէ:

Մինչեւ վերջին օրը նրանից ծածուկ էին պահում իմ օտար երկիր գնալու խորհուրդը: Ես միշտ երեւակայում էի, թէ որքան ծանր ազդեցութիւն պիտի անէր խեղճ աղջկայ սրտին, երբ յանկարծ կը լսէր, որ ընդ երկար բաժանուելու էր ինձանից: Բայց իմ ակնկալութեան հակառակ, նա շատով հաշտուեցաւ այդ մտքի հետ:

Այն գիշերը, որի առաւօտեան ես պիտի ճանապարհ ընկնէի, նա մտաւ իմ սենեակը: Տխրամած դէմքից արդէն նշմարւում էր, թէ սիրտը որպիսի ալեկոծութեան մէջ է: Բայց աշխատում էր զսպել իր խռովութիւնը: Կատարուող պատրաստութիւններից նա արդէն հասկացել էր բոլորը:

Մուրադ, եղաւ նրա առաջին խօսքը. - դու գնում ես օտար երկիր եւ այդ մասին ինձ ոչինչ չե՞ս ասում:

- Դու ո՞րտեղից գիտես:

- Մանիշակը ասաց ինձ:

Մանիշակը իմ մեծ քոյրն էր. երեւում էր, մօրից տեղեկանալով, հաղորդել էր Սառային: Ես չթաքցրի նրանից, յայտնեցի, թէ վաղ առաւօտեան, դեռ լոյսը չծագած, պէտք է ճանապարհ ընկնեմ: Խորին ցաւակցութեամբ սպասում էի, որ նա կը սկսէր լաց լինել, կը սկսէր աղաչել, պաղատել, որ ես չբաժանուեմ, չհեռանամ նրանից:

Դրանցից ոչ մէկը չեղաւ: Սառան խելացի աղջիկ էր, աւելի խելացի քան թէ ներում էր նրա հասակը եւ կրթութիւնը: Նա բոլորովին նախապատրաստուած էր եկել ինձ մօտ, իւր սրտի բոլոր ամրութեամբ եւ իւր հոգու բոլոր քաջութեամբ: Նրա արիւնով լցուած գեղեցիկ աչքերից նկատեցի ես, որ առաջուց թաքուն այնքան լաց էր եղել, այնքան տանջուել էր, որքան բաւական էր իւր սիրտը հանդարտացնելու համար: Իսկ ինձ մօտ աշխատում էր որքան կարելի էր սառնասիրտ երեւալ, մխիթարել ինձ, որովհետեւ ես աւելի անբախտ էի քան թէ նա:

- Երեւի, դու շատ պիտի տխրես, Սառա, որ ես գնում եմ օտար աշխարհ, հարցրի ես:

- Ընդհակառակն, ես շատ ուրախ եմ, պատասխանեց նա: - Օտար աշխարհ դընալով, դու միշտ իմը կը լինիս եւ ինձ համար կը պահուես: Իսկ այստե՛ղ...:

- Այստեղ ի՞նչ կը լինեմ:

- Այստեղ կարող եմ կորսնցնել քեզ...

Այդ երկիւղը հաշտեցնում էր Սառային ինձանից անջատուելու դրութեան հետ: Նրա նշանածը մի յանցաւոր էր, դատապարտութեան մատնուած մի փախստական էր, բաւական էր, որ բռնէին նրան, եւ Սառան այնուհետեւ յաւիտեան պէտք է զրկուած լինէր սիրած տղամարդից: Իսկ օտարութեան մէջ ես կը պահուէի. այնտեղ չէր հասնի օրէնքի եւ դատաւորի ձեռքը. իմ կեանքը ապահովութեան մէջ կը լինէր, - եւ այդ բաւական էր Սառայի համար:

Նա միայն հարցրեց.

- Շա՞տ կ'ուշանաս, Մուրադ:

- Աստուած գիտէ: Կարելի է շատ...:

(Շար. 31)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԿԱՓ․-- Պ․ Յովհ․ Անթառոսեան 100 Ֆ․։
ՄԱՐՍԷՅԼ․-- Գաբրիէլ Մանուկեան 50 ։
ՓԱՐԻԶ․-- Կ․ Սելթեքեան 100 Ֆ․։

ՆՈՒԷՐ

ՌՈՄԱՆ․-- Այրի Տիկին Զաթրեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Կապ․ Խաչի Օդափոխութեան Կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ․ «Յառաջ»ին։

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Յունուար 27, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս․ Նշան եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ․ Յակոբ Աբրահամեանի։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

vous convie à

une RENCONTRE

avec

l'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

direction :
Jean-Pierre NERGARARIAN

à l'occasion de la sortie de leur disque-album
«MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE»
le Samedi 26 Janvier à 21 heures

— *Présentation de l'Ensemble*
— *Mini-concert*
— *Dédicaces*

Participation aux frais

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ․ Կարապետ Սելթեքեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Գալաֆեանի (Փլէսի)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․-- Օր․ Աննիկ Էքպէրեան եկեղեցւոյ պայծառութեան և Տէր - Դաւթեան - Կիւլեան գրադարանին 600 Ֆ․, Տիկին Աղաւնի Պարոնեան ի յիշատակ՝ Յովհաննէս Քէյլէեանի, Խաչիկ Արմաղանի, Ալպէր Բլանշէ եւ Տիկին Մարի Շիրինեանի 400 Ֆ․, Պ․ Ստեփան Ճէպէճեան փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիգրան Պըչաքճեանի մահուան առիթով՝ 300 Ֆ․, Պ․ Յարութիւն Էքպէրեան դպրոցի համար 100 Ֆ․։

×

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմէի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է․ - Կարապետ Պալանցեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան 100 Ֆ․, Այրի Տիկին Մարի - Լուիզ Պալանցեան 200 Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փանոսեան 50 Ֆ․։ Աղաւնի Ղուկասեանի մահուան առթիւ՝ Խաչատուրեան եւ Տէրտէրեան ընտ․ (Փարիզէն) 500, նոյն առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոչեան 50 Ֆ․։

×

Լիոնի Հայ․ Առաք․ Ս․ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգ․ Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան․ - «Թէքեան» հաստատութիւն 10․000 Ֆ․ եկեղեցւոյ, Միրիպէլէն Տիկին Զարուքեան 1000 Ֆ․ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Փեհլիվանեան 600 Ֆ․ եկեղեցւոյ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբթուան առթիւ Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա․ կայանը, Կիրակի, Յունուար 27, առաւօտեան ժամը 9․30-էն սկսեալ պիտի սփռէ յայտագիր մը, մինչեւ կէսօր, որու ընթացքին Հայց․ Առաքելական Եկեղեցւոյ կողմէ, Ս․ Պատարագը պիտի սփռուի մասնակցութեամբ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի։

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.
2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները․ - Օր․ Գազանճեան 400 Ֆ․, Օր․ Անահիտ Օհանեան (Նիս) 300 Ֆ․, Տիկին Օվրէ 100 Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւետիսեան 300 Ֆ․, Պ․ Հանրի Ղազէրեան 500 Ֆ․։ Աղաւնի Կարապետեանի (Մալաքօֆ) մահուան քառասունքի յիշատակի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան կը նուիրեն 200 Ֆ․։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան հոգեճաշը՝ Միսաք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 41-րդ տարեդարձի ոգեկոչման առթիւ Իվրիի գերեզմանատունը, Փետրուար 24, ժամը 13-ին։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ ։

118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ։

Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձակումով։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ Փետրուար 12, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20․30-ին, կեդրոնի (77, ռիւ Լաֆայէթ) սրահին մէջ, արտակարգ ընդհանուր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ։

ՕՐԱԿԱՐԳՆ Է․--

1․- Առնուվիլի մէջ հանգստեան տան մը գնումը։

2․- Անտոնիի հանգստեան տան վաճառումը։

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

PRIX D'OUVERTURE

Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES

cuisines vogica

OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30

Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08
Métro GUY MOQUET

VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
24

JEUDI
24 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.883

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

60e ANNÉE — No 15.883

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

×

Շուրջ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր, Յունուար ամսուան ընթացքին, տարբեր Եկեղեցիներ՝ Կաթոլիկէ, Անկլիքան, Օրթոտոքս, Բողոքական, Հայ Առաքելական, Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր կը միատեղուին եւ կ'աղօթեն իրենց միութեան, քրիստոնեաներու միութեան համար։

Աղօթքի այս շաբաթը գեղեցիկ պատեհութիւն մը կը ստեղծէ, որպէսզի նոյն երկրին մէջ ապրող ու գործող Եկեղեցիներ միասնաբար մտածեն իրենց տարբերութիւններուն եւ նմանութիւններուն մասին։ Տարբեր են շարականները, ծէսերը եւ մանաւանդ լեզուն, բայց նոյնը կը մնայ անոնց ոգին, ներքին հոգեւոր կապը որ աշխարհի քրիստոնեաները իրարու կը շաղկապէ։

Այս տարի միութեան շաբաթը կ'ընդգրկէ Յունուար 20 - 27 երկարող օրերը եւ Փարիզէն՝ Մարսէյլ հանդամանօրէն կը մասնակցի Հայ Առաքելական Եկեղեցին։

Եկեղեցիներու պաշտօնական այս հանդիպումներուն ու փոխ-յարաբերութիւններուն կը տրուի էքիւմէնիզմ անունը։

Էքիւմէնիզմը, միջեկեղեցական շարժում մըն է որ եկեղեցիները դուրս կը բերէ իրենց դարերու կղզիացումէն ու կը բանայ արդի աշխարհին վրայ։ Կը հաստատէ տիալոկ մը եկեղեցիներուն միջեւ, նոյն ձեւով եւ ըմբռնումով թարգմանելու համար քրիստոնէական հաւատքը այսօրուան մարդուն։ Էքիւմէնիզմին նպատակը մարդն է, ինչ գոյնի ալ պատկանի, ինչ լեզու ալ խօսի։ Արդ, էքիւմէնիք շարժումին մէջ իրենց արձագանգը եւ անդրադարձը պէտք է ունենան այսօրուան ընկերութեան բոլոր տագնապները, հարցերը, դժուարութիւնները ոչ միայն կրօնական այլեւ մանաւանդ ընկերային, տնտեսական եւ նոյնիսկ քաղաքական։

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մասնակցութիւնը քրիստոնեաներու միութեան շաբաթին եւ անկէ անդին էքիւմէնիզմի ընդհանուր շարժումին խիստ օգտակար ու անհրաժեշտ է։ Մտնելով միջ-եկեղեցական հոսանքին մէջ, կը մասնակցի Եկեղեցիներու միութեան ու մարդկային արդարութեան համար տարուած աշխատանքներուն։ Հայ Եկեղեցին կը գտնէ հոն սքանչելի բեմ մը Հայ Դատը միջազգային շրջանակներուն ծանօթացնելու եւ ներկայացնելու Հայութեան արդար պահանջները։ Կոչ ուղղելու աշխարհի Եկեղեցիներուն՝ որ պաշտպան կանգնին անիրաւուած ժողովուրդներուն եւ անոնց կարգին՝ Հայ ժողովուրդին։

Քրիստոնեաներու միութեան համար կատարուած աղօթքները, աշխատանքները պէտք է սատարեն հաստատելու մարդոց եւ ազգերու միջեւ առաւել հասկացողութիւն, առաւել համակամութիւն։ Բարձրանալ, վերանորոգուիլ, եղբայրական ոգիով գործել որպէսզի ՄԻՈՒԹԻՒՆ բառը ստանայ իր ամբողջ իմաստը։

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ - ՔԱՂԵՏՈՆԻ

ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ՝ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ՝ ՄԷԿ ՕՐԻՆԱՒՈՐ, ՄԷԿ ԱՊՕՐԻՆԻ

Բաւական մեծ պատիւներ կ'ըլլան, երկու օրէ Փարիզի մէջ Ժան - Մարի Ճիպաուի, որ պարագլուխն է կղզիին անկախապաշտ շարժումին, մինչեւ իսկ «Նախագահը առժամեայ կառավարութեան»։ Արդարեւ, Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի հեռատեսիլէն ձայնասփիւռ, մեկնիչներուն վըտէքն էր Ճիպաու, որ ոչ մէկ յայտարարութեան մէջ խնայեց Ֆրանսան, ճարպիկ պատասխաններով, «քովէն անցաւ» նեղը դնող հարցումներուն։ Փարիզ է, նաեւ ուրիշ մէկը, օրինաւոր այս մէկը, քանի որ նախագահն է Նոր - Քալետոնիոյ կառավարութեան, այսինքն՝ Տիք Ուկէուէն, որ իբրեւ ծերակուտական, Չորեքշաբթի օր կը մասնակցէր Ծերակոյտի արտակարգ նիստին։ Ընդդիմութիւնը մերժեց ընդունիլ Քանաքներու պարագլուխը, որ սակայն, ինչպէս ըսինք բաւական խօսեցաւ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն։ Չի ծածկեր որ ընաւ միտք չունի յարգելու հանրաքուէին արդիւնքը, եթէ Քալետոնիի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը նախընտրէ այս կառոյցին պահպանումը (Ֆրանսական մնալ)։ Կ'ըսէ.-

«Եթէ հանրաքուէն բացասական է, կը շարունակենք կռուիլ»։ «Ընկեր - պետութեան գաղափարը մեզ կը վախցնէ» կ'ըսէ նաեւ Ճիպաու, երբ իրեն կ'ըսուի թէ անկախութեան պարագային, ի՞նչ երաշխաւորութիւն կուտայ որ պիտի յարգէ Ֆրանսայի հետ համաձայնագրերը։ Ոչ մէկ։ Այն հարցումին թէ Փարիզ գալու համար, ինչո՞ւ ճամբան չեղած է եւ Աւստրալիայէն անցած - հոն մնալով 48 ժամ, - Ճիպաու կը պատասխանէ թէ ԻՒԹԷԱ ընկերութիւնը տեղ չունէր իր օդանաւերուն վրայ դէպի Փարիզ...։ Կը շեշտէ որ անկախութիւնը, ոչ աջի, ոչ ձախի հարց է, այլ՝ արժանաւորութեան։ 14 սպաննուած Քանաքներու մասին (որոնց մէջն էր՝ Մաչօրօ), կ'ըսէ թէ անոնց գլուխները ինկան, որովհետեւ այդպէս ապսպրուած էր։

×

Գալով պաշարման վիճակին, սկիզբը բոլորը՝ կողմնակից, այժմ բաւական դժգոհութիւն կայ։ Նախագահն ալ, Ուկէուէ Փարիզի մէջ, Ծերակոյտին պիտի դիմէ որպէսզի թեթեւնայ այդ վիճակին պարտադրանքներուն բնոյթը։ Արդարեւ, տնտեսական գետնի վրայ, կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ։ Անդին կան նաեւ ոճրափորձերը նիքէլի հանքերուն դէմ, եւ որոնց ոչ ոք տէր կ'ըլլայ։ Նախագահ Միթերան հազիւ ըսած էր որ Թիոյի հանքը անմիջականօրէն պիտի բացուի, երբ ոճրափորձ մը կ'ըլլար։ Քանի մը օր ետք ալ, ուրիշ հանք մը՝ Քուա նոյնանման արարքի մը կ'ենթարկուէր։ Որո՞ւ կը նպաստէ ոճիրը։ Ասոր պատասխանին մէջ է հեղինակին ինքնութիւնը։ Կրնայ ՖԼՆՔՍ-ի (Քանաքներու ազատագրական ճակատ) ծայրայեղ տարրերու գործն ըլլալ, որպէսզի Ֆրանսացիք, այսինքն՝ Քալտոշները մեկնին, ի սես տնտեսական տագնապին։

Ամէն պարագայի մէջ, յուսադրիչ չի թուիր կացութիւնը, ոչ ալ Փիզանիի ծրագիրը։ Եւ խնդրոյ առարկայ է արդէն հանրաքուէն իսկ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԷՆՔԹԱՇ յետ քայլ ըրաւ եւ յայտարարեց թէ տրամադիր է կրկին տեսնուելու Կիպրիանուի հետ։ Կիպրոսի նախագահը իր հաւանութիւնը տուած է եւ ըսած թէ նախապայման չի դներ։

ՍԱՅՏԱՅԻ մէջ (Հարաւ - Լիբանան) սիւննի պարագլուխ՝ Մուսթաֆա Սաատի դէմ մահափորձը բաւական լարած է մթնոլորտը։ Գլուխէն ծանրօրէն վիրաւորուած, Լիբանանի նախագահին միջամտութեամբ եւ հարուստ լիբանանցի Սայտացիի, նասրական ժողովրդական կուսակցութեան հիմնադիրը փոխադրուած է Փարիզի Պիշա հիւանդանոցը, ինչպէս նաեւ իր կինը, որ Ռուս է։ Վիրաւորուած են նաեւ 3 զաւակները, բայց կը խնամուին Պէյրութ։ Իր վիճակը բաւական ծանր է, եւ նոյնիսկ եթէ ապաքի, Ամերիկա պիտի փոխադրուի ուրիշ գործողութեան մը համար, որպէսզի կոյր չմնայ։ Մահափորձին (թակարդուած կառք մը իր բնակած շէնքին առջեւ) նախօրեակին, Սաատ յայտարարած էր.- «Իսրայելացիք կ'ուզեն կռիւներ յառաջացնել եւ քրիստոնեաներու տեղահանութիւն մը ստեղծել դէպի հարաւ։ Կը փորձենք ձախողեցնել իրենց ծրագիրը, բայց մեր ճիգերուն յաջողութիւնը քրիստոնեաներէն իսկ կախում ունի։ Լիբանանեան Ուժերու կամ Լիբանանի բանակի բոլոր անդամները, որոնք սպաննած, առեւանգած, նախատած կամ նուաստացուցած են շրջանի մարդիկ, պէտք է հեռանան։ Եթէ մերժեն՝ իսրայելեան ծրագիրը կ'իրագործուի եւ հետեւանքը սարսափելի կ'ըլլայ բոլոր քրիստոնեաներուն համար»։

ՇԱՌԱՆԹՈՆԻ քաղաքապետ՝ Ալէն Կոխօթրէ պայքարը կը սաստկացնէ գաղթողներու դէմ եւ ազգային արշաւ մը դիմած է հանրաքուէի մը պահանջելով Ֆրանսա գաղթի շուրջ։ Կ'ըսէ.- Այն զանգուածային թիւով գաղթողները դուրս մեր երկիրը կը կրէ (Մաղրէպ, Թուրքիա, Ափրիկէ) ծանրագոյն հարցն է, որու դէմ առ դէմ կը գտնուի Ֆրանսա՝ ապագաղթականացումէն եւ Ալժերիոյ պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր»։

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

44-րդ խաղ մըն ալ վերջ գտաւ հաւասար - ոչ ոքի - արդիւնքով։ Սեպտեմբեր 12-էն ի վեր տեւող այս անվերջանալի մրցումը, սկսած է ձանձրացնել նոյնիսկ ամէնէն խանդավառ ճատրակասպաշտները։ Գասպարով կը մնայ իր միակ կէտին վրայ, մինչ աշխարհի ախոյեան՝ Գարպովի մէկ կէտ կը պակսի պահպանելու համար իր տիտղոսը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17 - 21)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 10-ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 10-րդ հատորը, որ կը սկսի Արեւմտեան Հայաստանի Ռստամ գիւղով ու կ'աւարտի ՍՍՀՄ յօդուածով։ Ամէնէն ընդարձակ յօդուածը կը հանդիսանայ ՍՍՀՄ-ի նուիրուած բաժինը, ուր տրուած են լայն տեղեկութիւններ Խորհ. Միութեան պատմութեան, բնակչութեան, տնտեսական եւ մշակութային, կրթական եւ առողջապահական, գիտութեան եւ թէքնիքի մարզերու մէջ արձանագրած յառաջդիմութիւններուն մասին։ Հատորը հետաքրքրական յօդուածներ կը պարունակէ հայ ժողովուրդի մղած ազատագրական պայքարի՝ «Սասունի ապստամբութիւններ 1894, 1904», «Սասունի ինքնապաշտպանութիւն 1915», «Սարդարապատի ճակատամարտ 1918», ինչպէս նաեւ հայկական հարցի պատմութեան տարբեր դրուագներուն վերաբերեալ «Սան Ստեֆանոյի պայմանագիր 1878», «Սան Ռեմոյի կոնֆերանս 1920», «Սեւրի հաշտութեան պայմանագիր 1920» եւայլն։ Բազմաթիւ բառ - եզրեր նուիրուած են նաեւ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալին եւ ժամանակակից պատմութեան, դէպքերու եւ դէմքերուն։ Հատորին մէջ տեղ գտած են Սահակ Պարթեւ, Սարգիս Պիծակ, Սայաթ Նովա, Նահապետ Ռուսինեան, Բոգդան Սալթանով, Սիրանոյշ, Մարտիրոս Սարեան, Ուիլեմ Սարոյեան, Նորայր Սիսակեան, Պարոյր Սեւակ, Սարուխան, Արա Սարգսեան, Գեղամ Սարեան, Գուրգէն Սեւակ, Համօ Սահեան եւայլն։ «Սասնայ ծռեր» եւ «Սասունցի Դաւիթ» յօդուածներով գիտական խոր վերլուծումի ենթարկուած է հայկական դիւցազնավէպը։ Հատորը հրատարակուած է հարիւր հազար տպաքանակով։

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ՔԻՄԻԱԳԷՏՆԵՐԸ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՆ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Երեւանի Խաչատուր Աբովեան հիմնարկին մէջ տեղի ունեցած է «Ուսանողը եւ գիտա - տեխնիկական առաջնորդացը» համամիութենական մրցումը, քիմիայի մարզին մէջ, կազմակերպութեամբ Խորհ. Միութեան բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան եւ Առողջապահութեան Նախարարութեանց, ինչպէս նաեւ կոմերիտ Միութեանց։ Մասնակցած են Մոսկուայէն եւ խորհրդային 13 հանրապետութիւններէ 14 խումբեր, որոնք ցուցաբերած են իրենց հմտութիւնն ու կարողութիւնները գիտութեան կալուածէն ներս։ Յաղթական հանդիսացած են Դաշնակցային Ռուսիոյ ներկայացուցիչները, երկրորդ՝ Մոսկուայի խումբը, իսկ երրորդ տեղը գրաւած են Հայաստանի երիտասարդ քիմիագէտները։

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՆՈՐ ՓՈՂՈՑ ՄԸ ԽՍ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի «Խարկովեան» նոր թաղամասի փողոցներէն մէկը կոչուած է «Վիրմենսկայա» - Հայկական»)։ Նոր թաղամասը ունի 70 հազար բնակչութիւն։ Կիեւ հայկական անուններով փողոցներ շատ ունի՝ «Աւետիք Իսահակեան», «Յովհաննէս Թումանեան», «Ստեփան Շահումեան» Նըրբանցք, «Սարգիս Մարտիրոսեան» եւայլն։

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՀԵՏ

«ԴԵՐԱՍԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՄԱ՛ՅՐՍ, ՓՈՂՈՑՍ, ՀՈՂՍ, ԼԵԶՈՒՍ։ ՈՒ ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԸ՝ ՈՐ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»...

Մ. Մ.

Բառին ամբողջական առումով բարի եւ խոկական մեծերու յատուկ համեստութեամբ օժտուած տաղանդաւոր դերասան մըն է Մհեր (Ֆրունզէ) Մկրտչեան, որ Դեկտեմբեր 27-էն ի վեր կը գտնուի Փարիզ, իր կնոջ՝ Թամար Մկրտչեան - Յովհաննիսեանի հետ, ինք ալ տաղանդաւոր եւ առաջնակարգ դերասանուհիներէն Երեւանի Գ. Սունդուկեան Թատրոնին։

Մհեր Մկրտչեան ծնած է Լենինական, ուսումը առած տեղւոյն նկարչական դըպրոցը, ապա յաճախած է Երեւանի գեղարուեստա - Թատերական հիմնարկի դերասանական լսարանը։ Երեսուն տարի հանդէս եկած է Երեւանի Գ. Սունդուկեան Թատրոնի բեմէն, մարմնաւորելով այլազան կերպարներ։ Մասնաւորաբար ուշադրութիւն գրաւած են սկզբնական շրջանին իր խաղացած դերերէն՝ Սաղաթէլը (Շիրվանզադէի «Պատուի համար») եւ Թրուֆալտինօ (Կոլտոնիի «Երկու տիրոջ ծառան»), ապա յիշենք Պաղտասարը (Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»), Ղազարը (Ժ. Ցարութիւնեանի «Ղազարը գնում է պատերազմ»), Խասլի (Սունդուկեանի «Խաթաբալա») եւ յատկապէս Սիրանօ (Ռոսթանի «Սիրանօ տը Պեռժըրաք»), որ իր մարմնաւորած դերերուն մէջ գլուխ - գործոց կը համարուի։ Մհեր Մկրտչեան նաեւ դերեր ստանձնած է շարժանկարներու մէջ՝ «Զինուորն ու փիղը», «Եռանկիւնի» (որուն համար արժանացած է Հայաստանի պետական մրցանակին), «Տէրն ու ծառան», «Միմինօ» (որուն համար արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակին), «Կտոր մը երկինք», «Նահապետ» եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնց շարքը երկար է։

Անհաւասիկ քառասնամեայ վաստակ ունեցող նման դերասանի մը հետ է, որ, օգտուելով Փարիզ իր կեցութենէն, ուզեցինք հանդիպում մը ունենալ զինք մօտէն ճանչնալու եւ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն փոխանցելու նպատակով մեծ արուեստագէտին մտածումները եւ 'ապրումները։ Այժմէն նշենք, որ իր պարզութեան եւ համեստութեան բերումով Մհեր Մկրտչեան ժլատ է իր պատասխաններուն մէջ եւ հեռու ինքնագովութենէ։ Դժուարաւ կրցանք իմանալ, թէ իրեն շնորհուած են Հայաստանի, Տաղստանի վաստակաւոր դերասանի, Վրաստանի ժողովրդական արուեստագէտի կոչումներ. ծանօթ էինք նաեւ թէ վերջերս ան արժանացած էր Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտի կոչումին (տե՛ս «Յառաջ», 1984 Նոյեմբեր 24 / 25-ի եւ Նոյեմբեր 27-ի թիւերը)։

×

ՀԱՐՑ. - Պ. Մկրտչեան, միշտ թարմ են մեր յիշողութեան մէջ այն կերպարները, զորս մարմնաւորած էք «Եռանկիւնի», «Կտոր մը երկինք» եւ «Նահապետ» ժապաւէններուն մէջ։ Կարելի՞ է քանի մը խօսք ընել այլ ժապաւէններու մէջ ձեր ստանձնած դերերուն մասին։

ՊԱՏ. - *Մօտ 60 - 65 շարժանկարներու մէջ դերեր ստանձնած եմ. ժապաւէններ՝ զորս արտադրած են Խորհ. Միութեան տարբեր Հանրապետութիւններու արուեստանոցները՝ բացի Հայաստանէն Ուզբեկիստան, Տաղստան, Տաճիկիստան, Ազրբէջան, Մոսկուա, նոյնիսկ՝ Հնդկաստան։ Շարժանկարներու մասնակցութիւնս սկսած է «Հայֆիլմ»ով եւ տարածուած միւս Հանրապետութիւնները։ «Մոսֆիլմ»ի արտադրած «Այբոլիտ 66» եւ «Կովկասի գերուհին» ժապաւէնները եղան Հայաստանէն դուրս առաջինները, ուր դերեր ստանձնեցի։*

ՀԱՐՑ. - Անմիջական ծրագիրնե՞ր։

ՊԱՏ. - *Ֆրանքեւսպանական եւ խորհրդային երբեակ արտադրութեամբ նըկարահանուող «Տոն Քիշոթ» ժապաւէնին մէջ (9 շարքէ բաղկացած) Սանչօ Փանսայի դերը պիտի ստանձնեմ։ Կան բազմաթիւ այլ առաջարկներ, որոնց մասին կանուխ է խօսիլ առայժմ։*

ՀԱՐՑ. - Դուք ձեզ աւելի լաւ կը զգաք թատրոնի՞ն թէ շարժանկարին մէջ։

ՊԱՏ. - *Թատրոնը եւ շարժանկարը իրենք տարբերութիւններ ունին, բայց դերասանը՝ իբրեւ մարդ, նոյնն է իր ապրումներով՝ երկու պարագաներու մէջ։ Այսինքն, `կարեւորութիւն չունի, թէ խաղարկութեան պահուն հանդիսատեսը քեզի կը նայի, թէ ոչ։ Եթէ շարժանկարին մէջ դերասանը չի կրնար պէտք եղած ձեւով մարմնաւորել կերպարը, ուրեմն կատարեալ արուեստագէտ չէ։ Եթէ շարժանկարին մէջ լաւ է, իսկ թատրոնին մէջ գէշ, ուրեմն զարձեալ խարուսիկ է վարպետութիւնը, քանի որ թէ՛ թատրոնին, թէ՛ շարժանկարին մէջ դերասանը նոյն մարդն է՝ իր ապրումներով։*

ՀԱՐՑ. - Եղած էք Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնի գլխաւոր դերասաններէն մին եւ ներկայիս կը ղեկավարէք Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի դրամատիկ թատրոնը, որուն նաեւ գլխաւոր բեմադիրն էք ու դերասաններէն մին։ Կրնայի՞ք տեղեկութիւններ տալ այդ թատրոնին եւ ձեր ծրագիրներուն մասին։

ՊԱՏ. - *Անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր ինծի յանձնուած է նորաստեղծ այս թատրոնը, որ իր տեսակին մէջ առաջին հաստատութիւնն է Խորհ. Միութեան մէջ իսկ։ Ներկայիս կը պատրաստենք քանի մը ներկայացումներ՝ «Օթելլօ», ժամանակակից հեղինակներու գործեր եւայլն։ Պէտք է ըսել, որ կապերս չեմ խզած Սունդուկեան Թատրոնին հետ, որուն գեղարուեստական խորհուրդին անդամ եմ եւ դերեր ալ կը ստանձնեմ թատեբախաղերու մէջ։*

ՀԱՐՑ. - Ի՞նչ է հայրենաբնակ մեր ժողովուրդին վերաբերումը թատերական կեանքին նկատմամբ եւ ի՞նչ է մակարդակը անոր հետաքրքրութեան։

ՊԱՏ. - *Թատրոնը մեծ ժողովրդականութիւն վայելող հիմնարկութիւն է Հայաստանի մէջ եւ ժողովուրդին հետաքըրքրութիւնը եւ սէրը բուռն է անոր նըկատմամբ։ Ասոր լաւագոյն ապացոյցն այն է, որ միայն Երեւանի մէջ կան աւելի քան տասը թատրոններ, ինչպէս նաեւ ժողովրդական բազմաթիւ թատրոններ, որոնք միշտ լեցուն են հանդիսականներով։ Կան թատերախաղեր՝ որոնք տարիներ կը բեմադրուին նոյն թատրոնին մէջ։ Մեր ժողովուրդը թատերասէր ժողովուրդ է, ինչպէս Վահրամ Փափազեան ըսած է՝ «Հայ մարդու տան դրան բանալի անցքէն նայիս, թատրոն կ'երեւայ»։*

ՀԱՐՑ. - Սփիւռքի մէջ կը տիրէ այն տպաւորութիւնը, թէ հայրենի թատրոնը՝ Սփիւռքի հեղինակներէն առաւելաբար, չըսելու համար միա՛յն Յակոբ Պարոնեանի գործերը կը բեմադրէ։ Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս երեւոյթը։

ՊԱՏ. - *Ես պիտի ըսէի՝ ինչո՞ւ Պարոնեանի գործերը աւելի յաճախ չեն ներկայացուիր։ Ի դէպ, Պարոնեան միակը չէ՝ որուն գործերը կը բեմադրուին մեր մօտ. բազմիցս ներկայացուած են Ուիլեամ Սարոյեանի «Ձեր կեանքի ժամանակը», «Իմ սիրտը լեռներումն է» եւ այլ գործեր։*

ՀԱՐՑ. - Պ. Մկրտչեան, այցելած էք Լիբանան, Քանատա, Միացեալ - Նահանգներ եւ հայկական այլ գաղութներ, մօտէն շփում ունենալով թատերական կեանքի նուիրուած արուեստագէտներու հետ։ Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները Սփիւռքի մէջ հայկական թատրոնի պատկերին մասին։

ՊԱՏ. - *Սփիւռքի մէջ, դժբախտաբար, արհեստավարժ թատրոն չկայ. սակայն ինծի յաւ կը պատճառէ։ Ցաւալի էր տեսնել նաեւ որ բեմի նուիրեալները իրենց ապրուստը կը հայթայթէին ուրիշ գործ ընելով։ Ուրախութեամբ նկատեցի, որ թատրոնի սէրը շատ զօրաւոր է Սփիւռքի Հայութեան մօտ։ Հիացած եմ այս զգացումին ի տես. հիանալի էր տեսնել մարդիկ՝ որոնք առօրեայ հոգերէ եւ յոգնութիւններէ ետք կը նուիրուին թատրոնին։ Հանդիպեցայ այնպիսի հայ դերասաններու, որոնք արհեստավարժութեան մակարդակին հասած են եւ շատ հանգիստ կրնան խաղալ մեզի հետ՝ հայրենի բեմին վրայ։*

ՀԱՐՑ. - Ի՞նչ է ձեր կարծիքը՝ իբրեւ բեմադիր, Թամար Յովհաննիսեանի դերասանական արուեստին մասին։

ՊԱՏ. - *Թամարը ըմբոստ է, պայքարող, նախ՝ թատերագրի հետ, ապա՝ բեմադիրի։ Կը սկսի թատերագրին երկը քննադատելով, ապա կը հակաճառէ բեմադիրին՝ տուեալ թատերախաղի բեմականացման յղացումներուն համար, կը վիճաբանի, մինչեւ որ կամաց - կամաց հաշտուի իրականութեան հետ։ Երբ կը հաշտուի, այն ատեն կը սիրահարի գործին ու այս երկունքէն կը ծնի հրաշալի կերպար մը, զոր մեծ յաջողութեամբ կը մարմնաւորէ։ Ցորդ զգացումներու եւ ապրումներու տէր արուեստագիտուհի է։ Իր բնաւորութեամբ եւ խառնուածքով իսկ արուեստագիտուհի է։ Դիւրին գոհացող չէ. եւ միշտ կը ձգտի լաւագոյնին։*

ՀԱՐՑ. - Պ. Մկրտչեան, ի մօտոյ Փարիզ եւ Ֆրանսայի հայաշատ շրջաններու մէջ պիտի բեմադրէք Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը, տեղական կարգ մը ուժերու հետ։ Կրնայի՞ք խօսիլ ցայժմ տարուած աշխատանքներուն մասին։

ՊԱՏ. - *Դեկտեմբեր 27-ին եկանք Փարիզ։ Անձնական հետաքրքրութիւններու առընթեր կը փափաքէինք ծանօթանալ տեղւոյն թատերական կեանքին, ինչպէս նաեւ արուեստի այլ մարզերէ ներս տարուած աշխատանքներուն։ Կարելիութեան սահմաններուն մէջ նաեւ, բնականաբար, չէինք կրնար մերժել օգտակար հանդիսանալ մեր հայրենակիցներուն։ Ուստի, առիթէն օգտուելով պիտի բեմադրենք «Պաղտասար Աղբար»ը տեղական ուժերու հետ։ Ես պիտի մարմնաւորեմ Պաղտասարի կերպարը, իսկ կինս Թամարը, կը խաղայ Պաղտասարի կնոջ՝ Անոյշի դերը։ Շատ լուրջ աշխատանք տարուած է ցայժմ։ Դերեր ունին նաեւ տեղական այնպիսի ուժեր, որոնք հեռու անցեալին բեմ ելած են հոս։ Ձեմ հասկցած թէ ինչո՛ւ շատոնց չեն խաղացած։ Կը յուսամ որ տարուած աշխատանքները կը պտղաբերին եւ լաւ արդիւնք կուտան։ Ի դէպ նշեմ որ 1964-էն ի վեր շուրջ 1500 անգամ խաղացած եմ Պաղտասար Աղբարը՝ տարբեր երկիրներ, տարբեր խումբերու հետ եւ տարբեր հանդիսականներու առջեւ։ Սակայն Փարիզի մէջ առաջին այս խաղարկութիւնը ինծի համար մասնաւոր հաճոյք մըն է եւ տարօրինակ ապրումներ կ'առթէ։ Փարիզ ժամանումին, առաջին իսկ օրուընէ շրջապատուեցայ նոր մարդոցմով, ինչ որ 20 տարուան աշխատանքէս ետք նոր թափ տուաւ ինծի, նոր թռիչք եւ նոր յղացումներ։ Վահրամ Փափազեան ըսած է. «Իսկ դու գիտե՞ս ընթերցող, ի՞նչ բան է Փարիզը ուշ գիշերով»։ Ես կ'ըսեմ, իսկ դուն գիտե՞ս ընթերցող, թէ Փարիզ կը նշանակէ հայ կին մը՝ որ եկեղեցւոյ մէջ, սկիզբէն մինչեւ վերջ, կը մասնակցի պատարագի երգեցողութեան. սակայն գիս կը պարտաւորեցնէ անպայման խաղալ, մարմնաւորել Պաղտասարը, եւ տալ իմ լաւագոյնը։ Մուցարթի, Սարա Պեռնարի, Մունէ-Սիւլլիի, Քոքլէնի, Վահրամ Փափազեանի, Հրաչեայ Ներսիսեանի՝ լաւ խաղալու գաղտնիքներէն մէկը սիրելի անձի մը ներկայութիւնն էր սրահին մէջ, որուն համար կ'արժէր խաղալ, իսկ եթէ աւելցնենք նաեւ մականունը, պարզ կը դառնայ որ այս առաքելութիւնը որդէն մեծ պատասխանատուութիւն կը պահանջէ։ Ինչպէս որ պատահական մարդ չեմ. ունեցայ մեծ ուսուցիչ մը, յանձին Մեծ Վահրամին, որ օր մը ըսաւ ինծի. «Զինուորը պէտք է գլորուի որ մեծնայ». ա՛յս էր մեծագոյն խթանը, որ գիս մըղեց շրջելու աշխարհով մէկ եւ այսօր՝ Փարիզ, իմ ազգին հասկնալի, եւ շատերուն անհասկնալի լեզուական պատնէշը անցնելու փորձեր ընելու։*

ՀԱՐՑ. - Քանի մը անգամ հետեւեցայ ձեր փորձերուն, դուք՝ որ 60 - 65 ժապաւէններու մէջ դերեր խաղացած էք, ձեզի համար կեանքը շատ դիւրին է արուեստի մարզին մէջ. մանաւանդ որ խօսակցութեան մը ընթացքին ըսիք թէ դուք 34 տարեկան էիք, երբ Հրաչեայ Ներսիսեան մեռաւ եւ Վարդան Աճէմեան ձեզի վստահեցաւ Պաղտասարի դերը։ Տարի մը աշխատելէ եւ Պաղտասարը խաղալէ ետք հասկցաք թէ ի՛նչ է դերասանութիւնը։ Ըսիք թէ դերասանութիւնը տիեզերքի պէս անըմբռնելի է, թէ ամբողջ կեանք մը քիչ է մարդկային հոգեբանութեան տիեզերական խորհուրդներուն մէջ թափանցելու համար։ Ինչպէս ծանօթ է, այնուհետեւ ձեր կեանքը նուիրեցիք դերասանութեան։ Արդ, այդ դերասանութենէն աւելի ի՞նչ կը սիրէք։

ՊԱՏ. - *Մա՛յրս, փողոցս՝ ուր ապրած եմ։ Տունս, հողս՝ որուն վրայ կան տունս ու փողոցս, լեզուս։ Ու այս բոլորը՝ որ կը կոչուի հայրենիք։*

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ո՜ ՏԱՅՐ ԻՆԾ ՁԾՈՒԽ ԾԽԱՆԻ ԵՒ ՋԱՌԱՒՕՏՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ...

ԽՄԲ. - «*Հայրենիքի Ձայն*» շաբաթաթերթի Դեկտեմբեր 12-ի թիւին մէջ ստորագրած իր յօդուածով Արուսեակ Սահակեան նկարագրած է Նաւասարդեան այն հանդիսութիւնը, որ տեղի ունեցած է Սարդարապատի յուշարձանին կից գտնուող ազգագրական թանգարանին առջեւ։ Ստորեւ՝ յօդուածը, պահելով լեզուն։

Ո՞ւմ ականջին առաջինը հնչեց Նաւասարդեան եղջերափողի ձայնը, ժամանակի մէջ ի՞նչ անթեղուած կարօտներ կուտակուեցին ու դարձան ցանկութիւն՝ Աբարատի արծաթապայծառ օրհնութեան ներքոյ ու մշտարթուն աչքին ի տես, Սարդարապատի արծաթաձայն զանգակատնից ներս եւ սրտի պէս ջերմ կարմրաքար թանգարանի առջեւ տօնել Նաւասարդեան նորօրեայ հանդէս։

... Երբ վարդաքար սեղանատան կամարների տակ հնչեց ու մերձակայ բարդոյն ծառ ու թփի վրայ անձրեւի նման շաղ եկաւ խօսնակի ձայնը՝

Ո՛ տայր ինձ զծուխ ծխանի
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի...

հանդիսականներից ամէն մէկի կուրծքը խայտաց ցնծութեամբ՝ ի տես հայկեան չէն օճախի, ի տես մեր ժողովրդի ինքնավայել կեանքի, ժողովուրդ, որ ունեցել է Պետականութիւն ու փառք, որ դժնի - դաժան դարերի մէջ կորցնելով իր Պետականութիւնը՝ պահել է հայ անունն ու նկարագիրը եւ ահա այսօր ունի ինքնութիւն ու հզօր Պետութիւն։

Մերթ հզօրանում եւ մերթ մեղմաձայն հնչում էր Գրիգոր Եղիազարեանի «Արեւածագին» սինֆոնիք կտաւի կենսահաստատ մեղեդին, ասես, դարձեալ հաստատելու համար, որ մեր ժողովուրդը բոլոր դարերի մէջ դէպի արեւածագ ու լոյս է ձգտել, պահել է արդար կեանքի երազանքը եւ իր միակ մաղթանքն է եղել՝ օճախին լինելութիւն, օրօրոցին մանուկ, մարդուն բարութիւն եւ աշխարհին խաղաղութիւն։

Բոլոր ժողովրդական տօները ոչ այլ ինչ էին, եթէ ոչ բնութեանը նուիրուած եւ բնութեան մէջ ներկայացուող օրհներգութիւն։

«Աշխատանքն ու աշխատանքի պտուղը փառաբանող ժողովուրդը միայն կարող էր, - իր խօսքում ասաց Հայոց ժողովրդական տօների ու տօնացոյցի հմուտ մասնագէտ, պատմական գիտութիւնների թեկնածու Ասիա Օղաբաշեանը, - այդպէս վաստակած ու արդար հոգով օրհնաբանել գարնան զարթօնքը, ձնհալը, ծիլ ու կանաչը, սերմ ու հասկը, պտուղն ու պտղաբերութիւնը։Իր արդար քրտինքով հողը ոռոգելուց յետոյ միայն նա կարող էր հողին մայր կոչել ու աստուածացնել, կեանքի գրաւական ցորենի հատիկը պատուել աստուածային հողին, փայփայել նրա ծլարձակումը եւ մտածել, որ հատիկն ու հասկն էլ է աստուած։ Որ հատիկը յետոյ պիտի շաղ տայ որպէս սուրբ մասունք օճախում, գոմում, վարուցանքի մէջ մարդուն եղբօր պէս թիկունք

կանգնող եղան ոտքերի տակ: Տարին բոլոր աշխատող, արարող ու ստեղծագործող ժողովուրդը չէր կարող բարի չլինել: Օճախը սրբացնող, ընտանիքի մաքրութիւնն ու միասնութիւնը, տան նահապետի յարգն ու պատիւը պաշտամունքի հասցրած ժողովուրդը չէր կարող չունենալ Պետականութեան զգացողութիւն. Պետութիւնն էլ, վերջին հաշուով, մի մեծ ընտանիք է: Ու Նաւասարդը՝ Հայոց Նոր տարին, որ այս ամէնի վաւերացումն էր ու հաստատումը, պետական տօն էր, համազգային, համահայկական:

Նաւասարդը հասարակական տօն էր, քանզի չկային հանդիսատես ու մասնակից, բոլորը նոյն խրախունքներով մասնակցում էին արարմանը. բերքահաւաքի բերկրանքն ու գոհարանական մաղթանքը վերաբերում էր հասարակութեան իւրաքանչիւր անդամին: Իր մէջ առնելով գաբերում իր երթը կատարած Նաւասարդեան տօնախմբութիւնների շատ յատկանիշներ, մեր աչքի առջեւ ստեղծւում է մի նոր որակի համաձուլուածք, նորօրեայ տօնախմբութիւն՝ իր նոր խնդիրներով եւ արտայայտման եղանակներով»:

Ժողովրդական հնամենի ծէսերի ու տօների արժեւորումն ու վերամարմնաւորումը կարող է լինել մերօրեայ տօնախմբութեան ձեւով միայն, մեր ժամանակների պահանջով ու Թելադրանքով նաեւ: Անհնար է այսօր պատկերացնել անգամ, Թէ ինչպէս էր տօնւում Նաւասարդը հին ժամանակներում, մանաւանդ որ տօնի ընդարձակ նկարագիր չի հասել մեզ: Բայց պահպանուել էր այն իր հիմնական նկարագրով ժողովրդի հոգերանութեան ու յիշողութեան մէջ։. Քրիստոնէական տոմարի, Նոր տարուայ ու Ծննդեան տօների հետ համատեղ ժողովուրդը պահում էր իր նախնական պատկերացումները բնութեան զարթօնքի, հաց ու հատիկի, բերք ու բարիքի շուրջ: Երկրագործ ժողովրդի պատկերացումներից ինչպէ՞ս կարող էին դուրս գալ գարնանային ու աշնանային օրհաւասարը լուսնի տարեպտոյտով, արեւի ջերմանալով ու հողի արթնացումով, վարուցանքով ու բերքահաւաքով: Ու մինչեւ մեր օրերը հասան ե՛ւ արեւ ու լուսնի, ե՛ւ տարուայ չորս եղանակների, ե՛ւ հատիկի, նռան ու խնձորի, խաղողի ու գինու մասին ժողովրդական հաւատքն ու բանաստեղծական մտածողութիւնը:

Գիտակցելով Նաւասարդի խոր հնութիւնը, դարերի մէջ կրած փոփոխութիւնը, գիտակցելով, որ ոչ մի մոգական գաւազան այսօրուայ մարդուն չի կարող տեղափոխել այն օրերը եւ ապրեցնել այն օրերի հոգեբանութեամբ, տօնի կազմակերպիչներն այնպէս էին տնօրինել հանդիսութիւնը, որ Նաւասարդեան հնօրեայ պատրանքը, ներշնչանքը եւ մերօրեայ ապրումը կողք - կողքի ու ներդաշնակ լինեն, որ տօնախմբութիւնը ո՛չ Թէ մեր այսօրից դուրս բեմական վերամարմնաւորում լինի, անդարձ օրերի յիշողութիւն - նմանակ, այլ մեր այսօրուայ կենդանի ու անմիջական ապրումը:

Սեղանատան տափարակ կտուրի խորքից դէպի առաջամաս էին գալիս ու գընում տարուայ չորս եղանակներն ու դրանց ամխները անձնաւորող վեց աղջիկ եւ վեց տղայ. հնչում էին Հայկի ուստրերի ու դուստրերի անուն - ամսանունները: Դրանց մարմնաւորող Ագգագրութեան Թանգարանի աշխատակից - աշխատակցուհիների դերերը փոխուել էին, ժամանակները միախառնուել. ով գիտէ՝ որ դարից այսօրը հասած հորովելը ծորում էր կոմպոզիտոր ու երգիչ Արգամ Ոսկանեանի շուրթերից մեր օրերի ներշնչանքով:

Ափ մը ցորեան ափերուդ մէջ
Թող լեցընեմ, կըտրի՛ճ Որդիս.
Կըտրի՛ճ Որդիս, գօտի՛ն մէջքիս,
Թող մանկալ բազուկներէդ
Քսա՛ն ցուլի արիւն անցնի,
Եւ եղեւնի քու հասակէդ
Քսա՛ն տունի սիւնը կանգնի.
Ու երբ քիւռվը մատերուդ
Սերմանես քու սերմընցուն՝
Հընձէ՛ս քիւռվն աստղերուն: -

Տղամարդ խօսնակը վարուժանեան երգի ոգին էր սփռում Արարատեան լիատառ բերքով մայրացած դաշտի վրայ որպէս հեթանոսական օրհնութիւն, որպէս բանաստեղծական շարունակութիւն նաւասարդեան ժողովրդական օրհնանքի.

Լի՛քը հորեր շատ ունենաք,
Կարմի՛ր օրեր շատ ունենաք...

Ու մէկ ակնթարթ յետոյ ամառն էր սփռւում աշնանային դաշտի վրայ՝ դարձեալ ոսկեբերան Վարուժանով.

Արտըս ոսկո՛ւն է...
Քառաշար հասկեր
Քառաշար սաթով
Արե՛ւ են հագեր...

Վարուժանը սաես անանուն բանահիւս երգիչ լինի, հեթանոսի նման հողի ու աստղերի բոյրը ըմպած եւ այնքա՜ն ներկայ այդօրուայ Նաւասարդին:

Ժողովրդական տօներն ինքնին այնքան բանաստեղծական են, վեհաշուք ու վեհացնող, որ ամէն մի նախապէս մտածուած, կարգադրուած Թատերայնութիւն ու պայմանականութիւն նոյնպէս դառնում է ապրում ու ներշնչանք: Թանգարանի աշխատակից աղջիկներն ու տղաներն իրենց իսկապէս զգում էին Հայկի ուստրեր ու դուստրեր. մոռացել էին, որ իրենք էին հոգացել իրենց հեթանոսութիւն յիշեցնող հանդերձը, իրենց ձեռքով էին հիւսել տերեւ ու ծաղկից պըսակներ, յարդարել կողովներն ու զամբիւղերը աշնանային Թփերով ու ճիւղերով, շրջակայ ծառերին կարմիր ժապաւէններ կապել, սեղանատան պատերն ու հարթակը պատել գորգերով ու կարպետներով: Սեղաններն ու ճինաթոյր սփռոցները խիստ ժամանակակից էին՝ ժամանակակից սպասքով, բայց դաւաթների ու դաւերի մէջ եռացող ջահել գինին նոյն համը չունէ՞ր միթէ, ինչ նախնիների դաւաթում:

Այդ օրը սեղաններին միայն նաւասարդեան ուտեստ ու, առաջին հերթին՝ Նաւասարդ խորհրդանշող կարկուտ ու անուշապուր էին՝ կապուած դարձեալ ցորենի ու հատիկի պաշտամունքի հետ:

Այդ օրը չկար բեմահարթակ ու համերգ, կար ինքնաբուխ երգ ու պար, կար տօ՛ն. անգամ լաւաշն ուրիշ համ ունէր, որ հէնց տօնակատարութեան ընթացքին Թխում էին սեղանատան առջեւ կառուցած Թոնրատանը եւ Թարմ - Թարմ բաժանում հանդիսականներին: Տօնախմբութեան կէսին արդէն չկար հանդիսական ու մասնակից, բոլո՛րն էին երգում ու պարում: Մէջավայրը դարձրել էր համակ բանաստեղծութիւն, այդ օրուայ Նաւասարդին մասնակից էին Նարեկացին, Սիամանթօն ու Վարուժանը, մերթ «Երկնէր երկին» էր հնչում, մերթ Հայրէն.

Նորի՛ց եկան այն հուքերը...
Նաւասարդեան սա տօներո՛ւն
Արեւափառ...
Ընդ եղեգան փող սի՛րտս ելանէր...

Ո՞ւմ հոգում առաջինը արձագանքեց նաւասարդեան եղջերափողի ձայնը. Ամալիա Նանումեանի՞, արդեօք, որ դեռ Յուլիսին Եղվարդի դաշտերից մէկիկ - մէկիկ ընտրել էր ու փնջել ցորենի հասկեր, կտրատել ու կարել կարմիր ժապաւէններ ... Երկար տարիներ գիտական միտքն ու հոգու աւիւնը Հայոց տօներին նուիրած Ասիա Օդաբաշեանի՞, ծիսատօնական ուտեստի մէջ գիտութիւն ու արուեստ յայտնաբերող Գրետա Գրիգորեանի՞, Հայաստանի պետական ազգագրական Թանգարանի տնօրէն Լաւրենտի Բարսեղեանի՞, որ չէն օճախի նահապետի նման տնօրինեց առաջին Նաւասարդի տօնախմբութեան բոլոր դժուարութիւններն այն համոզմունքով, որ «հաւաքելով Հայոց նիւթական ու հոգեւոր մշակոյթի հարստութիւնները, հարստանում ենք ինքներս»: Այդ օրը ամենաերջանիկ ժպիտն ու խինդը Թանգարանի հոգեւոր մշակոյթի բաժնի վարիչ Հռիփսիմէ Պիկիչեանի եւ տնօրէնի տեղակալ Սերժ Առաքելեանի ժպիտը չէ՞ր միթէ, որ ամէնքից շատ էին փայփայել ու ամէնքից շատ յոգնել Նաւասարդը դեղեցիկ տօնելու համար:

Մի զոյգ ոսկեձեռնիկ Ռաֆայէլ Իսրայէլեա՞նն էր երազել ու նախատեսել Հայոց բոլոր տօներն ի լրումն իր անձեռակերտ համալիրի...

Ուշացել էր Հայոց Ամանորը՝ Նաւասարդի տօնակատարութիւնը, բայց աչնան արեւը սպասեց, սպասեց, որ իր բարի ճառագայթներով ոսկեջրի իրականացած երազանքները նոր ու վառ արշալոյսների արեւային խոստումով:

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՆ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ
ՇԱՐԹՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Շարթրի Մայր Եկեղեցիին Թանգարանին մէջ ամէն տարի տեղի կ'ունենան երաժշտական փառատօններ որոնք նկատուած են որպէս արուեստի ամենակարեւոր պատահարներ:

Վերջին անգամուն 1984, Հոկտեմբեր 13-ին որպէս սրնգահար առիթը ունեցայ սենեկային երաժշտութեան այս համերգներէն մէկուն մասնակցելու: Յայտագիրը կը բաղկանար Պախի, Ֆօռէի, Պէրլիոզի, Ժ. Միկոյի եւայլն, գործերէն: Առանց կարգին, յայտագրին Բ. մասին մէջ հաճոյքն ունեցայ մեկնաբանելու գեղեցիկ կտոր մը երգահան Արա Պարթեւեանէ, որուն տաղանդին հիացող մըն եմ. ինծի կ'ընկերանային երաժիշտ բաբեկամ մը Պ. Պալօ, ինչպէս ծանօթ տաւղահար տիկին Ֆ. Պինոշ: Նուագեցինք երկու սրինգի ու տաւիղի համար յօրինուած սուիթը:

Այս գործը կը կրէ դաշն զգայնութեան մը կնիքը ուր մեղեդիի ամէն հատուածները կը յաջորդեն իրարու, առանց արուեստակեալ ճիգի, անմիջականութեամբ, ինչպէս վճիտ ակ մը:

Երաժշտասէր բազմութիւնը ներկաներու բացառաբար մեծ մասով երիտասարդներէ բաղկացած, որոնց մէջ էին Շարթրի երաժշտանոցին աշակերտները, ջերմօրէն ու խանդավառութեամբ ողջունեցին այս գործը:

Հաճոյքով կը ներկայացնեմ տեղական մամուլին մէջ այս մասին գրի առնուած տողերէն մասեր:

Լա ռէփիւպլիք տիւ սանթր՝ Հոկտ. 16

«Յայտագրին երկրորդ մասը մեզի աւելի հետաքրքրական Թուեցաւ, գործերու խառութեամբ ու մեկնաբանական որակով:

Երկու սրինգի ու տաւիղի սիւիթը, գործը՝ հայ երգահան Արա Պարթեւեանի (աւաղ շատ քիչ ճանչցուած Ֆրանսայի մէջ), իրարու հակասող երեք գլխաւոր մեղեդիներով, հարուստ ու վարպետօրէն դաշնաւորուած, հանդիսացաւ ուրախութիւն անակնկալ մը»:

Էքօ ռէփիւպլիքէն» Հոկտ. 15

«Հայազգի Արա Պարթեւեանի - զոր գրեթէ կ'անգիտանան համայնագիտարանները - երկու սրինգի ու տաւիղի սիւիթը յայտնութիւն մըն էր որպէս հմայիչ կտոր մը, հաճոյքով նուագուած եւ որ մեծապէս պիտի յարմարէր նաեւ պատկերներու ընկերանալու»:

Կարդալով այս տողերը դառնութեամբ նկատեցի սակայն Թէ երկու քննադատներն ալ կ'անդրադառնային որ խնդրոյ առարկայ երգահանը բաւականաչափ ծանօթ չէր Ֆրանսայի մէջ, մինչ անոր անունը համառօտ կենսագրականով մը իր պատուոյ տեղը գրաւած էր Լարուսի երաժշտական բառարանին մէջ:

Պարտականութիւն ու հաճոյք մը նկատեցի գրի առնել տպաւորութիւններս, արտայայտելով նաեւ մաղթանքս որ ան աւելի լայն ճանաչումի արժանանայ:

ԺԱՔ ԳԱՍԹԱՆՑԻ

(թարգմ.) Փարիզի փիլարմոնիք նուագախումբ սրնգահար

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Գ.

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԻՒՆ

Իմ պատասխանը չվախեցրեց ... Նրան եւ խորին զգացմունքով պատասխանեց նա.

Ես քեզ կը սպասեմ, ես քեզ չեմ մոռանայ...: Ես քեզ միշտ կը սպասեմ ... եԹէ մինչեւ տասն տարի, քան տարի էլ յետ չգալու կը լինես, ես դարձեալ կը սպասեմ քեզ: - Իսկ դո՞ւ:

Ես երդուեցայ, ասելով.

- ԵԹէ ես քեզ մոռանալու լինեմ, Սատա, Թող Աստուած էլ ինձ մոռանայ: Ես միշտ քոնն եմ եղել եւ քեզ համար կը մնամ մինչեւ այն օրը, երբ Աստուած կրկին կ'արժանացնէ մեզ միմեանց տեսնելու:

Նա մօտեցրեց ինձ իր երեսը եւ մեր շրԹունքը երկար չէին բաժանւում միմեանցից: Յետոյ դրեց իմ գլխին իւր մատներով նաշխած մի արախչին, տուեց մետաքսով բանուած մի քսակ, որ նոյնպէս իւր ձեռագործն էր, եւ որը սովորաբար տալիս են հարսնացու աղջիկները իրանց ապագայ ամուսիններին, երբ նըրանք օտար աշխարհ են գնում իրանց բախտը փորձելու համար, որպէսզի նըրանց աշխատանքն ու վաստակը արդիւնաւոր լինի:

- Ես ուրիշ բան չունեմ, Մուրադ, - ասաց նա խիստ զգալի կերպով. - դրանք քեզ մօտ յիշատակ եմ Թողնում:

- Ապա ես ի՞նչ տամ քեզ յիշատակի համար:

- Քո սէրը, այդ բաւական է ինձ:

- Նա բոլորովին քեզ է պատկանում:

Աքաղաղները սկսեցին կանչել: Գիշերի կէսից անցել էր արդէն: Բայց Սառայենց տանը դեռ ոչ ոք չէր քնել: Մայրս եւ քոյրերս այնտեղ էին եւ Սառայի հօր հետ պատրաստում էին իմ ճանապարհի իրեղէնները: Նրանք գիտէին, որ Սառան ինձ մօտ է, բայց, հակառակ տեղային սովորութեան, ծնողական բարի ներողամտութեամբ Թոյլ էին տալիս մեզ, որ գոնէ մեր բաժանման վերջին րոպէներում խօսէինք երկար խօսէինք միմեանց հետ:

Երբ աքաղաղները, երկրորդ անգամ ըսկըսեցին կանչել, այդ միջոցին ներս մըտաւ Սառայի հայրը:

- Զաւակս, ասաց նա դառնալով դէպի ինձ, - ճանապարհ ընկնելու ժամանակ է:

Սառան այլեւս չկարողացաւ դիմանալ, Թաշկինակով աչքերը բռնեց եւ դուրս եկաւ սենեակից: Հօր ներկայութեամբ պարկեշտութեան կանոնները չէին ներում նրան ոչ ուրախանալ եւ ոչ լաց լինել սիրած տղամարդի համար:

- Ես ապշած մնացի. չգիտէի ինչ անել:

- Ճանապարհ ընկնելու ժամանակ է, կրկնեց Սառայի հայրը:

- Այսպէս վա՞ղ, հարցրի ես մեքենաբար:

- Դեռ եւս ուշ է, պատասխանեց նա: - Դու այնպիսի ժամանակ պէտք է ճանապարհ ընկնես, որ բոլոր գիւղացիները քնած լինեն. որ ոչ ո՛ք քեզ չտեսնէ:

Ես չուտով հագուեցայ եւ դուրս եկայ այն սենեակը, ուր մայրս եւ քոյրերս սպասում էին ինձ: Այնտեղ եկաւ եւ Սառայի հայրը:

- Ա՜խ երանի Թէ գիտենայի, այսօր ի՛նչպիսի օր է, հարցրեց մայրս:

- Բարի է, պատասխանեց Սառայի հայրը: - Տէրտէրից հարցրի, Էֆէմերգին մտիկ տուեց, ասաց բարի է, ճանապարհ գնալու համար, նոր հագուստ ձեւել տալու համար, երակներից արիւն բաց Թողնելու համար եւլն:

Տէր հօր գուշակութիւնը բաւական մըխիԹարեց մօրս: Նա մի ամբողջ շաբաԹ զբաղուած էր իմ ճանապարհի պատրաստութիւններով, եւ սպասում էր մի բարի րոպէի, որ ես ոտքս դուրս դնէի հայրենական տնից:

Ոստիկանութեան փէրաշները, սարվազները մեր տանը ոչինչ չէին Թողել, բոլորը կողոպտել, բոլորը տարել էին: Մնացել էր մի կով միայն, որի վրայ մեր ընտանիքը դրել էր իւր ապրուստի յոյսը: Այդ կովը եւս մայրս վաճառել էր տուել եւ ինձ համար գնել էր մի աւանակ, որպէսզի ես ոտքով չճանապարհորդեմ, որպէսզի ես ճանապարհին չյոգնեմ: Թանկագին մայրը, տակաւին ո՛րքան սէր, ո՛րքան գութ էր մնացել նրա սրտում դէպի անառակ, դէպի մոլորուած որդին...

(Շար. 32)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Զաւէն Միլտոնեան ի յիշատակ՝ Երուանդ Գոչեանի կը նուիրեն 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

vous convie à

une RENCONTRE

avec

l'ENSEMBLE INSTRUMENTAL
TRADITIONNEL ARMENIEN

direction :
Jean-Pierre NERGARARIAN

à l'occasion de la sortie de leur
disque-album
«MUSIQUE TRADITIONNELLE
ARMENIENNE»
le Samedi 26 Janvier à 21 heures

— *Présentation de l'Ensemble*
— *Mini-concert*
— *Dédicaces*

Participation aux frais

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան հայերէնի միօրեայ դպրոցին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Ռ. Գույումճեան 500, Ա. Շելելեկեան 100, Պ. Վահանեան 200, Ս. Սարաֆեան 100, Վ. Թույլաճեան 500, Վ. Թիլքեան 100, Է. Ջրբաշեան 500, Ս. Բարակեան 1000 Ֆ., Ժ. Վանեան 200, Մ. Գույումճեան 1000, Ժ. Մելքոնեան 500, Գ. Ստեփանեան 500 Ֆ., Կ. Սարեան 200, Ա. Սիլոյեան 200, Մ. Տատուրեան 300, Տ. Մինասեան 200, Պ. Քերթեկեան 100, Ժ. Շելելեկեան 1000 Ֆ., Տ. Գալայճեան 100, Բարեգործականի Երիտասարդաց 2000 Ֆ., Ֆր. Մշկ. Միութեան Տիկնանց Միութիւն 300, Ռ. Սիսակեան 500 Ֆ., Մ. Էօքսիւզեան 500 Ֆ.:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունուար 26, ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժէռոմի Ս. Սահակ-Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Բարաղամ Դաւիթեանի մահուան առթիւ. - Սերժ Բալամուտեան 300, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կիւլքաշեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Ներսէսեան, Այրի Տիկին Աշոտ Յակոբեան, Յակոբ Գայլսէրլեան, Ռուբէն Գայլսէրլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սերաֆի Մարգարեան 100-ական Ֆ., Փօլ Գասապեան 100 եւ 100 դպրոցին: Ազնիւ Ղուկասեանի մահուան առթիւ՝ Նազարէթ եւ Նշան Ղուկասեան 500, Ստեփան Սահակեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան Տէր եւ Տիկին Ռէյմօն Ահարոնեան, Տիկին Ֆլոր Ապաճեան, Աստուրեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Ժօրժ Գասպարեան, Տիկին Մալխասեան 50-ական Ֆ.: Ազնիւ Ուլուսեանի մահուան առթիւ՝ ընկեր Խորէն Ուլուսեան եւ զաւակները եկեղեցւոյ 100, դպրոցին 100, «Յառաջ»ին 200, Պ. Պաղտասար Տիրատուրեան 100 եւ 100 «Յառաջ»ին, Աստուր Երամեան, Գրիգոր Թուլումճեան, Այրի Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Շէնտիրեան-Շարիկեան ընտանիք 100-ական, Յովսէփ Օհանեան 150 եւ «Յառաջ»ին 100, Սէն-Ժէռոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Յառաջ»ին 100, Պ. Մարտիրոս Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Չէյթունցեան, Պօղոս Մանուկեան 50-ական, Սիրարփի Սիմոնեան 30, Իսկուհի Մավեան 20 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ընկեր Յարութիւն Տէրոյեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր՝ Խորէն Ուլուսեանի եւ զաւակներուն, ընկեր՝ Պաղտասար Տիրատուրեանի եւ զաւակներուն՝ Ազնիւ Ուլուսեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 150 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբթուան առթիւ Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը, Կիրակի, Յունուար 27, առաւօտեան ժամը 9.30-էն սկսեալ պիտի սփռէ յայտագիր մը, մինչեւ կէսօր, որու ընթացքին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կողմէ, Ս. Պատարագը պիտի սփռուի մասնակցութեամբ Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.
2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ:

118 ռիւ տը Քուրսէլ, Փարիզ 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին:

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ:
Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձակումով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները շրջանի ընդհանուր ժողովին, Կիրակի, Յունուար 27-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: 40 ռիւ տ'Առմէնի:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CENTRE DE RECHERCHES
sur la DIASPORA ARMÉNIENNE

organise un débat public sur le thème :

Présentation d'une enquête sur deux écoles maternelles
(Saint Mesrop d'Alfortville et Tebrotzassère) :

Les enjeux pédagogiques et socio-culturels.
Quel avenir pour l'enseignement et la pratique de la langue arménienne en France?

Le SAMEDI 26 JANVIER à 20h 30 précises
Au GRAND HOTEL
Salon Delibes - Debussy
2, rue de Scribe - 75009 Paris
Métro : Opéra - Parking : Caumartin

L'ASSOCIATION
Solidarité Franco-Arménienne

a le plaisir de vous informer que le tirage au sort de l'œuvre de Krikor TCHERKEZIAN «Abécédaire pour mémoire» dont elle a publié 5000 affiches s'effectuera le Samedi 2 Février à 18h30
au CENTRE de DOCUMENTATION ARMENIEN
(entrée libre) 36, rue de Trévise — 75009 PARIS

Cette affiche «abécédaire pour mémoire» réalisé par K. Tcherkezian, ainsi que le dossier sur le «Génocide arménien» sont disponibles aux points de ventes suivants :

— LIBRAIRIE ORIENTALE «SAMUELIAN»
51, rue Monsieur le Prince — 75006 Paris
— C. D. A.
36, rue de Trévise — 75009 Paris
— «HAY DISC»
31, rue Lamartine — 75009 Paris

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
25
VENDREDI
25 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.884 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.884

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ՄՆԱՑԻՆ ԲԱՅՑ՝ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԿԸ ԲԱՒԵՆ

ՄԻՋԱԴԵՊԵՐ
ՃԻՊԱՌԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Չորեքշաբթի օր՝ Ազգ. Ժողովը, Հինգշաբթի՝ Ծերակոյտը արտակարգ նիստերու ընթացքին կ'արտայայտուէին Նոր-Քալետոնիոյ մէջ հաստատուած պաշարման վիճակի երկարաձգման մասին: Ազգ. Ժողովի նիստը բաւական փոթորկալից եղաւ, սկիզբէն, ընդդիմութիւնը բուռն բողոք բարձրացնելով Քանաքներու պարագլուխ՝ Ճիպառի ներկայութեան դէմ: Երբ, կամաց մը տեղ կը գրաւէ հասարակութեան սահմանուած նստարանի մը վրայ, ճիշդ՝ ընդդիմադիր երեսփոխաններու գլխացը, արդէն աղմուկը կը սկսի: Ծիրաքի կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին նախագահը՝ Բլոտ Լապէ կը յայտարարէ. - «Կը հաստատենք անհանդուրժելի ներկայութիւնը մարդու մը, որ կամովին ինքզինքը Հանրապետութենէն եւ իր իրաւունքներէն դուրս դրած է: Կը մերժենք հոս մնալ, այս պայմաններուն մէջ»: Ճիպառի եկածին պէս, կամաց մը կ'երթայ, քիթին տակէն, մրթմրթալով՝ «Չէի գիտեր թէ այսքան կարեւոր ենք»: Անդին, Լապէ, որ անխուսափելի - «ցեղապաշտ» մը կերած էր համայնավարներէն, կը դտնէր թէ «Ճիպառի ցկեանս բանտարկութեան արժանի է...»: Նիստին նախագահը (Մեռմազը չէ, Կրընոպլը ըլլալով Միթերանի այցելութեան պատճառով) կը ջանայ բացատրել որ. - «Պ. Ճիպառ որեւէ մեղադրանքի տակ չէ եւ որպէս Ֆրանսացի ուեւէ քաղաքացի կրնայ ներկայ ըլլալ Ազգ. Ժողովի նիստերուն»: «Պայմանով որ ենթարկուի Հանրապետութեան օրէնքներուն», կ'աւելցնէ անմիջապէս Ժ. Ֆ. Կոպէն (ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ): Ժոսփէն կը պոռթկայ ընդդիմադիրներուն դէմ, եւ զարմանք կը յայտնէ որ. - «Պրադալիլի, Ֆնոմ Փէնի ճառերուն եւ Էվլիանի համաձայնագրերու բանագնացներուն ժառանգորդները այսքան ատելութեան եւ անպատասխանատուութեան փաստեր տան»:

Ապա, բուն օրակարգը կը սկսի եւ Լօրան Ֆապիուս կը պաշտպանէ իր օրինագիծը, արդարացնելու համար պաշարման վիճակին անհրաժեշտ նկատուած երկարաձգումը: Եթէ տնտեսական անպատեհութիւններ կան, առաւելութիւնն այն եղած է որ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է: Նախարարապետը կոչ կ'ընէ երեսփոխաններուն, որ մոռնան ոխ եւ ատելութիւն: Ի վերջոյ, միաձայնութիւն մը կը գոյանայ - գրեթէ - ընդդիմութեան եւ համայնավարներուն միջեւ, տարբեր դրդապատճառներով, անշուշտ: Երկարաձգումին դէմ կը քուէարկեն ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ, համայնավար: Ձեռնպահ կը մնան ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ-ի երեսփոխանները: Ուրեմն, միայն ընկերվարականները կը քուէարկեն իրենց օրինագիծը, ինչ որ կը բաւէ արդէն եւ պէտք ալ չունին, «թանկագին բարեկամ»՝ Օլիվիէ Սթիրնի քուէին, որ սակայն չի պակսիր:

×

ՍՈՖԻԱ ՍԱՀՄԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿԷ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Պուլկարիա, առժամապէս փակած է իր սահմանները Թուրքերուն, ի պատասխան Թրքական մամուլին բուռն յարձակումներուն, Պուլկարիոյ Թուրքերուն անուններուն պուլկարացման եւ ընդհանրապէս այն ճնշումներուն համար, որոնց ենթակայ են իշխանութեանց կողմէ: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ «յուսահատական» նամակներ կը ստանան Սոֆիայէն, եւ կը շեշտեն «պուլկարացման գործողութիւնները» եւ «Թուրք ինքնութեան դէմ յարձակումը»:

Այս առթիւ, կը յիշուի որ պուլկար - թուրք յարաբերութիւնները միշտ փափուկ եղած են, քանի դիւրին չի մոռցուիր հինգ դար օսմանեան տիրապետութիւնը պարտադրուած Պուլկարիոյ: Այսօր, հակառակ կացութիւն մը կայ, այսինքն՝ Թուրքեր ենթակայ են Պուլկարներուն: Այս Թուրքերը, ընդհանրապէս բարձր դիրքեր չեն գրաւեր, գիւղացիներ են եւ կը թուի ձուլումէն զատ ելք չունին եւ ձուլման այդ քաղաքականութիւնն ալ զօրաւոր կերպով կիրարկուիլ սկսած է Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին իսկ: Հայրենադարձը նուազ կարելի է ներկայիս, քանի որ երկկողմանի համաձայնագրերը, որոնք 1968-ի եւ 1978-ի միջեւ թոյլ տուած են 125 հազար Թուրքերու որ հայրենիք ներգաղթեն, չեն վերանորոգուած: Ծագումով Թուրք Պուլկարները Թրքերէն լեզուի ոչ մէկ ուսուցում ունին իրենց տրամադրութեան տակ եւ միայն մէկ թերթ կայ, այն ալ՝ երկլեզու: Քաղաքական մեքենային մէջ ալ ներկայ չեն, միայն մէկ ներկայացուցիչ ունին Կեդր. Կոմիտէի մէջ (200-ի վրայ): Պուլկարները, յատկանշական է, ոչ մէկ թիւ կուտան այս փոքրամասնութեան մասին, չնուիրագործելու համար առանձին հաւաքականութեան մը գոյութիւնը, բայց կը կարծուի որ 800 հազարէն աւելի են: 1984 Օգոստոսին, վարչակարգին 40-ամեակին նախօրեակին, Պըլովդի եւ Վառնա պայթած ռումբերը այս Թուրքերուն վերագրուած են, բայց կարելի չէ եղած հաստատել:

Ներկայիս, Պուլկարներու ձեռք առած այս «առժամեայ» միջոցը քիչ մը աւելի կը լարէ մթնոլորտը: Սոֆիայի քաղաքական աղբիւրներու համաձայն, անցեալ տարի 40 Թուրքեր սպաննուած են ապահովութեան ուժերուն կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ, Նախագահ Միթերան բացումը կատարեց էնֆորմաթիքի ելեկտրոնիկ տարրալուծարանին եւ այդ առթիւ գովքը հիւսեց թեքնոլոժիի բոլոր առաւելութիւններուն:

ՄԵՐՍԻՆԻ (Հարաւային Թուրքիա) զինւորական բանտին մէջ, շուրջ 400 արգելափակեալներ, 12 օրէ, կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար «անմարդկային վարուելակերպին» դէմ, որու ենթակայ են: Միւս կողմէ, Անգարայի իշխանութեանց համաձայն, 1984-ին Թուրքիոյ մէջ 99 հոգի մեռած է ահաբեկչութեան հետեւանքով, ասոնց մէջ՝ 40 քաղաքացի, 25 զինուոր եւ 32 «ահաբեկիչ»:

«ՈՂՋՈ՛ՅՆ, ՔԵԶ ՄԱՐԻԱՄ»ը բաւական իրարանցում ստեղծած է, շարժանկարի սրահներուն մէջ ներկայացուած օրէն իսկ, ինչ որ այնքան ալ պէտք չէ խանդարէ Ժան Լիւք Կոտարը, քանի որ - նոյնիսկ եթէ իր չափանիշով մէկը տար պէտք չունի, սա կամ նա ձեւով ծանուցում է ֆիլմին համար: Մինչ Վերսայլի Թաղապետութիւնը արգիլած է ներկայացումը, ուրիշ երկու միութիւններ դատարան դիմած են (ստիպողական) կամ որպէսզի ֆիլմը արգիլուի, կամ գոնէ ջնջուին լկտի տեսարանները: Ժ. Լ. Կոտար կ'երեւակայէ Մարիամ մը, էսսնս ծախողի աղջիկ, Յովսէփն ալ թաքսի կը վարէ եւ երկու լուպար (հրեշտակներն են...) կուգան Մարիամին լուր տալու որ...: Անկէ ետք, Մարիամ միայն իր մարմնին այդ մասով կը հետաքրքրուի, որ ֆիլմին ալ կեդրոնը կը դառնայ եւ իրարու կը յաջորդեն անպատկառ նկատուած, հոգեբուժական տեսարաններ: Քննադատներն ալ ընդհանուր ձեւով չեն հաւնիր ֆիլմին, ոչ՝ ինչպէս կաթողիկէները սրբապղծութեան համար, այլ պարզապէս, որովհետեւ ֆիլմը ձախող է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԵՐԵՒՆԵՐԸ...

Կիրակի առաւօտ դիմացի ծառերը վերջապէս որոշեցին ամբողջովին մերկանալ: Օրերէ ի վեր կը վարանէին, չէին ուզեր թափել իրենց տերեւները, թերեւս խաբուելով այն ջերմութենէն, որ պարբերաբար կուգար արեւէն: Ձմեռը ուշացած էր երկրագունտը կը ծուլանար պաղելու, ծովը չէր բարձրացած տակաւին: Ամառուընէ, կամ աշունէն շատ բան կը ծփար դեռ օդին մէջ: Ուստի դիմացի ծառերը դեռ կը գուրգուրային իրենց դեղնած տերեւներուն վրայ:

Այս առաւօտ որոշեցին վերջապէս: Դիմացի հարիւր տարուան կաղնին կէս ժամ առաջ անձրեւի պէս թափել սկսաւ իր տերեւները: Ինչպէ՞ս կը թափէին անոնք, Աստուած իմ, ինչպէս կը թռչտէին օդին մէջ հարիւրներով, երբեմն նոյն կէտին վրայ դառնալով ու վերջապէս գետին իյնալով, ծածկելու համար ամբողջ հողն ու ասֆալթը: Դեխդեղին դարձած էր գետինը, ամբողջովին տերեւներով ծածկուած: Ու դեռ տերեւ կը տեղար անվերջ, կը տեղար հարիւրներով, հազարներով: Ցնցող բան մը կար այդ տեսարանին մէջ: Կը նայէի ծառին, որուն վրայ տակաւին շատ, այնքան շատ տերեւներ կային: Այս բոլորը պիտի թափին, կ'ըսէի ես ինծի, պիտի թափին մինչեւ իրիկուն, ամէնէն ուշ, մինչեւ վաղը իրիկուն, ու ծառը պիտի մնայ բոլորովին մերկ, զգեցած իր ձմեռնային կերպարանքը, երազելով իր անցեալի փառաւոր կանանչը, կամ այն թռչունները՝ որոնք անտեսանելի կը դառնային այդ կանանչին մէջ:

Յանկարծ փոքրիկ երախայ մը եկաւ ծառին տակ եւ տերեւաթափին նայեցաւ: Նայեցաւ տեղացող անհամար տերեւներուն, խնդաց, ապա ձեռքերը բանալով սկսաւ վազվզել հոս ու հոն, կարծես տեղացող տերեւները բռնել ուզելով: Տերեւները կ'անցնէին կ'երթային իր գլխուն, թեւերուն, մարմնին զարնուելով, ան ալ ճիգ չէր վատներ տերեւները բռնելու համար, բայց թեւերը բացած ուրախութեամբ կը վազվզէր տերեւաթափին տակ, կարծես ոսկիի կաթիլներ կը տեղային երկինքէն, կամ ձիւնի կակուղ փաթիլներ, կամ վերջապէս մէկը՝ այն բազմաթիւ բարիքներէն, որոնք գոյն կուտան մանկական երազներու:

Երախային ուրախութիւնը բան մը եւս աւելցուց տրտմութեանս վրայ: Տերեւաթափ մը որքա՜ն տարբեր նշանակութիւններ ունէր երախայի մը ու չափահասի մը համար: Երախան ի՞նչ կրնար տեսնել որ վերէն թափող դեղնած, չորցած, մեռած այդ տերեւներուն մէջ: Խաղ մը միայն կրնար տեսնել: Կրնար այդ տերեւները չփոթել պալոններու հետ: Կամ օճառի պղպջակներու:

Երախան կրնա՞ր տերեւաթափի մը մէջ տեսնել այն ինչ որ պատուհանի մը ետեւէն կը տեսնենք մենք՝ չափահասներս, նոյնիսկ ծերունիներս, տխրօրէն:

Կեանքի որոշ շրջանէ մը վերջ, աշնան տերեւաթափը մեզի կը յիշեցնէ ընկերներ, զորս կորսնցուցինք վերջին տարիներու ընթացքին: Ինչպէս որ եղանակը կ'առնէ կը տանի տերեւները, ինչպէս որ տերեւները մի առ մի կը թափին գետին, գետին կը փտին, այդպէս ալ մարդիկ օր մը յանկարծ կ'անջատուին իրենց ճիւղէն, օդին մէջ մէկ - երկու տատանելէ վերջ կը փտին հողին վրայ: Մենք որ կը նայինք անոնց տխուր անկումին, հարց կուտանք. ասոնք պիտի չկարենան տեսնել յաջորդ գարունը: Մենք պիտի կարենա՞նք:

×

Ինկած տերեւները ամբողջովին ծածկեցին գետինը: Եթէ կոխէիր անոնց վըրայ, կօշիկներդ կը մխրճուին: Կակուղ եւ կպչուն: Եւ դեղին: Անոնցմէ հատ մըն ալ թռելով եկաւ մինչեւ մեր պատշգամը, մէկ - երկու քաշքշուեցաւ մարմարներուն վրայ, յետոյ դնաց անշարժացաւ այն անկիւնը, ուր հովը չէր կրնար հասնիլ:

Եթէ աղբահաւաքին ժամանումէն առաջ անձրեւ մը տեղայ, դեղին տերեւները պիտի թրջուին, ա՛լ աւելի կպչուն պիտի դառնան, ալ աւելի կպչուն եւ դիւրաբեկ, պիտի ցեխոտին, պիտի փակչըտին իրարու, նաեւ այն հողին, որուն վրայ ինկած են: Այն ատեն աղբահաւաքը պիտի դժուարանայ զանոնք գետնէն հաւաքելու, աւելի պիտի չկարենայ դիւրութեամբ անջատել զանոնք հողէն: Բայց ուշ կամ կանուխ պիտի աւլուին, աղբանոց պիտի նետուին:

Երախան տխուր ոչինչ տեսաւ այդ տերեւներուն մէջ: Թեւերը բացած, երջանկօրէն վազեց աջ ու ձախ: Յետոյ խնդալով հեռացաւ, գնաց:

Տերեւները դեռ կը շարունակեն թափիլ: Հովը անխնայ վար կ'առնէ զանոնք: Գիտեմ, հովը պիտի դադրի այն ատեն միայն, երբ ծառին վրայ մէկ հատ իսկ տերեւ չմնայ:

Ռ. Հ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՍԻԿԸ, ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր (Յունուար 22), Իրանի վարչապետը Անգարա իր այցելութեան ընթացքին, Էօզալի հետ պիտի խօսէր նաեւ Հայերու մասին: Այս առընչութեամբ, «Թէրճիման», Յունուար 23-ին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. -

×

Իրանի եւ Թուրքիոյ վարչապետներուն՝ Մուսավիի եւ Էօզալի տեսակցութեան ընթացքին նիւթ եղած է նաեւ սահմանային հարցը եւ հայկ. ահաբեկչութիւնը: Սահմաններու մասին խօսելով Մուսավի ըսած է թէ Իրան չի կրնար ապաստան ընծայել Թուրքիոյ թշնամիներուն: Իսկ խօսելով հայկ. ահաբեկչութեան մասին, Էօզալ հարցումներ ուղղած է Ը. Եէօնթէրի բըպանութեան ու միջոցառումներու մասին: Մուսավի բաւականացած է պատասխանելով որ իրենք խիստ միջոցներու դիմած են, սակայն մանրամասն տեղեկութիւն չէ տուած ձերբակալուած ահաբեկիչներուն մասին: Կ'ըսուի թէ Իրանի Ներքին գործոց նախարարը մօտերս պիտի ժամանէ Անգարա ու այս մասին մանրամասն տեղեկութիւն ունենալու յոյսերը կապուած են այս այցելութեան:

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

45-րդ խաղն ալ վերջ գտաւ նոյն - հաւասար - արդիւնքով, Գարբով ընդունած ըլլալով Գասպարովի առաջարկը, 36-րդ հարուածին վրայ: Այս ընթացքով կը թուի որ խաղը վերջանալիք չունի:

ԹԱՄԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«ԵԹԷ ԿԱՐԵՆԱՄ ԶԱՒԱԿՍ ԿՐԹԵԼ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ ՊԻՏԱՆԻ ՄԷԿԸ, ԱՅՍՔԱՆՈՎ ՇԱՏ ՄԵԾ ԳՈՐԾ ԿԱՏԱՐԱԾ Կ'ԸԼԼԱՄ ԱԶԳԻՍ ՀԱՄԱՐ»...

Թ. Յ.

Հաղորդական, անկեղծ ու խորունկ ներշնչումով արուեստագիտուհի մըն է Թամար Յովհաննիսեան, որուն մէջ՝ առաջին իսկ ակնթարթէն, կը զգացուի մեր նախնիներու արեան թրթիռը: Տեսակէտ եւ սկզբունք ունեցող, տոկուն անհատականութեան, միաժամանակ փխրուն սրտի տէր դերասանուհի մը՝ որ իր մարմնաւորած զանազան կերպարներով ծանօթ անուն մըն է Հայաստանի թատերական կեանքին մէջ, վերջին տասնամեակին: Առաջին անգամն է որ կուգայ Փարիզ, իր ամուսնոյն՝ Մհեր Մկրտչեանի հետ, ներկայացնելու «Պաղտասար Աղբար»ը:

×

ՀԱՐՑ. - Ո՞վ էք դուք՝ Թամար Յովհաննիսեան:

ՊԱՏ. - Շատ սովորական երեւանցի աղջիկ մըն եմ եւ շատ սովորական երեւանցի աղջկան մը կենսագրութիւնը ունիմ: Ծնած եմ Երեւան, յաճախած՝ հայկական վարժարան, ապա՝ անցած Գեղարուեստա - թատերական հիմնարկ՝ որուն դերասանական լսարանը աւարտած եմ փայլուն արդիւնքով: Դժգոհ եմ, որ այս յաջողութիւնը ձեռք ձգած եմ այնքան դիւրութեամբ, առանց նեղութեան, առանց պայքարի: Ուրիշ դժգոհութիւն մըն ալ ունիմ, այն է՝ որ շատ կանուխէն զգացած եմ, թէ դերասան պիտի ըլլամ: Ասիկա խառնուածքիս ներհակ է, քանի որ ես կ'ուզեմ պայքարիլ տեղ մը հասնելու եւ բան մը ձեռք ձգելու համար, ինչ որ դիւրութեամբ պատահեցաւ: Ներկայիս, Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի դրամատիկ թատրոնի դերասանուհի եմ:

ՀԱՐՑ. - Առաջին անգամ ե՞րբ բարձրացած էք բեմ:

ՊԱՏ. - Քսան տարեկան էի (1975), երբ Գ. Սունդուկեան թատրոնը Լիլիթի դերը ստանձնեցի Վարդգէս Պետրոսեանի «Ծանըր է Հիպոկրատի գլխարկը» թատերախաղին մէջ, Վարդան Աճէմեանի բեմադրութեամբ: Թատերախաղը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ իր նիւթով. հոն կ'արծարծուէին ուսանողական հոգերը, պահանջները, ապրումները: Հետեւանքը եղաւ այն՝ որ բազմաթիւ նամակներ ստացուեցան, որոնց քննարկումը եւ հանդիպումներու կազմակերպումը դրական լուծումներ բերին բազմաթիւ հարցերու: Ես դարձայ Սունդուկեան թատրոնի մնայուն անդամ: Այնուհետեւ դերեր ստանձնեցի հայ եւ ռուս թատերախաղերու մէջ: Ամէնէն սիրած կերպարս՝ զոր մարմնաւորած եմ՝ եղած է Ուիլեըմ Սարոյեանի «Ձեր կեանքի ժամանակը» թատերախաղին մէջ Քիթի Տիւվալը:

ՀԱՐՑ. - Դիւրի՞ն է Սարոյեանի կերպարները մարմնաւորել:

ՊԱՏ. - Սարոյեանի կերպարները մարմնաւորելու համար պայման չէ տաղանդաւոր դերասան ըլլալը, այլ՝ հարկ է մաքուր նկարագիր եւ բարոյական խառնուածք ունենալ: Ես՝ որ խառնուածքով արժանապատուութեան եւ ամուր նկարագրի տէր մէկն եմ, ոչ ոքէ բան խնդրած կամ դեր պահանջած, Սարոյեանի պարագային պնդեցի որ ինծի յանձնեն Քիթի Տիւվալի դերը, համոզուած՝ որ պիտի կարենամ լաւագոյնս մարմնաւորել: Ու յաջողեցայ:

ՀԱՐՑ. - Ե՞րբ մտած էք շարժանկարի կալուածին մէջ:

ՊԱՏ. - 1975-ին, նոյն տարին երբ ընդունուած էի Սունդուկեան թատրոն, լսած էի որ «Երկունք»ը կը նկարահանուէր, Ֆրունզէ Տէօվլաթեանի բեմադրութեամբ: Կը պատկերացնէի որ ծաւալուն ժապաւէն մը պիտի ըլլար: Պատահմամբ մօտեցաւ ինծի երիտասարդ մը եւ հարցուց, թէ ո՛ւր կ'աշխատիմ: Պատասխանեցի թէ կ'աշխատիմ Սունդուկեան թատրոնը, զոր նոր աւարտած էի: Անուն - մականունս հարցուց եւ հեռացաւ: Գեղեցիկ օր մըն ալ հեռաձայնեցին ինծի ու կանչեցին «Հայֆիլմ» արուեստանոցը: Գացի: Առաջարկուեցաւ ինծի արտասանել: Առանց գիտնալու թէ ինչի համար է, արտասանեցի Զարենց: Ապա առաջարկեցին երգել: Երգեցի: Երգի կիսուն սկսայ յուզուիլ ու լալ: Վախցայ, որովհետեւ առաջին անգամն էր, որ շարժանկարի արուեստանոցի մը մէջ կը գտնուէի: Որոշուեցաւ ինծի յանձնել Արփենիկի (Զարենցի կնոջ) դերը: Ինծի համար հրաշք մըն էր կատարուածը: Ապշեցայ: Միւս ժապաւէնին մէջ՝ Զօրայր Խալափեանի «Թթենի» պատմուածքի հիման վրայ Գենադի Մելքոնեանի բեմադրութեամբ, ստանձնեցի Շուշանիկի դերը: Շարժանկարի կալուածէն ներս ամէնէն սիրած դերս եղած է «Աւտոմեքենան տանիքին» ժապաւէնին մէջ մարմնաւորած Վարսոյի կերպարը: Վարսօն խորհրդային կարգերու հաստատումէն ետք կ'ապրէր փոքր մատուռի մը մէջ. իր հայը կը վառէր իր մարմնով (պոռնիկ էր): Ամէն ոք կը խօսէր անոր ապրուստին մասին: Ամէն ոք կ'ըսէր Վարսոյի, որ ինք անցեալի մնացորդ էր, որովհետեւ իր մարմնով կը շահէր իր հացը, որովհետեւ՝ բատ խորհրդային կարգերու, արգիլուած էր իր հացը իր մարմնով վաստկիլ: Վերջապէս շատ տառապելէ ետք ան կը հանդիպի ազնիւ երիտասարդի մը եւ անոր հետ կ'ամուսնանայ: Այս կերպարը սիրեցի անոր համար, որ ընդհանրապէս մարդոց մէջ կ'աշխատիմ տեսնել ոչ թէ արտաքին նկարագիրը, այլ կը խորանամ անոր ներքին նկարագրին մէջ. այսինքն՝ մարդը, ինծի համար միակողմանի չի կրնար ըլլալ, այլ ան բազմազան է: Արտաքնապէս՝ կեանքի յատակը նետուած մէկը, կրնայ շատ բարձր հոգիի տէր ըլլալ: Այս իմաստով ալ Վարսօն ինծի համար շատ հետաքրքրական կերպար էր:

ՀԱՐՑ. - Հնազա՞նդ դերասանուհի էք, թէ ըմբոստ:

ՊԱՏ. - Ինծի եղած թելադրութիւնները դիւրութեամբ չեմ ընդուներ: Կը վիճաբանիմ, տեսակէտներս կը յայտնեմ, սկզբունքներս կը պարզեմ, կը հակաճառեմ մինչեւ որ, ի վերջոյ յատականայ ամէն բան, եւ այն ատեն կը սկսիմ խաղալ: Ասիկա խառնուածքի հարց է: Ըմբոստ եմ: Այս պատճառաւ ալ յաճախ բեմադրիչներ կը խրտչին ինձմէ եւ կը ջանան խուսափիլ ինծի դեր վստահելէ: Շատ մը դերեր, զորս կ'ուզէի խաղալ, մերժուեցան ինծի, խառնուածքիս պատճառաւ:

ՀԱՐՑ. - Իբրեւ բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի աղջիկ, դժուարութիւն ունեցա՞ծ էք ձերբազատելու այդ շրջագիծէն եւ դուք ձեզ պարտադրելու ձեր արուեստով:

ՊԱՏ. - Պէտք է ըսել որ մասնաւոր դժուարութիւն չեմ ունեցած, թէեւ այդ շրջագիծը նեղութիւն պատճառած է: Սակայն դիւրութեամբ ազատած եմ այդ շրջագիծէն շնորհիւ հօրս՝ որ մեզ ազատ դաստիարակած է, այնպէս՝ որ ունենանք մեր անկախութիւնը եւ ինքնուրոյնութիւնը: Ինք կը սիրէ ազատ թողուլ, որ անհատը կերտէ իր նկարագիրը եւ ունենայ իր տեսակէտները: Ես ու եղբայրս՝ բանաստեղծ Դաւիթ Յովհաննէս, մեր նոյնանման խառնուածքով ու տեսակէտներով, յաճախ բախում կ'ունենանք հօրս հետ եւ ես վստահ եմ, որ հայրս ներքնապէս ուրախ կը զգայ ինքզինք, այդպէս ըլլալով:

ՀԱՐՑ. - Ձեր կեանքին մէջ ի՞նչ փոփոխութիւն բերաւ Մհեր Մկրտչեանի հետ ամուսնութիւնը:

ՊԱՏ. - Իմ կեանքիս մէջ մեծ դէպք էր Մհերի հետ իմ կեանքը կապելը: Մհերը ինծի համար կը ներկայացնէ այն բոլորը՝ ինչ փնտռած եմ կեանքիս մէջ: Ան դերասան ու արուեստագէտ է ամէն վայրկեան. դերասանութիւնը ցայտուն եւ մնայուն երեւոյթ մըն է իր մէջ: Ինք՝ իբրեւ խառնուածք, շատ նման է իր մարմնաւորած կերպարներուն: Տարբեր մէկը չէ իր դերերուն եւ իրական կեանքի մէջ:

ՀԱՐՑ. - Ի՞նչ կը մտածէք դերասան Մհեր Մկրտչեանի մասին:

ՊԱՏ. - Մհերը շատ մեծ դերասան է: Դժուար է իրեն հետ խաղալ. որովհետեւ երբ կը խաղաս իրեն հետ, այնպէս կը զգաս խաղընկերը, որ այս վերջինը ինքզինք մոռնալով՝ կը զգայ հանդիսականի մօրթին մէջ: Այս բանը ապրած եմ ես, երբ առաջին անգամ իրեն հետ բեմ ելայ «Պաղտասար Աղբար»ի մէջ Անոյշի դերով: Պահ մը մոռցած էի, որ դեր ունիմ բեմին վրայ եւ կեցած իրեն կը նայէի հիացումով: Եթէ բախտը ունենամ տարիներ շարունակ Մհերի հետ խաղալով այս զգացումին յաղթահարել, մեծ քայլ մը առած կ'ըլլամ արուեստիս մէջ:

ՀԱՐՑ. - Նաեւ կ'արտասանէ՞ք:

ՊԱՏ. - Բնաւ չեմ արտասանած, թէեւ շատ կը սիրեմ բանաստեղծութիւնը եւ տունը միշտ կարդացած եմ: 1980-ին, երբ Գրողներու Տունը կը նշուէր հօրս 60-ամեակը, ուզեցի անակնկալ մը ընել հօրս, արտասանելով իրմէ քանի մը քերթուած: Որոշած էի արտասանել, սակայն այն պայմանով որ իր գործերուն մէջ կարենայի գտնել քանի մը կտորներ, որոնք սրտիս խօսէին եւ իմ գաղափարական աշխարհին ու ապրումներուն հետ ներդաշնակուէին: Ու գտայ չորս քերթուած: Այն պահուն, երբ Վարդգէս Պետրոսեան կը յայտարարէր, թէ Թամար Յովհաննիսեան պիտի արտասանէ յոբելեար բանաստեղծէն գործեր, հայրս՝ բեմին վրայ, շշմած էր ու անակնկալի եկած: Այդ օր, առաջին անգամ կ'արտասանէի բեմէն: Տարբեր արուեստ է դերասանութիւնը եւ արտասանելը: Սակայն այդ օր այնպիսի յաջողութեամբ արտասանեցի, որ կարծէք ապրումները անմիջականօրէն փոխանցուեցան սրահին ու անկէ դարձան դէպի բեմ, եւ բեմէն սրահ ալիք մըն էր կարծէք, որ կը տարածուէր. այս երեւոյթը կարելի է թերեւս բացատրել հօրմէս փոխանցուած ժառանգական շնորհով, կամ ներքին մէկ ապրումով, եւ կամ՝ երկուքը միասնաբար:

ՀԱՐՑ. - Երազա՞ծ էք մասնաւոր դեր մը խաղալ:

ՊԱՏ. - Այո՛, երազած եմ խաղալ Լեւոն Շանթի «Կայսր»ի մէջ Թէոֆանոյի դերը: Իմ կարծիքով Շանթ՝ իբրեւ թատերագիր, այս գործին մէջ հասած է իր գագաթնակէտին: Իր ստեղծած կերպարը իր բարդութեամբ կրնայ բաղդատուիլ Շէյքսփիրեան խորաքանչիւր կերպարի հետ: Թէեւ այս դերը չեմ խաղցած, սակայն թատերական հիմնարկի աւարտական քննութեան հատուած մը ներկայացուցի, ինչ որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ: Երազը երբ չիրականանար՝ կը մնայ երազ, բայց տարիները իրենց հետքը կը թողուն մարդուն վրայ եւ երազ մը տեղի կուտայ ուրիշ երազի մը: Այժմ շատ սուր կերպով կ'ապրիմ մայրութեան հարցը, թէպէտ 7 տարի առաջ մայր դարձայ սակայն նոր զգացի մայրութիւնը, հետեւաբար բուռն փափաք ունիմ խաղալու տէ Ֆիլիփոյի Ֆիլումենա Մարթուրանոյի դերը խաղալ, քանի որ այդ կերպարին մէջ խտացած է մայրութեան զգացումը՝ կնոջ մէջ:

ՀԱՐՑ. - Հիմա որ զգացած էք մայրութիւնը, դերասանուհին եւ մայրը ձեր մէջ հարց կը ստեղծէ՞:

ՊԱՏ. - Այո՛, դերասանութեան արուեստը անսակարկ նուիրում կը պահանջէ, հետեւաբար իբրեւ մայր կը թերանամ պարտականութեան եւ նուիրումին մէջ: Անվերջ ներքին պայքար մը կայ. դերասանուհին մօր դէմ, մայրը՝ դերասանուհիին դէմ: Որքան ալ որ կը սիրեմ իմ արուեստս, որքան ալ որ կը ձգտիմ անսակարկ նուիրուիլ մասնագիտութեանս, գործիս, այսուհանդերձ մայրական զգացումը, մանաւանդ վերջերս, կը յաղթէ այս կռուին մէջ, քանի որ եթէ իմ գործով պիտի հասատեմ քաղաքացիութիւնս, կը կարծեմ որ կին մը՝ լա՛ւ մայր ըլլալով, աւելի լաւ քաղաքացի կ'ըլլայ. եւ եթէ կարենամ զաւակս կրթել իբրեւ հայրենիքին համար պիտանի մէկը, այսքանով շատ մեծ գործ կատարած կ'ըլլամ ազգիս համար:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻԼԻԱՌԱՏԻՐՈՋ ՄԸ ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ատնան Խաշօկի դուրս կուգայ իր թռանէն, անմիջապէս կը տեղաւորուի սպասող լիմուզինին մէջ եւ հազիւ 30 երկվայրկեան տեւող ճամբորդութենէ մը ետք կը հասնի 17-րդ դարու ֆրանսական ոճով շինուած ճաշարանի մը առջեւ: Կապոյտ բաճկոնին տակէն փորը քիչ մը դուրս ինկած է, ցցուն այտերը առողջ չեկնութիւն մը ունին. կը խօսի մեղմ ձայնով, սակայն նայուածքը պիրկ է: Հազիւ 49 տարեկան այս մարդը ինքզինք փաստած է իբրեւ բացառիկ միջնորդ - վաճառական մը որ կարճ ժամանակի ընթացքին դարձած է աշխարհի ամէնէն հարուստ անձերէն մէկը:

Հիւրերը կը սպասեն ճաշարանի դիմաց փառուց կանաչութեան վրայ: Կարգի շարուած թղթակիցները եւ լուսանկարիչները անմիջապէս գործի կ'անցնին երբ Ա. Խ. կը մօտենայ, շրջապատուած իր ընտանիքի անդամներով:

Երեսուն հիւրեր կան հոն, որոնք աշխարհի զանազան կողմերէն առաջին կարգի թռիչքներով եկած են եւ հիւրասիրուած լաւագոյն պանդոկներուն մէջ: Ամէնքն ալ լաւ հագուած են եւ ուրախ կ'երեւան: Շամփայնը առատութեամբ կը հոսի, այս ու այն կողմէ արաբական եւ ֆրանսական շեշտերով խօսակցութիւն կը լսուի:

Այս տեսարանը կարծէք հոլիվուտեան ֆիլմէ մը առնուած ըլլայ, սակայն իրականութեան մէջ ճաշարանը Սոլթ Լէյք Սիթիի Լա Քայըն է, Խաշօկիի աշխարհագրիւ ստացուածքներէն մին:

Խաշօկիի անունը աշխարհի թերթերուն էջերը զարդարած է անցնող տասնամեակի ընթացքին շարունակաբար: Խաշօկիի անուան հետ կապուած են Սաուտցիներուն ծախուած ամերիկեան զէնքերու հարցը, որուն համար ան հարիւրաւոր միլիոն տոլարներ արժող միջնորդչէք ստացաւ: Այս առեւտուրը քննուեցաւ Փենթակոնի, Արդարութեան նախարարութեան, Ծերակոյտի եւ այլ գործակալութեանց կողմէ, սակայն քննութիւնները ոչ մէկ բան երեւան բերին:

Խաշօկիի նաւերը, օդանաւերը եւ աշխարհի տարածքին ունեցած պալատները հանրային ուշադրութեան առարկայ դարձան, երբ միլիառատիրոջ անվլիածին կինը, Սորայա 2,5 միլիառանոց ամուսնալուծման դատ բացաւ իր դէմ:

Խաշօկի իր արտասահմանեան գործունէութիւնը սկսաւ 1970-ական թուականներուն: Անմիջապէս բարեկամութիւններ հաստատեց Սպանիոյ Խուան Գարլոս թագաւորին, Գանատայի վարչապետ Փիէռ Թրիւտոյին, Զայիրի նախագահ՝ Մոպութուին, նախագահներ՝ Մարքոսին, Նումէյրիին եւ Սատաթին հետ: Իր զանազան ընկերութիւնները սկսան վաճառականութիւն ընել Իսրայէլի եւ Չինաստանի հետ:

Ամերիկայի մէջ Խաշօկի անշշուկ կերպով յայնածաւալ հողերու եւ ընկերութիւններու տիրացաւ Սանթա Պարպարայի, Եուսթընի, Թէմփայի, Սոլթ Լէյք Սիթիի եւ Նիւ Եորքի մէջ:

Խաշօկի սաուտցի Արաբ մըն է որ կը հաւատայ թէ իր երկրի փրկութիւնը տնտեսութեան ամերիկայնացման մէջ կը կայանայ: Իր անձնական ծախքով ան Սաուտ. Արաբիա փոխադրած է գործարաններ, ճարտարագիտական նորութիւններ եւ զէնքեր: Ան ինքզինք կը նկատէ իբրեւ արաբ Րաքըֆէլըր մը:

Խաշօկիի պալատները տարածուած են աշխարհի ամէն կողմ - Նիւ - Եորք, Փարիզ, Քանն, Մոնթէ - Գարլօ, Լոնտոն, Հռոմ, Րիատ, Պէյրութ, Քենիա, Մարպելա, Մատրիտ, Քանարեան կղզիներ: Նիւ - Եորքի հռչակաւոր Ֆիֆթ էվընիւի վրայ գտնուող իր յարկաբաժինը իրականութեան մէջ՝ երկու յարկի վրայ 16 յարկաբաժիններու միացումով շինուած է: 25 միլիոն տոլար արժող այս բնակարանը մեծ լողաւազան մըն ալ ունի մէջը: Փարիզի Աւընիւ Մոնթէյնի վրայ գտնուող իր տունը կը նկատուի աշխարհի ամէնէն տպաւորիչ տուներէն մէկը: Հակառակ ամէն կողմ ունեցած տուներուն, Խաշօկի տարեկան հազիւ մի քանի շաբաթ կը մնայ իւրաքանչիւրին մէջ:

Խաշօկիի խակական տունը իր Պօյինկ-727 օդանաւն է, որուն մէջ միջին հաշուով ամսական 100 ժամ կ'անցընէ: Սա-

կայն այդ օդանաւը պիտի փոխարինուի մասնաւոր շինուած Տի - Սի - 8-ով մը, որ օժտուած պիտի ըլլայ էլէկտրոնիկ վերջին տեսակի յարմարութիւններով: Այս նոր օդանաւով Խաշոկի պիտի կարենայ 17 ժամ անդադար թռիչքով Լոս - Անճըլըսէն Ռիատ հասնիլ:

Խաշոկիի արուեստի հաւաքածոն, որուն մէջ կան Փիքասոներ, Լէժէներ եւ Ռընուարներ, կ'արժէ մօտաւորապէս 30 միլիոն տոլար: Կնոջ գոհարեղէններն ալ աչք շլացնող երեւոյթ մը կը ներկայացնեն. ասոնց մէջ կան փոքր գնդակներու չափով ադամանդներ, զմրուխտներ, յակինթներ, եւ այլ թանկարժէք քարեր: Ըստ Խաշոկիի սեննկապետ Ռապըրթ Շահինի, սաուտցի մեծահարուստը աւելի մեծ թիւով Մերսետէս ինքնաշարժներ ունի քան որեւէ կառավարութիւն: Խաշոկիի 70 միլիոն տոլար արժող նաւը զոր էր աղջկան անունով «Նապիլա» կոչած է, գործածուեցաւ Ճէյմս Պոնտի վերջին ֆիլմին մէջ: Նաւը օժտուած է ուղղաթիռով, արբանեակներու հետ հաղորդակցութեան դրութեամբ եւ 40 հոգինոց անձնակազմով: Խաշոկիի անձնական ծախքերը ամսական 2 միլիոն տոլար են իսկ ունեցած տուներն ու փոխադրական միջոցները պահելու ծախքը՝ 100 միլիոն տոլար տարեկան:

Խաշոկի ծնած է Մեքքէ, 1935-ին: Հայրը Իպն Սէուտ թագաւորի անձնական բժիշկն էր եւ այդ պատճառով ալ Ադնան առանձնաշնորհեալ կեանք մը ապրեցաւ: Ուսումը ստացաւ Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) հռչակաւոր Վիքթորիա Գոլէճին մէջ:

Վաճառականական առաջին միջնորդութիւնը դպրոցին մէջ բրաւ. - «Ընկերներէս մէկուն հայրը Աղեքսանդրիոյ մէջ սրբիչ եւ սաւան կը շինէր. Լիբիացի ընկեր մըն ալ ունէի, որուն հայրը կ'ուզէր գնել այդ արտադրութիւնները: Այս երկուքը իրարու հետ յարաբերութեան մէջ դրի. մի քանի շաբաթ ետք 500 փաունտ (1400 տոլար) վճարագիր մը ստացայ: Ադկէ անդին համոզուեցայ, թէ միայն միջնորդութեամբ է որ դրամ կրնաս շահիլ այս աշխարհին մէջ»:

Խաշոկի, ապա ուսումը շարունակեց Քալիֆորնիոյ Սթէնֆըրտ համալսարանին մէջ: Հոն գտնուած ժամանակ, հայրը տասը հազար տոլար ղրկեց որպէսզի ինքնաշարժ մը գնէ: Փոխարէնը, գնեց քանի մը բեռնակառք գնեց որ յետոյ ծախեց իր հօր ընկերներէն մէկուն: Այս վաճառականական քայլը կրկին շահ մը ապահովեց իրեն. Ադկէ ետք սկսաւ ամերիկեան արտադրութիւններու ներկայացուցչութիւնը ստանձնել: Նոյն ատեն հօրը հետ Սաուտական Արաբիոյ մէջ ընկերութիւն մը կազմելով ձեռք ձգեց երկրի Գիփսը շահագործելու մենաշնորհը: Նոյն ատեն դարձաւ նաեւ Ռոլս Ռոյս-ի սաուտական ներկայացուցիչը:

Կամաց - կամաց ստացած միջնորդագինը աւելցաւ: 1960-ական թուականներու սկզբնաւորութեան Սաուտական Պետութեան զինուորական կառքեր կարգադրելու համար ստացաւ 250.000 տոլար: Ասոր յաջորդեցին այլ շահաւոր գործառնութիւններ օդանաւերու, հրթիռներու եւայլն շուրջ: Օրինակ, 1970 - 1975-ի շրջանին, միայն Լոքհիտ ընկերութիւնը Խաշոկիի վճարած է 106 միլիոն տոլար՝ Թրայսթար եւ Լս - 130 օդանաւերու վաճառման գծով: Ամերիկեան ընկերութիւններու կողքին Խաշոկի կը ներկայացնէ նաեւ անգլիական, պելժիական եւ ֆրանսական ընկերութիւններ:

1400 տոլարով սկսուած Խաշոկիի դրամատիրական կայսրութիւնը այսօր կը հաշուէ 53 ընկերութիւններ՝ աշխարհի չորս ծագերուն փռուած եւ երկրագործական, տնտեսական, զինուորական, ուժանիւթային եւ վաճառականական մարզերուն վրայ տարածուած: Այս ամէնը կը կառավարուին Թրայատ Հոլտինկ Գըմփընի անունով ընկերութեան հովանիին տակ:

Թրայատ ադարակներ ունի Քենիայի, Կայրոյի եւ Սուտանի մէջ, քարիւղի հորեր՝ Ամերիկայի, Գանատայի եւ Ալասքայի մէջ, վաճառականական ընկերութիւններ Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ, եւայլն:

Խաշոկի իր դրամը կը դիզէ առանց իր կողմէ մեծ ծախքի, միջնորդութեամբ եւ փոխանակման սկզբունքով: Օրինակ, Սուտանի մէջ Խօշակի մէկ միլիոն տոլարի միջնորդչէք ստացաւ մի քանի դրամատուներու գործակցութիւնը ապահովելով շինութեան ծրագիրի մը համար: Այլ պարագայի մը, Խաշոկի 145 հատ Թրէվըլոճ մոթէլներ գնեց ծայրագոյն Ասիոյ մէջ. անմիջապէս փոքր պանդոկները ծախեց տեղացիներու, իսկ պահեց մեծերը. յետոյ, քիչ մը բարեփոխութիւն մտցնելով մնացածները ծախեց Զինացիի մը՝ 100 միլիոն տոլարի. ինքը ծախսած է միայն 20 միլիոն տոլար:

Ժամանակին, երբ դրամ գոյութիւն չունէր, մարդիկ փոխանակութեան սկզբունքով առեւտուր կ'ընէին: Խաշոկի կը հաւատայ թէ դարձեալ այդ դրութիւնը պէտք է գործադրութեան դնել: Առաւ մը թերթ կը կարդար, երբ անդրադարձաւ թէ Հարաւային Ամերիկեան երեք երկիրներ իրենց արտաքին պարտքերը անկարող պիտի ըլլային վճարելու: Խաշոկի մտածեց, թէ այդ երկիրները կրնային իրենց հարցը լուծել փոխանակութեան ձեռնարկներով՝ անշուշտ իր միջնորդութեամբ:

«Օրինակ մը տամ», - կ'ըսէ Խաշոկի. «Ըսենք թէ հարաւային Ամերիկեան երկիր մը 100 միլիոն տոլարի պարտք ունի դրամատան մը, որ պատրաստ է այդ պարտքը «ծախելու» այլ դրամատան մը՝ կէս գինով: Ուրեմն, կ'երթանք այս պարտքը մենք կը գնենք՝ 50 միլիոնի. բայց այս դրամը տակաւին չվճարած, կ'երթանք պարտաւոր երկրին որ մի քանի տեսակ հանքեր ունի. անոնց կ'ըսենք թէ 200 միլիոն տոլարնոց հանքային նիւթ կ'ուզենք գնել որու արժէքին կէսը իրենց ունեցած պարտքով կը վճարենք: Հոս, արդէն իսկ 50 միլիոն շինեցինք: Մնացեալին համար իրենց կը հայթայթենք բեռնակառքեր որոնց կարիքը ունին:

Այս բեռնակառքերուն վրայ մենք զեղչ ունինք: Ուրեմն, առանց մէկ սէնթ ծախսելու արդէն մեր դրամը շինեցինք»:

Քաղեց՝ Օ.

«Հայրենիք»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Ծննդեան եւ Ամանորի առթիւ աւանդական Տօնածառի հանդիսութիւնը Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցը կազմակերպած էր այս տարի շատ ինքնատիպ ձեւով:

Յունուար 5-ին Ծննդեան ճրագալոյցի օրը դպրոցի աշակերտները իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ լեցուցած էին եկեղեցին: Անոնք նախ լսեցին ընթերցուածներու ընթերցումը իրենցմէ մեծ քոյրերուն եւ եղբայրներուն կողմէ: Ապա պատարագի ընթացքին հաւաքուեցան դասին մէջ խմբովին խոստովանանք ըլլալու եւ հաղորդուելու պատարագիչ հայր սուրբին կողմէ, որ միեւնոյն ժամանակ դպրոցի տեսուչն ու կրօնքի իրենց ուսուցիչն է:

Գարեգին Վրդ. Պէքճեան անոնց նախապէս բացատրած էր Ծննդեան իմաստը, Ս. Հաղորդութեան իմաստը եւ զայն ընդունելու ձեւը: Ուրեմն երբ պահը հասաւ աշակերտները մի առ մի մօտեցան Ս. Հաղորդութեան եւ ապա միասնաբար արտասանեցին Հայր Մերը, որպէս երախտագիտութիւն Աստուծոյ որ արժանացուց զիրենք Ս. Հաղորդութեան:

Տպաւորիչ էր պահը: Իսկ շատ աւելի խորհրդաւոր եւ աւանդական էր, երբ պատարագի աւարտին աշակերտները կարգի մտան եկեղեցւոյ առեանին մէջ եւ իրենց վառուած մոմերով գիշերուան մութին տողանցք մը կատարեցին դէպի եկեղեցւոյ մշակութային սրահը, ուր եւ տեղի կ'ունենան հայերէնի դասընթացքները:

Վառուած մոմերը Քրիստոսի ծննդեան առթիւ երկինքի լուսաւոր աստղը կը խորհրդանշէին: Հայկական հին աւանդութեան հետեւելով եկեղեցւոյ մէջ Ծննդեան աւետիսին հաղորդուած ժողովուրդը նոյնը կ'ընէր. վառուած մոմերով տուն կ'առաջնորդուէր, այդ պահուն դուրսի մութը եւ իրենց բնակարանները եւս լուսաւորելու համար Քրիստոսի լոյսով: Նկատելով որ աշակերտներու տունը այս պարագային իրենց դպրոցն էր, ուրեմն լոյսը բերուեցաւ սրահը, ուր իրենց ծնողքները արդէն գրաւած էին աթոռները:

Սրահին մէջ բեմին առջեւ շարուած աշակերտները դարձեալ վառուած մոմերով միասնաբար երգեցին Տօնածառի նուիրուած երգ մը, առաջնորդութեամբ՝ իրենց երաժշտութեան ուսուցիչ՝ Պ. Խաչիկ Երմագեանի: Կատարեցին խմբական արտասանութիւններ՝ Տիկին Ալիս Խաժէրի եւ Տիկին Անի Յովսէփեանի ղեկավարութեամբ: Հանդէսը դրուած էր Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի նախագահութեան տակ:

Անոր ընթացքին խօսք առին տեսուչ վարդապետը, դպրոցի վարչութեան անունով՝ Պ. Ժագ Վարժապետեան: Անոնք շնորհաւորեցին դպրոցի աշակերտները, ուսուցիչներն ու ծնողքները եւ ապա վարդապետը յայտնեց, թէ Կաղանդ պապան եւս կուգայ բերելով նուէրներ:

Ծափողջոյններով երեւցաւ անշուշտ Կաղանդ պապուկը իր աւանդական կարմիր գլխարկով, ճերմակ մօրուքով եւ չալակը տոպրակ մը: Ինչ երանելի է այն պահը երախաներուն համար մանաւանդ, երբ կը սիրուին պապուկին կողմէ եւ մի առ մի կը ստանան իրենց նուէրները:

Նուէրներու բաշխումէն ետք բոլոր ներկաները հիւրասիրուեցան մրգեղէններով եւ կարկանդակներով: Աւանդական այդ սեղանն ալ խնամքով պատրաստուած էր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն կողմէ, գլխաւորութեամբ՝ Տիկին Մայլէն Խօքսիզեանի եւ Տիկին Մարի Պապայեանի:

Ահա իր տեսակին մէջ ինքնատիպ տօնածառ մը իր աւանդական ածականին բովանդակ իմաստով՝ կրօնաբոյր ու խորհրդաւոր:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ Հայ Աւետարանական երկրորդական վարժարանի մը կառուցման ֆոնտին 300 հազար տոլար նուիրած են Ժագ եւ Հէնրի Ապաճեան եղբայրներ, որոնց փափաքով վարժարանը պիտի կոչուի իրենց ծնողաց՝ Տիգրան եւ Սիրվարդ Ապաճեանի անունով: Ժագ Ապաճեան (35 տարեկան), 1974-ին վկայուած է Պէյրութի Հայկազեան քոլէժէն եւ երկու տարի Պելժիա մասնագիտացած է ադամանդագիտութեան կալուածին մէջ, իր հօրեղբօր՝ տեղւոյն հայ համայնքի ծանօթ ազգայիններէն Ժան Ապաճեանի մօտ: Ներկայիս նախագահն է Լոս - Անճըլըս հիմնուած Պլու Տայմընտ Ընկերութեան, իսկ ազգային կեանքի մէջ՝ ատենապետը՝ Հայ Աւետ. քոլէժի Շըր - ջանաւարտից Միութեան: Հէնրի Ապաճեան (27 տարեկան) աւարտած է Փասատինայի Պէէր Հայ Սքուլը եւ վկայուած Ադամանդագիտութեան Հիմնարկէն: Փոխ - նախագահն է յիշեալ Ընկերութեան եւ գանձապահը՝ Հայ Աւետ. Երիտասարդաց Միութեան:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Գ.

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԻՒՆ

Կարգադրուած էր, որ ես առանձին պէտք է գիւղից դուրս գայի, եւ մի նշանակեալ տեղում միանայի քաւոր Պետրոսի հետ: Այդ այն մտքով էր, որ քաւոր Պետրոսին ճանապարհ դնողները, կամ նրա բարեկամները ինձ չտեսնէին:

Իմ փոքրիկ խուրջինը դրեցին աւանակի վրայ եւ մենք դուրս եկանք բակի դռնից: Գիշերային խաւարը սարսափելի էր: Ամպակած երկնքի վրայ ոչ մի աստղ չէր երեւում: Հանդարտ, առանց շշուկ բարձրացնելու մենք անցնում էինք դատարկ փողոցների միջով, աշխատելով չզարթեցնել դրացիներին: Մայրս, քոյրերս, Սառան եւ նրա հայրը երկար չբաժանուեցան ինձանից: Նրանք եկան ինձ հետ, մինչեւ գիւղից դուրս եկանք եւ բաւական հեռու գնացինք: Վերջապէս հասանք նշանակեալ տեղը, ուր քաւոր Պետրոսը միայնակ կանգնած, սպասում էր մեզ:

Ես երբեք չեմ մոռանայ այն խօսքերը, որ բաժանման րոպէում մայրս արտասուքի հետ դուրս էր հեղում:

- Հայրդ գնաց օտար աշխարհ եւ կո՜րաւ, Մուրադ, - ասում էր նա ինձ իր գրկում սեղմած ունենալով. - այժմ դու ես մնացել քո հօր օջախի միակ յոյսը... մի՛ մոռացիր թէ որքա՜ն թշուառութիւններ կրեցինք մենք ... մի՛ մոռացիր, որ դու անբախտ մայր ունես եւ որբ մնացած քոյրեր...: Մեր ամէնի յոյսը քեզ վրայ է դրած, Մուրադ, աշխատի՛ր, որ մեզ խղճութեան մէջ չթողնես...:

Յետոյ նա յանձնեց ինձ իմ Մենտօրին ասելով.

- Որդուս քեզ եմ յանձնում, քաւոր Պետրոս, նա հայր չունի, դու նրա վրայ միշտ հայրական խնամք ես ունեցել: Քո բարի խրատներով ուղղիր նրան, որ լաւ մարդ դառնայ, որ լաւ անուան տէր լինի...:

Քաւոր Պետրոսը խոստացաւ, իւր աչքի լոյսի պէս կը պահէ, կը պահպանէ ինձ, եւ այնպիսի մարդ կը դարձնէ ինձ, որ ամէն մի տեսնող երանի կը տայ իմ հօրն ու մօրը. ինձ նման խելացի եւ շնորհալի զաւակ ունեն.

Բաժանման րոպէն հասաւ: Ես մօտեցայ համբուրեցի Սառայի հօր աջը: Նա եւս իւր կողմից շատ խրատներ տուեց ինձ եւ շատ բաներ ասաց: Ես բոլորը մոռացայ, միայն մի խօսք յիշում եմ մինչեւ այսօր, երբ նա իր դոտեր ձեռքը տալով իմ ձեռքի մէջ, ասաց.

- Չմոռանաս դրան, Մուրադ, դրա սէրը պէտք է առաջնորդէ քեզ յառաջդիմութեան ճանապարհի վրայ. դրա սէրը պէտք է վառէ քո եռանդը, պէտք է ուժ եւ զօրութիւն տայ քեզ արիութեամբ անցնելու այն բոլոր խոչընդոտները որ պիտի հանդիպեն քեզ քո պանդխտութեան մէջ:

Մայրս կրկին եւ կրկին անգամ համբուրեց ինձ: Քոյրերս սկսեցին լաց լինել, երբ տեսան իրանց մայրը լաց էր լինում: Ես նոյնպէս չկարողացայ պահել իմ արտասուքը: Համբուրեցի քոյրերիս, համբուրեցի Սառային...: Մենք բաժանուեցանք: Նրանք երկար կանգնած նայում էին մեր ետեւից, բայց գիշերային խաւարը թոյլ չէր տալիս միմեանց տեսնել...:

×

Դ.

ԿԵՂԾ ՀԱՃԻՆ

Քաւոր Պետրոսը մօտ յիսուն տարեկան մարդ էր, բաւական համակրական դէմքով: Խորշոմը նրա լայն ճակատի վրայ խորին ծալքերով իջել էր մինչեւ թաւամազ յօնքերը, որ կիսով չափ ծածկում էին նրա սեւ եւ կրակոտ աչքերը: Թխագոյն, արեւելեան երեսը իւր խոշոր, բայց կանոնաւոր գծագրութեամբ, միշտ պատկառանք էր ազդում նայողի վրայ: Գլխի երկայն մազերը ալեխառն խառնութեամբ թափւում էին նրա մինչեւ ուսերը. այդ տալիս էր նրա դէմքին աւելի մի խստակեաց դէրվիշի կերպարանք, որ իւր սրտի խաղաղութիւնը գտնում է միայն մշտական աղօթքի եւ ճգնութիւնների մէջ: Սպիտակ մօրուքը խիստ փառաւոր էր, հովանաւորում էր նրա ամբողջ կուրծքը:

(Շար. 33)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

ՔԱՌԻԼԸՌ. - Սիրական Ջէննոզեան 100 : ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Տիկին Բարիս Արմաղանեան 50 Ֆ. իր զաւկին՝ Կարոյի յիշատակին :

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

au Restaurant
SEVAN
TOUS LES DIMANCHES
★ ★ ★ ★
SOIREE DISCO
★ ★
DISCO, ROCK, NEW WAVE
et FOLKLORE ARMENIEN
VENEZ NOMBREUX
CADEAUX SURPRISES
BUFFET PERMANENT
RESTAURANT SEVAN
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément
94140 ALFORTVILLE
TEL : 376. 32. 19

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.
2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունուար 26, ժամը 10.30-ին :

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Վարդան Մսրրլեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Զէօրտիքեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գամպուրեան 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մսրրլեան 200 Ֆ. եկեղեցիին, 100 Ֆ. դպրոցին, Ժի - էՍ - Ա. Միութիւնը դպրոցին 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Միսիրեան 20 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Մսրրլեան 300 Ֆ. Եկեղեցւոյ, 200 Ֆ. երգչախումբին : Շողակաթ Գամպուրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Էպոյեան 50 Ֆ. եկեղեցիին, 30 Ֆ. երգչախումբին, 30 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զամանդեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գամպուրեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Շահպազեան եկեղեցիին 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարդան Էլմասեան եկեղեցիին 100 Ֆ., դպրոցին 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Էլմասեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էլմասեան 100 Ֆ., Շահպազեան ընտանիք 100 Ֆ. եկեղեցիին, 100 Ֆ. դպրոցին, 100 երգչախումբին, Գալուստեան Գրիգոր ընտանիք եկեղեցիին 50 Ֆ., դպրոցին 50 Ֆ., երգչախումբին 50 Ֆ., Օհանիկ Գամպուրեան ընտանիք եկեղեցիին 50 Ֆ., դպրոցին 50 Ֆ., երգչախումբին 50 Ֆ., Տիկին Հռիփսիմէ Արթինեան եւ զաւակները եկեղեցիին 100 Ֆ., դպրոցին 50 Ֆ. :

Marseille

Tous les Samedis de 18h à 18h30

AVEDAPER

EMISSION ARMENIENNE BILINGUE
sur
Radio DIALOGUE F. M. 90 Mhz

Մարսէյլ

Ամէն Շաբաթ իրիկուն, ժամը 6-էն 6.30

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ
ՌԱՏԻՕ ՏԻԱԼՈԿ, F. M. 90 Mhz

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները շրջանի ընդհանուր ժողովին, Կիրակի, Յունուար 27-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը : 40 rue t'Armény :

54-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանին Արենոյշներէն, Արիներէն, Գայլիկներէն եւ Թեւիկներէն եւ մասնակցութեամբ՝
Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Շրջանին
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue St. Dominique — Paris 7e, Métro : Invalides

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ամբողջովին նոր յայտագիր, հայկական պարեր, երգեր, սկաուտական ներկայացումներ, հայերէն արտասանութիւններ եւ խաղեր :

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան եւ մասնակցին յայտագրին ֆրանսական Սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը, Պելճիացի Ծովային Սկաուտներու խումբեր, իրենց ներկայացուցիչներով, Եւրոպական Սկաուտական Միութեանց պետերը, եւ այլն...

Կը ներկայացուի նաեւ Զաւեշտ մը հայերէն :

Մուտք՝ 40 Ֆր. Երախաներուն՝ ձրի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Եկեղեցիներու Միութեան շաբթուան առթիւ Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը, Կիրակի, Յունուար 27; առաւօտեան ժամը 9.30-էն սկսեալ պիտի սփռէ յայտագիր մը, մինչեւ կէսօր, որուն ընթացքին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կողմէ, Ս. Պատարագը պիտի սփռուի մասնակցութեամբ Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք.մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը :
Դիմել. - առտուները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

CHERCHE MEUBLÉ

Jeune femme arménienne (25 ans) de New-York, cherche studio ou petit appartement meublé à Paris.

Téléphoner :
Nancy Kerestedjian
245 - 26 - 83

Դէպի Հոլանտա

organisé par
la CROIX BLEUE section de LYON

Voyage
en HOLLANDE
via Paris

DU 2 AU 9 AVRIL
visites guidées des grandes villes-musées
Fin des inscriptions 15 Février
Pour tous renseignements :
tél : 888 - 92 - 51
ou 854 - 22 - 93 après 20h30.

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի
կողմէ
Ապրիլ 2-էն Ապրիլ 9
Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել մինչեւ Փետրուար 15՝ 888 - 92 - 51 կամ երեկոյեան ժամը 20.30էն յետոյ՝ 854 - 22 - 93 թիւերուն :

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու Շարքին Երրորդը տեղի պիտի ունենայ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ :

118 rue de Courcelles, Paris 17-րդ

Ուրբաթ օր, Յունուար 25, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին :

Կը դասախօսէ՝

J. M. THIERRY

Նիւթ՝
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ :
Նիւթը կը ներկայացուի Լուսարձակումով :

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

vous convie à

une RENCONTRE

avec

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

direction :
Jean-Pierre NERGARARIAN

à l'occasion de la sortie de leur disque-album
«MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE»
le Samedi 26 Janvier à 21 heures

— *Présentation de l'Ensemble*
— *Mini-concert*
— *Dédicaces*

Participation aux frais

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41+

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDE D'EMPLOI	DEMANDE D'EMPLOI
Dessinateur en bâtiment (BEP Génie Civil)	Secrétaire de Direction (BTS de Secrétariat bilingue - anglais)
Réf : D85001	Réf : D85002

Ecrire à GIA-EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.
LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.
Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

GIA

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
26 - 27

SAMEDI-DIMANCHE
26-27 JANVIER
1985

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.885 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.885

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՐԴԸ

(Ի յուշ իր մահուան - 1957 Յունուար 26 - 28-րդ տարելիցին)

Այս տողերը կը գրենք աչքի առջեւ ունենալով «Յառաջ»ի 1957, Հինգշաբթի, Յունուար 31-ի թիւը: Վերջին թիւը որ լոյս կը տեսնէր Շաւարշ Միսաքեանի «ներկայութեամբ», թէկուզ արդէն աչքերը եւ շուրթերը փակած եւ լռութեան ու անշարժութեան մատնուած, բայց եւ այնպէս ներկայ, քանի դեռ այցելութիւն մը եւս ունէր տալիք խմբագրատան:

Առաջին էջին վրայ, Շ. Միսաքեանի մեծադիր լուսանկարը, վերջինը, եւ Հրանտ - Սամուէլի հրաժեշտի խօսքը՝ «...Այսօր ամբողջ ազգը յուղարկաւոր է դարձեր՝ դէպի յաւիտենական հանգըստավայրդ առաջնորդելու համար քեզ...»:

Հանգստավայր գուցէ, բայց յաւիտենական հանգիստ ո՛չ:

Շաւարշ Միսաքեան ամբողջ կեանք մը նուիրեց Հայութեան: Ծառայեց, անսակարկ, անոր դատին, մշակոյթին, լեզուին, արժէքներուն: Եղաւ հայ հոգիին աննահանջ պահակը միշտ «զգաստ եւ արթուն»: Անխորտակելի հաւատքով մը գործեց, գրեց, խօսեցաւ յանուն հայկականութեան, յանուն հայկական ապագային: Սիրեց, գուրգուրաց, պաշտեց երիտասարդութիւնը, ճամբայ բացաւ անոր, որպէսզի ան այլեւս «հայրանայ» պայքարին մէջ: Իր հոգին միշտ տագնապեցաւ ու այսօր եւս կը տագնապի քանի Հայը միշտ աստանդական է եւ իրաւազրկուած: Իր հոգին միշտ, խռովեցաւ ու այսօր եւս կը խռովի, քանի կը նահանջէ հայ լեզուն, կ'որբանայ հայ գիրքը, կ'օտարանայ հայ մարդը: Այսօր եւս, ան անհանգիստ ու անհանդարտ է, քանի չէ վերջացած Հայուն՝ «պայքարը ամէն ճակատի վրայ»:

Շաւարշ Միսաքեան անցեալի մեծութիւններէն եկած մէկն է, բայց երէկուան մարդը չէ: Իր «խօսքը» դեռ, այսօր, իր մահէն՝ 28 տարի ետք, միշտ այժմէական կը մնայ, կ'արձագանգէ նոյն ուժգնութեամբ, կ'առնէ պատգամի մը չեչտը: Գաղափարի առաքեալ, դանդուածներու առաջնորդ, քրմապետ Հայութեան, իր ձայնը հնչեցուց բոլոր ատեղերուն տակ, խթանելով հոգիներ, քանդակելով սրտեր իր գրիչով, նշանախօսքերով, իր գործով եւ կեանքի օրինակով:

Շաւարշ Միսաքեան իր յաւիտենական հանգիստը կրնայ գտնել միայն այն ատեն երբ տառապած ու իրաւազրկուած հայ ժողովուրդը վերադառնէ իր իրաւունքը ազատ ու ինքնիշխան ապրելու, հայօրէն մտածելու եւ ստեղծագործելու իր պապենական հողերուն վրայ, հաւատարիմ Մեսրոպի հաւատքին, նկարագրին, լեզուին:

Այս խոհականներու իրականացման համար այսօր երիտասարդութիւն մը կայ որ արհամարհելով կախաղաններն ու բանտերը, իր կեանքը կը զոհէ որպէսզի չխզուի մեր պատմութեան կապը, որպէսզի Հայկական Ազատամարտի գաղափարի դարբիններուն, մարտիկներուն, քաջագիշներուն սկսած դիւցազնամարտը վաղը պսակուի յաջողութեամբ, դառնալով յաղթանակը անոնց տարածած գաղափարներուն, ցանած սերմերուն, տուած օրինակին:

Շաւարշ Միսաքեան գաղափարի ու պայքարի մարդ, կը շարունակէ ներշնչել սերունդները:

Կ. Ց.

ՆՈՐ - ՔԱԼԵՏՈՆԻ

ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ

Ազգ. Ժողովէն ետք, Ծերակոյտը քուէարկեց պաշարման վիճակի երկարաձըգումը (մինչեւ Յունիս 30) Նոր - Քալետոնիոյ հողամասին վրայ: Այս անգամ, Իւ - Տէ - էՖ-ի ծերակուտականները դէմ քուէարկեցին, հրաժարելով Ազգ. Ժողովի մէջ կիրարկած իրենց անջատողական (ընդդիմութեան մէջ) քաղաքականութենէն, այսինքն՝ ձեռնպահութիւնը:

Նոյն օրուան, Հինգշաբթի, երկու նորութիւններն էին. - Ուքուէի ճառը եւ Ծիպաուի մամուլի ասուլիսը: Առաջինը որ օրինաւոր նախագահն է, ծերակուտական, չափաւոր ելոյթ մը ունեցաւ Ծերակոյտի ամպիոնէն եւ տրամադրութիւն յայտնեց նստիլ խօսելու Քանաքներու անդատադրական ճակատին հետ:

Քննադատելէ ետք կառավարութիւնը, որ քաջալերեց կղզիին խառնակութիւնները եւ ուրեմն՝ քանաք ճակատը որ շարունակէ իր գծած ճամբան, անպատիժ մնալու ապահովութեամբ, Ուքուէ շնորհակալութիւն յայտնեց Նախագահ Միթերանի, որ տեղւոյն վրայ գնաց ու եղրակացնելով կոչ ըրաւ տիալոկի.- «Այդ բառը կը գործածեմ առանց որեւէ բացառութեան, մէջն ըլլալով հայրենակիցներս, որոնք ցարդ մոլորուած են արկածախնդրութեան մէջ, մէջն ըլլալով ՖԼՆՔՍ-ը, որու մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ խաղաղութեան եւ տիալոկի մարդ է: Խօսքի վրայ կը բռնեմ զինքը, այսօր, եւ կը հրաւիրեմ բանակցութեանց սեղանին»: Իր ծրագիրն է՝ «ներքին ինքնավարութեան կանոնագիր մը Հանրապետութեան ծոցը»:

Գալով Ծիպաու Փարիզ գալէն ի վեր, քիչ մը ջուր խառնած է իր գինիին եւ ըսկիզբի անզիջող դիրքը փոխարինած աւելի ճկուն կեցուածքով: Փիզանի ծրագիրը «հետաքրքրական» կը գտնէ:

Ուրբաթ օր, դեռ առկախ կը մնար պաշարման վիճակի երկարացման կիրարկումը, որովհետեւ Էռ - Փէ - Էռ-ը Խորհրդարանին վաւերացումէն ետք, դիմած էր Սահմանադրական Խորհուրդին, որ նոյն օրը պիտի վճռէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐՍԱՅԻ մէջ անձնապան եղած Թուրքի մը յուղարկաւորութիւնը հակա - պուլկար ցոյցի մը վերածուած է եւ երեսփոխան մը՝ Սալիհ Ալքան «ցեղասպանութեան» մասին կը խօսի, ուրիշ մըն ալ «Մարդկային իրաւունքներու սկըզբունքները» կ'ոգեկոչէ, ինչ առնուազն երգիծականի բնոյթ ունի, երբ այդ մասին արտայայտուողը՝ Թուրքն է: Պուրսայի անձնապան եղողը Պուլկարիոյ մէջ երկու սպաննուած ազգականի լուրը առած էր եւ թաղումին ալ, յուղարկաւորներ պոռացած են. - «Հասանը չուզեր Իվան» դառնալ եւ Պուլկարներու դիրքէն այս գայթակղները, ուրիշներ չեն, եթէ ոչ անոնք՝ որոնք իրենց երկրին մէջ արգիլած են քիւրտ բառին իսկ գործածութիւնը, երբ անոնց թիւը 10 միլիոնի կը հասնի:

ՀՌՈՄ ԵՒ ԿԱՐՔԵԴՈՆ որոշեցին, վերջապէ՛ս, խաղաղութեան դաշինք ստորագրել, Կարքեդոնի քանդումէն 2131 տարի ետք: Ծանօթ է որ փիւնիկեան պատերազմներու ատեն, ափրիկեան քաղաքը քարուքանդ եղած էր հռովմէական լէգէոններու կողմէ: Քրիստոսէ երեք դար առաջ է, որ Հռոմ կը սպառնար Կարքեդոնի եւ ծայր կուտային փիւնիկեան պատերազմները, որոնց երրորդը (149 - 146 Ն. Ք.) վերջ կը գտնէր Կարքեդոնի կործանումով. Սկիպիոն Ափրիկեցիին կողմէ: Այսօր, Հռոմի քաղաքապետը Կարքեդոն (Թունուզի մօտ) կ'երթայ, ուր Փետր. 3-ին կը ստորագրէ խորհրդանշական դաշնագիրը տեղւոյն իր պաշտօնակիցին հետ:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՄՈՒԼ ԵՒ ԼԵԶՈՒ

—×—

Լրագրութիւնը ամէնէն բանուկ անդաստանն է, մշակելու, նոխացնելու, ծաղկեցնելու համար արդի աշխարհաբարը:

Միեւնոյն ատեն կրնայ խամրեցնել զայն:

Ուրիշ խօսքով, տեսակ մը երկսայրի սուր է:

Կրնայ ե՛ւ բարիք ե՛ւ չարիք պատճառել, ինչպէս կը տեսնենք ամէն օր: Եւ ամէն ուր որ հայերէն թերթ կը հրատարակուի:

Վարպետ եւ բարեխիղճ մշակ մը կրնայ ծաղկաստանի վերածել այգին: Զորցած ոստերը յօտելով, խոտերը եւ խիճերը ժողվելով, որոմը եւ ցորենը զատելով:

Իսկ եթէ մշակողը անհոգ է կամ անճարակ, անդաստանը կը դառնայ լպըրծուն գետին մը, ուր առատօրէն կ'անին եղինճներ, փուշեր եւ այլազան խոտեր: Թէ՛ իբրեւ բովանդակութիւն եւ թէ՛ իբրեւ լեզու:

Մինչեւ 80 - 100 տարի առաջ, երբ հետզհետէ կը ծաղկէր օրագրութիւնը, Պոլսոյ մէջ, հասարակ լրաբերն անգամ գոնէ տարրական հայերէն գիտէր: Իսկ թարգմանիչը դասընթացք մը բոլորած կ'ըլլար, եթէ լրաքաղէն անցնէր թերթօնի մը թարգմանութեան:

Եւ խմբագրապետներ կային որոնք լեզուն կը նոխացնէին թերթօններ թարգմանելով:

Այսօր նրազով պիտի փնտռէինք գրոց - բրոց մը որ բարեհաճէր «Թշուառներ»ը, «Գաղտնիք Հաւատքննութեան», «Թափառական Հրեայ» կամ «Կրացիէլլա» թարգմանել:

Ամբողջ մատենադարան մը կազմուեցաւ ոչ միայն սովորական թերթօններու, այլեւ հատընտիր երկերու թարգմանութեամբ, շնորհիւ Կ. Իւթիւճեանի, Գ. Չիլինկիրեանի, Մ. Մամուրեանի, Եր. Օտեանի, Եր. Տէր Անդրէասեանի եւ ուրիշներու:

Եւ եթէ այսօր, բարեհաճինք մասնաւոր ուշադրութեամբ կարդալ այդ գիրքերը, ձեր առջեւ պիտի պարզուի լեզուին զարգացման ընթացքը: Պիտի գտնէք բառեր եւ բացատրութիւններ որոնք երբե՛ք խոյս կուտան ձեր միտքէն:

Այն ատեն լրագրութիւնը ոչ ժամանց էր, ոչ ալ անտէր այգի, այլ ասպարէզ մը որ կարգ մը յատկութիւններ կը պահանջէր:

Ամէն պարագայի մէջ, անոնք որ կոչում ունէին, կարելին կը փորձէին, «թերթիք»ը եւ լեզուն զարգացնելու համար:

Մեծ յաւակնութիւններ չունէին այն ատեն, ոչ ալ սաւառնաթեւ նախդրանքներ կամ քաղաքական «դիրքաւորում»:

Համեստ էին, եւ վարուցան կը կատարէին, անդաստանը հերկելով համբերութեամբ, յարատեւութեամբ եւ հաւատքով:

Այսօրուան լրագրութիւնը կը քալէ անոնց բացած ակօսներուն վրայ:

Բայց, քանի՞ հոգի կը յիշեն այդ սեւ աշխատաւորներուն անունները:

Իսկական մշակներ էին անոնք եւ կանգ չէին առներ որեւէ դժուարութեան առջեւ, բան մը աւելի սորվելու կամ սորվեցնելու համար:

Անոնց ամէնէն տաղանդաւորներուն մըշակած լրագրական լեզուն է որ հետզհետէ նոխացաւ, յղկուեցաւ 1900-էն մինչեւ 1908, եւ նոր թռիչք ստացաւ վերջին սահմանադրէն ասդին, դառնալով աւելի ճըկուն, եւ հոսուն: Միշտ ընդունակ՝ աւելի զարգանալու:

Շարժումը կանգ առած պիտի ըլլար, եթէ եղածով գոհանայինք:

Այս խորհրդածութիւնները գրի կ'առնենք հայերէն առաջին թերթին՝ «Ազդարար»ի հրատարակութեան 160 ամեակին առթիւ, որ կը լրանայ այս տարի:

Միշտ օգտակար է յետադարձ ակնարկ մը նետել, որպէսզի կարենանք դատել - յառա՞ջ կ'երթանք թէ ետ:

Շ.

21 Մարտ 1954

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՌԱՖԱՅԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Ռափայէլ Զարդարեան, որ իր մահկանացուն կը կնքէ հարաւային Ֆրանսայի Բանդ քաղաքի հանգստեան տան մը մէջ, անդրանիկ զաւակն էր նահատակ գրագէտ՝ Ռուբէն Զարդարեանի:

Ծնած էր 1896, Նոյեմբեր 21-ին Խարբերդ: Նախնական կրթութիւնը առած է տեղւոյն վրայ, ապա շարունակած իր ուսումը Մանիսա եւ Ֆիլիպէ (այժմ՝ Պըլովդիւ) նախքան Պոլիս փոխադրուիլը, ուր ինչպէս եղբայրը՝ Հրաչ, յաճախած է Կեդրոնական վարժարանը:

Ռուբէն Զարդարեանի նահատակութենէն ետք, տիկին Զարդարեան եւ իր չորս զաւակները ապրած են Թիֆլիզ եւ Երեւան, հուսկ վերջնապէս Փարիզ հաստատուելու համար 1920-ին:

Ռափայէլ Զարդարեան օժտուած էր բանաստեղծական եւ գրական ձիրքով եւ լոյս ընծայած է քնարական շունչով գըրքոյկ մը՝ «Դու եւ Ես»: Աշխատակցած է «Հայրենիք ամսագրի», ուր, ի մէջ այլոց լոյս տեսած է «Արմէն» խորագրով թատերգութիւն մը: Քերթուածներով իր աշխատակցութիւնը բերած է նաեւ «Յառաջ»ի:

Տարիներէ ի վեր կ'ապրէր հարաւային Ֆրանսա, բայց վերջին շրջանին յառաջացած տարիքը եւ առողջական վիճակին վատթարացումը պարտադրած էին, որ հանգստեան տուն մը փոխադրուի:

Ազնիւ նկարագրի եւ զգայուն հոգիի տէր, Ռափայէլ Զարդարեան, հակառակ գեղարուեստական իր շնորհքներուն, միշտ շուքի մէջ ապրեցաւ եւ այդպէս ալ մեռաւ, Հինգշաբթի առտու, Յունուար 24-ին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբայրներուն՝ Հրաչին եւ Ծովասարին:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 28-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

ՀԱՅ ԲՆԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

ԽՄԲ. - Շ. Միսաքեանի այս գրութիւնը լոյս տեսած է 1914, Մարտ 1-ի «Մեհեան»ի երրորդ թիւին մէջ, հետեւեալ խմբագրական ծանօթութեամբ. «Շաւարշ Միսաքեան, երիտասարդ հրապարակագիրը որ ժամանակ մը օրագրեց ի Կարին, եւ պատեհութիւնը ունեցաւ աւելի մօտէն ուսումնասիրելու հայ բնաշխարհը, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ մեր կողմէ իրեն եղած հարցումի մը». -

Հայաստանեայց գրականութիւնը - այնպէս ինչպէս կը հասկնայ մեր երիտասարդ ու գեղագէտ սերունդը - բաղձանք մըն է որուն իրականացման մասին դեռ չի մըտածեր, կարծեմ, նոյնինքն Հայաստան - Աշխարհը: Տարբեր երկու հակամարտ եւ հաւասարապէս անհարազատ հոսանք - ներու միջեւ, իրենց հայեացքը աւանդաբար ուղղած Պոլիս, բայց իրապէս ենթակայ սահմանէն անդին տիրապետող կացութեան, բարձր Հայքը, Տարօնն ու Վասպուրականը դժուար թէ փորձեն ինքնուրոյն թռիչք՝ զուտ գրական - գեղարուեստական տեսակէտով, գոնէ մօտաւոր ապագայի մը համար: Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, ինչ որ կը տիրէ ներկայիս, չի կրնար ծնունդ տալ վարդագեղ ակընկալութեանց: Բուն Հայաստանի ոստանիկներուն մէջ, մենք ունինք երիտասարդութիւն մը հանրանուէր ու անհամբեր, տրոփուն «հասարակական» մտահոգութիւններով, քիչ մը չափազանց իրապաշտ ու օգտակրկիտ, մշտահոս աղբիւր հաւատքի եւ աշխոյժի: Բայց նոյն այդ հոգերը այնքան տիրաբար կը դերակշռեն, որ Գեղեցկի եւ Ձեւի պաշտամունքը մըթելադրուի, երկրի մէջ ընդհանրապէս կ'ընդունին վերապահութեամբ, կանխակալ դատաստաններով: Մեր անսպառ ու գունագեղ բառամթերքն իսկ, որ մեծամասնաբար հայ լեզուին անվիճելի սեփականութիւնն է, տեսակ մը ծիծաղով ու քամահրանքով կ'ընդունուի: Պոլսի գրագէտը, տարածուն նախապաշարումով մը, նկատուած է մէկը որ «ըսելու գեղեցիկ ձեւեր կը փնտռէ», բայց իրապէս չունի «ըսելիք», չունի խօսք: Ի՛նչ կասկած որ այս համոզումը, վարակիչ ախտի մը պէս, փոխանցուած է Կուրի ափերէն:

2.- Ու ճիշդ այս իրողութեան բերումով, անոնք որ - վաղուան հաշուին կը խօսիմ - կը փորձեն գրել այսօր, թշուառօրէն կը թարթափին մէկ այս մէկ այն կողմ, անզիտակցաբար այլանդակելով իրենց դիմագիծը, մանաւանդ երբ զուրկ են - եւ այդ սովորական փաստ է - անհատականութեան մը հզօր խոյանքէն, երբ իսկապէս ստեղծագործական սարսուռ մը չէ որ տուն կուտայ իրենց արտայայտութեան: Եւ ահա նոր հոյլ մը

նացեր է երկրորդական գծի վրայ, իրրեւ տեսակ մը պերճանք որուն կ'անդրադառնան մարդիկ, երբ փորը լաւ է պարպուած:

Եւ այսպէս է որ այնտեղ, հայրենիքի պորտին վրայ, օտարականը իր՝ շուրջը կը տեսնէ բազմութիւն մը գրասէրներու, այլազան ընդունակութիւններով եւ տարբեր կրթութեամբ, բայց գրեթէ նոյնազգաց, չըսելու համար նոյնաճաշակ: Կա՛յ բան մը որ ընդհանուր կապ մը, միութեան գիծ մը կը հաստատէ իրենց միջեւ: Ու եթէ փորձուիք վերլուծել ծնունդն ու զարգացումը հոգեբանական այդ երեւոյթին, ձեր եզրակացութիւնները պիտի ամփոփուին երկու գլխաւոր գիծերու մէջ. -

1.- Պոլիսը, իր յաւակնոտ ու ապիկար շարժուձեւերով եւ սմսեղուկ ինքնամփոփումով, այնպիսի հաւատք մը գոյացուցեր է՝ թէ երբեք չի հասկնար, չի բաժներ հայրենի հոգերն ու յոյզերը, հետեւաբար, իր բոլոր ճիգերը կեղծ են, թեթեւ են, «հոսհոսական» են. ապա ուրեմն ինչ որ կ'արտադրուի Պոլսէն կամ կը միջակութիւններու, որ իր վտիտ կարողութիւնները կը փորձէ քերթելով ու երգելով, անտարբեր՝ իր յարուցած խառնաձայնին: Ու կը զարմանաս որ ի՛նչպէս մեր աշխարհի շքեղ համայնապատկերին մէջ, ուր իւրաքանչիւր ծղօտ մրմունջ մը ունի եւ իւրաքանչիւր վտակ երգ մըն է, ուր փողոցին երկայնքը կամ ամեհի բարձրունքներէն վեր երեւակայութիւնը թըռիչքներ կրնայ փորձել առանց բանի ճիգերու, - գրողները կը մնան աշակերտները պոլսական տիպարներու կամ տաղանդները կը ծիւրեն ամուլ խաղերով:

Արդեօք հայրենիքի նոր սերունդը պիտի կրնա՞յ վերստանալ իր անկախութիւնը, կանգնելու համար պայծառադէմ եւ ինքնաբուխ ու ինքնատիպ, հպա՛րտ իր ստեղծագործութիւններով որ ցանկալի ճամբան բանային. - հարց մըն է որու մասին շատ անգամ եմ մտածեր, միշտ վարանելով ուղղակի պատասխանել: Եւ հարց մըն է այդ, որ կը պահանջէ առանձին ուսումնասիրութիւն, դուրս ըլլալով նամակի մը սահմանէն:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Միկոյեանի թոռը

ԵՒ

ՌՈՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ամէն անցնող ամիս նորութիւն մը կը բերէ. մինչ տարեցներու շարանը կը տողանցէ Կրեմլինի մէջ առանց նոյնիսկ փոքրկայի մը փոփոխութեան, ռոքի հոսանքը հետզհետէ կը տիրէ երկրին: Հոն՝ Օթօկրաֆ խումբին ձոն Լէնընի ռիքուէմը երգացանկերու առաջին տեղը կը գրաւէ:

Հինգ երիտասարդներէ կազմուած այս խումբը մէկն է այս երկրին ռոքի 65 ընդունուած խումբերէն. այս կը նշանակէ թէ երկրին ձայնապնակի միակ հաստատութիւնը «Մելոտիա» պաշտօնապէս կը ճանչնայ զիրենք ու երբեմն հրապարակ կը հանէ անոնց մէկ ձայնապնակը: Դիւրին չէ անշուշտ այդ երկրին խիստ չափանիշներուն համաձայն գործ արտադրել. կացութիւնը հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփէ Սթաս Նամին՝ այլ խումբի մը պետը. «Այս երկրին մէջ մի՛ մոռնաք, միայն մէկ արտադրող կայ՝, Չեռնենկօ»:

Սթաս Նամին 33 տարեկան է, եւ իր խումբով առաջիններէն մէկը՝ որ նոր երաժշտութիւն մը կը փորձէ: Պիթըլներէ, Փօլ Մք. Քարթնէ ներշնչուելէ ետք հետզհետէ հասած է ռոքին, միշտ թողլով որ հանրութիւնը անգիտանայ իր շատ ծանօթ անունը. արդարեւ ան թոռն է Միկոյեանին: Այս պարագան սակայն ռոք երաժշտութեան մարզին մէջ որեւէ օգուտ չապահովեր իրեն: Այս խումբը արդէն չորս մեծ ձայնապնակ ունի եւ կարելի է անոր յաջողութեան մասին գաղափար մը կազմել Սթասի բնակած յարկաբաժինէն քանի մը սենեակներով, գեղեցիկ շէնքի մը մէջ կը գտնուի ան:

Խոհեմ մէկն է Սթաս. «մի՛ ըսէք թէ քաղաքականութիւն թաքնուած է երգերուս մէջ. իմ գործս չէ քաղաքականութեամբ զբաղիլ: Ես կ'ուզեմ միայն յօրինել»:

Եւ երբ այս տղաքը կը մերժեն «քաղաքականութենէ ճաւել» օտարականի մը բացուած ըլլալու վախէն չէ այս, այլ այն պատճառով որ, իրապէս չեն հետաքրքրուած քաղաքականութեամբ:

Յաճախ դժուար է ռոք երաժշտութեան համերգներուն տոմսակ ունենալ Մոսկուա կամ այլուր:

Ռոքի հմայքը շատ աւելի զօրաւոր է ու կը գերազանցէ ճազին յարուցած խանդավառութեանը: Հոս այլեւս խնդրոյ առարկայ չէ մտաւորական շարժում մը, այլ՝ զանգուածային շարժում մըն է: Եւ այլեւս ամէն մարդ հասկցած է թէ անկարելի է ընդդիմանալ երեւոյթին:

1981-ին Երեւանի ռոքի փառատօնին Սթաս Նամինի խումբը առոր ապացոյցը տուաւ: Վերջին երեկոյին, կէս գիշերուան մօտ կազմակերպիչները խումբին անդամներուն կը բացատրեն թէ պէտք է վերջացնել այլեւս. Սթաս կը դառնայ բազմութեան ու հարց կուտայ. «Կ'ուզէ՞ք որ վերջացնենք»: «Նիէ՛թ» կ'աղաղակէ բազմութիւնը: «Ի՞նչ պիտի ըսէ ձեր ծընողքը սակայն» կը շարունակէ խումբին պետը: «Որո՞ւ հոգ» կ'ըլլայ պատասխանը: Կազմակերպիչները չեն պնդեր, կը համակերպին ու կը սպասեն որ երեկոյթը աւարտի: Ժամը առաւօտեան երեքին միայն խումբը կը լռէ: Այս փառատօնը, ինչպէս բոլոր այն միւսները որոնք կը մէկտեղեն ռոքի խումբեր, մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ:

Ամէն բան սկիզբ առած է 1980-ի Թիֆլիզի փոփ երաժշտութեան փառատօնին. հոն ռոք երաժշտութեան սիրողներէ բաղկացած առաջին խումբերը կը խլեն բոլոր մրցանակները: Խորհրդային երաժշտութիւնը կը ներկայացուէր հոն ոչ շատ ծանօթ անուններով, որոնք առաջին շարքերը կը գրաւէին:

Քանի մը ամիս ետք կը կազմուէին այնուհետեւ շատ ծանօթ խումբեր, ինչպէս՝ Բոքթէյլ, Մէտիում, Արաքս եւայլն: Անկարելի է թուել բոլորը որոնց թիւը նուազագոյն հարիւրի կը հասնի: Լենինկրատի գլխաւոր խումբն է Աքուարիոմը, որ սակայն «ոչ պաշտօնական» խումբ մըն է. ոչ մէկ ձայնապնակ պատրաստած են, սակայն իրենց ձայներիզները կը շրջին ու կը ծախուին ամբողջ երկրին մէջ: Անոնք կը ցրուին առեւտուրի իրական ներկայացուցիչներու կողմէ, կամ կը ծախուին համերգներու ելքին, պաշտօնական կամ ոչ: Սեւ սակարանի հարց մը խնդրոյ առարկայ չէ, այլ շուկայի շատ կարճատեւ ընթացք մը. շուկայ մը, որ կը գերազանցէ Մելոտիա հաստատութիւնը որ չի կրնար, կամ չուզեր հետաքրքրուիլ այս խումբերով, հակառակ որ անոնք համբաւաւոր են 270 միլիոննոց երկրի մը մէջ, առանց գոյգն ծանուցումի ու առանց ձայնասփիւռէն կամ հեռատեսիլէն նուագուած ըլլալու:

Շարժումը այն աստիճան զօրաւոր է որ ծնունդ տուած է իրական անհատական գործառնութեան մարզի մը, հանրութեան ներկայութեան կամ յարկաբաժին - աշխատանոցներու մէջ կատարուած արձանագրութիւններէ մինչեւ ցրումը, որ շատ աւելի յաջող ընթացք ունի քան այս մարզին պաշտօնական գործընթացը: «Մագնիսական մշակոյթ»ը, ինչպէս կը կոչեն մասնագէտները, յեղաշրջած է Խորհ. Միութեան միլիոնաւոր քաղաքացիներուն սովորութիւնները...

45-նոց ձայնապնակ մը եւ պարզ ալպոմ մը չեն կրնար ապրեցնել անշուշտ «Օթօկըրաֆ»ը որ նկատուած է պաշտօնական խումբերու լաւագոյնը: Համերգներ ու ձայներիզներն են որ կ'ապահովեն անոնց եկամուտը, ինչպէս նաեւ քոյր երկիրներու մէջ կազմակերպուած շրջապտոյտներ: «Ոչ - պաշտօնական» խումբերու համար ասոնք միակ միջոցն են ապրելու: Կը նախընտրուին պաշտօնական համերգները, որոնց համար ոչ մէկ ծանուցում կը կատարուի: Կը բաւէ համաձայնիլ սրահի մը տնօրէնին հետ ու տարածայնել թէ այսինչ ծանօթ խումբը հոս պիտի երգէ մէկ կամ երկու իրիկուն: Ու կը սկսի տոմսերու վաճառքը, որոնց վրայ ոչինչ նշանակուած է: Պաշտօնապէս ոչ ոք գիտէ թէ այդ գիշերը ով կը նուագէ, կամ կ'երգէ: Ասոր առաւելութիւնը այն կ'ըլլայ որ սրահին տնօրէնն ու խումբը իրենց միջեւ կը բաժնեն հասոյթը առանց սանթիմ մը իսկ տալու որեւէ կազմակերպութեան: Շահաւոր գործ մը, քանի որ Խորհ. Միութեան մէջ պաշտօնապէս արտօնուած համերգները շատ դէչ վճարուած են:

Երկար ատեն համբաւաւոր երգչուհի Ալլա Փուկաչէվա այս կարգի շրջապտոյտներ կը կազմակերպէր, սակայն այլեւս չի կրնար, ... որովհետեւ ներկայիս ան դարձած է շատ ծանօթ ու պաշտօնական դէմք մը: Փառքին տարօրինակ մէկ փրկագինը:

Այս երգչուհին ռոքի անցեալին ու ներկային մէջ իր յատուկ տեղն ունի, առնուազն երկու պատճառով. նախ՝ ան կ'երգէ ռոք երգեր, զորս ինք կը յօրինէ եղանակով ու խօսքերով, - յետոյ ինք է որ Խորհ. Միութեան մէջ ստեղծած է «սատղ»ի պատկերը: Ան առաջինն է որ շարժումներ կատարած է, աղաղակած, հառաչած կամ մռնչած է, ապրա՛ծ է բեմին վրան:

Ան հետամուտ է միշտ նորարար խումբեր յայտնաբերելու. «որքան անգիտանանք անոնց գոյութիւնը, որքան նեղենք զիրենք իրենց արտայայտութիւններուն մէջ, կ'ըսէ ան, այնքան կ'օգնենք անոնց կատարելագործումին: Անոնք որ կը կարծեն երբեմն փճացնել զանոնք, կ'օգնեն անոնց ծանօթացումին ու ձայներիզներու վաճառքին»:

36 տարու այս երգչուհին որ աւարտած է երաժշտութեան շատ դասական հաստատութիւն մը, կ'երազէ Մոսկուայի մէջ ժամանակակից երաժշտութեան յատկացուած մեծ սրահ մը, ու ձայնապնակներու կեդրոններու շարք մը, ուր կէ մշտապէս ցրումը պիտի կատարուի վայրադ կամ խոր երաժշտութիւններու որոնց չեն հանդուրժեր մեծ սրահներ եւ ոչ ալ հեռատեսիլը կ'ընդունի զանոնք, նոյնիսկ երբ պաշտօնապէս ընդունուած անձի մը կը պատկանին:

Կան թերթեր որոնք կանոնաւոր կերպով կուտան նախընտրուած երգերու ցանկը: Միակ արգելք մը կայ ու կը մնայ միշտ, եւ յայտնի չէ թէ որքան կը տեւէ. չեն յիշուիր այն քանի մը խումբերը որոնք յայտնապէս իրենք զիրենք «փրնք» կը կոչեն:

Բոլոր խումբերը Սթաս Նամինի չափ «անմեղ» չեն, բնագիրներուն մէջ յաճախ դժուարին բացատրութիւններու ետին թաքնուած կ'ըլլայ ընկերային կեանքի քննադատութիւն մը: Շատ հեռու են անոնք խորհրդային իրապաշտութեան գաղափար հիւսելէ եւ գրական պաշտօնական կանոններու հպատակելէ երբ նոյնիսկ ծանօթ անուններ կ'ըլլան այս երգիչներուն երգի խօսքեր գրի առնողները: Անոնցմէ մէկն է Ա. Պիթով, որ երկու պատճառներով «ճամբէն շեղած» մը նկատուած է. նախ՝ գրականութեան մարզին մէջ շատ լուսանցքային գաղափարներու տէր ըլլալով, երկրորդ՝ որովհետեւ եղբայրն է Ս. Պիթովի, այն ըլ-

ԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 13-ին, Կիրակի օր ժամը 15ին քաղաքի Օուիծորիում սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ վարժարանի Կաղանդի Հանդիսութիւնը:

Շատ կանուխէն արդէն աւելի քան 400 ծնողքներ ու զաւակներ լեցուցած էին քաղաքի շատ գեղեցիկ այս սրահը՝ ներկայ գտնուելու Զորեքշաբթի օրուան աւելի քան՝ 100 աշակերտներու երեք ամիսներու ընթացքին սորված պարերու, երգերու, արտասանութիւններու եւ թատրոնի ցուցադրութեան:

Ներկայ էին նաեւ որպէս պատուոյ հիւրեր՝ Պ. Ն. Ֆրէնկեան, քաղաքապետ՝ Ա. Սանթինի, Հոգաբարձութեան անդամներ եւ եկեղեցւոյ կնքահայրեր:

Բացման խօսքը կատարեց աշակերտութեան ծնողաց մարմնի ատենապետուհի Տիկին Վ. Պապասարեան եւ յանուն իր գործակիցներուն ներկաներուն Նոր տարին շնորհաւորելէ ու բարի գալուստ մաղթելէ ետք, բեմ հրաւիրեց վարժարանի տնօրէն ու Հոգեւոր հովիւ՝ Միւռոն վարդապետը, որ շեշտեց թէ պատասխանատուներս մեր առաքելութեան գիտակցութիւնը ունենալով լիօրէն կատարեցինք պարտականութեան մեր բաժինը եւ մանաւանդ իրագործեցինք մեր խոստումները: Դպրոցով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ շատ աւելի պայծառ ու յուսատու կը տեսնենք հայ մանուկներու ապագան: Հայ ժողովուրդը երբեք չէ վախցած իր դժուարին պատմութեան ընթացքին առնելու դրական եւ կարեւոր քայլեր: Դպրոցը շրջանի հայութեան համար երազ մըն էր որ իրականութիւն պիտի դառնայ շնորհիւ բոլորիս աշխատանքով ու զոհողութիւններով:

Խօսք առաւ նաեւ քաղաքապետ՝ Սանթինի եւ ըսաւ թէ առանց դպրոցի լեզու չկայ, առանց լեզուի հայկականութիւն չկայ եւ առանց ինքնութեան, ամբողջութիւն մը ազգ չի կրնար մնալ: Հպարտ եղէք ձեր Հայկականութեամբ»:

Յանուն Հոգաբարձութեան խօսք առաւ նաեւ ատենապետ՝ Պ. Ս. Պետոյեան եւ յիշեցուց թէ դպրոցի մը ծրագիրը Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի փափաքն ու օրհնութիւնն է:

Կաղանդ պապայի բեմ բարձրանալէն վերջ՝ որ կուգար Հայաստանէն, սկսաւ հանդիսութիւնը: Նախ ելոյթ ունեցան մանկապարտէզի բաժնի 35 փոքրերը, որոնք երգեցին ու արտասանեցին արժանանալով ներկաներու ծափերուն ու կաղանդ պապայի գովասանքներուն: Դպրոցի վերին երեք դասարաններու աշակերտներէ բաղկացած երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Հ. Երիցեանի մեծ յաջողութեամբ ու խանդավառութեամբ երգեց Դպրոցական Քայլերգը, Լուռ Գիշեր», «Այսօր տօն է», «Նոր Տարի», «Կաղանդ Պապան» եւայլն: Մէջ ընդ մէջ Տիկին Ա. Գէորգեան եւ Օր. Ք. Ճիրիկեանի, Հ. Աֆֆարի ղեկավարութեամբ յաջորդաբար աշակերտները արտասանեցին «Նոր Տարին», «Դպրոցը» եւ «Բարութիւնը» խորհրդանշող արտասանութիւններ:

Իզապէլ Զիլեան - Նիւք գեղեցկօրէն նուագեց սրնգի վրայ «Լուռ գիշերը», իսկ Ի. Մանուկեան մեներգեց «Երեւան - Երեւան» երգը:

Յանուն Ծնողական Մարմնի հայերէն խօսք ըսաւ Տիկին Եպրուհի Ապրիլեան, եւ բացատրեց ներկաներուն իրենց տարած աշխատանքը եւ իւրաքանչիւր հայ մօր պատասխանատուութիւնը: Մինչ բեմ կը բարձրանային Մեծերու պարախումբը որ նուագով ու յաջողութեամբ յաջորդաբար պարեց՝ «Նազ պար», «Էնգելի», «Վերվերի» եւ «Քոչարի» արժանանալով բուռն ու երկար ծափերու: Սակայն մեծ գովասանքի արժանի է Օր. Միշլին Ասլանեանի կատարած աշխատանքը, երբ բեմ բարձրացան 3 - 6 տարեկան փոքրիկներ, որոնք յուզեցին ներկաները իրենց անմեղ ու մանկական շարժումներով ու ռիթմի, հայկական նուագի իրենց գիտելիքներով: Իսկապէս անմոռանալի պահեր էին որ կ՚ապրէր մեզմէ իւրաքանչիւրս, մտովին տեղափոխուելով մօտ ապագան եւ երեւակայելու թէ ի՞նչ կարեւոր է հայ դպրոցը ու անոր բարերար արդիւնքները:

Յանուն Ծնողական Մարմնի՝ ֆրանսերէն խօսք ըսաւ Տիկին Այտա Սէրճանեան եւ շեշտեց թէ կատարուած աշխատանքը երբեւէ կատարեալ չէ, սակայն աշակերտ, ծնողք, ուսուցչուհի, պատասխանատու բոլորս երեք ամիս անդադար աշխատեցանք իրականացնելու այս հանդիսութիւնը:

Վերջապէս բեմ բարձրացան Տիկին Ռօզէթ Տէրվիշեանի դասարանի աշակերտները ներկայացնելու համար փոքրիկ թատերական արարք մը գրուած ամերիկահայ 11-ամեայ աղջնակի մը կողմէ, ուր կը ներկայացուի հայ ընտանիքի մը Նոր տարին:

Միւռոն վարդապետ մէկ առ մէկ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր պատուոյ հիւրերուն, Ծնողական Մարմնին, ուսուցչուհիներուն եւ անանուն աշխատողներուն ու բոլոր ներկաներուն խմբովին արտասանուած «Հայր Մեր»ով ու «Պահպանիչ»ով վերջ գտաւ այս շատ գեղեցիկ ու յուզիչ հանդէսը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ԽՍԱԵԱՆ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ 90-ԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

—×—

«Խսաեան» անցեալին՝ հայ լեզուի եւ դաստիարակութեան լուսաշող փարոսը, ըստ Սիպիլի՝ - Տաճար իմաստութեան, իր կրթական երդիքին տակ հասցուց բարձրօրէն մշակուած բազմահազար զարմուհիներ այսօր մայրեր դարձած, ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի, եւ իրենց աւանդը փոխանցած են հարազատներուն:

Հպարտ ենք մեր ցեղային ծագումով, եւ մանաւանդ մեր հարուստ մայրենիով, անշէջ պատրոյգի նման վառ պահելով մեր ազգ. ինքնութիւնը:

Կիրակի, Յունուար 20, խսաեանցիք տօնեցին ոչ միայն բաժակի օրը, այլեւ Խսաեանի 90-ամեակը փարիզեան ճաշարանի մը մէջ:

Բաժակի աւանդական պահն էր, երբ նախագահուհի՝ Օր. Հերմինէ Գալուստեան իր ուղերձով ողջունեց ներկաները:

- Նոր տարի մը թեւակոխած ենք, ըսաւ, նոր յոյսերով, նոր փափաքներով, եւ Խսաեանցիք Պոլսոյ եւ տարբեր քաղաքներու մէջ իրենց աւանդական Յունուարի 13-ի մօտ թուականին կը տօնեն իրենց անմոռանալի վարժարանին Օրը բաժակի պահի հանդիսութեամբ: Բայց այս տարի հպարտութեամբ նոր առիթ մը ունինք, քանի որ 1985-ին Խսաեանի 90-ամեակի տարին է. մեր պանծալի կրթարանը 1895-ին է որ հիմնուած է մեծանուն՝ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խսաեան հարազատներու կողմէ, որոնց անուան տօնախմբութիւնը կը զուգադիպի Ութօրէնքին. փափաքելի է որ այս յիշատակելի թուականը Պոլսոյ մէջ տօնուի այն շուքով, որով փառաբանուեցաւ Խսաեանի յիսնամեակը, ապա՝ 60 եւ 75-ամեակները: Այս առիթներով հրատարակուած են երեք գեղեցիկ բովանդակութեամբ հատորներ: Լոյս պիտի տեսնէ արդեօ՞ք չորրորդ հատորը: Ջերմօրէն կը մաղթենք որ իրականանայ այս օգտակար հրատարակութիւնը: Խսաեան մեր ամէնէն հին ու կարեւոր կրթական հաստատութիւններէն մին է, որ դերադանց դեր կատարած է յառաջդիմական գաղափարներու զարգացման եւ մանաւանդ աղջկանց դաստիարակութեան մէջ: Իր այս յոբելենական տարւոյն առիթով հոգեւին կը մաղթենք որ շարունակուի իր օգտաշատ գործունէութիւնը, եւ այդ նպատակով բարձրացընենք մեր բաժակները անսասան տեւականութեան եւ աշխարհացրիւ սաներուն եւ համակիրներուն կենաց:

Բուռն ծափերով բաժակներ բարձրացան բոլոր սանուցներու կենաց:

Ճաշի տեւողութեան եղան արտասանութիւններ: Նուէրներ բաժնուեցան տարւոյ վեց բախտաւորներու: Ոգեւորութիւնը տեւեց մինչեւ մայրամուտ:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

գրողին, որ «ընտրած էր ազատութիւնը» Իտալիոյ մէջ, ու վերջերս Լոնտոնէն Խորհ. Միութիւն վերադարձաւ, պատմելով թէ Անգլիացիներու կողմէ թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ առեւանգուած էր: Ռոք երաժշտութեան գրիչներուն մէջ կան տակաւին Եւտուշենկօ, Վոզնեսենսկի:

Այսպէսով ծագում առած է մշակութային յեղաշրջում մը, որուն դժուար կը թուի պատուար կանգնիլ: Ան տարածուած է ամէն խաւի մէջ եթէ հաւատանք Պալչոյի երկրորդ ջութակահարին որ իր տան մէջ յանպատրաստից յօրինումներ կ՚ընէ «Օթօկրաֆ» խումբին մէկ ձայներիզին վրայ, զոր ունկնդրել կուտայ իր բարեկամներուն: Որովհետեւ երիկուններ բնակարաններու մէջ կը կազմակերպուին անկարելի համերգներ, աչք առնելով նոյնիսկ գայթակղել դրացիները կամ ... հմայել զանոնք:

Մոսկուայի արուարձաններէն մէկուն մէջ անգլերէնի ուսուցչուհի մը իր 17 - 18 տարեկան աշակերտները հանդարտեցնելու միակ միջոցը գտած է անոնց հետ խօսելով ռոքի կամ Ալլա Փուկաչէվի մասին, «որ կը յուզէ իրենց հարցերը, իրենց կեանքը, իրենց երազները, իրենց մերժումները, իրենց զայրոյթի հակումները»: Ան գիտէ թէ համերգի մը իրիկունը իր ուսանողներուն առնուազն կէսը պիտի բացակայի, սակայն այս կէսը նկատի առնելով պարզապէս ան կը ջնջէ, կամ կը յետաձգէ իր դասը:

Խորհրդային երիտասարդութեան յափշտակութիւնն ու վերացումը երբ կ՚ունկնդրէ իր բազմաթիւ կուռքերուն, տարբեր չէ բնաւ ֆրանսացի երիտասարդներուն խանդավառութենէն երբ մտիկ կ՚ընեն իրենց երգիչները: Գլխու պտոյտ կը պատճառէ խորասուզուիլ այս աշխարհին մէջ. խորհրդային ընկերութեան երեւութական լռութեան մէջ զարմանահրաշ երեւոյթ է այս ժխորը:

Եւ եթէ կ՚ուզենք Խորհ. Միութեան վաղուան մէկ պատկերը գծել, աւելի լաւ է թերեւս մտիկ ընել այս երաժշտութեան, քան թէ ականջ տալ Կրէմլինի պատերուն:

Թ. Ա. Թ.

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Դ.

ԿԵՂԾ ՀԱՃԻՆ

Միջակ հասակ ունէր, բայց սաստիկ ամուր կազմուածքով: Նրա շարժմունքը արտայայտում էր երիտասարդական առոյգութիւն, թէեւ ինքը աշխատում էր միշտ թոյլ եւ տկար ձեւանալ: Ձայնը զօրաւոր էր եւ ազդու, բայց նա դիտմամբ միշտ խեղդում էր իւր ձայնը:

Մենք երկուսս էլ գնում էինք ոտով. մեր ճանապարհի ծանրութիւնները տանում էին երկու ուժեղ աւանակներ. որոնցից մէկը ինձ էր պատկանում. իսկ միւսը Նրան: Քաւոր Պետրոսը գլուխը խոնարհեցրած, դանդաղ քայլերով գնում էր ինձանից առաջ: Նա բոլորովին լուռ էր. երեւում էր որ դառն մտածութիւններ տանջում էին Նրան: Շատ անգամ այդ ողորմելին ոտքը դուրս էր դրել հայրենական երկրից, իսկ այժմ ուղիղ տասներորդ անգամն էր որ իւր ծերութեան հասակում կրկին ձեռքն էր առել պանդխտութեան գաւազանը:

Ես նոյնպէս տխուր էի, ծնողքներից, սիրելի բարեկամներից անջատուելը ինձ մեծ ցաւ էր ազդում: Արդեօք միւս անգամ կը տեսնէ՞ի նրանց, - եւ ե՞րբ...: Ուրախ էր միայն իմ մոխրագոյն աւանակը, ճանապարհի եզերքից խոտեր արածելով, նա առաջ էր վազում, առանց սպասելու որ ես նրան քշէի: Մեր ճանապարհորդական զէնքերը կազմուած էին մի մի հաստ ցուպից, որ բռնած ունէինք ձեռքներիս: Աւազակներից երկիւղ անգամ կրել աւելորդ էր, որովհետեւ բացի աւանակներից, նրանք չէին գտնի մեզ մօտ մի բան, որ փոքր ի շատէ արժէք ունենար: Իսկ այսպիսի ստոր անասունները նրանք չեն տանում:

Ամբողջ օրը եղանակը պարզ էր, բայց երեկոյեան սկսեց անձրեւել եւ ճանապարհի վրայ գոյացաւ սաստիկ ցեխ: Ես իմ տրեխները հանեցի, գնում էի բոբիկ ոտքերով: Խեղճ անասունները դժուարութեամբ էին կարողանում փոխել իրանց քայլերը, որովհետեւ նրանց սուր սուր սմբակները թաղւում էին կաւի մէջ, էլ չէին դուրս գալիս: Ես շատ տխրեցայ, երբ նկատեցի որ աւանակիս երկայն ականջները սկսեցին հետզհետէ քաշ ընկնել: Դա պարզ նշան էր որ նա բոլորովին յոգնեցաւ:

Գիշերից բաւական անցել էր, երբ հասանք մի գիւղ: Բոլոր դռները կողպուած էին, դրսում ոչ ոք չէր երեւում: Այստեղ պէտք էր իջեւանել. որովհետեւ թէ մենք եւ թէ մեր անասունները սաստիկ յոգնած էինք. այլեւս առաջ գնալ անհնարին էր: Բայց ո՛ր դրանը մօտենում էինք, թակում էինք, թակում, ոչ ոք չէր ուզում բաց անել, երբ իմանում էին որ մենք քրիստոնեաներ ենք: Անձրեւը հեղեղի նման թափւում էր. ես մինչեւ ոսկորներս թրջուած էի: Այդ դրութեան մէջ քրիստոնեային անկարելի էր մտնել մահմեդականի տունը. իւր հպարտութեամբ կարող էր ամէն ինչ պղծել: Սառն քամին սկսեց սաստկանալ, ցրտից դողում էինք թէ՛ ես եւ թէ՛ քաւոր Պետրոսը:

- Այդ անպիտանների հետ պէտք է ուրիշ կերպ վարուել ... ասաց քաւոր Պետրոսը եւ մօտեցաւ մի մեծ տան դրանը, սկսեց սաստիկ կերպով բախել:

Ներսից հարցրին. - Ո՞վ է:

Քաւոր Պետրոսը բարկութեամբ պատասխանեց.

Մուսուլմաններ. մեղք չէ՞ ձեզ համար, որ խալամի որդիքը անձրեւից ու ցրտից մեռնում են. իսկ դուք ձեր դռները չէք բաց անում նրանց առջեւ:

Ես սարսափեցայ, տեսնելով, որ իմ Մենտորը իրան ձեւացնում էր մահմեդական: Նա ինձ հրամայեց ոչինչ չխօսել, միշտ լուռ մնալ եւ ձեւանալ որպէս խուլ ու մունջ: Շուտով դռները բացուեցան. մեր չորքոտանիքը տարան ախոռը, իսկ մեզ հրաւիրեցին մի բաւական մաքուր սենեակում: Տան սարքուկարգից երեւում էր, որ մեր հիւրընկալը գիւղի հարուստներից մէկը պէտք է լինէր: Իսկոյն բուխարին վառեցին, մենք տաքացանք եւ չորացրինք մեր թրջուած հագուստները: Յայտնուեցաւ եւ տան տէրը, խորին կերպով ողջունեց մեզ, որպէս մահմեդականը ողջունում է մահմեդականին, եւ նստեց քաւոր Պետրոսին մօտ: Յետոյ տեղական քաղաքավարական ձեւերով յայտնեց իւր ուրախութիւնը, որ մենք «բարով ենք եկել հազար բարով, իւր տունը-տեղը մեզ փիշքէշ է (նուիրուած է) եւ իւր որդիքը մեր ծառաներն են» եւայլն:

(Շար. 34)

Այրի Տիկին Ռափայէլ Զարդանեան եւ աղջիկները, Պ. Հրաչ Զարդարեան, Տէր եւ Տիկին Ծովասար Զարդարեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր՝

ՌԱՓԱՅԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քաննի, Յունուար 24-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունուար 27, ժամը 14·15-ին: Հաւաքուիլ Քաննի (Ալփ - Մառիթիմ) Աթէնան, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Պոքայի (Ապատի) գերեզմանատունը:

Ներկայս ընդունիլ որպէս մահազդ:

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ՄԻՇԷԼ ԵԶՆԻԿԵԱՆԻ

(նախկին առեւտրական, Ֆրանշ - Քոնթէի հայկ· իրերօգնութեան պատուոյ նախագահ)

մահը, որ պատահած է Պըզանսոն, Յունուար 18-ին, 82 տարեկանին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ· - Տէր եւ Տիկին Դ· Փ· Մուրատեան իրենց հօրեղբօր մահուան 9-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 100 ֆրանք անչէջ «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Միեւնոյն ժամանակ՝ Ստեփան Հօշոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ 100 Ֆ·:

ՆՈՒԷՐ

Օր· Մաննիկ Մեծատուրեան 100 Ֆ· կը նուիրէ Ֆր· Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղին, իրենց մահացած ընկերներու ընդհանուր հոգեհանգիստին՝ իր սիրելիներուն Տիկին Մառիի եւ ընկերուհի՝ Ազգանոյշ Գոնջէկիւլեանի անուններուն յիշատակութեան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

INSTITUT NATIONAL DES LANGUES ET CIVILISATIONS ORIENTALES

UNIVERSITE DE PARIS III

Cours de Littérature arménienne de la Diasopra

UA 152

Ces cours assurés par K. Beledian auront lieu aux dates suivantes :
29 janvier : Dadrakomi Harse I
5 février : Dadrakomi Harse II
12 février : Dadrakomi Harse III
12 mars : Harout Gostantian, Poèmes
19 mars : Poèmes II
16 avril : Poèmes III
23 avril : Poèmes IV

Les cours ont lieu à l'Université de Paris-Dauphine, Porte Dauphine, salle P 115, de 17h30 à 19h30.

Cours sur la Poésie arménienne du Moyen - Age, XIIIè - XVIII

UA 151

Ces cours ont lieu dans la même salle que les précédentes, tous les mardis à partir du **15 janvier,** de 15h30 à 16h30.

Au programme : Constantine Yerzenkatsi, Frig, Kerovpé, M. Naghach, S. Nova.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière, Marseille

×

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 70-րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, - Ապրիլ 14-ին, Վասպուրական սրահին մէջ:

Բ. ԿՈՉ ՊՈՆՏՈՍԱՀԱՅԵՐՈՒ

()

«Յառաջ»ի 1984, Սեպտեմբեր 7 եւ «Աշխարհ»ի 1984, Յունիս 2 թիւերուն մէջ լոյս տեսած Պոնտոսահայերու Ա· կոչը իր անմիջական արձագանգը ունեցաւ միայն Մարսէյլէն եւ Ամերիկայէն:

Պոնտոսահայութեան անունով հայրենիքի մէջ կոթող մը կառուցանելու գաղափարը գիրենք այնքան ոգեւորեր եւ ուրախացուցեր էր որ անոնք իրենց նուիրատուութիւններուն կցած էին նաեւ քաջալերական եւ յուզիչ նամակներ:

Ուրեմն հանգանակութիւնը բացուած է արդէն եւ որոշ գումար մը հաւաքուած· հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ գումարը ամբողջանայ:

Այսպէսով կրնանք նաեւ հատուցանել մեր պարտքը սիրելիներու հանդէպ, որոնք բնաջնջուեցան, մնացին անթաղ, անշիրիմ: Եթէ մենք մոռնանք զիրենք, մեր յաջորդները բոլորովին պիտի անգիտանան:

Տեսանք թէ, հայրենակցական այլ միութիւններ՝ Արաբկիրցիներ, Խարբերդցիներ, Կեսարացիներ, Վասպուրականցիներ յանուն իրենց ծննդավայրերուն կառուցանեցին աւաններ, գիւղեր ու կը շարունակեն ընդարձակել, զարգացնել զանոնք:

Կրկնենք այս առիթով անգամ մը եւս որ նուիրուած գումարները պիտի հաւաքուին Բարեգործականի մօտ, որուն հասցէն է· -

UGAB (Fonds Trébizonde)
11, Square Alboni - 75016 PARIS

Իսկ ղրկուած գումարին քանակը, ղրկողին անունը եւ հասցէն պէտք է հաղորդել Տիկին Զ· Մեծպահքեանի:

Mme. Z. Medzbakian
5, rue Philippe de Metz
92270 BOIS-COLOMBES

հասցէին:

Բոլոր թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը:

Վերջապէս ըսենք նաեւ թէ Երեւանէն պաշտօնապէս տեղեկացուած է թէ յուշակոթողի մը ծախքը կը գնահատուի 15 հազար, իսկ յուշաղբիւրի մը համար պէտք է 10 հազար տոլար:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք·մ· հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել· - առտուները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան հոգեճաշը՝ Միսաք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 41-րդ տարեդարձի ոգեկոչման առթին Իվրիի գերեզմանատունը, Փետրուար 24, ժամը 13-ին:

EXPOLANGUES

—×—

ՀՈՎԱՏԷԿ (Հայկական Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան կեդրոն)·

(C. E. D. I. A.)

գործակցութեամբ՝ «Համազգային»ի եւ Հ· ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ:

Սիրով ձեզ կը հրաւիրէ այցելելու լեզուներու ցուցահանդէս՝

«ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»ի

Հայկական տաղաւարը՝ Փետրուար 1-էն մինչեւ Փետրուար 5, ժամը 10-էն 19:

Երկուշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 10-էն 21:

EXPOLANGUES
Grand Palais — Stand C 24
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris

Դէպի Հոլանտա

organisé par
la CROIX BLEUE section de LYON

Voyage en HOLLANDE via Paris

DU 2 AU 9 AVRIL

visites guidées des grandes villes-musées

Fin des inscriptions 15 Février

Pour tous renseignements :
tél : 888 - 92 - 51
ou 854 - 22 - 93 après 20h30.

կազմակերպուած
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի կողմէ

Ապրիլ 2-էն Ապրիլ 9

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել մինչեւ փետրուար 15՝ 888 - 92 - 51 կամ երեկոյեան ժամը 20·30էն յետոյ՝ 854 - 22 - 93 թիւերուն:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.
2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՐՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՏՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accocpagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Du 8 au 15 Avril

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի

8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

saberatours	sevan voyages
BAGHDASSARIAN	SARKISSIAN
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	69003 LYON
TEL : 261. 51. 13	TEL : (7) 860. 13. 66

OPTIMA Tours

ARMENIE
-- 1985 --

— Du 22 au 31 Mars 4,650 F
— Du 30 Mars au 13 Avril 5,850 F

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril 4,450 F
— Du 20 Avril au 4 Mai 5,850 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS	LYON
Madame COUMRYANTZ Sonia	OPTIMA TOURS
OPTIMA TOURS	BOUDOYAN Gisèle
12, rue Vignon — 75009 PARIS	97, Boulevard des Belges
Tél : 742 - 10 - 35	69006 LYON
	Tél : (7) 865 - 94 - 16
	du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
	Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
29
MARDI
29 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.886 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.886

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ LE MONDE

×

Աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր, տարուէ տարի երթալով ծանրացած, Մխիթարեաններու տնտեսական տագնապը աւելի սուր բնոյթ ստացած էր վերջին ամիսներուն եւ իտալական թերթերէն մինչեւ Պրիւսէլի «Լը Սուար»ը արձագանգ կը հանդիսանային գրաւի տակ առնուած հարստութեանց : 1984 Յունիսին, Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան վարիչ մարմնին գիմումին ընդառաջելով, կազմուած էր յատուկ մարմին մը (ՍԻՔԱՄ), որու գիւանը, մասնագէտ անձնաւորութիւններ ժրաջան աշխատանք կը տանին ամիսներէ ի վեր փրկելու համար Մխիթարի աւանդը, որ հայ ժողովուրդի մշակութային կարեւորագոյն հաստատութիւններէն մէկն է : Այս առնչութեամբ, իր դերը կրնայ խաղալ, անկասկած, հանրային կարծիքը եւ ոչ մէկ ճիգ աւելորդ է : Այդ նպատակաւ է, արդէն, որ ՍԻՔԱՄը (Հայկ. Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ) խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրած է, այս շաբթու, գաղութիս կազմակերպութիւններն ու մամուլը, տեղեկատուութենէն զատ, ներկայացնելու համար նաեւ համակամ գործակցութեան առաջարկներ :

Մինչ այդ, օտար մեծերներու մօտ իսկ գրական երեւոյթներ կան, որոնք ցոյց կուտան թէ միայն Հայերը չեն որ գիտակցութիւնն ունին թէ ի՛նչ է Մխիթարեան միաբանութեան մշակութային վաստակին եզակի արժէքը :

Ուրբաթ օր, արդէն դատի մը առթիւ, իտալական հեռատեսիլը լայն տեղ կուտար : Շաբաթ իրիկուն (Յունուար 27/28-ի թիւ) «Լը Մոնտ»ն էր, որ հետեւեալ տողերը կը նուիրէր. -

LES PERES ARMENIENS MEKHITARISTES RISQUENT D'ETRE DEPOUILLES DE LEUR PATRIMOINE CULTUREL

ROME. - Les Pères arméniens mékhitaristes (catholiques) du couvent de l'île de San-Lazzaro, à Venise, risquent d'être dépouillés de leur patrimoine culturel après avoir perdu pratiquement tous leurs biens dans de sombres opérations de spéculation menées par la société qu'ils avaient chargée de gérer leurs affaires : non seulement ils ont perdu un capital estimé à 60 milliards de lires, mais ils se trouvent encore aujourd'hui devoir répondre de dettes pour 15 milliards de lires.

Agissant sur la plainte de trois créanciers, le tribunal de Venise a récemment placé sous séquestre une précieuse momie et deux tableaux, dont un de Tiepolo.

La petite communauté s'est installée au dix - huitième siècle sur l'île de San-Lazzaro, située entre Venise et le Lido, après avoir été chassée par les Turcs occupant l'Arménie. De cette petite île, qui leur avait été donnée, et du couvent qui s'y trouve, les Pères arméniens firent un centre de rayonnement culturel. Leur infortune commença au début des années 70 lorsqu'ils cherchèrent à faire fructifier leur capital, afin qu'il ne soit pas rongé par l'inflation. Mais ils furent victimes à la fois de personnages peu scrupuleux et de leur ingénuité en matière financière. Ils commirent d'abord l'erreur de prendre une participation dans la société Ediltur, qui devait gérer leur important patrimoine immobilier et foncier, pensant que celle-ci jouissait d'un certain crédit : or les banques ne lui consentaient des prêts qu'en raison de la garantie que constituaient les biens arméniens. Lorsque les Pères s'aperçurent de la supercherie, il était trop tard : ils se trouvaient, sans le savoir, actionnaires majoritaires d'une société qui ne tarda pas à faire faillite. Ils y perdirent quelque 60 milliards de lires. Un capital immobilier de villas au Lido, d'appartements à Venise et de terrains, notamment dans le Frionl, fut ainsi dilapidé.

Le Vatican, à travers la Congrégation pour les Eglises orientales, s'était intéressé à l'affaire et avait conseillé une société de Milan, Eurogest, comme médiatrice : celle-ci, selon les Pères arméniens, brada le patrimoine, afin de payer au plus vite les banques créditrices. La vente de ce patrimoine n'a cependant pas suffi à renflouer complètement les créanciers. Les Pères arméniens sont disposés à assumer leurs dettes mais en rien à aliéner leur patrimoine culturel. Aussi ont-ils engagé un recours contre l'action du tribunal de Venise. Ils ont décidé, en outre, de lancer un appel à la Communauté arménienne internationale : c'est, actuellement, la seule possibilité qui reste aux Pères du couvent ruiné de la petite île de San-Lazzaro.

PHILIPPE PONS

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 24)

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ ՄԵԿՆԱԾ ԵՆ ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Կռփամարտի Խորհ. Միութեան խումբը մեկնած է Միացեալ - Նահանգներ կարգ մը մրցումներ ունենալու համար : Խորհրդային խումբին մաս կը կազմեն նաեւ 4 հայ կռփամարտիկներ՝ 1981-ի աշխարհի բաժակակիր, փորձեժցի Վալէրի Աբաջեան (91 քիլոյէն վեր ծանրութեան դասակարգ), Կիրովականէն՝ Լեոնիկ Պապեան (մինչեւ 51 քիլօ), Երեւանէն՝ Իսրայէլ Յակոբկոխեան (մինչեւ 67 քիլօ) եւ Նշան Մունչեան (մինչեւ 48 քիլօ) : Մրցումները տեղի կ'ունենան Յունուար 27-ին՝ Ռենօ (Նեվատա նահանգ), իսկ Յունուար 29-ին՝ Պիւֆալօ (Նիւ - Եորք) :

×

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԻԳՈՐ ՄԱԴՈՅԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Գիտութեան եւ թէքնիքի մարզէն ներս Հայաստանի կոմերիտ միութեան 1984-ի մրցանակը տրուած է Սեւանի ջրակենսաբանական կայանի տարրալուծարանի վարիչ Իգոր Մաղոյեանի՝ Սեւանի հարցին նուիրուած կարգ մը կարեւոր հետազօտութիւններուն համար : Ներկայիս աշխատանքներ կը տարուին լիճի ջուրին բազմակողմանի ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ : Իգոր Մաղոյեանի կատարած հետազօտութիւնները գիտական եւ տնտեսական մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն այդ տեսակէտէն :

×

ԺԻՐԱՅՐ ԱՆԱՆԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՄԷՋ

Ախալքալաքի ժողովրդական թատերախումբը շրջանի մշակոյթի տան մէջ ներկայացուցած է երեւանցի թատերագիր Ժիրայր Անանեանի «Տաքսի, տաքսի» կատակերգութիւնը, բեմադրութեամբ Միքայէլ Գրիգորեանի :

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԻ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Իտալական» ոճի մահափորձ մըն է, որու զոհ գնաց Պաշտպանութեան նախարարութեան բարձրաստիճան մէկ պաշտօնատարը՝ զօր. Օտրան, անմիջական գործակից նախարարին եւ որու գլխաւոր պատասխանատուութիւնն էր՝ զէնքի վաճառքը արտասահմանի :

Ուրբաթ իրիկուն, ըստ սովորականին, ժամը 9-ին մօտ է, որ զօր. Օտրան կը վերադառնայ Լա Սէլ-Սէն-Քլուի իր բնակարանը : Կառքը պիտի տեղաւորէ, երբ կառքին դուռը կը բացուի և 8 գնդակ կը պարպըւի գլխուն եւ կուրծքին : Օտրան տեղն ու տեղը կը մեռնի : Տունէն, աղջիկը զէնքի ձայն առած է, բայց սարսափած դուրս չելլեր, կը հեռաձայնէ : Նոյն ատեն կին մը, հեռաձայնելով Ա. Ֆ. Փ.ի տէր կ'ըլլայ մահափորձին յանուն, ծայրայեղ ձախ՝ Աքսիոն տիրէքթ շարժումին :

Սպանութեան գործուած եղանակը կը յիշեցնէ Իտալիոյ կարմիր ջոկատներու գործելակերպը, այդ իսկ պատճառով, երթալով այն համոզումը կը ծագէր որ ահաբեկչութիւնը եւրոպական մակարդակի մը հասած է, այսինքն Ֆրանսայի՝ Աքսիոն տիրեքթը, Իտալիոյ՝ կարմիր ջոկատները, Գերմանիոյ կարմիր բանակի խմբակը եւ Պելժիոյ համայնավար ռազմիկ բջիջները գործակցաբար «Ահաբեկչութեան Հասարակաց Շուկայ» մը գլուխ հանած են : Իտալացիք արդէն, շատ դժգոհ են Ֆրանսացիներէն, որոնք շատ դիւրութեամբ ապաստան տուած կ'ըլլան ծանօթ ահաբեկիչներու : Ինչ որ կը փաստուի, այս մահափորձով կը մտահոգէ բոլորը, քանի որ իր տեսակին մէջ առաջինն է : Հակաշխարհակալ, հակատլանտեան պայքարի մը գործողութիւններէն մէկն է, որ բոլորովին տարբեր բնոյթ մը կուտայ, ցարդ Ֆրանսա կատարուած գործողութիւններուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեան մէջ նոր տագնապ մը ծագեցաւ սիւննի նախարարին հրաժարումին պատճառով : Սալիմ Հըս, Աշխատանքի եւ Լուսաւորութեան նախարարը իր հրաժարականը տուած էր Շաբաթ օր, ստիպելով նախարարապետը՝ Քարամէ, որ ջնջէ Կիրակի օրուան ատենադրական նիստը : Այս հրաժարումը հետեւանք կը նկատուի երկու խնդրի՝ լիբանանեան տնտեսութեան սնանկութիւնը եւ իսրայելեան զօրքին հարաւէն քաշուիլը : Լիբանանեան դրամին յանկարծակի այս անկումը, ստիպած էր արդէն Պէյրութի սակարանը, որ դադրեցնէ սակաճշդումները, ինչ որ կը պատկերացնէ կացութեան ծանրութիւնը : Տոլարը հասած էր 13 լիբանանեան ոսկիի, օրը 2 ոսկի ալ ոստումներ կատարելով : Արաբական օժանդակութիւնը, որ մեծ բան մը չէր, բոլորովին վերջ գտած է : Ոչ միայն դրամ չի մտներ երկիրը, այլեւ միայն զէնքի համար 1 միլիառ տոլար Ամերիկա գացած է : Դեռ անշուշտ պահեստ կայ (ոսկի) 2 միլիառ տոլար, որոնք 125%ով «կը պաշտպանեն» լիբանանեան ոսկին (անցեալին՝ 400%) :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ նոր բողոք մը ներկայացուցած է Թուրքիոյ, որու օդանաւները, երրորդ անգամ ըլլալով օդային յունական սահմանները մտած են, Եգէականի վրայ :

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԺ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ

1985-ին, մեր գաղութի երիցագոյն անդամներէն, եթէ ոչ երիցագոյնը՝ բժ. Խաչիկ Տամլամեան կը թեւակոխէր իր հարիւրամեակը, զոր իր հարազատները կը պատրաստուէին տօնելու Յունիս 20-ին : Նախախնամութիւնը տարբեր տնօրինեց սակայն եւ Կիրակի, Յունուար 27, վաղ առաւօտեան տոքթ. Տամլամեան իր մահկանացուն կնքեց Քլամարի իր բնակարանը :

Ողբացեալը ծնած էր 1885-ին՝ Կեսարիա, նախակրթութիւնը ստացած տեղւոյն Կիմիւշեան դպրոցը, ապա յաճախած է Յիսուսեան վարդապետներու վարժարանը, հմտանալով ֆրանսերէն լեզուի մէջ : Փայլուն եւ ուսումնատենչ աշակերտ, հայրը զինք կը ղրկէ Պէյրութ՝ ֆրանսական բժշկական համալսարան, զոր աւարտելէ ետք կը վերադառնայ Կեսարիա, ուր կը պաշտօնավարէ մինչեւ Պալքանեան պատերազմը, որու կը մասնակցի հարիւրապետի աստիճանով :

Ա. Աշխարհամարտի ողբերգութիւնը կ'ապրի Փարիզ. Զինադադարին, բժշկական առաքելութեամբ կը մեկնէր Կիլիկիա, ապա՝ Հայաստան, ուր կը վարէր Երեւանի հիւանդանոցին բժշկապետի պաշտօնը : Էջմիածնի մէջ կ'ամուսնանայ Օր. Մանիա Սահակեանի հետ, ան ալ բժշկական լսարանի վերջին տարուան ուսանողուհի :

1922ին կ'անցնէր Կ. Պոլիս, ուրկէ՝ Փարիզ, վերջնապէս հաստատուելու համար Քլամար, ուր կը բանար բժշկական իր գրասենեակը :

Տասնեակ տարիներու ընթացքին, տոքթ. Տամլամեան իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է գաղութիս կեանքին, ազգային մարմիններու թէ Կեսարիոյ հայրենակցականի միջոցաւ : Արժանացած էր Մեռիթ Նասիոնալի շքանշանին :

Վերջին տարիները, հանդարտեան կոչուած, քաշուած կեանք մը կ'ապրէր իր բնակարանը : Իր յառաջացած տարիքը, մինչեւ վերջերս, ոչ մէկ ազդեցութիւն գործած էր իր մաքին ու յիշողութեան վրայ, զարմացնելով բոլորը, անցեալի իր մանրամասն յուշերով կամ տեղին դիտողութիւններով :

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն՝ Նորայրի եւ Տորքի, թոռներուն եւ համայն Տամլամեան ընտանիքներուն :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայց. Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջանի կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովի անդամներու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 27-ին :

Քուէհամարը պիտի կատարուի, Չորեքշաբթի, Յունուար 30, երեկոյեան ժամը՝ 6էն սկսեալ Առաջնորդարանի սրահին մէջ :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԾԱԳՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Յունական դասական Թատրոնը ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է դիմել դիցաբանութեան։ Նմանապէս, հայ Թատրոնի պարագային պէտք է դիմել հայկական դիցաբանութեան, քննելու համար անոր ծագումին վերաբերող հարցերը։ Դիցաբանութիւնը մարդուն համար, բնութեան ուժերը իրեն ենթարկելու ճիգին, արուեստի արտայայտութիւնն էր։ Որսորդը եւ մանուածարար հողագործը, նիւթական արտադրութեան իրենց աշխատանքի ընթացքին կախում ունէին բնութենէն, եղանակի փոփոխութիւններէն, օրինակ։ Հին առասպելներու մէջ յաճախ կը հանդիպինք մարդուն հակադրուած բնութեան ուժերուն. ատիկա գոյատեւելու իր պայքարին մաս կը կազմէր։

Հայկական բարձրաւանդակի վրայ հաստատուած ցեղերէն, հին Հայերը կը ժառանգեն մեռնող եւ յարութիւն առնող աստուածութեան պաշտամունքը։ Այս աստուածը պտղաբերութեան եւ սիրոյ աստուածուհիին սիրահարն էր։ Այս զոյգը Բաբելոնի մէջ կը կոչուէր Իշտար-Թամմուզ, Սուրիոյ մէջ՝ Դերկետօ-Ադոնիս, Յունաստանի մէջ՝ Աֆրոդիթ-Տիոնիսոս, Հայաստանի մէջ՝ Մայր աստուածուհիի որդի և ամուսին Գիսանէի առասպելը, ինչպէս նաեւ Շամիրամի եւ Արա Գեղեցիկի աւանդութիւնը։ Առասպելին բովանդակութիւնը հետեւեալն է։ Սիրոյ աստուածուհին, իր կիրքերը յագեցնելու համար սիրահարներ կը փնտռէ, գոհանալէ յետոյ սակայն կը սպաննէ իր սիրածը, որուն մահէն յետոյ կ'ողբայ անոր կորուստը, կը հետեւի մինչեւ անդրշիրիմեան աշխարհ, յարութիւն տալու համար անոր։ Սիրահարը ապա կը վերակենդանանայ եւ կը վերադառնայ սիրուհիին գիրկը։ Կեանքի եւ մահուան այս շրջանը, կու գար բնութենէն։ Հեթանոս Հայերը կը հաւատային հոգիներու յետ մահու կեանքին եւ ատիկա սերտօրէն կ'առնչըւէր աստղերու հետ։ Իւրաքանչիւր մարդ, իւրաքանչիւր աստուած ունէր իր աստղը։ Գիսանէ աստուածն ալ ունէր իր աստղը, կը կոչուէր Գիսաստղ, որ կը տարբերէր անմար աստղերէն, որովհետեւ ան երկնակամարին վրայ կ'երեւար, կ'անհետանար (կը մեռնէր...) ապա՝ վերայայտնուելու համար։ Գիսաստղը իր տեսքով իսկ կը տարբերէր միւսներէն, պոչաւոր էր։ «Գիսանէ» բառացիօրէն կը նշանակէ երկայնամազ։ Գիսանէ տաճարին դերասանները կը կոչուէին գուսաններ, անոնք երկար մազեր ունէին, ցցուած, բուրդի ձեւով սանտրուած, կը յիշեցնէր գիսաստղի պոչը։

Ըստ աւանդութեան, հին Հայերը կը հաւատային շան գլուխ ունեցող բարի հոգիներու, յարալէզներու, որոնք կը լիզէին մեռեալին վէրքերը եւ յարութիւն կու տային անոր։ Այսպէս, Շամիրամ Թագուհին կը հրամայէ յարալէզներուն լիզել, իր իսկ ձեռքով սպաննած Արային վէրքերը, որպէսզի դարձեալ ըստ աւանդութեան, յարութիւն տան անոր։ Ի պատիւ յարալէզներու տեղի ունեցած տօնախմբութեան, հայ գուսանները իրենց աջ ձեռքը կը բռնէին շան գլուխ պատկերացընող դիմակներ։ Ապագային մինչեւ 17-րդ դար, հայ դերասանները յարալէզներու այս խորհրդանշանները կը գործածէին յուղարկաւորութեան ծիսակատարութեան ընթացքին։ Արա-Գիսանէի պաշտամունքը երկու մասի կը բաժնուէր. տօնախմբութեան առաջին մասին մէջ տեղի կ'ունենային լացի, ողբի բացադանչութիւններ, եւ կու տային մահուան գոյժը, արարողութեան այս մասը կը կոչուէր ողբերգութիւն։ Երկրորդ մասը (յարութիւնը...) տեղի կ'ունենար կատակի, ուրախութեան ընդհանուր մթնոլորտին մէջ եւ կը կոչուէր կատակերգութիւն։

Հայ պետականութեան առաջին ձեւը, շատ հաւանաբար, կայացած է Ք.Ա. 7րդ դարուն, Վանայ Լճի շրջանին մէջ։ Ի դէպ, հոս էր նաեւ որ Արա - Գիսանէի պաշտամունքը ամենալայն կերպով տարածուած էր։ Պետականութեան ստեղծումին հետ կը կազմուէր նաեւ անոր համապատասխանող կառոյց մը։ Այսպէս, Թաղման արարողութեան ընթացքին հերոսացընելով, աստուածացնելով իշխողները, ձեւով մը կ'օրինականացնէին իրենց իշխանութիւնը, ժողովուրդին վրայ(1)։ Ցոյց տալով թէ իրենք սերած էին աստուածներէն եւ հետեւաբար համահաւասար էին անոնց, այլ խօսքով երկրային եւ երկնային իշխանութեանց նոյնութիւն։

Ո՞ւր է սակայն այս բոլորին մէջ Թատրոնը։ Արդեօ՞ք յուղարկաւորութեան առթիւ կազմակերպուած ծիսակատարութիւնները կարելի է Թատրոն կոչել։ Այս արարողութիւններու ընթացքին, գուսանները այնպիսի շարժումներ եւ կերպարներ կը ստեղծեն որպէս թէ հանգուցեալը ողջ ըլլար։ Այս նկարագրութիւնը երբ վերածուի ներկայացումի, այն ատեն գուսանները կը վերածուին դերասաններու։ Խորենացի այս առնչութեամբ ունի կարեւոր վկայութիւն մը, «Արամի սերունդներու» ներկայացումներուն ընթացքին, կ'ըսէ ան, երգ կ'երգէին ընկերակցութեամբ երաժշտութեան։ Ուրիշ վկայութիւն մը, դարձեալ Խորենացիէն, ուր կ'ըսէ, թէ գովերգողները փառաբանութիւնները կ'ընէին «երգս ցցոց եւ պարուց». այլ խօսքով փառաբանութիւնները կ'ըլլային ոչ միայն պարելով այլ ցոյց տըրւելով, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ մնջախաղ կ'ընէին։ Սակայն ե՞րբ եւ ի՞նչպէս ծագում կ'առնէ Թատրոնը (հեղինակը որոշ վերապահութիւն ցոյց կու տայ պատասխանին հանդէպ, թէ կան տարբեր վերլուծումներ Թատրոնի ծագումի մասին, չկան ընդհանուր եւ վերջնական բացատրութիւններ, այլ կան որոշ տուեալներու վըրայ հիմնուած բացատրութիւններ)։ Գուսան - դերասաններու խաղը, Թաղման արարողութեան ընթացքին աստուծոյ պաշտամունքն էր եւ ոչ թէ Թատերական գործողութիւն։ Սակայն երբ իշխող դասակարգը, այդ արարողութեան միջոցաւ իր իշխանութիւնը կը հաստատէ, ինքզինք հաւասարեցնելով աստուածներուն, այն ատեն ամբողջ արարողութիւնը կ'առնէ ընկերային տարբեր իմաստ։ Միւս կողմէ սակայն, այդ արարողութիւնը իր մէջ կ'ընդգրկէ Թատերական տարրերու զար - գացումը, երգ, պար, մնջախաղ, դիմակի խաղ եւ այս բոլորին ցուցադրութիւնը։ Թատրոնը ուրեմն կը սկսի հոն երբ արարողութիւնները, որոնք կը ծառայէին աստուծոյ պաշտամունքին, այլեւս կ'առնէին տարբեր ընկերային խորք, այլ խօսքով ողբերգակ - գուսանները այլեւս կ'երգէին մարդուն «ողբերգութիւնը»։ Զուգահեռ մը ընելու համար, կրնանք յիշել Իդիպոս արքան, ո՞ւր է ինք, ճակատագրին, գերբնական ուժերուն եւ յունական փոլիսի ընկերաքաղաքական ուժերուն դէմ հանդիման։

Մինչ դասակարգային ընկերութեան մէջ, Թատրոնը բառին բուն իմաստով չըկար, անոր համար որ մարդուն անհրաժեշտ չէր պատկերացնել մարդկային յարաբերութիւնները։ Համայն ընկերութիւնը որպէս մէկ ամբողջութիւն մարդը կը հակադրէր զինքը շրջապատող բնութեան։ Թոթեմի դիմակով, գազանի մորթ հագած, ան կը ներկայացնէր կենդանին, մինչ ուրիշ մը կը պատկերացնէր որսորդը։ Այս խաղը կը սարքէին, որովհետեւ որսէն կախում ունէր իրենց ապրուստի նիւթական աղբիւրը։ Աստուծոյ դիմակով, մարդը կը պատկերացնէր աստուած, որովհետեւ ան կը մարմնաւորէր բնութեան գերբնական ուժը։ Որովհետեւ մարդուն գոյատեւումը կախում ունէր այդ ուժէն, հետեւաբար անհրաժեշտ էր տիրապետել անոր, եւ ատիկա կ'ընէր Թատերական նախնական խաղերով։ Այս բոլորը Թատրոնը ստեղծող պարարտ հողն էին։ Ողբերգութիւնն ու կատակերգութիւնը հետեւաբար, ծագում կ'առնեն այն ատեն, երբ գուսան դերասանները իրենց հայեացքները վար կ'առնեն երկինքէն, պատկերացնելու համար մարդկային յարաբերութիւնները։

×

ՀԱՅ ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ
(Ք. Ա. Ա. ԴԱՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ Ք. Յ. ՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՐ)

Հայ հելլենական Թատրոնի մասին տեղեկութիւնները ընդհանրապէս քաղուած են, յոյն գրագէտ Պղուտարքոսի «Զուգակշիռք»էն (2)։ Այդ շրջանին հայկական բոլոր երկիրները կը միանան ստրկատիրական հսկայական Պետութեան մը շուրջ։ Ք. Ա. 69 Թուականին, Հայաստանի հարաւային մայրաքաղաքին մէջ կ'աւարտի ամփիթատրոնը։ Այդ ժամանակ, Տիգրանի որդին Արտաւազդ քսանօթը տարեկան էր եւ հօրը գահակից։ Պղուտարքոս կը յիշէ թէ ան գրած էր ողբերգութիւններ, ճառեր եւ պատմութեան հատորներ, կ'արտայայտուէր յունարէնով։ Պղուտարքոսի վկայութիւններէն կ'ենթադրուի թէ Արտաւազդի գործերէն մաս մը արդէն կորսուած էին, աւելի վերջ որեւէ հետք չի մնար իր գրական ժառանգութենէն։ Արտաւազդ Արտաշատի մէջ կը հիմնէ Հայաստանի երկրորդ հելլենական Թատրոնը։

Սոյն Թատրոնը ունէր արհեստավարժ խումբ մը, որ կը ղեկավարէր Տրալլէս քաղաքէն Յասոն։ Անոնք ներկայացումներ կը պատրաստէին յոյն դասական Թատրոնէն։ Անոնցմէ մէկուն մասին կը գրէ Պղուտարքոս։ Կարրէի մօտ տեղի ունեցած ճակատամարտէն յետոյ, - Ք. Ա. 53 Թուականին, - ուր Հռովմէացիները ծանր պարտութիւն կը կրեն, եւ որուն ընթացքին Պոմակսաթրէս կը կտրէ Հռովմէացի զօրավար Կրասոսի գլուխը։ Պոմակսաթրէսի ի պատիւ տրուելիք խրնջոյքէն յետոյ, տրուելիք ներկայացումին համար, Արտաւազդ բեմադրութեան համար կ'ընտրէ Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիները» Թատերախաղը։ Խաղի ընթացքին բեմադրութիւնը այնպէս մը կը դասաւորուի, որ երբ Տիոնիսոս Պենթեւսիոսի գլուխը պիտի բարձրացնէր, անոր տեղ կը բարձրացնէ Կրասոսի կտրուած գլուխը։ Նկատի ունենալով, որ Լուկուլլոս Հռովմէացիներու յաղթանակը տօնելու համար Տիգրանակերտի մէջ ներկայացումներ կը սարքէր, կրնանք եզրակացնել, որ «Բաքոսուհիներու» ընտրութիւնը եւ բեմադրութեան ձեւը, տեսակ մը քաղաքական պատասխան էր, ուղղըւած Հռովմէացիներուն։

«Բաքոսուհիներու» նման Թատերական կտորի մը ներկայացումը անշուշտ, ցոյց կու տայ թէ որ աստիճանի հասած պէտք էր ըլլար Թատերական արուեստի մակարդակը այդ շրջանին։ Կան նաեւ Թատերական կեանքի մասին այլ վկայութիւններ։ Արտաւազդի արծաթեայ դրամը, որ այժմ կը գտնուի Երեւանի պատմութեան Թանգարանը, Թագաւորին դէմքին տրուած է ողբերգական դիմակի նկարագիր, յօնքերուն ծայրերը բարձրացած են, մինչ բերանին անկիւնները տըրտմօրէն վար դարձած։ Արմաւիրի շրջանին մէջ, գտնուած են ոսկեայ չորս մետալներ, որոնց վրայ պատկերացուած են ողբերգական դիմակներ, երկուքը տըղամարդու, երկուքը կանացի։ Կան նաեւ Հայաստանի տարբեր շրջաններէն գտնըւած, Թատերական դիրքով կեցած արձանիկներ։ Ք. Յ. 65 Թուականին Ներոն Թագաւորը Տրդատ Առաջին Թագաւորին կը նուիրէ, մնջախաղի վարպետ մը, որ «կը խօսէր ձեռքերով»։ Ք. Յ. Երկրորդ դարուն, Բակուր Թագաւորի արծաթեայ գաւաթին քանդակները կը պատկերացնէ Թատերական մթնոլորտ մը, անոր վրայ կան երկու շունի կերպարանքներ, որոնք Թաթերով յենած են սեղանին։ Անոնք վստահաբար կը ներկայացնեն յարալէզ աստուածները, որոնք յատուկ են հին Հայաստանի Թատրոնին, որովհետեւ նըման պատկերացումներ չկան յունական եւ հռովմէական ներկայացումներուն մէջ։

Լեզուական մակարդակի վրայ հետաքրքրական է նշել, կ'ըսէ Գոեան, թէ հայերէնի բոլոր բառարաններուն մէջ «Գուսան» բառին որպէս հոմանիշ կը տրուի «Եղմոս»ը որ հայերէնին կու գայ յունարէնէ։ Ինչո՞ւ օրինակ յունարէն «Դրախուտիա» եւ «Գոմետիա», հայերէն բառապաշարին մէջ տեղ չեն գտած, կ'ըսենք ողբերգութիւն եւ կատակերգութիւն, մինչ գրեթէ նոյնանման անոնք գոյութիւն ունին եւրոպական բոլոր լեզուներուն մէջ։ Սակայն «Թատրոն» բառը հին ժամանակներէն արդէն մտած է հայ լեզուի բառապաշարին մէջ։ Իսկ Թատերական շէնքին կառոյցը եղած է ոչ թէ ինքնուրոյն, այլ ազդուած է դրացի Սուրիոյ ճարտարապետութենէն, արդէն Տիգրանակերտի ամփիթատրոնը կը շինուի Տիգրանի Սուրիան գրաւած միջոցին։

Յօդուածի մը կարճ սահմաններուն մէջ, ծանօթացանք կարգ մը փաստերու, որոնք ցոյց կու տան Թատերական կեանքի մը գոյութիւնը հին Հայաստանի մէջ։ Արդեօ՞ք այս փաստերն ու վկայութիւնները բաւարար են, ըսելու որ Թատերական շարժում մը կար։ Այս պարագային, որպէս չափանիշ ունինք, յոյն դասական Թատրոնը։ Թատրոն ունենալու համար, անհրաժեշտ են, Թատերական բնագիրը, բեմադրութիւն, բեմական սարքաւորում, հանդիսատես։ Այս առնչութեամբ յոյն դասական Թատրոնէն մեզի փոխանցըւած են Արիստոփանի կատակերգութիւնները, Սոփոկլէսի Եւրիպիդէսի եւ Եսքիլէսի ողբերգութիւնները հսկայական ամփիթատրոններ, եւ դիմակներու ճոխ հաւաքածոյ մը - այս բոլորը չկան մեր պարագային։ Այսուհանդերձ շատ հետաքրքրական վերլուծումներ կան Գոեանի մօտ։ Ինչպէս, օրինակ, քրիստոնէութեան Հայաստան մուտքէն ետք, տակաւին կը շարունակուէին հեթանոսական ծիսակատարութիւնները, անոր համար որ մշակոյթը յարաբերաբար անկախ է տուեալ ընկերաքաղաքական ներքնակառոյցէն եւ անպայման անոր մեքենական ցոլացումը չէ։ Քրիստոնէութեան հետ դարձեալ, եկեղեցին կը Թատերականացնէ եկեղեցական արարողութիւնները, փոխարինելու համար Թատրոնը։

Համադրեց՝
ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

×

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ներկայ յօդուածը գրախօսական մը չէ, այլ փոխանցում մըն է կարգ մը մեկնաբանութիւններով, Գէորգ Գոեանի «Որն է Ազգային Թատրոնը» գրքին, Հայաստան հրատարակչութիւն, Երեւան, 1970։ Կը կեդրոնանանք գրքի վերջին մասին վրայ ուր կ'արծարծուին հայ թատրոնի ծագումին հետ առնչուող հարցեր։ Հեղինակը եղած է Խորհ. Միութեան «Ժողովուրդներու թատրոն»ին ամպիոնի վարիչը։

1.- Ընդհանուր գիծերու մէջ, մօտեցումի որոշ նոյնութիւն կայ Գոեանի եւ ֆրանսացի հելլենագէտ՝ Ժան - Փիէր Վեռնանի միջեւ։ Երկրորդին՝ կարեւոր մէկ յօդուածը՝ Œdipe sans complexe, «Mythe et Tragédie en Grèce ancienne», Ed. Maspero գրքին մէջ, կը վերլուծէ Սոփոկլէսի «Իդիպոս Արքայ» թատերախաղը։ Նախ ան կը մերժէ Ֆրոյտի հոգեվերլուծական մօտեցումը, մայր - զաւակ տիեզերական Իդիպոսեան կապի տրուած բացատրութիւնը թատերախաղին։ Ֆրոյտ չի մեկնիր պատմական տուեալ շրջանէն, նկատի չունենար ժամանակուան ընկերային, քաղաքական տուեալները։ Ֆրոյտ թատերախաղը կը վերլուծէ այնպէս ինչպէս հասած է մեզի։ «Ողբերգութիւն»ը կ'ըսէ Վեռնան, մուտք կը գործէ թատրոնէն ներս Ք. Ա. հինգերորդ եւ վեցերորդ դարուն։ Այն շրջանին, երբ Սահմանադրական օրէնքներ մուտք կը գործեն յունական քաղաքի (Փոլիսի) ընկերաքաղաքական կառոյցէն ներս։ Մարդ անհատը կը սկսի հարցադրումի ենթարկել ինքզինք, կրօնական ուժերուն դիմաց, ան կ'առաջադրէ իր անկախութիւնը, ձեռք կ'առնէ իր ճակատագիրը։ Իդիպոս կը խորհրդանշէ անհատը, որ իր բոլոր հարցերով, դէմ - յանդիման կը գտնուի պատմական փոփոխութեան այն պահուն, երբ համայն ընկերութիւն մը կը փոխուի դասակարգային ընկերութեան մը։ «Իդիպոս Արքայ»ի բնագրին լեզուական վերլուծումը ցոյց կու տայ, կ'ըսէ Վեռնան, թէ մինչ այդ չգործածուող սահմանադրական օրէնքի վերաբերեալ բառեր կը յայտնըւին։ Անոնք նոր կազմաւորուող Պետականութեան մը օրէնքներն էին։ Այլեւս տարբերութիւն կը դրուէր կամաւոր ոճիրի եւ ներելիին միջեւ։ Ո՞րն էր Իդիպոսի ոճիրը, աստուածներու տնօրինութեան դիմաց, անհատը պատասխանատո՞ւ էր իր արարքին, իր արարքը դէպքերու ընթացքին վրայ ներգործո՞ղ էր, թէ ինք իրեն սահմանուած...։

2.- Պղուտարքոս, «Զուգակշիռք» թարգմ. Հ. Եղիա Թովմաճեան։ Հրտ՝ Վենետիկ, 1834, էջ՝ 1381։ Սոյն տեղեկութիւնը քաղուած է՝ «Հայ թատրոնի սկզբնաքայլերը եւ հայ վերածնունդի շարժումը» (համադրական հայեացք) Հ. Լեւոն Զէքիեան, Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1975, էջ՝ 7։

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱԹԷՆՔ ՈՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Եթէ գաղթեմ, պիտի յաջողի՞մ» հարց կուտար Յոյն մը բախտագուշակին: Այս հարցումը ցոյց կուտայ հեռաւոր արմատները շատ այժմէական հարցի մը, եթէ նոյնիսկ Յոյները երբեք չէին գործածեր «գաղթական» բառը, այլ՝ «օտարական»ը (մէթէք): «Օտարական»ը ան էր որ կը բնակէր իրենց հետ, այն որ «բնակարան փոխած էր»: Այս բացատրութիւնը այն ատեն չունէր այն անարգական նշանակութիւնը զոր ստացաւ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան: Մեր ժամանակակիցները այս մարզի բառամթերքին մէջ շատ բան կը պարտին նախկին Յոյներուն: Որովհետեւ անոնք էին որ առաջին անգամ ըլլալով կատարեցին հարցադրումը, նոյնիսկ տեսութիւններ յօրինեցին օտարութեան կամ գաղթականութեան մասին:

Անոնք այս հարցին անդրադարձումը ունեցան Պէրիկլէսի շրջանին երբ Աթէնք մեծ քաղաք մը դարձաւ: Մեծ քաղաք մը՝ այդ շրջանի չափանիշով 160 հազար բնակիչով, որուն 25 - 30 հազարը օտարականներ էին:

Է. եւ Զ. դարերու Յունաստանը ցամաքարնակ ու փակ երկիր մըն էր, ուր ճամբորդութիւնն ու գաղթականութիւնը կը մնային որպէս անհատական արկածախնդրութիւններ: Պարագան նոյնն էր նաեւ ներսի շրջաններու քաղաքներուն մէջ, ամբողջ դասական շրջանին, որովհետեւ պատմաբան Թուկիդիտէս Եգէականի հիւրասէր նաւահանգիստներուն կը հակադրէ լեռնային յետամնաց աւանները, ան արտաքին աշխարհի բացուելու շարժումին մէջ կը տեսնէ արդիական Պետութեան մը յատկանիշները:

Պէրիկլէսի Աթէնքը արդիական Պետութիւն մըն է. հարստացած՝ հողամշակութեամբ ու արծաթի հանքերով, իր նաւատորմով եւ այն հակակշռով զոր կը կիրարկէր Ե. դարու Եգէականի բոլոր կղզիներուն վրայ: Երկու պարագաներ եւս նպաստած են քաղաքին մեծնալուն. Պիրէայի նաւահանգիստին զարգացումը, եւ Պէրիկլէսի ծրագրած աշխատանքները: Ասոնք ալ անկասկած որոշ ազդեցութիւն ունեցած են քաղաքին օտար բնակչութեան թիւին աճումին վրայ, որովհետեւ այս շրջանին էր որ, առաջին անգամ ըլլալով ընդունուեցաւ գաղթականի ինքնութիւնը: Այսպէսով օտարականը ունեցաւ իր տեղը Աթէնքի իշխանութեան պաշտօնական արձանագրութիւններուն մէջ. ունեցաւ իր օրինաւոր բնակարանը, որուն համար բնակութեան տուրք կը վճարէր կանոնաւորապէս:

Օտարականներու կարելի էր հանդիպիլ Պիրէայի մէջ, ուր մաքսանենգութիւն կ՚ընէին, սեղանաւոր էին կամ ձեռնարկներու տէր, նաեւ Աթէնքի կեդրոնը, արհեստաւորներ ու գործածուած իրեղէններու վաճառորդներ էին, խմբըւած ակորային արեւմտեան կողմը: Այսպէսով երկու քաղաքներու մէջ ալ օտար բնակչութիւնը խտացած էր որոշ քանի մը թաղերու մէջ, ուր ունէին իրենց աշխարհը: «Տաք» թաղամաս մըն էր այս, սակայն ոչ կէթթօ մը, ոչ ալ վտանգաւոր վայր մը: Այս մասին վստահ ըլլալու համար կը բաւէր տեսնել Սոկրատը որ կը շրջէր հոն ու օրը կ՚աւարտէր իր բարեկամներէն հարուստ օտար զինավաճառի մը տունը:

Աթէնքի մէջ իրենց մասնագիտութեամբ ծանօթ թաղամասեր չկային, ինչպէս սովոր էր առհասարակ աւանդական Արեւելքի մէջ: Այնպէս որ աթէնարնակ օտարականները կատարեալ ազատութիւն կը վայելէին ընտրելու իրենց բնակարանը, եւ եթէ մեծ մասը կը նախընտրէր բնակութիւն հաստատել իր աշխատավայրին մօտերը, Ակրոպոլիսի նկարիչներէն մէկը պիտի չվարանէր ամէն առաւօտ ութ քիլոմեթր ճամբայ կտրելու, եթէ կը նախընտրէր արուարձան մը բընակիլ: Իսկ սակաւաթիւ օտարականներ ալ մշտապէս կը մնային գիւղերը ու կը զբաղէին հողամշակութեամբ: Աթենացի օտարականները կ՚ապրէին ընդհանրապէս միջազգային մաքսանենգութեամբ եւ ներածումով: «Բանուոր», «վաճառորդ», «գործաւոր» կամ «բեռնակիր» մակդիրը տուած են անոնց, որոշ արհամարհանքով մը, դասական հեղինակները: Համայնքի մը մէջ ուր անդամներու գլխաւոր կոչումն էր երկիրը արժեւորել, զայն պաշտպանել ու վարել քաղաքականութիւնը, օտարականը, դուրսէն եկողը «տնտեսական մարդ»ն էր:

Սակայն կարելի չէ որոշապէս ըսել թէ այդ օտարականները կարելի է այսօրւան առումով «գաղթական բանուոր»ներ կոչել. բազմաթիւ պատմաբաններ այդպէս կը կարծեն, հիմնուելով այն իրողութեան վրայ, որ օտարականները միայն փոքր արհեստներ կ՚ընէին եւ ընդհանրապէս, մեծ մասը ստրուկի ծագում ունէին:

Աթէնքի օտարականները քաղաքացիական միօրինակ դասակարգ մըն ալ չէին ներկայացներ. անոնց մէջ կան ազատ ասպարէզի տէր անձեր ու բազմաթիւ մըտաւորականներ, որոնցմէ մէկն է Արիստոտէլս:

Ամէնէն հարուստներու զաւակները մաս կը կազմեն Աթէնքի ոսկեայ երիտասարդութեան: Արդէն Դ. դարու կատակերգակները օտարականի տիպարով կը գծեն նոր հարուստը. անոնք տափակ պնակներու մէջէն կ՚ուտեն. ունեւորութեան գագաթնակէ՛տը:

Անոնք ոչ միատարր ազգաստ, ոչ ալ միատարր հարուստ դասակարգ մը կը կազմեն. եթէ կալուածական գլխաւոր դրամագլուխը կը գտնուի անոնց ձեռքը, պատճառն այն է որ սեղանաւորի ու զինավաճառութեան արհեստը շատ տարածուած չէր քաղաքացիներու միջեւ: Եթէ անոնք մեծ մասով արհեստաւորներ էին, անոր համար էր որ ձեռական աշխատանքը նուաստացուցիչ բան մըն էր միջավայրի մը մէջ, ուր յարգի էին զինուորական արժէքներն ու կալուածային հարստութիւնը: Վերջապէս աթենացի մտայնութիւնը որպէս զանգուածային դասակարգ մը չէր նկատեր օտար բնակչութիւնը, եւ ամբողջական դատումներ չունէր «օտար բանուորներ»ու հանդէպ: Գաղթականութեան հարց մը գոյութիւն չունէր, միշտ լաւ օտարականներ կային ու գէշեր:

Ի՞նչ նկատումով կը մօտենային օտարներու. կարելի է մտածել ցեղային հակադրութեան մը մասին, քանի որ Պիրէա կուգային բազմաթիւ ժողովուրդներու պատկանողներ. Հրեաներ, Եգիպտացիներ, Ափրիկէցիներ եւայլն, սակայն յատկանշական է որ օտարի սահմանումը կ՚ըլլար աւելի մշակութային ու քաղաքական ազդակներով, քան թէ ցեղային: Այլացեղ այս մարդիկը մերժում ու արհամարհանք կը տեսնէին այն ատեն միայն երբ լաւ յունարէն չէին խօսեր, կամ նաեւ երբ շատ կախումնաւոր նկատուած դիրքերու վրայ կը գտնուէին, օրինակի համար ոստիկան էին կամ ծառայ:

Դ. դարուն փիլիսոփաները վճռապէս կը պարտադրէին այն գաղափարը թէ ցեղային տարբերութիւնը գոյութիւն ունի սակայն կարելի է բառնալ զայն, քանի որ միայն մշակութային ու քաղաքակըրթութեան մակարդակի վրայ է:

Ջնջել տարբերութի՛ւնը: Այս է ծրագիրը, որու կը նուիրուէի դասական Աթէնքի սահմանուած Պէրէկլէսի կողմէ, որպէս՝ «Յունաստանի դպրոցը»: Ամէն ինչ այդ կոչումն ունի՝ թատերական ներկայացումներ, թաղային տօնակատարութիւններ, մարզական եւյթներ, փիլիսոփաներու դասախօսութիւններ: Եւ մշակոյթի այս նախատիպարը ոչ մէկ հարց ստեղծած է, նոյնիսկ բարբարոսներու համար, որոնք հեռուներէն կուգային: Անոնք յունարէն կը սորվէին ու կը թարգմանէին իրենց անունը:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Մեմորըըլ գերեզմանատունը, Դեկտեմբեր 23-ին, ոգեկոչուած են քառասուն տարի առաջ՝ Պալքաններէն Սիպերիա աքսորեալները: Սարգիս Սարունիի շիրիմին շուրջ հաւաքուած են 200 հոգի: Սմբատ Արք. Լափաճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելէ ետք խօսած է Սարգիս Սարունիի եւ այն բոլորին մասին, որոնք 1944-ի վերջաւորութեան՝ Ռումանիա եւ Պուլկարիա, կարմիր բանակի կողմէ ձերբակալուելով աքսորուեցան Սիպերիոյ խորերը: Ապա խօսք առած է Տիկին Հեղինէ Պետրոս - եան՝ աղջիկը Հայկ Ասատրեանի, եւ անդրադարձած իր մանկութեան օրերուն:

Ժամը 14-ին, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Թեմին առաջնորդ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի նախագահութեամբ: Ցաւարտ արարողութեան խօսք առնելով Եփրեմ Եպիսկ. շեշտը դրած է աքսորեալներու հայրենասիրութեան վրայ:

Ապա, «Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է յիշատակի հանդիսութիւնը: Խօսք առնելով Ստեփան Գասպարեան նշած է, թէ աքսորեալները եղած են ազգ. վարժարանի ուսուցիչներ, խմբագիրներ, գրողներ, ազգային գործիչներ, որոնք անցեալին դեր ունեցած էին Մայիս 28-ի կերտումին մէջ: Սիպերիոյ աքսորեալներէն միակ վերապրողը՝ Լեւոն Ցարութիւնեան, յիշած է աքսորի օրերը, պատճառը եւ աքսորեալները: Փակման խօսքը արտասանած է Բիւզանդ Կըռանեան:

×

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ (Քալիֆորնիա) մէջ, հայ համայնքը տօնած է Ամանորը: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ հոգեւոր հովիւը յայտարարած է, թէ Մինասեան եղբայրները (Սթիվ՝ Նորթրիճէն, Տիգրան եւ Լեւոն՝ Նիւ - Եորքէն) 200 հազար տոլար նուիրելով կը հոգան հայկական վարժարանի մը կառուցման ծախքերը:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ Նուպարեան վարժարանի «Պըլըքտանեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին տեղի ունեցած է Գահիրէի Ազգատախնամի հոգաբարձութեան տարեկան ձեռնարկը: Խօսք առնելով Տիկին Վիքթորիա Կէրիկեան տեղեկութիւններ տուած է Ազգատախնամի գործունէութեան մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած է փրոֆ. Լեւոն Հախվերդեան (Հայաստանէն): Փակման իր խօսքին մէջ Թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, գնահատած է հոգաբարձութեան անդամներուն տարած աշխատանքը:

×

•ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին եւ 9-ին, ներկայացուած է «Դաւիթ Բէկ» օփերան: Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն, Արմէն Տիգրանեան սկսած է յօրինել «Դաւիթ Բէկ» օփերայի երաժշտութիւնը, Րաֆֆիի համանուն վէպի հիման վրայ: Երաժիշտը բախտը չէ ունեցած տեսնելու օփերային բեմադրութիւնը, որուն անդրանիկ ներկայացումը տեղի ունեցած է իր մահէն քանի մը ամիս ետք՝ 1950 Դեկտեմբեր 3-ին: Լոս - Անճըլըսի մէջ օփերան ներկայացուցած է Հենրիկ Անասեան, ղեկավարելով 40 հոգինոց նուագախումբ մը եւ 36 հոգինոց երգչախումբ մը:

ՐԱՖՖԻ
ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Դ.

ԿԵՂԾ ՀԱՃԻՆ

Վերջացնելով իւր փոքրիկ ճառը, նա դարձաւ դէպի քաւոր Պետրոսը, ասաց.

- Ամօթ չլինի հարցնելը, ի՞նչպէս է ձեր անունը:

- Ձեր ծառայ Հաջի Ռահիմ, պատասխանեց քաւոր Պետրոսը:

Տեսնելով որ իւր հիւրը հաջի է եւ ոչ հասարակ մահմեդական, տան - տիրոջ յարգանքը աւելի եւս բազմացաւ դէպի քաւոր Պետրոսը: Բայց ծիծաղը ինձ խեղդում էր. ես չգիտէի թէ ինչո՞վ կը վերջանայ այդ խայտառակութիւնը: Իսկ քաւոր Պետրոսը իրան այնքան ծանըր էր պահում որ չէր կարելի չյարգել նրան: Ես ոչինչ չէի խօսում, որովհետեւ ինձ պատուիրուած էր խուլ ու մունջ ձեւանալ: Տան տէրը նկատելով իմ լըռութիւնը, հարցրեց քաւոր Պետրոսից:

- Դա ձեր ի՞նչն է:

- Ձեր փոքրիկ ստրուկը, - իմ որդին է:

-Աստուած պահէ, զօրանայ, ասաց տան տէրը, յետոյ դարձաւ դէպի ինձ, հարցնելով.

- Դու, երեխի, մըսեցա՞ր անձրեւից, դէմքդ խիստ գունատ է երեւում:

Ես ոչինչ չպատասխանեցի: Քաւոր Պետրոսը իմ փոխարէն ասաց.

- Նա խուլ ու մունջ է. ոչինչ չէ լըսում:

- Խե՛ղճ տղայ, Աստուած ողորմութիւն անէ, բացագանչեց տան տէրը ցաւակցական եղանակով եւ ապա հարցրեց:

- Մօրից այդպէ՞ս է ծնուած, թէ յետոյ է պատահել:

- Մօրից այդպէս չէ ծնուած, առաջ նա սոխակի լեզու ունէր, լսում էր, խօսում էր, ինչպէս մենք խօսում ենք: Ուղիղ երկու տարի է, ինչ որ պատահել է այդ անբախտութիւնը: Թող Աստուած հեռու պահէ քո զաւակներից: Իմ մեղքերի համար Աստուած պատժեց ինձ...

Յետոյ քաւոր Պետրոսը հնարեց մի ամբողջ պատմութիւն, թէ որպէս չար սատանաները ամէն գիշեր երեւում էին ինձ, սարսափելի տեսարաններ էին ներկայացնում իմ աչքերի առջեւ, եւ սաստիկ վախենալուց իմ ականջները փակուեցան եւ իմ լեզուն կապուեցաւ:

Այդ պատմութեան միջոցին, որի մէջ քաւոր Պետրոսի ճարտար լեզուն ահ եւ սարսափ էր ազդում լսողի վրայ, ես նկատում էի, թէ որպէս զարհուրած տան տիրոջ երկար մօրուքը շարժւում էր, եւ նա լռութեամբ կարդում էր աղօթքի նըման մի բան:

- Հիմա ո՞ւր էք տանում դրան, հարցըրեց նա.

- Տանում եմ Սէիդ - Հաջինի մզկիթը, պատասխանեց քաւոր Պետրոսը: - Սուրբ Իմամը, ինձ երազի մէջ յայտնուելով, ասաց, որ որդուս փրկութիւնը կը լինի, եթէ այնտեղ կը տանեմ:

Սէիդ - Հաջինի մզկիթը մեծ համարում ունէր մահմեդականների մէջ իւր հրաշագործ զօրութեամբ: Այնտեղ տանում էին գլխաւորապէս խելագարներին եւ խուլ ու մունջերին: Բայց տան տիրոջ համարումը աւելի մեծ եղաւ դէպի քաւոր Պետրոսը, երբ լսեց, որ «սուրբ Իմամը» յայտնուել է նրան երազի մէջ եւ խօսացել էր նրա հետ:

Բոլոր ժամանակը նրանք խօսում էին Թուրքերէն: Քաւոր Պետրոսի թէ արտասանութեան եւ թէ բառերի դարձուածների մէջ չէր կարելի նկատել, որ նա հայ էր: Նա խօսում էր աւելի լաւ, քան թէ մի Թուրք: Եւ այդ իսկ պատճառով նա հրամայեց ինձ լռութեան դեր կատարել, մի գուցէ իմ մի անզգոյշ խօսքերով ես մերկացնէի մեր Հայութիւնը:

Վերջապէս տան տէրը հրամայեց, որ ընթրիք տան: Քաւոր Պետրոսը յայտնեց, որ նա դեռ իւր երեկոյեան նամազը չէ կատարել եւ չէ կարող առանց աղօթելու սեղան նստել: Նրան տուեցին նամազ անելու համար պէտք եղած պարագայքը, նա լուացուեցաւ, եւ մաքրութեան ծէսերը կատարելուց յետոյ, սկսեց խորին ջերմեռանդութեամբ աղօթել: Ես զարմանում էի թէ որտեղից գիտէր նա այդ բոլորը: Մահմեդականի նամազը կատարւում է արաբական լեզուով: Աղօթելու եղանակ, երկրպագութիւնները որոշուած կարգեր ունեն: Մաքրութեան կամ լուացւելու ծէսերը նոյնպէս առանձին կանոններ ունեն: Պէտք է բոլորի մէջ ճշդութիւն պահպանել: Մի փոքրիկ սխալ կարող է «բաթիլ» անել (ոչնչացնել) նամազը: Բայց ո՞րտեղից, ե՞րբ էր սովորել քաւոր Պետրոսը այդ արարողութիւնները:

(Շար. 35)

Տորք եւ Նորա Տէր - Յակոբեան եւ իրենց զաւակները՝ Էրիք եւ Իզապէլ։ Համայն Տամլամեան ընտանիքները եւ իր ազգականները եւ բարեկամները, խորունկ վիշտով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԺ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

(Chevalier de l'Ordre du Mérite)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27, կիրակի առտու, 100 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Փետրուար 1, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ ընել բարեսիրական հաստատութիւններու։

Անթիյիի հանգստեան տան տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ իր պաշտպարեալներէն՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23-ին։

Թաղումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 29, ժամը 14.30-ին Անթիյիի գերեզմանատունը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ.- Յակոբ Գապայեան 200 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՓՈՆԹԷ.- Տիկին Փայլածու Սարգիսեան փոխան ծաղկեպսակի՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին խաչատուր Հասպանեանի (Լէզս - ան - Փրովանս) եւ իր ազգականին՝ Էլմաս Սարգիսեանի (Ավինեոն) յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած 200 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Պէրեանէ, ողբացեալ՝ Բիւզանդ Պէճէքի յիշատակին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Փետրուար 10, կիրակի, ժամը՝ 12.30-ին։

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, Quai Blanqui, 94140 Alfortville

Այս առթիւ՝ 1984-ի՝

«ԽԻՋ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»ը կը տրուի վերջերս մահացած, Պոլսահայ գրող՝

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ-ի

Իր «Մրջիւններու վերջալոյսը» վէպին համար։

(«Մրցանակ»ը՝ 3000 Ֆ. կը ղրկուի իր այրիին՝ Սեդա Պիպէռեանին)։

Հանդիսութեան կը նախագահէ՝

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Մրցանակաւորը կը ներկայացնէ՝

Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Սեղանապետ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին՝ Օր. Անահիտ Սվաճեան, ձեռնադաշնակով եւ ծանօթ երգիչ՝ Միհրան Էլմաեան, նաեւ՝ Քափատոսի խմբավար՝ ԱՐՍԷՆ-ի կողմէ, հայկական եղանակներ, դաշնակի վրայ։

Սեղանները ապահովել՝ մինչեւ Փետրուար 5, Երեքշաբթի օր։

Հեռաձայնելով՝ 780 - 82 - 58 եւ կամ՝ 672 - 28 - 08 թիւերուն։

Ճաշագին՝ 120 Ֆ.։

Երթեւեկութիւն.-

Autoroute A4 : 1ère sortie Pont de Charenton bord de Seine

Métro : Charenton-Ecoles, prendre le bus 103 et descendre à l'arrêt de la Mairie d'Alfortville.

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 3, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՀԱՅՐ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ազնիւ Ուլուսեանի կսկծալի մահուան առթիւ՝ Քեղելեան ընտանիքը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ամուսնոյն՝ Խորէն Ուլուսեանի եւ ողբացեալին եղբօր՝ Պաղտասար Տիրատուրեանի ու իրենց բոլոր հարազատներուն եւ այդ առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 2-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ԱՍՈՒԼԻՍ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e

Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնը կազմակերպած է Ասուլիս - դասախօսութիւն մը՝ Հինգշաբթի, Յունուար 31, երեկոյեան ժամը՝ 8.30-ին, իր սեփական հանդիսասրահին մէջ։

Կը դասախօսէ՝
Mme B. KASBARIAN - BRICOUT

LA CELLULE FAMILIALE ARMENIENNE AU 19EME SIECLE

Անոնց համար որ կը բաղձան իրենց աշխատավայրէն ուղղակի կեդրոն գալ, պաղ պիւֆէ մը կը տրամադրուի ժամը 7-էն սկսեալ։

Կը խնդրուի արձանագրուիլ նախօրօք։

Մասնակցութիւն՝ 35 Ֆ.։

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՌԱՏԻՕԺԱՄ

Հայ կաթողիկէ համայնքը, հոգեւոր յայտագրով մը կը մասնակցի Ռատիօ - Ազդ-ի հաղորդումներուն՝ ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ կիրակիները, առաւօտեան ժամը 10.30-էն 11։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 3, ժամը 15-ին՝

Salle du Conservatoire

Ճոխ յայտագիր։

Մուտքը ազատ է։

SAMEDI 2 FEVRIER A 20H45

CENTRE CULTUREL DE L'ORDRE DE LA ROSE-CROIX A.M.O.R.C.
199 bis, rue St.-Martin, 75003 Paris
Parking Beaubourg - St. Martin.
Mo. Etienne Marcel - Rambuteau

«LES BALLETS ARMÉNIENS»

Danse et musique traditionnelle.

Participation : 40 Frs. Groupes de plus de 10 personnes et étudiants : 30 Frs.
Réservation : Librairie des Editions Rosicruciennes, 199 bis, rue St. Martin 75003 Paris

Հայ աւանդական երաժշտութիւն

par
ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

ղեկավարութեամբ՝
Ժ. Փ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

- Շքեղազարդ ալպոմ մը բաղկացած երկու ձայնապնակներէ
- Նուրբ եւ զգայուն մեկնաբանութեամբ

Պարունակութիւն՝
- Երգեր
- Աւանդական գործիքի մեներգներ
- Անսամպլի նուագածութիւն

Գին՝ 100 Ֆ.

Ունենալու համար դիմել՝

Siège de l'UGAB: 11, square Alboni, Paris 16e
Les FNAC de PARIS
Librairie PALOUYAN: 9, rue de Trévise Paris 9e
Librairie SAMUELIAN: 51, rue Mr. le Prince Paris 6e
Télé CONDORCET: 175, ave Jean Jaurès 92140 Clamart
MCA: 9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
MCA: 17, rue Bleue, Paris 9e, (1e étage)
HAY DISC: 31, rue Lamartine, Paris 9e
et auprès des membres de l'Ensemble Instrumental.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Մարտ 9-ին Օթէլ Մեռիւր։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — *HARATCH*»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

EXPOLANGUES

ՀՈՎԱՏԷԿ (Հայկական Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան կեդրոն).
(C. E. D. I. A.)

գործակցութեամբ՝ «Համազգային»ի եւ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ։

Սիրով ձեզ կը հրաւիրէ այցելելու լեզուներու ցուցահանդէս՝

«ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»ի

Հայկական տաղաւարը՝ Փետրուար 1-էն մինչեւ Փետրուար 5, ժամը 10-էն 19։

Երկուշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 10-էն 21։

EXPOLANGUES
Grand Palais — Stand C 24
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris

Դէպի Հոլանտա

organisé par
la CROIX BLEUE section de LYON

Voyage en HOLLANDE via Paris

DU 2 AU 9 AVRIL
visites guidées des grandes villes-musées
Fin des inscriptions 15 Février
Pour tous renseignements :
tél : 888 - 92 - 51
ou 854 - 22 - 93 après 20h30.

կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի կողմէ

Ապրիլ 2-էն Ապրիլ 9

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել մինչեւ Փետրուար 15՝ 888 - 92 - 51 կամ երեկոյեան ժամը 20.30էն յետոյ՝ 854 - 22 - 93 թիւերուն։

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.
2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ռոն - Ալփի մասնաճիւղերը կալա-ով կը տօնեն ՀՕՄ-ի 70-ամեակը եւ կայանին 50-ամեակը՝
ՄԱՅԻՍ 12-ԻՆ

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ»

ցուցադրութիւն մը, 1985, Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝
Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière, Marseille

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 70-րդ տարեդարձը՝ Կիրակի, - Ապրիլ 14-ին, Վասպուրական սրահին մէջ։

×

Հայ Նախկին Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան, Հոգեճաշը՝ Միսաք Մանուշեան խումբի նահատակութեան 41-րդ տարեդարձի ոգեկոչման առթիւ, Իվրիի գերեզմանատունը, Փետրուար 24, ժամը 13-ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
30
MERCREDI
30 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.887 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.887

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, հեռատեսիլի Բ. կայանի, «Ճշմարտութեան ժամէն», շեշտը դրաւ գլխաւորաբար ընդդիմութեան միասնականութեան անհրաժեշտութեան վրայ, կոչ ընելով միւս պարագլուխներուն, վեհաժողովի մը համար: Վտանգաւոր չի գտներ տարբեր հոսանքներու գոյութիւնը, երբ կեդրոնականին շուրջ տարակարծութիւն չկայ: Կը խուսափի պատասխանելէ յետ - ընտրութեան շրջանի մը շուրջ, յայտնելով թէ չի սիրեր գիտա-առասպելական (ֆիքսիոն) ենթադրութիւններու մէջ մխրճուիլ: Քալետոնիոյ համար, համամիտ է օրինաւոր նախագահին առաջարկին՝ ներքին ինքնավարութիւն մը եւ կողմնակից է, անշուշտ, ինքնավարութեան սկզբունքին: Դէմ է համեմատականի դրութեան, ընտրութեան համար: Եթէ ընդդիմութիւնը յաղթէ, ձեռք բերուած ընկերային առաւելութիւնները պիտի չջնջուին: Նոյն օրը, Ժիսքար տ'էսթէն կ'արտայայտուէր Եւրոպա Մէկ կայանէն եւ ինք ալ շեշտեց ընդդիմութեան միասնականութեան եւ Պառի եւ Շիրաքի հետ հանդիպումներու բազմացման անհրաժեշտութիւնը:

ՊԱՊԸ Վենեցուելայէն ետք, Էկուատոր անցաւ, բայց նախապէս Մարաքայպոյի մէջ է, որ քաղաքական բնոյթ առած է, իր ելոյթը: Եպիսկոպոսներուն ի պատիւ տուած ճաշին ընթացքին է, որ Յովհ. Պօղոս Բ. դատապարտեց աստուածաբանութեան ազատագրումը, շեշտելով. - «Չեն պակսիր անոնք, որոնք չահագործելով ուժան առաքելութիւնը, զոր ստացած են Եկեղեցիէն, նուազ կը փոխանցեն Քրիստոսի ճշմարտութիւնը քան իրենց իսկ տեսութիւնը, ինչպէս չեն պակսիր նաեւ անոնք, որոնք կը խեղաթիւրեն աւետարանական պատգամը, զայն ծառայեցնելով քաղաքական գաղափարաբանութիւններու կամ ռազմավարութիւններու»:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ կուսակցութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 85-ի վրայ 3 դաշնակցային ժողովներ դէմ քուէարկած են ղեկավարութեան բանաձեւի ծրագրին 25-րդ համագումարին համար: Այս «դըլուխ բռնող»ներն են. - Հօթ գ'Ալփ, հարաւի Քորսիքա եւ Հօթ - Վիէն: «Իւմանիթէ» կ'ընդունի որ միաձայնութիւն չկայ, բայց կը շեշտէ թէ մեծամասնութիւն կայ (90,6%): Դէպքը, աննախընթաց է եւ զարմացուցած է ղեկավարութիւնը: Համագումարը կը բացուի Փետրուար 6-ին եւ նկատելի է, որ հակաճառութիւնները կրնան ծաւալ ստանալ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեան սիւննի նախարարը՝ Հըս, որ իր հրաժարականը տուած էր Շաբաթ օր, ետ առաւ, տեղի տալով եղած ճնշումներուն: Նախարարապետ Քարամէէ զատ, Հըս սիւննի ղեկավարներուն եւ Սուրիոյ փոխ - նախագահին հետ ալ խորհրդակցելէ ետք է, որ միտքը փոխեց եւ Աշխատանքի ու Լուսաւորութեան նախարար կը մնայ:

ԱՆԳԱՐԱ ժամանած է մարդկային իրաւանց եւրոպական Յանձնախումբի պատուիրակութիւն մը: Կը մնայ մինչեւ Շաբաթ օր, տեղւոյն վրայ կարենալ տեղեկութիւններ քաղելու համար:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ զինուորական ատեանը մահուան դատապարտած է ծայրայեղ ձախ երեք Քիւրտեր, հինգ ուրիշներ ալ՝ ցկեանս բանտարկութեան: 23 ամբաստանեալ եւս 2-էն 12 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են: Ութ Քիւրտեր անպարտ արձակուած են:

ԿԱՊՈՆԻ նախագահը՝ Օմար Պոնկօ հիմնական մեթոտ մը գտեր է պայքարելու

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 24)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի նախագահը՝ Ֆադէյ Սարգսեան, ընդունած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա., եւ խօսակցութիւն ունեցած անոր հետ:

×

ՆՈՐ ԹՌՉՆԱԲՈՒԾԱՐԱՆԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ընթացիկ հնգամեակին (1981 - 1985) Հայաստանի թռչունի մսի եւ հաւկիթի արտադրութիւնը կ'աճի մէկուկէս անգամ: Այդ աճը կ'ապահովէ Երեւանի մօտերը՝ Լուսակերտ աւանին մէջ կառուցուող թռչնաբուծարանը, որ մեծագոյններէն մին կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան մէջ: Վերջերս սկսած է համալիրի երրորդ բաժնի շինութիւնը: Կեդրոնը ունի 300 հեկտար տարածութիւն մը նախալեռնային Նայիրի շրջանը: Նախատեսուած է տարեկան արտադրել 220 միլիոն հաւկիթ, ինչ որ կը համապատասխանէ Հայաստանի 15 նման ձեռնարկութիւններու ներկայ արտադրութեան: Համալիրի կառուցման յատկացուած է 30 միլիոն ռուբլի:

×

ԱՐԹՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ «ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ» ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Լենինականի մանկավարժական հիմնարկի երրորդ դասարանի ուսանող Արթուր Յովհաննիսեան առաջին ուսանողը եղած է, որ արժանացած է «Յովհաննէս Շիրազ» կրթաթոշակին, որ վերջերս հաստատուած էր ողբացեալ բանաստեղծին յիշատակին:

համար պոռնկութեան դէմ: Հրահանգած է ոստիկանութեան եւ զինուորական ոստիկանութեան սպաներուն, որ փողոցէ - փողոց ժողվեն այն բոլոր կիները, որոնք իրենց մարմինը կը վաճառեն եւ զօրանոցները տանին ու կեր տան զինուորներուն: Յոյս ունի, որ կիները այնքան պիտի գանին, որ պիտի հրաժարին իրենց արհեստէն: Ճառի մը ընթացքին է, որ Պոնկօ այս որոշումները հաղորդած է, բայց ուրիշ բաներ ալ ըսած է, մասնաւորաբար օտարներու դէմ եւ ասոնց մէջ՝ Լիբանանցիներու, որոնք կ'ըսէ. - «Կը գողնան մեզ: Հոն, ուր փոքրիկ Կապոնցին յօլիկ կրնայ ծախել Լիբանանցիներ կը գտնենք...»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ակադեմական մը՝ Ֆիոդոր Ուկլով, ամէնէն ծանօթ թունաբաններէն մէկը, բուռն պայքար մը բացած է ալքոլամոլութեան դէմ եւ Մոսկովակի Կոմսոմոլեցի մէջ, դատապարտած է իշխանութիւնները, որ չափաւորութիւն կը քարոզեն, փոխանակ պարզապէս արգիլելու ալքոլի գործածութիւնը: Կը յիշէ, որ Լենինի օրով, 11 տարի (1914 - 1925) ալքոլը արգիլուած էր: Կ'ոգեկոչէ Տարուինը, որ ըսած է. - «Ալքոլամոլութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան պատերազմը, անօթութիւնը եւ ժանտախտը միացած»: Արգելքէն զատ, ելք չկայ, կ'ըսէ, եթէ չենք ուզեր այլասերիլ եւ ցաւագարներ դառնալ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐ Է «ԳՈՐԾԻՆ ՇԻՏԱԿԸ» ԿԱՄ՝ ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ԹԷ Ի՞ՆՉ Է ԱՊՐԻԼ 24-Ը...

«Գործին Շիտակը» գլուխին տակ է, որ Ալթան Տէլիօրման «Սուտին վայրագութիւնը» խորագրուած յօդուած մը ստորագրած է «Թէրճիման»ի Յունուար 24-ի թիւին մէջ: Ըստ երեւոյթին, թուրք լրագրողը տարուած է այն մտահոգութենէն թէ Հայերը - եւ ուրիշներ - չեն գիտեր ճիշդ թէ ի՞նչ բանի կը համապատասխանէ Ապրիլ 24-ի թուականը: Ուրեմն կը «լուսաբանէ», այսինքն՝ «գործին շիտակը» կը պատմէ...:

×

Հակաթուրք դաւերն ու ծուղակները կը շարունակուին: Վարժուեցանք այլեւս: Երբոր բարեկամական վերաբերում մը կը տեսնենք գրեթէ կը զարմանանք: Թէ՛ Արեւելքի, թէ Արեւմուտքի մէջ փառք Աստուծոյ այնքան բազմաթիւ թշնամիներ ունինք որ մեզի մոռցնել կուտան մեր ներքին նեղութիւնները, մեր ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ կը դարձնեն: Այսպէսով, գայթակղութիւն, զեղծարարութիւն, կաշառք, ապօրէնութիւն, նոր տուրքեր, յաւելումներ, ապրուստի սղութիւն, բոլորը, մերթ ընդ մերթ կըրնան իրենց կարեւորութիւնը կորսնցնել: Այսինքն, կարելի է մինչեւ իսկ ըսել թէ նոյնիսկ օգտակար կ'ըլլան մեզի:

Մինչ Աթէնք, Կիպրոսի յունական բաժինը, ԱՍԱԼԱ, Մոսկուա, Սոֆիա, Դամասկոս ... կ'ըսէինք, հիմա ալ մեր դէմ կը ցցուին Ամերիկայի հայկ. ու յունական լոպիները: Արհամարհելի բան չէ իրենց գործունէութիւնը: Նոյնիսկ, ահագին ամերիկեան Քոնկրէսը ազդեցութեան տակ առնելու տեսակէտէ թերեւս միւսներէն ա՛լ աւելի կարեւոր է:

Ներկայիս մէջտեղ ելած են մարդիկ, որոնք կ'ուզեն որ Ապրիլ 24-ը հռչակուի որպէս՝ մարդուն դէմ մարդու վայրագութեան օր-ը: Քարոզչական եռանդուն գործունէութեան լծուած են ու իրենց խաբեբայութեան հազար ու մէկ գոյն տալով կը ջանան ամէնուն հաւատացընել:

Մարդուն վայրագութիւնը ի՛ր նմանին դէմ: Անշուշտ նոր երեւոյթ մը չէ ու պատմութեան ընթացքին կարելի է գըտնել հազարաւոր օրինակներ: Մանաւանդ, անհերքելի իրականութիւն մըն է որ կարգ մը վարչաձեւերու եւ անգութ բռնակալներու ձեռքին տակ միլիոնաւոր մարդիկ ոչնչացած են:

Եթէ պէտք է այս վայրագութիւնը յիշատակել, կարելի է բազմաթիւ թուականներ ճշդել: Օրինակի համար Ս. Բարդողիմէոսի կոտորածը որ կենդանի է տակաւին, հակառակ անցնող դարերուն: Մեր յիշողութեան մէջ են տակաւին նաեւ այն միլիոնաւոր անմեղ մարդիկը՝ որոնք զոհուեցան ֆրանսական, ռուսական ու չինական յեղափոխութիւններուն: Եւ երէկուան չափ մօտիկ անցեալի մը կը պատկանի Նացիներու վերաբերումը արիական ցեղին չպատկանողներու, եւ յատկապէս Հրեաներու հանդէպ:

Երբ կան բոլոր ասոնք, ինչո՞ւ Ապրիլ 24-ը:

Որովհետեւ հայ քօմիթաճիները կ'ուզեն այդ օրը շահագործել ու անմեղ ցոյց տալ հայկ. վրէժխնդրութիւնը, որ կոնակէն հարուածած էր Թուրք բանակը, երբ այս վերջինը պատերազմի մէջ կը գտնուէր:

Անշուշտ այս ջանքին կը հետեւի քաղաքական քարոզչութիւնը, հողային ու հատուցումի պահանջի նման անըմբռնելի պնդումներ: Տեսէ՛ք, հոս իսկ խաբեբայութիւն մը թաքնուած է:

Հայկական քարոզչութիւնը Ապրիլ 24-ը կը յիշատակէ որպէս հռչակումի օրը Օսմանեան Պետութեան 1915-ի Հայերու տեղահանութեան որոշումին: Եւ երբ այս կիրարկութեամբ ցուրտին, հիւանդութիւններու, փոխադրական դժուարութիւններու եւ հրոսախումբերու յարձակումներուն հետեւանք 300 հազարի շուրջ Հայեր ու աւելի մեծ թիւով ալ մահմետականներ մեռած են, կը խօսուի մէկ ու կէս, նոյնիսկ՝ երկու միլիոնի հասնող Հայերու բնաջնջումին մասին:

Այս ալ թողունք: Սակայն Ապրիլ 24-ը հայկ. տեղահանութեան որոշումին տրըուած թուականը չէ: Այդ օրէնքը հրապարակուած է 1915 Մայիս 27-ին ու հրատարակուած Յունիս 1-ի պաշտօնաթերթին մէջ. այսինքն՝ Ապրիլ 24-ին տակաւին հաստատուած չէր Տեղահանութեան օրէնքը:

Սակայն 1915 Ապրիլ 24-ին ուրիշ դէպք մը պատահած էր. ահա՛ թէ ինչ.

Այդ օրը Պոլսոյ մէջ 2345 հոգի ձերբակալուեցաւ. ասոնց բոլորն ալ պարագլուխներն էին հայկական քօմիթաներու: Մտածեցէ՛ք անգամ մը, միայն պարագլուխներու այսքան մեծ թիւ մը ցոյց չի՞ տար արդէն թէ հայկ. քօմիթաճիութիւնը ուր հասած էր:

Պատերազմի մէջ ո՞ր երկիրը նման որոշում մը չէր տար, երբ կը տեսնէր որ իր ետին թշնամի լրտեսներ ողողեր էին հրապարակը: Սակայն, հայ եկեղեցին տեղեկացած էր թէ ձերբակալութիւններ պիտի կատարուէին: Այդ պատճառով, նոյն թուականին Էջմիածնի Կաթողիկոսէն հեռագիր կը զրկուէր Ամերիկայի Հանրապետութեան նախագահին, ուր կ'ըսուէր թէ Թուրքիոյ մէջ սկսած էր հայկական կոտորածը: Այս դիմումին մէջ որ կը կատարուէր յանուն մարդկութեան ու քրիստոնէութեան, կը խնդրըւէր արգելք հանդիսանալ թրքական ագդայնամոլութեան:

Իսկ Միացեալ - Նահանգներու Պոլսոյ դեսպանը Ապրիլ 27-ին միայն, այսինքն՝ երեք օր ետքը հեռագրով կը տեղեկագըրէր կատարուած ձերբակալութիւնները:

Ուրեմն յայտնի է պատահարը, հայ եկեղեցին հայ հրոսակներու ձերբակալութեան պատրուակով ջանացած է ամբողջ աշխարհը ոտքի հանել, իսկ աւելի ուշ, այդ թուականը հռչակած է Հայերու բնաջնջումին սկիզբը:

Այս խաբեբայութիւնը այսօր ալ կը շարունակուի:

Եթէ ամերիկեան Քոնկրէսը Ապրիլ 24-ը հռչակէ որպէս «Մարդկութեան դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը, իրականութեան մէջ ընդունած պիտի ըլլայ որպէս հպատակ գտնուած իրենց դէմ թշնամիին հետ գործակցող հրոսակներու պարագըլուխներուն ձերբակալութեան օրը: Երբ աչքերու առջեւ է այսքան յստակ իրականութիւն մը, թո՛ղ հրամմեն տեսնենք:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի օրուան, այս 46-րդ հանդիպումին մե՛ծ նորութիւն էր ... - հաւասար - ոչ ոքի - արդիւնք մը Գարպովի եւ Գասպարովի միջեւ:

Այս առթիւ, կը յիշուի որ Կորչնոյի մը մեծ հաճոյքն էր «չարչարել» իր հակառակորդը՝ մեծ Պետրոսեանը, ճատրակի եւ կեանքի մէջ: Գասպարով ալ, որ պիտի կորսնցնէ մրցումը, կը հաստատէ իր ռազմավարութիւնը՝ հոգեբանական բնաջընջում, «սպանական չարչարանքի» կիրարկումով:

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի հայկական գըլխաւոր գաղութներն են Ֆրանսա, Անգլիա, Արեւմտ. Գերմանիա, Իտալիա, ապա նաեւ Զուիցերիա, Աւստրիա, Պելժիա, Սպանիա եւ Հոլանտա:

Մինչեւ 1970-ական թուականներ, երեք գլխաւոր գոտիներու վրայ կը կեդրոնացնէինք մեր ուշադրութիւնը (Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա): Յորմէհետէ Թուրքիայէն, Լիբանանէն եւ Իրանէն փոթոր-կահար հազարաւոր հայրենակիցներ թեւառին դէպի «ազատ ու ապահով ափեր»' թուական զգալի յաւելում ունեցան ե՛ւ այս գաղութներէն՝ Ֆրանսա ու Անգլիա, ե՛ւ միւսները՝ Իտալիա, Զուիցերիա, Աւստրիա, Պելժիա, Սպանիա, Հոլանտա: - Աւելորդ է ըսել որ Հայեր կ'ապրին նաեւ արեւելեան թէ արեւմտեան այլ երկիրներու մէջ (Փորթուկալ, Շուէտ, եւայլն):

Ֆրանսահայութեան ներկայ թիւը կը նկատուի 250.000, Անգլիոյ հայութեան թիւը՝ 10 - 12 հազար, Արեւմտ. Գերմանիա՝ 9000, Իտալիա՝ 6000, Զուիցերիա՝ 6000, Աւստրիա՝ 2000, Պելժիա՝ 2 - 3000, Սպանիա՝ 1000 - 1200, Հոլանտա՝ 1000 ...

Բոլոր այս թիւերը վիճելի են անշուշտ, որովհետեւ անվրէպ վիճակագրութիւններ չկան եւ քաղուած են տեղարնակ անձերէ, որոնք որքան ալ լաւատեղեակ եղած ըլլան, կրնան սխալիլ:

Նորեկներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն Պոլսահայեր, Իրանահայեր եւ Լիբանահայեր, անհամեմատօրէն նուազ թիւով Եգիպտահայեր, Սուրիահայեր, Յունահայեր: Անգլիոյ մէջ նկատելի համրանք ունին նաեւ Կիպրահայեր, որոնք Թրքական բանակի ներխուժումէն ետք եկան հաստատուիլ Լոնտոն ու շըրջակայ արուարձաններ:

Ի դէպ, - Լիբանանէն, Իրանէն, Թուրքիայէն ու կարգ մը այլ սփիւռքեան գօտիներէ պատկառելի թիւ մը հաստատուած է նաեւ Միացեալ - Նահանգներ եւ Գանատա:

Վերջին քանի մը տարիներուն փորձեցինք ճշդել թէ դէպի Արեւմուտք հոսող տարրը ի՛նչ համեմատութիւն կը կազմէ, ի՛նչ պայմաններու մէջ կ'ապրի եւ ո՛րքան հետաքրքրուած է տեղական թէ ընդհանրական հայ կեանքով:

Տեղը չէ խորանալու, որովհետեւ նըման քննութիւն մը անջատ ուսումնասիրութեան կը կարօտի: Այսուհանդերձ կ'ուզենք քանի մը պարբերութեամբ, արագ եւ ընդհանուր հաստատումներ ընել:

Գաղութներու համեմատութիւնը 6 - 7 առ 100-ի միջեւ է Պոլսահայերու պարագային եւ 8 - 10 առ հարիւր՝ Լիբանահայերու եւ Իրանահայերու պարագային: Արտագաղթողներու այն դասը, որ նիւթական ապահովութեամբ հեռացած է, մնայուն բնակութիւն ու սեփական գործ ապահոված է ընդհանրապէս, սակայն ա՛յն մեծամասնութիւնը՝ որ աշխատանքի եւ ապրուստի ապահովութիւն կը յուսար գտնել իր նոր կայքերուն մէջ, առհասարակ անձկութիւններու եւ դժուարութեանց մատնուած է: Կարեւոր թուով հայրենակիցներ, յուսախաբ, վերադարձած են արդէն կամ կը ծրագրեն վերադառնալ:

Ինչ որ սրտաբեկիչ մասն է նոր տեղաշարժներուն՝ արտագաղթողներու մեծամասնութեան խզումն է հայ կեանքէն ու ընդհանրապէս հայութենէ: Մինչ փոքրամասնութիւն մը առաջին իսկ օրէն աջակից ու մասնակից կը դառնայ իր նոր շրջապատի ազգային գոյատեւման պայքարին, նկատելի մեծամասնութիւնը ձեռնթափ է ազգային յանձնառութիւններէ:

Մեր խօսքը անոնց մասին չէ, որոնք լուրջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուին եւ հարկադրուած են հեւալ, աշխատանքի եւ ապրուստի ապահովութեան ի խնդիր: Մեր խօսքը անոնց մասին է, որոնք տուն - տեղ, տանուտէր կամ գործատէր դարձած ըլլալով հանդերձ հակամիտութիւնը ցոյց կուտան Հայութենէ հրաժարելու...

Արտագաղթի մասնակի ու միակ մխիթարութիւնը պիտի նկատէինք նորեկներու գործօն դերակատարութիւնը իրենց նոր գաղութներու հայկական կեանքին մէջ, եթէ անոնք, իրենց նոր բոյները եւ ապրուստի միջոցները ապահովելէ ետք, հետաքրքրուէին հայութեան տեղական թէ համասփիւռքեան մտահոգութիւններով ու յանձնառու դառնային նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւններու, գործօն աջակցութեան: Դժբախտաբար այս չէ որ կը պատահի: Կը պատահի աղէտալին, - օրէ օր կ'ընկլուզէին միջավայրի ու շրջապատի յորձանքին մէջ: Աւելցուցէ՛ք հայապահպանումի հիմնական կռուաններուն վերապահուած սեւ ճակատագիրը, մայրենի լեզուին սերունդէ - սերունդ անչքացումը, խառն ամուսնութիւնները՝ որոնք կը տարուբերին հարիւրին 30 - 65-ի միջեւ, ընտանեկան ներքին կապերու խզումը, աւանդութեանց ու բարքերու գլխիվայր շրջումը եւ հեռաւորութեանց հետեւանք հոգեկան հաղորդութեան չգոյութիւնը, ու կրնաք ենթադրել թէ դէպի ո՛ւր կը դիմենք...

Զենք ուզեր ըսել աւելին: Զկայ Հայ, որ, ճանաչումը ունենալէ ետք սփիւռքեան ընդհանուր իրականութեան, չտեսնէ Հայկական Արտասահմանի վէրքերն ու խոցերը: Այսուհանդերձ՝

- Եթէ սահմանուած է որ տարասփիւռ հայութիւնը շարունակէ ապրիլ հիւրընկալ երկիրներու մէջ՝ հաւաքական գոյապայքարին յառաջապահ դարձած գիտակից տարրը պիտի շարունակէ, իր կարգին, կառչած մնալ իր յանձնառութիւններուն: Հանրային, կազմակերպական, միութենական, մտաւորական եւ երիտասարդական դաշտերուն մէջ այս վճռակամութիւնն է որ չեշտուած է ներկայիս, աւելի քան երբեք:

Արեւմտեան Եւրոպայի գաղութային գլխաւոր գօտիներուն մէջ, վերջին տասնամեակին ակնբախ դարձած է ազգային - գաղափարական, կազմակերպական - միութենական եւ ընկերային, կրթական - մշակութային առողջ շարժում մը, Հայութեան պահանջատիրական գիտակցութեան մղումէն խթանուած ընդհանուր ոգեւորութիւն մը՝ որ անկասկած, դրական իր անդրադարձումը կրնայ ունենալ ընդհանրական մեր կեանքին վրայ:

Տասնէ աւելի տարիներէ ի վեր, հայ իրաւատիրական շարժումին զուգահեր, երիտասարդական համեմատական զարթօնք մը ակներեւ է գաղթաշխարհի գօտիներուն մէջ, որոնցմէ մէկն է, անկասկած, Ֆրանսահայ գօտին:

Շեշտած ենք այլ առիթներով ալ, որ հայ դատի վախճանական նպատակի ճամբուն վրայ անմիջական որեւէ արդիւնք ակնկալելու իրաւունքը չունինք միջազգային ներկայ իրադրութեան մէջ: Կ'ուզենք ըսել թէ եւրոպական եւ ամերիկեան ճակատներու վրայ աշխուժացող քաղաքական մտածողութիւնը ապահովութիւն մը չէ դրական ու շօշափելի նըւաճումներու՝ հողային պահանջատիրութեան հարցին մէջ: Սակայն այդ դատին հանդէպ հետզհետէ ծաւալող հետաքրքրութիւնն ու յանձնառու երիտասարդութեան մը յայտնութիւնը՝ իրողական յաջողութիւններ են քաղաքականացման աշխատանքներու մարզին մէջ:

Արեւմտեան Եւրոպայի գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ, մեծ թէ փոքր քաղաքներու մէջ, ո՛չ միայն ազգային - քաղաքական կազմակերպութիւններու մասնաճիւղ պատասխանատուութիւնն ու երիտասարդութիւնը, այլեւ ժողովրդային լայն զանգուածներ տակաւ կը, պատշաճին օրուան ու ժամանակի պայմաններուն, թըրքական ցեղասպանութիւնն ու հայապատկան հողերու դատը ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ԵՒ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄԻ ՆԻՒԹ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ ընդհանրապէս եւրոպական գօտիներու կազմերը, ինչպէս նաեւ յաւելեալ այլ կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ, յարաբերական սերտ կապերով պետական - քաղաքական, մամլոյ եւ ակադեմական շրջանակներու հետ, վերջին տասնամեակին հիմնական յաջողութիւններ արձանագրեցին քարոզչական մարզի մէջ: Այս իրողութեան մէջ անշուշտ մեծ դեր ունեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարականներուն հետ հաստատուած գործակցութիւնը՝ թրքական ցեղասպանութեան պաշտօնական ճանաչման ի նպաստ:

Զենք կրնար նախատեսել թէ ցարդ իրագործուած ու տակաւին իրագործելի աշխատանքներ լրիւ պիտի հասնի՞ն իրենց նպատակին: - Քաղաքական աշխարհի մէջ շահե՛րն են որ կեցուածք ու վերաբերում ճշդել կուտան Պետութեանց: Մէկ օրէն միւսը շատ բան կրնայ փոխուիլ...: Այսուհանդերձ, 1985-ի մուտքին ու ցեղասպանութեան 70-ամեակի սեմին, Ֆրանսայի ու Եւրոպայի մէջ մեծ թիւ ու ուժ կը ներկայացնեն պահանջատիրական մեր շարժման համակիր տարրեր: Եթէ նոյնիսկ քաղաքական որոշ պայմաններ փոփոխութեան ենթարկուին, մտաւորականներու ու ակադեմականներու վերաբերումը պիտի մնայ տարկայական եւ անկաշառելի:

Կազմակերպական եւ միութենական կեանքը նոր մակընթացութիւն ստացած է Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Այս վերջին երկրին (Միւնիխի) մէջ կը գործէ պատմական հետազօտութիւններու Հաստատութիւն մը, որ կը վայելէ գործակցութիւնը միջազգային ակադեմական դէմքերու: Անդրադարձած ենք, յաճախ, հաստատութեան նախաձեռնութեանց եւ յաջողութիւններուն՝ պարբերաբար հրատարակուած թղթակցութիւններով: Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի եւ Ֆրանսայի գլխաւոր բոլոր շըրջաններուն մէջ հայ երիտասարդութիւնը ոտքի է, պահանջատիրական շարժման առաջին գիծերուն վրայ: Ֆրանսածին սերունդը ամէն առնէ աւելի իր արմատները կը փնտռէ: Հայ եւ Ֆրանսացի ակադեմականներ, մամուլ ու քաղաքական դէմքեր չեն վարանիր Հայոց 1915-ի բռնագրաւեալ պատմական ճշմարտութիւնը պաշտպանելու՝ թրքական խեղաթիւրումներու դէմ: Հայ Օգնութեան Միութեան («Կապոյտ Խաչ») եւ Համազգային, մշակութային եւ երիտասարդական զանազան խմբաւորումներ հաւաքական գոյապայքարին զինուորագրուած են:

Զենք անգիտանար որ քաղքենիացած, մեկուսացած եւ ինքնադոհ հայրենակիցներու մեծ զանգուած մը տակաւին կը վարանի գործօն ուժ դառնալու. սակայն բաղդատմամբ 1960-էն ետք գոյութիւն ունեցող ապասողական, վարանոտ եւ անտարբեր կեցուածքներու, նոյնիսկ ա՛յս դաշտին մէջ արթնցնողներ կան: Մասնաւորաբար Մարսէյլը՝ հայաշունչ, կենսունակ եւ կրթական - մշակութային մարզի մէջ գործօն կը մնայ: Համազգայինի ամէնօրեայ վարժարանը բարենշան սկզբնաւորութիւն մըն է, որ կը յուսանք, հետզհետէ կ'ունենայ իր դրական անդրադարձումը հայաշատ այլ կեդրոններու վրայ: Փարիզի մէջ Սամուէլ - Մուրատեան հայ երկրորդական վարժարանը ինչպէս նաեւ աղջկանց «Դպրոցասէր»ը կը շարունակեն իրենց առաքելութիւնը հայակրթական - դաստիարակչական մարզի մէջ:

Իտալիոյ մէջ կազմակերպական եւ միութենական կեանք չկայ լայն առումով. ամէնէն ակնբախ գործունէութիւնը նկատելի է Միլանոյի մէջ, ուր հանրային եւ մշակութային նախաձեռնութիւններ չեն պակսիր, շնորհիւ լուրջ ու գիտակից մարդոց ընտրանիի մը: Վենետիկի եւ Ս. Ղազարի մէջ Մխիթարեաններ կը շարունակեն ուսումնա - դաստիարակչական եւ հայագիտական իրենց վարուցանը: Ողջունելի ձեռնարկ մըն էր ամառնային հայագիտական դասախօսութեանց շարքը, Հ. Լեւոն Զէքիեանի ղեկավարութեամբ:

Եւրոպայի մէջ միակ հայ օրաթերթն է «Յառաջ», որ այս տարի կը բոլորէ իր վաթսունամեակը: Հոգեկան կապի եւ համահայկական կեանքի հետ հաղորդութեան կարօտ եւրոպահայ գաղութները՝ մամուլը ունին իբրեւ միջոց իրենց հետաքրքրութիւններու գոհացման:

Խմբագրական
«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

Պոսթըն, Յունուար 18 - 19

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱԹԷՆՔ ՈՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իրենք իրենց միջեւ հաւաքուելով անոնք կը ներկայացնէին մանրանկար հաւաքականութիւններ, գերիշխան ժողովով մը եւ ընտրուած պատասխանատուներով. անոնք՝ որոնք իրենց հայրենիքին մէջ միակ վարչաձեւի մը ծանօթ էին. միապետութեան: Նոյնիսկ կրօնքը խոչընդոտ մը չէր ներկայացներ, հակառակ անոր որ Արեւելքի պաշտամունքները աստուածաբանական ճոխ բովանդակութիւն մը ունէին ու պահանջկոտ էին իրենց հաւատացեալներուն հանդէպ: Սակայն Եգիպտացիներն ու Կիպրացիները դիւրութեամբ արտօնութիւն կը ստանան իրենց ազգային աստուածներուն նուիրուած տաճարներ կանգնելու, անգամ մը որ անոնց կուտան յունական անուն մը եւ հելլէն աստուածութեան մը կերպարանքը:

Լաւ օտարականը այն է որ քաղաքին դրութեան ոտք կը յարմարցնէ, ունի լաւ դաստիարակութիւն մը, քաջութիւն ու ակնածանք աստուածներու հանդէպ. յաւելեալ կապէս փարում՝ ժողովրդավարութեան: Ան Աթէնք կը բնակի բազմաթիւ սերունդներէ ի վեր, հարուստ է, ընկերային դիրքի տէր, կը յարգէ բարեկամութեան եւ հիւրասիրութեան աւանդութիւնը եւ վերջապէս հաւատարիմ քաղաքացի մըն է թէ լաւ եւ թէ գէշ օրերու: Եւ այս լոկ նկարագրական սահմանում մը չէ, քանի որ բազմաթիւ օտարականներ անձնապէս մասնակցած են ժողովրդավարներու եւ սակաւապետականներու միջեւ մղուած պայքարներուն, Ե. դարու վերջաւորութեան, դրամ կամ զէնք հայթայթելով կամ փողոցի կռիւներու մասնակցելով:

Գալով գէշ օտարականի մը. գործի կեանքի մէջ ան խաբեբայ մըն է, անձնական կեանքին մէջ խաչագող մը, իսկ հանրային կեանքին մէջ ստորին արարած մը:

Աթէնք ուրեմն կը փառէր այն օտարականին որ հաւատարիմ քաղաքացի մըն էր ու ընդհանրապէս կայուն կեանք մը կը վարէր: Աթէնք գաղթած այս տարրը կը մասնակցէր նաեւ հանրային ծախքերուն: Նուազ ծանր էր զինուորական ծառայութիւնը, օտարականը կրնար ծառայել ծովային ուժին կամ երկրին պաշտպանութեան խմբակներուն մէջ: Աստ փոխարէն իր տեղը պիտի ունենար թաղային տօնակատարութիւններուն, թատրոնին մէջ եւ ժողովրդական արարողութիւններու ընթացքին:

Խօսքի տէր պիտի ըլլար յատկապէս քաղաքին արդարութեան մէջ, այսպէսով իր անկախութիւնը անձին ու ինչքերուն ապահովութիւնը ձեռք ձգելով: Այս մէկը նկատելի առաւելութիւն մըն էր հակառակ նոյնիսկ ձեւակերպութիւններու եւ պատժական տարբերութիւններու, որոնք օտարականի մը կեանքը նուազ արժէքաւոր կը դասէին, քան Աթենացիի մը կեանքը:

Ուրեմն դասական ոստանին մէջ հիմնական չափանիշներ են ազատութիւնն ու կայունութիւնը: Յոյնի մը համար ճամբորդելը հոմանիշ է արկածախնդրութեան եւ նորութեան:

Պղատոն կ'առաջարկէ հետեւեալ շատ նրբին դասաւորումը օտարականներու արընչութեամբ. ոչ մէկ հարց անոնց հետ որոնք ունին որոշ առաքելութիւն մը եւ որոնք կը ներկայացնեն իրենց քաղաքը: Մինչ կարելի է աւելի խիստ կեցուածք մը ցուցաբերել զբօսաշրջիկներու հանդէպ, որոնք կուգան տեսնել երկիրը, իսկ գալով վաճառականներու, որոնք ամէն առտու գաղթող թռչուններու նման կը թափին օտար քաղաքներ, շահադիտական նկատումներով, պէտք է հեռու պահել զիրենք:

Քանի որ օտարականները կը շրջին առանց անցագրի ու առանց որեւէ յայտարարութիւն կատարելու, պահպանողական տարրը յամառօրէն կը պնդէ այն վտանգին վրայ որ կը ներկայացնեն անբաղձալի թափանցումներ, որոնք կրնան

լրտեսել, կամ զէնքի մաքսանենգութիւն ընել· ուրեմն կ'առաջարկուի անցագրային ու անձնաթուղթի դրութեան մը հաստատումը, ինչ որ բոլորովին անծանօթ չէ Յոյներու, որոնք սակայն զայն կը կիրարկէին յատկապէս պատերազմի շրջանին:

Հակառակն ըլլալով արդիական Պետութեան մը, գաղթականութիւնը գերիվեր դասուած է գրօսաշրջութենէն: Յունական ոստանի մը մէջ փնտռուածը զբօսաշրջիկն ու մաքսանենգը չէն: Այնպէս որ Դեմոսթենէսի ժամանակակից օտարական մը կրնայ նուազ ձուլուած ըլլալ քաղաքացի զանգուածին, քան Պերիկլէսի շրջանին Ակրոպոլիսի աշխատաւոր մը:

Ծչգել ու ձուլել օտարականը· այս է դասական Աթէնքի կայուն քաղաքականութիւնը: Եւ այս հակառակ տնտեսական կայուն հաւասարակշռութեան մը եւ կեցութեան պժուարութիւններու: Յունական մանրանկար այս քաղաք-Պետութիւնը ենթակայ է երկու վտանգի· բնակչութեան տարապայման աճին, ինչ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ ինքնավարութիւնը, եւ բնակչութեան նուազումին, ինչ որ արշաւողներու համար դիւրամատչելի որս մը կը դարձնէ քաղաքը:

Այս երկու վտանգներէն երկրորդն է որ կը յայտնուի Դ· դարուն· այնպէս որ քաղաքը պէտք կ'ունենայ օտարականներու, ոչ միայն լեցնելու համար պարպըւած արկղերը, այլ ինքնապաշտպանումի ու յաջորդական պատերազմներով կոտորակուած բնակչութիւնը վերանորոգելու համար:

Սակայն աւելի պէտք չէ հետեւցնել թէ Աթէնք կը վերակենդանանայ նոր արիւնով: Ընդհակառակն· խառն ամուսնութիւններ, որոնք արտօնուած են մինչ այդ, չեղեալ կը նկատուին, ու անոնցմէ ծնած զաւակները կը զրկուին քաղաքացիութենէ:

Օտարականներու թոռներն իսկ չէին կրնար յուսալ ձուլուիլ քաղաքացիներու զանգուածին· հպատակութեան իրաւունք ունենալու միակ յոյսը կը մնայ ժողովրդական խորհրդարանի հրովարտակը:

Հակառակն ըլլալով արդիական ժողովրդավար երկիրներու մէջ պատահածին, օտարներու ձուլումը հին Յունաստանի մէջ, չի յենուր հպատակութեան· այս միայն բացառիկ պարագայ մըն է որ կը վիճակի անոնց, որոնք իրենց քաղաքին մէջ պատերազմի ընթացքին կորսուեան կը մատնուէին ու ղուրկ՝ դոյղն եկամուտէ մը, կ'ապաստանէին Աթէնք: Սակայն «լաւ օտարական»ներն իսկ սովորաբար չէին ունենար այս իրաւունքը, ինչպէս հռետոր Լիսիաս՝ Աթէնք դաստիարակուած, Սոկրատի ու Պերիկլէսի բարեկամ մէկու մը զաւակը, 404-ի Պետական հարուածով կը կորսնցնէ ունեցածը, եղբայրը կը սպաննուի, ինք կ'աքսորուի· աքսորավայրէն անգամ նիւթական ու իր յարաբերութիւններով կ'օժանդակէ ժողովրդավարութեան հաստատումին: Ուրեմն կը դիմէ աթէնքեան հպատակութիւն ունենալու· իրեն միայն կը տրուի հարկային հաւասարութեան իրաւունք մը քաղաքացիներու հետ, ինչ որ զինք ազատ կը կացուցանէ կեցութեան տուրքէն:

Արդարեւ, քաղաքը կը նախընտրէ բընակիչներու հարստացումն ու ձուլումը իրականացնել բազմապատկելով անոնց տրուած առանձնաշնորհեալ իրաւունքները· ուղղակի տուրքէ ազատ կացուցանել, կալուածներու տիրանալու իրաւունք եւայլն...:

Աթէնքի մէջ դիւրին էր անհատական այս առանձնաշնորհումներուն միջոցաւ երջանիկներ ստեղծել օտարականներու եւ քաղաքական ապաստանեալներու միջեւ:

Այն գաղափարը թէ ժողովրդավարութեան անխուսափելի հետեւանքն է օտարներու տեղ տալ, զանոնք քաջալերել հպատակ դարձնելով նոր յայտնըւած է Լոյսերու Եւրոպային մէջ: Մինչդեռ քաղաք-պետութիւններէ կազմըւած Յունաստանի համար այս անըմբռնելի է, քանի որ հոն քաղաքացիներէ կը պահանջուի մասնակցիլ հանրային գործերու: Քաղաքացի ըլլալ չի նշանակեր միայն հոն, ապահովութիւն մը վայելել իրաւունքներ ունենալով, այլ հաւասարապէս մասնակից ըլլալ հաւաքական կեանքին:

«Մարդը քաղաքական կենդանի մըն է» կ'ըսէր Արիստոտէլ, այսինքն զայն կը նկատէր միմիայն որպէս քաղաքացի: Եւ քանի որ Յոյներն են քաղաքականութիւնը մենաշնորհ դարձնողներու առաջինները, անոնց կը պարտինք օտարական բառին ներկայ սահմանումը, որպէս «ոչ-քաղաքացի», այն որ իր ապրած վայրին մէջ ոչ մէկ իրաւունքի տէր է:

Հակառակ ամէն բանի, կարելի է ըսել թէ Աթէնքի մէջ կատարուած էր յաջող համակեցութիւն մը· հոն ձուլումը պարծանքի առիթ մըն էր:

Հոն գաղթի հարցը երբեք ամբողջական ու վերջնական լուծում մը չունեցաւ: Տեղացին ու օտարականը հոն ապրեցան իրարմէ զանազանուած՝ բայց ոչ բաժնուած, ընկեր՝ առանց հաւասար ըլլալու, որովհետեւ դասական Աթէնքը կուտար ամէնուն իր տեղը, յունական ազատականութեան հիման վրայ:

Ինչպէս կ'ըսէր Արիստոփան, օտարականները վարսակի այն հատիկն էին որուն նուրբ ծաղիկը կը հանդիսանային քաղաքացիները, իսկ յարդէ ցօղունը՝ այցելուները, որոնք կը մերժուէին:

Թ· Ա· Թ·

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը ի պատիւ փրոֆ· Ջարլզ Կարապետեանի, Սաֆըք համալսարանի Օրէնսգիտութեան բաժանմունքին մէջ իր պաշտօնավարութեան 40-ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են էջմիածնական թեմի առաջնորդ Թորգոմ Արք· Մանուկեան, հոգեւորական դասը, դատաւորներ, դասախօսներ եւայլն: Խօսք առնելով համալսարանի յիշեալ բաժնի տնօրէնը՝ Տէյվիտ Սարճընդ, անդրադարձած է մեծարեալին աշխատանքներուն: Թորգոմ Արք· փրոֆ· Կարապետեանի յանձնած է Ներսէս Շնորհալի շքանշանը, զոր շնորհած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, վեր առնելով նոյն ատեն այն ծառայութիւնները, զորս Ջարլզ Կարապետեան մատուցած է թեմին:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Թէքէեան Մշակ· Միութեան Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 14-ին, տեղի ունեցած է գինեձօն մը, ի պատիւ Եղնիկ Պօյաճեանի (գրական անունով՝ Եղնիկ Ծիրկաթին), իր վերջին գիրքին՝ «Ճամբորդական նոթեր եւ հայրենական տպաւորութիւններ»ու հրատարակութեան առթիւ: Բանախօսած է Անդրանիկ Ջիլինկիրեան, ներկայացնելով մեծարեալին կեանքն ու գործը: Բնիկ Մուսա Լեռցի, Ե· Ծիրկաթին իր պատանեկութեան ապրած է Մուսատաղի հերոսամարտի 40 օրերը եւ յետագային իր յուշերը ամփոփած է «Պատկերներ Մուսա Տաղի դիւցազներգութենէն» հատորին մէջ (1973): 1979-ին լոյս ընծայած է «Գիշերային փփուքներ եւ մտածման շիթեր» բանաստեղծութիւններու հատորը: Խօսք առած է հեղինակը:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 3-ին, տեղի ունեցած է Հ· Օ· Մ·ի Զաւարեան միօրեայ դպրոցներու ամանորի հանդէսը: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետուհին՝ Ազատուհի Վարդանեան: Խօսք առած է տեսուչը՝ Յարութիւն Մանուկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած երգերէ, արտասանութիւններէ եւ նուագէ: Տիթրոյթի չորս տարբեր շրջաններուն մէջ հայերէնի դասընթացքներու կը հետեւին 45 աշակերտներ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Յունուար 6-ին, իր մահկանացուն կնքած է Սարգիս Ջիլինկիր, 70 տարեկանին: Մասնագիտութեամբ ճարտարապետ, ողբացեալը միջոց մը եղած է ուսուցիչ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանը, ունենալով ազգային եւ մտաւորական բեղուն գործունէութիւն մը: Բազմաթիւ հետազօտութիւններ կատարած է Թուրքիոյ հայկական յուշարձաններու շուրջ եւ զանոնք յանձնած մամուլին: Տասը տարի է հաստատուած էր Մոնրէալ:

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ԻՐԱՐ ՀԱՍԿՑԱՆ

Ամուսինը որոշեց հաշտուել կնոջ հետ:
- Արի կնիկ, մեր տնից վերացնենք բոլոր յիմարութիւնները ու ապրենք խաղաղ:
Լաւ, - համաձայնեց կինը:
Երեկոյեան, երբ ամուսինը տուն եկաւ, գրքերի պահարանում իր հեղինակած գրքերից ոչ մէկը չգտաւ:
- Ո՞ւր են գրքերս, - զարմացաւ նա:
- Այրել եմ:
- Ի՞նչ ... Ի՞նչպէս թէ ինչո՞ւ, ... - կարմրատակեց նա:
- Բա առաւօտեան դու չասացի՞ր՝ եկ յիմարութիւններին վերջ տանք:

×

ՔԱՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔ

Հիմնարկի ժողովներից մէկում Նապաստակը համարձակօրէն եւ շատ խիստ քննադատեց Գայլին· նախօրօք լսել էր որ նա հեռացուելու է աշխատանքից:
Գայլը քննադատութիւնն ընդունեց:
Երբ ժողովը վերջանալուց յետոյ պարզուեց որ Գայլը մնալու է իր պաշտօնում, Նապաստակը վախից սրտաճաք եղաւ:

×

ՄՂՁԱՒԱՆՋ

- Ժողով ... էլի ժողով ... Անգամ երազում՝ ճա՛ռ, ճղեր, կէս ժամանոց կարծիքներ ... Գոնէ քնի մէջ, երազում հանգիստ թողնեն այդ ժողովականները...
Գլուխը բարձրացրեց, մարմինը ձգեց, աչքերը տրորեց ու, ա՛յ քեզ զարմանք, երազը չէր ցնդում ... Ժողով էր՝ իսկակա՛ն ժողով:

×

ԵՐԿԱՐԱՇՈՒՆՉ ԲՈՊԷ

- Հայրիկ, քանի՞սը հաշուեմ, որ մէկ բոպէ լրանայ:
- Վաթսունը:
- Բա ռատիոն ասաց՝ «մէկ բոպէ ընդմիջում», հազարը համրեցի՝ դեռ չի խօսում:

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆ ՈՒ ԻՐ ԺԱՌԱՆԳԸ

- Հայրիկ, քո բանաստեղծութիւններից մէկն իմ անունով ուղարկեցի թերթի խմբագրութեան՝ չտպեցին:
- Հիմա էլ ուղարկիր իմ անունով՝ կը տպեն:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Դ·

ԿԵՂԾ ՀԱՅԻՆ

Քաւոր Պետրոսի բարեպաշտութիւնը այն հետեւանքն ունեցաւ, որ աւելի գըրաւեց մեր հիւրընկալի համակրութիւնը: Կրօնին եւ հաւատքին հաւատարիմ մարդիկ խիստ յարգելի են մահմեդականների մէջ: Այդ յարգանքի արտայայտութիւնը աւելի նկատելի էր ընթրիքի ժողովութեան մէջ: Բացի զանազան ուտելիքներից, մեզ համար պատրաստել էին եւ փլաւ:

Երբ սեղանը պատրաստ էր, քաւոր Պետրոսը հարցրեց տան տէրից, թէ իւր կեանքում սուրբ տեղերից ո՞րին ուխտ է գնացել: Երբ պատասխան ստացաւ, թէ ոչ մէկին, --նա հրաժարեցաւ սեղանից ասելով:

Քո հացը հարամ (անսուրբ) է, ես ուտել չեմ կարող: Դու մեղանչել ես շարիադի դէմ:

Տան տէրը սաստիկ ամաչեց, սկսեց աղաչել, որ իւր սեղանը չանպատուէ, խոստացաւ, որ գարունքին անպատճառ կը գնայ Բաղդադ իմամների գերեզմանները համբուրելու եւ Քարբալայի ուխտը կատարելու: Պատմեց, թէ որպիսի արգելքներ մինչեւ այն օր զրկել էին նրան սուրբ տեղերի ուխտագնացութիւնից:

Քաւոր Պետրոսը փոքր ինչ հանդստացաւ, ասելով·

- Ամէն մի ուղղափառ մուսուլմանի պարտականութիւնն է, երբ նրա նիւթական միջոցները այնքան ներում են, որ կարող է հոգալ ճանապարհի ծախքը, պէտք է անպատճառ կատարէ սուրբ տեղերի ուխտագնացութեան խորհուրդը:

Այնուհետեւ սկսեց երկար բացատրել, թէ որպիսի հոգեւոր վարձատրութիններ են սպասում Քարբալայի, Մէշէդի եւ մանաւանդ Մէքքայի ուխտաւորներին, - պատմեց, թէ ո՛րքան հիւրիներ, (հրեղէն աղջիկներ) պիտի ստանան նրանք Մուհամմէդի դրախտում, եւ վերջացրեց իւր խօսքերը նրանով, թէ «անհաւատ» քրիստոնեաները զրկւում են այդ բոլոր երկնային երանութիւններից...:

Վերջին խօսքերը ինձ վրայ այնպիսի վատ ներգործութիւն ունեցան, որ ուզում էի փակուած լեզուս բաց անել եւ յայտնել, թէ դա ինքը քրիստոնեայ է, բայց խաբէութեամբ իրան մահմեդական է ձեւացնում: Բայց վախեցայ, մտածելով, թէ ո՛րպիսի վտանգի կարող էինք ենթարկուել երկուսս էլ:

Քաւոր Պետրոսը մեծ ախորժակով ուտում էր: Ես սկզբում սեղանին չմօտեցայ, ոչ այն պատճառով, որ տան տէրը սուրբ տեղերը ուխտի չէր գնացել եւ ես նրա հացը հարամ էի համարում, ոչ, - այլ այն օր պաս էր, ես երբեք պասս չէի լուծել: Կրօնի եւ եկեղեցու պատուէրները ամենայն մաքրութեամբ դեռ պահպանւում էին իմ մէջ: Բայց քաւոր Պետրոսը իմ վարմունքը նկատելով, ինձ այնպէս խստութեամբ աչքով արեց որ ես ակամայ սոխկուեցայ ուտել...

Ընթրիքից յետոյ մեզ համար մաքուր անկողին պատրաստեցին, որ հանգըստանալ չկարողացայ, թէեւ սաստիկ յոգնած էի: Զանազան մտածութիւններ ալեկոծում էին իմ սիրտը: Երբեմն մըտանանք: Երբ մտայ իմ մահիճը, երտածում էի, թէ ի՛նչ կը լինի մեր դրութիւնը, երբ տան տէրը յանկարծ հասկանայ, որ իւր սենեակում պառկած են երկու քրիստոնեաներ: Նա այդ տեղաշորերը պղծուած համարելով, այրել կը տայ, եւ գուցէ մեզ եւս կ'այրեն նըրանց հետ: Եւ ի՞նչի համար ուրանալ կրօնը, ուրանալ ազգութիւնը: Նրան համա՞ր միայն, որ մի կտոր հաց եւ պառկելու տեղ ստանալ: Մի՞թէ դրանք են պանդխտութեան, գաղթականութեան պայմանները· - ինչ ազգի մօտենալ, այն ազգից ձեւանալ...: Իմ ճանապարհորդութիւնը հէնց առաջին իջեւանից ինձ անտանելի դարձաւ: Մտածում էի, աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ իմ հայրենի գիւղից չհեռանայի: Թո՛ղ այնտեղ բռնէին, չարչարէին, սպաննէին ինձ: Գոնէ հայի անունով կը մեռնէի:

(Տար· 36)

Տորք եւ Նորա Տէր - Յակոբեան եւ իրենց զաւակները՝ Երիք եւ Իզապէլ: Համայն Տամլամեան ընտանիքները եւ իր ազգականները եւ բարեկամները, խորունկ վիշտով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԺ. ԽԱՉԻԿ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

(Chevalier de l'Ordre du Mérite)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 27, կիրակի առտու, 100 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Փետր. 1, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 10.30-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթեօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ ընել բարեսիրական հաստատութիւններու:

Այրի Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Լօնէ եւ աղջիկները, Տիկին Ժաքլին Չէնկինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Տիգրանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իսահակ Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Զատիկեան եւ աղջիկը, Այրի Տիկին Արուսեակ Քաթէեան, Այրի Տիկին Սոֆիկ Գըլըճեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՍԷՓ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

(նախկին ռազմիկ 1939 / 40)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 26-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 31, ժամը 15.30-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմլէն - Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 2-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Փետրուար 10, կիրակի, ժամը՝ 12.30-ին:

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, Quai Blanqui, 94140 Alfortville

Այս անգամ՝ 1984-ի՝ «ԽԼԻՋ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»ը կը տրուի վերջերս մահացած, Պոլսահայ գրող՝

ԶԱՒԷՆ ԲԻԲԵՌԵԱՆ-ի

Իր «Մրջիւններու վերջալոյսը» վէպին համար:

(«Մրցանակ»ը՝ 3000 Ֆ. կը ղրկուի իր այրիին՝ Սեդա Պիպէռեանին):

Հանդիսութեան կը նախագահէ՝

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Մրցանակաւորը կը ներկայացնէ՝

Ս. Ք. ՁԱՆԳՈՒ

Սեղանապետ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին՝ Օր. Անահիտ Սիվաճեան, ձեռնադաշնակով եւ ծանօթ երգիչ՝ Միհրան Էլմաեան, նաեւ՝ Քափաթոսի խմբավար՝ ԱՐՍԷՆ-ի կողմէ, հայկական եղանակներ, դաշնակի վրայ:

Սեղանները ապահովել՝ մինչեւ փետրուար 5, Երեքշաբթի օր:

Հեռաձայնելով՝ 780 - 82 - 58 եւ կամ՝ 672 - 28 - 08 թիւերուն:

Ճաշագին՝ 120 Ֆ.:

Երթեւեկութիւն. -

Autoroute A4 : 1ère sortie Pont de Charenton bord de Seine

Métro : Charenton-Ecoles, prendre le bus 103 et descendre à l'arrêt de la Mairie d'Alfortville.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ովսաննա Քոսայեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քոսայեան եւ զաւակները՝ Մկրտիչ եւ Յարութիւն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ՆՈՒԱՐԴ - ՌՈԶԻՆ ՔՈՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Խորէն Ուլուսեան եւ զաւակները, Պաղտասար Տիրատուրեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով, հեռագրով կամ մամուլով մասնակցեցան իրենց սուգին իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱԶՆԻՒ ՈՒԼՈՒՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տիրատուրեան)

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ.- Տիկին Գ. Աճէմեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Տիրուհի Սէբէնկիւլեանի յիշատակին:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 3, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Հայ գիրքը դարերու ընդմէջէն» ցուցահանդէսի պատրաստութեան ծիրին մէջ՝

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 7, ժամը՝ 21-ին:

Նիւթ՝

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Դասախօս՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

(Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն)

Dans le cadre de la préparation de l'exposition sur **«Le Livre Arménien à travers les Ages»**

CONFERENCE PUBLIQUE

Jeudi 7 Février à 21 heures

thème : **l'Histoire de l'Imprimerie arménienne**

conférencier : **Père Haroutioun Bezdikian**

(Congrégation Mekhitariste de Venise)

Entrée libre

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

ԱՍՈՒԼԻՍ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e

Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնը կազմակերպած է Ասուլիս - դասախօսութիւն մը՝ Հինգշաբթի, Յունուար 31, երեկոյեան ժամը՝ 8.30-ին, իր սեփական հանդիսասրահին մէջ:

Կը դասախօսէ՝

Mme B. KASBARIAN - BRICOUT

LA CELLULE FAMILIALE ARMENIENNE AU 19EME SIECLE

Անոնց համար որ կը բաղձան իրենց աշխատավայրէն ուղղակի կեդրոն գալ, պաղ պիւֆէ մը կը տրամադրուի ժամը 7-էն սկսեալ:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ նախօրօք:

Մասնակցութիւն՝ 35 Ֆ.:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կազմակերպած է պարահանդէս մը՝ Ռատիօ Հայաստանի ի նպաստ, (Տէսինի), Շաբաթ, Փետրուար 16, Տէսինի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ «ՆԱՐԵԿ» նուագախումբի եւ Տիսf - Ժօfէի, երեկոյեան ժամը՝ 9-էն սկսեալ:

Մուտքի գին՝ 40 Ֆ.:

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Տէսինի Մշակոյթի Տան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
Հ.Բ.Ը.Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպեն՝

Հանդիպում - Երեկոյթ մը՝

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆի հետ

Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ռատիոյի կից՝ տրամաթիքական թատրոնի տնօրէն - բեմադիր, եւ իր կնոջ՝ դերասանուհի՝ ԹԱՄԱՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆ - ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ-ի:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ եւ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ուրբաթ, Փետրուար 1, ժամը 20-ին

Ա. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Métro : Courcelles

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

60-ի շուրջ Հայ մը, արհեստով փրոքէզիք (ատամնաբոյժի) որեւէ աշխատանք կը փնտռէ:

Դիմել. - Կարապետ Եսայեան:

Հեռ. - 378 - 76 - 71

Ժամը 20-էն ետք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Արմենակ Մանուկեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Արմենուհի Մանուկեան 300 Ֆ., Մարիամ Հորոյեան 50 Ֆ.: Ազնիւ Ծերուկեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Մարգար Ծերուկեան 400 Ֆ., Յովհաննէս Սէֆէր, Աստղուհի Եկիկեան, Պայծառ Ծերուկեան, Թէճիրեան ընտանիք 100ա-կան Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մանոյեան 150 Ֆ.: Անոյշ Զատիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Աւետիս Զատիկեան 200 Ֆ., Պուրէնլլի, Սիլվան Աճէմեան, Օժէն Աճէմեան 100-ական, Սեդրակ Սվազլեան 50 Ֆ.: Ամալեան գերդաստանի յիշատակին՝ Մարի Ամալեան 100 Ֆ.: Վարուժ Զաքարեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Մուշեղ Զաքարեան 100 Ֆ.: Այլ նուէրներ. - Հայկազ Փօղոսեան, Արուսեակ Յովակիմեան 50-ական, Մինաս Կիւրճեան 30 Ֆ.: Սէնթ - Մարկրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 200 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի՝ Արշակ Մակարեանի մահուան առթիւ. - Տիկին Պէրպէրեան - Տիֆուր Պերճուհիէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զապունեանէ 250 Ֆ.:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 3, ժամը 15-ին՝

Salle du Conservatoire

Ծոխ յայտագիր:

Մուտքը ազատ է:

Հայ աւանդական երաժշտութիւն

par

ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

ղեկավարութեամբ՝

Ժ. Փ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ-ի

- Շքեղազարդ ալպոմ մը բաղկացած երկու ձայնապնակներէ
- Նուրբ եւ զգայուն մեկնաբանութեամբ

Պարունակութիւն՝

- Երգեր
- Աւանդական գործիքի մեներգներ
- Անսամպլի նուագածութիւն

Գին՝ 100 Ֆ.

Ունենալու համար դիմել՝

Siège de l'UGAB: 11, square Alboni, Paris 16e
Les FNAC de PARIS
Librairie PALOUYAN: 9, rue de Trévise Paris 9e
Librairie SAMUELIAN: 51, rue Mr. le Prince Paris 6e
Télé CONDORCET: 175, ave Jean Jaurès 92140 Clamart
MCA: 9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
MCA: 17, rue Bleue, Paris 9e, (1e étage)
HAY DISC: 31, rue Lamartine, Paris 9e
et auprès des membres de l'Ensemble Instrumental.

EXPOLANGUES

——×——

ՀՈՎԱՏԷԿ (Հայկական Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան կեդրոն).

(C. E. D. I. A.)

գործակցութեամբ՝ «Համազգային»ի եւ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ:

Սիրով ձեզ կը հրաւիրէ այցելելու լեզուներու ցուցահանդէս՝

«ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»ի

Հայկական տաղաւարը՝ Փետրուար 1-էն մինչեւ Փետրուար 5, ժամը 10-էն 19:

Երկուշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 10-էն 21:

EXPOLANGUES
Grand Palais — Stand C 24
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris

Դէպի Հոլանտա

organisé par
la CROIX BLEUE section de LYON

Voyage en HOLLANDE via Paris

DU 2 AU 9 AVRIL

visites guidées des grandes villes-musées

Fin des inscriptions 15 Février

Pour tous renseignements :

tél : 888 - 92 - 51

ou 854 - 22 - 93 après 20h30.

կազմակերպուած

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի կողմէ

Ապրիլ 2-էն Ապրիլ 9

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել մինչեւ փետրուար 15՝ 888 - 92 - 51 կամ երեկոյեան ժամը 20.30էն յետոյ՝ 854 - 22 - 93 թիւերուն:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

1.- Des animateurs spécialisés agés au minimum de 21 ans pour son Camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1985.

2.- Des animateurs brevetés pour sa Colonie de Vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1985.

SEMINAIRE

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France prévoit d'organiser un seminaire pour une formation de culture générale arménienne. Tous les moniteurs et monitrices qui désirent assumer le monitorat au Centre de Vacances de Bellefontaine sont priés de suivre ce seminaire. Les inscriptions se font dès à présent au bureau de la Croix Bleue tous les après-midis de 14 à 18h.

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
31

JEUDI
31 JANVIER
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.888 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.888

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ ՎԻՐԱՒՈՐ Է

Այսօր, Հայը աշխարհի մէջ կ'ապրի համեմատաբար ամենէն երջանիկ շրջանը վերջին 15 դարերու։ Կը զարգանայ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ։ Կը հետեւի գիտութեան, արուեստի, տնտեսութեան յարաճուն հոսանքին, տիրանալով բարձր եւ նախանձելի դիրքերու։

Այսպէս, Հայը աշխարհին հետ մակընթացութեան մէջ է։ Սակայն, տեղատուութեան մէջ է իր անցեալին հետ, իր հոգիին հետ։

Ազգի մը հոգին, ազգին լեզուին մէջ կը տեսնուի։

Ամէն օր, Հայաստանէն Սփիւռք քանի - քանի հարուածներ կուգան խոցել Ս. Մեսրոպի հոգին։ Հետզհետէ կը խամրին մեր արժէքները լեզուի, գրականութեան, պատմութեան։ Երբ հայ մանուկին շրթներուն վրայ չի ծաղկիր բարբառը Մեսրոպեան, երբ մեր պատմութեան մեծ թագաւորներն ու քաջերը, մեր գրականութեան հեղինակաւոր գրիչները կենդանի ու խօսուն չեն ամէն Հայու սրտին մէջ, երբ մեսրոպեան հարազատ լեզուն ու ուղղագրութիւնը կ'աղաւաղին Արարատի երկու կողմերը, մենք կը նահանջենք նոյն իսկ եթէ տոգորուած ըլլանք ազգային ջերմ զգացումներով, պարումներով, հրապուրիչ խօսքերով։

Պէտք սորվինք, այո՛, աշխարհի բոլոր լեզուները, պէտք ծանօթանանք աշխարհի բոլոր քաղաքակրթութիւններուն քանի ընդհանուր զարգացումի տուեալներ են, բայց ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր պէտք սորվինք մեր լեզուն, պէտք ծանօթանանք մեր քաղաքակրթութեան։

Մանուկ, երիտասարդ կամ չափահաս տարիքի մէջ, պէտք է տեղեկանալ մեր ինքնութիւնը կազմող արժէքներուն։ Դպրոցներու գրասեղաններուն վրայ, բայց նաեւ ինքնազարգացումով։ Ինքնազարգացումը հարստութիւն մըն է, իմացական եւ հոգեկան վայելք մը, գեղեցիկ եւ անհրաժեշտ արարք մը որ միայն ուրախութիւն եւ պատիւ կրնայ բերել անհատին։ Որքան անհատը զարգանայ ոչ միայն աւելի գիտակից կը դառնայ, այլեւ իր կեանքը կ'ըլլայ առաւել իմաստալից, առաւել լուսաւոր։

Ճշմարիտ գիտութիւնն է որ կ'առաջնորդէ յանձնառութեան եւ պատասխանատուութեան։ Եւ ճշմարիտ գիտութիւնը կը սկսի իր մայրենի լեզուին աշակերթեամբը։

Կարելի չէ հաւատք ընծայել այն հետաքրքրութեան եւ խանդավառութեան որ կը հետեւի պատահական արարքի մը։ Միայն մնայուն կրնայ ըլլալ այդ։ Մնայունը գիտակից մասնակցութիւնն է, հիմնաւորուած հայ լեզուին եւ հայ մշակոյթին ծանօթութեան վրայ։

Որքան ատեն որ մեր արժէքները չենք իւրացուցած, չենք կենդանացուցած այնքան ատեն մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ Հայոց լեզուն վիրաւոր պիտի մընայ։

Եթէ կ'ուզենք կենդանի պահել կապը գաղութէ - գաղութ, եթէ կ'ուզենք Վարուժանը միշտ հայերէնով կարդալ, եթէ կ'ուզենք միշտ աղօթել հայերէնով մեր եկեղեցիներէն ներս, ուրեմն զօրացնենք մեր կամքերը, լծուի՛նք աքնաջան եւ հետեւողական աշխատանքի, սորվի՛նք եւ խօսի՛նք Հայոց լեզուն։

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ արդարութեան Ատեանը, ինչպէս կ'ակնկալուէր դատապարտեց Ֆըրանսան, որ չի կիրարկեր օրինաւոր պայմանները քարիւղային արտադրութեանց գիներուն համար։ Ֆրանսա նախօրեակին իսկ որոշած էր ազատագրել հանսի գիները, որոնք այլեւս ազատ են, բայց եւ այնպէս կառավարութիւնը պիտի չթողու որ ուզողը ուզածն ընէ, չահագործումներու եւ անհամութիւններու առաջքն առնելու համար։ Այս նոր դրութենէն պիտի տուժեն, անկասկած, փոքր քարիւղավաճառները, որոնք չեն դիմանար մրցակցութեան եւ չեն կրնար գիները զեղչել մեծ հաստատութեանց պէս։

ԺՈՐ. ՕՏՐԱՆԻ սպանութենէն ետք, Ֆրանսական կառավարութիւնը «տագնապի նիստ» գումարած է եւ կը թուի որ ահաբեկիչները կրնան Մերձաւոր - Արեւելքի հետ կապ ունենալ, «պարսկական» հետք մը անկարելի չի թուիր։

ԹՈՐՈՒՆԻ (Լեհաստան) դատախազը մահապատիժ (կախաղան բարձրացնելով) պահանջեց չորս ամբաստանեալներէն գըլխաւորին՝ Պիոդրովսկիի համար, 25ական տարի անոր հրամանին տակ գտնուող երկու ենթասպաներու եւ 25 տարի իր իսկ գլուխ գտնուող բարձրաստիճան գնդապետին համար։ Լեհական դատարանին համար, Հայր Պոպիէլուշքոյի, այսինքն քահանայի մը սպանութիւնը «առանձին ապօրինի արարք մըն է»։ Վճիռը կը տրուի շաբաթէ մը։

ՕՔՍՖՈՐՏԻ համալսարանը ապտակ մը տուաւ տիկին Թաչըրի, 2 / 3-ի մեծամասնութեամբ մերժելով շնորհել իրեն «տոքթոր»ի պատուակալ տիտղոսը։ Դէպքը աննախընթաց է իր տեսակին մէջ։ Այս ձեւով, համալսարանի տեսչութիւնը իր բացասական կարծիքը ուզած է յայտնել իր նախկին աշակերտին տնտեսական - քաղաքականութեան նկատմամբ, կրթական եւ հետազօտական նպաստներու մարզին մէջ։

«ԱՆԱՔՐ»Ը (դիմադրութեան նախկին ռազմիկներ) դատ բացած է մէթր Իզօրնիի եւ «Լը Մոնտ»ի նախկին տնօրէն՝ Լօրանի դէմ, «թշնամիին հետ գործակցութեան յանցանքի եւ ոճիրի գովաբանութեան մեղսակցութեան» մեղադրանքով։ Եղածն այն է, որ 1984 Յուլիս 13-ին, «Լը Մոնտ» ծանուցումի իր սակով (էջը՝ 80 հազար Ֆր.) կը հրատարակէր ազդ մը՝ «Ֆրանսացինե՛ր, մոռացկոտ էք» խորագրով, ուր մէթր Իզօրնիի ստորագրութեամբ մառէշալ Փէթէնի ներբողականը կը հիւսուէր։ Իզորնի ամբողջովին կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը, առարկելով թէ այդ միջոցին դիմած է, որովհետեւ Նախագահ Միթերան՝ հաւատարիմ չէ մնացած թեկնածու Միթերանի, որ խոստացած էր նախկին ռազմիկներու յանձնախումբ մը նշանակել, մառէշալին աճիւններուն Վերտէօն փոխադրելու հարցը ծեծելու համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւը 55 միլիոն 61 հազարի հասած է 1985, Յունուար 1-ին (54 միլիոն 832 հազար՝ տարի մը առաջ)։ Ապրելու միջին տարիքը երկարած է եւ հասած՝ 71,2 այր մարդուն համար եւ 79,3՝ կիներուն։ Ամուսնութիւններուն թիւը կը նուազի եւ ամուսնալուծումները կ'աւելնան. օրինակ՝ 285 հազար ամուսնութիւն 84-ին 300 հազարի փոխարէն՝ 83-ին։ Ընդհ. բնակչութեան 7 - 8%-ը օտար է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22 - 28)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 52-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ

Ռիգայի (Լատվիա) պետական համալսարանի դահլիճին մէջ սկսած է Խորհ. Միութեան ճատրակի 52-րդ ախոյենութեան բարձրագոյն խումբի մրցաշարքը, որուն մասնակցողները կը ջանան գրաւել առաջինէն մինչեւ հինգերորդ տեղերը, որովհետեւ խորհրդային ախոյենութիւնը նոյն ատեն կը հանդիսանայ աշխարհի ախոյենութեան խմբակային հանգրուան մը, հետեւաբար հինգ յաղթականները իրաւունք կը ստանան մասնակցելու գօտիական մրցումներուն - խմբակային մրցումներուն։ Հայաստանէն ախոյենութեան կը մասնակցին՝ Սմբատ Լպուտեան եւ Արշակ Պետրոսեան։ Ինչ կը վերաբերի Ռաֆայէլ Վահանեանի, ան խորհրդային ծանօթ կրոսմայսթէրներ Տալի, Բելեաւսկիի, Պոլուգայեւսկիի, Եուսուպովի եւ Ռոմանիշինի, ինչպէս նաեւ այլ երկիրներու վարպետներու հետ իրաւունք ունի ուղղակի մասնակցելու միջ - խմբակային մրցաշարքին։ Աչնան, միջ - խմբակային մրցումներու յաղթականներուն կը միանան Սմիսլով, Ռիբլի, Կորչնոյ եւ 16 կրոսմայսթէրներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենայ յաւակնորդներու մրցաշարքը։ Ապա երեք մըրցակիցները եւ Կարպով - Կասպարով մենամարտի պարտեալը կը մասնակցին կէս - աւարտական եւ աւարտական խաղերու, որոնց յաղթականը կը մրցի աշխարհի ախոյեանին հետ՝ 1986-ի վերջերը։

×

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Հայաստանի Երաժիշտներու Տունը տեղի ունեցած է ամերիկահայ երգչուհի Լուսինէ Ազարաբեանի երգահանդէսը։ Ցայտագրի այլազանութիւնը երեւան հանած է երգչուհիին ձայնին կարելիութիւնները եւ մեկնաբանական արուեստը։ Լուսինէ Ազարաբեան օտար երգահաններու կողքին մեկնաբանած է երգեր Ալան Յովհաննէսէ, Կոմիտասէ, Ալէմշահէ, Ռուբէն Գրիգորեանէ եւ Խաչատուր Աւետիսեանէ։ Այս առթիւ խօսք առնելով Յովհաննէս Բադալեան ըսած է. «Լուսինէ Ազարաբեանը աչքի է ընկնում նուրբ արտիստականութեամբ, ստեղծագործութիւնները ներկայացնում է զուսպ եւ մեղմ արտայայտչամիջոցներով։ Մեծ ուրախութեամբ իմացանք, որ նա պատրաստւում է Լոս - Անճըլըսում բացելու երգարուեստի մանկական ստուդիա, որտեղ հայ երեխաները կը սովորեն ժողովրդական, ազգագրական երգեր, հաղորդակից կը դառնան նաեւ մայր հայրենիքի պատմութեան եւ մշակոյթին»։

×

ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅ - ՌՈՒՍ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Անուշաւան Զաքարեանի «Ռուս գրողները Անդրկովկասում եւ հայ գրական կեանքը» աշխատութիւնը, որ նուիրուած է Ի. դարու դասական թուականներու հայ - ռուսական գրական կապերուն։ Հեղինակը հրապարակ հանած է հարուստ նիւթեր ռուս գրողներ Իգոր Սեվերեանինի, Վասիլի Կամենսկիի, Ֆեոդոր Սոլոգուբի, Ալեքսանդր Կուպրինի, Իլիա Էրենբուրգի եւ այլոց մասին, ներկայացնելով անոնց գրական - հանրային գործունէութիւնը Անդրկովկասի մէջ, փոխ - առնչութիւնները հայ գրողներու, գրական - մշակութային կեանքի հետ։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Վալէրի Բրիւսովի եւ Սերգէյ Գորոդեցկիի նուիրուած էջերը։

×

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄՈՅԹԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի երգի ու պարի համոյթը հանդէս եկած է Արարատի շրջանը։ Համոյթին ղեկավարն է երաժիշտ Եդուարդ Ղազարեան։ Ցայտագիրը բաղկացած է հայկական, ռուսական, ադրբէջանական երգերէ ու պարերէ։ Համոյթը երեկոյթներ տուած է Վեդիի, Լուսառատի, Նոր կեանքի, Փոքր Վեդիի, Այգեւանի եւ Արարատի մէջ։

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՎՃԻՌՆԵՐԸ

ՏԷՏԷԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ 4-ԷՆ 6 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ցետաձգումէ յետաձգում, նոր է, որ Լոս - Անճըլըսի դատարանը, որ յանցաւոր հռչակած էր չորս հայ երիտասարդները, կարգ մը վճիռներ տուաւ։

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար ըսենք թէ, 1982 Հոկտ. 22-ին ձերբակալուած էին Վիգէն Յովսէփեան, Վիգէն Եաղուպեան, Սթիվ Տէտէեան եւ Գառնիկ Սարգիսեան, իբրեւ կասկածելիներ, այն ամբաստանութեամբ թէ անոնք կը պատկանին ահաբեկչական կազմակերպութեան մը, որ պատասխանատուութիւնը ստանձնած է հակաթուրք բազմաթիւ արարքներու, ինչպէս նաեւ հետաձայնային խօսակցութեան մը արձանագրութեամբ կ'ենթադրուէր, որ անոնք ծրագրած էին պայթեցնել Ֆիլատելֆիոյ Թուրք հիւպատոսին գրասենեակը։ (Հոկտեմբեր 9-ի դատական վերջին նիստին - նախքան վճիռը - մանրամասնութիւնները տուած էինք Հոկտեմբեր 19-ի մեր թիւով)։

Յունուար 25-ին, Լոս - Անճըլըսի դատարանը տուաւ հետեւեալ վճիռները. - Վիգէն Յովսէփեան կը դատապարտուի 6 տարի բանտարկութեան, Գառնիկ Սարգիսեան՝ 5 տարի, Սթիվ Տէտէեան՝ 4 տարի։ Ցետաձգուած է Վիգէն Եաղուպեանի դատավարութիւնը, իր փաստաբանը խնդրոյ առարկայ ըրած ըլլալով դատավարութեան կանոնաւորութիւնը։ Ամերիկեան դատարանները անգամ մը եւս (Սասունեանի անընդունելի վճիռէն ետք) ցոյց կուտան նման քմահաճ վճիռներով թէ առնուազն տարօրինակ ըմբռնում մը կը տիրէ արդարութեան մասին...։

Բայց, երբ խորհինք թէ դատախազը 25-ական տարի պատիժի արժանի տեսած էր այս տղաքը, կը թուի թէ շնորհակալ պէտք է ըլլալ այսքա՛ն «բարեացակամութեան» համար...

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՐՈՂԸ, ԼԵԶՈՒՆ, ԽՕՍՔԸ

Այս ընդհանուր խորագիրին տակ, Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթը բաժին մը կը յատկացնէ պարբերաբար, ժամանակէ մը ի վեր, նպատակայարմար՝ անկասկած։

Ձգտումը կը մնայ առաւելաբար կարծիքներու, առաջարկներու եւ տեսակէտներու բացայայտութեամբ գրագէտներու լեզուին եւ ասոր աղերսող կէտերուն ուղղութեամբ միտքեր ներկայացնել։ Այլ մանաւանդ՝ հայերէնի անաղարտ պահպանումին կապակցութեամբ գրական եւ խօսակցական լեզուին մէջ։

Բաժինը, որ ակումբ սահմանումին տակ կը պարզուի, ըստ երեւոյթին, մեծ շահագրգռութիւն կը ստեղծէ, յատկապէս տերմինաբանական կոմիտէին ճշդած - առաջարկած որոշումներուն ուղղութեամբ։ Խմբագրութիւնը, արդարեւ, նամակներ կը ստանայ անձերէ, խմբակներէ։ Քննութեան նիւթ կը դառնան առաջարկները, որոշումներու շրջագիծին մէջ անոր ներկայացուցած կէտերը։ Շահեկան կ'ըլլայ հաստատել, թէ ըսուածները, կատարուող սրբագրումները, ինչպէս կը գրէ Կողբ գիւղէն մէկը՝ մարդիկ աշխոյժ տրամադրութեամբ քննութեան կ'առնեն յօդուածները, կը վիճին հո՛ն արտայայտուող միտքերուն մասին, երբեմն կը համաձայնին, «որոշ առաջարկութիւններ ալ մեզ թւում են սխալ»։ Նամակներ ալ Լենինականէն, Կիրովականէն, Ղափանէն, Շամշադինէն, Նոյեմբերեանէն եւ այլուր։ Խմբագրութիւնը, ըստ արտայայտուող փափաքներուն, կը խոստանայ հրապարակել մեր մեծերի խօսքն ու բանաստեղծութիւնները Հայոց լեզուի մասին։

«Գրական Թերթ»ին վերոյիշեալ բաժինին մէկուն մէջ, Սերգեյ Հայրապետեան, Յանուն Հայախօս Բառի խորագիրին տակ, հաստատումներ կը կատարէ, մատնանշումներու կարգով։

Խմբագրութիւնը ասոր յօդուածին գլուխը կը զետեղէ Դանիէլ Վարուժանի խօսքը՝ գլխատառ։

Կ'արձանագրենք, առ ի յիշեցում, - Փառք Հայ տառերուն ... Հայ լեզուն այդ տառերուն սանդխամատերուն վրայ ոտն առ ոտն բարձրացաւ ամէն դարու ճակատին վրայ, հոն փորագրելու համար անմահութիւնը մեր ցեղին ...։

Յօդուածագիրը նախ կը մատնանշէ իրողութիւն մը՝ անվիճելի, անկասկած։

Վերջին տասնամեակներուն, կ'ըսէ ան, գիտութեան եւ մասնագիտութեան աննախընթաց ստուգումին հետեւանքով, հրապարակ կ'ելլեն բազմաթիւ նոր բառեր, տերմիններ։ Կը շեշտէ, թէ բառամթերքը ամբողջացնելու, հարստացնելու զանազան ուղղութիւններ կան՝ փոխառութիւն, պատճէնահանում, թարգմանութիւն, բառաստեղծում եւայլն։ Ասոնց շարքին նախապատուութիւն կը տրուի նոր բառերու ստեղծումին։ Միայն այն պարագային, երբ կարելի չըլլար նոր բառ կամ տերմին ստեղծել, գործածութեան կը դրուին փոխառութիւններն ու թարգմանութիւնները։

Կը գանգատի, թէ յաճախ այս կարեւոր սկզբունքը կամ անտես կ'առնուի, կամ ալ ոչ իրաւացի կերպով անուշադրութեան կ'ենթարկուի։ Հետեւանքը լինում է այն, որ բառամթերքը խաթարւում է օտար, արհեստական, - ըսել կ'ուզէ՝ արուեստական, - ներմուծումներով։

Յիշատակելէ ետք, թէ անցեալին, մեր նախորդները՝ ըլլա՛ն անոնք պատմարան, ուսողագէտ, բժիշկ, բանաստեղծ կամ այլ խոր ակնածանք ցոյց կուտան Հայոց լեզուին հանդէպ, - այս առթիւ օրինակներ ալ կուտայ, - ցաւով կ'արձանագրէ օրուան պատկերը, գրելով, - Բայց այսօր նկատելի է օտար բառերի եւ տերմինների յախուռն գործածութիւնը գիտական, գիտահանրամատչելի եւ ընդհանուր բնոյթի հրապարակումներում, որ մայրենի լեզուի ներկայիս լայն հնարաւորութիւնները շրջանցելու մի փաստ է։

Այս ոչ - նախանձելի, նոյնիսկ դատապարտելի իրողութիւնը կը պարզէ կարգ մը հաստատումներով, մէջբերումներու ճամբով։ Ահաւասիկ առնենք մէկ քանին, քաղուած պատահական ձեւով Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տեղեկագիրներէ։ Այլապէս խօսուն են խորագիրները. կարդացէք եւ դատեցէք, - Տեխնիկական գիտութիւնների սերիա, մէկը որ լայն տարածում ունի։ Հայկական քիմիական ամսագրին 1983-ի առաջին թիւին մէջ՝ էֆեկտիվ (արդիւնաւէտ), ֆակտոր (գործօն), մինիմալ (նուազագոյն), էլիպսական (ձուածիր), զոնա (գօտի) էտապ (փուլ), ստրուկտուրա (կառուցուածք)։

Հայերէն վերոյիշեալ բառերը հինէն ի վեր գործածութեան կը դրուին։ Այսօր դժուար է նոյնիսկ պատկերացնել հայերէնն առանց այդ բառերուն։

Օտար բառերու, բառակապակցութիւններու դժբախտ երեւոյթը կը կրկնուի Գիտութիւն եւ տեխնիկա, Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութիւն եւ այլ ուրիշ հանդէսներուն մէջ։ «Դափնեկիրը» կը հանդիսանայ Առողջապահութիւն ամսագիրը, հանրամատչելի։ Հանդէսը նրանց, - ըսել կ'ուզէ հարցումներ ներկայացնող ընթերցողներուն, - մատուցում է նաեւ օտար բառերի ու հասկացութիւնների ամբողջ կոյտեր։

Շահեկան բառարաններ լոյս կը տեսնեն տարիներէ ի վեր։ Յօդուածագիրը կը թուէ անուններ եւ կը շեշտէ, թէ ատոնք, մանաւանդ վերջին վեց տարիներուն տպուածները, կոչուած են օտար բառերու հայերէն հոմանիշները մատնանշել գիտութեան եւ այլ մասնագիտութեան ճիւղերուն մէջ։ Կ'ակնկալուէր, բնականաբար, որ արժէքաւոր բառարանները, որոնց նմանը աշխարհի քիչ ժողովուրդներ ունին, ուշադրութիւնը կը գրաւեն գիտական բնոյթի հանդէսներուն խմբագրութիւններուն, կը դառնան այսպէս բաց սեղանի գիրքեր։

Բայց ո՛չ։ Քանի բառարաններու մէջ տեղ գտնող բազմաթիւ օտար բառերու հոմանիշները, անշուշտ, հայերէն, որեւէ ձեւով տեղ չեն գտներ, օրինակ, Առողջապահութիւն հանդէսին էջերուն մէջ։

Բոյլ մը օտար բառերու, - Սինդրոմ, էլեկտրակարդիոգրամա, էքստրեմալ, Ներվ, Նեւրոլոգիական, էլեկտրաէնցեֆալոգրաֆիա, սերոլոգիա, բիոպսա, Անտիբիոտիկ, ռեաբիլիտացիա, անոմալիա, կորոնար անբաւարարութիւն, ռադիկալ միջոց, ադսորբցման մեթոդ, ստեբիլացում։

Ուրիշ թիւերէ կուտայ այլ օրինակներ, միշտ անհարկի օտար բառերու, տարազներու գործածութեան ուղղութեամբ։ Զանց կ'առնենք, չերկարելու համար։

Կ'ըսէ, - Սխալ են եւ հայերէնի դէմ մեղանչում են հանդէսում տեղ գտած նիւթերի հեղինակներից ոմանք, ովքեր չգիտեն կամ զանց են առնում օտար տերմինների ու բառակապակցութիւնների հայերէն հոմանիշները։

Հետեւանքը կ'ըլլայ, որ ընթերցողներէն շատեր կը մտածեն, թէ օտար բառերուն, բառակապակցութիւններուն, տարազներուն հայերէնները չկան, չեն կրնար կազմուիլ։ Որով, եզածը կը մնայ տրամաբանական, հիմնաւորուած։

Ցաւով կ'աւելցնէ նաեւ, թէ ուղղագրական, թարգմանական եւ, նոյնիսկ, կէտադրական սխալներ կը վխտան։

Եզրափակիչ մասը, ամփոփ, կուտանք արեւմտահայերէն։

- Այսօր, արդէն, մեծ ջանք կը թափուի, որպէսզի մեր լեզուին մէջ անցեալին անարգել մուտք գործած օտար բառեր դուրս հանուին։ Այս իմաստով լոյս կը տեսնեն յօդուածներ, պատկերասփիւռին միջոցով պարբերաբար հաղորդումներ կը կատարուին՝ նուիրուած հայերէնի գրական եւ խօսակցական լեզուին մաքրութեան համար։ Հրապարակ կը դրուին մոռցուած կամ քիչ գործածուող բառեր, մասնակցութեամբ նաեւ լեզուաբաններու, գիտնականներու, գրագէտներու։

Ուրեմն, կ'ըսէ ան, ինչո՞ւ կրկնենք անցեալի սխալները, ինչո՞ւ չմերժենք այն որ խորթ է, օտար է, անյարիր է...։

Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 7-ի այս յօդուածին անդրադառնալով, իբրեւ ժամանակէ ի վեր նկատուող գրական քայլ, ձգտում Հայաստանի մէջ, կ'արժէ նաեւ պատահական կարգով յիշատակել Հայաստանի Արդիւնաբերութիւն ամսագիրի անցեալ տարուան Սեպտեմբերի թիւին մէջ, Ս. Տիոյեանի Պաշտօնների հայերէն անուանումները խորագրուած գրութիւնը։

Այս մէկն ալ խօսելով գիտութեան եւ մասնագիտութեան յառաջընթացին հետեւանքով հայերէնին մէջ մուտք գործած բառերուն, տարազներուն, կը յիշեցնէ թէ ժամանակակից հայերէնը մաս կը կազմէ այն լեզուներուն, որոնք իրենց հարուստ բառապաշարով եւ ճկուն բառակազմութեան հնարաւորութիւններով, լայն կարելիութիւններ կը ստեղծէ լեզուին անաղարտ պահպանութեան ուղղութեամբ։

Կ'առաջարկէ պաշտօնական ցանկեր հրապարակել, իբրեւ յուցմունք։ Նկատել կուտայ թէ այսօրինակ ցանկերու պակասին հետեւանքով, մասնագէտներ եւ կազմակերպութիւններ ձեռքի տակ չունենալով հայկականը՝ օտար ցանկերուն կը դիմեն։

Կ'եզրակացնէ, -

Եթէ մեր խօսակցական, այլեւ պաշտօնական լեզուներուն մէջ դեռ կը հանդիպինք զոոտեխնիկ, կապիրովչիցա, էքսպեդիտոր, կասիր, տաբելչիցա, արտիստ, բիոլոգ, ինսպեկտոր, ֆելդշեր, մելիորատոր, մեխանիկ, սմետչիկ, ռեւիզոր, էկոնոմիստ եւ ասոնց նման բառերու, ասիկա չի նշանակեր, թէ մեր լեզուն չունի հայերէնի համապատասխանները։ Դրանք գոյութիւն ունեն, սակայն անհրաժեշտ մասնագիտական տեղեկատուների եւ ցանկերի բացակայութեան պատճառով, շարունակւում են գործածուել մեր լեզուին խորթ բառաձեւեր։

Հաստատում։ Գրագէտներ, մտաւորականներ, գիտնականներ կ'անդրադառնան օտար բառերու անհարկի գործածութեան վնասներուն վրայ, հայերէնի անաղարտ պահպանումին ուղղութեամբ։

Ձգտումը գնահատելի կը գտնենք եւ կը յուսանք, որ այս ճիգը իր գրական անդրադարձը կ'ունենայ։ Յամենայն դէպս, շարժումը նկատելի կը մնայ, տարիներէ ի վեր։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ԻՆՉ ԱՍԵՄ, ԷԼԻ...»

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Շնորհակալութիւն ձեր տրամադրելիք մեքենային համար, բայց կարելի՞ է արդեօք խնդրել որ մեզի ընկերացող մըն ալ ըլլայ այստեղէն, կամ այնտեղ, նախընտրաբար մէկը որ ծանօթ ըլլայ հին հայկական Թիֆլիսին։

Ըսած էի մեր հիւրընկալներուն քիչ մը քաշուելով, վախնալով որ ցոյց տրուած ազնուութենէն առաւելագոյն չափով օգտուիլ ուզողի տեղ կրնան դնել զիս։

Երկու օր վերջ երբ առաւօտ կանուխ ճամբայ կ'ելլենք Երեւանէն դէպի Թիֆլիս, կ'անդրադառնամ որ համարձակութիւնս վարձատրուած է լաւագոյն ձեւով։ Մեզի պիտի ընկերանայ Ցոլակը, պատուական հայրենասէր, սահուն ֆրանսերէն խօսող, միջին տարիքի երիտասարդ մը, որ Թիֆլիս ծնած է եւ այնտեղ ալ ապրած՝ մինչեւ ասկէ տաս - տասնհինգ տարի առաջ վերջնականապէս Երեւան փոխադրուիլը։ Թիզ - թիզ ծանօթ է ուրեմն հայկական Թիֆլիսին։ Տրամադրելի ժամանակը կարճ է դժբախտաբար, հազիւ երկու օր։ Զայն պէտք է օգտագործել ուրեմն առաւելագոյն չափով։

Թիկնեղ, առողջ կրթուած, սրամիտ երիտասարդ մըն է նաեւ Սուրիկը՝ որ նստած է ղեկին առջեւ ու մեքենան կը վարէ արտակարգ զգուշութեամբ։ Կ'աշխատի որպէս կարեւոր հիմնարկներէն մէկուն նախագահին վարորդը եւ միեւնոյն ատեն, «հեռակայ կարգով», կը հետեւի տնտեսագիտութեան։ Տարիէ մը արդէն կ'աւարտէ համալսարանական դասընթացքը եւ կը փոխադրուի իր նոր մասնագիտութեան յատուկ պաշտօնի մը։ Դժգոհ չէ ներկայ գործէն, բայց աւելի հեռանկար կայ միւսին մէջ եւ մանաւանդ՝ աշխատանքի որոշ եւ կարճ ժամեր։ Իր պատասխանատուութեան խորապէս գիտակից, Սուրիկ երկու օր կարօտով կը դիտէ մեր ճաշասեղաններուն վրայ օղիի ու գինիի բացուող ու պարպըւող շիշերը, առանց ումպ մը իսկ առնելու, քաջաբար դիմագրելով մեր փորձիչ հրաւէրներուն։

- Չի կարելի, ո՛չ մի կաթիլ, մեքենան եմ վարելու։

Գարնանային հաճելի առաւօտ մըն է։ Նախքան վրացական սահման մտնելը ճամբան 25 քիլոմեթր երկայնքով մը կ'անցնի Ատրպէյճանական հողամասի վրայէն։ Գիւղաքաղաքը որ կը կտրենք, այնքա՛ն տարբեր է իր ընդհանուր մթնոլորտով, հայկականէն կամ, ինչպէս պիտի տեսնէինք շուտով, նաեւ վրացականէն։ Թուրքիան յիշեցնող շատ բան կայ այստեղ ճաշակներուն մէջ. - Գըլխաւոր հրապարակի անարուեստ արձանը, փողոցներուն մէջ սեւ գազէթներով խումբ - խումբ հաւաքուած գիւղացիներ, ճամբեզրին պզտիկ կողովներու մէջ կեռաս վաճառող թրքախօս լաճեր, պատահականօրէն անցնող հին մեքենայ մը եւ փոշի, փոշի...

Սահմաններէն կ'անցնինք առանց կանգ առնելու, առանց անցագրային կամ մաքսային ձեւակերպութիւններու։ Վերջին հաշուով նոյն մեծ երկրին մաս կը կազմեն ե՛ւ Հայաստանը, ե՛ւ Վրաստանը, ե՛ւ Ատրպէյճանը։

Թիֆլիսը հաստատուած է ու աճած Կուռ գետի հովիտին երկու կողմը, երեսուն քիլոմեթր երկայնքով, ու տարածուած մինչեւ մերձակայ լեռներուն լանջերը։

Քաղաք մուտքին ամէնէն տպաւորիչ տեսարանը գետի ափերուն ուղղահայեաց, բարձրաբերձ ժայռերու գագաթին թառած համեստ բնակարաններն են։ Կառուցուած են ժայռերու ճիշդ շրթունքին ու կը նային ուղղակի վար՝ գետի ջուրերուն։ Բաւական քաջութիւն պէտք է այնտեղ բնակելու համար, կը մտածեմ։ Տեսարանը սակայն հոյակապ է ... գեղարուեստական ստեղծագործութեան մը չափ գեղեցիկ։

Աւելի վերջ, երբ քաղաքի ընդհանուր տեսարանը կը պարզուի, ուշադրաւ կը դառնան մանաւանդ դէպի երկինք իրենց սլացքին մէջ յանկարծ քարացած կաթողիկէները եկեղեցիներուն, մէկ, երկու, երեք, չորս...

Ընտանի ինչ մը կայ քաղաքի ընդհանուր մթնոլորտին մէջ, հաճելի, բարեկամական։ Ինծի այնպէս կը թուի պահ մը թէ այստեղ եղած եմ նախապէս եւ մէկէ աւելի անգամներ. թէ փողոցները, մայթերէն հոսող ժողովուրդը բոլորը ծանօթ են ինծի։ Տարօրինակ քաղաք մը՝ որուն իւրայատուկ դիմագիծին մէջ ամէն մարդ բան մը կը գտնէ կարծես իրմէ, իր պատկանած հաւաքականութեան դրոշմէն։ Ասիկա անոր համար գուցէ որ Թիֆլիսը մէկն է Անդրկովկասի ամէնէն բազմազգ քաղաքներէն։ Ասկէ դեռ մինչեւ տասնամեակ մը առաջ քաղաքին մէկ միլիոն բնակչութեան միայն 57 տոկոսն էր վրացի. իսկ Հայերը կը կազմէին 17 տոկոս։

Հայ եւ վրացի ժողովուրդներու բարեկամութիւնը դարերու արմատներ ունի։ Ապրած են անոնք կողք - կողքի, դառն օրեր կիսած, պայքարած միասին, ստեղծագործած ու ... քէֆ ըրած։

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ՇԽՄՈՒՐԱԴ

Պատմական Ուտիքի լնը գաւառներէն մէկն էր Տաւուշ, որ իր մէջ կ'առնէր ներկայի Ղազախի, Ադստաֆայի, Թովուզի եւ Շամշադինի շրջանները: Տաւուշ - Շամշադինի պատմութիւնը նոյնքան հին է, որքան հին է Հայկական լեռնաշխարհը:

Դարեր շարունակ աշխարհագրական նպաստաւոր իր դիրքին շնորհիւ գաւառը այդ շրջանի հոգեւոր - մշակութային, ընկերային - տնտեսական կեանքին մէջ բացառիկ դեր խաղացած է: Տաւուշը վանքերու, եկեղեցիներու, մատուռներու, խաչքարերու սքանչելի երկիր մըն էր: ԺԲ. - ԺԴ. դարերուն Տաւուշ - Շամշադին տարածութեան վրայ կառուցուած են Խորանաշատը, Նոր Վարագավանքը, Շխմուրադը եւ Կապտավանքը:

Խորանաշատը, Նոր Վարագավանքը միջնադարեան Հայաստանի հոգեւոր եւ մշակութային հռչակաւոր կեդրոններ եղած են: Հոն իրենց կրթութիւնը ստացած են Կիրակոս Գանձակեցի, Վարդան Արեւելցի, Գրիգորիս Աղթամարցի եւ շատ ուրիշներ:

ԺԳ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԴ. դարու սկիզբը Սելճուք - Թուրքերու լուծը թօթափած հայ ժողովուրդը կը վերսկսի իր ստեղծագործ կեանքը. կը կառուցանէ ու կը վերաշինէ: Մասնաւորաբար Զաքարեաններու տիրապետութեան շրջանին, ինչպէս Հայաստանի միւս գաւառներուն, այնպէս ալ Տաւուշի մէջ կատարելութեան կը հասնի յուշարձանի, որմնանկարի եւ որմնաքանդակի արուեստը: Սակայն ամէնէն հետաքրքրականը Տաւուշի վանքերն են, որոնք հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան թանկագին նմոյշներէն են: Աւելի կարեւոր է Շխմուրադը, որ կը գտնուի Ծաղկաւան գիւղին մօտ, շրջանի կեդրոնի բերդէն 9 քիլոմեթր հիւսիս - արեւմուտք: Վանքին համալիրը (ԺԲ. - ԺԳ. դարեր) բաղկացած է եկեղեցիէ, երկու գաւիթներէ եւ մատուռէ:

Եկեղեցին կառուցուած է 1184-ին, ճերմակ ֆելզիտէ: Վանքին գմբէթաւոր դահլիճը ունի զոյգ որմնամոյթեր:

Վանքին գաւիթները եկեղեցւոյ հարաւային եւ արեւմտեան կողմերը կը գտնուին: Գաւիթը ունի քառակուսի յատակագիծով դահլիճ մը, զոյգ ութանիստ մոյթով մը, որոնցմէ կը սկսի բարձրանալ երդիքով աւարտող կեդրոնական հատուածը:

Վանքին համալիրը կառուցուած է անմատչելի լեռներու հովիտին մէջ, կորուած բնակավայրերէն ու բանուկ ճամբաներէ: Քիչ ուսումնասիրուած վանքերէն եղած է:

Տաճարին երկայնքը 9 մեթր է, լայնքը՝ 7,5 մեթր:

Վիմագրերուն մէկ մասը քարերու մաշած ըլլալուն պատճառով չի կարդացուիր: Ամէնէն հետաքրքրականը հետեւեալ արձանագրութիւնն է.

«Ես տէր Գրիգոր շինեցի խորանիկս հրամանաւ Աստուածարնակ Սադունոյ մեծ իշխանի, վասն յիշատակի ննջեցելոց իւրոց եւ յաւիտենականութիւն անձին իւրոյ, որք սպասաւորէք ի սմա, զիս զտէր Գրիգոր եւ ծնողքս իմ յաղօթս յիշեսցիք ընդ նման եւ այլ զազգա - տոհմ...»:

Սադուն մեծ ու հզօր իշխանը Կայէնի եւ Մահկանաբերդի տէրն էր, քուրդ Արծրունիի որդին (հին ժամանակ Աղստեւի հովիտը մէկ մասն էր Գուգարքի նահանգի Կողբափոր գաւառին: Յետագային այդ շրջանը կոչուած է Կայէնի գաւառ կամ Սեւորդեաց երկիր, իսկ անոր հիւսիս - արեւելեան հատուածը՝ Մահկանաբերդ):

Վանքին խորանը շինած է վարպետ Գրիգոր:

Ութ դար է, որ կանգուն է Շխմուրադ վանքը եւ կը պահպանուի իբրեւ հայկական ճարտարապետութեան կարեւոր յուշարձան:

Վանքը եղած է մշակոյթի եւ լուսաւորութեան կեդրոն, հռչակաւոր ուխտատեղի:

ՎԱՀԱՆ ՎԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդարանի նախագահին՝ Հիւսէյն Հիւսէյնիի խորհրդական նշանակուած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետ՝ Յոլակ Թիւթէլեան: Առողջապահական հարցերու մէջ խորհրդարանականի այս պաշտօնը պատուակալ պաշտօն մըն է:

Միւս կողմէ, ելեւմտագէտ Մկրտիչ Պուլտուքեան, փոխ - կառավարիչ նշանակուած է Լիբանանի Կեդր. Դրամատան:

×

ԻՐԱՆԻ Իսլամական Հանրապետութեան նախագահ Սէյէտալի Խամենէի Յունուար 1-ին այցելած է հայ նահատակ զինուորներ՝ Վազգէն Յովհաննիսեանի եւ Փայլակ Աւետեանի ընտանիքներուն եւ շնորհաւորած Նոր տարին եւ Ս. Ծնունդը: Նախագահը իւրաքանչիւր ընտանիքի հետ մէկ ժամ խօսակցութիւն ունեցած է եւ անոր նուիրած ծաղկեկողով մը եւ Խոմէյնիի լուսանկարը:

×

ՎԱՌՆԱՅԻ մէջ, «Երեւան» կազմակերպութեան «Շիրվանզադէ» թատերախումբը ներկայացուցած է Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Իվան Իվանովի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Յունուար 13, դանդաղ քայլերով կ'ուղղուիմ Բարեգործականի սրահը. ուր՝ ժամը երեք ու կէսին տօնակատարութիւնն է դպրոցական երախաներու: Զգուշութեամբ կը յառաջանամ. սառը պատած է մայթերու երկայնքը, պաղ հոսանքը փողոցէ - փողոց իր անհոգ սուլոցը կը դաշնաւորէ: Մարսէյլ՝ կերպարանափոխուած հիւսիսային քաղաքներու դիմագիծն է առած: Արեւը խոյս տուած է ու ծովուն փայլփլուն ծփանքը անհետացած: Սակայն՝ քիչ մը անդին ճռուողին, անտարբեր քրքիջ ու զուարթութիւն: Քաղաքի Արդարութեան Ատեանի առջեւ, պարտէզի մեծ աւազանին մէջ սառած ջուրը, երախաներու չմըշկելու առիթ ստեղծած է:

Բարեգործականի սրահը, նախասրահն ու միջանցքը լեցուն են բազմութեամբ: Հոգ չէ՛ թէ աթոռի պակասը կը զգացուի: Մթնոլորտը արդէն իր ջերմութիւնն է բերած: Աստին անդին ժպիտներ, ողջագուրում, ձեռքի շարժում, բարեկամական փարումներ:

Բացման հակիրճ խօսքը կ'ընէ Բարեգործականի նախագահուհին՝ Տիկին Էլիզ Զրբաշեան. ուսուցչուհիներու եւ երախաներու գովքը կը հիւսէ, կարճ ժամանակուան մէջ յառաջացումը արդէն խրախոյս մըն է այս տարուան սեմին. կը շնորհաւորէ «Պաշոյի» հետեւող մեր երիտասարդ տղոց եւ օրիորդներուն մեր լեզուին փարումը եւ զայն ըմբռշխնելը: Տիկին Զրբաշեան խօսելու հաճելի ոճ մը ունի. իր բառերը կը կրեն քաղցրական իմաստ. անոնք՝ լսողին մէջ կը ստեղծեն ջերմ տրամադրութիւն: Անզնահատելի է ազնիւ տիկնոջ տարած ջանքն ու նուիրումը:

Երախաները խելօք, կիսաբոլորակ մը կազմած են. կարգով իրենց արտայայտութեան ամէնէն քաղցրը կը հրամցնեն մեզի: Արտասանութիւն, երգ, նուագ ու մեներգ իրարու կը յաջորդեն, անհատնում ծափերու մէջ կ'եռայ սրահը:

Ներկայ ընտանեկան պարագաները, առանց բացառութեան պէտք է հպարտանան իրենց զաւակներով: Մեր երախաները ուրիշ են: Զմայլելի աչքեր, անմարթ կը փայլին:

Յուզուած է Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան: Երբեմն՝ անհանդիստ աչքերը լեցուն, հոգեկան վերիվայրումներու մէջ կը գտնուի: Ամէն մէկ երախայի արտասանութեան կը մասնակցի: Երբեմն՝ ընդառաջ հակած, յուշարարի դեր կը կատարէ: Այդ խանդավառ մթնոլորտին մէջ, հոգեկան հաղորդակցութիւնը դարձած է պարուրանք մը: Յակոբ Եպսկ. Լա Սիոթա մեր հայ երախաներու տօնածառին պիտի երթայ: Խօսնակը աշակերտուհի՝ օրիորդ Ունճըեան յաջող տաղանդութեամբ պատրաստած է իր ելոյթները, ու՝ յանկարծ իր կարգին կ'արտասանէ «Եկեղեցին Հայկական»ի վերջին տունը: Յակոբ Եպսկ. սրբտատրոփ, բարձրաձայն կը մասնակցի երկու վերջին տողերուն:

…Մինչ՝ իր խաչերն են դաշոյն
Եւ զանգակներն են ռումբիւն, եւ երգն
Է միշտ Յաղթութիւն:

Սրահը կը բարալէ, կարծես՝ խօլական երեւոյթ մըն է առած: Եպիսկոպոսը կ'ուզէ իր բաժանումի խօսքը ընել. խոր յուզումով կ'արտասանէ Վահան Թէքէեանի «Հաշուեյարդար»ը:

Երախաներու ցնծութիւնը իր կատարին կը հասնի. երբ Կաղանդ պապան նուէրները կը բաժնէ. ուսուցչուհիներն ալ կը յիշուին: Այո, ուսուցչուհիները, որոնց ժիր աշխատանքին ու նուիրումին կը պարտինք այս յաջող տօնակատարութիւնը: Անոնք՝ սէէլ կը մնան շուքի մէջ. սակայն ամէն դասի. ի՜նչ հոգիի հատնում ու անձնազոհ տաքելութիւն: Անոնք՝ մեր Մեծասքանչը, որքա՜ն քնքշութեամբ փոքր սրտերու մէջ կը մցնեն: Ակնածանքով պէտք է խոնարհիլ անոնց առջեւ, ու արտայայտել մեր գիտակից երախտագիտութիւնը: Այս սիւնակին մէջ, կ'արժէ յիշել իրենց անունները. - Տիկիններ. - Ծերիկեան, Գիւլպասեան, Պարոնեան, Մինասէրեան եւ պարուհոյց Աստղիկ Սարաֆեան: Շնորհակալութիւն ձեզի ազնիւ մշակներ:

Այնքա՜ն յայտագիրը ճոխ է որ, ներկաները չեն զգար ժամերու սահիլը: Վերջապէս՝ զովացուցիչներու եւ անհամար կարկանդակներու պահն է: Տիկինները խնամքով պատրաստած են պէպլիուն անուշեղէններ, եւ հիւրասիրութիւնը գոհ կը ձգէ ներկաները:

Ապրի՛ք տիկիններ. ամէնուդ փարձքը կատար: Շնորհակալութիւն ձեզի: Հայկականութեամբ լեցուն, յոյզի եւ յոյսի օր մը ապրեցուցիք:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ
ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Դ.
ԿԵՂԾ ՀԱՃԻՆ

Քաւոր Պետրոսը նոյնպէս անքուն էր: Նա, երեւի նկատեց իմ անհանգստութիւնը, թէ ո՛րպէսի անդադար մի կողքից դէպի միւսը շուռ էի գալիս, անդադար հառաչանք էի արձակում, ա՛խ ու վա՛խ էի անում, եւ հոգւոց էի հանում: Նա հարցրեց.

- Ի՞նչու չես քնում, Մուրադ:

Ես փոխանակ պատասխանելու, սկըսեցի հեկեկալ: Նա հասկացաւ իմ լացի պատճառը եւ սաստ տոածի ձեւով.

- Չէ զաւակս, այսուհետեւ ինչ ազգի մէջ որ մտնելու լինես, պէտք է այն ազգի փափախը ծածկես: Այդպէս է աշխարհի կարգը...:

Ես հարցրի.

- Մեղք չէ՞ արդեօք, որ մարդ իւր սուրբ կրօնը, իւր ազգութիւնը ուրանում է:

Նա պատասխանեց ինձ Պօղոս Առաքեալի խօսքերով, թէ ինչպէս նա հրէաների մօտ հրէայ էր ձեւանում, իսկ հեթանոսների մօտ հեթանոս, որ նրանց սրտերը շահէ:

Քաւոր Պետրոսը կարդացած մարդ էր: Ես նրա խօսքերը, որպէս ասում են, հալած իւղի տեղ ընդունեցի: Այն ժամանակ այնքան հասկացողութիւն չունէի, որ գիտենայի, թէ ի՛նչպէս մարդիկ սուրբ գրքերի ամենապարզ ճշմարտութիւնները աղաւաղում են եւ նրանցով բացատրում են ամենաանբարոյական մտքեր...

×

Ե.
ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՔՍԱՆԵՆՔԸ

Մեր ճանապարհորդութեան չորրորդ օրը հասանք Թաւրիզ քաղաքը, իջեւանեցինք Հայոց եկեղեցու բակում:

- Այժմ պէտք է մտածել փողի մասին... ասաց քաւոր Պետրոսը,՝ եւ Կիրակի օրը, վաղ - առաւօտեան, ինձ իւր հետ առնելով, սկսեցինք գնալ եկեղեցու երեսփոխանի տունը:

- Այնտեղ կարո՞ղ եմ խօսիլ, թէ դարձեալ պէտք է խուլ ու մունջ ձեւանամ եւ թաքցնեմ իմ հայութիւնը, հարցրի ես քաւոր Պետրոսից:

- Կարող ես խօսիլ, պատասխանեց նա ժպտելով. - եւ լաւ հայ պիտի ձեւանաս:

Բայց իմ խօսիլը պէտք չեղաւ, որովհետեւ քաւոր Պետրոսը ինձ ներս չտարաւ երեսփոխանի մօտ, այլ հրամայեց սպասել դրսում, իսկ ինքը միայնակ ներս մըտաւ: Չգիտեմ ի՛նչ խօսեց նրա հետ, ի՛նչ ասաց, միայն այդքանը յիշում եմ, որ այն օր եկեղեցում քահանան մեր մասին ժողովրդին «ծանուցում» արեց,. որի մէջ յայտնեց այն միտքը, թէ մենք Մուշի երկրիցն ենք եկել, թէ մեր կնիկները, զաւակները «անհաւատների» ձեռքում գերի են ընկած, այժմ բարեպաշտ քրիստոնեաներից ողորմութիւն ենք հաւաքում, որ տանենք տանք «անհաւատներին» եւ մեր գերիներին ազատենք, եւ այլն: Դարձեալ խաբեբայութի՛ւն ... մտածեցի ես խորին վրդովմունքով:

Որքան էլ սուտ լինէին այդ խօսքերը, այսուամենայնիւ, ժողովրդի վրայ խորին տպաւորութիւն գործեցին: Տէր Հայրը այնպիսի ազդու եղանակով նկարագրեց մեր գերիների ողբալի դրութիւնը, որ բոլոր լսողների մէջ ցաւակցութիւն շարժեց, քարոզից յետոյ եկեղեցում զանձանակ ման ածեցին եւ մեզ համար փող հաւաքեցին: Իսկ մենք մուրացկանի նման, գլուխներս ծռած, կանգնած էինք եկեղեցու դրան մօտ. Քաւոր Պետրոսը աջ կողմում, իսկ ես ձախ կողմում: Ժամաւորները դուրս գալու միջոցին ձգում էին մեզ սեւ փողեր: Այդ առաջին անգամն էր, որ ես, քաւոր Պետրոսի յորդորանքով, ստիպուած էի ձեռքըս մեկնել եւ ողորմութիւն խնդրել...: Ամօթը խեղդում էր ինձ: Որքա՛ն ցածութիւն էր: Խաբել եւ մուրալ...:

Այն օրը ես խելագարի նման էի եւ միշտ լաց էի լինում: Բայց քաւոր Պետրոսը մխիթարում էր ինձ, ասելով. - «Ղարիբի երեսը սեւ կը լինի, իսկ ջիբը - լիքը»...:

Միւս օրը մենք արդէն փող ունէինք: Մեր ամենահարկաւոր գնելիքը արտասահման գնալու համար՝ էր՝ անցագիրը: - Գիտե՞ս Մուրադ, ասաց ինձ քաւոր Պետրոսը, - օտարութեան մէջ յաջողակ կերպով թափառելու համար, աւելի լաւ է մտնել ուրիշի մորթու մէջ:

(Շար. 37)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անահիտ Հրաչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան - գստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 3, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ողբացեալին յիշատակին՝ Այրի Տիկին Անահիտ Հրաչեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռափայէլ Զարդարեանի յիշատակին, Մատլէն Քարփանթիէ - Էքիզեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Փետրուար 2, տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ Զօրեքտասանն զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՐՈՆ.-- Պ. Զարեհ Բէհլիվանեան 150:

ՊՐԻՒՍԷԼ.-- Տիկին Հ. Աւագեան 100 Ֆ.:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Քոլոմպի մէջ, ծախու է 240 ք.մ. հողի վրայ միայարկ տուն մը:

Դիմել. - առտուները՝ հեռաձայնելով՝

638 - 04 - 45

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 3, ժամը 15-ին՝

Salle du Conservatoire

Ճոխ յայտագիր:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Փետրուար 10, Կիրակի, ժամը՝ 12.30-ին:

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, Quai Blanqui, 94140 Alfortville

Այս առթիւ՝ 1984-ի՝ «ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ»ը կը տրուի վերջերս մահացած, Պոլսահայ գրող՝ ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԷՌԵԱՆ-ի իր «Մրջիւններու վերջալոյսը» վէպին համար:

(«Մրցանակ»ը՝ 3000 Ֆ. կը պրկուի իր այրիին՝ Սեդա Պիպէռեանին):

Հանդիսութեան կը նախագահէ՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Մրցանակաւորը կը ներկայացնէ՝ Ս. Ք. ՔԱՆԳՈՒ

Սեղանապետ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին՝ Օր. Անահիտ Սվաճեան, ձեռնադաշնակով եւ ծանօթ երգիչ՝ Միհրան Էլմաեան, նաեւ՝ Քափատոսի խմբավար՝ ԱՐՍԷՆ-ի կողմէ, հայկական եղանակներ, դաշնակի վրայ:

Սեղանները ապահովել՝ մինչեւ փետրուար 5, Երեքշաբթի օր:

Հեռաձայնելով՝ 780 - 82 - 58 եւ կամ՝ 672 - 28 - 08 թիւերուն:

Ճաշագին՝ 120 Ֆ.:

Երթեւեկութիւն. -

Autoroute A4 : 1ère sortie Pont de Charenton bord de Seine

Métro : Charenton-Ecoles, prendre le bus 103 et descendre à l'arrêt de la Mairie d'Alfortville.

EXPOLANGUES

ՀՈՎԱՏԷԿ (Հայկական Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան կեդրոն).

(C. E. D. I. A.)

գործակցութեամբ՝ «Համազգային»ի եւ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ:

Սիրով ձեզ կը հրաւիրէ այցելելու չեզոներու ցուցահանդէս՝

«ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»ի

Հայկական տաղաւարը՝ Փետրուար 1-էն մինչեւ Փետրուար 5, ժամը 10-էն 19:

Երկուշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 10-էն 21:

EXPOLANGUES
Grand Palais — Stand C 24
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փետրուար 3, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 2-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Հայ գիրքը դարերու ընդմէջէն» ցուցահանդէսի պատրաստութեան ծիրին մէջ՝

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 7, ժամը՝ 21-ին:

Նիւթ՝ ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Դասախօս՝ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն)

Dans le cadre de la préparation de l'exposition sur «Le Livre Arménien à travers les Ages»

CONFERENCE PUBLIQUE

Jeudi 7 Février à 21 heures

thème : **l'Histoire de l'Imprimerie arménienne**

conférencier : **Père Haroutioun Bezdikian**

(Congrégation Mekhitariste de Venise)

Entrée libre

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

ԱՍՈՒԼԻՍ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿ. ԿԵԴՐՈՆԻ

10 bis, rue Thouin, Paris 5e

Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնը կազմակերպած է Ասուլիս - դասախօսութիւն մը՝ Հինգշաբթի, Յունուար 31, երեկոյեան ժամը՝ 8.30-ին, իր սեփական հանդիսասրահին մէջ:

Կը դասախօսէ՝

Mme B. KASBARIAN - BRICOUT

LA CELLULE FAMILIALE ARMENIENNE AU 19EME SIECLE

Անոնց համար որ կը բաղձան իրենց աշխատավայրէն ուղղակի կեդրոն գալ, պաղ պիւֆէ մը կը տրամադրուի ժամը 7-էն սկսեալ:

Կը խնդրուի արձանագրուիլ նախօրօք:

Մասնակցութիւն՝ 35 Ֆ.:

ՓԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կազմակերպած է պարահանդէս մը՝ Ռատիօ Հայաստանի ի նպաստ, (Տէսինի), Շաբաթ, Փետրուար 16, Տէսինի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ՝ «ՆԱՐԵԿ» նուագախումբի եւ Տիսք - Ժոքէյի, երեկոյեան ժամը՝ 9-էն սկսեալ:

Մուտքի գին՝ 40 Ֆ.:

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Տէսինի Մշակոյթի Տան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
Հ.Բ.Ը.Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպեն՝

Հանդիպում - Երեկոյթ մը՝

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆի հետ

Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ռատիօյի կից՝ տրամաթիքական թատրոնի տնօրէն - բեմադիր, եւ իր կնոջ՝ դերասանուհի՝ ԹԱՄԱՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆ - ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ-ի:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ եւ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ուրբաթ, Փետրուար 1, ժամը 20-ին Ա. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Դէպի Հոլանտա

organisé par
la CROIX BLEUE section de LYON

Voyage en HOLLANDE via Paris

DU 2 AU 9 AVRIL

visites guidées des grandes villes-musées

Fin des inscriptions 15 Février

Pour tous renseignements :
tél : 888 - 92 - 51
ou 854 - 22 - 93 après 20h30.

կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ մասնաճիւղի կողմէ

Ապրիլ 2-էն Ապրիլ 9

Արձանագրութիւն եւ տեղեկութիւններու համար, հեռաձայնել մինչեւ փետրուար 15՝ 888 - 92 - 51 կամ երեկոյեան ժամը 20.30էն յետոյ՝ 854 - 22 - 93 թիւերուն:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պայծառ Տրդատեանի յիշատակին. Տրդատեան ընտանիք 150 Ֆ.: Սանդր Ե. Նորքեանի մահուան առթիւ՝ Վահան Գույումճեան 250 Ֆ., Թադոյեան ժորժ, Վահրամ Ճառայեան 100-ական Ֆ., Գօզսեան Ալպէռ 200 Ֆ.: Ազնիւ Ուլուսեանի մահուան առթիւ՝ Վահրամ Ճառայեան, Կարօ Յովսէփեան, Ալպէռ Պօղոսեան, Ժաք Պօղոսեան, Յովսէփ Օհանեան, Պաղտասար Տէրատուրեան, Սուքիասեան ընտանիք 100-ական Ֆ. Մկրտիչ Թարայեան 50 Ֆ.: Սաթենիկ Օհանեանի մահուան առթիւ՝ Մուրատ Օհանեան 200 Ֆ.:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

ԲԱՑՈՒՄ 1915ի

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Շաբաթ, Փետր. 16, ժամը 17-ին

Angle Rue Belle-Image et Président Hérriot

կը նախագահէ Երեսփոխան քաղաքապետ՝

ՌՈՏՈԼՖ ՓԷՍ

Խօսք կ'առնեն պաշտօնական եւ ազգային անձնաւորութիւններ: Արարողութենէն ետք՝ գինեձօն Սալ տէ Ֆէթի սրահը: Իրիկունը ժամը 20.30-ին՝ ՃԱՇ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի սրահը: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ:

×

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ քաղաքի եւ շրջանի հայութիւնը ներկայ ըլլալ այս հանդիսութեան:

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accocpagné par VAROUJAN SARKISSIAN

— Du 8 au 15 Avril —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի
8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

saberatours
BAGHDASSARIAN
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
TEL : 261. 51. 13

sevan voyages
SARKISSIAN
48, cours de la Liberté
69003 LYON
TEL : (7) 860. 13. 66